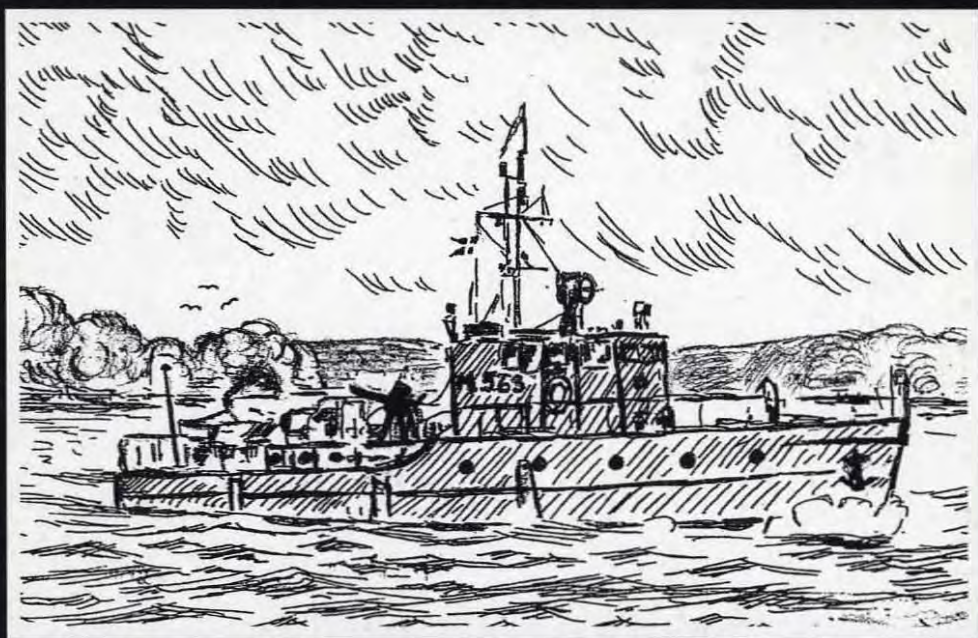

Tidsskrift for Søværnen

Nr. 1 · 2005 · 176. årgang

UDGIVET AF SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Tidsskrift for Søværnen

2005/1 * 176. årgang

Redaktion: Hans Christian Bjerg og Klaus Bolving

INDHOLD

Meddelelse fra redaktionen	1
Min tid som COMBALTAP <i>af Adam Helms</i>	3
Ministrygeren "Fænø" To kritiske episoder 1955-56 <i>af Knud-Erik Sabroe</i>	26
Den danske flådes kampkraft i det 20. århundrede <i>af S. S. v. F. Kieler</i>	38
Nekrolog over Peter Bruhn Rieper <i>af (1863)</i>	56
Boganmeldelse Esben Mønster-Kjær: Besættelsen dag for dag <i>af Palle Roslyng-Jensen</i>	58
Marinens Bibliotek Erhvervelser november/december 2004	61
Annoncer	72

Redaktionen sluttet 5. februar 2005

Forsiden: Ministrygeren "Fænø" tegnet 1955-56

MEDDELELSE FRA REDAKTIONEN

2005/1

Med dette nummer af Tidsskrift for Søværnen tager redaktionen hul på tidsskriftets 176. årgang.

Redaktionen forventer atter i denne årgang at kunne leve op til tidsskriftets formål, nemlig, at publicere artikler og indlæg vedrørende maritime forhold i almindelighed og Søværnet i særdeleshed.

Der må utvivlsomt være flere rundt omkring i Søværnet og i landet som sådan, der kunne tænke sig at abonnere på Tidsskrift for Søværnen. Sørg for at vise tidsskriftet til interesserede venner eller bekendte – eller giv redaktionen ideer til hvor der eventuel er interesse for tidsskriftet, således at vi fra redaktionens side kan foretage os noget i den anledning.

Søofficersgerningen kan føre mange forskelligartede opgaver med sig. Det kan man ikke lade være med at tænke på, når man læser nogle de artikler, som er optaget i dette nummer. Admiral Helms' skildring af oplevelser og vilkår på en af Forsvarets højeste poster giver et godt indtryk af, hvorledes en sådan tjeneste foregår, men giver også et godt indtryk af forholdene og betingelserne under den kolde krig. Det skønnes derfor, at denne skildring dels vil få mange ældre læsere til at nikke genkendende dels vil få yngre til at tilegne sig ny viden. Mange vil sikkert også få kendskab til oplysninger, som de ikke før har været i besiddelse af. Alt i alt er redaktionen begejstret for at få tilladelse til at trykke Admiral Helms' beretning.

Kontrasten til den anden artikel om søofficerens vilkår, Knud-Erik Sabroes skildring af begivenheder i 1955-56, som han oplevede dem som ung skibschef, kan synes stor, men ikke desto mindre er de begge brikker til den samlede mosaik, der udgør søofficerens gerning til vands og i land.

I dette nummer meddeler Kommandør S.S.v.F. Kieler nogle af sine fortsatte undersøgelsesresultater og betragtninger vedrørende udviklingen af den danske flådes kampkraft i det 20. århundrede. Artiklen er interessant som baggrund for at forstå den meget anderledes udvikling, som Søværnet og dets personel nu går i møde, i de næste decennier.

Hans Christian Bjerg

Foto taget i 1971 foran HQ BALTAP i Karup. Fra venstre ses Deputy Commander, Lieut.-General H. J. Hopffgarten, Generalmajor Poul Zigler (COMAIRBALTAP), Viceadmiral Adam Helms (COMBALTAP) og stabschefen ved HQ BALTAP Generalmajor Chr. S. Børgesen.

**MIN TID SOM
COMMANDER ALLIED FORCES BALTIC APPROACHES
(COMBALTAP)
1970 - 1975
FØRSTE DEL 1970-72**

Af fhv. viceadmiral Adam Helms

Adam Helms er født i 1912, og blev søløjtnant II i 1935 – for 70 år siden. Han blev i september 1943 af Søværnets ledelse foranlediget overført til Sverige og siden til Skotland, hvor han blev antaget til tjeneste ved Royal Naval Reserve. 1944-45 gjorde Adam Helms tjeneste på den britiske krydser HMS "Delhi" i Middelhavet og Adriaterhavet. Han blev orlogskaptajn i 1947 og blev efter en omfattende karriere i Søværnet kontreadmiral i 1961. Derefter var han først chef for Søværnsstaben frem til 1965, derefter chef for Søværnets Operative Kommando frem til 1. januar 1970. Med midlertidig grad af viceadmiral var Adam Helms 1970-75 Commander Allied Forces, Baltic Approaches (COMBALTAP) og Forsvarets operative styrker (CH FOS). Karrieren fortsatte derefter i Bruxelles frem til pensioneringen i 1977 som Danmarks permanente repræsentant i NATOs militærkomité.

I 2003 udsendes i anledning af BALTAP-kommandoens 40 års jubilæum værket "Safeguarding Security in the Baltic Approaches 1962-2002", (editor: Ove H.-G. Hoff). Adam Helms blev i den anledning bedt om at skrive en personlig beretning fra sin tid som COMBALTAP 1970-75. Nærværende redegørelse fra Adam Helms har således i sin oprindelige form på engelsk været gengivet i ovennævnte værk. Der er således ikke tale om en officiel skildring af COMBALTAPs historie 1970-75, men om en redegørelse set ud fra admiralens personlige optik på grundlag af dagbogsoptegnelse, hvorfor den naturligvis indeholder en række meget personlige bedømmelser af sager og personer.

Redaktionen har ment, at redegørelsen vil interessere mange af tidsskriftets læsere og har fået tilladelse af forfatteren til at gengive beretningen i en lettere bearbejdet dansk udgave. Af hensyn til omfanget vil den blive bragt over to numre. Første del omfatter tiden 1970-1972. Anden del vil dække tiden 1973-75.

I november 1969 var jeg Chef for Søværnets Operative Kommando og deltog i et Sea Power Symposium på Naval War College i Newport, Rhode Island. I en kaffepause fik jeg stukket et signal i hånden. Det var hjem-

mefra til forsvarsattachéen i Washington D.C. med anmodning om at videregive til mig, at "H.M. Kongen har 19' ds. resolveret således. . . ". Kort sagt: Jeg skulle ved årets udgang tiltræde som Chef for Forsvarets Operative Styrker og NATO-embedet som Chef for Enhedskommandoen (COMBALTAP).

Uanset at mit nye embede var et viceadmirals job, var det med blandede følelser, jeg modtog meddelelsen, for jeg anså embedet som Chef for Søværnets Operative Kommando som det bedste job en søofficer kunne ønske sig, og tanken om at skulle opgive den nære tilknytning til flåden nagede mig. På den anden side havde jeg en ikke ringe erfaring i internationalt NATO arbejde, idet jeg i hele 1950 havde gjort tjeneste i "Northern European Region Planning Group" i London, derefter i 1951-53 været i SHAPE i Paris (hvor jeg sammen med daværende Oberstløjtnant Andy Goodpaster - senere Supreme Commander - arbejdede i SHAPE advanced planning team) og i 1953-54 arbejdede jeg som Deputy Secretary i NATOs Militærkomité i Washington D.C. Hertil kom, at min fortid som Chef for Forsvarsstabens Operationsafdeling havde givet mig større kendskab til, og forståelse for, de to andre værnsp problemer. Alt i alt følte jeg mig godt hjemme i såvel NATO miljøet som det værnssælles miljø - og blev da også hurtigt opslugt af mit ansvarsfulde og interessante arbejde!

Primo 1970 afløste jeg - efter den kortest tænkelige overlevering - min forgænger Generalløjtnant Eigil Wolff - og "overtog" hans to nærmeste medarbejdere: den tyske General Hoffmann som Deputy Commander og Kontreadmiral Wesche som stabschef. Som afdelingschefer i staben fandt jeg: Colonel Ochs (U.S.A.), Captain Dr. Noodt (tysk), Group Captain Rushen (U.K.) og Oberst Knud Jørgensen.

De første måneder gik, for mit vedkommende, med at sætte mig ind i tingene, blandt andet gennem besøg og briefinger i underlagte kommandoer. På et tidligt tidspunkt aftalte jeg med den tyske forsvarschef, General de Maiziere, at jeg først skulle aflægge mit tiltrædelsesbesøg i Bonn engang til foråret.

Udover NATO-opgaverne skulle jeg også forberede mig til de nationale opgaver som Chef for Forsvarets Operative Styrker (CH/FOS). Her kom Oberstløjtnant Birger Nielsen og hans planlægningsgruppe ind i billedet som mine hjælpere. Det nationale embede indebar tillige medlemskab af

Forsvarsrådet, som mødtes hver fredag formiddag i Forsvarskommandoen i Vedbæk, såfremt ministeren ikke selv førte forsædet. Endelig krævedes en nær kontakt til en række nationale (ikke NATO) myndigheder såsom Forsvarsstabens Efterretningsafdeling, Forsvarets Central Radio, Vestre Landsdelskommando, Jyske Divisions Kommando etc.

I slutningen af april var jeg i Rendsborg og Kiel på et første uofficielt besøg hos først Generalmajor Skriver Jensen (COMLANDJUT) som præsenterede sine problemer - og derefter hos Viceadmiral Obermaier (COMNAVBALTAP) med hvis stab jeg drøftede problemerne i Østersøen.

Begge disse to chefer kendte jeg i forvejen. Admiral Obermaier havde jeg ovenikøbet i mit tidligere embede som Flag Officer Denmark været direkte underlagt. Vi havde det meget fint med hinanden, hvilket vedblev at være tilfældet, også efter at rollerne så at sige var byttet om. Også Skriver Jensen havde jeg det godt med - og han gjorde meget for at indvie en sømand i landkrigens problemer!

Under min lange samtale med Admiral Obermaier kom vi ind på et problem, der længe havde været aktuelt: en udbredt tysk fornemmelse af at være for svagt repræsenteret i toppen af såvel AFNORTH som i BALTAP - et problem, som nogle år senere skulle vokse og fremkalde noget nær en dansk-tysk tillidskrise!

Lad mig lige, i fortsættelse af de to nævnte underlagte kommandoer i henholdsvis Rendsborg og Kiel, nævne de resterende to: COMLANDZEALAND, Generalmajor Helsø i København, som jeg kendte fra Forsvarsstabens og som - med sin udelukkende dansk - bemandede stab følte sig lidt mere "national" end de øvrige mig underlagte kommandoer - og endelig COMAIRBALTAP, som mit hovedkvarter var co-lokeret med, og hvis chef var min kadetkammerat (fra klassen over !) og gode ven, Generalmajor Poul Zigler.

I maj var jeg i Bruxelles og SHAPE til Exercise SHAPEX 70, tre dages foredrag, indlæg og diskussioner på højeste plan med deltagelse af samtlige højere chefer i NATO samt politikere, videnskabsmænd etc. Ved sådanne lejligheder er der også en del selskabelighed. En lille pudsig tildragelse ved denne lejlighed: ved et middagsselskab hos en tysk general fra SHAPE havde jeg en engelsk generalinde til bords, som indlednings-

vis troede, at jeg var engelsk, og som berettede om en kommende rejse til Skandinavien. På mit spørgsmål, om hun kendte Danmark, lød svaret: "No, but I expect it is a nice and clean country with a lot of pornography"!!

Senere i maj kom jeg til COMLANDJUTs hovedkvarter under behørigt ceremoniel. Derefter briefing af staben om terræn, forsvarsplaner, kommunikationsproblemer etc. Efter frokost: Kielerkanalen og drøftelser i staben. Næste dag med helikopter til Lübeck med besøg og briefing hos Bundesgrenzschutz. Så med helikopter langs demarkationslinien (en deprimerende oplevelse!) og Elbe-Trave kanalen. Efter frokost rekognoscering i terrænet (divisional defensive areas). Om aftenen: middag med stabens officerer. Den tredje dag besøgte jeg 6. tyske division i Neumünster, Generalmajor Schnell, fik briefing og demonstration af materiel - og efter frokost pr. helikopter langs Stör-Eider til Schöneberger Straud og tilbage til Rendsborg. Og dermed slut på tre højst interessante dage, som efterlod mig med større forståelse af forsvarsproblemerne i Slesvig-Holsten.

I begyndelsen af juni var jeg sammen med Oberstløjtnant Birger Nielsen på et indledende ("nationalt") besøg ved Bornholms Værn, hvis chef var min gamle ven, Oberst Niels-Erik Leschly - og i den følgende uge i København hos Chefen for Søværnet, hvor en tysk søofficer beskrev planerne for den tyske flådes opbygning i 70'erne og "Concept of Operations". Dette var et spørgsmål, der i de kommende år blev fulgt med interesse både herhjemme og i alliancen, som med en vis skepsis fulgte den tendens, man mente at kunne spore til at lægge større vægt på en "naval presence" i Nordsøen på Østersøens bekostning, hvilket jo ikke ville være i dansk interesse og næppe heller ville passe briterne.

Omkring Sct Hans var min kone og jeg inviteret til Kieler-ugen i et par dage, hvor vi deltog i det store bal, i ministerpræsidentens modtagelse, reception i destroyeren "Lütjens", sejlads med "Nordwind" etc. Dette skulle blive en årlig tradition i min tid som COMBALTAP.

I juli var jeg - ledsaget af adjudanten og Oberstløjtnant Freiherr von Ungern-Sternberg - på mit første officielle besøg i Bonn, som var blevet udsat på tysk foranledning. Fornem modtagelse på Hardthöhe med æreskompagni og nationalmelodier. Derpå en interessant samtale med General de Maiziere, hvor han direkte spurgte mig om min mening om COM-

NAVBALTAP's nationalitet. Jeg svarede hertil, at der naturligvis var nationale synspunkter, som ville blive fremført af andre, men at jeg personligt som NATO-chef var af den opfattelse, at den tyske marine havde et rimeligt krav på en permanent høj repræsentation, og at jeg - ud fra et NATO synspunkt - var indforstået med, at COMNAVBAL TAP altid burde være tysk - med en dansk kontreadmiral som stabschef!

Derefter visit hos Statssekretæren, Dr. Birkholz, i forsvarsministerens fravær. Derpå frokost, hvor General de Maiziere holdt en længere tale, hvoraf det bl.a. tydeligt fremgik, at man havde studeret min fortid!

Derefter visiter hos de tre værnss chefer (henholdsvis stedfortrædere). Så til Palais Schaumburg for at skrive mig i forbundspræsidentens bog. Derpå visit hos den danske Ambassadør Greve Knuth-Winterfeldt, som havde været med til forsvarschefens frokost. Om aftenen holdt ambassadøren en middag, hvori deltog - foruden mit lille følge og jeg selv - General de Maiziere, de tre værnsschefer, Generalstabslægen, den britiske ambassadør, forsvarsattachéen m.fl. En hyggelig og dejlig aften, som ambassadøren med rette blev komplimenteret for af sine gæster. Næste morgen blev jeg hentet af Admiral Hartwig (som var "Ehrenbegleitoffizier") og protokolofficeren og kørt til lufthavnen. Slut på et værdigt tiltrædelsesbesøg i Bonn!

Senere i juli måned kom Prins Bernhard, der var hollandsk Generalinspektør, til Karup og videre til Oksbøl m.fl. steder til Exercise "Love Song", hvori deltog britiske og hollandske amfibiestyrker. Jeg modtog ham i Karup (og senere andre steder under øvelsen) og gav ham drinks sammen med hans hollandske følge. Øvelsen sluttede med en Post Exercise Discussion i H.M.S. "Albion", hvor jeg indledede og afsluttede. Forud for øvelsen nåede jeg at lægge mig lidt ud med forsvarsministeriet, hvor man var meget urolige over, at den megen flyvning ved daggry skulle forstyrre feriegæsterne på stedet! Hvilket jeg havde en anden mening om! Da det kom til stykket blev første fase af øvelsen nærmest en "publikumssucces", idet en masse feriegæster var på benene ved daggry og med stor interesse fulgte det skuespil, der udfoldede sig, da kanoner og andet grej med helikoptere blev landsat på stranden.

I slutningen af juli var tiden kommet til udskiftning af stabschefen, idet kontreadmiral Wesche blev afløst af Generalmajor i Flyvevåbnet C.S. Børgesen. Wesche, som var en gammel kadetkammerat (to klasser under

mig) havde gjort god fyldest med sit flerårige kendskab til stabens arbejde, men det var jo ikke rimeligt, at både chef og stabschef i en treværnsstab var søofficerer, så med Børgesens ankomst blev værnfordelingen bedre - og med General Børgesen fik jeg en meget dygtig og sympatisk stabschef, som jeg kom til at sætte stor pris på, og som forblev i stillingen min tid ud.

Halvanden måned senere afgang Deputy Commander, General Hoffmann, som blev afløst af Generalløjtnant Hans-Joachim von Hopffgarten, en meget tiltalende officer og gentleman, med hvem jeg skulle få det bedste tænkelige samarbejde og et godt venskab. Nogenlunde samtidigt blev den tyske flådechef, Admiral Hetz afløst af Admiral Zimmermann, som, inden han blev chef for de tyske flådestyrker i Nordsøen, havde været afdelingschef under min forgænger. Jeg nåede, inden han overtog embedet som flådechef, at indfri en tidligere aftale om et besøg i hans Hovedkvarter i Sengwarden.

I september var jeg også, sammen med General Zigler og hans stabschef, General Barkhorn til nogle flydemonstrationer i Sydtykland samt besøg på luftbasen i Ramstein.

Lad os et øjeblik vende blikket mod de hjemlige forholds indflydelse på stabens arbejde. Tidligere på året modtog den siden 1969 siddende forsvarskommission fra den socialdemokratiske folketingsgruppe et forslag til en ændret forsvarsordning. I november blev ændringsforslaget fremlagt i Folketinget, men blev ikke færdigbehandlet og blev senere genfremsat af Kjeld Olesen, som i 1971 blev forsvarsminister. Dette forårsagede en vis bekymring i Forsvaret, ligesom stillingtagen til det socialdemokratiske forslags forskellige elementer - herunder tjenestetidens nedsettelse - både i 1970 og den følgende tid løbende blev drøftet i Forsvarsrådet og i stabene, både nationale og NATO, idet det også blev behandlet i international sammenhæng og rent faktisk bidrog til at svække vort omdømme i den allierede kreds. Elementer vedrørende dette spørgsmål blev således over en lang periode behandlet både i BAL TAP staben og i CH/FOS' planlægningsgruppe.

Ultimo september afgang Oberstløjtnant Birger Nielsen som leder af planlægningsgruppen. Han havde gjort en meget betydelig indsats ved oprettelsen af planlægningsgruppen og var mig en stor hjælp i hele den nationale side af mit job. Hans afløser var Oberstløjtnant Gundorf.

November blev også en travl rejsemåned: Den 4. november overværede jeg sammen med General von Hopffgarten en stabsøvelse i Rendsborg. Ugen efter: foredrag på Lynæs fort. Besøgte senere Vestre Landsdelskommando og "Jyllandsposten". Under et besøg i Oslo, hvor jeg holdt foredrag for Forsvarets Høgskole havde jeg et møde med CinC, som orienterede mig om General de Maizieres syn på Naval Deputys og COMNAVBALTAPs nationalitet! Og i slutningen af måneden aflagde jeg et længe udsat besøg hos Territorialkommandoen (Admiral Jung) i Kiel med visit hos ministerpræsidenten og indenrigsministeren - og derefter til Hamburg med besøg hos borgmesteren, Professor, dr. Weichmann. Endelig besøgte jeg sammen med General von Hopffgarten. COMNAVBALTAPs Hovedkvarter.

I december var jeg på Sjælland og overværede en stor hærøvelse, hvor jeg havde lejlighed til at besøge en lang række enheder og blive orienteret af cheferne - samt at spise frokost med H.M. Kongen, som den dag overværede øvelsen. Ved denne lejlighed medbragte jeg for første gang min nye adjutant, kaptajnløjtnant Byrler, som kort forinden havde afløst Major Hoppe.

1971

Ved Nytåret 1970/71 havde jeg haft mit embede i et år, hvilket kunne være en god anledning til at reflektere lidt over jobbet karakter og min holdning til det.

Som det er fremgået, var der i praksis tale om to embeder: et NATO og et nationalt job med to forskellige foresatte myndigheder, henholdsvis CinCNORTH i Kolsås og forsvarschefen, hvor NATO-jobbet vel var det primære - og det nationale en nødvendig forudsætning for, at NATO-systemet altid kunne virke optimalt, men også en funktion af, at forsvarschefen ej heller i andre situationer end de under den kolde krig forventede, var tiltænkt rollen som leder af operationerne. Der var en overgang visse kredse i Forsvarsstaben, som arbejdede på at begrænse CH/FOS' operative myndighed, men General Blixenkronemøller udtalte gentagne gange, at det var hans hensigt at overdrage den operative myndighed til CH/FOS på et tidligt tidspunkt af et kritisk begivenhedsforløb, og jeg kan ikke mindes et eneste tilfælde, hvor forsvarschefen "blandede sig" i CH/FOS' dispositioner.

Et andet aspekt af den nationale side var medlemskabet af Forsvarsrådet. Dette medførte, at jeg som regel hver fredag formiddag deltog i et møde

i Vedbæk - enten et "Forsvarsrådsmøde" eller et "Chefsmøde", afhængigt af, om forsvarsministeren deltog, henholdsvis skulle modtage referat af mødet!

Jeg tror ikke, at mit medlemskab af Forsvarsrådet tilførte dette så meget, som min deltagelse i møderne gavnede min forståelse af forsvarets problemer. Som oftest lå emnerne på dagsordenen jo udenfor mit ansvarsområde og drejede sig mest om organisationen af forsvarrets øverste ledelse, en lang række af forsvarrets interne problemer med hensyn til materiel, personel, besparelser, reduktion af værnschefernes myndighed etc. etc. Med tiden kom jeg nærmest til i Forsvarsrådet at føle mig primært som fortaler og forsvarer for NATO, eksempelvis når NATO kritik af vore forsvarsanstrengelser vakte irritation!

Jeg lagde vægt på jævnligt at besøge enheder af Hæren og i muligt omfang Flyvevåbenet, under øvelser, dels og navnlig for at udvide min forståelse for, og kendskab til, de operative problemer, men også for at møde og lære cheferne på alle niveauer at kende - og så selvfølgelig også for selv at blive set og kendt! Søværnet - som jeg jo kom fra, og hvis problemer jeg var godt kendt med - brugte jeg i det første halve års tid ikke så megen tid på. Det kom senere.

Vender vi os til NATO siden af embedet - Allied Forces Baltic Approaches - var opgaven i det koldkrigsmiljø, vi den gang befandt os i, ret beset krigsforberedelse: ved studium af efterretningsmateriale, operative studier og planlægning, stabsøvelser, gennemgang af beredskabsforanstaltninger, drøftelser med underlagte kommandoer og alliancepartnere, afholdelse af øvelser, bearbejdning af "lessons learned", efterprøve doktriner m.m. - alt med henblik på at forberede sig på at "håndtere" de styrker, som ved "Assignment" ville komme under COMBALTAPs operative ledelse. Da et væsentligt element i krigsplanlægningen indebar samarbejde med planlagte "external reinforcements", medførte dette megen såvel rejse- som besøgsvirksomhed i staben i relation til de pågældende styrker. Udover sådanne besøg kom hertil besøg af journalister, parlamentarikere, inden- og udenlandske stabsskoler, NATO ambassadører, studiegrupper etc. Hvortil også kom mine besøg hos underlagte kommandoer og besøg og foredrag på stabsskoler, besøg hos fremmede forstærkningsstyrker, overværelse af og deltagelse i øvelser, konferencer etc. etc.

Arbejdsbyrden var ret stor - og jeg gjorde det efterhånden til en regel at

blive i Karup mandag aften og arbejde sent, idet jeg havde sikret mig min forgængers kvarter på flyvestationen.

Den tyske forsvarsminister Helmuth Schmidt kom til Danmark i midten af januar og ville aflægge et kort besøg i Hovedkvarteret den 15. januar. Aftenen før var min kone og jeg sammen med General og fru von Hopffgarten samt stabschefen af Forsvarsminister Ninn-Hansen bedt til middag på Hotel Phønix i Aalborg, hvor vi mødte Helmuth Schmidt og frue.

Efter middagen havde jeg en samtale med den tyske forsvarsminister. Jeg opfordrede ham til at komme til Viking Shield 71, idet en større politisk deltagelse ville gøre sådanne øvelser mere meningsfyldte. Jeg fortalte også om problemerne med fredshovedkvarter-sagen. Han berettede om sine planer med Admiral

Zimmermann - og vi kom ind på politikernes støtte - eller mangel på samme - til de militære! Han gjorde et meget charmerende indtryk og var livlig og godt inde i sit stof.

Næste dag kom de to ministre på et kort besøg i Karup. Jeg forestillede dem for de vigtigste stabsofficerer og briefede dem i ca 1/2 time om kommandoens struktur, område, opgaver samt planlægningsgrundlag (herunder external reinforcements) og endelig en række problemer, hvor politiske afgørelser var påkrævet. Stemningen var ret afslappet og den tyske forsvarsminister var veloplagt og stillede en række spørgsmål, f.eks. vedrørende Air Defence problemet, regionsgrænsen ved Hamborg, Fredshovedkvarteret (som jeg havde talt om aftenen i forvejen) samt om min mening om den tyske flådes rolle i fremtiden. Han fik svar på samtlige spørgsmål og var tilsyneladende godt tilfreds. Hvorefter begge ministre tog afsked og fløj sydpå.

Nogle uger senere, da General von Hopffgarten kom tilbage fra chefsmøde "Kommandeursbesprechungen") i Bonn, kunne han meddele, at hans forsvarsminister havde omtalt BALTAP HQ pænt og havde brugt udtrykket, at "BALTAP var i gode hænder".

Efter Exercise WINTEX 71, en stabsøvelse der varede en uges tid med bunkeren bemanded, og hvor CinC kom på besøg, havde vi travlt med at forberede vor præsentation ved Exercise Viking Shield 71 i Kolsås 30. marts-l. april. I mellemtiden kom Admiral Zimmermann på visit i anled-

ning af sin udnævnelse til tysk flåde chef, i hvilken egenskab han jo var inde i BALTAPs kommandosystem. Ved denne lejlighed fik vi atter en mulighed for at drøfte den fremtidige tyske flådepolitik.

Så til Oslo til Exercise Viking Shield 71, hvor jeg den 31. marts i overværelse af Norges konge og NATOs øverste chefer redegjorde for COMBALTAPs forsvarsproblemer og besvarede spørgsmål, åbenbart til CinCs tilfredshed. Der var en stor middag for Kongen i Officersklubben.

Senere i april korn Deputy Supreme Allied Commander, General Sir Desmond Fitzpatrick på officielt besøg i Danmark. Dagen efter forsvarsministerens frokost i Søofficersforeningen kom han til Karup til briefing, Vin d'honneur og frokost, hvorefter jeg fløj med ham til København, (hvor jeg om aftenen holdt foredrag for "Kvindelige Flyvere"), idet han skulle besøge første dag af Exercise Bird Trail, en øvelse i Sydsjælland med deltagelse af Allied Mobile Force under den italienske General Li Gobbis kommando, hvor senere også CinC stødte til. I de dage øvelsen varede, havde jeg lejlighed til at besøge - pr. bil eller helikopter - samtlige landes styrker, der deltog.

To dage senere skulle jeg afsted igen. Med General Walkers Andover fløj vi til Maastricht for, efter indbydelse af Chefen for Centralregionen, General Bennecke (vor nabo mod syd) at overvære Exercise Hostage 71 i Valkenburg/Brunssum. En række præsentationer af cheferne for Second og Fourth Allied Tactical Air forces samt Northern og Central Army Groups. Som altid ved sådanne lejligheder var der en del selskabelighed, som bl.a. gav mig lejlighed til med General Goodpaster at opfriske gamle minder fra vor tid sammen i SHAPE tyve år tidligere.

Midt i maj var der SHAPEX 71, hvor Major Subordinate Commanders og SACLANT redegjorde for deres problemer og vurdering af situationen. General Fitzpatrick - hos hvem jeg var til middag - var vært i General Goodpasters fravær. Kort efter kom den nye SACLANT, Admiral Duncan, på officielt besøg i Danmark.

I begyndelsen af juli kom H.M. Kongen på besøg i Hovedkvarteret. Det havde jeg foreslået ham under en "29. januar-middag" på Amalienborg (i anledning af Holmens hæderstegns indstiftelsesdag), hvortil han svarede: "Jamen, der er jo ikke noget at se på." (kongen havde i min tid to gange inspiceret flåden - hvor der var masser "at se på"). Jeg svarede, at det vil-

le betyde meget for de allierede - og herunder ikke mindst for det dansk-tyske samarbejde. Hvorefter kongen lovede at komme! Inspektionen denne gang forløb fint, med behørigt ceremoniel, orientering om kommandørens opgaver og funktioner, derefter vin d'honneur og frokost, hvor jeg bemærkede, at kongen underholdt sig med General von Hopffgarten på flydende tysk!

A propos General von Hopffgarten, så havde jeg lige siden hans ankomst til hensigt at drage ham mere ind i stabens daglige liv og arbejde end hans forgænger havde været under min forgænger. Jeg anså det for vigtigt, at vi hver dag mødtes - så kort eller så længe der var behov for - og instituerede efter aftale med ham og stabschefen, at vi tre dagligt skulle mødes på mit kontor kl. 1100 med flg. dagsorden: (1) Efterretningsorientering af planlægningsgruppens E-officer (2) orientering af presseofficeren og (3) Eventuelt. Ofte var disse møder ganske korte, men de sikrede en nær kontakt mellem os, og tog hensyn til det faktum, at det at være "Deputy" kan være et vanskeligt job for en aktiv person. Som den gentleman von Hopffgarten var, fandt han hurtigt sin plads i systemet og var i hele vort samarbejde en god ven og en loyal medarbejder, der havde sine meninger. Han var et aktiv for dansk-tysk samarbejde og forståelse.

Senere i Juni var jeg af Rear Admiral Baldwin, chefen for 6th Carrier-division i Strike Fleet - sammen med Wolff og Brodersen fra Forsvarskommandoen og Oberst Thorsen fra AIRBALTAP - inviteret ombord i hangarskibet USS "Saratoga", som den 21. juni ville befinde sig mellem Norge og Skotland. En af opgaverne var at afprøve kommunikationerne mellem BALTAP og hangarskibet, hvilket var essentielt i en support situation. Vi startede fra Karup og landede tre timer senere på "Saratoga". Omvisning i skibet, orientering i operationsrummet. bl.a. om kommunikationerne som - efter nogle begyndervanskeligheder - virkede tilfredsstillende. Frokosten hos admiralen. senere på eftermiddagen om bord i flyet, som blev skudt af med katapult! Landede i Karup.

Dagen efter var det, traditionen tro, tid for Kieler-ugen, hvor vi deltog i ministerpræsidentens modtagelse og Admiral Jungs middag, hvor både den tyske og danske forsvarschef var med, og hvor General de Maiziere trak mig til side og fortalte mig om Admiral Obermaiers forestående afgang med Admiral Meentzen som afløser. Senere besøgte jeg de danske skibe i havnen, var om bord hos Admiral Zimmermann i destroyeren "Mölders" - og endelig til Ministerpræsident Stoltenbergs middagsfel-

skab, hvor jeg på den danske ambassadørs foranledning havde en samtale med ministerpræsidenten.

Nogle uger senere var jeg igen i Kiel. Denne gang i anledning af den danske forsvarsministers besøg i Admiral Obermaiers hovedkvarter, hvor ministeren blev orienteret om Østersøproblemerne.

I mange måneder havde man i Rendsborg arbejdet med planlægningen af Exercise Brick Stone, en meget stor hærøvelse der - efter hvad Skriver Jensen sagde - involverede ca. 25.000 mand tropper, 1400 bæltekøretøjer og 7000 biler! Luftvirksomheden udøvedes på blå side af danske og belgiske fly - og på orange side af tyske fly. Et par dage før øvelsen, i begyndelsen af september, overværede jeg i Viborg sammen med planlægningsgruppen indladningen af kampvogne på flat cars, som derefter kørte sydpå. Under øvelsen var jeg ledsaget af adjudanten og officerer fra planlægningsgruppen. Vi "opererede" i en lille uges tid fra Slesvig - og for mig var øvelsen nærmest anskuelsesundervisning i forsvarsproblemerne i Slesvig-Holsten. Udover gentagne gange at besøge såvel Jyske Divisions hovedkvarter som 6. tyske

divisions (meget velcamouflerede) felthovedkvarter samt flere brigade HQ'er, overværede jeg overgang over Kielerkanalen, besøgte Störliinien og fløj ved flere lejligheder med General Schulze, Chefen for 6. tyske division, over kampområdet. Umiddelbart efter øvelsens afslutning var der "hot wash-up", en foreløbig kritik og udveksling af oplysninger, inden deltagerne spredes for alle vinde, idet øvelsen senere analyseres og "lessons learned" uddrages.

I slutningen af september måtte vi sige farvel til to tyske admiraler: i Wilhelmshafen til Marinens inspektør, Admiral Jeschonnek, som havde været Deputy Commander hos min forgænger, og i Kiel til Admiral Obermaier, som jeg havde kendt i mange år og holdt meget af. Sidstnævnte blev jo afløst af Admiral Meentzen. I Wilhelmshafen traf jeg igen Helmuth Schmidt, med hvem jeg havde en længere samtale. Jeg foreslog spøgefuldt, at han kom til Danmark igen for at opdrage sine derværende partifæller til at se mere positivt på forsvaret! Han gik ind på spøgen, og fortalte mig i fortrolighed om sine relationer til J.O. Krag.

Midt i oktober var Commander Strike Fleet, Admiral De Poix i København med USS "Newport News". Jeg mødte ham til middag hos Chefen

for Søværnet, og næste dag fløj jeg med ham fra Langelinie til Karup til briefing, vin d'honneur og frokost med mulighed for at drøfte de fælles problemer som Strike Fleet - som potentiel "external reinforcement" - havde med os.

I slutningen af oktober holdt Chefen for Northern Army Group, General Sir Peter Hunt en EXERCISE MIXED GRILL, en "high level conference", hvor fra Nordregionen var indbudt CinC og jeg. Emnerne den første dag var MBFR (Mutually Balanced Force Reductions), som var aktuelle på den tid, samt luftproblemer med efterfølgende Harrier-demonstration. Ved frokosten sad jeg ved siden af SACEUR. Jeg fortalte ham om min samtale med Helmuth Schmidt for nylig. Goodpaster spurgte til Kjeld Olesen, som han havde mødt en enkelt gang. Han var bekymret over de planlagte nedskæringer og ville tale alvorligt til ham, når han snart kom til SHAPE. På andendagen var der bl.a. en interessant præsentation af to korpschefer: Sir John Sharp og General Hinrichs, som belyste deres - også nationalt bestemte - forskellige tilgang til problemerne. Hvorefter man på en stor skærm så Wellington og Bliicher, fulgt af et morsomt billede af Sir John og Hinrichs med underteksten: "Ils ne passeront jamais"!

Den 4. november blev jeg involveret i en mindre kontrovers med forsvarsministeriet, som ganske kort gik ud på følgende: I forbindelse med nogle presseforlydender om utilfredshed i forsvaret med det socialdemokratiske forslag (som jeg ikke havde kommenteret offentligt) blev jeg anmodet om at give et interview i TV. Mit svar var, at jeg som NATO chef kunne udtale mig om rent militære spørgsmål, men at jeg ikke kunne komme ind på nationale politiske emner. Senere blev jeg ringet op af departementschef Langseth, som forsøgte at presse mig til ikke at udtale mig - men forgæves. Jeg fastholdt min ret til at udtale mig som NATO chef, når jeg ikke beskæftigede mig med nationale, politiske emner. Mine udtalelser i interviewet beskæftigede sig alene med det akademiske spørgsmål, hvorledes evt. nedskæringer i forsvaret ville påvirke vor stilling i NATO. Jeg talte om vort moralske ansvar, om sammenhæng mellem indsats og indflydelse, evt. reduktioners indflydelse på en fremtidig kommandoorganisation samt andre NATO chefers vurdering. I næste dags aviser kunne man læse, at forsvarsministeren mente, at jeg politiserede (Avisen: "Har De sagt det til Admiral Helms?" Kjeld Olesen: "Næh, han læser vel aviser") og en overskrift i "Politiken" lød: "Admiral får næse af Ministeren", hvilket jeg omgående tilbageviste og forklarede mit motiv for at udtale mig. Jeg hørte aldrig mere fra forsvarsministeren. Derimod

modtog jeg et par dage senere et brev fra Skibsreder Mærsk Mc Kinney Møller, som komplimenterede for mine "klare og utvivlsomt rigtige udtalelser". Også forsvarschefen bifaldt det, ligesom jeg modtog mange positive henvendelser i den anledning.

På denne tid var der også livlig virksomhed i Forsvarsrådet m.h.t. det socialdemokratiske forslag, hvor forsvarsministeren var i vanskeligheder og blev presset fra SACEUR og modtog en kritisk vurdering fra CinCNORTH.

I midten af november var tiden inde til vor årlige Exercise Brass Hat, en to-dages konference om et væsentligt tema, som jeg det år havde bestemt skulle være: "External reinforcements to the BALTAP area". Deltagere var chefer og briefing teams fra de styrker udefra, som dengang var aktuelle, plus diverse forsvarschefer og overordnede NATO chefer. Da vi ikke havde plads nok i Karup, blev konferencen afholdt på Skive Kaserne, hvor vi fik enestående hjælp fra regimentschefen, min gamle ven Oberst Niels Lunn og hans folk. Forud var gået et intenst planlægningsarbejde i staben gennem lang tid, hvor bl.a. Colonel Morris (som nogle måneder forinden havde afløst Colonel Ochs som Assistant Chief of Staff Plans) gjorde en stor indsats. Også administrativt klappede arrangementet fint, med gæsterne udefra indlogeret på Hotel Hilltop – og en middag på kasernen for 180 mennesker, hvoraf 35 var generaler og admiraler! Vi fik en enestående hjælp fra Oberst Lunn og hans regiment.

I midten af december var jeg, sammen med CinCNORTHs Naval Deputy og Admiral Meentzen, inviteret til et krigsspil, benævnt "Establish Contact" som angik Strike Fleets assistance til Nordregionen og som blev afholdt på Naval War College, Newport, Rhode Island. Den norske Admiral Holthe (som jeg i hele 1950 havde delt kontor med i Northern European Region Planning Group i London) var Orange Commander. Min rolle var nærmest tilskuerens - med lejlighed til at følge begge partiers ordregivning og diskutere operative problemer og "rules of engagement" med de øvrige søofficerer. Det var en interessant og behagelig uge, hvor vi ovenikøbet havde en søndag i New York med lejlighed til at besøge to yndlingsmål: Metropolitan Museum of Art og min "stamcafé" i New York "Pen and Pencil", E 45 Street!

Få dage før jul kom General Sir Walter Walker på afskedsvisit i Hovedkvarteret og om aftenen til afskedsmiddag på Kongenshus Hotel. General

Walker blev af mange, også af danske officerer i AFNORTH, anset for en lidt kontroversiel person, der lagde sig ud med diverse forsvarsministre, var udiplomatisk og "for britisk"! Jeg havde det imidlertid meget fint med ham - vi blev gode venner og senere kom Lady Walker på ferie hos os på Tyrrestrup. Han var en fin soldat, en ildsjæl og "fire eater" - som ikke var benådet med diplomatiets nådegave!

1972

Den 7. januar 1972 fejrede vi BALTAPs 10 års jubilæum. Der deltog hele staben og indbudte gæster, omfattende underlagte chefer, tidligere Deputy Commanders von der Groeben og von Hobe, General Wolff samt repræsentanter for lokale civile myndigheder. Jeg lagde for med en "opening address", hvor jeg beskrev baggrunden for Kommandoens oprettelse, dens strategiske betydning for NATO forsvaret, det politiske ansvar, og NATOs vilkår i tiden. Derefter fulgte en flot koncert af 6. tyske divisions orkester, som var en stor succes. (Under planlægningen havde flere rådgivere advaret mig mod et tysk militærorkester. Mit standpunkt var, at har vi brug for 6. tyske division i forsvaret af Slesvig-Holsten, kan vi også tåle at lytte til deres orkester!). Efter koncerten var der reception i "the blue room" og senere frokost for nuværende og forhenværende medlemmer af "BALTAP-familien", der forløb meget livligt og fornøjeligt.

Efter diverse afskedsmiddage etc. for Sir Walter og Lady Walker og en hastig tur til Kiel, hvor jeg holdt foredrag for Atlantsammenslutningen, kom jeg hjem med influenza og høj feber. Dagen efter døde Kongen!

Ved Kongens begravelse ti dage senere gik Forsvarsrådets medlemmer sammen med Chefen for Hjemmeværnet og Københavns Kommandant æresvagt om Kongens bære i sørgetoget både i København og Roskilde og overværede bisættelseshøjtideligheden i Roskilde domkirke. En smuk og betagende dag, hvor værnene gjorde deres job upåklageligt.

Den 28. januar fik jeg om morgenen besked om, at General Zigler, COMAIRBALTAP var kommet alvorligt til skade ved en bilulykke dagen før på Sjælland. Oberst Thorsen meddelte mig, at han var indsat som fungerende Chef for Flyvertaktisk Kommando, hvorefter jeg bestemte, at stabschefen, General Barkhorn midlertidigt skulle varetage embedet som COMAIRBALTAP. Et par dage senere besøgte jeg Zigler på hospitalet. Han havde det efter omstændighederne nogenlunde - men der ville gå lang tid før han kom tilbage!

Efter Forsvarsminister Kjeld Olesens besøg i Hovedkvarteret, som forløb fint, og hvor ministeren var venlig og afslappet - og General og Lady Pearsons besøg, der inkluderede et middagsselskab på Kongenshus Hotel, kunne jeg gøre klar til Exercise "Sea Breeze" i SHAPE. Det var faktisk en Naval Commanders Conference, hvilket havde været en sjældenhed i SHAPE, hvor det var den almindelige opfattelse, at "naval matters" ikke var højt prioriteret. Konferencen omfattede en række præsentationer med efterfølgende diskussioner. Emner, som var relevante for BALTAP området var f.eks. den utvivlsomme missiltrussel i Østersøen, CINCCHANS vægt på BALTAPs forsvar, Electronic Warfare etc. Endvidere behandlede den sovjetiske flådes seneste udvikling og den lufttrussel, som Strike Fleet var oppe imod.

I BALTAPs stab arbejdede vi på kraft med forberedelserne til vor deltagelse i Exercise Viking Shield 72 i Kolsås, hvor COMBALTAP skulle være Orange Commander i et stort krigsspil med et angreb på Nordnorge. Dette forarbejde, som havde stået på længe, omfattede bl.a. intensive studier af den faktiske sovjetiske "order of battle", som sammen med vor viden om norske tanker og planer var grundlaget for min angrebsplan. Hertil kom Colonel Morris' tanker om en ændret intern organisation af krigsstaben, som jeg godkendte, foreløbig til anvendelse under Viking Shield 72.

Inden øvelsen havde vi to vigtige besøg i hovedkvarteret. Først CinC, General Pearson, som medbragte tre stabsofficerer og som interesseret hørte på vor nye standard briefing, som han ivrigt kommenterede. Dernæst en konference, hvor vi drøftede det socialdemokratiske forsvarsforslag med det formål at finde frem til, hvordan man skulle gribe spørgsmålet om hans rådgivning til den danske regering an. CinC virkede meget positiv og ivrig efter at kunne assistere de danske myndigheder bedst muligt.

Nogle dage senere kom Admiral Zimmermann på afskedsvisit inden han fratrådte som flådechef (i hvilken egenskab han jo indgik i COMBALTAPs kommando struktur) og tiltrådte som tysk forsvarschef. Vi havde en lang samtale og drøftede den tyske flådekoncept, hans samarbejde med Helmuth Schmidt samt en del private ting, og vi kunne takke hinanden for et virkelig godt samarbejde - og lovede hinanden "to keep in touch".

Exercise Viking Shield 72 var for mig særdeles interessant og ikke så lidt af en udfordring. Konfronteret med SACEUR, General Goodpaster, General Fitzpatrick, CINCCENT og adskillige andre NATO chefer – og den norske konge ikke at forglemme - skulle jeg som Orange Commander angribe Nordnorge i et "war game", der dækkede de første ca. 30 timer af en krigssituation, spillet "real time" over fire dage, hvor situationen blev "frosset fast" ved hver dags afslutning og "tøet op" ved næste dags begyndelse. Angrebsplanen, som, i min stab gennem lang tid Colonel Morris og Lieutenant Colonel Zedlich havde arbejdet med og løbende drøftet med mig, var tillige koordineret med mine underlagte chefer.

Krigsspillet, som ikke nærmere skal beskrives her, gav i begyndelsen anledning til nogle uoverensstemmelser med kampdommerne, som dog senere blev klaret. Vi fik også lejlighed til at praktisere vort forsøg med en treværns operationskomité til fremme af værnssælles operativ tænkning! Ved øvelsens afslutning fik vi af SACEUR, CinC og forsvarschefen ros for vores indsats - en ros, jeg straks kunne give videre til mine dygtige stabsofficerer. Også på den selskabelige front var der aktivitet, og ved en middag, hvor den norske kronprins var til stede, holdt han en tale, hvor han dvælede ved et historisk interessant angreb på Nordnorge af en dansk admiral!

I årets SHAPEX var hovedemnet Mutually Balanced Force Reductions (MBFR), og hvor sagen drejede sig om uformindsket sikkerhed på et lavere styrkeniveau. Det drejede sig fortrinsvis om Centralregionen, og var ikke umiddelbart aktuelt for vort område.

I begyndelsen af maj skulle jeg til Senior Officers' Orientation Course i Oberammergau. På vejen stoppede jeg i Kiel og besøgte COMNAV-BALTAPs Hovedkvarter og havde en længere samtale med Admiral Meentzen om mange forskellige problemer, bl.a. om det dansk-tyske forhold. Vedrørende Nordregionen var han af den opfattelse, at Nordnorge - med hensyn til strategisk betydning - fik for megen opmærksomhed på Østersøens bekostning.

Næste dag kørte jeg syd på til Oberammergau, hvor jeg i en lille uge deltog i et kursus, der på udmærket måde bragte deltagerne a jour med den overordnede planlægning og atomvåbnets indpasning i denne. Under et cocktail party hos en af instruktørerne, Major Saunders, mødte jeg hans

forældre, Air Chief Marshal og Lady Saunders, som kort efter 2. Verdenskrig var i Danmark i forbindelse med Flyvevåbnets oprettelse. De var rørende i deres fortsatte interesse for Danmark.

Senere på måneden var tiden omsider kommet for NATOs Generalsekretær, Dr. Josef Luns' officielle besøg i Danmark. Der havde vistnok været nogle politiske uoverensstemmelser mellem regeringen og generalsekretæren, som åbenbart udsatte hans besøg. I hvert fald husker jeg, at jeg så langt tilbage som ved kongens begravelse i januar, talte med direktøren for Udenrigsministeriet om sagen, og vi var enige om, at besøget snarest burde finde sted. Jeg deltog i regeringens middag for generalsekretæren på Christiansborg, hvor udenrigsministeren præsiderede. Jeg var placeret på den anden side af dr. Luns og talte meget med ham, mest om historiske emner - og om europæiske flåder, hvor han var meget kvindig. En meget interessant aften!

Næste dag deltog jeg i dronningens frokost for generalsekretæren på Fredensborg. Der var ca. 20 gæster, hvoraf forsvarschefen og jeg var de eneste militære. Jeg var igen placeret på dr. Luns' anden side, så vi kunne indimellem genoptage samtalen fra dagen før. Han var i fin form og underholdt dronningen med morsomme historier. Mig fortalte han i fortrolighed om sine samtaler samme formiddag med udenrigsministeren og forsvarsministeren. Samme eftermiddag overværede jeg dr. Luns' foredrag i Atlantsammenslutningen.

Ved et middagsselskab om aftenen i Søofficersforeningen for chefen for den svenske marine benyttede jeg lejligheden til med forsvarschefen at drøfte et principielt problem, som havde skabt en vis irritation i min stab: COMLAND ZEALANDs uvilje mod at medvirke ved en vurdering af det socialdemokratiske forslags virkning på forsvarets effektivitet, en holdning, som fandt nogen støtte i Forsvarskommandoen. Jeg udtalte min forbavselse over denne holdning, hvortil Ramberg bemærkede, at hvis det kun var en rent militær vurdering, var der ingen tvivl om at han kunne medvirke, hvortil jeg svarede, at selvfølgelig drejede det sig kun om en rent militær vurdering - og at jeg ikke forstod Forsvarskommandoens hidtidige holdning! Forsvarschefen lovede at komme tilbage til sagen.

Den 7. juni var der i udvalgsværelse nr. 38 på Christiansborg samråd mellem Forsvarsrådet og Folketingets forsvarsudvalg. Det foregik nærmest

som en høring, hvor forsvarsudvalgets medlemmer stillede spørgsmål til rådet. Det var mest (i forsvarschefens fravær) General Wolff og værnscheferne, specielt hærchefen, der var "i ilden". Jeg var kun involveret i spørgsmål om MBFR-problemet, politiske overvejelser vedr. mineudlægning i gennemsejlingsfarvande samt styrkereduktioners påvirkning af indflydelse. Det morede mig, at Ninn-Hansen ved en bestemt lejlighed henviste til "Admiral Helms' interessante udtalelse sidste år i fjernsynet!!" Mødet varede ca. 2½ time.

I slutningen af juni deltog jeg i No. 10 (NATO) Senior Officers Study Period i Joint Warfare Establishment i Old Sarum nær Salisbury. Det var en højst interessant studieperiode, som i løbet af fem dage indgående behandlede den politiske og militære situation, NATOs mobile styrker, anvendelse af såvel "tactical air power" som "maritime power" og problemet med at opveje Warszawapagtens numeriske overlegenhed. Under drøftelsen af de mobile styrker mente Admiral Meentzen at måtte anføre, at det faktum, at Danmark ikke i fredstid tillod basering af fremmede styrker kunne vanskeliggøre anvendelse af "external reinforcements" i Danmark. Hvilket udsagn jeg selvsagt måtte erklære irrelevant og tage afstand fra, idet forstærkninger udefra kun var aktuelle efter anmodning af - eller konsultation med - den danske regering, som naturligvis i en sådan situation ikke ville hævde den nævnte restriktion.

I slutningen af juli havde vi besøg af Rear Admiral Engen, U.S.N., Commander Carrier Division Four, endnu en repræsentant for Strike Fleet med en positiv indstilling til hangarskibsstyrkernes hovedopgave: At støtte flankerne! Han medbragte nogle stabsofficerer, som med henblik på Exercise Strong Express i september blev orienteret om kommandoer, kommunikationer, German Naval Air Arm etc.

I august var jeg sammen med General Barkhorn til Exercise Big Click i Sola, nær Stavanger, en række konkurrencer i discipliner så som reconnaissance, foto-recce, targetting, fototyding og camouflage mellem flystyrker fra UK, USA, Tyskland, Norge og Danmark. Eskadrille 729 repræsenterede Danmark, men var uheldig flere gange, bl.a. med knækkede film og klarede sig ikke så godt mod UK og USA, som endte i spidsen. Der var også tid til en fisketur med CinC, Lady Pearson, SACEUR, de to nordiske forsvarsministre samt Mohr og Meentzen. Hyggeligt og afslappet med picnic-lunch på en lille ø - og en lang snak med General

Goodpaster om hans tid i det hvide hus, om General Gruenther, hans forhold til Nixon og Agnew plus naturligvis gamle dage og vore samtidige i SHAPE etc.

Den 19. september var der møde i Forsvarsrådet hos forsvarsministeren, der mest handlede om besparelser. Under "Eventuelt" meddelte ministeren en række omplaceringer og udnævnelser i forbindelse med den nye forsvarschefs, General Blixenkron-Møllers ansættelse og udnævnelse. Herunder nævnedes han, at General Brodersen skulle være Chef for Flyvertaktisk Kommando. General Holst-Sørensen og jeg indvendte herimod, at General Børgesen havde brev på, at han skulle være CH/FTK. Dette lod ministeren indledningsvis som om han ikke vidste noget om, men gjorde en bemærkning om, at sådanne hensyn måtte vige for "værnsbalancen"! I en snak efter mødet udenfor henvendte jeg mig direkte til departementschefen, som gav mig ret i, at man skyldte stabscchefen noget.

Den 22. september kom CinC forbi på vej til Rendsborg til Exercise Strong Express. Først i bunkeren til orientering om øvelsen, derefter i de to operationscentre og så på mit kontor, hvor vi bl.a. talte om omflytningerne i forsvarrets top, som havde forbavset ham, vor præsentation i Viking Shield 73 og Socialdemokratiets forslag. Endelig fremlagde Lt Col Mc Gauhey fra NUC BRANCH vore nyeste tanker om anvendelsen af noget specielt artilleri. CinC var tydeligt interesseret - og vi enedes om, at jeg skulle komme til Kolsås med relevante stabsofficerer og forelægge projektet for en større kreds i staben.

Dagen efter fløj jeg sammen med Admiral Meentzen og nogle stabsofficerer ud til hangarskibet U.S.S. "John F. Kennedy", hvor vi efter ca. 1½ times flyvning landede - ret hårdt! Omvisning i skibet, overværelse af flight operations-18 Phantoms, Corsairs m.v. launched med 30 sekunders mellemrum. En væsentlig ting var, at kommunikationerne virkede godt - og Admiral Engen var ret begejstret!

I begyndelsen af oktober besøgte NATOs Militærkomité Danmark. Briefing i Kastellet, hvor forsvarschefen, Wolf, Brodersen og jeg sad på en slags forundringsstol, klar til at besvare spørgsmål. En god operativ briefing af Kommandørkaptajn Bork. Derefter spørgeperiode, hvorefter der blev gjort rede for den øvelse, der senere på dagen skulle finde sted i Sundet Syd. Derefter til Langelinie, om bord i "Herluf Trolle" og syd på i Sundet - i tæt tåge. Frokost om bord, hvorefter øvelsen afvikledes - noget

reduceret p.g.a. tågen - med angreb af fly og motortorpedobåde, hvorefter 4 torpedobåde blev kaldt på siden for at sætte gæsterne i land. Om aftenen var der regeringsmiddag på Christiansborg.

I fortsættelse af min aftale med CinC, tog jeg den 10. oktober til Kolsås ledsaget af Lt.Col. McGauhey og Oberstløjtnant Sverre Hansen. Vi forelagde vort projekt for en lille kreds af højere officerer - og efter at en række spørgsmål var besvaret, og projektet yderligere drøftet i en mindre kreds, bestemte CinC, at han ville drøfte sagen med forsvarschefen, inden den gik videre til S ACEUR.

Den 13. oktober fløj jeg til Kiel i anledning af COMNAVBALTAPs jubilæum. Her mødte jeg bl.a. de gamle tyske admiraler Wagner og Wegener, Admiral Campbell-Walker, Admiral Jung samt Wesche, Skriver Jensen og fru Hertz fra Kvindelige Marinere. Her talte Admiral Meentzen om udviklingen i Østersøen og betingelserne for, at NATO kunne klare opgaverne i området. Han kom ind på det socialdemokratiske forslag og omtalte mulighederne for ændringer i kommandosystemet, hvis vore styrker blev reduceret. Selvom jeg dybest set ikke kunne være helt uenig med ham i det han sagde, kan det vel diskuteres, om det ikke var lidt malplaceret i denne sammenhæng. Jeg udbad mig et eksemplar af talen (som jeg vidste var givet til pressen) og fløj til Karup.

I Karup var i mellemtiden General Worsley, Chef for 3. U.K. Division ankommet med et team. Hans division var en potentiel forstærkningsenhed (der dog senere skulle blive noget reduceret), og formålet med besøget var indledningsvis at drøfte problemerne med COMBALTAP og orientere sig i området. General Worsley var en ualmindelig tiltalende person - og drøftelserne foregik i den bedst tænkelige atmosfære.

Et par dage senere var potentielle britiske forstærkninger atter på dagsordenen, idet Exercise Ruby Signet involverede 16. UK Para Brigade med 1. Sjællandske brigade i området ved Tybjerggård. Øvelsen havde lokket en del højere britiske officerer herover, der indledningsvis samledes om at nedlægge en krans ved busten af Major Anders Lassen, V.C., M.C. (som var søn af Tybjerggårds ejer, Emil Lassen, som var til stede ved ceremonien). Derefter blæstes "the last post" - og så var der feltfrokost! Øvelsens klimax, den store faldskærmsoperation, fandt sted samme eftermiddag: 700 mand faldskærmsoldater og et antal køretøjer, ammunitionskasser m.v. Et imponerende syn! Første mand i luften: chefen, Briga-

dier Ward-Booth! Næste dag var jeg i UKJATFORs (United Kingdom Joint Airborne Task Force) hovedkvarter syd for Tybjerggård for at blive grundigt briefet samt drøfte alternative contingency areas - og mulighederne for fremtidige øvelser i Danmark. Den følgende dag lykkedes det mig endelig at finde Brigadier Ward-Booth, som orienterede mig dels om situationen, dels om faldskærmsoperationer i almindelighed. Højest interessant. Der var 5 mand indlagt på hospital; hvilket var normalt, idet man regnede med en casualty rate i fredstid på 1 %!

I begyndelsen af november besluttede jeg mig for at besøge STANAVFORLANT (= Standing Naval Force Atlantic), som var i danske farvande. Jeg tog til Frederikshavn sammen med Orlogskaptajn Clausen, var til Admiral Brinck-Lunds frokost i "Herluf Trolle", hvor jeg mødte Commodore Fieldhouse, Chef for STANAVFORLANT (og senere under Falklandskrigens CinCFleet). Efter frokost overværede vi et taktisk spil i den meget imponerende Trainer. Om eftermiddagen gik jeg om bord i HMS "Norfolk", hvor jeg i det følgende døgn overværede øvelser med angribende danske fly og motortorpedobåde m.m., inspicerede skibet, tilbragte timer i O-rummet, spiste sammen med Commodore Fieldhouse, blev inviteret til drinks i Chief Petty Officers Mess. Kort sagt: Et kortvarigt frisk pust, der bragte minderne tilbage fra HMS "Delhi" under krigen. Næste eftermiddag blev vi til søs taget op af en helikopter og fløjet til Frederikshavn.

Og så var det tid til afskedsvisitter: den afgående forsvarschef, General Ramberg, Admiral Rau og General Mohr fra AFNORTH samt General Zigler, der som COMAIRBAL TAP blev afløst af General Brodersen.

Den 30. november holdt jeg foredrag i Søe-lieutenant-Selskabet. Emnet var "Rapport fra Enhedskommandoen". Jeg havde i forvejen bedt efterretningstjenesten om at kontrollere indholdet med det formål at kunne berette så meget som muligt. Der var stor tilslutning og stor spørgelyst. Efter foredraget måtte jeg køre til Karup om aftenen og natten, da jeg næste morgen skulle modtage Chefen for Strike Fleet, Viceadmiral Plate, som gjorde et godt indtryk, og med hvem vi havde nogle udmærkede drøftelser. Det var, som om vi var kommet Strike Fleet nærmere indenfor det sidste års tid og arbejdede godt sammen med dem i deres potentielle rolle under devisen: støtte til flankerne!

Den 12. og 13. december holdt jeg i Hovedkvarteret en Commander's Conference, hvori deltog de fire direkte underlagte kommandoer (Naval, Air og de to landkommandoer) samt næste led: de to "flag officers", divisi-

onschefer etc. Her drøftedes en række relevante, aktuelle problemer samt blev givet en præsentation af Royal Marines. Efter konferencen drøftede jeg med de fire direkte underlagte chefer deres syn på om formen og deltagerkredsen var passende for sådanne fremtidige møder. Der blev fra flere sider givet udtryk for, at en mere begrænset deltagelse (d.v.s. kun de fire chefer plus/evt. særligt tilkaldte officerer) ville være at foretrække.

Kort før jul kom Redaktør Grove Vejstrup fra "Jyllandsposten", med hvem jeg over en længere periode havde etableret en god kontakt, til en samtale om NATOs kommentarer til den ret udbredte internationale kritik af Danmarks forsvarsindsats. Jeg talte om vore NATO forpligtelser i henhold til pagtens § 3, om vort områdes strategiske betydning sammenholdt med vort forbud mod stationering i fredstid. Dernæst om, hvad områdets integritet betyder for de lande, der grænser op til os. Alt dette giver efter min mening disse lande en vis legitim baggrund for at "blande sig". Jeg talte om sammenhold og solidaritet og om nødvendigheden af en rimelig balance i landenes ydelser og indsats, hvis en alliance skal kunne fungere. Og endelig: hvis man baserer sin forsvarspolitik på hjælp udefra, vil det være logisk at indrette sit forsvar på en sådan måde, at man som et absolut minimum kan holde de nødvendige områder, havne og flyvepladser indtil hjælpen ankommer! Resultatet af samtalen blev en god artikel i "Jyllandsposten" noget senere.

Min betydelige rejsevirkosomhed, herunder medlemsskabet af Forsvarsrådet, var selvsagt også en belastning for stabschefen, som i mit fravær ofte fik pålagt ekstra opgaver, som altid blev løst med takt og effektivitet og blev behørigt rapporteret ved min tilbagekomst. General Børgesen var i mine øjne en ideel stabschef, som levede op til mine egne ideer om åbenhed og tillid i forholdet mellem en chef og stabschef.

I en beretning som denne, der mest handler om mine mange gøremål, er der en risiko for at stabens officerers travle arbejde træder lidt i baggrunden, hvilket selvsagt er uretfærdigt og bestemt ikke min hensigt, så meget mere som det arbejde jo netop var forudsætningen for, at den kommanderende kunne varetage sine - ofte udadvendte - opgaver på effektiv måde. Sagt meget kort: Jeg blev i mit NATO-arbejde i enhver henseende godt betjent af staben og - for så vidt de nationale problemer - af planlægningsgruppen.

(fortsættes i næste nummer af tidsskriftet)

MINISTRYGEREN FÆNØ TO KRITISKE EPISODER 1955-56

Afdelingsleder emeritus,
orlogskaptajn, cand.psych. Knud-Erik Sabroe

Forfatteren til denne artikel, Knud-Erik Sabroe, blev søløjtmant II i 1954, og var 22. oktober 1955 – 1. marts 1956 chef for den lille ministryger "Fænø". Han var 1956-57 på Stevnsfort, og 1957-58 på Middelgrundsfortet. 1958-59 med korvetten "Triton", og blev kaptajnløjtnant i 1960. 1963-66 overgik Sabroe til reserven for at studere psykologi. Genindtrådte i linien 1966 og gjorde tjeneste ved Militærpsykologisk Tjeneste. I 1967 blev han cand.psych. og samme år orlogskaptajn. Sabroe var uden for nummer 1968-69 for at overtage en stilling som amanuensis ved Psykologisk Institut ved Århus Universitet. Han afgik endeligt fra Søværnet i 1969 og var fra 1971 og indtil sin pensionering afdelingsleder ved Psykologisk Institut. Som ung skibschef kom han til at opleve to meget stærke begivenhedsforløb, som han redegør for i denne artikel. 50 året for begivenhederne 1955-56 er ved at nærme sig, og Tidsskrift for Søværnen kan her bringe Knud-Erik Sabroes meget personlige og interessante skildring af begivenhederne.

Uheld i Læsø Rende

Lørdag 22. oktober 1955 hejste jeg kommando som chef for ministrygeren "Fænø" (M 563) af Ø-klassen. Der var ialt 10 enheder i klassen, som var træskibe bygget på Holbæk Skibsvært i 1941 efter tegninger fra Orlogsværftet. Besætningen bestod af chef, regnskabsfører (underkvartermester), maskinkorporal og 7 mands besætning. Ø-klassen havde ikke andre navigationsmidler end kompas, søkort og Havnelods og ingen radar. Dens bestyknings var en 20 mm Oerlikon. Enhederne var herudover forsynet med en almindelig skibsradio.

Det er altid en særlig situation at hejse en chefsvimpel, selv om det er for en mindre enhed, og det skete sammen med tre andre enheder i Ministrygerdivision 4. Vi var tre klassekammerater søløjtnanterne Poul Garde, Bent Blichfeldt Flyger og mig selv (klasse 1954), der med søløjtnant Julius Busch (fra klassen året før) som divisionschef skulle udgøre 4. Ministrygerdivision. Divisionen var formeret med henblik på at stryge miner i et område syd for Frederikshavn, der skulle være forberedt til nye mili-

tære anlæg. Divisionen bestod af enhederne "Sorte Sara" (søløjtnant Busch), "Askø" (søløjtnant Garde), "Fænø" (søløjtnant Sabroe (dengang med efternavn Andersen) og "Manø" (søløjtnant Flyger), samt to både af Dyb-klassen "Klørdyb" (under kommando af søløjtnant Sabroe) og "Vejr-dyb" (under kommando af søløjtnant Flyger). Forud for vores minestrygningsopgave skulle vi i en periode på to uger lave en besejlingsopgave af havnene i Limfjorden og på Fyn samt foretage øvelser i udsætning af minestrygningsgrej. "Sorte Sara" var blevet forsynet med DECCA til anvendelse ved udlægning af de "lanes", i hvilke minestrygningen skulle foretages. Hver "lane" skulle gennemsejles 13 gange med magnet og hammerboks.

For yngre søofficerer er det måske relevant at nævne, at det usædvanlige navn "Sorte Sara" var et "hædersnavn", som enheden fik lov at beholde efter, at den under 2. Verdenskrig den 29. august 1943, da tyskerne ville overtage den danske flåde, efter at være blevet malet sort og få ændret opbygning så den lignede en slæbebåd, hvorefter det lykkedes at undslippe til Sverige. Ved denne lejlighed dømte mandskabet den spøgefuldt "Sorte Sara" efter en af tidens schlagermelodier. Navnet fik minestygeren således lov at beholde efter krigens ophør.

Efter at have afsluttet vores besejlingsopgave og gennemført øvelserne skulle vi i begyndelsen af november forlægge fra Søminegraven på Holmen til Frederikshavn. Det skulle blive en ganske begivenhedsrig tur. Vi skulle under forlægningen have dels de to mindre minestrygere af Dyb-klassen på slæb, dels fire af de store minestrygningsmagneter, der skulle være vores væsentligste arbejdsværktøj. Vejret var blæsende, da vi lagde ud, og da det yderligere blæste op under sejladsen op gennem Øresund, måtte vi gå ind til Helsingør indtil vinden havde flovet af. Da vi to dage senere startede mod Frederikshavn (kl. 10 formiddag), var vejret rimeligt med en vindstyrke 3-4, men da vi først på eftermiddagen nåede Læsø Rende var vinden blæst op til 6-7 og i vindstød 8. "Sorte Sara" og "Askø" bugserede hver to magneter i slæb efter hinanden, medens "Fænø" og "Manø" hver havde deres Dyb-båd på slæb. På hver af disse var der under sejladsen to mand til at klare styringen. I Læsø Rende blev vi ramt af det første af en række uheld, idet trosserne mellem "Vejrdyb" og "Manø" sprængtes, og i forsøget på at retablere forbindelsen fik "Manø" trosse i skruen. "Vejrdyb" fik ordre til at starte motoren og fortsætte til Frederikshavn ved egen kraft. "Manø" kæmpede imens med at udbedre "skaden" og kastede anker, men havde det uheld at ankerkæden sprængtes og

Skibschefen, søløjtnant Knud-Erik Sabroe ses i styrehuset på ministrygeren "Fænø" (privatfoto).

det blev en lang dag for dem, først midt på aftenen kunne søløjtnant Flyger bringe "Manø" i havn. I mellemtiden indtraf yderligere et uheld, idet "Sorte Sara" mistede den ene af sine magneter. Søløjtnant Busch beordrede mig til at slippe "Klørdyb", der ved egen kraft skulle sejle til Frederikshavn, og søge at bjerge den drivende magnet. På grund af magneternes størrelse, og fordi de var lavet af jern, var de til fare for skibsfarten.

På trods af det hårde vejr lykkedes det "Fænø" at få hold i magneten ved hjælp af et dræg, som fik fat i den krans, som bar magnetens positionslys, og vi kunne agterfortøje den og bugsere den ind til Frederikshavn. Der var i mellemtiden opstået yderligere problemer. Også "Askø" havde mistet en af sine magneter, og i forbindelse med at sikre den anden magnet fik "Askø" rorskade og måtte med dette problem, og fastholdende den ene magnet i slæb, kæmpe sig ind til Frederikshavn. Vores divisionschef søløjtnant Busch, som sammen med mig var kommet i havn med de to af vores magneter, kom kort efter vores ankomst over til mig og beordrede mig til at sejle ud igen og dels at søge bjerget den drivende magnet, dels at være søløjtnant Flyger til hjælp, hvis det var nødvendigt. Der var meddelelse fra "Askø" om, at de ville klare sig ind til Frederikshavn. "Sorte Sara" forblev i havn.

Da jeg kom ud til "Manø", meddelte søløjtnant Flyger, at han kunne klare sig, og jeg gik på jagt efter den drivende magnet. Det var blevet aften og mørkt og vejret var stadig ganske barskt og med reduceret sigtbarhed. Vi havde som sagt ikke andre navigationsmidler end vores kompas og ingen radar, så søgningen bestod i, at vi i "lanes" sejlede ned gennem Læsø Rende, medens alle i besætningen med undtagelse af chefen, rorgænger og maskinvagt holdt udkig. Vi anvendte vores lille projektør, der sad på toppen af styrehuset, og den systematiske eftersøgning virkede, for vi fandt magneten. Vejret (og mørket) gjorde imidlertid, at det ikke blev en let opgave at få magneten på slæb. Adskillige forsøg på med dræg fra agterskibet af få fat i den krans ovenpå magneten, der bar magnetens positionsllys, mislykkedes. Vel vidende, at det antageligt ville ødelægge min "afmagnetisering" valgte jeg at søge at komme til at ligge parallelt med magneten på vores styrbords side for med den kortere afstand at kunne få fat i lyskransen herfra. Denne manøvre lykkedes, og vi fik magneten på slæb. Bugseringen ind til Frederikshavn gik godt, forholdene taget i betragtning. Under bugseringen var hele mandskabet blevet på dækket, de fleste samlet i styrehuset, men to mand var ved agterenden for at holde øje med slæbet. Omkring to sømil fra Frederikshavn konstaterede jeg, at vi skiftede dybdegang med et forskib, der stadig gik dybere. Jeg sendte regnskabsføreren ned på banjerne, og han kunne melde tilbage, at der var en større lækage i forskibets styrbords side. Om den var opstået i en fase under bjergningen ved en kontakt mellem magneten og vores træskibsside eller ved en større flydende genstand i vandet er aldrig blevet opklaret. Frederikshavns Skibsværft, der senere reparerede "Fænø", havde ikke noget svar. Vi brugte selvfølgelig vores pumper og søgte ved tilgængeligt materiale at få lækken stoppet, men med ringe effekt. Indtaget af vand øgedes. Jeg var usikker på, om vi med vejrtilstandene kunne nå ind med magneten på slæb, og i radiokommunikation med divisionschefen fik jeg tilladelse til at kappe slæbet til magneten og forcere mod Frederikshavn. Det viste sig at være en klog beslutning at slippe magneten, vi nåede ind til Frederikshavn med stævnen i vandlinien og måtte have assistance af Falck til at holde "Fænø" flydende. "Fænø" blev lagt til kaj under en af de store havnekraner, som blev taget i brug til at holde stævnen oppe. Vi var inde ved midnatstid, så det havde været en lang dag (14 timer) "på broen", men jeg var jo eneste officer (og navigator) om bord. Jeg var meget glad for et par dage senere fra Chefen for Kystflåden, kontreadmiral Lundsteen, at få et signal med en omtale af "Fænø"s indsats, som "... en central indsats og godt sømandskab", og med "... en personlig tak til chefen for Fænø". Vi fik dog senere, i et signal fra Chefen for

Søminevæsenet, en "henstilling" om at revidere den skades- og mangeliste, som vi havde indsendt i følge af bjergningsopgaverne og lækagen. Søminevæsenet fandt, at vi havde taget "munden for fuld".

Jeg er overbevist om, at dette forløb var medvirkende til, at vi på "Fænø" fik den mest "sammensvejsede" besætning på de fire enheder. "Fænø" var for eksempel den eneste af de fire både, som ikke havde en eneste "straffesag" (disciplinær forseelse, ulovligt fravær osv.) i den tid, hvor jeg var i divisionen. (Jeg blev frakommanderet 1. marts 1956 for sammen med min klassekammerat, senere kommandør Gunni Mathiesen, at påbegynde en 8 måneders uddannelse ved Skydeskolen for Håndvåben og Fodfolkets Reserveofficersskole). Jeg har sommetider brugt hændelsen illustrativt i min undervisning ved Aarhus Universitet i socialpsykologi i temaet om gruppens psykologi, og understreget den kendsgerning, at da det så sortest ud, var der en samling af besætningen i styrehuset omkring "skipper", som de kaldte mig, med klare uro-overtoner, men uden panik. Der var klart en udtalt men mærkbar forventning til "skipper" om, at han "klarede os gennem situationen". Det er processer som er velkendte i gruppespsykologien ligesom også den efterfølgende spontane samling på kajen ved den "læderede" "Fænø", hvor vi alle "gav anerkendelse" til hinanden.

For at reducere magnetismen var ministrygerne som nævnt bygget af træ. På grund af, at vi havde været tvunget til at gå op på siden af magneten for at få bugserwire på den, var den "afmagnetisering", som ministrygerne havde i form af en række spoler indenfor skibssiden, blevet ødelagt. For at få den magnetismefri profil genetableret, skulle vi derfor tilbage til København til afmagnetisering på anlægget i farvandet ved Lynetten. Afmagnetiseringen skete ved at man en række gange på en bestemt kurs sejlede over en række strømførende sløjfer, der lå på havbunden ved Lynetten. I min tid blev dette afmagnetiseringsfænomen brugt i Søværnet som slang for den "obligatoriske" frirejse til København, når man var under sejlkommando. Jeg kan ikke huske, hvor hyppigt vi fik den, men når det skete, sagde vi, at vi skulle hjem til konen og afmagnetiseres.

Forlægningen fra Frederikshavn til Holmen for at blive afmagnetiseret blev en barsk sejlads. Der kom en uventet hård kuling (vindstyrke 8) fra sydøst. Det var i realiteten over den grænse, hvor man sendte Ø-bådene ud på operative opgaver (den var vindstyrke 6). Stormen var ledsaget af sne, og der var minusgrader. Vi havde, som nævnt, ingen moderne navi-

gationsmidler kun kompas. Samtidig havde vi det uheld, at den roterende rude, som tillod, at der kunne være udsyn fra styrehuset, brød ned. Det betød, at jeg måtte tilbringe en stor part af de næsten ti timer, som forlægningen kom til at vare, i "vingen" uden for styrehuset for at kunne navigere efter sømærker og fyr/fyrskibe. Igen var den kendsgerning, at jeg var chef og eneste navigator om bord årsagen til, at det blev en "vagt" på ti timer. Efter nutidens arbejdstidsregler er det jo en klar overskridelse, og det har vel også været uforsvarligt i et så vanskeligt farvand som det danske. Da jeg kom til København var der frostflager i hele mit ansigt, og da de tøede op viste der sig forfrysningstegn (mørke plamager) i pande, på kindben og i øreflipperne. Min hustru var ganske forskrækket da jeg først på natten (vi var kommet til København en times tid før midnat) uventet dukkede op hjemme, og hun så mit frostmærkede ansigtet.

Frederikshavner redningsaktionen

Søndag 26. februar 1956 indtraf en episode i farvandet ud for Frederikshavn, som satte dybe spor og blev en tung dag for Søværnet. Det var i januar sat ind med en hård og vedvarende frost og farvandene frøs til, hvilket betød, at vi fra udgangen af januar ikke længere var i stand til at forlade havnen og gennemføre vores minestrygningsopgaver. I slutningen af februar var de indre farvande og de fleste havne stadig lukkede, og det meste sejlads foregik under assistance af isbrydere, men der var begyndt et vejromslag. På denne søndag var fire drenge i 14-15 års alderen ved halvtø tiden gået ud over de ganske omfattende isskrudninger nord for havnen i Frederikshavn og ud mod Deget for på det flade stykke "hav-is" at pilke torsk i skårne huller i isen. Vejrskiftet til varmere vejr samtidig med at det blæste op, medførte, at isen brækkede, og de fire drenge blev isoleret på isen bag en bredere bræmme af klart vand. Kl. 1630 meddelte fyrmesteren på Hirsholmene, at han havde opdaget fire personer på en drivende isflage i farvandet mellem Deget og Busserev. Politiet kontaktede Frederikshavn Redningslaug, og redningsbåden "Svalen" under store problemer på slæder slæbt ud over de omfattende isskrudninger og roet ud til isen, hvor de fire drenge befandt sig. De blev taget om bord og bragt i land, hvortil de ankom omkring kl. 20. På grund af redningsbådens størrelse havde man imidlertid været nødt til at bruge et stort antal redningsfolk og ikke alle kunne få plads på hjemturen. Da vejrliget samtidigt var yderligere forværret besluttede man, at seks fiskere fra redningslauget skulle blive på isflagen, der på dette tidspunkt var i stadig drift fra land, og hentes ind af et nyt redningshold. Det blev vurderet umuligt at få en større redningsbåd slæbt over isen igen i tide, og dette medførte, at der

blev slået alarm til Kattegats Marinekommando, som bad Ministrygerdivision 4 om at stille et frivilligt mandskab til undsættelse af fiskerne på isflagen med mindre både.

Jeg meldte mig som leder af redningsholdet og sendte bud til de fire enheder om, at dem blandt de tilstedeværende værnepligtige og befalingsmænd, som (frivilligt) ville deltage i undsætningen af fiskerne, skulle stille på molen iført varmt tøj og redningsvest. Det var en glæde at se, at alle hjemmenværende (alle undtagen én) fra min egen besætning stillede op sammen med nogle fra de andre både og min designerede afløser som chef for "Fænø" (søløjtnant (R) Svend Aage Hansen). Naturligvis pegede jeg på "mine egne" som mine ledsagere og som stående parat, hvis yderligere hjælp skulle være nødvendig, lidet anende, hvad denne udpegning skulle komme til at betyde. En detalje, som jeg husker, var, at jeg sikrede mig, at alle havde deres "kadaverskilt" på. Det var i øvrigt obligatorisk at bære det, når vi var på ministrygningsopgaver. Jeg instruerede alle om, at det var med livsrisiko, at man deltog, ikke mindst fordi et uheld (f.eks. en kæntring) ville give få chancer for overlevelse på grund af det kolde vand med mindre hjælp kom hurtigt.

To joller blev gjort klar, og kl. godt 18 kunne vi slæbe dem ud over nogle meget kraftige og ret så brede isskruninger. Selv om det var mindre både kostede det mange kræfter, og på grund af et farvand med mange isskoster og en opfriskede vind var det nødvendigt at tage flere med i bådene, end det under normale omstændigheder ville have været nødvendigt for at kunne bringe fiskerne i land. De joller vi anvendte, og som i øvrigt kaldtes en "Moses", var en mindre, klinkbygget båd med en relativ flad bund (af typen pram). Vi burde kun have været to i båden, men var nødt til at være tre, for at ro op mod en relativ kraftig sø. Der var ingen ved roret på vejen ud, to roede og en sad i stævnen og angav retning samtidig med, at han dirigerede jollerne uden om de værste isskoster. Da vi kom ud til iskanten var den del, som fiskerne var på, blevet til en større isflage i drift. På grund af den tiltagende vind, og at det var blevet mørkt, fandt jeg, at det ville være uforsvarligt at sætte seks mand i hver af bådene, risikoen for, at de blev bordfyldt, var for stor, og jeg besluttede derfor at sende dem tilbage med kun fem i hver. Jeg gav ordre til, at der skulle returnere to både med friske folk af dem, som jeg tidligere havde udpeget som "stand by", med tre mand i hver af de to både, så vi kunne returnere med fire mand i bådene. To mand måtte således blive på den drivende isflage. Jeg valgte selv at blive på isflagen og havde udpeget et af mine

Søløjtnant Knud-Erik Sabroe fotograferet på isen ved Frederikshavn, februar 1956 (privatfoto).

besætningsmedlemmer til at blive der sammen med mig. Det var åbenbart, at risikoen var stor med tiltagende vind og med det begyndende mørke. Lederen af det civile redningslaug, Johannes Sørensen, som var en af de seks fiskere, var uenig i min beslutning og forlangte som den ældste (vel omkring de 60 år) at være den, der sammen med mig, tog risikoen ved at blive på isen, i stedet for et af de unge mennesker, "der havde livet foran sig", som han sagde(!). Jeg accepterede hans ønske.

Det er klart, at en beslutning, som den jeg traf om at blive på den drivende isflage på et tidspunkt, hvor vinden blæste op og det var mørkt, førte til en række refleksioner. Jeg husker, at især to tanker dukkede op. Den ene var: "Hvorfor skal det måske ende sådan?" Men den forsvandt hurtigt med en "konstatering af", at jeg havde handlet som jeg måtte/burde. Men en anden tanke dukkede op igen og igen: "Hvad nu med Lilian og Bjarke, min hustru og min spæde søn?" Det var således ikke de store livsspørgsmål, men det meget nære (og konkrete) om min nære familie, der løb gennem hovedet i den livstruende situation. Min hustru Lilian var stadig studerende på Tandlægehøjskolen i København og havde et hårdt liv med et meget bundet studium og samtidig et barn at passe. Hvordan ville det ramme hende, hvis dette var enden? Hvad ville deres fremtid blive? Vi var blevet gift i april 1955 (efter fire års forlovelse). Jeg måtte hele tiden forsikre mig selv om, at det ville lykkes for redningshold to at kom-

me ud til os, og at mine beslutninger i forbindelse med redningsaktionen havde været rigtige. Men de bekymrende tanker blev også afledt af, at jeg oplevede et ansvar for Johannes Sørensen og brugte en del tid på at tale med ham og sikre mig, at han "overlevede", og i kulden og blæsten varmede vi hinanden i de små to timer vi drev på isflagen.

Det lykkedes to tre-mands besætninger i de to "Moses" at komme ud til os. Der var en yderligere tiltagende vind og Bangsbo fortet søgte i mørket at hjælpe os ved at tænde deres store luftværnsprojektører og lade dem lyse ud over isen og det åbne farvand. Det var nu mere "en trøst" (nogen gjorde noget), end det var en egentlig hjælp. I realiteten blændede de lidt i forhold til en orientering i det farvand, der var umiddelbart foran os på vejen ind til kysten. Jeg valgte at tage fisker Sørensen med mig i den ene båd sammen med to værnepligtige og lade en af de værnepligtige, letmatros Kaj Frederiksen, fra denne båd gå over i den anden båd, hvor der var en befalingsmand (maskinkorporal Bjørn Wodstrup) og to værnepligtige, der civilt også var sømænd: Gunnar Mikkelsen og Søren Vick. Vi startede samtidigt fra isflagen og fulgtes ad et langt stykke vej. Men på grund af isskasser, som vi måtte manøvrere udenom, og mørket kom vi væk fra hinanden. På grund af den relative hårde vind og strøm var der kommet opbrud i isskruningerne langs kysten og ud for havnen, så farvandet var fyldt med isskasser. Vi søgte at holde råbe-kontakt, men vind og sø kvalte lyden. På turen ind lå jeg selv hele tiden langt ud over stævnen med armene udstrakte i vandet foran os, som en slags følere, for i mørket i tide at kunne reagere på eventuelle isskasser, medens fisker Sørensen sad ved roret og de to værnepligtige roede. Bådene var jo af træ, og en skarp iskant kunne være katastrofal for båden. Det kunne ses på mine hænder og underarme bagefter, hvor der var pletvise forfrysninger. Det er muligt, at der ikke blev taget denne forholdsregel i den anden båd, for ulykkeligtvis kom den aldrig til land og fire mistede livet. Hvordan de forulykkede er aldrig opklaret og ligene af de omkomne dukkede først op langt senere.

Da vi nærmede os Frederikshavn, kunne vi konstatere, at isskruningerne var væsentligt reduceret og der var "klart vand" på det sidste stykke ind til yderhavnen, hvor isen stadig lå i et meget tykt lag. Efter, at vi var kommet i land omkring kl. 22 ventede jeg på den anden båd, men da de efter en time ikke var dukket op, blev der slået alarm. I havnen lå slæbebåden "Jason" og den forsøgte at komme igennem isen, men uden held. Der blev derfor tilkaldt en sprængningskommando, som "minerede" isen for at

skabe en rende. Der måtte flere sprængninger til, nogle steder var isen så tyk, at der ikke var nævneværdig effekt af sprængningen. Men omkring kl. 1 lykkedes det at få "Jason" igennem isen og ud i åbent farvand. Jeg var sammen med fisker Sørensen gået ombord på "Jason" og var der hele natten i en desværre forgæves eftersøgning. Isbryderen "Storebjørn", som var ved at hjælpe en konvoj ved den vestlige svenske Skærgård, forlod konvojen og deltog også i eftersøgningen ligesom en af flyveåbnets Catalina Flyvebåde blev sat ind fra dagry. Omkring kl. 9 om morgenen den 27. februar vendte "Jason" tilbage til Frederikshavn. På det tidspunkt var håbet om at finde de fire savnede i live opgivet.

Det havde været et langt døgn, hvor jeg havde været vågen i 26 timer, inden jeg fik nogle timers søvn. Men det blev heller ikke til mere, for dels skulle jeg rapportere til CH Kattegats Marinedistrikt, dels skulle jeg afhøres af auditor om omstændighederne ved redningsaktionen. Auditorundersøgelsen fandt intet at påtale, alle fra Søværnet var af mig blevet instrueret om, at det var en indsats, der kunne betyde livsfare, og al deltagelse var frivillig. Alle havde også haft det til rådighed værende sikkerhedsudstyr (redningsveste) på. I denne sammenhæng fik jeg en gedigen støtte fra chefen for Kattegats Marinedistrikt, kommandørkaptajn Henrik Rømeling, som ellers havde været "ude efter mig", fordi han i høj grad misbilligede det fuldskæg, som jeg havde anlagt, så snart jeg havde fået min kommando på "Fænø". Han mente ikke, at der var nogen grund til at skille sig ud fra andre søofficerer ved at have hår i ansigtet, som han sagde. (Jeg havde i øvrigt ved optagelsen på Søofficersskolen i 1951 på skolens forlangende måttet barbere det fuldskæg af, som jeg havde haft de sidste to år af min gymnasietid). Kommandørkaptajn Rømeling viste imidlertid i denne situation varme, menneskelige træk, som jeg ikke ville have troet, at han havde. Jeg havde altid betragtet ham som en lidt stiv og "barsk" person, blandt andet baseret på oplevelser fra sommeren 1953, hvor han var chef for kadetskibet på øvelsestogt. Men i den svære situation, som jeg stod i, var han parat og gav som den ældre officer en værdifuld støtte.

Der var efter aktionen det sædvanlige spørgsmål fra pressen om "redningsaktionen havde været forsvarligt ledet", om "redningspersonalet bar tilstrækkeligt sikkerhedsudstyr" osv., men forundeligt nok var der ikke meget af dette, der kom i aviserne. Derimod var der store artikler, som var meget afvigende i deres beskrivelser, og desværre også gav et skævt og misvisende/forkert billede af det samlede forløb.

Et par dage efter redningsaktionen blev jeg kaldt til København for personligt at aflægge rapport til Chefen for Søværnet, viceadmiral Vedel. Efter at have hørt min beretning formulerede han en personlig meget varm tak for indsatsen, som han sagde til mig: "... satte respekt om søværnet og var en pryd for søofficerstanden". Sagt af viceadmiral Vedel var det ord, som vejede tungt og gik lige til hjertet. Jeg blev af viceadmiralen beordret til personligt at besøge de fire døde marineres efterladte og udtrykke søværnets medfølelse samt, hvis det var ønsket, at redegøre for omstændighederne ved redningsaktionen. Det blev ikke nogen let opgave, og et enkelt sted bad de sig fritaget for, at jeg kom. I et efterblik er det klart, at redningsaktionen var en kriseoplevelse, som krævede, at der var en mulighed for at få støtte. Her som i andre (krise-) situationer har jeg haft den store lykke at have en hustru, som på en utrolig givende måde har forstået altid at være parat med relevante reaktioner og handlinger, når det var nødvendigt, og at fungere som det nødvendige sikkerhedsfundament (og i realiteten implicite kriseterapeut). Men også andre ting i forløbet betingede, at der blev en relevant krisebearbejdning.

Som psykolog har jeg naturligvis ikke kunnet lade være med i faglig sammenhæng at reflektere over forløbet. Det var klart, hvad der fagligt kaldes en "peak experience" med traume karakter, og som sådan har den uden tvivl sat sine spor. Måske ikke klart identificerbare spor eller spor der fremtræder som en reflekteret bearbejdelse af oplevelserne. Men oplevelses- og erfaringselementer, "hentet" fra den samlede situation, dukker undertiden op og bliver i en efterrefleksion manifesterede. Og hvem ved, hvad der ligger begravet i det ubevidste. Det er kendt, at der efter kriseoplevelser ofte kan være sen-reaktioner, og nogle mange år efter. Men i min oplevelse har der for mig ikke været tale om det, der i moderne terminologi hedder PTSD (post traumatic stress disorder). Jeg havde i efterår 2002/forår 2003 en student, der skrev Ph.d opgave om PTSD. Vi fik ganske mange diskussioner om fænomenet, ligesom jeg har haft en del samtaler med min kollega ved Aarhus Universitet, professor Ask Elklit, som er en af Danmarks førende eksperter på traumeoplevelser og i krisepsykologi. Vi er enige om, at jeg i det samlede efterforløb har været udsat for en aktivitet, der gør det ud for noget af det, som man tilsligter med nutidens krisehjælp. Elementer som: 1. Deltagelsen i eftersøgningen umiddelbart efter ulykken, 2. Den "barske" afhøring i forbindelse med den obligatoriske auditorundersøgelse, 3. At skulle gennemføre en omfattende rapportering, 4. Kravet om en øjeblikkelig genoptagelse af det daglige arbejde, 5. Kravet om at skulle besøge de efterladte og 6. Den gedigne støtte i nærmiljøet (fra min hustru) er klart fagligt relevante tiltag, som

enhver kriseterapeut i dag ville hilse velkomne.

Det var en "fornem" udgang af en tragisk situation, at Carnegie Fonden i sin prisuddeling i december samme år besluttede at tildele 19 redningsfolk (4 af dem posthumt) fra Frederikshavn-episoden den sjældent uddelte sølvmedalje "For Udvist Heltemod", og at der fra Justitsministeriet blev tildelt en belønning fra fonden "Pligtens Ofre" (på 1000 kr., som var mange penge dengang). Personligt var det en endnu større glæde, at "Sø-Lieutenant-Selskabet" ved en ceremoni i Søofficersforeningen i januar 1958 tildelte mig Gregers Bojesens Mindelegat for "Handling med Livet som Indsats". Gregers Bojesen var en ung søløjtnant, der blev dræbt af tyskerne under krigen. Det var første gang (som det blev bemærket i dedikationstalen), at legatet blev uddelt med den angivne begrundelse, en begrundelse som legatets fundats gav mulighed for at anvende. Så vidt jeg ved er det også den eneste gang. Det var en helt særlig situation at skulle stå foran en sal fyldt med søofficerer fra løjtnants til admirals niveau, og med mine gamle lærere fra Søofficersskolen og mine første chefer fra sejltiden, og blive "udnævnt" som helt. Ordet heltedåd blev nævnt af formanden (kaptajnløjtnant Arne Mølgaard) i hans tale til mig sammen med fondens valgsprog: "Vaagner, vaagner danske helte, springer op og spænder bælte", der er taget fra Grundtvigs gendigtning af Snurre Sturlasons "Bjarkemål".

I Frederikshavn blev der rejst et mindesmærke om indsatsen, en sten med de fire omkomnes navne og et bronzerelief (af Bovin), der viser den situation (taget fra et pressefoto), hvor vi fire overlevende trækker vores båd fra åbent vand og ind over iskanten i yderhavnen. Jeg har været der flere gange i de 50 år, der er gået, og er bragt tilbage i erindringen ikke mindst, fordi jeg på relieffet er tydeligt genkendelig som den eneste, der bærer officerskasket af de fire. Mindestenen har stået ved "Kommandørboligen" ved havnen, men er nu flyttet hen foran kirken, og jeg kunne konstatere, da jeg sidste gang var der i maj 2003, at mindesmærket yderligere var suppleret med et stort træ-anker fra et gammelt orlogsskib.

"Fænø" blev i øvrigt nogle år senere, som den første flådeenhed, overført til Hjemmeværnet, og var kommandoskib for en hjemmевærnsflotille. I 2003 fejrede man dette ved at sætte "Fænø" som motiv på Marineforeningens julemærke.

DEN DANSKE FLÅDES KAMPKRAFT I DET 20. ÅRHUNDREDE

NOGLE DATA OG SYNSPUNKTER

Af kommandør S.S.v.F.Kieler.

Indledning

Det er den almindelige opfattelse, at den Danske Flåde i det forløbne århundrede har haft en ret begrænset kampkraft i sammenligning med potentielle modstandere og også i forhold til dens styrke i tidligere perioder af vor historie.

Kapitulationen til den tyske besættelsesmagt i 1940 er for Flådens vedkommende tilskrevet dens relativt ringe styrke overfor angriberen, hvad der ihvertfald for den daværende Chef for Søværnet, var et af de argumenter han havde, da han anbefalede regeringen ikke at optage kampen, men at kapitulere på de tyske betingelser.

Omvendt blev Flådens relative styrke under 1. Verdenskrig af både politikere og admiraler fremhævet som en af årsagerne til, at Danmark undgik at blive inddraget i denne krig.

Vor beslutning om at tilslutte os NATO alliancen i 1949 var både på politisk og militært hold også begrundet med, at Flåden efter dens opløsning i 1943 og den påbegyndte genopbygning i 1945 selvstændig var for svag til at kunne sikre landet mod et muligt angreb over søen fra Øst. At det lykkedes i løbet af 30 år under den kolde krig at tilføre Flåden en kampkraft, der ihvertfald i alliancesammenhæng var ret betydelig, er næppe så kendt af den almindelige befolkning.

Men hvad er situationen nu efter den kolde krigs ophør i slutningen af 80'erne og efter de betydelige reduktioner, som de følgende forsvarsordninger – nu senest i 2004 – har påført Flåden?

Generelt om kampkraft

At en flådes kampkraft ikke kan ses isoleret fra de øvrige forsvarsgrene, især efter at luftfartøjer efter den 1. Verdenskrig har fået en stor indflydelse på søkrigsførelse, er vel klart for alle med blot en smule indsigt i militære anliggender.

Men hvordan skal man bedømme en flådes kampkraft? Er det et spørgsmål om dens samlede tonnage, dens personelstyrke eller antallet og størrelsen af krigsskibe af forskellig art? Ser man på den såkaldte numeriske styrke, må man naturligvis også betragte antallet af en flådes våben af forskellig art. Ved de tidligere internationale freds- og nedrustningskonferencer efter 1. Verdenskrig, blev der lagt vægt netop på den slags spørgsmål.

Når man spørger om kampkraft, må det vel ikke blot være i relation til potentielle modstandere. Det må også være i relation til de opgaver, en flåde er tiltænkt at skulle løse til enhver tid, opgaver som er påvirket af både nationale og internationale forhold. Dette må selvfølgelig også gælde for de andre grene af et forsvar, og effektivt samarbejde mellem værnsgrenene har altid været vigtigt for den samlede kampkraft.

Men der er mange andre og vanskeligt definerbare forhold, som påvirker en flådes kampkraft, f.eks. dens øjeblikkelige beredskab og træningsstade, dens krigserfaring og moral, dens geografiske og hydrografiske virkefelt, dens tekniske stade og logistiske "back up" og effektiviteten af de øvrige støttefunktioner i land, som enhver flåde må have.

Hvad, der kunne kaldes en flådes "operative effektivitet", er således afhængig af mange indbyrdes forbundne faktorer, herunder dens kampkraft repræsenteret ved dens forskellige våbensystemer og andet apparatur med tilhørende informations- og ledelsesudstyr.

Et står vel imidlertid klart, og det er, at en bedømmelse af kampkraft må ses i relation til de opgaver, en flåde er set at skulle løse. Men også denne bedømmelse er vanskelig, for det er ikke altid muligt at forudse, hvordan de ydre forhold udvikler sig, når man beslutter sig for at anskaffe eller afskaffe en krigsskibstype eller et våbensystem.

Nye konstruktioner kan let tage et årti fra beslutningen, til man ser resultatet. Og de enkelte skibes og våbens levetid, når de først er udviklet og bygget, er relativ lang, gerne 20-30 år eller en del mere, hvad der har været adskillige eksempler på ikke mindst i den Danske Flåde. Og i disse tidsrum kan de ydre forhold ændre sig meget og kræve anskaffelse af nye skibstyper og våbensystemer, hvis man vil bevare en tidssvarende og alsidig kampkraft.

Selvom det således er vanskeligt at komme med en eksakt vurdering af en flådes kampkraft, er det naturligvis muligt at give en generel bedømmelse på grundlag af antallet af krigsskibe og våben af forskellig art. Og det er i alle fald muligt på det grundlag at vurdere variationer i kampkraften over en tidsperiode og overfor de til enhver tid foreliggende opgaver, vedkommende flåde var og er tænkt at skulle løse.

Tildeling af midler til en nations flåde er, som alle ved, statsledelsens ansvar. Spørgsmålet om, hvor meget af statsbudgettet, der bør eller kan afses til det militære forsvar, og herunder hvor meget af dette, der skal gå til flåden, er et politisk beslutningsområde. De militære fagfolk – ihvertfald i demokratisk styrede stater – kan rådgive især m.h.t., hvilke typer af enheder og våben, der bør indgå i vedk. værnets struktur, og derved få en vis indflydelse på beslutningsprocessen. Men afgørelserne er et politisk anliggende. At den militære rådgivning ofte er blevet underkendt af politikerne, er det Danske Forsvar – og ikke mindst den Danske Flåde – i det 20. århundrede imidlertid et eksempel på.

Under krigshandlinger vil der altid indgå en vurdering af de stridende parter styrkeforhold, og mange kamphandlinger er da også ofte afgjort til fordel for den, som havde den største kampkraft. Men, det er som sagt, ikke altid alene et spørgsmål om det numeriske styrkeforhold, for der er flere eksempler i søkrigshistorien på, at en numerisk underlegen styrke er gået af med sejren eller i hvert fald har undgået et totalt nederlag. Her kan større krigserfaring, et højere træningsstade, mere veludviklet teknik, og bedre udnyttelse af farvands-, vejr- og lysforholdene have været afgørende. Det understreger vigtigheden af, at der i fredstid er tilstrækkelige midler til at afholde hyppige krigsmæssige øvelser, og for en flådes vedkommende tilstrækkelig sejltiltid til at gøre personellet søvant og fortroligt med skibenes og våbensystemernes egenskaber til de opgaver, de må påregnes at skulle klare i en krigs- eller krisesituation.

Når der tales om en flådes kampkraft, er det ikke tilstrækkeligt at tænke på egentlige kampsituationer. En flådes "afskrækkende virkning" på en potentiel modstander før et muligt overfald – ved den effekt, der er kaldt "Fleet in being"- er også væsentlig at have i betragtning, idet alene den af modspilleren bedømte kampkraft kan blive afgørende for, om en nation eller alliance bliver inddraget i kamphandlinger eller undgår dette. Det svenske forsvars og ikke mindst den Svenske Flådes kampkraft og beredskab var en af faktorerne, der betød, at Sverige i modsætning til Dan-

mark/Norge ikke blev inddraget i 2. Verdenskrig under det tyske skandinavens felttog i 1940 og de følgende krigsår.

I det efterfølgende har forfatteren af dette vanskelige og omfangsrige emne set lidt nærmere på de numeriske faktorer i vor flåde i det 20. århundrede, og hvordan variationerne i disse har kunnet påvirke begivenhederne.

Den Danske Flådes varierende styrketal og kampkraft

I det tidsspand, der strækker sig fra forsvarsordningen af 1909 før 1. Verdenskrigs udbrud til begyndelsen af det nuværende århundrede, har Flådens kampkraft og virkemuligheder varieret stærkt. Til belysning heraf er der i de medfølgende bilag opstillet nogle skemaer til belysning af Flådens kampkraft i to 20 års perioder, der har haft visse lighedspunkter.

Den første periode (se bilag 1 og 2) strækker sig fra slutningen af 1. Verdenskrig til året før 2. Verdenskrigs udbrud. Den anden periode (se bilag 3 og 4) går fra de sidste år af "den kolde krig" til det seneste forsvarsforlig af 2004.

Disse to perioder har selvsagt været forskellige på grund af de stedfundne ændringer i den internationale situation og af de deraf følgende truslevurderinger, der har påvirket den nationale danske udenrigs- og forsvarspolitik, og som også har medført en vis politisk uenighed om forsvarets formål og styrke. Men der er for Flådens vedkommende to iøjnefaldende lighedspunkter i de to betragtede perioder.

Under 1. Verdenskrigs neutralitetsforsvar var Flåden ganske kampkraftig ligesom ved slutningen af "den kolde krig" i 80'erne, hvor Flåden efter genopbygningen efter 2. Verdenskrig og Danmarks tilslutning til Atlantpagten, ihvertfald i alliance sammenhæng havde en ganske betragtelig kampkraft. På begge disse tidspunkter havde vor flåde et relativt højt beredskab og træningsstade, som følge af den intense sejlads og øvelsesvirksomhed og de materielanskaffelser, der var sket i de foregående år. Man kan sige, at Flåden på disse to tidspunkter af sin historie havde en ikke ubetydelig "Fleet in being" kapacitet, eftersom det – trods spændingsforholdene – ikke kom til egentlige kamphandlinger. I begge situationer var kampkraften med til at holde landet udenfor "Hot War".

Et andet lighedspunkt mellem de to omtalte perioder var de betragtelige nedskæringer i Flådens styrke, der fandt sted i de efterfølgende år. Efter

1. Verdenskrig under nedrustningsperioden i 1920'erne og 1930'erne, og efter "den kolde krigs" ophør som følge af de gentagne nedskæringer i Flådens styrkemål.

Sammenligner man bilag 1 og 2 vil man se, at der i løbet af denne periode var sket en forringelse i kampkraften på godt 35 %, både hvad angår antal skibe og antal "våbenrør".

Tilsvarende kan man se ved at sammenligne bilag 3 og 4, at der i denne periode er sket en reduktion i kampkraften på ca. 60% for skibsantallets vedkommende, omend ikke for "våbenrørens" vedkommende p.g.a. den øgede missilbevæbning.

Der kan også uddrages en række andre interessante ting af disse 4 skemaer. Når det gælder Flådens kampkraft i 1938, var den ikke reduceret så stærkt, at den var blevet betydningsløs i den daværende internationale situation. Specielt hvad angår torpedovåben og minekapacitet, var man næsten på højde med kampkraften i Sikringsstyrken under 1. Verdenskrig. Som tidligere fremhævet af forfatteren af dette indlæg, var Flåden ved det tyske overfald i april i 1940, hvad kanonbevæbning angår, ikke underlegen overfor de tyske krigsskibe, den blev konfronteret med. Og torpedobevæbningen, som også omfattedes af Søværnets Dantorp luftfartøjer, var så anseelig, at den kunne have neutraliseret mange af de tyske transportskibe, som i de dage passerede vore farvande næsten ueskortet. Årsagerne til at Flåden den 9. April 1940 ikke gjorde en kampindsats, der var den både mulig og værdig, er der redegjort for i denne forfatters artikel om Søværnet i Tidsskrift for Søværnen nr.1 år 2000, og skal derfor ikke uddybes her.

En tilsvarende sammenligning mellem situationen i 1985 og i dag er knap så relevant, fordi Flådens opgaver i et vist omfang er overgået fra det nationale territorialforsvar og suverænitetsbevarelsen til internationale opgaver. En større evne til at støtte hær- og fly- enheder under kystnære operationer i internationalt regi, har været vigtig for politikerne at opnå.

Det er dog værd at notere, at der er sket mere end en halvering af skibsantallet fra 1985 til 2005, ligesom antallet af skibstyper er formindsket, hvorved Flådens alsidighed er blevet mindre, på trods af de forbedringer, der var en følge af indførelsen af standardflex konceptet, som fortrinsvis har forbedret fleksibiliteten i våbenudrustning. Ved beslutningen om at udruste de resterende STANFLEX 300 skibe i forudbestemte roller, er denne fleksibilitet nu også blevet mindre.

Den reduktion, der er sket i antallet af "våbenrør" på det artilleristiske område, er blevet delvis kompenseret ved forøgelsen af missilbevæbningen, hvilket især har forbedret luftforsvarsevnen.

Hvad der kan give anledning til betænkelighed, er nedgangen i antallet af "torpedorør", for torpedoen er ligesom søminen et våben, der kan tilføje målet en undervandsskade, der betyder, at det stoppes eller synker. Disse våben har derfor en speciel afskrækkende virkning på en modstanders krigs- og handelsskibe. Efter 2005 vil Flåden imidlertid kun have torpedoen med en antiubådskapacitet.

Som et "advarselsvåben" er kanonen fortsat det vigtigste, men denne kampkraft er selvsagt gået en del ned sammen med skibsantallet. Udviklingen indenfor kanoner og sømålsmissiler har dog givet Flåden en øget evne til "shorebombardment", som den hidtil har savnet.

Mineringskapaciteten er blevet forringet, men det kan vel forsvares med, at der ikke for tiden foreligger nogen invasionstrussel mod vort land. Der er dog ingen tvivl om, at både en minelægnings- og minerydningsevne fortsat vil være af betydning, også for kontrollen med vore havne, kyster og gennemsejlingsfarvande under en mulig ny international krise. Især evnen til at udstyre, etablere, betjene og vedligeholde kontrollerede mine-spærringer, et felt som Flåden har været ekspert på i det 20. århundrede, er ikke noget som kan genoprettes på kort tid og uden at praktisere denne specialitet ved øvelser i fredstid.

Evnen til at rydde miner og andre sprængfarlige genstande på havbunden er forbedret væsentligt både teknisk og taktisk i forhold til 1985, hvilket den Danske Flåde har kunnet demonstrere i Adriaterhavet i forbindelse med Kosovo-krisen. Men man kan dog spørge om kapaciteten er tilstrækkelig med det få antal STANFLEX 300 enheder, der kan udrustes til denne rolle. Man kan i det hele taget være betænkelig ved den reduktion i antallet af mindre krigsskibe, der er sket siden 1985, for intet skib kan som bekendt være to steder på en gang.

Mest bemærkelsesværdigt og bekymrende er det seneste forsvarsforligs beslutning om at afskaffe Flådens ubådsvåben. Dette vil få negative virkninger på alle de områder, der har med undervandsoperationer og -våben at gøre. Viden og uddannelse på f.eks. anti-ubådsområdet vil gå tabt eller blive forringet. Og ubådens evne til uopdaget at fremskaffe særlig følsom-

me oplysninger om potentielle og reelle modstandere, haves ikke af andre af Flådens skibe. Det er en evne, som heller ikke besiddes af andre enheder i Forsvaret, bortset fra egentlig spionagevirksomhed, der vel til en vis grad i særlige situationer kan udføres af både Jægerkorpset og Frømandskorpset. Dog slet ikke på det område, hvor vore kystubåde var suveræne.

Antiubådsevnen er også en del af kampkraften, selv om den ikke er registreret i alle bilagene. Der er til antiubådskrigsførelse i de seneste år anskaffet moderne sensorer og våben til såvel større som mindre overfladeenheder i den Danske Flåde. Men uden hyppig "basic" og "live" træning sammen med undervandsbåde, er det ikke muligt at blive fortrolig med denne vanskelige gren af søkrigsførelse.

Og skulle man engang igen ønske at anskaffe ubåde af moderne type med luftuafhængigt fremdrivningsmaskineri og påny begynde at uddanne ubådsbesætninger, vil dette ikke kunne ske på kortere tid. Ikke mindst i Søværnet kender man følgerne af for sent at fremskaffe nybygninger, jævnfør de forbedringer, som vedtoges i 1937-loven, og som ikke manifesterede sig før efter det tyske overfald på Danmark i 1940. Noget blev bygget under den følgende besættelse indtil august 1943, mens resten først så dagens lys efter krigen.

Hvad der heller ikke fremgår af bilagene er, at Flåden i de senere år er og fortsat vil blive udstyret med en række mindre våbensystemer m.m. til selvforsvar mod luft-, missil- og terrortruslerne. Dette vil ligesom styrkelsen af den maritime helikopterkapacitet og Frømandskorpsets indsatsmuligheder naturligvis have en positiv indflydelse på kampkraften som helhed, hvilket ikke mindst betyder noget for løsning af internationale opgaver.

Når man ser bort fra Flådens særlige skæbne under den tyske besættelse i 1940erne, markerer det seneste forsvarsforlig imidlertid den største ændring i Flådens sammen- sætning og karakter, der har fundet sted i de seneste hundrede år.

Alt i alt må det konstateres, at trods nybygninger og våbenforbedringer m.v. er der i den sidste 20 års periode sket en forringelse af Flådens samlede kampkraft og alsidighed som følge af satsningen på de internationale opgaver, og fordi man nu i det nye århundrede er gået bort fra det, man kalder "en afbalanceret flåde".

En historisk karakteristik af Den Danske Flåde i det 20. århundrede

Ved en vurdering af den Danske Flådes kampkraft og forsvarsevne i det 20. århundrede må man – som det fremgår af nærværende artikel med dens 4 bilag – konstatere, at dens numeriske styrke har varieret stærkt og har været præget af den forsvarspolitiske opfattelse, af hvilke trusler man har formodet, der forelå på de forskellige tidspunkter. Dertil kom i øvrigt hvilke krav, man måtte stille til Flåden for at håndhæve Rigets suverænitæt og tilgodese landets maritime behov i freds- og krisetider.

Det er først værd at notere sig, at Flådens ledelse altid har været vågen overfor den sømilitære tekniske udvikling og har bestræbt sig på at anskaffe nye våbensystemer og andet teknisk udstyr til skibene indenfor de "typemæssige" og økonomiske rammer, som den siddende regering dikterede og stillede til rådighed for Søværnet. Medens våben og andet teknisk udstyr ofte har måttet anskaffes fra udlandet, har skibsbygningen i høj grad været udført på Orlogsværftet, og efter dets nedlæggelse på andre danske skibsværfter, hvilket har haft betydning for beskæftigelsen i Danmark. I nyere tid har danske firmaer, specielt indenfor det elektroniske område, også kunnet levere moderne udstyr til Flåden.

Under 1. Verdenskrig havde Danmark den numerisk største flåde i det 20. århundrede med sine ca. 60 egentlige krigsskibe. Heraf var 65% bygget indenfor den forudgående 20 års periode, og hele 50 % var under 10 år gamle. Nybygningerne var dels nogle svært armerede panserskibe af monitortypen, dels et større antal torpedo- og undervandsbåde. Det var dog for at udfylde behovet for vagtskibe m.v. under krigens neutralitetsbevogtning nødvendigt at udnytte et antal skibe, som var over 25 år gamle, svarende til ca. 20% af det samlede skibsantal. Disse sidstnævnte skibe blev dog hurtigt udrangeret eller brugt til andre formål efter krigen.

Året før 2. Verdenskrigs udbrud i 1939 var skibsantallet blevet reduceret til ca. 35 skibe på grund af udrangering af skibe uden erstatningsbygning. Der var dog foretaget en del nybygninger i den forudgående 20 års periode svarende til ca. 60% af det nu reducerede skibsantal. Det drejede sig dels om nye torpedo- og undervandsbåde, dels om nogle inspektionsskibe mv., der som mindre artilleriskibe kunne varetage stations- og vagtopgaver. Der var imidlertid ikke foretaget nybygning af panserskibe med svært artilleri, hvorfor Flåden i forhold til under 1. Verdenskrig havde mistet en del af sin tidligere kampkraft. Ca. 35% af det reducerede skibsantal var under 10 år gamle og kan derfor siges at have været relativt

moderne. Torpedo- og undervandsbådene havde fået en øget torpedo- og artilleri armering i forhold til tilsvarende skibstyper under 1. Verdenskrig. Der var bevaret 12 ældre og mindre torpedobåde, som var blevet ombygget til minestrygere respektive bevogtningsfartøjer. Kun 15% af skibene i 1938 var over 25 år gamle. Flådens skæbne under den tyske besættelse betød, at kampkraften kun langsomt kunne genopbygges efter krigen.

Hovedforskellen for Flåden før og efter 2. Verdenskrig var den udenrigspolitiske nyorientering med opgivelsen af neutralitetsforsvaret og optagelsen i det alliancemæssige forsvar i Atlantpagten. Det betød bedre mulighed for erhvervelse af nyt våben- og andet vigtigt teknisk udstyr, såsom radar- og sonar sensorer. Det betød også, at genopbygningen af Flåden fra nærlig "scratch" nød godt af den især fra USA modtagne våbenhjælp, som for Flådens vedkommende omfattede forskellige krigsskibstyper og nyt våbenudstyr udviklet under 2. Verdenskrig. Det sidst i 1960'erne velkomne generøse amerikanske "cost sharing" program muliggjorde, at Søværnet blev tilført det nødvendige antal fregatter, minelæggere og torpedobåde. Danmark stod selv for nyanskaffelse af undervandsbåde, som byggedes på Orlogsværftet. Det muliggjorde også, at der blev råd til anskaffelse af nye inspektionsskibe forsynet med helikoptere for stationstjenesten på Grønland og Færøerne. I 1985 var over halvdelen af skibene bygget i den forudgående 20 års periode og af totaltallet af skibe var de 35% under 10 år gamle. Der var kun et mindre antal minestrygere bygget i USA og leveret på våbenhjælp, som var over 25 år gamle. Den tekniske udvikling på dette tidspunkt havde muliggjort anskaffelse af missiler til fregatter, korvetter og torpedo/missilbåde, hvorved Flåden blev tilføjet en ret betydelig kampkraft i forhold til årene før 1970. Flåden kan i de senere år af den "kolde krig" siges at være den mest moderne og kampkraftige flåde, Søværnet har haft efter den 2. Verdenskrig.

Efter den "kolde krigs" ophør i slutningen af 1980'erne kom der et stærkt politisk ønske og pres om at reducere Forsvaret og herunder ikke mindst Søværnet, med de opgaver det havde haft primært m.h.t. invasionsforsvaret. Skibsantallet i 2005 med kun ca. 20 egentlige krigsskibe er det laveste antal, Flåden har haft i de seneste 100 år.

Mens NATO tilhørsforholdet er opretholdt efter "den kolde krigs" ophør, er opgaverne for Forsvaret i høj grad overgået fra et territorialt forsvar til løsning af opgaver i internationalt regi langt fra Rigets grænser. Det har

stillet krav om større tonnage og udholdenhed for de fremtidige større enheder i Flåden. Ca. 80 % af den reducerede flåde i 2005 er bygget indenfor de forudgående 20 år, idet dog kun de 2 nye store ”støtteskibe” er under 10 år gamle.

På grund af udrangering af ældre skibe – undervandsbåde og minelæggere – uden erstatningsbygning er der ikke længere skibe i Flåden, som er over 25 år gamle. Trods reduktionerne har Flåden i de senere år haft mulighed for at vise sine gode evner til at deltage i løsningen af internationale opgaver borte fra Rigets farvande. Evnen til at varetage national suverænitetshåndhævelse i en mulig ny international krisesituation er dog blevet mindre end tidligere.

Afsluttende bemærkninger

Dette indlæg i forsvarssagen er af forfatteren begrundet med en vis skepsis overfor den politiske vurdering af trusselsmønsteret. Man bør, når det gælder forsvarsevnen, aldrig være blind for, at der over en kortere årrække kan ske ændringer i trusselsmønsteret også i nærområdet, som vi oplevede det i 1930erne. Sker det ikke, er det godt; sker det, kan det være katastrofalt.

For Flådens vedkommende vil en hurtig forbedring af forsvarsevnen, som måtte være ønskelig på baggrund af nye trusselsperspektiver, ikke være mulig på grund af anskaffelsestiden for både skibe og våbensystemer. Det gamle latinske ordsprog: “Si vis pacem, para bellum”(Den, der ønsker fred, må forberede sig på krig) er stadig gældende, og selv for en mindre flåde er alsidigheden vigtig.

Ovenstående redegørelse har koncentreret sig om Flåden i et historisk perspektiv. Men der er også rejst nogle spørgsmål og betæneligheder vedrørende Flådens fremtidige styrke og fleksibilitet både ude og hjemme.

Når det gælder en bedømmelse af kampkraft, må man naturligvis – ikke mindst med det nye internationale engagement in mente – spørge: “Kampkraft i forhold til hvad og til hvem?”. Det kan være vanskeligt at sige noget sikkert om i en tidsalder, hvor mønsteret for magtanvendelse har undergået nogle markante forandringer, jvf. bl.a. truslen fra terrorister. Forfatteren af dette indlæg vil derfor overlade tanker og pen om den Danske Flådes aktuelle kampkraft og virkemuligheder fremover til yngre kræfter, der besidder en gedigen indsigt i sømilitære forhold.

Bilag 1.

FLÅDEN 1918 (1)

	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	Antal Skibe	Svære kanoner	Lette kanoner	Torpedorør	Minekapacitet
A. <u>STØRRE ARTILLERISKIBE.</u> <i>SKJOLD-HUITFELDT-HERLUF TROLLE</i> <i>OLFERT FISCHER-PEDER SKRAM</i>	5	29	58	13	
B. <u>MINDRE ARTILLERISKIBE. (2)</u> <i>VALKYRIEN-GEJSER-HEIMDAL</i> <i>ABSALON-FALSTER-KRIEGER-LILLEBÆLT</i> <i>GULDBORGSUND-INGOLF</i> <i>BESKYTTEREN-ISLANDS FALK-DIANA</i>	12	8	69	13	
C. <u>TORPEDOBÅDE.</u> <i>HAJEN- SØBJØRNEN-HAVØRNEN-SØLØVEN</i> <i>ORMEN- HAVHESTEN-SPÆKHUGGEREN</i> <i>TUMLEREN-VINDHUNDEN-HVALROSSEN</i> <i>SVÆRDFISKEN</i> <i>SØRIDDEREN- FLYVEFISKEN- SØULVEN</i> <i>SPRINGEREN-MAKRELEN-NARHVALEN</i> <i>NORDKAPEREN-STØREN-SØHUNDEN</i>	20		38	71	16

D. <u>UNDERVANDSBÅDE.</u>	12	7	33	
<i>HAVFRUEN-HAVMANDEN-THETIS</i>				
<i>2.APRIL-NAJADEN-NYMFEN</i>				
<i>ÆGIR-RAN-TRITON-NEPTUN-GALATHEA</i>				
<i>ROTA</i>				
E. <u>MINESKIBE og –FARTØJER.</u>	6	4	6	
<i>HJÆLPEREN-LOSSEN</i>				
<i>DAMPBÅD A- MINEKRAN I-II-III</i>				
IALT	55	37	176	130
				23

NOTER:

- (1) Hjælpekibe og mindre fartøjer ikke medregnet.
- (2) Her er medtaget krydsere, kanonbåde og inspektionsskibe.
- (3) Alle indgik i Sikringsstyrken, undtagen når til eftersyn.
- (4) Kanonrør på 12 cm kaliber og derover.
- (5) Kanonrør for lettere skyts – undtagen maskinskyts.
- (6) Antal torpedorør.
- (7) Antal skibe med evne til at udlægge miner.

Bilag 2.

FLÅDEN 1938 (1)

	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
	Antal	Sværere	Lettere	Torpedo-	Mineka-
	Skibe	kanoner	kanoner	rør	pacit
A. <u>STØRRE ARTILLERISKIBE.</u> <i>PEDER SKRAM-NIELS JUEL</i>	2	16	8	6	
B. <u>MINDRE ARTILLERISKIBE (2)</u> <i>BESKYTTEREN- ISLANDS FALK</i> <i>HVIDBJØRNEN- INGOLF- HEIMDAL</i>	5	2	11		
C. <u>TORPEDOBÅDE (3)</u> <i>DRAGEN- HVALEN- LAXEN</i> <i>GLENTEN- HØGEN- ØRNEN</i> <i>HVALROSSEN- MAKRELEN- SÆLEN</i> <i>NORDKAPEREN- HAVKATTEN</i>	11		21	60	11
D. <u>UNDERVANDSBÅDE.</u> <i>ROTA- FLORA</i> <i>DAPHNE- DRYADEN</i> <i>HAVMANDEN- HAVFRUEN- HAVKALEN</i>	7		7	46	

Bilag 3.

FLÅDEN 1985 (1)

	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
	Antal	Sværere	Lettere	Torpedo-	SSM	SAM	Minekapa-
	Skibe	Kanoner	Kanoner	rør	missilrør	missilrør	citet
<u>A. STØRRE KAMPSKIBE. (2)</u>	5	4	11	8	40	40	
<i>PEDER SKRAM- HERLUF TROLLE</i>							
<i>NIELS IUEL- OLFERT FISCHER</i>							
<i>PETER TORDENSKIOLD</i>							
<u>B. MINDRE KAMPSKIBE.</u>	24		30	32	40		24
<i>10 WILLEMOES KL Torpedo/missilbåde</i>							
<i>6 SØLØVEN KL Torpedo/kanonbåde</i>							
<i>8 DAPHNE KL Bevogtningsfartøjer</i>							
<u>C. INSPEKTIONSSKIBE.</u>	5		5				
<i>HVIDBJØRNEN- INGOLF</i>							
<i>VÆDDEREN- FYLLA</i>							
<i>BESKYTTEREN</i>							

<u>D. UNDERVANDSBÅDE.</u>	4		24				4
<i>SPÆKHUGGEREN- SPRINGEREN</i>							
<i>NARHVALEN – NORDKAPEREN</i>							
<u>E. MINESKIBE og MINESTRYGERE.</u>	11		23				11
<i>FALSTER-MØEN-FYEN-SJÆLLAND</i>							
<i>LINDORMEN- LOSSEN</i>							
<i>5 SUND KL Minestrygere</i>							
IALT	49	4	69	64	80	40	39

NOTER.

- (1) Hjælpeskibe og mindre fartøjer udeladt.
- (2) Fregatter og Korvetter.
- (3) Af dette totaltal var ca 35 (70%) udrustet.
- (4) Kanonrør på over 12 cm kaliber.
- (5) Kanonrør for lettere skyts – bortset fra 20 mm og derunder.
- (6) Antal torpedorør reduceret i WILLEMOES kl i rollen som Torpedo/missilbåd;
Tilsvarende for SØLØYVEN kl i rollen som Torpedo/kanonbåd.
- (7) SSM armering har medført udtagning af 2 svære kanoner i PEDER SKRAM kl.
- (8) SAM armering kun medtaget SEASPARROW systemet.
- (9) Antal skibe med minelægningskapacitet.

Bilag 4.

FLÅDEN 2005 (1)

	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
	Antal	Sværere	Lettere	Torpedo-	SSM	SAM	Minekapa-
	Skibe	Kanonrør	Kanonrør	rør	missilrør	missilrør	citet
A. <u>STØRRE KAMPSKIBE.</u> (2)	5	2	7	8	40	72	
3 <i>NIELS IUEL KL</i> korvetter							
2 <i>ABSALON KL</i> støtteskibe							2
B. <u>MINDRE KAMPSKIBE.</u> (3)	6		6	16	32	36	6
4 <i>STANFLEX 300</i> i Kamp- el. AU rollen							
2 <i>STANFLEX 300</i> i Patruljerollen							
C. <u>INSPEKTIONSSKIBE.</u> (4)	4		4				
4 <i>HVIDBJØRNE</i> KL							
D. <u>UNDERVANDSBÅDE.</u> (5)	0						
E. <u>MINESKIBE og -STRYGERE.</u> (6)	4		4				4
4 <i>STANFLEX 300</i> i MS rollen							
IALT	19	2	21	24	72	108	12

NOTER.

- (1) Hjælpekibe og mindre fartøjer ikke medtaget.
- (2) De to støtteskibes mulige våbenudrustning medtaget. Først operative 2007.
NIELS IUEL KL er ifølge forsvarsforliget forudset erstattet i 2009 af 3 patruljeskibe med kraftigere armering.
- (3) Stanflexkonceptet giver mulighed for ændring af rollerne for STANFLEX 300 fartøjer. Der er her regnet med 4 i kamp- el. AU rollen og 2 i patruljerollen.
- (4) Disse nye og større inspektionsskibe påregnes at have lang levetid og kan i en beredskabssituation udrustes m. flere våben.
- (5) Flådens tidligere ubåde udrangeres inden 2005.
- (6) Flådens tidligere minelæggere udrangeres inden 2005. 4 STANFLEX 300 udrustes permanent i MS rollen.
- (7) Af totaltallet påregnes ca. 15 enheder at være udrustet under normalt fredsberedskab.
- (8) Kanonrør af 12 cm kaliber og derover.
- (9) Kanonrør for lettere skyts – maskinskyts ikke medregnet.
- (10) Fremtidig udrustes skibene kun med antiubådstorpedoer. Helikopterkapaciteten ikke medregnet.
- (11) Der er her regnet med den maximale SSM kapacitet i støtteskibene og STANFLEX 300 i kamprollen.
- (12) Der er her regnet med skibenes nor male SAM kapacitet. Kun SEASPARROW medregnet.
- (13) Disse skibe kan også anvendes som minelæggere.

NEKROLOG

Peter Bruhn Rieper

1869. Peter Bruhn Rieper blev født den 15. juli 1942 i Svendborg som søn af civilingeniør Einer Jørgen Nielsen og sekretær Bitten Bruhn Rieper.

Peter Bruhn Rieper mødte til tjeneste på Søværnets Eksercerskole i Aude-rød den 15. august 1961, umiddelbart efter sin studentereksamen. Kadet-tiden omfattede blandt andet to togter til Middelhavet (1964 og 1965), herunder også deltagelse i Skoledelingen for Kadetters deltagelse i cere-moniel i Athen i forbindelse med Hendes kongelige Højhed prinsesse Anne Maries bryllup med den græske konge i august 1965.

Efter officersudnævelsen fulgte en tid som vagtchef på inspektionsskibet VÆDDEREN og korvetten TRITON. Herefter fulgte halvandet års tjene-ste i ubåde af DELFINEN-klassen. Siden blev Riepers karriere præget af to specialer: Minekrigsførelse og uddannelse.

Den følgende sejlene tjeneste omfattede udkommandoer som skibschef i minestrygere af SUND-klassen og Vig-klassen, kabelminelæggeren LAALAND, herunder også chef for Minelæggerdivision 2, og mine-læggeren LANGELAND. Desuden har han forrettet tjeneste som næst-kommanderende i minelæggerne MØEN og SJÆLLAND.

Han blev udnævnt til kaptajnløjtnant i 1971 og orlogskaptajn i 1976. Den sejlene tjeneste blev afbrudt af tjeneste ved Marinestabens søfartssekti-on og uddannelsessektion. Senere har han været chef for inspektionsski-bene INGOLF og BESKYTTEREN. Udnævnelsen til kommandørkaptajn kom i 1988.

Siden 1991 forrettede Rieper tjeneste ved Taktik- og Våbenskolen, hvor han bidrog med sin store viden og erfaring omkring uddannelser i søvær-net. Herefter var han chef for Artilleriskolen på Sjællands Odde (ASO) og senest chef for Undervandsvåben-, Fjernkendings- og Signalkursus (UFS). Den modernisering og udvidelse, som ASO gennemgik i perioden fra 1995 til 2000, var i høj grad baseret på Riepers analyser, erfaringer og

anbefalinger. Han blev pensioneret fra søværnet med udgangen af juli 2002. Som chef på ASO og UFS blev han respekteret af sine medarbejdere for sin faglige viden. Han krævede en professionel indsats, men samtidig var han en chef, som drog omsorg for sit personel, og som også viste forståelse for personellens private problemer.

Peter Bruhn Rieper var en habil idrætsmand, da han mødte til tjeneste i søværnet, og han bevarede både evnen og interessen for idræt gennem hele sin tjeneste. Han har i forbindelse med sin tjeneste været både formand for Søværnets Idrætskomité og Søværnets Idrætsudvalg. I 1997 modtog han Søværnets Idrætsforeningers manchetknapper i guld for sit engagement for såvel den tjenstlige som den frivillige idræt i søværnet. Hans interesser omfattede også golf og svømning.

Han blev gift den 15. oktober 1966 i Holmens kirke med Ingelise Laurisen. Peter Bruhn Rieper havde den store sorg at miste sin hustru den 22. august 2000. Han efterlader sig to voksne børn, Anne og Christian. Han var et udpræget familiemenneske, som glædede sig over, at det var gået hans børn vel. Han var stolt over sin nye status som bedstefader.

Peter Bruhn Rieper var dekoreret med Ridderkorset af 1. grad og Holmens Hæderstegn (H.T.S.)

Peter Bruhn Rieper afgang ved døden den 4. januar 2005 og blev bisat fra Bistrup kirke i Birkerød den 10. januar 2005.

(1863)

BOGANMELDELSER

Besættelsen dag for dag. Redigeret af Esben Mønster-Kjær. Udarbejdet af Rasmus Jørgensen.

280 sider. Aschehoug, København 2004. Indb. Kr. 299.

Danmarks besættelse 1940-45 er ofte kaldt den bedst udforskede periode i Danmarks historie. Mængden af litteratur om perioden ser ikke ud til at aftage i takt med, at den del af befolkningen, der selv har oplevet besættelsen er blevet mindre, og hvad der kan kaldes de egentlige veteraner er faldet bort eller har nået en meget høj alder. Tværtimod er der den sidste halve snes år kommet en mængde nye undersøgelser, brede fremstillinger og erindringsværker. Den overvældende mængde litteratur viser, at der må eksistere et behov for at spejle vores egen tid i besættelsestidens vilkår og problemstillinger, ikke mindst de nationale, moralske og ideologiske problemstillinger.

Den intense dyrkelse af perioden har også skabt et behov for hjælpemidler til de mange, der beskæftiger sig med den i undervisning eller ud fra egen interesse for et bestemt emneområde. I 2003 udsendtes "Gads Leksikon om Dansk Besættelsestid 1940-1945", der giver en opdateret gennemgang af vores viden om perioden i leksikalsk form. "Besættelsen dag for dag" sætter sig mere beskedne mål end Gads leksikon. Den indeholder i en kort form de vigtigste begivenheder i det dansk-tyske forhold og i udviklingen i Danmark i perioden med hovedvægt på politiske forhold, modstandskamp og modstandsorganisering. Den begynder med et par meget korte pluk i perioden fra 30. januar 1933 (dagen for Hitlers magtovertagelse i Tyskland) frem til den 9. april 1940, og derefter dag til dag oversigter frem til og med befrielsen den 5. maj 1945, og igen enkelte bidrag fra 5. maj 1945 til og med det første folketingsvalg i oktober 1945.

En sådan opdateret kronologisk håndbog har ikke tidligere været tilgængelig, og man har måttet klare sig med fx oversigterne i Hvem Hvad Hvor og en række legale og halvlegale oversigter, som fx Udenrigsministeriets fortrolige meddelelser til pressen. Håndbogen udfylder dermed et reelt hul i hjælpemidlerne til studiet af besættelsens historie. Om den faktisk

er anvendelig afhænger især af, om den tager begivenheder og forhold med, som et stort flertal af mulige brugere, er enige om er vigtige, og at den er opdateret og omhyggelig med facts og henvisninger.

Generelt set er der ydet et godt arbejde ved udarbejdelsen af værket. De fleste væsentlige politiske, militære og modstandsorienterede forhold er faktisk med. De står i en opdateret form, der godtgør, at den nyeste speciallitteratur har været anvendt, og redaktionen har været omhyggelig med mange detaljer. Det er dog ikke vanskeligt at se, at redaktionen er gået frem efter de eksisterende oversigter tilbage fra besættelsestiden, og det betyder, at kriterierne for, hvad der er væsentligt og skal med, kommer til at fremstå noget tilbageskuende. Stedvis også at enkelte rubrikker er skrevet i lidt for høj grad ud fra besættelsestidens præsentation af begivenheden.

Hvad der er væsentligt og ikke væsentligt i en sådan begivenhedsoversigt kan diskuteres til evig tid. Der er fx nævnt navne og erhverv på et stort antal menige sabotører i forbindelse med enkeltaktioner, også nogle af de relativt små. Tilsvarende er der navne på en række likviderede, hvor det jo netop i disse år er blevet påvist, at grundlaget for likvidationerne ikke altid var lige sikkert. Det står ikke klart, hvad man egentlig skal bruge den viden til. Til gengæld får vi ikke navnene på de 4 højststående søofficerer, der den 10. maj 1940 henvender sig til admiral Rechnitzer om, at han havde mistet søofficerernes tillid. Det har ellers klar interesse at få at vide, at Vedel ikke var blandt de fire, eftersom det er et afgørende moment bag hans påfølgende udnævnelse til chef for Søværnet. Under omtalen af flådens sænkning den 29. august 1943 angives, at det sker efter ordre fra admiral Vedel. Chefen for Flådestationen, kommandør Ipsen, der faktisk organiserede sprængningen, får vi til gengæld ikke navn på.

Fundamentalt er det, at der under den 19. april 1945 ikke er angivet, at Frode Jakobsen på et møde i Frihedsrådet denne dag nægter at acceptere et socialt og økonomisk program for Frihedsrådet, som kommunisterne var forslagsstiller til. Programmet var et vigtigt led i kommunisternes strategi for tiden efter befrielsen. Den faldt nu til jorden, hvad der antagelig havde store konsekvenser for det genetablerede demokratiske system efter den 5. maj 1945. Der er ingen tvivl om, at det er en af besættelsestidens afgørende datoer.

En anden af besættelsens væsentlige begivenheder er overenskomsten mellem Frihedsrådet og Hærens og Søværnets officerer, der medfører, at

disse indgår i Frihedsrådets organisering af "den illegale hær". Aftalen indgås lige omkring den 1. december 1943, men helt nøjagtigt kender vi ikke dagen. Her er en anden af de meget væsentlige begivenheder, der falder udenfor. Det skyldes, at "begivenhed" defineres for snævert.

I en bog af denne type vil der næsten altid kunne findes begivenheder, som man synes skulle have været med. På den anden side bør anvendeligheden også efterprøves på detaljen, og på de forhold man bedst kender til. Her er der en række lakuner, der viser, at redaktionsarbejdet måske er gået lovlig hurtigt.

Palle Roslyng-Jensen
Universitetslektor, dr.phil.

MARINENS BIBLIOTEK

*Henrik Gerners Plads
Bygning 37 – Nyholm
1439 København K
Telefon 32 54 73 82
Telefax 32 96 31 71
Åbningstider
Hverdage 9-15 – tirsdag 9-18*

ERHVERVELSER NOVEMBER/DECEMBER 2004

ADMINISTRATION OG UNDERVISNING

Basic Electronics Vol. II.
Revised ed.- Washington :
US Government Printing Office, . -
323 s. : ill.
(NAVEDTRA ; 10087-C1)
Opstilling: Elektronik.B.
2:

Electrician's Mate 3 & 2
Revised ed.- Washington :
US Government Printing Office, . -
forsk. pag. : ill.
(NAVEDTRA ; 10546-E1)
Opstilling: Elektronik.B.

Observationsbog fra kadettiden
Axel Fiedler
u.st. : 1966-67. - u.pag.
Opstilling:
Undervisningsvæsen.C.1.-
EJ TIL UDLÅN

Skibsdampkedler
Christen Knak
7. udg.- København :
G.E.C. Gads Forlag, 1985. -: ill.
Opstilling: Maskinvæsen.D.I.
1: Tekst .- 279 s.
2: Tegninger .- 73 s.

Skibsdamppturbiner
Christen Knak
5. reviderede udg.- København :
G.E.C. Gads Forlag, 1984. -: ill.
Opstilling: Maskinvæsen.D.III.
1: Tekst .- 162 s.
2: Tegninger .- 75 s.

HISTORIE

Søminestationen
ved Bramsnæs vig : Oplysninger
om Bygninger og Materiel
Bramsnæs vig : 1912-1919. - 33 s.
Opstilling: Kystforsvar.A-
EJ TIL UDLÅN

Så til søs! : Orlogsflådens søfolk i
tiden før 1700
Jørgen H Barfod
København : Forlaget Falcon,
2004. - 160 s. : Ill.kort
Opstilling: Historie.C.1.a.

The British Seaborne Empire
Jeremy Black
New Haven : Yale University Press,
2004. - 420 s. : ill.

Opstilling: Historie.C.2.

Early Sea Painters 1660-1730:

The group who worked in England under the shadow of the Van de Veldes

F.B. Cockett

Woodbridge : Antique Collector's Club Ltd., 1995. - 142 s. : ill.

Opstilling: Marinemalere.

Warrior Race :

A History of the British at War
James Lawrence

1. U.S. ed.- New York : St. Martin's Press, 2001. - 864 s. : ill.

Opstilling: Historie.C.2.

Danske Korstog

- krig og mission i Østersøen

John H. Lind, Carsten Selch Jensen, Kurt Villads Jensen, Ane L. Bysted

København : Høst & Søn, 2004. - 404 s. : ill.kort

Opstilling: Politik.B.1.a.

The Command of the Ocean :

Naval History of Britain,
1649-1815

N.A.M Rodger

London : Penguin Books, 2004. - 907 s. : ill.kort

Opstilling: Historie.C.2.

Formentlig fortsættelsen af The Safeguard of the Sea:

A Naval History of Great Britain.
Vol. One - 660-1649

US Army Special Forces 1952-84

Gordon L Rottman

London :

Osprey Publ. 1985, . - 64 s. : ill.
(Osprey Elite Series ; 4)

Opstilling: Historie.D.

Nelson and the Twentieth Century
Arnold White, E. Hallam Moorhouse

London :

Cassel and Co., 1905. - 340 s.

Opstilling: Historie.C.2.-

KUN TIL LÆSESAL

KRIGSHISTORIE

Guadalcanal 1942-1992 :

Official Souvenir Publication

Chatswood, Australien : Mace Marketing, 1992. - 96 s. : ill. kort

Opstilling:

Krh.A.II.d.2.B.Stillehavet

Royal Navy Submarine Service :

Losses WW II & Crews

John Atkinson

1. udg.- Bromley, Kent :

Galago Books, 2004. - 48 s.

Opstilling: Krh.A.II.d.2.L.

Unter den alten Flagge 1914 - 1918

Fritz Otto Busch, Herman Loren

Berlin : Verlag Reimar Hobbing,

1935. - 368 s. : ill. kort

Opstilling: Krh.A.II.b.2.H.-

KUN TIL LÆSESAL

- No Higher Purpose :
The Official Operational History
of the Royal Canadian Navy in the
Second World War, 1939-1943
W.A.B. Douglas, Roger Sarty,
Michael Whitby
St. Catharines : Vanwell Publishing
Limited, 2004. - 664 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.A.
Vol. II, Part 1:
- Victory in the St. Lawrence :
The Unknown U-Boat War
James W. Essex
Erin, Ontario : The Boston Mills
Press, 2004. - 159 s. : ill. kort
Opstilling:
Krh.A.II.d.2.B.Atlanterhavet
- The Spanish Armada :
The Experience of War in 1588
Felipe Fernández-Armesto
Oxford : Oxford University Press,
1988. - 300 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.a.1588
- American Civil War Marines 1861-65
Ron Field
Oxford : Osprey Publishing, 2004.
- 64 s. : ill.
(Osprey Elite Series ; 112)
Opstilling: Krh.A.II.a.1861-65
- D-Day 1944
Ken Ford
Botley : Osprey Publishing, 2004. -
96 : ill. kort
(Osprey Campaign Series ; 105)
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Kanalene
& Nordsøen
- 3: Sword Beach & the British Air-
borne Landings
British Napoleonic Artillery 1793-
1815
Chris Henry
Oxford : Osprey Publishing, 2003.
- 48 s. : ill.
(Osprey New Vanguard Series ;
65)
Opstilling: Artilleri.E.
2: Siege and Coastal Artilleri
- British Merchantmen at War : The
Official Story of the Merchant
Navy: 1939-44
J.L. Hudson
London : His Majesty's Stationery
Office, 1944. - 142 s. : ill. kort
Opstilling: Handel & Søfart.E.-
KUN TIL LÆSESAL
- 'The Med' : The Royal Navy in the
Mediterranean 1949-45
Rowland Langmaid
London : The Batchworth Press,
1948. - 130 s. : ill. kort
Opstilling:
Krh.A.II.d.2.B.Middelhavet
- Battle of the Atlantic
Marc Milner
Stroud : Tempus Publ., 2003. - 255
s. : ill. kort
(Battles & Campaigns)
Opstilling:
Krh.A.II.d.2.B.Atlanterhavet
- US Marine Corps Pacific Theatre
of Operations : 1944-45
Gordon L. Rottman

- Oxford : Osprey Publishing, 2004.
- 96 s. : ill.kort
(Osprey Battle Orders ; 8)
Opstilling:
Krh.A.II.d.2.B.Stillehavet
- Saipan & Tinian 1944 :
Piercing the Japanese Empire
Gordon L Rottman
Oxford : Osprey Publishing, 2004.
- 96 s. : ill. kort
(Osprey Campaign Series ; 137)
Opstilling:
Krh.A.II.d.2.B.Stillehavet
- US Marine Corps Pacific Theatre
of Operations : 1941-43
Gordon L Rottman
Oxford : Osprey Publishing, 2004.
- 96 s. : ill.kort
(Osprey Battle Orders ; 1)
Opstilling:
Krh.A.II.d.2.B.Stillehavet
- The Marshall Islands 1944 :
Operation Flintlock, the capture of
Kwajalein and Eniwetok
Gordon L Rottman
Oxford : Osprey Publishing, 2004.
- 96 s. : ill. kort
(Osprey Campaign Series ; 146)
Opstilling:
Krh.A.II.d.2.B.Stillehavet
- Hunt and Kill : U-505 and the U-
boat War in the Atlantic
Theodore P Savas, ed.
Staplehurst : Spellmount Limited,
2004. - 290 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.G.
- Stalking the U-boat :
USAAF Offensive Antisubmarine
Operations in World War II
Max Schoenfeld
Washington : Smithsonian Institu-
tion Press, 1995. - 231 s. : ill. kort
(Smithsonian History of Aviation
Series)
Opstilling: Krh.A.II.d.2.D.
- The US Navy in World War Two :
1941-1942
Robert C Stern
Poole : Arms and Armour Press
Ltd., 1987. - 68 s. : ill.
(Warships Illustrated ; 10)
Opstilling: Krh.A.I.a.3.
- US Navy 1942-1943
Robert C Stern
London : Arms & Armour Press,
1990. - u.pag : ill.
(Warships fotofax)
Opstilling: Krh.A.I.a.3.
- Operation Overlord : Det vigtigste
slag i det 20. århundrede
Jacob Sørensen
1. udgave 1. oplag- København :
Høst og Søn, 2004. - 345 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Kanalen
& Nordsøen.
- Bismarck : Kampen om Atlanten
Michael Tamelander, Niklas Zet-
terling
København : Aschehoug, 2004. -
320 s. : Ill. kort
Opstilling:
Krh.A.II.d.2.B.Atlanterhavet

The Collapse of Power :
Mutiny in the High Seas Fleet
David Woodward
London : Arthur Barker Limited,
1973. - 240 s.
Opstilling: Krh.A.II.b.2.A.

D-Day 1944
Steven J Zaloga
Botley : Osprey Publishing, 2004. -
96 s. : ill. kort
(Osprey Campaign Series ; 104)
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Kanalen
& Nordsoen
2: Utah Beach & the US Airborne
Landings

PERSONALHISTORIE

Kraks Blå Bog 1999 :
Register over 17.626 personer der
er biograferet i Kraks Blå Bog
1910-1998
Virum : Kraks Forlag A/S, 1999. -
159 s.
Opstilling: Håndbog.B.-
EJ TIL UDLÅN
Står hos bibliotekaren

Mellem bomber og torpedoer :
I Konvoj på Atlanten :
Kaptajn Martin Bantz' erindringer
fra 1940-1945
Martin Bantz, Kåre Lauring, red.
København :
Gyldendal, 2004. - 193 s. : ill.
Opstilling:
Persh.b.BANTZ, MARTIN

An Admiral for America :
Sir Peter Warren, Vice Admiral of
the Red, 1703-1752
Gwyn Julian
Gainesville : University Press of
Florida, 2004. - 228 s. : ill. kort
(New Perspectives on Maritime
History & Nautical Archaeology)
Opstilling:
Persh.b.WARREN, PETER

Fisher's Face :
or, getting to know the admiral
Jan Morris
1. ed- New York : Random House,
1995. - 300 s. : ill.
Opstilling:
Persh.b.FISHER, JOHN

The Journal of Aurelio Scetti :
A Florentine Galley Slave at
Lepanto (1565-1577)
Aurelio Scetti
Tempe : Arizona Center for Medi-
eval Renaissance Studies, 2004. -
177 s. :
ill.kort
(Medieval and Renaissance Texts
and Studies ; 266)
Opstilling:
Persh.b.SCETTI, AURELIO

POLITIK OG EFTERRETNINGSVÆSEN (FORSVARSPROBLEMET)

Russiske Perspektiver på EU's
udvidelse og NATO's udvidelse :
Russisk - Dansk Konference ved
Forsvarsakademiet 2004

- København : Forsvarsakademiet, 2004. - 48 s.
(Forum for Forsvarsstudier)
Opstilling: Politik.B.8.
- De røde spioner : KGB's operationer i Danmark - fra Stalin til Jeltsin, fra Stauning til Nyrup
Jacob Andersen, Oleg Gordievsky
København : Høst & Søn, 2002. - 809 s. : ill.
Opstilling: Efterretningsvæsen.C.
- Trusselsbilledet
- en koldkriger taler ud
K. G. H Hillingsø
1. udgave 1. oplag- København : Gyldendal, 20004. - 288 s. : ill. kort
Opstilling: Politik.N.
- Att skåda Sovjetunionen i vitögat
Kent Zetterberg, Red.
Stockholm : Försvarshögskolan, 2004. - 244 s. : Ill.kort
(Forskningsprojekt Försvaret och det kalla kriget (FOKK) ; 2)
Opstilling: Politik.N.
- SKIBE, SKIBBYGNING m.m.**
- Ship Models
Edinburgh :
The Royal Scottish Museum,
1956. - u.pag : ill.
Opstilling: Museer.
- Bismarck :
Et slagskibs kamp og undergang
Will Berthold
- København : Forlaget Fremad, 1959. - 171 s. : ill.kort
Opstilling:
Krh.A.II.d.2.B.Atlanterhavet
- German Battleships 1897-1945
R.A Burt
London :
Arms & Armour Press, 1989. - u.pag : ill.
(Warships fotofax)
Opstilling: Krh.A.I.a.5.
- Japanese Battleships 1897-1945
R.A Burt
London : Arms & Armour Press, 1989. - u.pag : ill.
(Warships fotofax)
Opstilling: Krh.A.I.a.7.
- Midget submarines
Paul J Kemp
London : Arms & Armour Press, 1990. - u.pag : ill.
(Warships fotofax)
Opstilling: Krh.A.II.d.2.G.
- Dampskibe og sømænd
i forrige århundrede
Gunnar Knudsen
København : Chr. Erichsens Forlag, 1979. - 165 s. : ill.
Opstilling: Handel & Søfart.A.
- Union Monitor 1861-65
Angus Konstam
Oxford : Osprey Publishing, 2004. - 48 s. : ill.
(Osprey New Vanguard Series ; 45)
Opstilling: Krh.A.II.a.1861-65

The Lusitania :
Unravelling the Mysteries
Patrick O'Sullivan
Wilton : The Collins Press, 2002. -
194 s.
Opstilling: Bjærgningsvæsen.C.

Ships of the Royal Navies :
(British Commonwealth of Nations)
Oscar Parkes
London : Sampson Low, Marston
and Co. Ltd., 1937. - 220 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.2.

Die grossen Walter-Uboote Typ
XVIII und Typ XXVI
Eberhard Rössler
Bonn : Bernard & Grafe Verlag,
1998. - 88 s. : ill.
(Vom Original zum Modell)
Opstilling: Ubådsvæsen.A.III.

Fynske Kirkeskibe
Henning Thalund
Svendborg :
Svendborg & Omegns museum,
1989. - 123 s. : ill.
(Skrifter fra Svendborg & Omegns
Museum ; 27)
Opstilling: Historie.C.1.a.

The Age of Sail :
The International Annual of the
Historic Sailing Ship
Nicholas Tracy, ed.
London : Conway Maritime Press,
2003. - 208 s. : ill.kort
Opstilling: Skibbygning,A.II.
2.- 2003. - 208 s.

Rapport vedrørende Tjenesterejse
til Sverige 3/6-14/6 1941
(Motortorpedobaade)
C Westermann
København : Holmen, 1941. - 26 s.
+ 6 bilag
Opstilling: Krh.A.I.a.1.Danmark -
EJ TIL UDLÅN

SØMANDSKAB, NAVIGATION m.m.

The Sailor's Pocket Book :
A Collection of Practical Rules,
Notes, and Tables, for the Use of
The Royal Navy, the Mercantile
Marine, and Yacht Squadrons
F.G.D.Admiral Bedford
2. edition, revised and enlarged-
Portsmouth : Griffin and Co.,
1894. - 626 s.: ill.kort
Opstilling: Sømandskab.A.II.-
EJ TIL UDLÅN

The Sea Chart :
The Illustrated History of Nautical
Maps and Navigational Charts
John Blake
London : Conway Maritime Press,
2004. - 160 : ill. kort
Opstilling: Opmåling.C.

BJÆRGNINGSVÆSEN OG DYKNING

Blunders and Disasters at Sea
David Blackmore
Barnsley : Pen & Sword Maritime,
2004. - 246 s. : ill.
Opstilling: Bjærgningsvæsen.C.

Survival at Sea
R.P. Brandt
Boulder, Colorado :
Paladin Press, . - 170 s. : ill. kort
Opstilling: Bjærgningsvæsen.D.

NORDPOLAROMRÅDET

The Arctic Grail :
The quest for the North West Pas-
sage and the North Pole, 1818-
1909
Pierre Berton
Toronto : The Canadian Publishers,
1988. - 672 s. : ill. kort
Opstilling: Nordpolen.B.a.1.

GRØNLAND

Philip Lauritzen i Grønland :
21 års Journalistik
Philip Lauritzen
København : Tiderne Skifter, 1997.
- 429 s. : ill.
Opstilling: Grønland.L.

Søværnets stations- og inspektion-
stjeneste ved Vestgrønland indtil 2.
verdenskrig
Ingvard Olsen
København :
Søe-Lieutenant-Selskabet, 1969. -
s. 1-17+57-76+113-132+169-197 :
Ill.
Opstilling: Historie.C.1.a.

M/S Teddy :
Dagbog fra en Grønlands-
ekspedition 1923-24
L. Rostock-Jensen

København :
Gyldendal, 2004. - 146 s. : ill. kort
Opstilling:
Grønland.B.b.1920-1928.

DIVERSE

Skolen i militær idræt 200 år :
1804 - 25. august - 2004
København :
Center for Idræt,
Forsvarsakademiet, 2004. - 264 s. :
ill. kort
Opstilling: Idræt.B.

Tema om Marinehjemmeværnet
København : 2004. -: ill.
Opstilling: Hjemmeværn.
UDKLIP

Foreningen af 8. April 1873 for Til-
vejebringelse af en Alderdomsbo-
lig for Søværnets Underklasser :
37. Aarsberetning og Regnskab fra
1. Oktbr. 1908 - 30.
Septbr. 1909
Kbh. : 1909. - u.pag. s.
Opstilling: Marineforeninger.-
KUN TIL LÆSESAL

Bådsmandspiiben :
Udklip, bestemmelser og artikler
. - forsk.pag. : ill.
Opstilling: Signalvæsen.C.

Foreningen af 8. April 1873 for Til-
vejebringelse af en Alderdomsbo-
lig for Søværnets Underklasser :
32. Aarsberetning og Regnskab fra

1. Oktbr. 1903 - 30.

Septbr. 1904

Kbh. : 1904. - u.pag. s.

Opstilling: Marineforeninger.-

KUN TIL LÆSESAL

Kampen om Kystbefæstninger :

Til Brug ved Undervisningen i
Specialklassen

O.F. Baron v. Eggers

København :

Hærens Officersskole, 1923. - 323 s.

Opstilling: Krigskunst.B.

Kortblade og flyvefotos

Holger Hedemann, red.

København : Aschehoug, 1970. -

171 s. : ill. kort

Opstilling: Opmåling.C.

Himmel & Hav : Marinedigte

Axel Juel

København :

Gjyldendalske Boghandel, 1916. -

94 s. + 1 brev indlagt bagest

Opstilling: Persh.JUEL, AXEL-

EJ TIL UDLÅN

Bølgedannelse fra Søværnets
NIJU- og FLYV-klasse orlogsfar-
tøjer : NAVIWAKE - et program til
brug i forbindelse med sejlads-
planlægning for at undgå unødige
bølgedannelse

Henrik Kofoed-Hansen

København : Søværnets Materiel-
kommando, 2002. - ii+30+1 s. :
ill.kort

Opstilling: Skibbygning.D.-

KUN TIL LÆSESAL

Hydronamiske forhold i forbindel-
se med sejlads med hurtige skibe
med beregningseksempler for
NIJU-klassen

Hans-Otto Kristensen

København : Søværnets Materiel-
kommando, 2002. - 26 s. : ill.

Opstilling: Skibbygning.D.-

KUN TIL LÆSESAL

Animals at Sea, Liza Verity

London : National Maritime Mus-
eum, 2004. - 112 s. : ill.

Opstilling: Historie.G.

STRATEGI OG TAKTIK

Fra værnepligt til Asymmetriske
trusler : Elevartikler fra Stabskur-
sus II 2003-2004

København : Forsvarsakademiet,
2004. - 136 s. : ill. kort

(Forum for Forsvarsstudier)

Opstilling: Krigskunst.C.

Militär ledning : Från Napoleon-
krigen til Bosnienkrisen

Marco Smedberg

Lund : Historiska Media, 2001. -
320 s. : ill. kort

Opstilling: Krigskunst.A.1.

VÅBENTEKNISKE- o.a.

HÅNDBØGER m.v.

Weapons of the Navy Seals

Fred J. Pushies

St. Paul, MN : MBI Publishing
Company, 2004. - 127 s. : ill.

Opstilling: Artilleri.A.

**TIDSSKRIFTER
OG PERIODICA**

Janes Naval Weapon Systems.

Issue 41

Coulsdon :

Jane's Information Group :

2004 – 742 s. ill.

Opstilling: Periodica

Tidsskrift for Søværnen

oprettet 1827
udgivet af Søe-lieutenant-Selskabet

Redaktion:

Overarkivar Hans Christian Bjerg
og Kommandørkaptajn Klaus Bolving
(ansv.)

Artikler, indlæg, der ønskes
optaget i tidsskriftet, samt bøger,
der ønskes anmeldt, sendes til

Tidsskrift for Søværnen
Hans Chr. Bjerg
Møllevej 4
2970 Hørsholm
email: hcbjerg@post.tele.dk

Manuskripter bedes fremsendt
i word pr. email eller på diskette.
Evt. illustrationer fremsendes
særskilt eller efter aftale.

Ekspedition og regnskab:

Orlogskaptajn Hans Erik Juul
Søe-lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K
Tlf.: 32 95 99 54
Fax: 32 95 99 53
Giro: 2 04 77 64
Email: sls@post9.tele.dk

Abonnement tegnes
ved henvendelse til ekspeditionen

Trykkeri

Nørrebros Bogtryk
www.nbb.dk

ISSN 0040-7186

Tidsskriftet

Det er tidsskriftets formål at
publicere artikler og indlæg
vedrørende maritime forhold
i almindelighed og Søværnet i
særdeleshed.

Tidsskriftet er etableret 1827
som Archiv for Søværnet og
udsendes 6 gange om året.

Eftertryk er tilladt med tydelig
kildeangivelse

Søe-lieutenant-Selskabet

er et krigsvidenskabeligt selskab
af søofficerer, oprettet 1784.

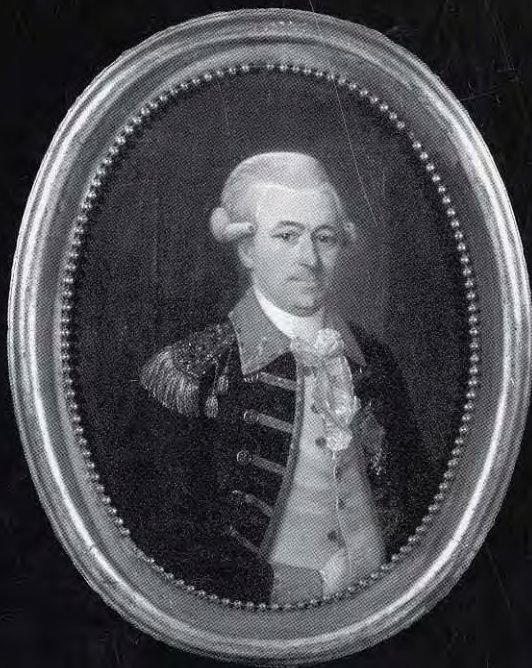
Selskabets hjemmeside:
www.sls.svn.dk

Annoncer tegnes
ved henvendelse til ekspeditionen

Tidsskrift for Søvæsen

Nr. 2 · 2005 · 176. årgang

UDGIVET AF SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Tidsskrift for Søvæsen

2005/2 * 176. årgang

Redaktion: Hans Christian Bjerg og Klaus Bolving

INDHOLD

Meddelelse fra redaktionen	71
Min tid som Commander Allied Forces Baltic Approaches COMBALTAP 1970-75, Anden del 1973-75 <i>af Adam Helms</i>	73
Et brændende sejl landede ... <i>af Camilla Munch</i>	104
Søofficeren Ernst Wilhelm Stibolt og hans deltagelse i Den nordamerikanske uafhængighedskrig 1781-82 <i>af Mikael Kristian Hansen</i>	108
Søofficersfamilien Stibolt, portrætter m.v. <i>af Mikael Kristian Hansen</i>	133
Annoncer	139

Redaktionen sluttet 1. april 2005

Forsiden:

Portræt af fabrikmester, kommandørkaptajn Ernst Wilhelm Stibolt (1742-96)

Flådens skibskonstruktør 1787-96. Ukendt kunstner.

Privateje. Foto: Carsten Kreutzmann

MEDELELSE FRA REDAKTIONEN

2005/2

Nærværende nummer af tidsskriftet adskiller sig på flere måder lidt fra det normale. Således er der ingen accessionsliste fra Marinens Bibliotek og ingen boganmeldelser. For at få det redaktionelle puslespil til at gå op, har redaktionen disponeret andre artikler. Dels har det været vigtigt at få afsluttet Admiral Helms' interessante erindringer fra sin tid som COMBALTAP i så få afsnit som muligt, dels har det været praktisk at få gengivet den udmærkede prædiken, som sognepræsten ved Odden Kirke holdt den 22. marts 2005 så hurtigt som muligt, for at fastholde aktualiteten i denne – hvis man kan anvende det ord i denne sammenhæng.

Det er i øvrigt en glæde for Søværnet og Søe-Lieutenant-Selskabet, at Odden Kirke fortsat deltager meget aktivt i den årlige højtideligholdelse af træningen ved Sjællands Odde og Willemoes' død. Arrangementet indgår nu som et velbesøgt velfærdsarrangement for Søværnets Artillerikursus på Gniben, Sjællands Odde.

Redaktionen har modtaget adskillige meget positive tilkendegivelser i forbindelse med artiklerne i det foregående nummer. På længere sigt håber vi, at disse tilkendegivelser vil medføre debat og kommentarer fra læsere.

Det er fortsat Søe-Lieutenant-Selskabets bestyrelses opfattelse, at tidsskriftet løbende bør gengive tilgangslisterne fra Marinens Bibliotek til almindelig orientering og inspiration for læsere inden og uden for Søværnet. Til tider har det været genstand for diskussion om tidsskriftet fortsat burde give plads til bibliotekets accession, men det skønnes fortsat at være en vigtig funktion for tidsskriftet at gengive disse lister. I næste nummer vil man atter genfinde listen over nye bøger i Marinens Bibliotek.

Tidsskriftets økonomi tillader kun en gang i mellem at gengive illustrationer i farver – udover annoncerne. I dette nummer er der imidlertid farvegengivelser. Fremkomsten af nye farveoptagelser af portrætter af medlemmer af den kendte søofficersslægt Stibolt fundet i privateje har medført, at redaktionen besluttede sig til at gengive disse i farver.

Hans Christian Bjerg

ADAM HELMS SOM COMBALTAP

Den tyske forsvarschef Admiral Zimmermann besøger COMBALTAP viceadmiral Adam Helms i Hovedkvarteret i forbindelse med visit hos sin danske kollega.

Fra venstre: Deputy Commander General Mehlen, viceadmiral A Helms, Admiral Zimmermann og den danske forsvarschef General Otto Blixenkronemøller.

COMBALTAP Viceadmiral Adam Helms sammen med CinC General Pearson. 1973.

**MIN TID SOM
COMMANDER ALLIED FORCES BALTIC APPROACHES
(COMBALTAP)
1970 - 1975
ANDEN DEL 1973-75**

Af fhv. viceadmiral Adam Helms

I dette nummer af Tidsskrift for Søværnen fortsættes Admiral Adam Helms' personlige skildring af sin tid som COMBALTAP 1970-75. Anden og sidste del dækker perioden 1973-75. Med hensyn til introduktionen til denne redegørelse henvises til forrige nummer af tidsskriftet 2005/1.

1973

Midt i januar 1973 måtte vi sige farvel til General Skriver Jensen som blev afløst af den tyske General Hildebrandt som COMLANDJUT. Vi havde arbejdet vældig godt sammen, han var loyal og holdt mig godt underrettet og vi var i jævnlig kontakt med hinanden.

I januar måned var vi i staben meget optaget af forberedelserne til Viking Shield 73, hvor vi i Kolsås havde en hel dag til at fremlægge vore problemer. På et tidligt tidspunkt i planlægningen foreslog Colonel Morris, at vi i stedet for en række briefinger belyste forskellige problemer gennem iscenesatte Command Group konferencer, hvor jeg præsiderede, under - vistnok fem - forskellige scenarier. Dette indøvede vi i staben ved flere generalprøver. Og tilsyneladende med godt resultat: Den 1. februar på Viking Shield 73' s anden dag havde COMBALTAP hele dagen til sin præsentation, som overværedes af Norges konge samt af SACEUR, CinC, forsvarschefen og en række af de højeste NATO-chefer. Præsentationen gik meget fint, alt klappede, spørgelysten var stor - og jeg tror at vi klarede spørgsmålene godt. Efter afslutningen kom General Goodpaster, CinC, forsvarschefen og adskillige hen og komplimenterede os for præsentationen. Det samme gentog sig om aftenen til General og Lady Pearsons middagsselskab, hvor Kong Olav, General Goodpaster og øvrige NATO-chefer var til stede. Det var simpelthen den almindelige opfattelse, at præsentationen var gået fint - og jeg undlod da heller ikke at omtale Colonel Morris' indsats for CinC og de andre.

Den traditionelle vinterøvelse, WINTEX 73 var en stabsøvelse af en uges tids varighed som - uden at aktive styrker var involveret - afprøvede kommunikationerne mellem NATO hovedkvarterer og trænedes stabsofficererne i at reagere på opståede situationer, iværksætte beredskabsforanstaltninger, reagere på folkeretlige problemer (fx. mineudlægning i gennemsejlings-

farvande) etc. Hen imod slutningen af øvelsen kom CinC på inspektion. Efter at have besøgt også "Alternate Headquarters", hvor General von Hopffgarten regerede, fløj jeg til København med CinC i hans "Andover" sammen med Ladv Pearson idet vi om aftenen skulle til middag på Amalienborg for det diplomatiske korps. Efter middagen kom den britiske Ambassadør hen til mig og udtrykte sin glæde over mine udtalelser i Berlingske Tidende for nogle dage siden, hvor jeg bl.a. havde sagt, at en svækket forsvarsindsats ville stille øgede krav til politikerne om at træffe rettidige beslutninger om nødvendige foranstaltninger. Dette synspunkt blev tillige kommenteret i avisens leder samme dag under overskriften "NATO-admiralens syn". Med hensyn til pressen havde jeg forlængst etableret en god kontakt til både Jyllandsposten og Berlingske Tidende, hvis militær-medarbejdere lejlighedsvis kom til Hovedkvarteret for at blive orienteret. Og ligeledes - gennem en aktiv P.I.O., Hr Alstrup - til andre, herunder tyske aviser, ligesom vi undertiden havde tyske journalister på besøg. Min indstilling var, at offentligheden havde et behov for at blive informeret om alliancens synspunkter.

Ved min tilbagekomst fra København (hvor jeg dagen efter Amalienborg var til chefsmøde i Vedbæk) kom en ny reaktion på mine udtalelser - og denne gang fra Moskva! Om aftenen ringede Ritzau hjem til mig og meddelte, at "Pravda" havde haft en artikel, som angreb de udtalelser, jeg var fremkommet med i Søndags Berlingereren vedrørende ønskeligheden af at få STANAVFORLANT ind i Østersøen. På spørgsmålet om, hvad mine kommentarer var til det, svarede jeg, at princippet om havenes frihed efter NATOs opfattelse også burde praktiseres i Østersøen - og at de "afspændingstendenser", som "Pravda" omtalte i sin artikel jo ikke havde givet sig udslag i nogen reduktion af sovjetiske offensive angrebsmidler i Østersøen!

Den 1. maj var jeg i København til FCRs 25 års jubilæum (FCR=Forsvarets Central Radio, dæknavn for elektronisk efterretningstjeneste etc.), hvis chef var min klassekammerat fra Kadetskolen, Kommandør Find Haugsted, som jeg i mit job havde jævnlig kontakt med. Ved receptionen iagttog jeg med interesse den mangfoldighed af kontakter, som gæsterne repræsenterede. Næste dag var jeg på Marienborg, hvor forsvarsministeren havde sin tyske kollega til frokost. Derfra ilede jeg til Kastrup, hvor jeg mødte den nye chef for Strike Fleet, Viceadmiral Finneran - og fløj sammen med ham til Karup, hvor vi mødtes om aftenen med enkelte stabsofficerer til en hyggelig middag på Kongenshus Hotel, for næste morgen at mødes til briefing og drøftelser i hovedkvarteret, som faktisk varede hele dagen med godt udbytte.

I maj måned var der SHAPEX 73, hvor et vigtigt tema var den teknologiske

udvikling og seneste resultater, udvikling af våbensystemer m.v., AWACS etc., endvidere the land/air battle i Centralregionen og maritime problemer på flankerne. Jeg benyttede lejligheden til direkte at spørge den hollandske marinechef hvad årsagen var til at Holland altid modsatte sig at STANAV-FORLANT opererede i Østersøen. Han svarede, at det var hans egen personlige mening - som han delte med sin forgænger. Begrundelsen var, at det ville være vanskeligt at få styrken ud af Østersøen i en kritisk situation. Jeg fastholdt, at NATO i fredstid havde brug for at demonstrere, at princippet om havenes frihed også gjaldt i Østersøen. Da jeg den 8. juni traf Admiral Cousins i København, kunne han på mit spørgsmål bekræfte, at han havde drøftet spørgsmålet med hollænderne og forsvarschefen meddelte senere, at der var ved at ske visse fremskridt i sagen.

I slutningen af juni skulle jeg til USA til Exercise Sea Link One. Først til Oslo og derfra sammen med CinC og Lady Pearson i "Andoveren" til London og Brize Norton, hvorfra vi næste dag startede i en VC-10 sammen med de øvrige gæster fra Europa til Andrews Air Force Base nær Annapolis, hvor vi blev indkvarteret. Det blev fire meget interessante dage på U.S. Naval Academy, hvor NATO admiraler, ledende shippingfolk, eksperter på olie- og energiområdet og relevante politikere og videnskabsfolk drøftede den globale skibsfart, olietransporter, handelstlådens sårbarhed, folkeretlige problemer vedrørende søterritoriet og internationale stræder, princippet om havenes frihed, "standing naval forces" samt truslen mod NATOs forbindelseslinier. Rammen om symposiet var den bedst tænkelige på den amerikanske kadet-skole, hvor vi de lune aftener kunne spise middag under åben himmel. Vi fløj tilbage til Europa i vor VC-10, meget komfortabelt, og via London hjem.

Hjemme i staben var man optaget af forløbet af en række møder, som et to mands team fra AFNORTH havde haft med forskellige hovedkvarterer med det formål at få defineret "operational requirements", et projekt som CinC lagde megen vægt på. De to officerer - var helt åbenbart ikke udstyret med de nødvendige egenskaber, herunder almindelig takt, hvilket jeg fik bekræftet gennem flere telefonsamtaler med Oberst Asmussen, stabschef hos COM-LANDJUT. Aftalte med stabschefen, at vi skulle bede General Whiteley, stabschef hos CinC, om at få sagen sat på rette spor igen.

Sidst i august fløj jeg med stabschefen, Major Cowing og adjudanten til Northern Army Group's og Second Allied Tactical Air Force's fælles hovedkvarter i Rheindalen forefter indbydelse - at drøfte nogle udestående problemer med de to chefer: General Sir Harry Tuzo (chef for Rhinarmeen) og Air Marshal Sir Nigel Maynard (COMTWOATAF for short!). Meget pompøs

modtagelse af de to chefer: Æreskompagni med detachementer fra Belgien, Tyskland, Holland og Storbritannien, "General Salute" og inspektion af æreskompagniet. Efter en snak under 6 øjne over en kop kaffe med de to chefer, fulgte en halvanden times orientering om land- og lufttruslen samt "concept of operations" for både luft- og landsiden, hvorefter fulgte vore spørgsmål, som vi havde med hjemmefra. Derefter frokost - og om eftermiddagen tilbage til Karup.

Den 30. august kom afdelingschef Jacobsen fra forsvarsministeret ("Jacob Lyn") over til et møde med mig og planlægningsgruppen. Han stod i spidsen for rationaliseringsarbejdet, arbejdede på en løsning på spørgsmålet om forsvarrets øverste ledelse og var nu i gang med den operative fase af undersøgelserne. Han havde tilbragt formiddagen hos General Brodersen, min Air Commander, som jo i sit tidligere job i forsvarsstaben havde arbejdet for en begrænsning af CH FOS' myndighed og betydning - uagtet forsvarschefen var indstillet på det modsatte. Jeg fastholdt på mødet, at den oprindelige ordning med CH FOS var god og sagtens kunne virke, hvis man bar sig fornuftigt ad. Og jeg havde jo forsvarschefens ord for, at han var indstillet på at overdrage den operative ledelse på et tidligt tidspunkt.

Den 5. september var jeg om eftermiddagen i Kastellet og holde foredrag for NATO-parlamentarikerne og om aftenen til regeringens middag på Lange-liniepavillonen. Næste morgen i Vedbæk til møde i styringsgruppen for den operative undersøgelse (som jeg var medlem af sammen med chefen for forsvarsstaben og "Jacob Lyn"). Vi mødtes med arbejdsgruppen og drøftede definitioner, kortlægning af problemerne, arbejdsprogram og terminer etc. Kontreadmiral H.M. Petersen, som havde afløst Brodersen i Operationsstaben, deltog også i arbejdet og havde et fornuftigt syn på problemerne.

I midten af september havde jeg på ny nogle travle dage. Den 11. om aftenen til General von Hopffgartens afskedsparty i messen. Derefter med SAS til København. Næste morgen tidligt på Holmen, hvorfra adjudanten og jeg i marinehelikopter fløj ud til det hollandske (!) kommandoskib i STANAV-FORLANT, HNLMS VAN SPEYK, i Østersøen. Omsider! Jeg inspicerede skibet, talte til stabsofficererne, spiste rijstafel med Commodore Wevers og Skibschefen - og derefter i hoist'en og med helikopter ud til MOBA (den mobile base) ved Liselund og videre til Holmen, derfra med SAS til Karup og hjem. Næste morgen pr. bil Syd på til Glücksburg til Flag Officer Germany's hovedkvarter, hvor Admiral Hartwig tog imod. Vi drøftede den igangværende øvelse samt forskellige punkter vedrørende hans operationsplaner, spiste frokost (og nød udsigten over Flensborg fjord), talte nye HQ-planer,

besøgte krigshovedkvarteret - og så af sted mod Rendsborg. Her var jeg af General Hildebrandt inviteret til at overvære hans sidste Commanders' Conference inden hans afskedsceremoni om aftenen. Torsdag aften var der afskedsmiddag i Offiziersheim med taler o.s.v. Om fredagen var der Commanders' Conference, hvor jeg bl.a. overværede en interessant diskussion mellem de to divisionschefer om styrkernes deployering. Også repræsentanten for 3. UK Division, Brigadier Wilson var med. Om aftenen en ceremoni, hvor jeg overgav kommandoen til General Schwietahl. En central figur i baggrunden af alt dette var stabschefen, Oberst Asmussen, som jeg tidligere havde arbejdet sammen med i forsvarsstaben - og som jeg anså for en dygtig officer med format til større opgaver. Vi arbejdede fint sammen - og han skulle heldigvis fortsætte under Schwietahl.

Den 20. september havde vi på Tyrrestrup afskedsmiddag for General og fru von Hopffgarten. Der deltog stabschefen, General Barkhorn, Colonel Morris, Captain Lipps, Group Captain Scanlon og Oberst Engholm - alle med fruer. Det var en fin og hyggelig aften!

Dagen efter fløj jeg i helikopter til Kiel til PXD i COMNAVBALTAPs hovedkvarter. Endelig havde vi nu opnået at se STANAVFORLANT i Østersøen, ovenikøbet under hollandsk kommando, hvilket også blev positivt kommenteret af flere.

Den 24. september fløj vi til Neumünster, hvor General von Hopffgarten fik sin "Grosser Tapfenstreich". Og dermed farvel til en "officer and gentleman", som jeg fik megen respekt for - og et par, som vi holdt meget af. Hans afløser, General Mehlen meldte sig den 1. oktober. På samme tid fik vi besøg af Rear Admiral og Mrs Lucey, Flag Officer Scotland and Northern Ireland (FOSNI for short), som på den tid var involveret i den berømte "torskekrig" mod min gamle kadetkammerat Pietur Sigurdsson, der nu var chef for Islands fiskeriinspektion.

Vi fik jo også en ny forsvarsminister, idet Orla Møller netop havde tiltrådt sin første, korte periode, hvilket - for mit vedkommende - betød indbydelse sammen med det øvrige forsvarsråd med damer til en opulent frokost i "Den gyldne Fortun" - og dagen efter til vor briefing af ministeren i Vedbæk.

Den 8.-9. oktober holdt vi et "Amphibious Support Planning Meeting" med et team Royal Marines m.fl. med Major General Pounds RM., Commodore Smith og Captain Ramsey RN. i spidsen. Vi drøftede alle problemer i forbindelse med de behov, en britisk landgangsstyrke forsynet med helikoptere

har - og dens anvendelse i en "deterrence fase". Senere Command and Control, bl.a. med en amfibiestyrkes luftstyrker! Endvidere liaison og logistic support. Om aftenen havde jeg de nævnte "høje hatte" til middag på "A Hereford Beefstow", hvilket var meget vellykket.

I midten af oktober havde København besøg af USS Newport News, der førte Chefen for Strike Fleet, Vice Admiral Finnerans flag. For en gangs skyld havde vi ikke seriøse drøftelser med Strike Fleet - dem havde vi jo haft for ikke så længe siden, så det blev denne gang kun til "social contact", til lunch om bord, til middag i Søofficersforeningen og hos den amerikanske Ambassadør, Philip Crowe.

I Forsvarsrådet var krigen i Mellemøsten selvsagt også på dagsordenen. Vi drøftede mulighederne for en evt. fredsstyrke, og blev enige om, at der ikke endnu var grund til at iværksætte beredskabsforanstaltninger. Jeg var en kort tur i Slesvig-Holsten til Exercise Broad Band, hvor jeg besøgte 6. tyske division og General Worsley og hans britiske styrker og mødte officerer fra Royal Fleet Auxiliary "Sir Lancelot", som lå i Rendsburg. Under en middag nogle dage senere hos forsvarschefen havde jeg en lang samtale med den britiske Ambassadør, Andrew Stark, som berettede om sin regerings forestillinger overfor den danske regering. Ingen tvivl om, at briterne fulgte nøje med i hvad der skete med forsvaret.

Den 30. oktober fløj jeg til Düsseldorf og derfra videre til Rheindahlen til Second Allied Tactical Air Force's symposium. General Brodersen var også med. Jeg boede privat sammen med General Ferber (CINCENT) - hos Maynards, som var utroligt søde værter. Under diskussionen på symposiet kunne man på ny høre General Jones (COMFOURATAF) tale om de mange amerikanske fly, som ville være til rådighed fra deres "augmentation forces". Problemet for os var, hvorledes dette ville kunne udnyttes til trods for vor "non-stationing policy".

Mellem den 6. og 13. november havde vi Exercise Absalon Express på Sjælland med Allied Mobile Force (AMF) og en lang række fremtrædende personer fra ind- og udland som gæster. General Helsø var øvelsesleder. Forud for den store øvelse var der en overgang tvivl om, hvorvidt øvelsen kunne gennemføres på grund af krigen i Mellemøsten og de deraf følgende olieproblemer. Men det klaredes. Et andet - mere lokalt - problem var: hvem modtog - og tog sig af - de mange fine mennesker, der strømmede til? Jeg havde flere gange en bekymret CinC i telefonen, men jeg kunne berolige ham. Jeg fik undersøgt de forskelliges program og opdagede, at general-

sekretæren havde en fri aften blandt sine officielle gøremål. Derfor inviterede jeg ham, hans sekretær, Ambassadør Svart (vor NATO-ambassadør) samt forsvarschefen og CinC til middag den pågældende aften. For at give et indtryk af øvelsens komplekse mangfoldighed registrerer jeg i det følgende - lapidarisk - mine egne bevægelser i de dage, øvelsen varede:

1. dag: Modtog CinC og General Ferber (CINCENT) i Værløse. Briefede journalister fra Centralregionen. Besøgte General Groven i AMFs hovedkvarter ved Gisselfeldt.

2. dag: I helikopter til Tirstrup. Besøgte US element (18 Phantom jagere). Til Karup: besøgte hollandsk squadron (18 F-4 Freedom fighters). Til Vandel (10 britiske Harriers). Til Værløse, hvor jeg modtog Generalsekretær Dr. Luns og sendte ham afsted med sin attachederede officer.

3. dag: Til forsvarsministerens frokost på Christiansborg for Dr. Luns. Andre gæster: Direktøren for Udenrigsministeriet Eigil Jørgensen, Ambassadør Oldenburg, Bonn, CinC, General Helsø og Svart etc. Generalsekretæren i fin form, fortalte historier. Forsvarsministeren blev kaldt over i salen til afstemning. Der var valg i luften. Om aftenen kom mine gæster til champagne i Solvænget, hvorefter vi kørte til Langeliniepavillonen. Da vi trådte ind i restauranten, skiftede orkesteret til Admiralens vise fra HMS Pinafore. Stor jubel! Dr. Luns troede, at det var noget, jeg havde arrangeret, hvad det ikke var! Vi fik en god middag (som jeg havde arrangeret dagen før), og Dr. Luns var fortsat i fin form og underholdt hele selskabet med anekdoter og en detaljeret beskrivelse af Jyllandsslaget! Er morsom aften.

4. dag: til AMFs hovedkvarter, tysk wire troop og signal afdeling, til US Headquarters Company, til den luxembourgiske bataljon, hvor jeg spiste frokost. Derefter til det britisk bataljons hovedkvarter - og så til Værløse og besøge Airlift Control Centre.

5. dag: til pressebureauet, til 1. panserbataljon (under Gardehusarregimentet), 4. opklaringseskadron. Derefter til General Helsøs frokost for generalsekretæren, så i U. S. helikopter til den 200. hovercraft squadron med 20 minutters sejlads. Derefter til belgierne og senere det italienske element.

6. dag: til Værløse, afsked med Dr. Luns, derefter Hjemmeværnsdistrikt 92, til Bregentved og besøge "Royal Anglians" og deres 105 mm batteri, så italienerne og flere briter, derefter livgardebataljonen og endelig 1. Sjællandske Brigades hovedkvarter.

7. dag: modtog i Værløse først CinC og senere SACEUR som jeg i helikopter fulgtes med til Næstved. Briefing i Directing Staff. Så til forsvarsministerens frokost for SACEUF m.fl. Derefter med SACEUR til AMFs hovedkvarter. Til 1. Sjællandske Brigade - og endelig til Værløse sammen med forsvarschefen for at sige farvel til SACEUR.

8. dag: Kørte mod Næstved. Syd for Rønnede mødested med Dronningen. Forestillede de forskellige udenlandske chefer for Hendes Majestæt. Derefter

ter kort briefing og fri manøvre. Besøgte Royal Scots, mødte derefter medlemmer af forsvarsudvalget. H.M Dronningen til frokost. Derefter til italienerne, 2. Sjællandske Brigade og bornholmerne.

9. dag: Forsvarsråd i Vedbæk. Om aftenen reception hos CinC og Lady Pearson i København.

10. dag: PXD i Næstved, derefter Sherry og frokost for ca. 35 officerer fra øvelsen ENDEX.

Vi havde gennem lang tid overvejet organiseringen af hærstyrkerne i Jylland/Fyn, hvor der var uklare punkter, specielt vedrørende 3. Jyske Brigade og Vestre Landsdelskommandos relationer til NATO etc. Oberstløjtnant Kullmann havde udarbejdet en rapport, og Oberstløjtnant Møller havde efter drøftelser med Oberst Asmussen, stabschef hos COMLANDJUT, ligeledes begået et papir herom. Hen på vinteren drøftede vi sagen indgående i staben på baggrund af de to nævnte rapporter samt på grundlag af General Schwietz' anmodning om at få 3. Jyske Brigade. Jeg besluttede efter vore drøftelser at 3. Jyske Brigade fra starten skulle indgå i Jyske Division og forlægges syd på med denne. Jeg var i øvrigt stemt for, at COMLANDJUT skulle have kommandoen over samtlige landstyrker i Jylland og på Fyn - men problemet var kompliceret og involverede nationale myndigheder og kunne ikke afgøres alene af COMBALTAP.

En anden ting, der optog staben meget, var forberedelserne til vor deltagelse i Exercise Viking Shield 74, et War Game, hvor jeg som Blue Commander skulle forsvare mit område mod et orange angreb. Det skulle finde sted sidst i januar måned.

Og således endte året 1973.

1974

I januar kom Deputy SACEUR, General Sir John Mogg til Danmark. Der blev holdt en middag for ham og Lady Mogg i Kastellet. Efter middagen, da gæsterne var gået, havde jeg en lang samtale med forsvarschefen. Vi drøftede bl.a. spørgsmålet om COMNAVBALTAPs nationalitet - og vi var helt enige om, at dette burde være et permanent tysk job. Det samme synspunkt deltes af alle relevante NATO-myndigheder. Spørgsmålet skulle blive højaktuelt senere på året og medføre skår i det dansk-tyske forhold.

Viking Shield 74 - der som sagt var et War Game, hvor COMBALTAP skulle forsvare sit område mod Orange, spillet af den øverstbefalende i Nord Norge, General Kvaal - blev afviklet omkring månedsskiftet januar/februar. Det foregik stort set på samme måde som to år tidligere, hvor jeg var Oran-

ge Commander. Det var et stort arrangement, som forløb efter planen, og som på udmærket måde fik afprøvet procedurer og det operative samarbejde mellem BALTAPs forskellige kommandoer og stabelementer.

Ved et chefsmøde i Vedbæk meddelte forsvarschefen, at Admiral Zimmermann overfor ham havde udtalt, at han, når Admiral Meentzen til efteråret skulle afgå, ville bringe en tysk admiral i forslag som hans afløser. Dette gav anledning til en lille diskussion om forhistorien. Forsvarschefen mente, at der forelå en slags aftale om, at så længe ingen tysk admiral indgik i Command Group, skulle tyskerne beholde stillingen samt at man efter 1975 regnede med en tysk admiral permanent. Der var dog lidt usikkerhed om, hvilke aftaler der reelt var truffet i denne sag.

I marts var jeg, efter indbydelse, i Oberammergau og holde foredrag om Allied Command Baltic Approaches, hvor tilsyneladende ingen af tilhørerne reagerede på mine noget kritiske bemærkninger om det "nucleare bureaukрати".

Den 18. marts kom Forsvarsminister Brøndum på besøg i hovedkvarteret. Under en samtale under fire øjne spurgte jeg ham, om han var blevet orienteret af forsvarschefen om spørgsmålet om COMNAV BALTAPs nationalitet. Svaret var ja - men han havde ikke til hensigt at bringe dette kontroversielle spørgsmål op p.t. Han mente, at det ville stride mod forsvarrets interesser, når regeringen samtidig stod så svagt. Jeg understregede den vægt, man i Tyskland tillagde dette spørgsmål, både fra politisk og militær side, og fremførte en række andre grunde, som talte for at følge forsvarschefens og NATOs råd.

Den 1. april fløj jeg ned til "Sea Breeze 74", den årlige "Allied Command Europe Naval Commanders' Conference" i SHAPE. Der var i forvejen udsendt de papirer, der skulle diskuteres under de forskellige punkter på dagsordenen. Et emne var SHAPES papir om Sovjetflådens fremtidige udvikling og de sømilitære konsekvenser heraf. Et fremragende indlæg blev leveret af chefen for 6. flåde i Middelhavet om situationen under krisen i forbindelse med Mellemøstkrigen. Nordregionens bidrag blev den 4. april på NATOs 25 års dag givet af General Whiteley og en Commander R.N. Under diskussionen bagefter støttede jeg udsagnet om, at NATO var interesseret i lejlig-hedsvise besøg i Østersøen af STANAVFORLANT. Det samme gjorde Admiral Klose, medens hollænderne som sædvanlig var lunkne. Efter mødets afslutning var jeg tilbage i København den 4. april om aftenen.

Næste morgen tidligt op og ud til Værløse, hvor et fly startede kl. 0915 med et selskab, som skulle fejre NATOs 25 års dag i AFNORTH hovedkvarteret i

Kolsås. Passagererne omfattede foruden mig selv Watt-Boolsens, Federspiels, Holst-Sørensens, Oberst Jessen, Chefredaktør Koch etc. Fra Fornebu kørte vi i bus til Hovedkvarteret, hvor gæsterne samledes, hvorefter vi gik over i auditoriet for at vente på kongens ankomst. Da kongen var kommet, bød CinC velkommen og introducerede Professor L.W. Martin (som jeg kendte fra London). Hans foredrag var nærmest et elegant causeri om NATO i fortid og nutid. Derefter gik vi over til en drink med CinC, hvor kongen var til stede. Jeg blev kaldt hen til kongen og talte med ham, dels om mit besøg i Oslo med flåden i 1968, hvor kongen var om bord, og dels om den europæiske situation og NATO. Fik også snakket med Professor Martin. Så til frokost - og tilbage til Værløse.

Den 27. april var Oberst Lind og jeg i Fredericia til Soldaterforeningernes landsråd på Ryes kaserne. Vi holdt hver sit foredrag og besvarede spørgsmål i fællesskab, så at sige. Her opdagede jeg, at Lind var en fremragende foredragsholder. Jeg satte stor pris på Oberst Lind, som jeg specielt kendte fra hans virksomhed som Forsvarskommandoens forbindelsesofficer til Chefen for Forsvarets Operative Styrker - og vi havde mangan en nat under langstrakte stabsøvelser i NATO sidde og "ordnet forsvaret" over adskillige kopper kaffe!

I begyndelsen af maj var STANAVFORCHAN (en Mine Counter Measure (MCM) styrke under Channel Command) i danske farvande under Exercise Blue Harrier. Jeg fløj med adjudanten først til Århus og besøgte MCM staben etableret i Søværnets Operative Kommandos bunker. Dernæst med helikopter til den belgiske ministryger "Beylen" i farvandet ved Sejro, hvor vi efter en lidt vanskelig approach på grund af vejret - kom fint ned med hoist' en. Samtale med chefen og orientering om øvelsen i o-rummet, hvor jeg fik indtryk af de betydelige logistiske problemer, de havde på grund af manglende standardisering m.h.t. både materiel og procedurer. Men ånden var god, sagde chefen. Efter en tur rundt i skibet med næstkommanderende spiste vi frokost (roste kokken!) og kl. 1400 kom min helikopter tilbage og hentede os, hvorefter vi overfløj de deltagende enheder og landede i Karup.

Næste morgen kørte jeg med adjudanten og major Preetzmann til Oksbøl til skarpskydning med britisk, tysk og dansk deltagelse. Mødte General Danhuus og Brigadier Tomlinson og var med øvelseslederen, Oberst Enevoldsen rundt til de forskellige batteristillinger. Efter frokost ud til et observationsstade, hvorfra vi kunne observere skarpskydningerne, mødte britiske og tyske artillerister og så de tyske morterbatterier på larvefodder fra Heimatschutzkommando 13. En god dag for en gammel sørtillerist!

I midten af maj gik turen til Bruxelles og SHAPE - til SHAPEX 74. Ved ankomsten til Melsbroek mødte jeg min engelske chauffør, som viste sig at være en ganske ung og usædvanlig smuk kvinde - så jeg blev genstand for mange misundelige kommentarer under hele SHAPEX-perioden! Jeg tror, at det - ganske bortset fra min chauffør - blev en af de mest interessante af de mange SHAPEX' er, jeg i tidernes løb har været med til. Efter de obligatoriske indledninger af SACEUR, generalsekretæren etc. og nogle nye vinkler på den militære trussel fulgte en højst interessant, aktuel og relevant analyse af den israelsk-arabiske konflikt 1973. Derefter fulgte Admiral Moore, Chairman of the Joint Chiefs-of-Staff, med en redegørelse for Mellemøstkrigen anskuet fra U.S.A.s synspunkt, holdt uden manuskript, særdeles elokvent - og som fremkaldte klapsalver fra et imponeret auditorium. Et andet interessant tema var "verdens energiresourcer i dag og i fremtiden", behandlet af Paul-Henri Spaak, Generaldirektør for EECs energikommision. Det var efter min mening en SHAPEX på et højt plan, hvor deltagerne virkelig "fik noget med hjem".

Under SHAPEX havde jeg i øvrigt en samtale med Admiral Zimmermann om det uundgåelige emne. Han var lidt "tough" til at begynde med og sagde, at det var hans fulde ret at udpege en tysk stedfortræder, da Admiral Meentzens periode jo ikke var udløbet. Hertil svarede jeg, at den argumentation holdt ikke, idet den kun ville kunne anvendes på det første år af Meentzens tid efter Obermaiers for tidlige afgang! Det kunne Zimmermann godt indse og erkendte tilsyneladende sin fejltagelse. Jeg sagde til ham, at alle gode kræfter arbejdede for at få en tysk afløser for Meentzen, men jeg frarådede ham at trække sagen for hårdt op og skabe en konfrontation med en smal mindretalsregering, som let kunne blive tvunget til stædigt at fastholde sit hidtidige standpunkt. Jeg tilrådede ham at lade sin forsvarsminister skrive til Brøndum om sagen. Han syntes at acceptere dette synspunkt.

Den 21.maj havde Hovedkvarteret besøg af chefen for Second Allied Tactical Air Force (COMTWOAT AF) Air Marshal Sir Nigel Maynard. Der var vin d'honneur og frokost og derefter en samtale på mit kontor, hvor vi under fire øjne drøftede nogle følsomme emner, derefter BALTAP briefing og spørgeperioden, som forløb fint. Om aftenen holdt vi middag på Kongenshus Hotel for Air Marshal og Lady Maynard. Vi havde bedt Mehlens, Brodersens, Børgesens, Holst-Sørensens, Scanlons, Maynards ledsagere og adjudanten. Næste formiddag var helliget briefing i AIRBALTAP og TACDEN med besøg i de respektive operationsrum. En virkelig god formiddag, hvor General Brodersen havde godt styr på orienteringen - og hvor hele set-up' et vist gjorde et godt indtryk på Maynard. Over en kop kaffe drøftede vi mulighe-

derne for at få ændret bestemmelsen om Air Defence Boundary, hvilket Maynard ikke mente at tyskerne ville gå med til. Ved 1200-tiden startede vi i en Hughes-500 helikopter, fløjet af en hærpilot. Landede på græsplænen på Tyrrestrup, hvor min kone tog imod. Tur i skoven, inspektion af restaureringsarbejderne fra kælder til kvist, som interesserede dem meget, så snitter og champagne, og så tilbage til Karup - og Maynards videre sydpå.

I slutningen af maj var den tyske forsvarschef, Admiral Zimmermann på officielt besøg hos sin danske kollega, General Blixenkrone-Møller. Det var jo et "nationalt" besøg, som jeg strengt taget som NATO- chef ikke var involveret i - bortset fra selskabelighed og den omstændighed, at Zimmermann havde udtrykt ønske om at aflægge besøg hos mig, når han havde været i Flyvertaktisk Kommando på sin sidste dag inden afrejsen. Vi traf Admiral og fru Zimmermann til forsvarschefens officielle middag for dem i Kastellet, og senere hos den tyske ambassadør, hvor vi efter receptionen tog Zimmermanns og Mehlers med til Solvænget, hvor vi havde en meget hyggelig aften. Det viste sig, at de to forsvarschefer i de fire dage, de havde været sammen, ikke havde drøftet, endsiige nævnt, det største problem, som eksisterede imellem dem! Og inden Zimmermann kom til mig den sidste dag, måtte jeg love forsvarschefen ikke at bringe spørgsmålet op. Det gjorde jeg, hårdt presset, med en bemærkning om, at jeg jo ikke kunne garantere for, at Zimmermann ikke bragte det op, men det mente Blix ikke, at han ville. Men det gjorde han. Da vi sad på mit kontor - Zimmermann, Blix, Mehler og jeg - og havde drøftet forskellige emner, nævnedes han COMNAVBALTAP-sagen og spurgte Blix, om han kunne regne med, at man ville imødekomme det tyske ønske om at udpege Admiral von Schröter. Hertil svarede Blix, at det kunne han ikke sige noget som helst om, og antydede, at han havde drøftet det med ministeren og givet sin anbefaling. Mere blev der ikke sagt om det - og kort efter vinkede vi farvel til Zimmermann og derefter til Blix. Og så hjem til pinseferie - som der ikke blev så meget af!

Jeg arbejdede lørdag og søndag hjemme på et brev til forsvarsministeren om sagen. Jeg gentog i dette brev i store træk, hvad jeg havde sagt til ham under hans besøg i Karup. I brevet opregnede jeg de konsekvenser, som jeg mente, at en afvisning af det tyske ønske om nominering af Admiral von Schröter kunne få på arbejdet i Enhedskommandoen og på de dansk-tyske relationer. Jeg påpegede, at selv med en permanent tysk COMNAVBALTAP var den nuværende kommandoorganisation mest fordelagtig for Danmark, og man ville næppe under hensyn til styrkeforholdet og til en NATO-vurdering af vor forsvarsindsats - kunne genforhandle sig til en for Danmark lige så god ordning, om dette måtte blive nødvendigt. Jeg pegede på, at den tyske flåde var

flere gange større end den danske flåde og ydermere havde et slagkraftigt maritimt flyvevåben - og fandt det urimeligt, at den tyske flådechef, der var permanent viceadmiral, skulle underlægges en dansk, midlertidigt udnævnt viceadmiral (som igen var underlagt COMBALTAP). Endelig mente jeg, at Danmark - ved at affinde sig med at Meentzen blev siddende i stillingen så lang tid ud over Obermaiers oprindelige funktionsperiode - selv havde medvirket til at den tyske flåde, og alle vi andre, gik ud fra at der forelå en stilltende aftale. 2. pinsedag arrangerede jeg, at en officer fra hovedkvarteret afleverede mit brev til ministeren på hans gård (beliggende ikke så langt fra Tyrrestrup), samtidig med at forsvarschefen fik en kopi.

Så fulgte nogle dage i Flensborg, Slesvig og Kiel. Først til Exercise Busy Blade 74, hvor 3. UK Division var med. Fløj i en scout-helikopter med Sergeant Andrew til Esbjerg (reception team), Skrydstrup, tilbage til Flensborg. Næste dag til Slesvig, Hohn, 24. UK Brigade. Så kom General Worsley. Havde ham og Oberst Asmussen til frokost. Fløj med Sergeant Andrews til Husum og så på havnen. Tilbage til Flensborg, hvor jeg havde nogle fremtrædende tyskere til reception. Den følgende dag til Slesvig, så Gottorp Slot med Nydam-båden og Dannevirke under Major Preetzmans kyndige ledelse - og så til Hotel Olympia, hvor mine Kieleruge-aktiviteter skulle begynde.

Var først til Meentzens reception, hvor jeg mødte SACEUR og CinC, Benzino, Schwiethal og en del danske. Jeg havde medbragt en engelsk oversættelse af mit brev til ministeren, som jeg gav CinC. Jeg forklarede også Meentzen, hvordan det hele hang sammen - og at vi arbejdede på at få von Schröter accepteret. Under sejladsen den følgende dag med "Nordwind" havde jeg en lang samtale med SACEUR og CinC om sagen. De var ret pessimistiske, men enige om, at Dr. Luns skulle drages ind i sagen på DPC-mødet den 14. juni. De så mørkt på situationen, hvis danskerne "fremturede".

Den følgende dag gik jeg om bord i "Falster", som lå i Kiel havn, blev modtaget af Admiral Lange og - til min glædelige overraskelse - Admiral Hartwig, som blot ville sige goddag og farvel, hvilket jeg meget påskønnede. Med "Falster" sejlede vi til Korsør, hvor jeg mødte Kommandør Thiede og hans MTB'er, som vi var om bord i hele eftermiddagen, indtil jeg blev sejlet ind til Horsens af "Gribben" med Søren Lund ved roret.

På ny en travl periode: Den 13. juni holdt jeg hovedtalen ved Danmarkssamfundets fest i Randers-hallen - mest om medlemskabets forpligtelser og baggrunden for alliancepartnernes kritik. Talen blev omtalt i den sene radioavis. Den 18. til Oksbøl, hvor dårligt vejr forstyrrede Flyvevåbnets skarpskydning.

ger. Den 19. juni fik vi besøg af den nye Commander Carrier Strike Force, Rear Admiral Forbes, og den 25. pr. helikopter til Aabenraa, hvor vi drøftede Jyske Divisions problemer med General Danhuus. Den 1. juli ønskede CinC at tale med mig i Søkvæsthuset om COMNAVBALTAP sagen. Jeg kunne fortælle ham om nogle breve jeg havde modtaget fra forsvarschefen. I det seneste, dateret 18. juni, fortæller forsvarschefen om ministerens ordveksling med SACEUR - "og uheldigvis lagde General Goodpaster så megen vægt på, at der ikke burde være 2 danske viceadmiraler i kommandokæden, at forsvarsministeren fandt anledning til at sige, at i så fald ville han drage omsorg for, at posten som COMBALTAP blev besat med en officer fra et andet værn! General Pearson begreb ikke hele sagens udvikling.

Den 3. juli modtog jeg et brev fra forsvarsministeren, som meddelte at det nu var bestemt, "at Danmark fastholder aftalerne om at besætte posten som COMNAVBALTAP med en dansk officer til efteråret", og med denne begrundelse måtte man forflytte mig fra min post som COMBALTAP i nær fremtid! Ministeren havde overdraget til forsvarschefen at finde "et passende job" til mig, vel vidende, at det ikke var så nemt. Dette medførte en livlig korrespondance mellem Blix og mig - og det skal siges, at Blix gjorde sit yderste, for at jeg skulle blive ordentligt behandlet. Jeg skal ikke gå i detaljer med denne korrespondance, men anføre, at forsvarschefen den 30. juli meddelte mig, at der desværre på ny var sket en ændring, idet regeringen havde indskrænket mine muligheder, hvilket fik forsvarschefen til at meddele ministeren, at han - forsvarschefen - under de omstændigheder ikke ville kunne medvirke, og at jeg derfor næste gang ville høre fra ministeren. Jeg skrev til Blix og sagde ham tak for den støtte, han - trods alle sine vanskeligheder - havde givet mig, og kunne derefter kun afvente en henvendelse fra forsvarsministeren. Den kom en lille uges tid efter. Jeg kunne vælge mellem Søværnets Operative Kommando og COMNAVBALTAP! Jeg kvitterede for modtagelsen af brevet - men anmodede om en personlig samtale, inden jeg kunne svare.

Om de to tilbudte embeder er at sige, at dem havde jeg allerede drøftet med forsvarschefen - og afvist. Søværnets Operative Kommando havde jeg allerede været chef for i 1965-70, og COMNAVBALTAP, som var direkte underlagt mig som COMBALTAP, kunne jeg af principielle grunde ikke tage imod - det var alle mine kolleger og rådgivere, danske og udenlandske NATO officerer enige i - og det var vel også forsvarschefens begrundelse for sin protest.

I et personligt brev til mig, dateret 12. august 1974 udtrykte Admiral Zimmermann sin beklagelse over forløbet af hele denne beklagelige affære - og

over at jeg på grund af den nu skulle fjernes fra min post. Han meddelte, at hans forsvarsminister den 2. juli 1974 havde tilskrevet Brøndum bl.a. følgende: "Da eine Besetzung des deutschen Postens als Stellvertreter COMBALTAP über die nächsten Jahre nicht in Frage kommt - der COMBALTAP ist ein Admiral der sich zudem noch uneingeschränkter Wertschätzung erfreut - bietet sich als Lösung nur an, die Besetzung der Stelle COMNAV-BALTAP für mein Land zu verlängern"

Så kom der besked fra forsvarsministerens sekretær, at ministeren kunne modtage mig den 14. august kl. 1330. Jeg accepterede og aflyste, hvad der var planlagt den dag. Forsvarsministeren modtog mig venligt og sagde, at han kunne godt forstå, hvis jeg var "sur" på ham - og at han kunne skrive under på det meste af, hvad jeg havde udtalt i sagen, men at sagen altså var politisk etc. etc. Jeg forklarede på ny det urimelige i, at Danmark om et godt års tid - hvis man ikke greb ind - ville sidde på samtlige kommandoposter, og at tyskerne burde have en permanent post, COMNAV-BALTAP. Forsvarsministeren forklarede regeringens standpunkt således: Regeringen agtede at fastholde beslutningen om en dansk admiral som Meentzens afløser til efteråret. Den danske koncept - gående ud på, at der ikke kunne være to danske vice-admiraler i toppen, hvorfor den nuværende COMBALTAP skulle flyttes - var tænkt som en politisk gestus, som gjorde det muligt for Tyskland at anbringe en viceadmiral som Deputy COMBALTAP. Såfremt Hr. Leber i sit svar til Brøndum accepterede en dansk COMNAV-BALTAP, og udtrykkeligt udtalte, at Tyskland ikke ønskede den nuværende COMBALTAP udskiftet, ville denne kunne forblive i stillingen.. Såfremt COMBALTAP skulle udskiftes, ville det være regeringens hensigt - under hensyn til den betydning, man tillagde embedet - at anmode den nuværende COMBALTAP om at acceptere stillingen! Således var situationen, og der var åbenbart ikke mere, jeg kunne gøre. Vi skiltes efter en næsten to timer lang samtale, hvor vi dog ikke var kommet hinanden nærmere. Vi var enige om, at vi nu måtte afvente den tyske forsvarsministers svar. Og der skulle gå en rum tid, inden den kom! Den 21. august fløj jeg med adjutanten i en marinehelikopter først til Kiel og derefter til Flensburg for personligt at drøfte sagen med admiralerne Meentzen og Hartwig. Under vor samtale bemærkede Meentzen vedrørende regeringens ønske om at jeg skulle overtage COMNAV-BALTAP-embedet, at det var "et smart træk fra dansk side", men at han personlig ikke ville kunne forstå, hvis jeg tog imod jobbet. Han talte videre om den tillid, man havde haft til mig i kommandoorganisationen, til trods for at han ved visse lejligheder havde indtaget et ret modvilligt standpunkt, hvilket han erkendte. Derefter fløj jeg til Flensburg, hvor admiral Hartwig modtog mig. I vor timelange samtale gjorde han det klart, at han ikke nærede ringeste tvivl om, at den danske marine

stod bag mig og mit standpunkt i denne sag. Han betragtede det også som "unthinkable", at jeg skulle kunne tage imod jobbet i Kiel. Han var meget bekymret over de vanskeligheder, den danske regerings holdning ville medføre, men talte pænt om den tyske marines tillid til mig. Admiral Hartwig var glad for mit besøg og takkede mig for den tillid, jeg havde vist dem ved at komme derned og åbent drøfte sagen med dem.

Den følgende dag var jeg på Sjælland, hvor I. Sjællandske Brigade var på øvelse, og hvor jeg mødte General Helsø og besøgte adskillige enheder pr. helikopter.

Ugen efter havde jeg med Oberst S.A. Larsen aftalt en inspektion af Bornholms Værn, ledsaget af såvel NATO- som "nationale" officerer. Forinden gjorde Gundorf mig opmærksom på, at ministeriet helst så, at man ikke kom i uniform. Mit svar var, at med mindre Gundorf kunne finde en skriftlig ministeriel ordre om dette, var påklædningen uniform! Det kunne han ikke, så jeg ankom til Rønne lufthavn, ledsaget af Mehlen, Scanlon, von Ramin, Kullmann og adjudanten samt Gundorf, Preetzmann og Clausen fra planlægningsgruppen - alle i uniform. Så fulgte en to dages inspektion af Bornholms Værn, hvor samtlige enheder og installationer blev besøgt, visit hos amtmanden, møde med journalister og regionalradio (hvor jeg fik lejlighed til at afslå at kommentere COMNAV BALTAP-sagen) samt naturoplevelser og venlig gæstfrihed i Kommandantgården.

Den 2. september havde CinC bedt mig komme i Søkvæsthuset for at orientere mig om sit afskedsbesøg i Bonn. Det havde gjort indtryk på ham, hvor bekymrede man var i Bonn over sagens udvikling, og han bragte en hilsen fra Zimmermann. Han var enig i, at det ville være meget vanskeligt for mig at modtage posten som COMNAV BALTAP. Næste dag holdt forsvarsministeren afskedsmiddag for CinC og Lady Pearson i Søofficersforeningen. Meget tidligt op næste morgen og hjem til Tyrrestrup, hvor CinC og Lady Pearson ankom pr. helikopter om eftermiddagen. Om aftenen havde vi middag for dem med bl. a. den britiske ambassadør og Mrs. Stark, Mehlen, Ahlefeldts fra Stensballegård etc. Den følgende dag var CinC på sit officielle afskedsbesøg i hovedkvarteret, hvor vi dels havde en fortrolig samtale, dels en konference med Command Group og afdelingschefer om, hvad der var nået i de to år han havde haft kommandoen. Vi drøftede også vor evne til at modstå et "surprise attack" og dette problems indflydelse på den fremskudte strategi. Efter vin d'honneur og frokost mødte vi damerne (som havde været til frokost på Tyrrestrup) ved tårnet og vinkede farvel til familien Pearson.

Den 6. september kom Admiral Meentzen på afskedsvisit. Først en tre kvar-
ters samtale under 4 øjne, hvor han bl.a. berettede om sit besøg hos forsvars-
ministeren i København, hvor han selv (Meentzen) tog emnet op og forklare-
de det tyske standpunkt samt fremsatte noget, der kunne ligne et kompromis-
forslag. Derefter en kort vin d'honneur, hvorefter jeg med en god halv-
snes inviterede pr. helikopter fløj til Tyrrestrup, hvor vi havde afskedsfrokost
for Meentzen. Det foregik som sædvanlig hyggeligt og afslappet, korte taler,
kaffe og tur i haven - og så tilbage til Karup, og farvel til Meentzen.

I første halvdel af september var jeg en lille uges tid syd for grænsen for at
overvære Exercise Bold Guard 74, hvilket gav mig lejlighed til at besøge
samtlige danske, tyske og britiske enheder - herunder også Heimate-
schützkommando 13 - og til at overvære britiske faldskærmsoperationer både
i dagslys og i mørke, hvilken sidste beklageligvis medførte et par alvorlige
ulykker. Jeg overværede også en landgangsoperation i Hochwachtbucht.
Jeg havde en lang samtale med Admiral Zimmermann i COMLANDJUTs
hovedkvarter i Boostedt, hvor jeg senere spiste aftensmad sammen med for-
svarsminister Leber, som talte meget indgående om hele COMNAVBALT-
AP-sagen og bl.a. spurgte mig, hvem jeg troede rådgav ministeren. Jeg kun-
ne forsikre ham, at han fra militært hold kun havde modtaget samme råd, som
jeg havde givet ham, men jeg kunne - uden at vide det - ikke udelukke, at
udenrigsministeren (Guldberg, som Leber kendte godt) havde haft indflydel-
se på sagens forløb. Han sagde også, at det havde undret ham, at forsvarsmi-
nisteren havde ønsket, at jeg skulle overtage embedet som COMNAVBALT-
AP, hvortil jeg svarede, at det havde også undret mig. Han sagde også nogle
vældig pæne ord om det han kaldte "min anseelse i Bonn."

Den 17. september ringede forsvarsministeren til mig og orienterede mig om
sit møde med forsvarsminister Leber dagen før. Fra tysk side ville man ikke
forlange nogen ændring i besættelsen af posten som Deputy Commander så
længe jeg var COMBALTAP! Den ønskede danske COMNAVBALTAP skul-
le sidde i 2 år og derefter afløses af en tysk admiral - og stillingen som COM-
AIRBALTAP skulle fra 1. oktober 1977 også gå på skift mellem Danmark og
Tyskland. Således fandt denne ulykkelige sag en foreløbig afslutning.

I denne sammenhæng må jeg anføre, at den lange periode af usikkerhed ved-
rørende COMNAVBALTAP sagens udvikling ikke alene var ubehagelig for
mig personligt men så sandelig også for min Deputy Commander, General
Mehlen, hvis fortsatte besættelse af stillingen jo hang i en tynd tråd. Det tog
han imidlertid flot, og jeg erindrer ikke hverken kritik eller beklagelser fra
hans side - kun saglig og professionel støtte gennem hele forløbet. Han var

mig i det hele taget en god hjælp og en behagelig og loyal kollega.

I slutningen af september havde vi Exercise Northern Merger, hvor BALT-APs rolle var beskeden, og hvor vi bl.a. fik besøg af britiske og hollandske marines. Den 23. september kom chefen for de hollandske marines, Major General Lamers med et par stabsofficerer, som jeg havde til middag. Næste dag fløj vi med Sea King helikopter fra Esbjerg ud til HMS "Hermes", hvor jeg mødte CINCEASTLANT, Admiral Sir Terence Lewin og chefen for Strike Fleet, Admiral Stansfield Turner. Efter en briefing overværede vi første bølge af helikoptere, som startede mod kysten, og derefter var jeg med Commodore Smith rundt i helikopter og blev firet ned på - henholdsvis. hejst op fra - forskellige af de deltagende enheder: det tyske "Saar", som var MCM-kommandoskib, hollandsk destroyer "Friesland", HMS "Fearless" - og tilbage til HMS "Hermes" til frokost, og senere ind til hollænderne på kysten. Den følgende dag måtte jeg til Karup og møde 30 belgiske parlamentarikere. Den 26. fløj jeg til Flag Officer Germanys hovedkvarter i Glücksborg til briefing og samtale med Admiral Hartwig, derefter til Karup, hvor jeg den følgende dag måtte sige farvel til to afdelingschefer, Oberst Engholm og Captain Lipps, som jeg sammen med stabschefen tog til en hyggelig afskedsfrokost på Damgårds Kro. Den 28. september måtte jeg til Kiel til Meentzens Tapfenstreich og den følgende dag til København, hvor forsvarschefen holdt middag for den nye CinC, Sir John Sharp og Lady Sharp. Den 2. oktober skulle den nye CinC på officielt besøg hos COMBALTAP og Flag Officer Denmark, så jeg fløj med ham i hans Andover til Karup, hvor han fik briefing, vin d'honneur og frokost, hvorefter han fløj til Aarhus og kom tilbage til Karup og tog mig med til København, hvor vi om aftenen skulle til regeringens middag for "de høje hatte" fra Exercise Northern Merger, hvor den fungerende forsvarsminister, Undervisningsminister Tove Nielsen præsiderede og holdt en glimrende tale, som blev elegant besvaret af Admiral Lewin. Næste dag var der PXD på Søværnets Officersskole, som varede hele dagen, og hvor arrangementet vakte stor beundring. Den følgende dag mødte jeg igen Admiral Stansfield Turner til et middagsselskab hos den amerikanske ambassadør, Philip Crowe, hvor jeg havde Mrs Turner til bords - og hvor jeg aftalte med Turner, at han i lighed med sine forgængere. ville komme til Karup ved en passende lejlighed. I staben havde vi ved denne tid også et stort møde angående det projekt, som vi havde forelagt for CinC og som Oberstløjtnant Sverre-Hansen senere på måneden skulle forelægge i SHAPE - ligesom spørgsmålet om de amerikanske "augmentation forces" blev nærmere belyst. Andre spørgsmål som også beskæftigede staben meget på denne tid var AFNORTH Concept of Operations Study og hele spørgsmålet om Crisis Management (ikke mindst med henblik på Viking Shield 75) som måtte koor-

dineres med nationale myndigheder. På dette område holdt jeg en jævnlig kontakt med kommandørkaptajn Bork i Forsvarskommandoen men det var et vanskeligt problem, som der blev talt en del om, men som der - såvidt jeg kunne se - ikke blev gjort så meget ved!

Ved forsvarsministerens middag på Christiansborg for den nye formand for Militærkomiteen, Admiral of the Fleet Sir Peter Hill-Norton fortalte denne mig om General Goodpasters afskedigelse. Han var meget forarget over den måde, det var gjort på. Jeg fik senere indbydelse til at overvære Change of Command Ceremony i SHAPE søndag den 15. december. Her var alle betydende NATO-chefer og nationale forsvarschefer samlet. Først en lidt lang tale af General Goodpaster, mest om SHAPes og NATOs betydning - men også om en "misforståelse" i anledning af, at han ikke personligt var mødt frem ved General Haigs overtagelse af chefsposten over de amerikanske styrker i Europa. Derefter talte General Haig, kort men godt. Herefter blev en "generalorder" vedrørende kommandoskiftet oplæst, hvorefter den belgiske og amerikanske nationalsang blev spillet og derefter afsted til receptionen. General Goodpaster og hans kone var meget venlige mod os og talte om gamle SHAPE kammerater. Så forlod de selskabet, og vi var nogle stykker, der fulgte dem ud og vinkede farvel, efter at han havde inspiceret et æreskompagni. Derefter fløj vi tilbage til Karup - og jeg videre til København, hvor jeg næste dag, i min egenskab af Chef for Forsvarets Operative Styrker, var til en studieperiode og instruktionsøvelse på Rolighed for Østre Landsdelskommando, hvor truslen og operationskoncepten blev gennemdrøftet.

Således endte året 1974.

1975

I begyndelsen af det nye år var jeg til møde i Kastellet med CinC, som orienterede mig om de britiske besparelser, som medførte reduktioner i de fremtidige britiske styrkebidrag på både land- og luftsiden. Vi drøftede også COMAIR-BALTAPs Command and Control problemer. Vedrørende COMNAV-BALTAP spørgsmålet - hvis endemål vi var enige om - tilrådede jeg, at vi lod nogen tid gå før vi tog sagen op igen. En fornuftig langtidsløsning forudsatte en politisk stabil periode. Endelig talte vi om forsvarschefens irritation over SACEURs kritik, en irritation, som CinC fandt uberettiget. Dette spørgsmål blev også drøftet, da General Lind nogle dage senere kom på en såkaldt "høflighedsvisit" i Karup. Her understregede jeg, at kritikken ofte udspringer fra noget seriøst stabsarbejde i en allieret stab, hvor den kommanderende ikke altid - med moralen i behold - kan tillade sig at "blødgøre" en i virkeligheden berettiget kritik, selvom dette måske var ønskeligt af national-egoistiske årsager!

Den 20. januar var jeg, med min Chef FOS-hat, på besøg i SOK's hovedkvarter, hvor jeg - efter anmodning - fik opdateret min viden om mineplanerne, som vi gennemdrøftede med chefen og hans fagfolk. Dagen efter kørte jeg til Kiel, hvor jeg den følgende dag var i NAVBALTAPs hovedkvarter, hvor jeg havde en samtale med Admiral Lange, som i sin nye stilling var blevet godt modtaget i Tyskland. Han havde også et godt forhold til Admiral Hartwig og var tilfreds med sin stabschef, Admiral Vohs. Vi havde derefter en "rundbordskonference" med en halv snes deltagere angående problemer, der vedrørte Viking Shield 75-præsentationen, North Sea Commanders Conference, Status of Forces, etc. Derefter drinks "topside" og frokost i Bismarckallee. Næste morgen kørte jeg til Rendsborg til Commanders Conference i Eiderkasernen, hvor CLJs operationsplan blev drøftet og kommenteret af divisionscheferne (6. tyske division og Jyske division), Heimatschützkommando 13, repræsentanten for 3. UK Division, Territorialkommandoen og Flag Officer Germany. I mine afsluttende bemærkninger kommenterede jeg - udenfor manuskriptet - det totale fravær i deltagerkredsen af en passende repræsentation for luftstyrkerne.

Den 27. januar var jeg til General Helsøs begravelse fra Messiaskirken, en meget smuk højtidelighed med mange mennesker i kirken. General Helsøs død kom ikke som nogen overraskelse. Han havde været syg i flere omgange gennem længere tid.

Samme eftermiddag tog jeg med Oslobåden, sammen med adskillige medarbejdere til Viking Shield 75 i Kolsås. Næste morgen generalprøve på vor præsentation, frokost med CinC og tilbage i krigshovedkvarteret.

Temaet var Crisis Management - et område, hvor vi efter min opfattelse ikke, hverken med AFNORTH eller med nationale myndigheder - og slet ikke med politikkerne - var kommet langt nok i planlægningen, hvilket vi havde givet udtryk for bl.a. over for CINCNORTH. Emnet blev behandlet ved præsentationer af de tre Principal Subordinate Commanders i Nordregionen. Hver præsentation skulle behandle to situationer: (1) 8 dages varsel og (2) surprise attack. Præsentationerne gav anledning til megen diskussion, som bl.a. pegede på UK Strike Command (som var ved at blive en NATO-kommando), Strike Fleets muligheder, SACEURs constraints etc. Til slut talte General Haig og gav nærmest en programerklæring - uden manuskript - om solidaritet, om hovedstædernes (politiske) betydning, og kommenterede nogle bemærkninger, jeg - med CinC's indforståelse - havde fremsat vedrørende taktiske A-våben - samt om "dedication of reserves", som ikke passede ind i strategien om "flexible response". Dermed sluttede Viking Shield 75.

Næste dag var der "Naval Commanders' Conference" - Northerly Sea Breeze - hvor vi drøftede truslen i Nordsøen, off shore oil problems og Coordination and Cooperation in the North Sea. Det var ikke nogen særlig betydningsfuld konference, bl.a. fordi der var en del endnu uafklarede folkeretlige problemer m.h.t. oil rigs. Det kom dog klart frem, at forsvaret af disse var et nationalt - ikke NATO - problem. Jeg nåede båden til Aarhus om eftermiddagen.

Efter den 5. februar at have besøgt Oksbøl og 1. Jyske Brigade samt fløjet i helikopter over øvelsesområdet sammen med Colonel Zerling, tog jeg om aftenen til København for næste dag sammen med forsvarschefen at modtage SACEUR, General Alexander Haig, som kom på tiltrædelsesvisit. Der var et æreskompagni af Livgarden, men ingen pressefolk eller fotografer overhovedet. (Hvis det var regeringens policy måtte det vist bringes op i Forsvarsrådet!) Om aftenen holdt forsvarschefen middag i Kastellet for General og Mrs Haig - og næste formiddag var der i Forsvarskommandoen en briefing for General Haig som han tilsyneladende var godt tilfreds med. Derefter til frokost hos dronningen på Amalienborg, hvor også Statsminister Hartling var til stede. Efter dronningens frokost tog Haigs til Kastrup, hvor forsvarschefen og jeg nåede at sige farvel til dem.

Nogen tid forinden havde jeg i et brev til General Brodersen videregivet en ordre fra CINCNORTH vedrørende kommando linierne mellem AFNORTH og AIRBALTAP - og COMBALTAPs rolle heri. Dette brev var Brodersen højst utilfreds med og ønskede, at jeg skulle tilbagekalde det, hvilket jeg naturligvis hverken ville eller kunne, da det simpelthen drejede sig om at videregive en ordre fra en foresat til en underlagt myndighed. Ydermere havde vi overhovedet ikke forhandlet med AFNORTH derom - og havde ikke det fjerneste ønske om at besværliggøre eller bureaukratisere de nævnte forbindelser. Det blev til et par meget besværlige samtaler, hvor det var mig en stor hjælp at have stabschefen med sin flyvernæssige sagkundskab ved min side. Brevet stod fast - og vi nedsatte en lille arbejdsgruppe til at rede de praktiske tråde ud. Den 27. februar havde jeg besøg af CinC, og den 3. marts kom forsvarsministeren, Orla Møller, som efter regeringsskiftet var blevet minister igen. Under en samtale under fire øjne talte jeg bl.a. om det dansk-tyske forhold og om ønskeligheden af - på længere sigt - at få den rigtige løsning på COMNAV B ALTAP-spørgsmålet. Ministeren - som åbenbart havde læst mit første brev til Brøndum - gav mig ret i min argumentation, men, som han sagde, der var jo et flertal imod! Ministeren fik derefter standard briefing, som han roste - og derefter vin d'honneur og frokost, som forløb hyggeligt og afslappet, hvorefter han blev "afleveret" til Chefen for Flyvertaktisk Kommando.

Fra 5.-14. marts var der Exercise WINTEX 75, en NATO-wide stabsøvelse, hvor vi var i bunkeren hele øvelsesperioden, og hvor jeg i hele perioden overnattede i mit kvarter på flyvestationen - med telefonen på natbordet. Øvelsen skæmmedes i nogen grad af SHAPes direkte indgriben med henblik på at fremskaffe et ændret øvelsesbillede i anledning af, at Defence Planning Committee (DPC) skulle spille med i to dage. Disse ændringer gav anledning til megen forstyrrelse og manglende realisme - og jeg gjorde forestillinger herom i et personligt signal til CinC.

Den 11. april var jeg i Vedbæk til chefsmøde, og om aftenen deltog min kone og jeg i dronningens gallaforestilling i Det kongelige Teater i anledning af svenskekongens besøg. Om søndagen var vi til Chefen for Kustflottans middag om bord i minelæggeren "Älvsborg". Den svenske marineattaché (som også var akkrediteret i Bonn) talte om tyskernes opfattelse af Nordsøen, og udtrykte svensk interesse for vor opfattelse af strædernes betydning.

Den 17. april var jeg hele dagen på Frederiksberg Slot til interview-teknisk træning. Det var en morsom og nyttig oplevelse, hvor vi blev belært om, hvordan man skal optræde i offentlige medier - eksempelvis overfor en aggressiv interviewer.

Den sidste uge i april var der en stor øvelse på Sjælland med deltagelse af Allied Mobile Force (AMF), Exercise Arena Exchange. Her følger - lapidarsk - mine bevægelser under øvelsen:

1. dag: Til Værløse, besøgte den allierede modtageorganisation (under en Group Captain og en US Colonel), besøgte Søværnets Flyvetjeneste. I helikopter til Næstved. Modtog CINCCENT, General Ferber, briefing, frokost med Chefen for AMF, General Groven og General Ferber. Til Værløse, farvel til Ferber.
2. dag: Til Næstved. COMLANDZEALAND briefing og AMF ordredugivelse m.v.
3. dag: til Næstved, besøgte Luxembourgerne, britisk recce squadron, britisk bataljon på Lundbygård, italiensk bataljon ved Sparresholm, HJV-regions Headquarter, supply området og Log Support bataljon ved Birkendegård. Til Værløse og modtage Deputy SACEUR, General Sir John Mogg med 2 stabs-officerer, som jeg om aftenen gav middag på Langeliniepavillonen efter drinks i Solvænget.
4. dag: til Næstved. Briefing for General Mogg. Fløj med ham i helikopter til HQ AMF. Besøgte canadisk bataljon, italienerne og luxembourgerne. Frokost med CLZ, General Mogg, Group Captain Dick og General Krarup. Besøg i

Staldene. Fløj med General Mogg i helikopter til Værløse og tog afsked med ham. Han var meget tilfreds med hvad han havde set.

5. dag: Til Næstved, mødte Air Chief Marshal Hodges. Fløj med ham i U.S. helikopter til AMFs hovedkvarter i Skoven. Jeg (i bil) søgte forgæves U.S. engineers, til Næstved: frokost med COMLANDZEALAND og Hodges, besøgte canadierne.

6. dag: I Karup på kontoret, om eftermiddagen i helikopter til Næstved, drøftelser med Colonel Morris til AMFs reception på kasernen.

7. dag: Til Næstved, PXD (med CLZ og mine afsluttende kommentarer). Chefen for AMF meget tilfreds med forløbet.

På et chefsmøde i Vedbæk kort efter refererede jeg øvelsens forløb. I den forbindelse nævnte jeg, at jeg under øvelsen sammen med nogle højere officerer havde reflekteret over, hvorfor - generelt set - vore soldaters påklædning, udseende og elementære militære optræden faldt igennem, når man sammenlignede dem med de allierede. Det diskuterede vi længe, alle var stort set enige, men nogle var nærmest opgivende overfor problemet. Jeg appellerede til at man støttede de gode kræfter i Forsvaret, som arbejdede for at forbedre disse forhold.

Den 5. maj var jeg til Forsvarschefens middag for den svenske ÖB, General Synvergren og dagen efter til briefing for ham i Vedbæk, hvor vi faktisk også fik meget at vide om de svenske problemer i forsvaret. Nogle dage senere kunne vi vinke farvel til Synvergrens i Karup, efter at han havde besøgt Flyvertaktisk Kommando. Ved den lejlighed fik jeg en flot Orrefors glasvase af ham. Dagen efter forsvarschefens briefing af ÖB besøgte jeg kommandør Thiede og MOBA ved Halskov og sejlede senere med en tysk missilbåd af typen 148 sammen med Fregattenkapitän Ciliax (en søn af admiralen fra kanal gennembruddet).

Den 13. maj havde COMAIRBALTAP besøg af chefen for de allierede luftstyrker i Centraleuropa (AAFCE), General John W. Vogt. Efter briefing og frokost med ham måtte vi afsted til Bruxelles i en C-54 sammen med det øvrige danske party til SHAPEX-75. Hovedemnerne på konferencen var økonomi (både Vestens og WPs), vore styrkers flexibilitet og en generel opdatering af situationen. Umuligt at referere kort - meget interessant og på et højt plan! Ved et selskab hos Sir John og Lady Mogg havde jeg en samtale med den britiske forsvarschef, Field Marshal Carver, CinC og Sir Peter Hunt om britiske forstærkningsstyrker til mit område. CinC sagde, at General Ferber (CINCCENT) havde udtalt, at han ville kunne undvære den brigadegruppe, som ville blive resultatet af reduktionen af UKMF. CinC ville

have styrken "dedicated" til vort område (uanset at dedication egentlig strider mod princippet om flexible response) - og Carver syntes indforstået.

I slutningen af maj var der Commanders' Conference i AFNORTH, hvor CinC mødtes med de tre Principal Subordinate Commanders (COMMON, COMSONOR og COMBALTAP) og bl.a. drøftede følgende spørgsmål: Command Structure i Nordregionen, training commitments, status for AIRBALTAP og external air reinforcements. Under drøftelsen af AIRBALTAPs relationer til mig og til AFNORTH i forbindelse med revisionen af MC 68/3 fandt jeg det rigtigt og fair at forklare min air commanders syn på sagen, uanset at jeg ikke selv havde accepteret det. Dette syn deltes heller ikke af CinC og hans rådgivere. Nu måtte man afvente den nationale reaktion i Danmark.

Den 17. juni fløj jeg over London til Andrews Air Force Base udenfor Washington D.C. for at deltage i Exercise Sea Link 75, som i mangt og meget lignede sidste års Sea Link One, og som beskæftigede sig med søretsproblemer, verdenshandelen og søfarten, olieproblemer, NATOs muligheder for at bekæmpe truslen, anvendt sømagt etc. Prominente foredragsholdere var bl.a. den tidligere norske forsvarsminister Grieg Tidemann og Admiralerne Kidd, Sir Terence Lewin og Sir Peter Hill-Norton. Det var tre dage mættet med interessante oplysninger og diskussioner. Turen hjem i en VC-10 var min 28. crossing of the Atlantic!

Efter sommerferien var jeg på Torpedostationen Kongsøre for at blive orienteret om Søværnets nye T61-torpedoer, hvor udviklingen var gået tilfredsstillende. 45 knob, rækkevidde 10 sømil, intet kølvand, drivmiddel koncentreret brintoverilte. De var allerede operative i et antal enheder med anvendte skudafstande på 6-8 Sømil. Blev også orienteret om frømandskorpset af Orlogskaptajn Volke. Senere ombord i "Søulven", hvor jeg mødte Kommandør Thiede. Vi sejlede til Hundested og derefter til MOBA OPS. Middag i Thiedes caravan. Derefter flere torpedoskud og på siden af "Peder Skram" - og flere torpedoskud. Der var optimisme m.h.t. den nye torpedos muligheder. Næste dag orienterede Chefen for Søværnets Materielkommando mig om udviklingen m.h.t. missiler samt om de nye korvetter.

Den 9. september kom General Schwietahl til drøftelser i hovedkvarteret bl.a. om VLKs NATO status, hvor jeg lovede ham, at han ville blive konsulteret, inden der blev taget afgørelse i sagen. Nogle dage senere var jeg i Fredericia sammen med ham og CinC, hvor vi overværede dele af Exercise Boundary Force 75, og hvor bl.a. 17. tyske brigade præsenterede sin plan. Der blev også drøftet betimeligheden af at have hele sin styrke fremme, og ingen reserver,

således som tyskerne fremstillede det, idet de henviste til det nye tyske regiment. CinC derimod holdt stærkt på reserver i alle led. Efter frokost rundtur i Fredericia med redegørelse for fæstningens historie. Derefter i region III, hvor Oberst Gothardsen redegjorde for opgaverne - samt for problemerne - vedrørende Lillebæltsbroen. Derefter i helikopter over øvelsesområdet. Jeg benyttede også lejligheden til at blive orienteret om den britiske brigadegrupes organisation - og eventuelle "dedication" til vort område.

Et par dage senere var min kone og jeg i Kiel til Admiral Langes middag for Admiral Hartwig og frue. Der var også General Schwietahls og Admiralerne Klausen og Klose. Sidstnævnte orienterede mig om Exercise Botany Bay, der afvikledes i de dage - og hvor jeg senere var i Grossenbrode, hvor jeg drøftede baseringen af de tyske amfibiestyrker med Captain Elf, som var chef for disse, og som fandt den aktuelle basering alt for vestlig! Han var i gang med at tage 3-400 "green jackets" (fra den britiske Berlin-garnison) om bord.

Ved denne tid havde vi også afskedsparty på Tyrrestrup for adjutant, kaptajnøjntant Bindner, som havde tjent mig tro i min meget urolige og omskiftelige tilværelse, og med hvem jeg også havde oplevet interessante ting og mødt mange mennesker. Han skulle, såvidt jeg erindrer være næstkommanderende i en minelægger. Hans afløser var udpeget i samråd med General Vegger, som skulle afløse mig ved årsskiftet. Det var kaptajn Ernsted, som altså efter min afgang skulle fortsætte som Veggers adjutant.

Også Admiral Hartwig måtte vi tage afsked med. Han skulle gå på pension og afløses af Admiral Klose. Med Hartwig havde jeg hele tiden haft det bedst tænkelige samarbejde som end .ikke COMNAV BALTAP-krisen kunne ødelægge - og en ret nær personlig kontakt, i bevidstheden om, at vi så ens på mange ting, deriblandt lidt "gammeldags" krav til orlogsmæssig stil og optræden. Det var måske typisk, at han ved sin afskedsvisit i hovedkvarteret gav mig en bog med personlig dedikation om den kejserlige marine! Efter det officielle afskedsbesøg i Karup fløj vi i helikopter til Tyrrestrup, hvor vi holdt afskedsfrokost for Admiral og fru Hartwig med deltagelse af nærtstående chefer - inklusive. Flag Officer Denmark - med damer. Men også tyskerne skulle tage værdig afsked med deres afgående flådechef, så den 30. september fløj jeg med General Mehlen til Flensborg til Admiral Luthers reception for Hartwigs med tilhørende Tapfenstreich. I sin tale omtalte Admiral Hartwig sine danske kolleger pænt - og han gjorde en bemærkning om min stiltingtagen, da nationale og allierede synspunkter kolliderede! Efter Tapfenstreich' en fløj Mehlen og jeg i helikopter til Værlose, for næste dag at deltage i Flyvevåbnets 25 års jubilæumsfestivitas på flyvestation Værlose. Her fik

jeg lejlighed til at forestille General Mehlen for H.M. Dronningen. Da jeg hilste på dronningen sagde hun: "Jeg har skrevet under i dag" - d.v.s. på min afgang ved årets udgang og min ansættelse i Bruxelles. Efter at have været til middag hos den tyske ambassadør om aftenen fløj jeg næste dag i helikopter til Jyske Divisions hovedkvarter i felten under en stor øvelse, hvor samtlige brigadehovedkvarterer blev besøgt - og en mønstret ingeniørbataljon inspiceret.

Den 7. oktober tog jeg afsked med Oberstløjtnant Gundorf, som i små 5 år havde ledet CH FOS' planlægningsgruppe, hvor han havde gjort god fyldest. Han blev afløst af Oberstløjtnant Geldorf, som gjorde et vældig godt indtryk i den korte tid jeg havde tilbage i jobbet.

Den følgende dag var jeg med Oberstløjtnant Geldorf og Major Pretzmann i Jyske Divisionskommandos hovedkvarter i Fredericia, hvor vi hele dagen med General Thorsen gennemgik divisionens organisation, øvelsesvirksomhed, sammendragning samt forlægning syd på. Vi drøftede indgående forlægningstiden, som vanskeligt kunne opstilles i skematisk form på grund af mange ubekendte i ligningen. Vi kom frem til at 90 timer var nogenlunde det bedste skøn over varigheden fra alarmering til divisionen var nogenlunde på plads. Det var en vel tilbragt dag, som jeg tror, vi alle havde glæde af, og hvor vi også fik drøftet det dansk-tyske forhold - og de forskelligheder i koncepten, som eksisterede mellem de to nationers hærstyrker.

Disse blev, blandt meget andet, også berørt under en meget interessant CPX efter Exercise Brave Gambit 75 i Odense den 14. oktober, særdeles velorganiseret og fortræffeligt ledet af COMLANDJUTs stabschef, Oberst Asmusen. General Schwietal tog meget realistisk på disse problemer.

På et møde med General Lind i Forsvarskommandoen den 21. oktober havde vi på ny en indgående drøftelse om VLK-sagens status. Jeg fremførte de sædvanlige argumenter, bl.a. at det af det operative planlægningsgrundlag klart fremgik at en militær region ville komme under operativ kontrol af den allierede korpschef, når regionens geografiske område erklæres for land combat zone. Altså måtte meningen være, at den allierede korpschef måtte have ansvaret for at forsvare de pågældende regioner mod et angreb. D.v.s. at COMLANDJUT havde ansvaret, hvis regionerne I eller II blev angrebet. Dette måtte Lind erkende - og han ville arbejde videre med sagen med det udgangspunkt. Ved samme lejlighed drøftede vi de nye tanker om Nordsøkommandoorganisationen, som Admiral Lange havde orienteret mig om under et besøg i Karup ugen før. Officielt havde jeg ikke fået noget at vide

om det. Rygterne svirrede, og Lind var heller ikke fuldt orienteret om sagen udover at Admiral Lewin havde skrevet til forsvarschefen om det. Denne mente, at sagen foreløbig var en ren NATO sag, som antagelig via militærkomiteen til sin tid ville komme til de nationale myndigheder.

Den 27. oktober fløj jeg i en C-47 sammen med Oberst Skydsbjerg og adjudanten til Wildenrath til møde med Chefen for Second Allied Tactical Airforce (COMTWOATAF), Air Marshal Sir Nigel Maynard. Nigel og jeg havde først en snak under fire øjne, hvor han bl. a. fortalte mig i fortrolighed, at han ved årsskiftet skulle overtage embedet som chef for Strike Command. Under selve mødet, hvori også hans stabschef, General Cescotti, en belgisk general og Oberst Skydsbjerg deltog, drøftedes først rekognosceringsproblemerne. Her fremgik det, at TWOAT AFs recce capability ville blive reduceret, når Phantoms blev udskiftet med Jaguar'en. Planlæggerne havde udregnet, at der ville mangle ca. 5 sorties pr. dag. Kunne AIRBALTAP dække dette behov? Skydsbjerg kommenterede dette positivt og enden på diskussionen blev, at vi ville se positivt på spørgsmålet, når det kom op officielt. Så drøftede vi Safe Passage Procedures, hvor vore interesser var sammenfaldende og hvor AIRBALTAP ville blive inviteret til at deltage. Vi drøftede også visse nucleare problemer. Om eftermiddagen var vi i Maastricht i Joint Operations Centre til briefing og rundgang. Om aftenen til middag hos Maynards. Næste dag i Köln om formiddagen, hvor vi var i Domkirken, som jeg første gang havde besøgt 48 år tidligere! Kl. 1230 i Wildenrath, hvor vi sammen med Maynards gik om bord i hans Andover og startede med kurs mod Berlin.

Vi kunne ikke lande på Gatow i den britiske zone, men kom ned på Tempelhof. Så fulgte en interessant - og lejlighedsvis deprimerende - rundtur i Vestberlin, hvor vi så Checkpoint Charlie, Brandenburger Tor, den franske zone, Rigsdagsbygningen, Kurfurstendam. Adskillige gange var vi oppe og se ud over muren. Og så til "High House", COMTWOATAFs Berlin-residens til te og omklædning til middag. Det blev et højt interessant middagsselskab, væsentligst bestående af kendere af Berlin og Østtyskland. Der var den britiske ambassadør i Østtyskland, chefen for den britiske militærmission i Berlin og Frau Spitzer, som jeg havde til bords, og som var Times' korrespondent i Berlin. Det var en højt interessant dag! Næste morgen tidligt op, pakke og afsted til Tempelhof, hvor vi fik at vide, at starten var udsat i 1 _ time på grund af tæt tåge. Fik morgenmad, blev vist rundt, bl.a. i Operationsrummet, hvorfra de tre luftkorridorer til Berlin holdtes under observation. Startede kl. 1030 mod Wildenrath, hvor vi landede ved 12-tiden, tog afsked med Maynards, som havde været strålende værter for os, og startede i min tjenestevogn (med Jespersen ved rattet) mod Bruxelles, hvor vi ved 16-tiden nåede frem

til Skriver Jensens lejlighed i Avenue d'Italie. Drak te med dem sammen med en ejendomsmægler, med hvem vi kørte ud og så på et hus, som dog ikke var godt nok. Om aftenen middag med Skriver Jensens og Villadsens. Næste morgen tog jeg med Skriver Jensen ud til NATO-hovedkvarteret og så det danske set-up og hilste på medarbejderne. Efter frokost mere house-hunting, hvor fru Martin var behjælpelig. Fik Jespersen i kontakt med Oberstløjtnant Krogen med henblik på hans ansættelse i delegationen som afløser for en korporal fra Flyvevåbnet. Om aftenen middag hos Ambassadør og fru Svart, hvor også Niels Jørgen Haagerup var gæst, og med hvem jeg aftalte, at vi ved et snarligt møde skulle afslutte vor diskussion om COMNAVBALTAP-sagen. Næste morgen startede vi mod Danmark.

Efter denne tur - med house-hunting og ejendomsmæglere - var det som om man allerede var på vej ind i det nye job - og nu nærmede sig også tiden, hvor jeg skulle på afskedsbesøg mange forskellige steder. Men jobbet skulle jo stadig passes:

Den 5. og 6. november var jeg på Sjælland til Exercise Ridder Absalon og havde et par dage med General Andreassen og hans folk. Besøgte 1. Sjællandske Brigade (Rye Andersen), frokost med Andreassen og forsvarschefen, derefter 2. Sjællandske Brigade (Havning). Livgarden (Nordentoft) og bornholmerne (Fält-Hansen). Om aftenen til Reersø, hvor Livgarden gik om bord i tyske landgangsfartøjer. Næste dag tåge - ingen flyvning. Til HJV-distrikt, Vemmelev, 2. Sjællandske Brigade og artilleristerne. En uges tid senere kom General Andreassen til Karup til videre drøftelse af COMLANDZEAL-ANDS problemer. Travlheden fortsatte.

Den 17. november var den britiske ambassadør på et vellykket besøg i Hovedkvarteret. Den 18. til General Schwietahls middag i Rendsborg. Den 19. november på Bornholm, ledsaget af såvel NATO- som planlægningsgruppens folk. Besøgte samtlige enheder og installationer. Næste dag til København og i Søe-Lieutenant-Selskabet, hvor Kommandørkaptajn Bork og Arne Christiansen talte om Crisis Management. Den 24. november i audiens hos dronningen (hvor emnerne var: Enhedskommandoen, Bruxelles, Tyrrestrup og - sprogundervisning!)

Den 26. november fløj jeg til Oslo til AFNORTH Commanders' Conference. Boede hos CinC og Lady Sharp. Havde efter ankomsten en samtale med CinC: (1) mit brev vedr. videreførelse af COMNAVBAL TAP-sagen. CinC var glad for initiativet. (2) VLK sagen. CinC enig i at sagen droppes. (3) Militærkomiteen: Norge foreslår General Zeiner-Gundersen som ny chairman. En mulig konkurrent: Admiral Zimmermann. (4) CinC spurgte, hvem jeg tip-

pede som Blix's efterfølger som forsvarschef Mit svar: General Lind i enhver henseende velegnet! Ved middagen om aftenen var de øvrige gæster General Tufte-Johnsen og frue, General Hamre og Brigadier Fletcher med fruer. En meget hyggelig aften! Næste morgen kørte jeg med CinC til hovedkvarteret. I mødet deltog CinC, General Hudson, Admiral Rau samt de tre Principal Subordinate Commanders. CinC afsluttede mødet med nogle pæne ord til mig! Derefter drinks, lunch og afgang til Fornebu.

Den 2. og 3. december holdt vi en afsluttende Commanders' Conference i Karup, hvor mine fire subordinate Commanders samt chefen for territorialkommandoen i Slesvig-Holsten deltog og præsenterede deres problemer. Det var også en god lejlighed for mig til - inden mine afskedsbesøg hos de fire kommandoer og en række andre myndigheder - over for dem alle samlet, at kunne understrege karakteren af vort job: "joint business". Jeg havde inviteret min efterfølger, General Vegger med til konferencen for at præsentere ham for staben - og give ham et aktuelt indtryk af tingenes tilstand.

Den 4. december var jeg på afskedsvisit i Kiel. Først hos indenrigsministeren, Herr Tietzck, hos hvem jeg tilbragte en halv time med en snak om NATO, efter at artighederne var udvekslet. Derefter til Territorialkommandoen (hvor både NATO-flaget og Dannebrog vejede) hos Admiral Benzino - og så til COMNAVBALTAPs hovedkvarter, hvor Admiral Lange tog imod. Lidt tjenstlig snak om Nordsøkonferencen og Nordsøens status, derefter "drinks topside" og så frokost i Bismarckallee, hvor Admiral og fru Lange var værter. Derefter med helikopter til Karup. Den 9. december var der afskedsmiddag hos Mehlens, hvor stabschefen, Brodersens, Rudats og Zerlings var med. Næste morgen i helikopter fra Tyrrestrup med adjudanten til Rendsborg, hvor General Schwiethal tog imod i øsende regn. Til hovedkvarteret, hvor en vagt var formeret. Snak med General Schwiethal og hans nærmeste medarbejdere over en kop kaffe - derefter i helikopter til Neumünster, hvor General Poppel tog imod. Foran hovedkvarteret spillede 6. Divisions band bl.a. en dansk honnørmarch. En god og animeret snak med Poppel og hans nærmeste medarbejdere over en drink, og derefter tilbage til Kiel.

Næste morgen til Hamborg. Udenfor byen blev jeg modtaget af byens kommandant, Kapitan zur See Laurentz, som ledsagede mig til borgmesterens stedfortræder, Herr Dahendorff, med hvem jeg i en halv times tid talte om mange ting, bl.a. truslen, som Dahrendorff - til Laurentz' fortrydelse - ikke vurderede højt nok! Kørte derefter til Oldenburg, hvorefter Oberstløjtnant Brach, adjudanten og jeg kørte til Wilhelmshafen, hvor Admiral Klausen tog imod. Efter en snak på hans kontor, mødte jeg den samlede stab, som jeg -

efter Klausens tale - talte til. Derefter tilbage til Oldenburg, mødte tjenestevognen, sagde farvel til Brach og adjudanten, og startede ved 17-tiden mod Bruxelles med Jespersen - afløst af mig - ved rattet. Kom ved 23-tiden til Skriver Jensens i Avenue d'Italie. Så fulgte et par travle og nyttige dage i Bruxelles, hvor det lykkedes at få tilsagn om en dejlig lejlighed, 38 Boulevard St. Michel. Søndag den 14. december kørte vi efter frokost fra Skriver Jensens til Melsbroek lufthavn, hvortil vor C-47 var ankommet med adjudanten, Oberstløjtnanterne Brach og von Ungern-Sternberg med frue. Vi startede ved 15-tiden mod Bonn og landede en time efter på den militære flyveplads Köln/Bonn. Blev modtaget af Flotilleadmiral Klaus Thater, en protokolofficer og den danske forsvarsattache. Kørte til Hotel Bristol, hvor Captain Lipps og frue var mødt op. Jeg inviterede hele selskabet til en kop te i restauranten. Da vi kom op på værelset stod der blomster fra familien Lipps - meget rørende! Middag om aftenen hos Zimmermanns i deres hjem. Det tredje par var Ambassadør Oldenburg og frue. Vi havde en usædvanlig hyggelig og hjertelig aften!

Blev hentet næste morgen, mandag den 15. december, af Admiral Thäter. Vi kørte til Hardthöhe, hvor jeg blev modtaget af Admiral Zimmermann. Nationalmelodierne blev spillet. Jeg blev forestillet for hans nærmeste medarbejdere - og inspicerede et fint æreskompagni fra marinen. Derefter til Zimmermanns kontor, hvor vi snakkede en times tid: om von Schröter, om de nye tyske missilfregatter, om kommandoorganisationen i Nordsøen (hvor det tyske standpunkt nu var, at man først skal have "the hardware" før man stiller krav!), om COMNAV/COMAIRBALTAP-sagens videreførelse (som Zimmermann var enig i - men foreløbig ville Herr Leber holde sig til Jagelaftalen) og om de britiske nedskæringer, som bekymrede tyskerne. Derefter gik vi over til forsvarsminister Leber, med hvem jeg talte i en halv time. Admiral Zimmermann og en tolk var også til stede. Leber var venlig og stillede mange direkte spørgsmål. Vi talte om de britiske nedskæringer, om nødvendigheden af rettidige beslutninger, hvis forsvaret skal virke, om Jyske Divisions rettidige forlægning - og han spurgte mig, om der var nogen Oberstleutnant/Fregattenkapitän, jeg ville trække frem foran de andre? Jeg svarede, at når jeg kun kendte en så beskeden del af de tyske officerer, ville det ikke være fair at pege på nogen bestemt. Han smilede og bad mig; hvis jeg kom i tanker om nogen, da at nævnte dem for Zimmermann! Han sagde, at jeg i Bonn blev anset for at være "europæer". Til slut takkede Minister Leber mig for, hvad han kaldte, mit "arbejde for den allierede sag". Tog derefter afsked med Leber, og gik sammen med Zimmermann til frokost i messen sammen med en del af hans medarbejdere. Korte taler - og derefter afsked med Admiral Zimmermann og besøg hos de tre værnsinspektører,

hvor von Schröter, som repræsenterede den fraværende Luther, sagde noget pænt til mig på den tyske marines vegne! Derefter fra Hardthöhe til Ambassadør Oldenburg, hvor mine ledsagere og min kone var mødt. Drinks og pindemadder - og derefter af sted til flyvepladsen, hvorfra vi startede mod Karup

Den 16. december var jeg i København til regeringens middag på Christiansborg i anledning af Atlantsammenslutningens 25 års jubilæum, hvor jeg bl.a. talte med Dr. Luns. Tilbage i Jylland aflagde jeg den 18. december afskedsbesøg i Søværnets Operative Kommando, hvorefter jeg nåede tilbage til Karup og præsidere ved vin d'honneur og frokost for Deputy CINCCENT, Air Chief Marshal Hodges, som var på afskedsvisit hos os. Om aftenen havde vi middag på Tyrrestup - velkomst til General Vegger og frue og afsked med Command Group og de 4 afdelingschefer med fruer samt Frøken Sørensen, min trofaste sekretær. Meget hyggeligt - men lidt vemodigt! Jeg fik en gave af afdelingscheferne - en reproduktion af Canalettos maleri af Greenwich Hospital - senere Royal Naval College, Greenwich, som jeg frekventerede under krigen, før jeg kom til Middelhavet.

Den 19. december: min farewell-speech, vin d'honneur og julefrokost - og den 22. holdt vi en afskedsreception for hele staben med damer. Et - lidt vemodigt - punktum for seks års arbejde i Karup "for den allierede sag"!

ET BRÆNDEDE SEJL LANDEDE...

Af Sognepræst Camilla Munch

I 1883 lod Søe-Lieutenant-Selskabet opsætte en mindesten over søhelten Peter Willemoes på Odden Kirkegård på Sjællands Odde samtidig med at gravmælet sammesteds over de faldne i træfningen ud for Sjællands Odde den 22. marts 1808 restaureredes. Siden 1883 har repræsentanter for Søe-Lieutenant-Selskabet med få afbrydelser årligt nedlagt krans på Odden Kirkegård. Ved disse lejligheder afholdes der i kirken en speciel Willemoes-gudstjeneste. Redaktionen har fået tilladelse til at bringe sognepræst Camilla Munchs prædiken ved dette års højtideligholdelse af Træfningen ved Sjællands Odde den 22. marts 2005.

For 197 år siden landede et brændende sejl på taget af en lille gård, i det vi nu kender som Havnebyen. Ilden luede op og skræmte gårdens beboere fra vid og sans, fordi det kom som et lyn fra en klar himmel. Grunden til at den landede der var, det ved alle der er her i dag, at der ude på vandet blev kæmpet et drabeligt søslag. Det var kulminationen på en lang jagt, hvor engelske linieskibe, fregatter og en enkelt korvet havde jaget, og til slut omringet det danske linieskib Prinds Christian Frederik, og udfaldet var uundgåeligt.

For ikke så lang tid siden, fik jeg et uddrag fra en avisartikel, - fra dengang - der ikke lader Ekstra bladet meget tilbage, når det gælder dramatisk sans. Forskellen er der måske alligevel, - for det var nu en rigtig historie, om dengang Danmark var i krig, - sådan rigtigt, endda på hjemmefronten, som Danmark ikke har været så mange gange siden.

En rigtig drabelig historie, om umulige vilkår, om en grum skæbne, om alt det der er krigens vilkår.

69 mand mistede livet den aften og nat, hvor slaget stod på. Og i dagene efter drev deres lig ind på stranden op mod Gniben. En af de første der faldt var den unge søofficer, Willemoes, der fik halvdelen af hovedet skudt af, og landede i armene på skibets næstkommanderende.

Slaget var tabt, næsten på forhånd, men dønningerne var lang tid om at lægge sig. I dag 197 år efter, husker vi det stadig. Hvorfor? Ja, det er der en god grund til at spørge om, i en tid hvor kun meget lidt af det vi får at vide, lagres i vore hukommelser.

Ja, dels fordi tapperhed og modige landsmænd er gode at have i baghånden, de er som lim til vores fælles bevidsthed, men der nok mere i det end som så.

Hver gang et menneske mister livet er det som det brændende sejl, der slår ned, og med et slag ændrer alt omkring sig, lynet rammer, i hvert fald i vedkommendes familie. Når soldater, trods erhvervsrisikoen, må lade livet, er krigen ikke længere bare de andres, - den kommer pludselig hjem i stuerne. Sådant har mange familier til de døde soldaters fra Prinds Christian, - den dag i marts - efterfølgende skullet nytænke hele deres familie, - alt har med et slag været forandret.

I dag er vi samlet her, med udsigt til langt roligere farvande, hvor ingen fare længere lur, og alligevel kan historien fra den nat på Prins Christian sagtens komme om bag vore facader. Som et brændende sejl ætser billeder sig ind i vor bevidsthed, for sådan er det med krige og ufred, - selvom vi står på afstand, bliver vi alligevel ramt af det der sker.

Selvom det kan syntes som om, det er langt væk, er vi også med. Vi har, om vi bryder os om det eller ej, en andel i det der sker. Sådant har vi i dag, - mens vi er samlet her, en andel i det der skete for 197 år siden, knap 300 meter ud fra Odden havneindsejlingen, få kilometer fra denne kirke.

En andel? Ja, selvfølgelig. For søslag, kampe eller krige bliver jo ikke udkæmpet for soldaternes skyld. Der er altid en sag bagved, der er altid en sag der rækker ud over, der erklæres større end det enkelte menneskes liv og lykke. For soldaterne der kæmpede på Prinds Christian var der også en, og selvom det kan være svært at være enig i alle de sager, - at finde sig til rette med alle begrundelserne for at sætte menneskes liv på spil, så er vores verden, om vi bifalder det eller ej, skruet sådan sammen at nogen ting løses på den mest dramatiske måde af alle. - Ud fra en begrundelse om, at netop den krig må til, at kampen må finde sted, fordi den gør en situation bedre, - fordi den - med tiden - vil komme et større antal menneske til gavn.

Kampen mod englænderne var sagen, der var vigtig nok til at Willemoes og hans mænd drog af sted, ligesom den trussel Hitler udgjorde jog amerikanere, englændere og franskmænd og mange andre af huse under Anden verdenskrig, og som der til stadighed er 'sager' rundt omkring, der også hiver danskere af huse.

Når vi har en andel, ja, ligefrem et ansvar i det, også nu, er det for at huske på, at det liv vi har i dag, ikke er kommet af sig selv. Mange gange er der blevet kæmpet en kamp, for at nå et skridt videre. Og hver gang nogen taget har den ekstra byrde på sig, for at kæmpe for landets, eller verdens bedste, er det resultatet af det, vi lever med i dag.

Selvfølgelig har der gennem tiden været andre muligheder, andre løsninger, selvfølgelig kan man udtænke andre alternativer, når man sidder i sin bløde lænestol og ser sig tilbage i bagklogskabens ulideligt klare lys. Men det ænd-

rer ikke på, at det land vi har, den verden der omgiver os, de vilkår vi lever under, ikke er gratis og aldrig er sikre.

Man kan ind i mellem glemme det, når man bliver lullet ind i en fantasi-verden, hvor skønhedsoperationer og boligprogrammer bliver den sande virkelighed, hvor vi kun bliver bedt om at kigge på os selv og vores.

Hvis man skal finde en morale, ligger det merkantile udtryk: alting har en pris, - eller intet er gratis lige for. Det har en pris at kæmpe for sin overbevisning, - om det er for sin tro, for sit land, for sin politik, eller noget helt andet. Det har sin pris, og den betalte Willemoes og 68 andre en kold nat, da de døde for en sag, der var større end dem.

For at mindes dem, for at mindes alle de navnløse, der gjorde det, holder vi i dag denne mindehøjtidelighed. Her, det selvfølgeligste sted at gøre det.

I en kirke, der som kirker over hele jorden er, er bygget af mennesker, der har givet det de kunne, i troen på at det, det her hus kan rumme, er af afgørende betydning for alle mennesker. At det der bliver sagt her, er mere værd, end hver enkelt af dem selv.

Jeg læste et lille stykke fra Matteus Evangeliet fra alteret før, hvor Jesus fortæller sine disciple, at den der skal regnes for stor, er den der er villig til at tjene.

Det ord klinger med en særlig betydning i dag, i denne tid, ikke bare på grund af denne mindehøjtidelighed, men fordi den i år ligger midt i påsketiden. I de nærmeste dag bliver kirker landet over fyldt om med påmindelserne om, hvad det betyder at tage ansvaret på sig.

Påskan er den højtid, hvor Jesus sendes i døden, ikke for sin egen skyld, ikke engang for Guds skyld, men derimod for vores skyld. Hvorfor?

For at åbne vores øjne for hvilke muligheder og umuligheder vi er skabt med. For at give os mulighed for at tage os selv i øjesyn, og forstå, at vores liv ikke bare skal leves med de brister, vi nu hver især har, at vi ikke skal gå rundt og bære os selv og vores svagheder alene, men at vi har en Gud, der ikke bare stod ved os og hele verden i skabelsens stund, men til stadighed står ved os. Selv når det ser allersortest ud. Det forpligter os til konstant at holde os det for øje, konstant at se, hvad der kvalificerer os som mennesker.

Moralen holder ikke her, - det må jeg nok tage det i mig igen. For noget er gratis. Den kærlighed, der bringer lys i mørket er gratis. Den kærlighed, der ved tiden begyndelse ud af intet skabte alt er gratis, den kærlighed der lod sin søn dø på korset, og som lod ham gå ud af graven igen er gratis.

I hvert fald gratis for os. Vi skal ikke give, noget særligt.

Alligevel er vi jo blandet ind i hele miseren, ligesom menneskerne i den gård, hvis tag blev ramt af det brændende sejl, pludselig blev blandet ind i kampen på vandet.

For selvom vi får alt gratis, er det også vores ansvar, vores andel at leve det videre.

Det kræver sit, for vi lever alle med muligheden for at vælge galt, for at blive helt fortabt, måske endda os sig selv. Alle har brug for en vej, et lys der leder, den vej der nogen gange er rigtig svær at gå.

Den vej, får vi anvist her i påsken, og den går forbi korset på Golgata, hvor der hænger en mand, der tog ansvaret for alle liv på sig. En mand, der viser os en vej forbi os selv, mod en kærlighed der kan bære os alle.

Påsken er en højtid der binder før og nu sammen, - ligesom det vi mindes vi på denne højtidelige dag.

For 197 år siden, faldt et brændende sejl ned i en gård, hver dag siden har krige, har udkæmpede slag sat deres spor i menneskers liv verden over. Ingen går ram forbi, når meldingerne om ødelæggelser tikker ind. Selv heltene bliver ofre.

Ingen liv bærer sig selv, vi bærer hinanden, gennem tider og generationer. Med ansvar og andel.

Ind i mellem, som i dag, bliver vi mindet om det.

Ind i mellem, som når påsken fejres, bliver vi mindet om, at vi ikke gør det alene.

Ind i mellem, er det alt, der kan bære os videre.

Amen

**SØOFFICEREN ERNST WILHELM STIBOLT
OG HANS DELTAGELSE I
DEN NORDAMERIKANSKE UAFHÆNGIGHEDSKRIG 1781-82**

Af Mikael Kristian Hansen

En række søofficerer i den dansk-norske flåde blev i 1700-tallet sendt til uddannelse i de store udenlandske flåder. I arkiverne ligger et righoldigt og interessant materiale i form af disse officerers hjemsendte rapporter eller dagbøger. De giver et spændende indtryk af søkrig og søvæsen på denne tid. Stud.mag. Mikael Kristian Hansen BA har i forbindelse med sine studier på Københavns Universitet specielt arbejdet med dette område. Mikael Kristian Hansen har arbejdet som studentermedhjælper på Orlogsmuseet, Københavns Stadsarkiv, og arbejder nu på Frederiksborgmuseet. Her er gengivet søofficeren Ernst Wilhelm Stibolts redegørelse for sin tid i den franske flåde under Den nordamerikanske Uafhængighedskrig 1781-82, der findes på Marinens Bibliotek. Noterne findes bagest i artiklen.

Efter den Store Nordiske Krigs afslutning i 1720 oplevede Danmark-Norge en lang fredsperiode. Dette gav selvfølgelig statsledelsen en mulighed for at genopbygge flåden. Det betød dog også, at danske søofficerer ikke fik samme lejlighed til at dygtiggøre sig i søkrigsførelse. En mulighed for at kompensere for dette var at sende danske søofficerer i fremmed tjeneste. Denne mulighed gjorde flådeledelsen også hyppigt brug af i perioden 1720-1800. Udover at søofficererne fik praktisk erfaring, havde dette arrangement også andre fordele. Søofficererne fik et indblik i de britiske, franske og nederlandske flåders opbygning, den teknologiske udvikling og kendskab til deres søofficerer.

Den Amerikanske Frihedskrig (1775-83) viste sig at blive en mulighed, da Frankrig og Spanien gik ind i krigen på kolonisternes side i begyndelsen af 1778. Nederlandene trådte ind i krigen i 1780.

Med Frankrig og Spaniens indtræden blev krigen en verdenskrig, hvor Storbritannien nu blev angrebet i den Engelske Kanal, Nordamerika, Vestindien, Afrika og Gibraltar.¹ Frankrig og Spanien ønskede at svække det britiske imperium ved at støtte amerikanerne med hjælpetropper. Dette kulminerede

med Yorktowns erobring i 1781, hvor franske og amerikanske styrker tvang Charles Cornwallis med 7.200 soldater til at overgive sig.

Under krigen udførte Frankrig og Spanien sin egne operationer i Vestindien, hvor de angreb britiske besiddelser med skiftende succes. Den manglende succes skyldtes blandt andet et dårligt samarbejde mellem de to allierede. Spaniens og Frankrigs udbytte ved freden i Versailles 1783 var derfor relativt lille i forhold til krigens omkostninger.

Krigen gav danske søofficerer en chance for at komme til at tjene i både den britiske, franske og nederlandsk flåde samtidig. Allerede i 1778 tog den danske stat initiativ til at få placeret et antal officerer i den britiske og franske flåde.

Ikke færre end 27 danske søofficerer drog i fremmed tjeneste i perioden 1778-83. Det var et usædvanligt stort antal. 11 søofficerer drog i fransk tjeneste, 12 i britisk tjeneste, og 5 i nederlandsk tjeneste. Størstedelen af officererne var sekondløjtnanter, premierløjtnanter og kaptajnløjtnanter. Dog drog også en kaptajn, en kommandørkaptajn og en kommandør ud i fremmed tjeneste.³ Kun i perioden 1730-48 finder vi et lignende antal officerer sendt af sted i fremmed tjeneste.

Søofficererne drog af sted under meget forskellige vilkår. Flertallet af søofficererne fik permission fra den danske orlogsflåde med løntillæg. Et mindretal af officererne måtte betale deres eget udenlandsophold. Sidstnævnte gjaldt dog overvejende de højtstående officerer.

Der var tale om en risikofyldt investering fra den danske stats side. Statsledelsen måtte forvente, at nogle af officererne ikke ville vende tilbage. Dette blev også tilfældet i denne krig, hvor i hvert fald 5 officerer døde enten i søslag eller af sygdomme. Men gevinsten i dette tilfælde opvejede tabet. Hjem kom over 20 officerer, der hver på deres måde bidrog til udviklingen af den danske flåde. Vi kan nævne to kendte eksempler på det sidstnævnte: Kaptajnløjtnant Poul Løvenørn tog initiativ til Søkortarkivets oprettelse i 1783-84³, og kaptajnløjtnant Georg Albrecht Koefoed udarbejdede et manuskript til en sørbog.⁴ De bidrog ligeledes til udviklingen af danske skibs-konstruktioner og søartilleriet. Derudover havde den danske flådeledelse nu et antal officerer, som var højt kvalificerede til vanskelige opgaver i fremtiden. Således fik mange af disse søofficerer konvojopgaver i perioden 1793-1800.⁵

Navnlig officererne i engelsk og fransk tjeneste rapporterede flittigt, mens

officererne i nederlandsk tjeneste kun rapporterede sporadisk. Sidstnævnte afspejler meget godt den nederlandske flådes dalende status i Europa.

Disse uafhængige øjenvidneskildringer er forfattet på dansk, hvorfor deres overordnede britiske, franske eller nederlandske officerer ikke havde mulighed for at kontrollere, hvad de skrev. I Rigsarkivet ligger der flere hundrede af disse beretninger. Et mindretal af kilderne er korte meldinger om officerernes placering på de forskellige skibe, hvilket i sig selv er mindre interessant. Størstedelen er dog længere rapporter om de enkelte officers oplevelser. Enkelte af officererne afleverede uddrag af deres private journaler efter hjemkomsten til Danmark. – Ja, nogle afleverede hele journaler for de 3-5 års oplevelser i det fremmede. – Hvad enten de havde været på togter i Atlanterhavet, Middelhavet eller Caribien. Derudover finder vi i Søetatens Kort- og Tegningssamling en række tegninger af britiske, franske og nederlandske orlogsskibe, som netop stammer fra denne periode. Der var således tale om en stærk udvikling af en dansk efterretningstjeneste inden for søetaten. Uden disse efterretninger i den lange fredsperiode ville den danske flåde aldrig have nået sit høje tekniske niveau og sit fine officerskorps.

Disse kilder er selvsagt af international maritimhistorisk interesse, da de belyser forhold i respektive den britiske, franske og nederlandske flåde, men de er indtil videre ikke blevet gjort til genstand for større undersøgelser. Nu er det imidlertid på tide, at der rettes op på dette.

En af de danske søofficerer, der drog af sted, var Ernst Wilhelm Stibolt (1741-96). Han var ud af en traditionsrig slægt og er samtidig en kendt skikkelse i dansk maritimhistorie. Efter sin udnævnelse til premierløjtnant i 1767 blev den jævnaldrende Henrik Gerner og ham året efter sendt til udlandet for at studere skibsbygning. I 1772 blev Henrik Gerner kaldt hjem for at overtage det eftertragtede fabrikmesterembede, mens Ernst Wilhelm Stibolt fortsatte sine studier i udlandet. Først i 1774 kom han hjem til Danmark igen for at blive ansat som lærer ved Søkadetakademiet. Ernst Wilhelm Stibolt må have været utilfreds med dette forhold, som sandsynligvis medvirkede til, at han drog i fransk tjeneste i 1778. Han var den ældste blandt søofficererne, der drog i fransk tjeneste. I løbet af de næste 4 år tjente han under forskellige franske søofficerer. Han var fra foråret 1781 ombord på admiral de Grasse's skib. Ernst Wilhelm Stibolt fik et godt forhold til admiralen, og blev en central rådgiver for denne.

Francois Joseph Paul de Grasse (1722-88) var på denne tid en af nøgleskikkelserne i den franske flåde. Hans erfaring til søs gik helt tilbage til den Øst-rigske Arvefølgekrig (1740-48), og siden var han steget i graderne og havde

tjent i Middelhavet, Ostindien og Vestindien. Allerede i 1778 var han draget af sted til de nordamerikanske farvande for at understøtte de amerikanske operationer. I 1780 vendte han som følge af sygdom tilbage til Frankrig. Han kom sig imidlertid, blev i marts 1781 forfremmet til kontreadmiral og fik kommandoen over en ny flådeekspedition til Nordamerika. Her havde han en central rolle i de amerikanske og franske styrkers sejrige belejring af Yorktown i 1781 og erobringen af St. Kitts i 1782.

I det afgørende søslag den 9. - 12. april 1782 mod en britisk styrke led han et afgørende nederlag til admiral Samuel Hood. Han blev selv taget til fange ombord på sit flagskib "Ville de Paris". Siden forsøgte han at skyde skylden for nederlaget over på andre franske søofficerer. Dog uden større held. På det tidspunkt var Ernst Wilhelm Stibolt vendt hjem til Frankrig, da han var blevet kaldt hjem til Danmark. Den franske stat takkede for hans indsats ved at belønne ham med ordenen *Pour le Merite Militaire*.

Efter Ernst Wilhelm Stibolts hjemkomst stod Henrik Gerner stadig i vejen for hans karriere, hvorfor han lod sig udnytte af flådens administrator Frederik Christian Rosenkrantz i dennes magtkamp med Henrik Gerner. Efter Henrik Gerners død i 1787 efterfulgte han denne som fabrikmester, indtil han tog sin afsked den 12. februar 1796. Dette havde været en svær periode for Ernst Wilhelm Stibolt, da han var udsat for vedvarende kritik fra afdøde Henrik Gerners tilhængere blandt søofficererne. 17 dage efter sin afsked begik han selvmord ved at kaste sig ud af vinduet fra sit hjem på Toldbodvej. I eftertidens øjne har han altid stået i skyggen af Henrik Gerner og sin efterfølger F. C. H. Hohlenberg.

Nedenstående er et uddrag fra perioden 1781-82 af Ernst Wilhelm Stibolts ekstrakter fra hans private journaler. Udført to år efter hans hjemkomst. Kilden er en kombineret beretning og analyse af det, han oplevede ombord på de franske skibe. Den er således en smagsprøve på, hvad der er bevaret efter disse søofficerer.

Læseren vil bemærke, hvordan han reflekterer over søslagernes udformning. I disse refleksioner fremgår det også, at han til trods for sit venskab med admiral de Grasse også forholder sig kritisk til dennes egenskaber som taktiker. Ligeledes er han opmærksom på det teknologiske niveau hos både den britiske og franske flåde. Meget tyder på, at dansk skibsbygning i disse år blev orienteret mod den britiske, hvilket Ernst Wilhelm Stibolt også gør sig til fortaler for. Dette har hidtidige marinehistorikere ikke fokuseret på. Ligeledes rummer hans beretning også en karakteristik af det indtryk, som den danske neutralitets-/handelspolitik gjorde på franske flådeofficerer i de vest-

indiske farvande. Denne karakteristik er på samme tid en direkte underretning til admiralitetet om de danske handelsskibes vilkår og muligheder i Vestindien under krigen.

I sin rapport har Ernst Wilhelm Stibolt udarbejdet et antal noter. Disse er indført i selve teksten i kursiv. Men lad os give ordet til søofficeren:

"...Greven Grasse proponerede mig ved sin Andkomst til Brest, at forblive hvor jeg var, og at gjøre Togtet med ham til Westindien og til America, de fleste Officerer debarquerede imidlertid fra la Ville de Paris.

Vi afseylede ikke førend den 22. Marti 1781. Floden kom til at bestaae af 25 Orlogskibe, 4de Fregatter 2 Cuttere, der skulde geleyde en Convoy af 150 Transport- og Coufardieskibe, hvoraf 5 Orlogskibe (*Disse 5 Orlogskibe tilligemed en Fregat en Cutter og nogle Transportskibe forloed os da vi var 126 Lieu*? Norden for Madera og blev ført af Commandeur Soufrin, hans historie og Træfning i Porto Praiso paa en af de Cap Verdiske Øer St. Jago med Commandeur Jonson, hvor den kiække Cardaillac blev skudt, hans Bedrifter og mange holdte Bataillier siden efter i Ostindien ere noksom bekendte, hvorfore han som en hælt og Krigsmand blev belønnet hæderligen. Hand gik ud 1781 som Capitaine med Rang som Brigadeer, og blev forfremmet ved sin Hiemkomst til Viceadmiral med Ordenen af le St. Esprit*) 2 Fregatter og 1 Cutter, og endeel af Convoyen var bestemt til Ostindien og til Nordamerica.

Den 29de April kom vi i Træfning med Admiral Hood⁶ i Canalen af St. Lucile, der havde 18 Orlogskibe. Vi begyndte at skyde fra Flagskibet Kl. 11 om formiddagen, og ophørte Kl. 4 om Eftermiddagen, imeedens hvilken tiid vi skød fra vores Skib:

524 Skud fra Øverste Dæk
 575 Skud fra Andet Batterie
 Tilsammen 1644 Skud uden at pressere.
 545 fra Underste Batterie

alle de Franske Skibe kom ikke til at slaae for sine Aarsagers Skyld, Flagskibet var det, som kom Fienden nærmest, og følgelig blandt dem som leed meest, vi fik 20 Mand døde og Blesserede, de fleeste døde strax, iblant disse var Liuetenant Fournier, som i Begyndelsen af Slaget fik sit Been over-skudt på Andet Dæk, og overleverede mig sin Post, item Søecadetten Perignig, som mistede sin Arm, sidste lever. En Canon blev paa dette Batterie demonteret, men det blev umulig for mig, at faae omskiftet den

beskadiger Rapert, uagtet at jeg havde Soldater nok til Arbeydet, som viser at man ikke kan saa læt istandsætte deslige Ting i Krigstider i Tiid af Batailleé, som man paastaaer og ellers tænker det er muelig i Fredstider.

I denne Bataille førte ikke Monsr. Bougenville⁷ Chef de Escadre sig vel op, men han oprettede dette igien ved Bataillien uden for Chesapeakes Bayen, der var foruden ham 3 à 4 Capitainer, med hvis Conduite man ey havde Aarsag til at være fornøyet i denne Affaire som alt ikke spaaede Grev Grasse meget godt, han viiste sig meget Overseende og Langmodig, havde han imidlertid den Gang sendt et par Stykker hiem saaledes som Soufrin gjorde, da havde han maaeskee ikke prøvet saa haard en Skiebne d. 12de April 1782.

Vi jagede de Engelske Orlogskibe til paa 13° 36° Norder Bredde og paa 65° 3^m Længde, da Grev Grasse den 1de. Maii Formiddagen maatte ophøre med Jagten, formeedelst de slette Seylere som befandtes i vores Flode, og som ikke vare forhuddede med Kobber, under Jagten havde jeg en Slags Leylighed at sammenligne Seylladsen imellem endeel af de Franske Skibe og de Engelske, hvis Tegninger af bygge Orlogskib Russel paa 74 Canoner, blev i denne Træfning saa ilde tilreed, at det synkefærdig maatte forlade Floden, og løb ind til St. Eustace, for herom at give Admiral Rodney⁸ Underreetning.

Den 7de. Maii andkom vi til Martinique, og man foretog dernæst paa engang 2de Expeditioner den eene paa St. Lucille, som mislykkedes, imeedens den anden gik lykkelig for sig paa Øen Tabaco, som blev indtagen den 3de Juni, og som det syntes at Admiral Hood, da han andkom med 22 Skibe og 11 Fregatter ville befrie og tage tilbage, men nu begav, da han ikke vilde levere en Træfning med den Franske Flode af 24 Skibe og 2 Fregatter, som hertil søgte Leylighed, men forgjæves, for der herefter andførte Aarsager

Tabaco provianteret og sadt i Forsvars Stand, tog vi de skibe som befandtes i Grenada, Martinique, St. Pierre Guadeloupe under vores Convoy til St. Domingo, hvor vi andkom den 16. July. Det var her paa Reeden, at Intripride på 74 Canoner sprang i Luften, ved hvilken Leylighed den ulykkelig Lieutenant Hauch⁹ kom om Bord paaa Flagskibet, og der prøvede Krigens uhællige Skiebne.

Expeditionen giælte nu Nordamerica, og da wore Tropper bestaaende af 4000 Mand under Commando af le Marquis de St. Simon Grand d'Espagne, med hvad did henhørende til Expeditionen var embarqueret, gik vi under Seyl den 5te Augusty og styrede Cours til Havana hvorhen Fregatten L'Aigrette for i Bayen var sendt, for at hente Penge, samme mødte os under

Mantanie, Øen Cuba, og medbragte 500.000 Piastre, hvornæst vi styrende Cours til Bahama, passerede samme, og andkom med 28 Orlogsskibe og 3 Fregatter den 30. Augusti i Bayen Chesapeake.

Jeg forbigaar at berøre om de Priser vi tog; paa en af hvilke Lord Rowley den Comanderende Chef af de Engelske Tropper i Caroline var og om de Underretninger vi fik ved disse vores Expedition betræffende, som da var en af mine Extra Beskiæftelser at samle og undersøge paa hele Togtet. Ved Andkomsten gik vi strax i Værk med at lande vore Tropper og at bloquere Lord Cornwallis¹⁰ tilligemed den Gandske Søemagt i Revieret York.

Den 3de September andkom Monsieur Portail¹¹ en Americansk Ingenieur Brigadeér og en Major om Bord, som Expresser fra Generalerne Washington og Rochambeau¹², disse bragte Tidender om de allierede Troppers Andkomst og Marche, forlangte Fahrtoyer og Moyens, til at transportere samme med deres Bagage og Artillerie fra Revieret Elk til Jamestown, de medbragte Washingtons Plan om maaden at agere paa, denne skjønt ubestemt, giælte især at beleyre Charlestown etc. Men dette var ikke Grev Grasses Plan, der siden blev samtykket med bemeldte Generalers Andkomst. Imedens at vi satte alting i Værk til at fuldføre denne og til den Ende havde omtrent 1800 Matroser og 90de Officerer fra Floden til at lande Tropperne med deres Bagage, hvoraf vi fra vores Skib alene havde 7 sø-officerer og 86 mand, andkommer de Engelske Admiraler Gray og Hood med 20 Orlogsskibe og 11 Fregatter, vi løb ud saasart vi kunde med 24 Skibe om at søge Fienden som var til Luvart. De Engelske attaquerede og skjød først. Træfningen begynte hæftig med vores Avantgarde Klokken omtrent 3 Timer og 10 Minutter om Eftermiddagen., som Successivement blev almindelig til det 3de Skib af vores Eftermænd i Corps de Bataille. Flagskibet begyndte først at skyde ved Kl: 4, da de fiendtlige Kugler kom os om Bord, hvilket i almindelighed var Grev Grasses Maade, den Engelske General havde sine gode Aarsager for ikke at gjøre Træfningen meere almindelig, som endtes strax efter Solens udgang, endeel af Skibene i Avantgarden og af de forligste hvor Bataillien var heedest tog temmelig Skade, især la Diademe, og herved mistede de Franske, efter de til Flagskibet indløbne Raporter: 1 Capitaine 4 Officerer og 70de Gemeene, af Bleserede 18 Officerer og 194 Gemeene, hvorunder 123 brændte og blesherede af Krudtets Indtagelse under Canonernes Ladning, tilsammen Døde og Blesherede 410 Mand, som dog kuns andgives udi den trykte Relation for 22 Officerer og 200 Gemeene. Vi fik nu Leylighed om Bord paa Flagskibet at erfare de Feyl man begaar ved at placere Skibenes vahre Rundbolter i deres Røster i Krigstiider, endeel af disse bleve overskudte, og sadte 3de Canoner paa Øverste Batterie som jeg Commanderede udaf brug for nogen

tiid. De Engelske holdt efter Bataillien en Mineend som de Franske, saasom de herved forligste le Terrible paa 74 Canoner, som sank 6 Dage efter Bataillien, da de ikke kunde holde den længere oven Vandet. *(Havde dette Skib ikke havt af de Engelske Colske Kiæde Pomper, men af det slags som vi bruger, da havde det mattet synke samme Dag, og intet havde blevet bærget, og vi havde dermed faaet mod til en nye Bataille: Jeg har derfor som meldt forhen proponeret 2de Kiæde og 2de Pumper Royals i vore Skibe. Disse slags ere siden indførte og har jeg indgivet inden 29. July 1791 hvorledes Flaaden till minst byrde for Financerne kunde faae resten af de manglede Skibe og Fregatter hermed forsynede).*¹³ Efter Bataillien manevrerede de Franske saaledes, at de kunde forbyde de Engelske Indseylingen i Bayen, at de kunde forene sig med Grev Barras¹⁴, hvis Escadre man væntede på hver Dag fra Rhode Island.

Den Engelske Flode kom os om Natten imellem den 10de og 11de udfar Sigte, de Franske tog 11de tvende af deres Fregatter, *(Den eene Iris paa 36 Canoner, havde været inde i Rivieret, og afskaaret alle de Franske Skibes efterladte Ankreboyer, Lykke for Capitainen at han hertil havde havt Ordres af Admiral Gray, ellers havde det seet galt ud for ham)* under Indseylingen igjen i Bayen, hvor Grev Barrases Escadre var andkommet samme Dag. Ved Andkomsten gik man i værk med at fortsætte Beleyringen og Krigsoperationerne, som bleve meeget Intereshante baade til Lands og Vands, og fortiene i Særdeleshed en Krigsmands Opmærksomhed og Andmærkninger.

Dersom jeg herunder skulde andføre den iværksatte Operations Plan, i henseende til Washingtons og Rochambeaus forestilte Attaque paa New York., for at skiele i nogen Tiid for General Clinton¹⁵ deres Forsæt og Afmarching, dernæst i henseende til Maaden at beleyre Yorktown og Glochester, og det som imidlertid pasherede imellem General Washington og Grev Grasse, i Andledning af den Fare, som Flåden blev udsadt til, ved at ligge i Equinox Tiden i Mundingen af en aaben Bay, der allerede havde determineret Grev Grasse efter at holdt Krigsraad., at løbe ud af Revieret, og at holde det krydsende i Søen, som dog ny skeede, ifølge Washingtons tilstillede Plan og Raiconnements herimod, og dersom jeg endvidere skulde berøre alle de Skrit som daglig blev gjort til Lands og Vands, tilillegemed Lord Cornwallis Modværge og gjorde Udfald imedens Beleyringen, da var det nødvendig at afhandle vidtløftigen, den gandske Campagne til Lands geleydet med behørig Carter som i Tiiden vil blive befordret til Trykken og derfor alene skal berøre herunder, at General Washington fik ved sin Indsigtsfulde og grundige Skriftlige Foranstaltninger udvirket alt hvad han paa det galanteste andholdte om. Jeg havde Leylighed endog af hans Brevvek-

sling til Vedkommende, at kiende bemeldte Generals store Talents, og at blive kiendt af han som viste mig mangen høfligheder, saavel om Bord, som i hans Hovedquarteer og Tælt, ved det at jeg maatte ofte fortolke ham Grev Grasses Beslutninger og andre Mellemligheder.

Lord Cornwallis forsynkede imidlertid hen ved 50 Fahrtrøyer for at forhindre en Landgang directe ved Byen York og den Engelske Commandeur Sydmons gjorde dette og i Slutningen af Beleyringen ved endeel af de kongelige Krigsskibe, som Grev Grasse imidlertid have deels forebygget, om han havde vildet vove noget, hvorved han tillige havde erværvet sig den Ære, saaledes som det mig er bevidst, at Lord Cornwallis havde capituleret med meere Satisfaction til det franske Flag, end til den Amerikanske General, mens tværtimod dette forbød Grev Grasse de franske Generaler ved Armeen at sætte de fiendtlige Skibe i Brand, men da nogle af disse saaledes var posterede, at de génerede Marquis St. Simons¹⁶ Operationer, gav Grev Grasse ham Tilladelse, at sætte de af Skibene i Brand som forroligede meest, hvilcket og skeede med nogle faae Vuef? af Bomber og Brandkugler, der strax andtænte Orlogsskibet Caron, forhuddet med køber paa 50 Canoner, som forbrændte, hvorpaa de Engelske Sømænd synkede endvidere Fregatten Guadeloupe, og endeel andre Kongelige Krigsfahrtrøyer, og betog dem selv en ressours til at pashere Revieret York, over til Glochester, stoelende imer paa Assistance fra General Clinton, som kom for sildig.

Her havde jeg atter Prøver, og hvorom vi kommer endnu til at berøre andre, der viiser det vigtigste og eene kraftigste Middel til at jage alverdendens Flåder fra vore Reede, om nogen fremmed Puissance nogensoinde tænkte fra Vandsiden at Bombardere Kiøbenhavn, Nyeholm og Floden Hokken?, hvorimod 20 à 30 Morterer retteligen andbragte paa Floder og Bombarderskibe, som man kan meget fordeelagtig postere og forflytte ifølge af Kersalingens? beliggenhed, saa at de kan agire med den forønskte Virkning, ere tienligere end aldandet som kan optænkes, hvilket jeg tager mig paa at bevise.

Lord Cornwallis og Commandeur Sydmon af Marinen i Revieret York capitulerede den 19. October, nogle dage førend Admiralerne Digbye¹⁷, Gray og Hood andkom med Undsætning, disse kom først den 27de, og strax efter seylede tilbage til New York. Grev Grasse afseylede med sine Skibe og Tropper den 4de November, efterladende et Skib og en Fregat i Revieret York. Vi andkom den 25de November til Martinique, ved denne tiid Sattes Expeditionen i værk til St. Eustace, som blev igientaget af de Franske den 1te December.

Den 4de December fik jeg i Commission af min Skibschef at eftersee om

der var beqvem Steen Baglast at tage i St. Pierre, hvor vi skulde fylde Vand, og tillige Tilladelse at opholde mig 6 à 8 Dage for at bruge de varme Bade, som mig var raadet at bruge for min Helbred. I at seyle tilbage med Baglast og Vand Fahrtøyet den 10de fik vi en meget stærk Biye uden for Martinique, som forarsagede at vi mistede vores Master og Bougspryd, under Stormastens fald, var jeg nær ved at blive knuset og tog skade, da jeg var i Læe af den for at koste kaste Fokke Skiødet løs, og kom til at ligge under denne, som rørte mig lidt i Faldet. Vi fik hjælp af Barkasser og Fahrtøyer som kom ud for at bærge os, denne Skade forhindrede mig dog ikke fra at gjøre min Tjeneste, meden blev forretet med størsten Møysommelighed, og dend Skade, som siden 2de Gange blev forøget minder mig endnu.

forbød Operationsplanerne bleve nu disse at gjøre en Expedition saaledes, at vi kunde gjøre Erobringer til Lands, under samme tillige at forcere den Engelske Flode til et Slag, og saa vores Ammunitions- og Provisionsflode at kunde de andkomne meere sikker, hvilken vi væntede hver Dag fra Europa. Til den Ende at udføre denne vigtige Plan indskibede vi endeel Tropper, med hvad som var nødvendig til en Expedition og styrede Cours til Barbados hvor Admiral Hood var andkommen med 17 Orlogskibe fra America, dette Stæd skulde da indtages af Tropperne, som andførtes af Marquierne de Bouillis og St. Simon, Greven Grasse skulde med sine 30 Skibe bloquere Reeden, imedens Generalerne med sine Tropper, skulde bringe Morterer og Canoner i nærheden af Strandbredden ved Reeden og oprette der Batterier, og fra disse drive Admiral Hood fra Reeden ud til os, hvilket alt var meeget mueligt at sætte i Værk, efterdi at Bomberne som ingen Flode kan udsættes for, alene havde været virksom nok til at drive Hood til at forlade Stædet. Planen gik imidlertid overstyr, vi var ude 2de Gange, og gjorde aldmuelig Forsøg paa at luvere os op til Barbados, Stormene og Strømmen os dette, og vi maatte begge Gange vende tilbage, efter at have taget stor Skade og Havarie paa vore Skibe og paa Transportfloden. Vi ankrede den sidste Gang den 3de Janua 1782 i Martinique.

Denne andseelige Magt til Vands og Lands bestæmmes nu til Øen St. Christophers indtagelse, og andkommer for største Deelen under Byen la Basse Terre den 11de Januarii. Denne Expedition blev gjort gandske uden for Ministerii Plan, ligesom andre, da Hovedplanen ikke kunde begyndes, efterdi at den os tiltænkte Amunitions- og Provisionsflode ikke andkommet, Admiral Kiempenfeldt tog nogle af Skibene, og ræsten blev nødt til at vende tilbage, man kunde altså ikke tænke paa Jamaica Expedition forinden bemeldte Flodes andkomst imidlertid andgreb man St. Christopher for der tillige at faae endeel Ammunitioner, som og lykkedes.

Imedens at vi vare her beskæftigede med Stædets Indtagelse, med at fordeele den Proviant paa Floden, som vi forefandt paa vore Priser, og med at sælge disse paa offentlig Auction etc.. Andkommer Admiral Hood med 22 Orlogskibe og 8 Fregatter, der skulde sætte General Præston i Land med 1800 Mand. Franske Floden var tiid efter anden bleven samlet til 30 Skibe.

Grev Grasse gik da ved Tidenden af den meldte Engelske Flodens Andkomst under Seyl den 24de om at søge samme, og forhindre ald undsætning af de Engelske. Vi forefandt den Engelske Admiral til Luvart af os, og da vi stod tillige tæmmelig langt ud fra Landet, fandt den Engelske Admiral Leylighed den 25de at løbe imellem Øen og franske Floden, som nu søgte forgæves at forhindre dette, efterdi vi forfaldt for langt i læe til at engagere Floden fordeelagtig eller med Virkning. La Ville de Paris, le Zepter, le Glorieux bragte det imidlertid derhen, at de kom op under de 5 agterste fiendtlige Skibe, og maatte udstaae deres Ild fra Kl. 1 til 4 om Eftermiddagen, da Bataillien ophørte, ved hvilken Omstændighed bemeldte 3de Skibe tog endeel Skade, men især Flagskibet, som for nogen tiid alene, imeedens de 2de andre i Linie med dem, hvilket vi endelig maatte gjøre, herved fik vi paa vores Skib alene 80 Mand Døde og Blesserede, hvoraf 75 døde inden jeg forlod Skibet, vi fik 82 kugler i Skraaget, vores Master, Stenger, Seyl og alding til Weysrs havde lidt i forhold med Skraaget, saa at vi efter Slaget, da jeg tog Vagten, ikke kunde for nogen Tiid manœvrere, og var iblandt andre en Aarsag til, at de Engelske ey blev videre attaqueret den Aften i deres Ankring under les Salines. Min Skade blev ved denne Leylighed forøget, ved den 3de Canon agter i fra paa det underste Batterie, hvorhos jeg stod, som i dennes Fald gav mig et Stod af en Haandspag, som fornyede mine Smerter, men dette måtte jeg tilsidesætte det meeste muelig, om at give min værdige Landsmand Capitaine Lieutenant Hauch den hielp og Tilsyn der var mig muelig, som under Combatten blev paa det andet Batterie tiligemeed endeel andre Brendte, i det at nogle faae Carduser under den stærke Fyring tog Ild (*De adskillige Ulykker som ere hendte med gode og slætte Cardusers Ildtagelse, under adskillige Søeslag, fortiener Opmærksomhed*) men min hielp og alles Ønsker om hans Frelse var her omsonst, da han døde natten imellem den 26de og 27de beklaget af alle, efter at Grev Grasse havde bevilget mig at faae en Fregat til at transportere ham til St. Croix for at blive der Retableret.

Den 26de passerede Franske Floden den Engelske som laa til Ankers 2de Gange og fyrede paa samme, reden første Pasade blev sex af de Engelske Orlogskibe nødt til at lætte og nærme sig Landet, ved den sidste Pasade forefandt vi de Engelske saa vel posterede, at de kunde give os større Skade end vi dem, da Generalen af de indløbne Rapporter, fandt at Skaden

som adskillige af vore Skibe havde taget under disse 2de Pasader var større end han havde forestillet sig, og vi ingen Bombardeerskibe havde, for ved Bomber at forurolige den Engelske Flode og derved at forcere dem til et Slag blev det besluttet at bloquere Fienden, og forbyde samme ald Communication med Fortet baade til Lands og Vands til den Ende holdt Franske Floden det krydsende, saa nær i Sigte af Fienden som muelig, saaledes at vi under at have den bestandig i Opsyn tillige kunde secourere de franske Tropper, og have bestandig Communication med den og med Øerne. De Engelske Tropper gjorde imidlertid en Landgang, men maatte ved Forliis retirere sig om Bord igien, Fortet overgav sig imidlertid ikke førend de ved Signaler fra Engelske Admiralen havde bleven afslaaet den ved Signaler begjærende Undsætning til Beleyringens udholdelse.

Den 13de Capitulerede Fortet, og Capitulationen blev underskrevet. Øen Nives havde allerede længe forher Capituleret.

Den 15de gik Franske Floden til Ankers under Øen Nives, for at indtage den fra Martinique andkommen Provision og Ammunition, hvortil man høyt trængede, samme Nat gik den Engelske Flode stiltiende uden Signal under Seyl, og efterloed endeel af Deres Ankre.

Den 16de Ankrede Franske Floden igien under le Basse Terre for at indskibe deres Tropper med vildereom at gjøre dem Seylfærdige, at seyle tilbage til Martinique, da Montseras skulde tages paa Retouren. Forinden Fortet overgav sig, sendte den Engelske Admiral Hood sin Flagcapitaine Monsr Knight om Bord til Franske Generalen, og udbad sig adskillige vigtige tjenester, som blev største Deelen bevilgede.

Kort Tiid førend at Brimstone Hill overgav sig, kom Marquis de Vaudreuil med nok et andet Orlogskib og nogle Transportskibe fra Brest, som medbragte Tidende om den længe forventede Provisions- og Ammunitionsfloodes Uhæld, og om historien med den Snilde Engelske Admiral Kempenfeldt og med General Guichen¹⁸ som skulde escortere dem, ligesom der og indløb mange Couriers fra Spanien; med at disse Depechefahrtøyer var Marchéal de Camp mons. Bellecomp, som skulde være Gouverneur paa Cap Francois, og bivaane Togtet og Expeditionen paa Jamaica, som nu skulde foretages, uagtet Tiden hertil næsten var forløbet. *(Den beste Tiid til at begynde en saadan Expedition paa Jamaica og i det Climat, er i February eller i Begyndelsen af Marty Maaned).*

Af disse adskillige sendte Depechefahrtøyer som først skulde søge la Martinique, kom et af Feyltagelse til Admiral Hood, imeedens at han laa

under le Basse Terre som sendte Officererne til Grev Grasse men beholdte Fahrtoyret og naturligenvis Papirerne, af hvilke de Engelske fik at viide at Rendezvousstedet hvor de franske og spanske skulle samles til Jamaica expedition, var paa Cap Francois.

Til dette Togt gjorde man Overslag paa og saae udveye til 50 franske og spanske Linieskibe og til 30000 Soldater, som alle skulde samles paa Cap Francois, dersom denne expedition havde løbet vel af som Affairen af 12de April nu forhindrede ikke at kunde mere foretages den Sommer, da var Planen dernæst efter Indtagelse af Jamaica hvorpaa man syntes at være nogenlunde vis at vende tilbage i July Maaned samme Aar til Nordamerica, for at iværksætte det samme udi New York med Clinton og den forefindende Marine der, som man havde gjort i Chesapeaks Bayen med Cornwallis udi Yorktown hvortil Planen var lagt, og syntes at give store Formodninger, i betragtning af de overordentlige dertil tiltænkte store Magter til Lands og Vands. Der blev imidlertid intet heraf, men man arbejdede dog paa Expeditionen af Jamaica siden efter, thi ved min Andkomst til Frankerig erfarede jeg tydelig at man gjorde den sidste Effort til at udvirke Freden, hvorefter alle de krigende Puissancer syntes meeget at længes, og desaarsag samlede sig den store Flode i Cadix, som skulde bestemmes til at erobre Jamaica, hvortil de Combinerede forcer til Lands og Vands skulde være saa store, at de med sikke, dog meget langsomme Skrit kunde gaee aabenbare til Værks uden at frygte for at møde de Opstakler, som til intetgjorde den første Expedition, som nu atter blev forekommet ved Freden.

Den 20de February erholdte jeg Tilladelse at reyse med Fregatten l'Aigrette til Frankerig ifølge min Hiemkaldsordre, og jeg forloed den galante og tapre Grev Grasse med megen regret, hvis bestemte Togter og Expeditioner jeg ellers havde fulgt, saalænge det havde staaet i min Magt, hans til Vedkommende Ministre i sin Tiid indløbne Rapporter om min Conduite og den Tieneste jeg havde gjort paa det gandske Togt, hans recommandationer saavel til det Danske som Franske Hof, viiser noksom hans Retsindige og ædle Tænkemaade imod mig, som tildeels herfor blev tiltænkt en liden Ærespension af Kongen af Frankerig. Paa Hiemtouren til Brest tog vi en Engelsk Paquet kommende fra Madras, den skulde have bragt vigtige Efterretninger, om det Engelske Ostindien Compagniets Forfatning og sammes Regninger, hvilket for største Deelen Faldt i de Franskes Hænder.

Den 22de Marty andkom Jeg til Brest.

Paa det sidste Togt som varede fra 1781 den 22de Marty til 1782 den 22de Marty har da forefaldet af de allervigtigste og mærkværdigste Begi-

venheder som tildrog sig udi sidste Krig, hvorudi de Franske med Overmagt baade til Lands og Vands giordte adskillige vigtige Erobringer, nogle Provincier i Nordamerica blev strax befriet fra de Engelskes Overdømme, adskillige Colonier eller Vestindiske Øer blev tagne af de Franske, imellem 12 à 13000 Mand Mand af Soldater og Matroser blev giorte til Fanger, et Andtal af 126 Skibe, hvoriblandt endeel kongelige Fregatter og Corvetter faldt i de Franskes Hænder, 2de Orlogskibe og adskillige kongelige og Transportskibe bleve deels brændte deels synkte i Revieret York og uden for Chesapeaks Bayen. Mens hvor betydelige og lykkelige end disse Expeditioner faldt ud for de Franske, som den Tiid havde flere Skibe og Tropper i Westindien end de Engelske, saa er det læt at betyde og forklare, at dersom den Franske Flode havde bestaaed af saadane Qualificerede Skibe, at General Grasse havde kundet udført sine Deseings med mere Precision i hans Manuevres og Evoulutioner, og tillige havde kundet agere med en samlet force, hvilket er en Hovedsaag med en Flode især i disse Tiider, og som kan tilveyebringes i et hvert Land som haver en Marine, ved hielp af Kunsten og en veloverlagt Plan, da havde den gandske Engelske Søemagt i Westindien riimeligenviis, som den Tiid var langt mindre blevet ruineret eller taget, og da havde de Engelske mueligen for det første mistet alt i Westindien, hvornæst man kan slutte sig til de andre der i fra reysende Følger, Grev Grasse havde heller ikke mødt den haarde Skiæbne, som han siden prøvede den 12de April og blev gjort Ulykkelig.

Under hvilket jeg maae erindre at det er den betydeligste Sag for en Søestat at vælge saadanne Skibe til en Flode, som meest og best foreener de udfordrende Egenskaber, indrettede tillige paa Fahrvandene og efter Landets Oeconomieske og Politiske Forfatning, den umulig, der under disse Betingelser er den mueligste beste Flode i alle Begivenheder, men denne bliver da den stærkeste i sit Slags, og vil i paakommende muelige Tilfælde have de Fordeele at kunde paa det beste vælge eller undgaa en Træfning, og dette trer jeg er mueligt at faae i Danmark.

Jeg bør viise denne Sags Nødvendighed nøyere ved følgende Tildragelse i sidste Krig, som er bekendt for Aldverden., og hvortil jeg selv for den største deel er et Vidne, hvilket nærmere kan bekræfte og viise om denne Sag fortienet at tages i Betragtning af en Stat, som intet har at vove eller at udsætte til Skiæbnen, hvis fornemmeste Forsvar fornemmeligen beroer paa en udvalgt Flode, og herfore mest agtes hos de største Stater.

Den Combinerede Franske og Spanske Flode bestaaende af 65 Linieskibe, under Commando af Grev Dorveillie og Don Gordova i Canalen 1779, kunde ikke samlet seyle nær saa got som den Engelske Flode, da denne flyg-

tede for en saa overordentlig stor Magt. Om det modsat havde existeret at den Combinerede Flode havde kundet indhente den Engelske, hvad Udfald havde man da kundet væntet paa en Tiid at Engeland var temelig blottet for Tropper, som var i America, Gibraltar, i Ost- og Westindien, og da især havde nødvendig en Flode som siden efter imeedens den heele Krig viste sig saa virksom, og gjorde til intet mange af de store Uudlæg, som sigtedes imod Engeland. I dette Tilfælde seer man hvad Fordeelene blev ved de Engelske Skibes bedre Seyllads, og denne kan vel intet tvivles paa af hvad som jeg har meldt, naar jeg har meldt, naar jeg fra Fregatten la Concorde som fulgte den Engelske Flode undertiden kuns kunde tælle 17 Skibe af 65, hvoraf den Combinerede Flode bestoed.

Den Spanske Flagmand Mons. De Languaras Træfning med Rodney fremstiller et andet Eksempel, ingen erfaren Admiral eller Søofficer vilde nogensinde troe, at den Spanske Flagmand skulde i saadan et Weyr, med saadan en god Wind og saa nær Cadix blieve taget af Rodney. Mionsieur Languaras kiendte paa 3 Lieux Distante, at den Engelske Flode var ham overlegen, han stoelede paa Kulingens Hæftighed paa Vinden og nærheden af Cadix, gjør desaaarsag for sildig Signal, for enhver at gjøre sit bæste til at rædde sig, nogle af de Spanske Skibe, hvis Andtal strax var 11 uudløber, Flagskibet selv kunde have været iblandt deres andtal, men den Spanske Commanderende vilde saa længe han kunde fouterere de sletteste Seylere udi sin Escadre, hvilket han heller burde have gjort med heele Escadren og samlet og desaaarsag blev han taget. Men at de Spanske herved mistede 6 Skibe, maae man jo tilskrive disse Skibes slette Seyllads, som og virkelig var en Hovedaarsag, der dog ey gandske kunde retfærdiggjøre Languara, hvis Forsvar ey kan søges udi hans eget Forsvarsskrift, men heller som de Spanske Admiraler forgav udi hans Instrux og Forholdsordre, som han ikke kunde gjøre bekiendt.

Jeg vender tilbage til Grev Grasse i St. Lucille Canalen, den bekiendte habile Engelske Admiral Hoods, som mange Gange viiste os Prøver oaa en dueilig og kiæk Admiral, han oppebiede med 18 Orlogskibe Grev Grasse som kom fra Europa, i den Tanke at iblandt de 20 Orlogskibe vare nogle af de store reducerede og utienlige Orlogskibe, som de Franske benytter sig af til Transportskibe og Lastdragere, naar de ikke kan tiene længere i Floden. Han leverede og næsten med alle Seyl til, og færdig at flygte en Bataille, og da han formærkede at den Engelske Flode var ham overlegen i Styrke, og endvidere blev forøget med 4 Linieskibe som kom ud fra Martinique, samt at The Russel et Engelsk Orlogskib havde taget stor Skade, trak han sig viiseligen ud af Ilden, og siden tilloed os ikke at komme sig nær, men flygte-de. Vi kunde holde ham temmelig vel og nær med 9 Skibe, og vi havde 4

Skibe i Floden som kunde have opseylet de beste Skibe i den Engelske Flode, saaledes som vi observerede under at jage med alle Seyl til, men mueligen kunde 4 Skibe attackere 17, et saadant lidet Parie havde været ecraseret af en erfaren Fiende, inden at de øvrige havde kundet gjøre Secours. Han gjækkede os virkeligen naar han efter 8 à 10 Timers jagt, saa halvdelen af den Franske Flode var saa godt som udaf Sigte, og dette berettede os den Engelske Flagcapitaine Monsr Knight selv, den tiid at han efter St. Christophers Erobring kom om Bord til Grev Grasse, for at begiære at see adskillige Sager afgjorte imellem begge Admiralerne.

De samme Fordeele havde Lord Howe¹⁹ imod Cordava og La Moth de Piquet, og siden atter igien ved Gibraltar imod Godava, Guichen og la Moth de Piquet, hvor den bekjendte Engelske Admiral jo gjækkede dem efter Behag og Villie.

Men hvad blev nu ikke Fordeelene igien for den lykkelige Admiral Rodney, da han med nogle flere Skibe og formeedelst samtlige Skibes bedre Seyllads kunde benytte sig rettelig af sin Force og Admiralskab.

Fordeelene herved kiendtes best den 12. April 1782, da Grev Grasse havde 2 Skibe mindre end den 9de, den Gang benyttede Rodney sig af en Leylighed, som Grev Grasse havde 3de Gange i min Tiid, men som Skibenes ulige Seyllads forhindrede ham at benytte sig af. Men nu prøvede Grev Grasse det modsatte, Udfaldet af den 12de April blev høystbedrøvelig for den Commanderende, der herfor og for andre Aarsager er bleven giort Ulykkelig, og Følgerne af Slaget behøver jeg ikke at forklare.

Mon dette ikke tydeligen viiser Nyttens af at have den beste mueligen Flode i sit Slags, med hvilken man kan fordeelagtigst vælge og indføre at Søslag, når Leylighed gøres, og tillige undgaae en Træfning naar man attackeres eller forfølges af en overlegen Fiende. Med sådan en udvalgt Flode kan en habile Admiral vove alt, og tillige vover minst, hvorved han kan benytte sig fordeelagtigere af Admiralskab og af sine Evolutioner, naar alding forresten er som det bør at være.

Man spørger mig, er nogen Flode saaledes indrettet i Europa, og jeg svarer May.

De Engelske tilvejebragte sig alene i visse maaader ved deres Skibes Kobberforhudning, noget nær de samme Fordeele, som ved en vel indrettet Flode, paa en Tiid at de Franske Skibe ey alle hermed være forsynede. De Spanske benyttede sig ikke af dette Middel, og den Mand eller de som ind-

førte det Project, og gjorde at Kobberforhudningen blev almindeligen andbragte paa alle Skibene, fortiente at gøres udødelig i Engeland, endskiønt at dette har kostet efter Overslag 440000 livre Sterling. (*At forhudded Skibe med Kobber, har længe forhen været kiendt. Fregatten Dolphine paa den Bironske Reyse round the World var det første Krigsskib som blev forhuddet i Engeland, siden i Aaret 1769 bivaanede jeg selv Sloopen Swallow i Depfordt, som med bedre Overlag blev hermed forsynet, herved erfarede man tillige Fordeelene udi i Seylladsen, som nyttigen og meget viiseligen blev andbragt for Engeland i sidste Krig, da hele Floden hermed blev forsynet. Men dette har foraarsaget og vil foraarsage hos alle Søe Puissancer, at naar eens Nabo eller den Nation med hvem man far noget med at bestille, har sine Skibe forhuddet med Kobber, da maan den anden Nation gjøre det samme, uden at den i Mangel heraf vil udsættes til den største Fare, og tillige lade sig betage ald Leylighed og Haab til at gjøre Erobringer til Søes, saaledes som det er viist. Og derfor maa man i Fredstiider nødvendigen tænke paa Tiid efter Tiid, at forsyne sine Magaziner med Kobberforhudningsplader og koober Søm, som man kan andsee iblandt de Døde Capitaler, der imidlertid ikke forgaaer ved at henligge. Maaden at forhuede paa har jeg lært dem paa det Østersøeske Compagnie, og alding i beregnet koster det for et Orlogskib af 74 Kanoner imellem 15 og 16000 Rd, og har jeg Exempler paa, at nogle Orlogskibe, som bestandig har været i brug, har gjort 4de Aars Tieneste, uden at trække Vind, eller at blive at blive efterseet som da i den Tiid næsten betaler sig, hvilket alt skal blive sadt i sit fulde Lys, med hvad som vedrører denne Sag).* Men dette gjælder ikke længere, man har forsynet sig med Kobber til at forhuede alle muelige Skibe i Frankerig, og formodentlig er man og af den Tanke nu i Spanien, men dette ved jeg at i Frankerig har man dette uagtet valgt saadan en Plan hvorefter deres Flode skal fuldføres, at denne bliver den beste af sit Slags, som er paassende paa den Nation, ikke alleneste i henseende til Styrken og til Skibenes Calibre hvoraf den skal bestaae, men endog som høyst er vigtigst i henseende til Skibenes udvalgte Egenskaber, da jeg kiender Skibenes Tegninger, hvorefter de skal bygges, en sådan Flode beholder aldtiid Fordeelen over en anden som er mindre god, hvad enten vi betragte dem med eller uden Kobberforhudning.

Og dette kunde og burde give Anledning til at ønske, at den Danske Flode var indrettet til at være eller at blive den beste Flode i sit Slags, saaledes som kunsten og Fahrvandene med viidere andre Politiske og Oeconnomiske Aarsager best maatte bestemme denne at være eller blive, thi saaledes som den har været eller nu er, andseer jeg den langt i fra ikke at være den, der foreener de Egenskaber tilsammen, som characteriserer den beste Flode i sit Slags, den har same mangler og Feyler som de hidtil kiendte i

Europa, og det dependerer af os selv i Tiiden at afhielpe dette. Nyttens og Fordeelene herved andseer jeg som afbeviist af hvad jeg har berørt, og ønsker intet hellere end at faae Leylighed til at fremlægge mine Tanker om Midlerne hertil, og om maaden at indrette herefter vores Flade, som jeg tænker at kan fremsætte i sit fulde Lys, hvilke jeg hidindtil for sine Aarsager skyld ikke har kundet.

Hertil maa jeg andføre, at jeg har havt adskillige Leyligheder, at kome mine handlende Landsmænd til hielp. De Forestildninger jeg gjorde Gr. Grasse om den Tieneste vore Danske Handlende gjorde. Som det Franske Ministerium selv ønskede at blive meere almindelig, da adskillige Beviser jeg havde at mange af de franske samme Fahrtoyer imellem Øerne gik under Dansk Flag, som Greven selv var overtudet om, den Fortroelighed og Venskab han havde til mig, gjorde at jeg fik adskillige smaae Fahrtoyer frigivet, som skiønt under Dansk Flag, forsynet med Dansk Pas og Dansske Connoissementer fra de Danske Øer bleve opbragte under deres Bestemmelse til de Engelske Øer, nogle af disse fandtes ved vores Andkomst i St. Christopher.

Her Forefandtes ofte historier i denne Andledning, som ikke under disse Begivenheder vare angenæme for mig og for den salige Hauch, da adskillige Frandske Officerer frembragte at nogle af disse havde tient som Kaperer for føye Tiid siden og at det Danske Pas fra de Danske Øer, var ligesaa let at faae for de Engelske som for de Frandske, der betalte 5 Moids eller 48 Piastre for samme, det er vist at Franske Skippere bekræftede dette i vores Nærværelse, og producerede desslige Passer, som de forega at faae for bemeldte Pris. De Forestildninger som jeg imidlertid gjorde om Cobotage havde dens Nytte i almindelig for de Franske Øer i den Tiid, hvorunder mueligen kunde indsnige sig en eller anden Misbrug, i følge af den Connection som Danske Borgere paa de Danske Øer kunde Staae udi med de Handlende paa de Franske og Engelske Øer, som aldeeles ikke burde sætte de Danske Connoisseænter i mindste Tvivl, efterdi ingen kunde udstædes uden efterde andordnede fastsatte Love, gjorde imidlertid den Virkning, at et Fahrtoy iblant andre ladet med Bræder, Tiære og Ege-tømmer, bestemt til Antigo blev frigivet.

Det er vist at efter mine Tanker burde de Fahrtoyer som gaaer under de Danske Eylænders Pas, som gives til Eedsvorne Danske Borgere paa Øerne, have sit halve Mandskab af Danske Mand i Krigstiider, men dette indtraf siælden eller aldrig, og fa Mandskabet i almindelighed paa disse berørte Fahrtoyer altid var Engelsk og talte kuns Engelsk, saa gav dette megen Mistanke og gjorde mig meere rarlig, som alletider var overløbet af dem som bleve andholdte og havde Dansk Flag, men jeg maae melde til

Grev Grasses Berømmelse, at han saae igjennem Fingre med meget, og underhaanden lod dem passere paa Grund af den Tieneste jeg vidste at han havde af de Franske, som gik under Dansk Flag derinde.

I den Tiid vi bloquerede den Engelske Flode under St. Christopher blev adskillige Danske Skibe som kom fra Dannemark optagne, da Nøden bragte den Franske Commanderende til at forsyne sig efter Krigs brug for Penge med Provisioner som manglede i Floden. Adskillige Skibe bleve sendte til St. Eustace, som er i nærheden af St. Christopher, tvende af disse bleve bragte til Floden, den 29de January 1782, et Skib var fra Altona adresseret til Schimmelman i St. Croix, det andet ved Navn Baronesse Iselin, som tilhørte bemeldte Baronesse og Compagnie, blev ført af Skipper Cok, begge skulde bringes til St. Eustace, men paa deres Andmodning til mig, udvirkede jeg en skriftlig Ordre fra Grev Grasse, at disse maatte gaae efter deres Ønske til Martinique, der at udlosse og sælge alt efter deres Priser, og lade med Landets Producter efter eget Behag, samt at Convoieres dem strax til Martinique, hvormed de tvende Danske Skippere vare meget fornøiede.

Den Tieneste og Nytte en Dansk saaledes i paakommende Tilfælde kunde gjøre sine Landsmænd naar han er på Flagskibet og havde Admiralsens Fortroelighed gjorde at jeg ved min Afgang proponerede i mit Sted Capitainelieutenant Koefod, som blev bevilget, og hvorom jeg berettede bemeldte hr. Captainlieutenant Koefod, som jeg har erfaret siden formedelst Sygdom blev nødsaget til at forlade Vestindien.

Den 21. Marty Dagen førend jeg andkom til Brest med Fregatten l'Aigrette, som bragte Capitaine Bille²⁰, Capitainelieutenant Krieger²¹ og mig til Frankerig, havde jeg den Uheld under Maneuvringen paa min Vagt i haardt Veyr at falde, hvilket fald bragte atter Smerterne tilbage igjen, som jeg den Tiid havde forvundet meget, hvilket foraarsagede at jeg maatte opholde mig en Maanedes Tiid i Brest, inden jeg kunde taale at kiøre, og at jeg maatte søge Raad hos Medicis ved min Andkomst til Paris, som jeg dog ny gandske kunde følge, efterdi mine Omstændigheder tillod mig at gaa til Baredge om at bruge Badene og Vandene der, hvilket vilde have gjort det alt for bekosteligt. Imidlertid brugte jeg de mig andordnede Miniralske Vande og andre Midler til jeg maatte opholde mig nogen Tiid om at retablere min Helbred, da jeg dernæst fortsatte min Reyse over Holland, Hamborg og Kiel, og andkom igjen til Kiøbenhavn den 16de September 1782 efter et Forløb af af 4de Aar og 2 Maaneder.

Kiøbenhavn dem 28de July 1784

E. W. Stibolt . . . "

Ernst Wilhelm Stibolts videre skæbne er omtalt i indledningen af artiklen. Han havde oplevet nogle begivenhedsrige år i fransk orlogstjeneste, hvilket yderligere kvalificerede ham til en dag at overtage den vigtige stilling som flådens fabrikmester. Ligeledes havde han sluttet venskab med flere af den franske flådes dygtigste søofficerer. Disse venskaber varede livet ud. Blandt de minder, som Ernst Wilhelm Stibolt tog med hjem til Danmark, var et brev, som han sikkert med jævne mellemrum har taget frem. Dette brev var fra den franske konge Louis XVI og et tegn på dennes taknemmelighed over for Ernst Wilhelm Stibolt. Brevet er stadig bevaret.

Kilder og litteratur

Rigsarkivet.

Søetaten.

Admiralitet.

Admiralitetets og Commissariatets Copiebøger 1778-83.

Kgl. Resolutioner 1778-1783.

Registre over indkomne sager 1778-1783.

Indkomne sager 1778-1783.

Søkrigskancelliet.

Kgl. Resolutioner og ekspeditioner 1778-1783.

Kort- og Tegningssamlingen.

Diverse designationer.

Marinens Bibliotek.

Ernst Wilhelm Stibolt: *Kort Udtog over de Campagner og Togter, tilligemed endeel af det mærkværdigste som forefaldt under Samme, og under de Expeditioner som Capitaine E: W: Stibolt bivaanede om Bord paa hans Allerchristligste Mayestæts Krigs Skibe i Aarene 1778, 1779, 1780, 1781 og 1782, item det vigtigste som tildrog sig i sidste Krig hos de Franske, København 1784.*

(Beretning om fransk tjeneste 1778-1782).

Litteratur:

Bjerg, Hans Christian & Erichsen, John: *Danske orlogsskibe 1690-1860. Konstruktion og dekoration. I-II, København 1980.*

Bjerg, Hans Christian: *Poul Løwenørn 1751-1826, København 1984.*

Boatner, Mark M. III, *Encyclopedia of the American Revolution*, New York 1994.

Feldbæk, Ole: *Konvoj*, København 1992.

Koefoed, Georg Albrecht: Forsøg til en Dansk Søe Ord-Bog med Beskrivelse på hver Ord og deres Benævning i det Frandske og Engelske Sprog, Helsingør 1993.

Møller, Anders Monrad: "Søofficerens forsøg til en dansk søordbog", *Handels- og Søfartsmuseets årbog*, 1981, s. 196-206.

Russell, David Lee: *The American Revolution in the Southern Colonies*, North Carolina 2000.

Topsøe-Jensen, T. A. & Marquard, E.: *Officerer i den dansk-norske Søetat 1660-1814 og den danske Søetat 1814-1932*. I-II, København 1935.

Noter

- ¹ Senere vil følge en artikel om admiral Darbys undsætningsekspedition til Gibraltar 1781. Denne artikel er delvist baseret på danske øjenvidneskilringer.
- ² Interesserede læsere bør være kritiske over for Hans Christian Bjergs og Anders Monrad Møllers oplysninger om disse officerers antal og rang. Se endvidere Hans Christian Bjerg (1985), s. 25-31 & Anders Monrad Møller (1981), s. 196-206.
- ³ Hans Christian Bjerg har givet en nærmere beskrivelse af dennes institutions oprettelse i sin biografi om Poul Løvenørn. Se endvidere Hans Christian Bjerg (1985), s. 45-62.
- ⁴ Anders Monrad Møller identificerede forfatteren til denne søordbog i 1980-81 og medvirkede ved dette manuskripts udgivelse i 1993. Se endvidere Anders Monrad Møller (1981), s. 196-206 & Georg Albrecht Koefoed (1993).
- ⁵ Ole Feldbæk synes at overse dette faktum angående dansk flådepolitik i perioden 1793-1800. For eksempel havde både Just Bille, Georg Albrecht Koefoed og Peter Riegelsen erfaring med konvojtjeneste fra den Amerikanske Frihedskrig. Se endvidere Ole Feldbæk (1992), s. 27.

- Samuel Hood (1724-1816) var i 1781 57 år gammel. 3 år tidligere havde han fået en administrativ stilling inden for den engelske flåde. Meget tydede således ikke på, at han skulle ud at tjene igen. Men så blev det i 1780 under Lord Sandwichs flådeledelse, da han forfremmede Samuel Hood til kontreadmiral. Året efter blev Samuel Hood sendt til Vestindien for at assistere admiral Rodney. Samuel Hood viste sig usædvanlig kompetent, men med den inkompetente admiral Rodney ved roret kunne han ikke forhindre Admiral de Grasses relativt succesfulde operationer. Han havde dog en markant del af æren for at besejre Admiral de Grasse i april 1782. Senere under de Franske Revolutionskrige førte han i en periode kommandoen over de britiske flådestyrker i Middelhavet.
- Den franske søofficer Louis Antoine de Bougainville er først og fremmest kendt fra den Preussiske Syvårskrig, hvor han var Markis de Montcalms adjutant i Nordamerika i perioden 1756-60. I tiden frem til den Amerikanske Frihedskrig foretog han en række berømte opdagelsesrejser. Som 50-årig drog han i krig igen og kæmpede med hæder for amerikanernes sag. I slaget mod admiral Rodney i april 1782 lykkedes det ham at redde 8 skibe. Alligevel anklagede Admiral de Grasse ham senere for manglende konduite. Han undgik med nød og næppe massakrerne i Paris i 1792. Han efterlod sig i øvrigt nogle meget værdifulde dagbogsoptegnelser.
- George Brydges Rodney (1719-92) var britisk søofficer med erfaring fra både den Østrigske Arvefølgekrig og den Preussiske Syvårskrig. I sidstnævnte krig havde han kæmpet i Nordamerika og deltaget i Louisbourgs belejring i 1758. I 1771-74 opholdt han sig på Jamaica, hvor han forgæves søgte at blive guvernør. Han håbede via dette embede at kunne finansiere sin meget ekstravagante levevis. I 1778 blev han endelig Admiral og fik året efter tildelt en mindre kommando. I 1780 fik han en større kommando, hvor han med 21 linjeskibe, nogle fregatter og 300 koffardiskibe skulle undsætte Gibraltar fra de spanske belejringsforsøg, inden han afsejlede til Vestindien. Han ankom til Vestindien i 1781. Første del af sin opgave løste han glimrende. Men efter sin ankomst til Vestindien viste han sig ikke tilstrækkelig kompetent til at hamle op med de franske søofficerer. Da han fik visshed om, at hollænderne var gået ind i krigen, erobrede han i januar 1781 St. Eustatius og tog et rigt bytte. Dette bytte kunne gøre Admiral Rodney meget velhavende og sendtes til Storbritannien. Skibene blev dog opsnappet af franskmændene. Hans flådeoperationer i 1781 var derfor overvejende kendetegnet ved fiaskoer. I april 1782 lykkedes det ham at besejre Admiral de Grasse, men han formåede ikke at udnytte sejren til fulde og udslette den franske flåde i de vestindiske farvande. Sejren var ganske vist markant, men han blev alligevel afløst af Admiral Pigot senere på året.

- ⁹ Premierløjtnant Christian Hauch (1752-82) var sammen med Ernst Wilhelm Stibolt og 7 andre søofficerer gået i fransk tjeneste allerede i 1778. Inden sin død i begyndelsen af 1782 var han den 28. oktober 1781 blevet udnævnt til kaptajnløjtnant. Han var i øvrigt storebror til Adam Wilhelm Hauch (1755-1838) – en kendt skikkelse i Frederiksborgmuseets historie.
- ¹⁰ Charles Cornwallis (1738-1805) havde krigserfaring fra den Preussiske Syvårskrig. Allerede i 1776 drog han til Nordamerika, hvor han havde en høj post blandt de britiske officerer. Fra 1780 havde han kommandoen over de britiske tropper i de sydlige kolonier. Briterne syntes at have overtaget, hvorfor han indledte en offensiv mod North Carolina. I sine operationer blev han dog tilføjet en række nederlag af den amerikanske general Nathanael Greene i oktober 1780 og januar 1781. Disse nederlag medvirkede til, at de allierede styrker kunne omringe Charles Cornwallis' styrker i Yorktown og fremtvinge deres kapitulation. Senere blev han udvekslet og kunne vende hjem til England. Han er en af de mest omstridte officerer i britisk historie.
- ¹¹ Louis le Begue de Presle Duportail (1743-1802). Han er i amerikansk historie mest kendt som general Duportail. Han var en af de første franske ingeniørofficerer, der i 1777 drog til Amerika for at assistere i opbygningen af den amerikanske hær og udbygning af amerikanske fæstningsanlæg. Han blev en overgang taget til fange af briterne. Dog blev han senere udvekslet, så han i 1781 kunne spille en vigtig rolle ved Yorktowns belejring i 1781. I efteråret 1783 rejste han hjem til Frankrig, hvor han opnåede en højstående militær position. Han kunne ligesom Markis de Lafayette acceptere de første par år af den Franske Revolution, men da han havde sit hoved kært, flygtede han i 1794 til USA og bosatte sig her frem til 1797, hvorefter han som følge af en stabilisering i Frankrig valgte at rejse hjem. Han døde på hjemrejsen og begravedes til søs.
- ¹² Jean Baptiste Donatien de Vimeur. Comte de Rochambeau (1725-1807). Han førte kommandoen over de franske styrker i Amerika. Han var en særdeles kompetent officer med erfaring fra den Østrigske Arvefølgekrig (1740-48) og den Preussiske Syvårskrig (1756-63). Under disse krige kæmpede han dog på det europæiske kontinent, ikke i kolonierne. I 1780 fik han kommandoen over den franske hjælpestyrke til Nordamerika. Han ankom til Nordamerika i begyndelsen af juli 1780, hvor han sammen med George Washington vendte krigslykken. Det første år var kritisk, men felttoget i 1781 endte med Yorktowns fald og Lord Cornwallis' overgivelse. Han vendte hjem til Frankrig, hvor hans indsats især påskønnedes af Ludvig XVI, mens han i det offentlige billede stod i skyggen af markis de

Lafayette. Han undgik med nød og næppe at miste sit hoved under den Franske Revolution.

- ¹¹ Den sidste sætning har Ernst Wilhelm Stibolt tilføjet i sine senere år som fabrikmester på Holmen.
- ¹⁴ Den franske søofficer Jacques-Melchior Saint-Laurent. Comte de Barras. Han døde i 1800. Han havde kommandoen over den franske eskadre ved Newport under belejringen af Yorktown i 1781. Både George Washington, Comte de Rochambeau og Admiral de Grasse havde svært ved at samarbejde med admiral de Barras. Han viste sig i første omgang uvillig til i tilstrækkeligt omfang at understøtte belejringen. I 1782 udmærkede han sig ved at erobre Montserrat fra briterne. I 1783 trak han sig tilbage.
- ¹⁵ Den britiske officer Henry Clinton (1730-95) fik kommandoen over de britiske tropper i Nordamerika i perioden 1778-82. Han voksede op i Nordamerika og fik sin første kamperfaring under den Preussiske Syvårskrig på det europæiske kontinent. I 1775 vendte han hjem til Nordamerika og viste sig som en særdeles ivrig officer, hvilket ikke altid faldt i god jord hos hans overordnede. Den britiske regering indså dog, at deres chance for succes lå i at udnævne Henry Clinton til øverstkommanderende, hvilket reelt også skete i maj 1778. Imidlertid støttede den engelske regering ikke Henry Clinton med tilstrækkelige tropper og forsyninger. Ligeledes var hans underordnede officerer ikke større militære begavelser, herunder Charles Cornwallis. Først for 80 år siden tog de internationale historikere fat på de omfattende kilder, som denne officer efterlod.
- ¹⁶ Claude Anne Montblern. Markis de Saint-Simon. Han havde kommandoen over de franske tropper, som Comte Grasse transporterede fra Frankrig til Nordamerika.
- ¹⁷ Den britiske søofficer Robert Digby (1732-1814) havde erfaring fra den Preussiske Syvårskrig. Under den Amerikanske Frihedskrig var han 1779-81 næstkommanderende for den britiske flåde i den Engelske Kanal og i admiral Rodneys og admiral Darbys undsættelsesekspeditioner til Gibraltar. Derefter var det meningen, at han skulle sejle til Vestindien med en større eskadre, men Robert Digby valgte at returnere til England, da krigens alligevel syntes afgjort. Han blev admiral i 1794.
- ¹⁸ Den franske admiral Luc Urbain de Bouëxic. Comte de Guichen (1712-90) steg langsomt i graderne i sine unge år. Hans opgaver under den Amerikanske Frihedskrig var overvejende at forsvare de franske kolonier i

Vestindien. Denne opgave løste han også tilfredsstillende. Han vurderedes som en teknisk kapacitet, men han syntes at mangle dræberinstinktet til søs.

- ¹⁹ Admiral Richard Howe (1726-99) havde tjent i Vestindien under den Østrigske Arvefølgekrig. Senere efter den Preussiske Syvårskrig indtog han en markant position i den britiske flådeadministration. Fra 1776 fik han kommandoen over de britiske flådestyrker i Nordamerika. Han kom i et modsætningsforhold til den engelske flådes chef Lord Sandwich, hvorfor han tog sin afsked midt under krigen. I marts 1782 tog han dog kommandoen over de britiske flådestyrker i den Engelske Kanal. Samme efterår lykkedes det ham at undsætte den britiske flådebase i Gibraltar. Under de Franske Revolutionskrige nød han også en fremtrædende position i den britiske flåde.
- ²⁰ Kaptajnløjtnant Just Bille (1744-1802) var den næstældste blandt de udsendte officerer i fransk tjeneste. Han benyttede blandt andet opholdet i Frankrig til at studere kanonstøberi. I oktober 1781 var han blevet udnævnt til kaptajn. Efter sin hjemkomst blev han ansat ved Søkadetakademiet. Han var i øvrigt storebror til den kendte flådeofficer Steen Andersen Bille (1751-1833).
- ²¹ Premierløjtnant Johan Cornelius Krieger (1756-1824) var den næst yngste blandt de officerer, der drog af sted. Han var kun 22 år. Johan Cornelius Krieger blev ligesom Ernst Wilhelm Stibolt belønnet med ordenen Pour le Merite Militaire. Efter hjemkomsten kom han i et modsætningsforhold til sidstnævnte, da han mente, at Ernst Wilhelm Stibolt havde indyndet sig hos Admiral de Grasse for at få ordenen og for at udvirke en fransk pension til sig selv. Det kan dog også skyldes Johan Cornelius Kriegers egen misundelse. Han blev ligesom mange af de øvrige premierløjtnanter forfremmet til kaptajnløjtnant i oktober 1781.

SØOFFICERSFAMILIEN STIBOLT PORTRÆTTER M.V.

Af Mikael Kristian Hansen

I forbindelse med udarbejdelsen af artiklen om søofficeren E.W.Stibolt og hans deltagelse i den Nordamerikanske uafhængighedskrig 1781-82, der gengives andet steds i dette nummer af tidsskriftet, har stud.mag. Mikael Kristian Hansen fået optaget en række portrætter og klenodier vedrørende søofficersfamilien Stibolt, som stadig er i privat eje. Som et supplement til den nævnte artikel og som et bidrag til kendskabet til den danske flådes officerer i 1700-tallet bringer tidsskriftet her undtagelsesvist i farver disse illustrationer. Flere af portrætterne har været gengivet tidligere, bl.a. i Topsøe-Jensen & Marqvards bog om dansk-norske og danske søofficerer 1660-1814 under de pågældende, men kvaliteten i gengivelserne har været problematisk.

Ernst Wilhelm Stibolts tildeling af Pour le Mèrite Militaire. Privateje. Foto: Carsten Kreuzmann

Ifølge familietraditionen og påskriften på bagsiden af portrættets ramme skulle det være Caspar Henrik Stibolt (1692-1779). Kommandørkaptajn og kommandant på Christiansø. Han blev sammen med sine efterkommere optaget i dansk adelsstand i 1777. Fader til Ernst Wilhelm Stibolt. Portrættet har tidligere været gengivet som værende Ernst Wilhelm Stibolt – herunder i Orlogsmuseets faste udstilling. På grund af uniformsdistinktioner, der kun blev båret af danske Søofficerer i 1783 kan der næppe være tvivl om at portrættet forestiller søofficeren Hans Henrik Stibolt (1735-93). Ubekendt kunstner. Privateje. Foto: Carsten Kreuzmann

Andreas Henrik Stibolt (1739-1821). Kommandørkaptajn og forfatter i oplysningstidens Danmark. Storebroder til Ernst Wilhelm Stibolt. Ubekendt kunstner. Privateje. Foto: Carsten Kreuzmann

Ernst Wilhelm Stibolt (1742-96). Kommandørkaptajn og fabrikmester. Bedst kendt i eftertiden som Henrik Gerners konkurrent, men altså også frivillig i den Amerikanske Frihedskrig (1775-1783). I uniformens venstre side ses ordenen Pour le Mérite Militaire. Ubekendt kunstner. Privateje. Foto: Carsten Kreutzmann

Thomas Christian Stibolt (1744-1816). Kommandørkaptajn og kommandant på Christiansø. Lillebroder til Ernst Wilhelm Stibolt. Han var ikke så kompetent en søofficer som sine brødre. Ubekendt kunstner. Privateje. Foto: Carsten Kreutzmann

Viceadmiral Jens Peter Stibolt (1774-1860) som barn på skødet af moderen Christiane Stibolt (1744-1817), der var datter af plantageejereren Jens Peter de Hemmer på St.Croix. Ubekendt kunstner. Privateje. Foto: Carsten Kreuzmann.

Flere kræfter mindre vægt

2004 introduceres 3 nye 1,5 l.
Mariner OptiMax motorer
75 - 90 - 115 HK

Den imponerende lave vægt i forhold til sammenlignelige 4-taktere, gør dem perfekte til mindre og hurtigere både. Alligevel er disse 3-cylindrede 1,5 l. motorer pakket med de samme sejlegenskaber, som OptiMax V6.

Bedst af alt, de er imponerende stærke i ydelse.

Kan leveres med SmartCraft digital instrumenter, som giver dig total kontrol over båden.

IMPORTØR:

Ketner Outdoor A/S
Vibeholms Allé 15
2605 Brøndby

Tlf. 43 27 11 66

Fax 43 96 10 14

MARINER

www.ketner-outdoor.dk

Ketner
OUTDOOR A/S

Få et godt tilbud på alle familiens private forsikringer

- ✓ Lave præmier
- ✓ Medindflydelse
- ✓ Forsikring til kostpris
- ✓ Overskud retur

Klubben tilbagebetale 1,4 mio. kr. for 2004 til medlemmerne

Bilforsikring uden Bonustab

Ansvars- og kaskoforsikring for alm. personbiler.
Mindst 8 års skadefri kørsel. Selvrisiko kr. 3.441.
Der er ingen selvrisiko ved reparation af frontruder.
Helårlig præmie

Fra kr. 4.033

Bygningsforsikring

Parcelhus indtil 125 m² i 1 plan med/uden kælder.
Fuld bygningskasko inkl. svamp/insekt
samt skjult rørskaade. Selvrisiko kr. 1.296.
Helårlig præmie

Fra kr. 2.667

Familiens Basisforsikring

Forsikringssum kr. 688.000.
Omfatter: Indbo, el-skadeforsikring, privatansvar, rejsegods
og retshjælp. Selvrisiko kr. 1.718.
Helårlig præmie

Fra kr. 1.245

Studie-/Uddannelsesforsikring

Omfatter: Indbo inkl. cykler, pc-udstyr, el-skadeforsikring,
ansvarsforsikring for husstanden og ulykkesforsikring med
kr. 629.300 ved invaliditet samt tandskader for forsikringstageren.
Selvrisiko kr. 723. Helårlig præmie

Fra kr. 1.129

Ungdomsforsikring

Kan tegnes af personer under 35 år, der bor alene.
Omfatter: Indboforsikring kr. 238.000 og ansvarsforsikring.
Selvrisiko kr. 500. El-skadeforsikring kan tilvælges.
Ulykkesforsikring kr. 31.000 ved død og kr. 463.000
ved invaliditet samt tandskadedækning. Helårlig præmie

Fra kr. 996

Samlerabat

Hvis du eller din husstand tegner mindst 3 forsikringer – ud over bilforsikringen – får du 10% rabat på de fleste forsikringer. Hos os er rabatten ikke en skjult selvrisiko – du får nemlig rabat hvert år, også selv om du har haft skader. Ved nye forsikringer fratrækkes rabatten med det samme – du skal altså ikke vente et helt år med at få dine egne penge tilbage.

GF FORSIKRING

GF-Forsikringsklub Forsvaret

Gennem mere end fyrre år har VIKING forsøgt at udstyre mennesker til at kunne færdes frit og sikkert. På arbejde og i fritiden.

Vi er nu otte hundrede medarbejdere over hele verden, der dagligt lægger hele vores energi og koncentration i at producere de bedste materialer til beskyttelse og redning af menneskeliv til søs og på land.

Med 16 datterselskaber, 270 servicestationer samt agenter overalt på kloden kan vi med stolthed sige, at solen aldrig går ned over VIKING. VIKING er i aktivitet 24 timer i døgnet 7 dage om ugen, året rundt.

WHEN IT COMES TO
safety
— THINK VIKING™

Commanding Communication

Mærsk Data Defence har været leverandør til Søværnet siden midten af 1980'erne. Også Søværnets nyeste enheder bliver forsynet med integrerede kommunikationsløsninger fra Mærsk Data Defence.

FAABORG VÆRFT A/S

FAABORG VÆRFT A/S

Søværnets trofaste
samarbejdspartner

Godkendt af Søfartsstyrelsen
Kvalitetsstyring i henhold
til ISO 9001:2000

Nybygninger - Ombygninger - Vedligeholdelse
Udføres i glasfiber i henhold til
klasseselskabernes godkendelser:
Lloyds Register, Germanischer Lloyd samt DNV.

FAABORG VÆRFT A/S TEL: +45 62 61 21 10
VÆRFTSVEJ 7 FAX: +45 62 61 03 30
DK-5600 FAABORG MAIL: fv@faaborg-vaerft.dk

WWW.FAABORG-VAERFT.DK

PartnerShip...

PartnerShip in Safety Management and Ship Automation with Lyngsø Marine

*Lindøværftet glæder sig
over at bygge*

Fleksible Støtteskibe til Søværnet

Odense Lindo

Odense Staalskibsværft A/S

Postboks 176, DK-5100 Odense C

Tlf. 63 97 12 34 - Telex 59 849 verft dk - Fax 63 97 23 00

A.P. Møller - Mærsk Gruppen

Construction of Naval Vessels with Mission Modules

Naval
Team
Denmark

Members:

Odense Steel Shipyard Ltd.

DANYARD AALBORG A/S

Terma A/S

Maersk Data Defence AS

Systematic Software Engineering A/S

RESON A/S

Promecon as

DESMI A/S

Logimatic Engineering A/S

Lyngsø Marine A/S

CUBIC-Tavleproduktion A/S

NORDIC DEFENCE INDUSTRIES A/S

EIVA a/s

HMK GROUP

FORCE Technology

Affiliated Members:

ENMACO MOTORS/CATERPILLAR

EADS Deutschland GmbH

ADI LIMITED

SAAB Bofors UNDERWATER SYSTEMS AB

Naval Team Denmark

Coordination Office

Axeltorv 6, 4.

1609 Copenhagen V

Denmark

Tel.: +45 33 33 96 94

Fax: +45 33 33 96 54

navalteam@navalteam.dk

www.navalteam.dk

Suppliers to the Royal Danish Navy

POWERHOUSE

– Styrke uden grænser

Hos Pon Power A/S er god kvalitet mere end selve produktet.

Du får de bedste motorer og alle de originale reservedele – og du får mere end det. POWERHOUSE rummer branchens bedst uddannede medarbejdere og værdifuld viden om installation, drift og servicering af Power Systems til alle formål.

Kontakt Pon POWERHOUSE - og hør mere om, hvordan du sparer **din tid... og dine penge.**

MaK

Pon Power A/S
Øresundsvej 9 · DK-6715 Esbjerg N
Tlf. 76 14 64 00 · Telefax 76 14 64 01
www.pon-cat.com

POWERHOUSE giver dig mulighed for at samle alle dine aktiviteter ét sted. Det er både nemmere, billigere og mere sikkert.

- Individuelle serviceaftaler
- Døgnservice
- Autoriseret el-afdeling
- Dag-til-dag levering af reservedele
- Worldwide forhandlernet
- Akkrediteret under DANAK

Autoriseret MaK forhandler

pon

CAT

CFlex

A New Generation of Terma Naval C4I Systems

- Total Sensor and Weapon Integration
- Maximum Commercial-Off-the-Shelf Hardware
- LAN Distributed TV and Radar Video

Component-based Software Architecture providing:

- Configuration flexibility
- Reduced test requirements
- Reduced maintenance costs
- Open interface to third party software

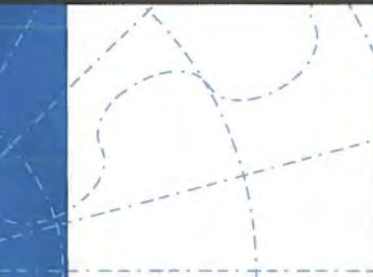
The C-Flex concept allows for continuous upgrade of ships with new equipment without major costs and waiting time for a new software release. A concept designed for a continuous improvement of the technology rather than mid-life upgrades.

www.terma.com

TERMA[®]

AUV Sonar Systems for MCM & Surveillance

- Integrated terrain navigation, tactical seafloor mapping
- Mission reconfigurable
- High resolution
- Smart power management

RESON

DENMARK

Tel: +45 47 38 00 22
E-mail: reson@reson.dk

UNITED KINGDOM

Tel: +44 1224 709 900
E-mail: sales@reson.co.uk

SOUTH AFRICA

Tel: +27 21 78 63 420
E-mail: reson@reson.co.za

THE NETHERLANDS

Tel: +31 10 245 1
E-mail: info@reson.nl

UNITED STATES

Tel: +1 (805) 964 6260
E-mail: sales@reson.com

GERMANY

Tel: +49 431 720 7180
E-mail: reson@reson-gmbh.de

SINGAPORE

Tel: +65 6 872 0863
E-mail: sales@telenav.com

ITALY

Tel: +39 051 57 2
E-mail: info@reson.it

www.reson.com

Dampskibsselskabet A/S

NORDEN

Rederidrift siden 1871

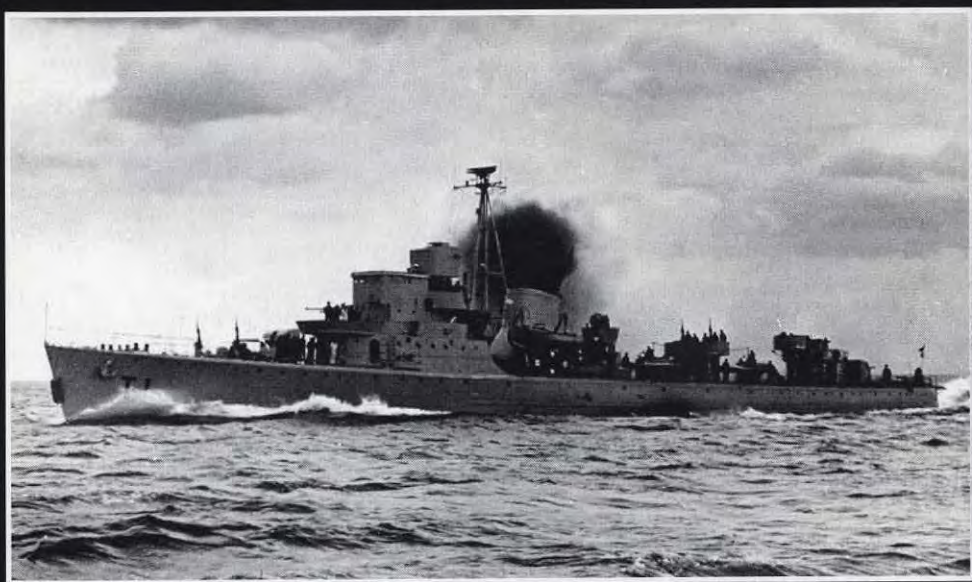

Dampskibsselskabet "NORDEN" A/S, Amaliegade 49, 1256 København K
Telefon 33150451 Hjemmeside www.ds-norden.com

Tidsskrift for Søværnen

Nr. 3 · 2005 · 176. årgang

UDGIVET AF SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Tidsskrift for Søværnen

2005/3 * 176. årgang

Redaktion: Hans Christian Bjerg og Klaus Bolving

INDHOLD

Meddelelse fra redaktionen	139
Aldrig mere en 9. april. Genopbygningen af Danmarks forsvar 1945-51 med særlig vægt på Søværnet, 1. del 1945-46 <i>af Søren Nørby</i>	140
Nekrolog over Niels Faye	183
Nekrolog over Erik Stærmose	185
Boganmeldelser Bismarck. Kampen om Atlanten (Arvid Sørensen)	188
Marinens Bibliotek Erhvervelser marts/april 2005	192
Annoncer	210

Redaktionen sluttet 1. juni 2005

Forsiden:

Torpedobåden HUITFELDT i 1947
under en fuldkræftsprøve (foto: Orlogsmuseet)

MEDDELELSE FRA REDAKTIONEN

2005/3

Det er ikke så ofte, at der på universiteterne skrives specialer om søværnets historie. I nærværende nummer af Tidsskrift for Søværnen kan vi dog bringe et sådant speciale, der skønnes at have læsernes interesse. Det drejer sig om cand.mag. Søren Nørbys afhandling om søværnets genopbygning 1945-51. Første del går frem til 1946, og bringes i dette nummer. Anden del vil afslutte gennemgangen frem til 1951. Den bringes i næste nummer. Som i 1807, da englænderne tog hele vor sejlende flåde, blev den danske flåde rykket op med rod den 29. august 1943. Set i bagklogskabens klare lys må det konstateres, at dette materielmæssigt var en fordel. Man kan gøre sig det tankeeksperiment, at den danske flåde ikke havde sænket sine egne skibe og fartøjer i 1943, men var blevet holdt intakte til afslutningen af besættelsen. I dette tilfælde havde det nok været svært, både politisk og især økonomisk, at få erstattet mange af de da udtjente skibe. Nu var man tvungen til på grund af de opgaver, der forelå, at få fat i nyt materiel. Dette kom til at passe fint med at der kom søofficerer hjem fra England og Sverige med nye ideer og nye erfaringer. Generelt var det en spændende fase for søværnet. Samtidig var man usikker over for inden for hvilken sikkerhedspolitisk ramme, den nye flåde skulle opbygges.

Når dette læses er Søren Nørbys bog om danske ubåde 1909-2004 udkommet. Den direkte anledning er, at ubåden SÆLEN, samtidig med nedlæggelsen af det danske ubådsvåben, er blevet placeret på Bradbænken på Holmen, og den 24. juni er åbnet som museum under Statens Forsvarshistoriske Museum – som Tøjhusmuseet og Orlogsmuseet nu samlet betegnes. Søren Nørbys bog vil vi vende tilbage til i de kommende numre.

I de senere årgange er indekset over den foregående årgang normalt været bragt i nr. 3 af tidsskriftet. Det må desværre udskydes til nr. 2005/4, der forventes udsendt i august.

Hans Christian Bjerg

ALDRIG MERE EN 9. APRIL!

Genopbygningen af Danmarks forsvar 1945-1951 med særlig vægt på søværnet 1. del 1945-46

Af Cand.mag. Søren Nørby

Nærværende afhandling er en bearbejdet udgave af cand.mag. Søren Nørbys specialeopgave i historie på Københavns Universitet. Opgaven vil i sin helhed med kildehenvisninger og litteraturliste kunne lånes på Marinens Bibliotek eller ved henvendelse til forfatteren på soeren@noerby.net

Indledning

Den 29. august 1943 satte den tyske besættelsesmagt i Danmark det danske forsvar ud af spillet. Mens det lykkedes tyskerne at overtage hovedparten af hærens materiel, formåede søværnet at sænke eller på anden måde ødelægge hovedparten af sine skibe, og en lille håndfuld fartøjer nåede sågar neutralt svensk område.

Under krigen lykkedes det at opbygge en mindre hærstyrke, den såkaldte Danske Brigade, i det neutrale Sverige, og den 5. maj 1945 vendte både de danske skibe og Brigaden hjem til Danmark.

Styrkerne var dog så små, at det danske forsvar ved befrielsen var reelt ikke-eksisterende.

Styrkerne vendte hjem til et land, der rigtig nok ikke havde oplevet direkte kamphandlinger, men som alligevel stod overfor et væld af udfordringer, hvoraf opbygningen af et nyt forsvar blev blot én af mange. Genopbygningen blev desuden besværliggjort, da forsvaret blev pålagt en række presserende opgaver, der skulle løses, for at det danske samfund igen kunne komme på fode.

Artiklens mål var at klarlægge, hvordan det danske forsvar, og herunder især søværnet, kom på benene igen efter Anden Verdenskrig, og samtidig redegøre for, hvilke(n) fjende(r), forsvaret blev opbygget imod i perioden fra befrielsen i maj 1945 og frem til juni 1951, hvor den første forsvarslov efter krigen blev vedtaget.

Forsvarets opgaver

Som det vil være læserne af Tidsskrift for Søværnen bekendt, er et lands forsvar blot en del af dets overordnede udenrigs- og sikkerhedspolitiske redskaber, og som oftest dét, som bliver taget i brug sidst. Normalt er målet med landets udenrigspolitik at undgå, at det bliver nødvendigt at aktivere forsvaret. Mislykkedes det er det forsvarets opgave - som navnet mere end antyder - at forsvare et givent område. I det danske forsvars tilfælde det danske territorium. Forsvarets hovedopgave er at sikre landet mod udefrakommende trusler, men selv om ingen politikere siger det højt, vil forsvaret også kunne blive aktiveret i forbindelse med større indenrigspolitisk uro, hvor regeringen ønsker at fastholde eller reetablere kontrol over landet.

Det er regeringen, der bestemmer både forsvarets opgaver, størrelse og økonomiske grundlag, mens forsvarets ledelse internt har stor kontrol over mandskabets uddannelse og taktiske forsvarsforberedelser. Forsvaret kommer også selv med forslag til nye materielanskaffelser, der dog som oftest skal godkendes af Folketingets finansudvalg eller partierne bag de løbende forsvarsforlig, inden de kan sættes i værk.

Derudover udfører forsvaret i fredstid forskellige opgaver. Som led i den konstante uddannelse af personellet står søværnet bl.a. for farvandsovervågning, kystbevogtning, fiskeri-inspektion, søopmåling, suverænitets-håndhævelse ved Færøerne og Grønland og indgår i søredningstjenesten. Hæren kan tilkaldes ved større naturkatastrofer eller uro og har bl.a. i år med hårde vintre været i aktion for at bringe forsyninger ud til folk i nød.

Forsvarets organisation

Indtil oprettelsen af Forsvarsministeriet i 1951 bestod det danske forsvar af en hær og et søværn, der begge havde en tilhørende fly-afdeling. De var underlagt hver deres ministerium; hæren Krigsministeriet og søværnet Marineministeriet, men blev kontrolleret af den samme politiske minister, der blev benævnt forsvarsminister. Værnenes opdeling betød, at der i krigs- eller krisesituationer ikke var nogen fælles leder af landets forsvar. I stedet havde de to værn hver deres indsatsplan, som dog blev forsøgt koordineret værnene imellem.

I den her behandlede periode var hærens øverste leder generalløjtnant Ebbe Gørtz¹⁾, mens søværnet blev ledet af viceadmiral A. H. Vedel. Begge var tiltrådt deres stillinger i 1941. A. H. Vedel var chef for både Søværnskommandoen og direktør for Marineministeriet; en ordning, som søværnet selv betegnede som meget smidig og velfungerende. Hos hæren

var de to poster fordelt på to personer. I søværnet nød Vedel stor og loyal opbakning bl.a. som følge af, at han (velfortjent) havde fået en stor del af æren for den succesfulde sænkning af flåden den 29. august 1943.

Danmarks sikkerhedspolitiske situation, maj 1945

Ved befrielsen i maj 1945 stod Danmark overfor en ny sikkerhedspolitisk situation. Nabolandet Tyskland, der i mere end tre generationer havde været den vigtigste faktor i dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik, var både besejret og besat. Samtidig var Sovjetunionen blevet kontinentets stærkeste militærmagt. Dets hære stod langt ind i Europa, og der var stor usikkerhed overfor landets udenrigs- og sikkerhedspolitik. Storbritannien var svækket af fem års krig, og sluttelig var der stor tvivl om USA, nu hvor krigen var vundet, ville gå tilbage til mellemkrigstidens isolationspolitik og igen trække sig ud af Europa.

Geografisk lå Danmark i 1945 midt på skillelinien mellem øst og vest, hvilket tydeligst kom til udtryk ved, at landet var blevet befriet af både britiske og russiske styrker. Danmarks geografiske placering ved ind- og udsejlingen til Østersøen gjorde det fortsat interessant for stormagterne,

Danmarks placering ved porten til Østersøen. Den røde markering viser den russisk kontrollerede østersøkyst, og viser tydeligt, at Østersøen var Sovjetisk interesseområde. Ikke bare Bornholm men også Sjælland lå bag den sovjetiske grænse.

især Sovjetunionen, der under krigen havde fået kontrol over det baltiske område og Nordøsttyskland.

Samtidig var Danmarks internationale stilling ikke den bedste. Først den 29. august 1943 var den danske regering gået af, og mange mente, at Rigsdagen indtil da havde vist sig for samarbejdsvillig overfor de tyske besættelsesmyndigheder. Overfor Sovjetunionen havde Danmark yderligere det problem, at regeringen under krigen, for at takkes tyskerne, havde underskrevet Anti-kominternpagten, der var vendt mod Sovjetunionen.^[2] Det betød, at der ikke var enighed blandt de allierede om, hvorvidt Danmark skulle tælles blandt de allierede.

Neutralitet eller alliance, brud eller kontinuitet?

Frem til den 9. april 1940 havde Danmark officielt været neutral, men den politik havde lidt skibbrud ved den tyske besættelse. Allerede i forhandlingerne mellem politikerne og modstandsbevægelsens Frihedsråd om en samlingsregering i foråret 1945, måtte politikerne forpligte sig til at lade alle forestillinger om den isolerede neutralitet falde. Spørgsmålet er dog om politikerne reelt skiftede politik, eller om afsværgelsen af neutralitetspolitikken blot var et nødvendigt spil for galleriet.

Folketingets egen officielle redegørelse for perioden, "*Dansk Sikkerhedspolitik 1948-1966*" står der direkte at "*den danske regering [efter befrielsen] søgte at optage den udenrigspolitik, der var ført i mellemkrigsårene, d.v.s. en neutralitetspolitik*". En konklusion som støttes af en udtalelse af daværende udenrigsminister J. Christmas-Møller, der den 18. september 1945 udtalte, at Danmark ikke skulle tilslutte sig nogen blok – hverken østlig, vestlig eller nordisk. Tværtimod skulle Danmark arbejde for at have samme gode forhold til både øst og vest. Udenrigsministerens udtalelse må have været præget af et hensyn til den russiske tilstedeværelse på Bornholm, men kom til at kendetegne regeringens politik også efter at russerne i april 1946 havde forladt den danske østersø-ø.

Danmarks optagelse i FN

Den verdensorganisation ved navn De forenede Nationer (FN), der i sommeren 1945 opstod på baggrund af Anden Verdenskrigs alliance mod Tyskland, Italien og Japan, kom til at spille en central rolle i Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik og herunder også for diskussionen om hvornår den danske regering brød med neutralitetspolitikken. FN er ydermere interessant da medlemskabet fik stor indflydelse på Danmarks forsvarspolitik de første år efter befrielsen.

For de danske politikere var det i månederne efter befrielsen meget vigtigt at blive optaget i FN. En optagelse skulle symbolisere, at Danmark var at regne blandt de allierede. Politikerne forsømte derfor ikke nogen muligheder for at slå fast, at Danmark var og altid havde været at tælle blandt Tysklands fjender, og derfor fortjente en plads i FN. Det var derfor med stor tilfredshed, at det den 29. maj 1945 lykkedes Danmark at blive inviteret med til FN's stiftende samling i San Francisco. Set i lyset af, at ingen på dette tidspunkt vidste præcist, hvordan den nye internationale organisation ville komme til at fungere, skal glæden ved den danske optagelse nok mest ses som en glæde over at blive regnet blandt de krigens sejrherre.

Det havde dog ikke været let for Danmark at blive optaget i FN. Især havde Sovjetunionen været imod dansk deltagelse, og hverken USA og Storbritannien tillagde Danmark så stor betydning, at de ville risikere uenighed med Sovjetunionen om spørgsmålet. Det kom til at spille en stor rolle i Danmarks holdning til organisationen, og betød at Danmark i 1945 havde et problematisk sikkerhedspolitisk ståsted. Neutraliteten havde spillet fallit den 9. april 1940, men det var ikke muligt at få en sikkerhedspolitisk garanti fra de vestlige stormagter. Den beskedne interesse de havde udvist for Danmarks optagelse i FN, gav regeringen indtrykket af, at det var mere end tvivlsomt om USA og Storbritannien var villige til at komme Danmark til undsætning i tilfælde af et angreb. Denne konklusion fik dog minimal indflydelse på den danske beslutning om at søge medlemskab af FN, da der i 1945 ikke eksisterede noget alternativ til den nye verdensorganisation.

Det er denne artikels forfatters holdning, at Danmarks medlemskab af FN var et brud med den isolerede neutralitet, men ikke med selve neutralitetspolitikken. Nok forsvandt ordet neutralitet fra den offentlige diskussion, men det blev erstattet af ord som brobygning, ikke-blok-politik og mægling. Ord som kan tolkes som, at Danmark nok skulle deltage i konflikterne, men uden at tage part. Den socialdemokratiske politiker Hartvig Frisch sagde det klarest, da han på Folketingets talerstol udtalte, at nok var neutralitetsbegrebet dødt, men *"den dag, hvor en konflikt ville udbrude imellem de magter, som netop er grundlaget for [FN-pagten], ville jo ganske automatisk i samme øjeblik hele det gamle neutralitetsproblem dukke op for de små stater"*.^[3] Det skulle vise sig, at Frisch ord var en rammende profeti for udviklingen i FN i årene efter krigens afslutning, og hans holdning til neutralitetspolitikken kan genfindes i den danske udenrigs- og sikkerhedspolitik i perioden helt frem til medlemskabet af NATO^[4]. Trods de officielle udtalelser om at mægle og bygge bro und-

lod Danmark at engagere sig i de store kriser i Europa (f.eks. Grækenland og Spanien) og i Palæstina i den her behandlede periode. Igen et udtryk for at den danske regering fortsat ønskede en dansk neutralitet, om ikke af navn, så af gavn.

FN og det danske forsvar

I FN's charter var der lagt op til at den skulle være en meget handlekraftig organisation. I paragraf 43 forpligtede medlemslandene sig til at tillade FN at benytte medlemslandenes territorium og baser og at stille styrker til rådighed for organisationen. De nærmere detaljer omkring antal soldater, udrustning osv. skulle hurtigst muligt forhandles på plads. Denne paragraf kom til at påvirke den danske forsvarspolitik især i begyndelsen af den her behandlede periode.

Generelt havde alle Folketingets partier en meget positiv holdning til FN, og man forventede sig store ting af organisationen. I Folketinget var der i sommeren 1945 flertal for, at Danmark skulle leve op til de kommende krav fra FN og at disse skulle danne grundlaget for forsvarrets genopbygning. Dermed skulle man også afvente udspillet fra FN før man påbegyndte den egentlige genopbygningen af forsvaret. Kun de konservative var uenige og mente, at man selv skulle gå i gang med genopbygningen, og så senere søge at inkorporere FN's ønsker. Det konservative særstandpunkt kom dog ikke til at spille nogen større rolle, da flertallet i Folketinget – i en for danske forhold i militærspørgsmålet enestående enighed – støttede regeringens holdning om at afvente et udspil fra FN. Der var to elementer, der gjorde regeringens politik nødvendig. For det første var medlemskabet af FN en enten-eller ting. Danmark kunne ikke vælge og vrage hvilke elementer af organisationens charter, som man ville leve op til. Derfor var der ikke nogen vej udenom de militære forpligtelser. Derudover har det også spillet en rolle, at opbygningen af et nationalt dansk forsvar kunne ses som tegn på, at man fra dansk side ikke troede på FNs mulighed for at garantere den danske suverænitet. Det var et signal, som den danske regering i 1945 ikke ønskede at sende.

De politiske partiers forsvarspolitiske udmeldinger i sommeren 1945

I sin tiltrædelsestale i Rigsdagen den 9. maj 1945 udtalte statsminister Vilhelm Buhl bl.a. følgende om det danske forsvar: *"Ved tysk Tvang blev den danske Forsvarsmagt opløst. Men dens Befalingsmænd og Soldater gik i stor Udstrækning ind i Danmarks underjordiske Frihedshær, og de ydede deres betydningsfulde Indsats i Befrielsesværket. Regeringen vil nu søge Hæren og Flaaden genskabt saa hurtigt, som Materiel og Udrust-*

ning kan fremskaffes". Han fortsatte: "[det er] Regeringens håb, at Forsvarssagen, som så længe har været genstand for bitter meningsforskel, vil kunne løses i fællelskabets ånd som en sag, der kan samle hele det danske folk, og som et sandt udtryk for folkets demokratiske indstilling og vilje til selvstændighed".¹⁵ De flotte ord blev dog ikke umiddelbart fulgt op af de nødvendige politiske retningslinier eller økonomiske midler.

Både de konservative og Socialdemokratiet fremlagde i løbet af sommeren '45 nye partiprogrammer, og de andre partier udsendte en række udtalelser, der også skulle markere deres politiske standpunkter på de relevante områder. Både i partiprogrammerne og valgkampen blev hovedemnerne landets økonomi, socialpolitik, rationering, bolig manglen samt retsopgøret. Det danske forsvar og landets fremtidige udenrigspolitik fik kun lidt opmærksomhed i en valgkamp, der vendte blikket indad og fokuserede på problemerne og udfordringerne ved genopbygningen af landet.

Forsvarspolitikken blev dog nævnt i Socialdemokratiets valgprogram "*Fremtidens Danmark*", men først på side 72. På kun tyve linier slog partiprogrammet fast, at det danske forsvar skulle ordnes, så det kunne imødekomme både forpligtelserne fra FN, og samtidig sikre landets selvstændighed. En meget vag og ukonkret udmelding, som det var svært at være uenig i. Socialdemokratiet havde efter befrielsen meget svært ved at finde et nyt forsvarspolitisk ståsted efter tredive års nedrustningspolitik. Samtidig ønskede partiet ikke at forsvaret blev et politisk emne, da socialdemokraterne havde fået hovedparten af skylden for forsvarets miserable situation den 9. april 1940, og den deraf følgende lette tyske besættelse af Danmark.

I de radikales valgudspil anerkendte partiet også, at Danmark måtte honorere de kommende krav fra FN, men slog samtidig fast, at det ville være "*fantasteri at tillægge Danmark eller tilsvarende små lande selvstændige krigsmæssige opgaver*".¹⁶ En holdning, som partiet efterfølgende gang på gang forfægtede fra Folketingets talerstol. Ikke overraskende var Det konservative Folkeparti lodret uenig i de radikales udmelding. I partiets valgprogram "*Vi vil vinde freden*" blev det slået fast, at Danmark skulle forsvares til det yderste, og at det krævede et stærkt forsvar.¹⁷

Som nævnt var der mange emner i den verserende valgkamp, og forsvarssagen nåede aldrig frem i forreste linie. Det ses bl.a. i det konservative valgoplæg, hvor forsvarssagen nok udgjorde et længere afsnit med en række stærke udmeldinger, men hvor afsnittet var placeret et godt stykke inde i programmet. Bl.a. kom spørgsmålet om en ny Grundlov før afsnittet om forsvarspolitikken.

Forsvarssagen blev dog nævnt i valgkampen, hvilket hovedsageligt skyldtes de konservative, der under valgkampen fremkom med det postulat, at havde man fulgt dets tanker om opretholdelsen af et stærkt dansk forsvar i 1930'erne, havde Danmark været beredt den 9. april. Partiet gik dog ikke så langt som til at hævde, at man derved kunne have undgået den tyske besættelse.

Ønsket om et nyt stærkt forsvar blev støttet af den danske befolkning. I en Gallupundersøgelse i sommeren 1945 erklærede knap 62 % af de adspurgte sig som tilhængere af et stærkt forsvar. Det var en støtte, der ikke kun var at finde i de normalt forsvarsvenlige kredse i befolkningen; over 59 % af folk, der beskrev sig selv som arbejdere, støttede tanken om et stærkt forsvar, og støtten var ikke kun passiv. I årene efter krigens afslutning blev der oprettet talrige frivillige hjemmевærnsforeninger rundt om i Danmark. Da denne videreførelse af modstandskampens tanker blev lovmæssigt oprettet og støttet af regeringen i juli 1948 talte foreningerne over 70.000 medlemmer.

De vage forsvarspolitiske udmeldinger i befrielsessommeren skal ikke tolkes som en bevidst nedprioritering af Danmarks sikkerhed, men snarere som et tydeligt tegn på, at situationen endnu var for flydende til, at man kunne og turde komme med nogen sikre udmeldinger om, hvordan forsvaret skulle genopbygges. Derudover "led" Danmark af en mangel på en umiddelbar fjende, hvilket gjorde det muligt at udskyde prioriteringen af forsvaret.

Det skal dog nævnes, at der ikke var nogen, der stillede spørgsmål ved at Danmark i det hele taget skulle have et forsvar. Efter Første Verdenskrig havde bl.a. Socialdemokratiet ønsket helt at afskaffe forsvaret, men den slags tanker var der i 1945 ingen partier, der gik ind for. Debatten gik "kun" på, hvordan og hvor hurtigt forsvaret skulle / kunne genopbygges og hvilket styrkeniveau, det skulle opbygges til.

Lovgrundlaget – Forsvarsloven fra 1937

I 1945 var lovgrundlaget for forsvaret Forsvarsloven af 1937. Her havde man søgt at rette lidt op på nedskæringerne i forsvarsloven af 1932, der havde indeholdt søværnets hidtil laveste budget. Loven af 1937 udmærkede sig dog ved at være meget upræcis mht. søværnets udseende. Den opremsede kun at søværnet skulle råde over torpedo- og undervandsbåde, depot- og værkstedsskibe, mineskibe, inspektions- og opmålingsskib samt Kongeskibet og luftfartøjer, men indeholdt ingen tal for, hvor mange enheder, der skulle være i de respektive klasser.

Krigsudbruddet i september 1939 havde fået Rigsdagen til at vedtage en ekstraordinær tillægsbevilling til forsvaret. Søværnets bevilling på 9,2 mio. kr. gik til tiltrængt vedligeholdelse af flådens undervandsbåde og til indkøb af antiluftskytts. I maj 1945 var skytset ranet, og undervandsbådene var blevet ødelagt 29. august 1943, så der var ikke meget tilbage af tillægsbevillingen. Her ses ødelagte undervandsbåde i Søminegraven på Holmen, maj 1945. (Søværnets Undervands- og Fjernkendingskole).

Lovens beløbsramme blev øget med 9,2 mio. i september 1939 og i januar 1940 med yderligere 35 mio. kr. til et mindre nybygningsprogram bestående af to store torpedobåde, en ubåd, to minefartøjer, et inspektionsskib, ti ministrygere i træ samt for fem mio. kr. flymateriel. Den tyske besættelse betød dog, at kun de planlagte ministrygere og mineskibe blev færdigbygget.

Forsvarets situation, maj 1945

Status for det danske forsvar i maj 1945 var meget nedslående. Den 29. august var både hær og flåde blevet opløst, og den 5. maj rådede hæren kun over de ca. 5000 mand, der under krigen var undsluppet til Sverige og her indgået i Den danske Brigade.^[8] Hertil kan tilføjes de ca. 43.000 mand, der i maj 1945 var aktive i modstandsbevægelsen, men disse var

*Hjemsendelsesseddel for
doværende math-elev Jørgen
Strange Lorenzen. Dateret
19. oktober 1943, hvilket var
samme dag, som Lorenzen
blev løsladt fra tysk inter-
nering efter flådens sænk-
ning.
(Jørgen Strange Lorenzen).*

kun bevæbnet med lette våben og for flertallets vedkommende uden nogen form for militær træning. Deres kampværdi i en evt. krigssituation var derfor tvivlsom (selv om der ikke skal herske tvivl om, at hovedparten ville være gået aktivt til modstand ved et angreb på Danmark). Hærens og søværnets officerskorps var intakt, da forsvarets ledelse under krigen havde beordret dem til at forblive i Danmark og ikke engagere sig aktivt i modstandsarbejdet. Målet med dette var at bibeholde en gruppe loyale soldater, der ved en tysk overgivelse kunne sikre ro og orden, og evt. imødegå et kommunistisk kupforsøg. Det lykkedes, men officerer er ikke nok til at få et forsvar til at fungere.

Søværnet rådede over de få enheder, der havde nået svensk område den 29. august eller i dagene derefter; en stor og tre små minestryger samt ni kuttere.

Efter flådens sænkning var forsvarets personel blevet sendt hjem på orlov "indtil videre", men på nær dem, der var bundet af opgaver i Modstandsbevægelsen, blev de alle genindkaldt i maj 1945. Derudover genindkaldte man den 18. juli de værnepligtige, der havde fået deres uddannelse afbrudt i 1943, samt de aldrig indkaldte årgange 1944 og 1945. Årsagen var forsvarets umiddelbare mangel på mandskab til at varetage opgaver omkring minestrygning og bevogtning af rigets grænser.

De danske politikere havde sammen med forsvarets ledelse i tiden før den tyske overgivelse forsøgt at planlægge, hvad der skulle ske, når tyskerne

overgav sig. Da dette skete uden kamp, var forsvaret i stand til hurtigt at få kontrol over situationen i Danmark. Allerede den syvende maj blev alle modstandsgrupper underlagt hærens kontrol, og senest seks dage efter havde politiet overtaget kontrollen med lov og orden i Danmark fra Modstandsbevægelsen.

Noget af det første Marineministeriet foretog sig efter befrielsen, var at inddele Danmark i syv Marinedistrikter: Tre i Jylland, tre dækkende Sjælland og Fyn samt et for Bornholm. Denne inddeling skulle gøre det lettere for søværnet at varetage lokale opgaver og samarbejde med de engelske militære myndigheder rundt om i landet.

Første bemyndigelseslov, 16. maj 1945

De danske politikere var i maj 1945 enige om, at Forsvarsloven fra 1937 var utidssvarende, men det var ikke muligt at udarbejde en ny lov inden-

Den 11. maj kunne søværnet atter overtage kontrollen over Holmen i København. Det skete ved en enkel højtidelighed, hvor en dansk delegation, der bl.a. talte kronprins Frederik, forsvarsminister Kraft og viceadmiral Vedel fik overdraget området af den britiske rear admiral Holt. Her inspicerer de to admiraler en deling danske kadetter. Det er viceadmiral Vedel i midten. (Orlogsmuseet).

for en kortere tidsperiode. Rigsdagen valgte derfor den 16. maj 1945 at vedtage den første af, hvad der skulle blive en række militære bemyndigelseslove. Loven tillod forsvarsministeren at fravige 1937-ordningen både mht. forsvarrets budget og antallet af indkaldte befalingsmænd, værnepligtige og frivillige. Bemyndigelsesloven var kun tiltænkt som en midlertidig løsning, men den og en lignende bemyndigelseslov for søværnet, vedtaget den 14. juni samme år, kom i realiteten til at bestemme udviklingen af det danske forsvar helt frem til medlemskabet af NATO. Lovene blev efterfølgende uden større ændringer genfremsat og vedtaget hver de følgende år.

Den 10. juli blev Den danske Brigade opløst. Befalingsmænd af linien og reserven overgik sammen med officererne igen til deres tjeneste i forsvarret, mens resten af personallet blev hjemsendt.⁹⁾ Da hæren endnu ikke var klar til at klare bl.a. alle de bevogtningsopgaver, der skulle løses, måtte en gruppe modstandsfolk fortsat forblive i tjenesten. Først efteråret 1945 kunne de sidste modstandsfolk hjemsendes.

Mange af Holmens bygninger havde taget stor skade i de to år, de havde været brugt af tyskerne. Blandt andet var Søofficersskolen så ødelagt, at man først i januar 1946 kunne genoptage undervisningen. Her ses oprydningen af Holmens Modelkammer i maj 1945. Den første af søværnets landbaserede skoler kunne genåbne den 16. oktober 1945 på Kongelundsfortet. (Det Kgl. Bibliotek).

De umiddelbare udfordringer

I sommeren 1945 stod Danmarks forsvar overfor en række udfordringer, der alle skulle tackles på hver sin måde; der var ca. 280.000 tyske soldater og et lignende antal tyske flygtninge i landet, de tusindvis af miner, som var blevet lagt på dansk område under krigen skulle fjernes og sidst men ikke mindst havde regeringen lovet at stille tropper til rådighed til besættelsen af det slagte Tyskland. Af mere politisk sprængfarlige udfordringer var der sovjetiske tropper på Bornholm, britiske på Færøerne og amerikanske på Grønland.

Ministrygningen af de danske farvande

Både tyskerne og de allierede havde til lands og til vands udlagt tusindvis af miner på dansk område. For reetableringen af den danske økonomi var det vigtigt, at de danske søruter hurtigst muligt igen blev farbare. Derfor blev søværnet allerede den 24. maj 1945 af Marineministeriet beordret til så hurtigt som muligt, at oprette en ministrygningstjeneste, der skulle stå for strygningen af de danske farvande.⁽¹⁰⁾

Opgaven med ministrygningen betød at andre opgaver, såsom en genoptagelse af uddannelse af nyt personel til søværnets enheder og landinstitutioner samt farvandsovervågningen og søopmålingen af de danske farvande måtte skubbes i baggrunden. Især nedprioriteringen af uddannelse af nyt personel skulle på længere sigt vise sig at skabe store problemer for søværnet.

Søværnets situation var på dette tidspunkt meget kaotisk. Der var mangel på både materiel og mandskab, og på Holmen havde de to års tysk besættelse efterladt et område med ødelagte bygninger og tømte magasiner. Af ministrygere rådede søværnet i maj 1945 reelt kun over den ene store og de tre små ministrygere, der den 29. august var nået til Sverige. Det var langt fra nok til den kæmpe opgave, men til alt held blev en række af de fartøjer, som tyskerne havde erobret eller overtaget den 29. august 1943, genfundet rundt om i forskellige danske havne. Hovedparten kunne, efter et tiltrængt eftersyn på Orlogsværftet, igen tages i brug af søværnet.

Status over den danske flåde, 28. juni 1945

Status over den danske flåde, 28. juni 1945

Type	Navn	Overtaget den	Nuværende Plads	Søværnets egne bemærkninger
Artilleriskib	Niels Iuel	-	Kiel	Ødelagt.
Artilleriskib	Peder Skram	-	Kiel	Bjerget. Senere indbragt til Holmen.
Torpedobåd	Nymfen	11. maj	Holmen	Ved at blive bygget færdigt.
-- --	Najaden	-- --	Holmen	-- --
-- --	Dragen	Under dansk kontrol	Flensborg	Svært beskadiget ved ammunitionsekspllosion i Flensborg.
-- --	Hvalen	-- --	-- --	-- --
-- --	Laxen		Ukendt	
-- --	Glenten	Under dansk kontrol	Flensborg	Svært beskadiget ved ammunitionsekspllosion i Flensborg.
-- --	Hogen	-- --	-- --	-- --
-- --	Ørnen	-- --	-- --	-- --
Inspektionsskib	Ingolf		Holtenu, Tyskland	Fuldstændig vræg.
-- --	Hvidbjørnen		Tyskland?	Ukendt.
-- --	Islands Falk		Ukendt	
-- --	Beskytteren	15. juni	Holmen	Oplagt. I orden.
-- --	Maagen		Grønland	Oplagt. I orden.
Opmålingskib	Hejmdal	5. juni	Holmen	Under reparation og udrustning.
-- --	Freja	Sommeren 1945	På vej mod Holmen fra Tyskland.	Ukendt.
-- --	Ternen	-	Grønland	Oplagt. I orden.
Værkstedsskib	Henrik Gerner	-	Ukendt	Ukendt.
Undervandsbåd	Havmanden	11. maj	Holmen	Kan om nødvendigt repareres.
-- --	Havfruen	-- --	-- --	-- --

SØVÆRNET 1945-51

-- --	Havkalen	-- --	-- --	-- --
-- --	Havhesten	-- --	-- --	-- --
-- --	Daphne	-- --	-- --	Ødelagt.
-- --	Dryaden	-- --	-- --	-- --
-- --	Rota	-- --	-- --	-- --
-- --	Bellona	-- --	-- --	-- --
-- --	Flora	-- --	-- --	-- --
-- --	Ran	-- --	-- --	-- --
-- --	Trition	-- --	-- --	-- --
-- --	Galathea	-- --	-- --	-- --
Kongeskibet	Dannebrog	-	-- --	Oplagt. I orden.
Mineskibet	Lindormen	22. juni	-- --	Stærkt ombygget af tyskerne.
-- --	Lossen	-	Ukendt.	
-- --	Lougen	11. maj.	Holmen	Under reparation
-- --	Laaland	-- --	-- --	-- --
-- --	Kvintus	-	Ukendt.	
-- --	Sixtus	-	-- --	
-- --	Dampbaad A	-	Kiel?	Ødelagt.
Ministryger	Soløven	19. maj	Holmen.	Kommando hejst 20. juni.
-- --	Søbjørnen	11. maj	-- --	Fuldstændig vrage.
-- --	Soulven	-	Ukendt.	
-- --	Soridderen	19. maj	Holmen.	Kommando hejst 15. juni.
-- --	Sohesten	-	Ukendt.	
-- --	Søhunden	19. maj	Holmen	Kommando hejst 27. juni.
-- --	M.S. 1	-	Udrustet	
-- --	M.S. 2	9. juni	Holmen	
-- --	M.S. 3	ja	På vej mod Holmen fra Tyskland.	
-- --	M.S. 4	11. maj	Holmen	Fuldstændig vrage.
-- --	M.S. 5	15. juni	-- --	Under reparation.
-- --	M.S. 6	9. juni	-- --	-- --
-- --	M.S. 7	-	Udrustet	I orden, under kommando.
-- --	M.S. 8	15. juni	Holmen.	-
-- --	M.S. 9	-	Udrustet	I orden, under kommando.

SØVÆRNET 1945-51

-- --	M.S. 10	ja	På vej mod Holmen fra Tyskland.	Ukendt.
- -	Skagerrak			Ukendt.
- -	Springeren	15. juni	Holmen	Reparation ikke påbegyndt.
- -	Havønen	-	Nærheden af Vordingborg.	Fuldstændig vrags.
-- -	Narhvalen	15. juni	Holmen	Til eftersyn. Klar 1. september.
- -	Hajen	ja	På vej mod Holmen fra Tyskland.	Ukendt.
-- -	M. S. K. 1	ja	Holmen	Klar. Kommando hejst.
- -	M. S. K. 2	ja	- -	Under Udrustning.
-- -	M. S. K. 3	ja	Frederikssund	Under bygning.
-- -	M. S. K. 4	ja	Holmen	Klar. Kommando hejst.
- -	M. S. K. 5	ja	Skudehavnen	Under bygning.
- -	M. S. K. 6	ja	- -	- -
- -	M. L. 1	ja	Holmen	- -
** **	M. L. 2	ja	Hølbæk	** **
Bevogtningsfartøj	Hvalrossen	11. maj	Holmen	Fuldstændig vrags.
- -	Makrelen	- -	- -	- -
- -	Nordkaperen	- -	- -	- -
- -	Havkatten	- -	- -	I orden. Under kommando.
- -	Sælen	- -	- -	Fuldstændig vrags.
Kaserneskiib	Fyen	11. maj	- -	Under reparation og oprydning.
- -	Hekla	31. maj	- -	Under reparation.
Minebaad		Nej	Ligger i Frihavnen.	
- -		- -	- -	
Moterkabelbaad	M. K. 1			
- -	M. K. 2			
- -	M. K. 3		Frihavnen?	
- -	M. K. 4		Frihavnen?	
- -	C. 3		Ukendt	
- -	C. 4	11. maj	Holmen	

Samt 54 kuttere og en række mindre motorbåde og andre fartøjer.

En del af de danske orlogsskibe var dog forsvundet fra dansk område, men takket være en initiativrig ung søløjtnant ved navn Harry Larsen lykkedes det, i løbet af sommeren 1945, at stable en ekspeditionsstyrke på benene, der tog til de nordtyske havne og her genfandt en række af de danske fartøjer. Beretningen om søløjtnant Larsen og hans "Kieler Expeditionary Force", som den kom til at hedde, indeholder en række elementer, der var meget kendetegnende for søværnets genopbygning i den første periode efter befrielsen. Ekspeditionen begyndte som et privat initiativ fra Harry Larsen, der også var aktiv i Modstandsbevægelsen, og først efter at den var kommet vel i gang, fik han den nødvendige velsignelse af søværnets ledelse. På tre togter lykkedes det de frivillige orlogsgaster at bringe 37 handels- og orlogsskibe hjem til Danmark, og derudover blev en række andre orlogsskibe fundet i ødelagt tilstand. Togtets resultat var ikke

På grund af minefaren krævede briterne, at de danske skibe skulle følges af minimum to minestrygere, før de fik lov til at forlade Kiel. Søværnet havde på dette tidspunkt ingen ledige minestrygere, og først da Harry Larsen i Laboe genfandt to små danske minestrygere, kunne de begynde at sejle skibene hjem. Den hjemlige mangel på minestrygere gjorde, at Harry Larsen var bange for, at flåden ville overtage "hans" to minestrygere. Derfor anløb de ikke som forventet Holmen, men lagde i stedet til i skudehavnen, og blev ikke et øjeblik længere end højest nødvendigt, før de igen afgik mod Tyskland. Først efter tredje togt anløb man Holmen, og her blev minestrygerne hurtigt indlemmet i minestrygningsflotillen. Her er de to minestrygere fotograferet under klargøring i Tirpitzhaven i august 1945. (Orlogsmuseet).

kun materielt, da også moralen hos søværnets personel blev løftet ved de danske skibes hjemkomst, og det viser tydeligt det engagement, med hvilken søværnets faste personel gik til opgaven med genopbygningen.^[11]

Søværnet havde allerede før befrielsen forudset problemerne med mineringen af de danske farvande, og man havde bl.a. fået påbegyndt konstruktionen af seks små minestrygere, der, for at undgå at tyskerne greb ind mod bygningen, var blevet forklædt som vagerkuttere. De kom i tjeneste i løbet af sommeren 1945. Man havde også bestilt minestrygningsmateriel i Sverige, der allerede den 5. maj blev transporteret med Den danske Brigade til Danmark. Materialet gjorde, at søværnet den 29. juni 1945 var klar til at indlede den første minestrygningsoperation, men det var langt fra nok til den kæmpe opgave som minestrygningen var. Man måtte derfor skaffe det manglende materiel fra anden side.

Allerede kort tid efter befrielsen indledte søværnet forhandlinger med Sverige med henblik på at låne minestrygere af den svenske flåde. Forhandlingerne førte dog ikke til det ønskede resultat, da man fra dansk side mente, at de svenske minestrygere var for gamle og umoderne. De store problemer med mineringen af de danske farvande taget i betragtning er det bemærkelsesværdigt, at søværnet ikke nåede en løsning omkring lejen af de svenske minestrygere. Det kan kun skyldes, at søværnet allerede havde indikationer på, at det ville være muligt at leje mere velegnet materiel hos de allierede.

Det lykkedes i hvert fald søværnet i sensommeren 1945 at skaffe den tiltrængte forøgelse af skibsmaterialet via den britiske flåde. Den 7. august blev den engelske 137. Minestrygerflotille; syv minestrygere, der i krigens sidste år var blevet sejlet af dansk personel under engelsk kommando, stillet til disposition for den danske flåde. De allierede havde klare handelsmæssige interesser i, at de danske farvande igen blev sejlbare, og søværnet fik derfor kort tid efter yderligere tre minestrygere til låns af Royal Navy og fra de allierede besættelsesstyrker i Tyskland overtog man 20 eks-tyske minestrygere, fordelt med ti i 1945 og endnu ti i 1946. Derudover blev der også indsat en række tyske minestrygere, der med tyske besætninger, men under allieret kontrol, stod for minerydning i Skagerrak og Nordsøen. De mellem tre og fire tusind tyske søfolk fik base i Hirtshals og Frederikshavn, samt i Kristianssand i Norge. Den danske stat skulle sørge for deres forplejning og brændstofforbrug. Fra dansk side var man ikke meget for at have den tidligere fjende på dansk område, og det blev prioriteret højt hurtigt at få gjort de tyske søfolk overflødige og sendt tilbage til Tyskland.^[12]

Da mineskibet Lindormen og opmålingsskibet Freja på kadettogt i september 1945 anløb Göteborg var det første flådebesøg i fremmed havn siden 9. april 1940. Samtidig drog inspektionsskibet Heimdal til Færøerne og Grønland, hvorved den vigtige opgave med håndhævelse af Danmarks suverænitet her blev genoptaget. (Orlogsmuseet).

Allerede i løbet af sommeren 1945 kunne de vigtigste danske skibruter erklæres for sikre. Selv Esbjerg havn, der var en af de mest minerede, kunne i december genåbne den for Danmarks økonomi så vigtige forbindelse mellem Esbjerg og Harwich for første gang siden 1940. Minstrygningen fortsatte dog, og først i 1975 var samtlige danske farvande erklæret for sikre. Da havde søværnet uskadeliggjort ca. 20.500 miner, men den dag i dag sker det, at fiskere får miner eller anden ammunition fra Anden Verdenskrig i deres net. ^[13]

Den tyske hærs overgivelse i Danmark, maj 1945

Ved den tyske overgivelse i Danmark, Holland og Nordvesttyskland den 5. maj 1945 befandt der sig ca. 280.000 tyske soldater på dansk område. De overgav sig (undtaget dem på Bornholm) formelt til den engelske hær. Kort tid efter den tyske overgivelse blev det besluttet at de tropper, der

Grænsen ved Kruså, maj 1945: Engelske soldater betragter tyske soldater på vej ud af Danmark. (Jørgen Strange Lorenzen).

ikke var så hårdt såret, at de krævede lægehjælp, hurtigst muligt skulle forlade Danmark, og marchere til allieret internering i det slesvigsk-holstenske område. Herunder var det vigtigt, at ingen tyske eller danske krigsforbrydere slap med ud af landet. Et feltpolitidetachment fik til opgave at kontrollere de tyske tropper ved grænse mod Tyskland samtidig med at søværnet blev pålagt at gennemføre en bevogtning af Øresund og de sydlige danske farvande. Søværts var opgaven både at forhindre smugleri samt sikre at eftersøgte personer ikke undslap til Sverige eller Tyskland, men da søværnet manglede fartøjer, måtte man låne en række privatejede motorbåde, der bistået af den danske flotilles ni fartøjer og i en kort periode også af bevogtningsfartøjet Narhvalen, kunne patruljere i de nævnte farvande.⁽¹⁴⁾

Den tyske rømning foregik i tæt samspil mellem de engelske myndigheder og den tyske militære ledelse i Danmark, mens de danske myndigheder kun i meget begrænset omfang fik indflydelse på begivenhederne. Rømningen blev påbegyndt den 7. maj og var afsluttet den 6. juni.⁽¹⁵⁾

Tyske flygtninge i Danmark

I krigens sidste måneder var der ankommet ca. 250.000 tyske flygtninge til Danmark. Hovedparten kom fra de tyske områder i Østpreussen og det

østlige Tyskland og var på flugt fra den fremrykkende Røde Hær. Da Danmarks befolkning i 1945 var på lidt over fire millioner, repræsenterede den store gruppe flygtninge reelt en befolkningsforøgelse på over 6 %.

Før 5. maj 1945 havde den tyske hær stået for indkvarteringen af flygtningene i Danmark. De blev her fordelt på ca. 1100 steder i landet, herunder bl.a. en række danske skoler, hvilket skabte stor forbitrelse i den danske befolkning. Ved kapitulationen overtog Modstandsbevægelsen bevogtningen af de tyske flygtninge. Fra dansk side forventede man, at flygtningene hurtigt ville kunne overføres til Tyskland, men da der ved krigens slutning var over tolv millioner tyske flygtninge internt i Tyskland, var det ikke muligt for de allierede at modtage flere, før det interne flygtningeproblem var blevet løst. Ca. 30.000 tyske flygtninge lå i maj 1945 på tyske skibe i Frihavnen i København, og den 23. juli overtog søværnet bevogtningen af skibene og flygtningene.^[16]

Da det blev tydeligt, at flygtningene skulle blive i Danmark i længere tid end først antaget, blev de samlet i en række store lejre rundt om i landet, og her bevogtet af den danske hær. Samtidig blev det et fast element i regeringens politik, at få de allierede besættelsesmyndigheder i Tyskland til, så hurtigt som muligt, at lade flygtningene vende tilbage til Tyskland. I alle forhandlingerne med de allierede blev det danske flygtningeproblem bragt op og søgt løst i en art ”noget-for-noget”-politik. Det lykkedes efterhånden at få de allierede til at modtage de tyske flygtninge, bl.a. ved at Danmark leverede en større mængde fødevarer til de allierede tropper i Tyskland.

De første flygtninge forlod først Danmark i slutningen af 1946, men den 1. januar 1948 befandt der sig stadig ca. 70.000 tyske flygtninge i Danmark. Først 15. februar 1949 forlod den sidste flygtning Danmark. Flygtningene udgjorde i sig selv ikke nogen sikkerhedspolitisk trussel mod Danmark, men krævede op mod 5000 af hærens soldater til bevogtning af lejrene m.v., for at sikre at flygtningene ikke slap væk eller fraterniserede med den danske befolkning.^[17]

Efterladt tysk krigsmateriel

Da Danmark kun i mindre grad havde været ramt af krigens gang, befandt der sig ved befrielsen en stor mængde tysk militærudstyr i landet. Det inkluderede både en række større flådefartøjer, 280.000 soldater og næsten 1200 fly. Samtidig havde tyskerne opbygget en række kystbatterier, radar-, og radiostationer samt anden infrastruktur, der ved overgivelsen den 5. maj også var intakt,

Udstyret tilfaldt automatisk de allierede, men i september 1945 udtalte den danske regering på linie med regeringerne i Holland, Belgien og Norge, ønske om at overtage udstyret til brug for landenes forsvar. Alle gjorde de opmærksom på, at tyskerne, under deres besættelse, havde stjålet, konfiskeret eller overtaget landenes egne militære lagre. Det var derfor på sin plads, mente de fire regeringer, at man fik det efterladte tyske udstyr som erstatning. Landene fik dog afslag på deres anmodninger. Kun materiale, der kunne bruges til civilt brug kunne overtages. Resten skulle fortsat forblive under allieret kontrol. Danmark fik således kun fem tyske transportfly overdraget.^[18]

Luftfotografi fra Karup visende ødelagte tyske fly i 1945. (Flyvevåbnets Historiske Samling).

Resten af flymateriellet blev destrueret. Officielt var begrundelsen, at man herved ville sikre ødelæggelsen af enhver form for tysk krigspotentiale og -produktion. Den britiske regering så dog også en klar handelsmæssig fordel i at sælge krigsmateriel til danskerne i stedet for blot at lade dem overtage det efterladte tyske materiel. Storbritanniens økonomi var efter de fem års krig stærkt svækket, og det var derfor vigtigt for den britiske regering at tjene penge på at sælge ud af landets store beholdning af våben og andet krigsmateriel.

Den 6. september 1946 var den engelske ødelæggelse af tysk materiel på dagsordenen ved det månedlige møde mellem forsvarsministeren, udenrigsministeren og militærets chefer.^[19] Viceadmiral Vedel nævnte her, at man i forsvaret var utilfreds med de engelske ødelæggelser af intakt tysk materiel. Han nævnte dog samtidig, at det var lykkedes søværnet at bjærge materiel til en værdi af ca. 20 mio. kr. Udenrigsminister Gustav Rasmussen var enig med Vedel, og spurgte retorisk, at nok var materiellet allieret krigsgods, men var Danmark ikke også allieret og skulle tages med på råd? Udenrigsministeren mente, at den britiske ødelæggelse af det erobrede materiel kunne bruges som argument overfor briterne for at få dem til at levere materiel billigt eller gratis til den danske Tysklandsdivision. Om argumentet blev fremført, og hvad det britiske svar i så fald var, nævner kilderne desværre intet om.

Det danske forsvar fik dog overdraget en mindre mængde våben og udstyr, bl.a. antiluftskyts, lyskastere, sigteudstyr og ammunition og en række mindre fartøjer. Derudover blev tre forter, der alle var udstyret med dansk materiel hurtigt overdraget til søværnet. Resten af forterne skulle først gennemgås af en dansk-britisk kommission, men i løbet af 1946 blev de fleste overdraget til det danske forsvar. Forsvarets genopbygningskommission udarbejdede derefter en plan for kystbefæstning af Danmark. Den første indeholder befæstninger hele vejen rundt om Danmark – fra Thyborøn til Rønne – og viser ingen tegn på at skulle sikre Danmark mod angreb fra en bestemt retning. Målet var at sikre de interne forbindelseslinier ved f.eks. Storebælt. Dette skiftede dog i løbet af 1947, hvor debatterne gik over til næsten udelukkende at dreje sig om opbygningen af et østvendt forsvar. I årene efter krigens afslutning blev hovedparten af de tyske stillinger (der hovedsageligt lå ved den jyske vestkyst) nedlagt og demonteret, men skytset m.v. blev senere genbrugt i bl.a. Stevnsfortet og Langelandsfortet (begge påbegyndt i 1951). Brugen af det tyske materiel fjernede behovet for udenlandsk valuta, og gjorde det muligt billigt at opbygge en række velfungerende værker.^[20]

Udenlandsk hjælp til genopbygningen af det danske forsvar

Allerede før krigens afslutning var forberedelserne til genopbygningen af det danske forsvar gået i gang. Et centralt led i disse bestræbelser fandt sted den 14. februar 1945, hvor lederen af den danske mission i London, ambassadør Reventlow, indledte forhandlinger med det britiske udenrigsministerium om støtte til genopbygningen af det danske forsvar. Initiativet til forhandlingerne kom fra viceadmiral Vedel, der dog havde fået Wilhelm Buhl, der allerede på dette tidspunkt var udset til at blive leder af befrielsesregeringen, til at godkende kontakten til London.^[21]

Parterne blev først enige om levering af 20.000 håndvåben til den danske modstandsbevægelse. Våbnene var øremærket til brug til opretholdelse af

I januar 1941 havde tyskerne krævet tolv af søværnets torpedobåde udleveret. Trods intern modstand bøjede regeringen sig, og efter forhandlinger blev otte af bådene udleveret. Som modydelse leverede tyskerne materiale til bygning af seks nye både. Arbejdet på tre af dem gik i gang i sommeren 1943, men blev indstillet i september. Søværnet frygtede, at tyskerne ville overtage bådene, hvis de blev bygget færdige. Ved befrielsen stod de tre skrog stadig på beddingerne på Orlogsværftet, og trods at søværnet allerede da mente, at bådene var noget små til de forventede opgaver, blev alle seks bygget færdige. Den første enhed af den nye "Krieger-klasse" løber her af stablen på etårsdagen for befrielsen, 4. maj 1946. (Marinens Bibliotek).^[22]

ro og orden efter en tysk overgivelse i Danmark. Forhandlingerne fortsatte og den 18. juli 1945 fremsatte den britiske regering et officielt tilbud om, at bistå med genopbygningen af det danske forsvar. Briterne fremsatte samtidig et lignende tilbud til Norge.

Formålet med tilbudet fra britisk side var først og fremmest at gøre de to landes forsvar i stand til at bidrage til besættelsen af Tyskland. Den første plan koncentrerede sig dog om opbygningen af den danske flåde, hvilket ikke er overraskende, da den var udarbejdet af bl.a. den danske militærmission og viceadmiral Vedel. Han havde selv været i London den 9.-13. juli 1945 og her drøftet sagen med det britiske Admiraltet.

Briterne tilbød at sælge eller udleje søværnet tre destroyere, to korvetter, ti motortorpedobåde, ti minestrygere - hvoraf de syv allerede var i dansk tjeneste - samt seks ubåde. Samtidig tilbød de at levere flymateriel til en reetablering af det danske luftvåben. Det engelske tilbud var udarbejdet på baggrund af en situation, hvor intet dansk krigsmateriel havde overlevet krigen, men da søværnet i majdagene genfandt bl.a. to store torpedobåde og tre mindre, der havde været under bygning på Orlogsværftet under krigen, blev behovet for britisk materiel mindsket.

Den 8. oktober 1945 ankom det første nyindkøbte flådefartøj til Holmen. Det var den britiske korvet Geranium, der i dansk tjeneste fik navnet Thetis. (Søværnets Undervands- og Fjernkendingsskole).

På baggrund af det britiske tilbud om salg af materiel til det danske søværn, ønskede værnet at udsende en delegation, der i England skulle besigtige mulige orlogsskibe til den danske flåde. Fremskaffelsen af nyt materiel havde hast, hvilket bl.a. ses af, at allerede inden delegationer var taget af sted, meldte søværnet ud, at det gerne ville overtage to fregatter, to korvetter samt ti minestrygere.

For flyvevåbnets vedkommende havde intet dansk flymateriel havde overlevet krigen. I september 1945 tog en dansk militærdelegation til London, hvor den drøftede genopbygningen af det danske luftvåben. Allerede på dette tidspunkt var de to værns luftstyrker de facto slået sammen til et samlet dansk luftvåben, trods at det først var i 1951, at de blev lovformeligt til forsvarets tredje værn. Møderne i London førte til en aftale om levering af en række fly, hvor de første ankom året efter.^[23]

Der var en række årsager til, at det blev briterne, der hjalp Danmark med at genopbygge dets forsvar. For det første havde Modstandsbevægelsen under krigen hovedsageligt arbejdet sammen med briterne. Dernæst blev hovedparten af Danmark befriet af britiske styrker, og efter befrielsen blev en større gruppe britiske soldater i det danske område, hvor de bl.a. hjalp med overvågningen af de tyske troppers udmarch. Samtidig var den britiske regering meget usikker overfor, om USA fortsat ønskede at spille en rolle i Europa. Hvis ikke kunne Storbritannien komme til at stå alene overfor Sovjetunionen, og i så fald ønskede den britiske regering at råde over en række europæiske allierede – her i blandt Danmark.^[24] Sidst men absolut ikke mindst var den britiske økonomi, som allerede nævnt, ikke god, og briterne ønskede at tjene penge på at sælge ud af landets store beholdning af militært isenkram.

Britisk oplæg til genopbygningen af den danske flåde

I Rigsarkivet ligger der en rapport om den danske flådes opgavefordeling og optimale sammensætning. Det bemærkelsesværdige er, at den er udarbejdet af den britiske flåde og dateret den 9. august 1945. Rapporten, hvis titel lyder "*British Staff Study on the Composition of the Danish Navy*", var fra britisk side tænkt som et diskussionsoplæg inden den førnævnte danske delegation kom til England.

Rapporten slog fast, at der kun var en minimal chance for, at Danmark kunne forblive neutral i kommende krige. Samtidig ville den danske stat – ifølge englænderne - ikke være i stand til at opbygge en flåde, der alene kunne garantere Danmarks suverænitet. Alene ville Danmark kun være i stand til at modstå et angreb, hvis et sådant kom fra et mindre skan-

dinavisk eller baltisk land. Et trusselsscenario som rapporten medgav ikke var realistisk i sommeren 1946.

Konklusionen var klar: I en krig ville Danmark kun kunne overleve, hvis landet havde allierede, der kunne komme til hjælp. I en sådan alliance skulle den danske flåde – ifølge den britiske, der åbenlyst så Storbritannien som Danmarks kommende allierede – opretholde kontrollen over de danske farvande og udføre angreb på fjendtlige skibe i Østersøen, Skagerrak og Helgoland Bugten. Her ville de bedste våben til opgaven være ubåde, mindre kystfartøjer samt minelæggere. I denne ånd sluttede rapporten med et længere indlæg om vigtigheden af, at den danske flåde fortsat rådede over undervandsbåde. Her blev især britiske undervandsbåde af U-klassen fremhævet som velegnet til danske forhold.

Søværnet var ikke enig i alle de engelske konklusioner. Man mente, at værnets opgave både var at beskytte Danmark mod kup-overfald som den 9. april 1940, og at kæmpe på egen hånd – i hvert fald indtil hjælpen fra allierede eller venligtsindede lande nåede frem. Med søværnets egne ord måtte man være klar til at tage det første stød selv; en holdning, der også blev fremført overfor den britiske flåde under det danske besøg i september 1945. Søværnets udmelding var også farvet af en frygt for, at hvis det lod sig underordne en anden flåde (eller et andet værn), ville det miste sit eksistensgrundlag, og det ønskede ingen i søværnet.

Det britiske ”Staff Study” skal først og fremmest ses som et led i de britiske forsøg på at fastholde Danmark i en alliance eller tæt samarbejde med Storbritannien. Dernæst ville det heller ikke skade, hvis briterne kunne sælge nogen af deres overskydende våben til danskerne, hvilket afsnittet om U-klassen er et klart bevis på. Det skal dog retfærdigvis nævnes, at englændernes betragtninger omkring U-klassen viste sig korrekte. Søværnet lejede i 1945 tre af den nævnte type undervandsbåde, og det var fartøjer, som man i søværnet blev meget tilfredse med.^[25]

Et dansk forsøg på ligevægt

Selv om ledende personer i det danske forsvar var meget positive overfor tanken om et tæt militært samarbejde med Storbritannien, var det vigtigt for den danske regering, at det ikke kom til at se ud som om, der var et formelt forsvarssamarbejde mellem de to lande. Det skyldtes frygten for at blive sat i bås på den ene eller anden side af Europas nye brudflade – i dette tilfælde en frygt for en sovjetisk reaktion.

Hos Rigsdagens fire gamle partier (Socialdemokratiet, Konservative, Venstre og Det Radikale Venstre) var der reelt aldrig nogen tvivl om, hvor Danmark hørte til. Problemet var blot, at der i Europa ikke var nogen lande, der besad den militære styrke til at kunne sikre Danmark mod et sovjetisk angreb. Det kunne kun USA og på dette tidspunkt var der, som nævnt i indledningen, tvivl om, hvorvidt USA ville engagere sig i Europa. De danske politikere vidste, at Danmark havde alt at tabe og intet at vinde ved at vælge side imod Sovjetunionen, hvorfor det er naturligt, at de gjorde, hvad de kunne for at undgå en konfrontation.

Som led i balancegangen besluttede regeringen i september 1945 at undersøge mulighederne for at indkøbe våben i både øst og vest. Det blev derfor planlagt at udsende militærmissioner til både Storbritannien, Sovjetunionen, Sverige og USA. De udsendte officerer skulle her inspicere landenes forsvarsstyrker med henblik på efterfølgende at indkøbe militært udstyr. I Rigsarkivet ligger store og fyldige rapporter om militærmissionernes besøg i USA, Sverige og Storbritannien i 1945 og 1946. Med undskyldning i at landets forsvar var optaget af at demobilisere, valgte Sovjetunionen, som det eneste land, at svare nej til det danske ønske om et besøg. Afvisningen skyldes næppe manglende lyst til at sælge våben til Danmark, men nok snarere at den sovjetiske hær ikke ønskede at lade danske officerer inspicere deres tropper. Via den danske gesandt i Moskva blev forslaget genfremsat den 25. juli 1947, men igen lød svaret, at det pt. ikke var muligt at arrangere et sådant besøg.^[26]

Af de allerede nævnte årsager blev det Storbritannien, der kom til at yde den første materielle støtte til genopbygningen af det danske forsvar. I perioden fra befrielsen og frem til den britiske militærmissions afvikling den 31. august 1947 modtog det danske forsvar udstyr for ca. seks millioner pund. Det drejede sig hovedsageligt om udstyr til den danske hær, hvilket passer godt med, at målet med den britiske hjælp først og fremmest var at gøre den danske hær i stand til at deltage i besættelsen af Tyskland.^[27] Søværnet valgte kun at overtage en del af de skibe, som briterne tilbød. Dette skyldtes som nævnt både at flere danske skibe end forventet havde overlevet krigen, men også at søværnet manglede mandskab til at sejle skibene, og den danske statskasse manglede sterling til at betale for dem. Man nøjedes derfor med at indgå en aftale om køb af to fregatter, en korvet samt leje af tre ubåde.^[28]

Søværnet valgte også at tage imod et britisk tilbud om videreuddannelse af danske søofficerer og orlogsgaster, men personalemanglen gjorde det

To af de britiske ubåde fotograferet ved ankomsten til Holmen i oktober 1946. De højeste kommando i starten af 1947. (Orlogsmuseet).^[29]

begrænset, hvor mange, der kunne afses til et længere ophold i England. Enkelte søofficerer kom også på stabskurser i Sverige.

I august 1946 blev der indgået endnu en kontrakt om nye fly til hærens og søværnets flyvevæsen. Der blev indkøbt flymateriel for i alt 11 mio. kr., hvilket dog kun rakte til at dække den desperate mangel på træningsfly. I slutningen af samme år indkøbte man yderligere en række fly i Storbritannien. Alle flyene var propeldrevne, og det medførte kritik fra folk, der mente, at man burde have indkøbt de nye jetfly i stedet. Sådanne fly var dog væsentlig dyrere, og danskerne valgte derfor propeldrevne fly, der nok var lidt umoderne, men som både var billigere og i krigen havde vist deres værd. De skulle derudover først og fremmest benyttes som trænings- og rekognosceringsfly, og deres kampværdi var derfor ikke det centrale i beslutningen om at indkøbe flyene.^[30]

Mangel på udenlandsk valuta

Militært isenkram er dyrt, og Danmarks økonomiske situation i årene efter krigen besværliggjorde genopbygningen af forsvaret. Landet rådede kun over få reserver af udenlandsk valuta, og de skulle først og fremmest bruges til indkøb af maskiner og råvarer til landbruget og industrien. Nok var det danske produktionsapparat stort set ubeskadiget, men det var nedslidt, og det var dyrt at skaffe nyt. Fra 1940 og til og med 1946 var den danske produktion faldende.

Efter krigens afslutning var den ubeskadigede danske hovedstad et populært mål for flådebesøg fra USA, Storbritannien og andre vestlige lande. De mange besøg fra vestallierede lande skabte en dansk frygt for, at Sovjetunionen skulle få indtrykket af, at Danmark var på vej ind i en vestvendt alliance. Det fik viceadmiral Vedel til, i forsommeren 1947, at opfordre den russiske marineattaché til at sende orlogsskibe på besøg. Samtidig meddelte han englænderne, at omfanget af deres planlagte besøg var "lidt voldsomme", hvorefter de aflyste et par af de planlagte flådebesøg. Her er den britiske krydser Dido fotograferet ved Langelinie i 1945. (Museumscenter Hanstholm / Jens Andersen).

Fra britisk side var man klar over de danske valutaproblemer. Da man i sommeren 1946 forhandlede om en ny handelsaftale om landbrugsvarer med England fremkom briterne med et tilbud om, at danskerne kunne købe engelske våben billigt som kompensation for, at briterne ikke kunne/ville betale den ønskede pris for de danske landbrugsvarer. Kilderne nævner ikke om dette blev gennemført, men det er bemærkelsesværdigt, så billigt de britiske skibe blev solgt eller lejet til den danske flåde.

Danske troppers deltagelse i besættelsen af Tyskland

Allerede inden befrielsen havde den fremtrædende konservative danske

Forsvarets to centrale personer ses her sammen med kronprins Frederik ved kransenedlæggelse ved markeringen af etårsdagen for befrielsen. Det er general Ebbe Gørtz yderst til venstre, med viceadmiral Vedel ved hans side. (Orlogsmuseet).

politiker J. Christmas-Møller, der i London var formand for Det Danske Råd, foreslået englænderne at Danmark stillede en division – han nævnte selv en styrke på mellem 10-11.500 mand - til deltagelse i de allieredes besættelse af det slagte Tyskland. Det var et tilbud, som han gentog i maj 1945, hvor han var blevet udenrigsminister i befrielsesregeringen. På dette tidspunkt blev det bakket op af resten af regeringen og ved Rigsdagens åbning udtalte statsminister Buhl, at regeringen forberedte "Udsendelsen af en fuldt udrustet dansk Division til Deltagelse i Besættelsen af Tyskland".^[31]

Det danske tilbud om deltagelse i besættelsen var med til at øge landets popularitet hos de allierede og har givet været med til at sikre optagelsen i FN. Derudover blev tilbuddet et integreret led i det engelske tilbud om hjælp til genrejsning af det danske militær, da den britiske regering den 14. august 1945 officielt bad Danmark om at stille en division på 11.000 mand til rådighed. Den engelske anmodning blev vel modtaget i Danmark, og den 4. september 1945 annoncerede forsvarsminister Kraft, at 10.000 danske mænd skulle indkaldes til hæren med sigte på at gøre tjeneste i det besejrede Tyskland. Men derefter begyndte den første befrielseseufori at lægge sig, og det gik op for den danske regering, i hvor dårlig

stand det danske forsvar og økonomi egentligt var. Samtidig var der som nævnt over en kvart million tyske flygtninge i Danmark, og de krævede både store ressourcer og mandskab til bevogtning af flygtningelejrene. Det betød, at regeringen begyndte at trække i land, og der skulle gå lang tid, inden man fik forhandlet en aftale på plads.

Genopbygningen tager form

Den 30. oktober 1945 gik danskerne til valgurnerne og det resulterede i en KV-regeringen under ledelse af Knud Kristensen. Venstremanden Harald Petersen blev forsvarsminister og den politisk uafhængige diplomat Gustav Rasmussen blev udenrigsminister.

Første møde mellem udenrigsministeren, forsvarsministeren, general Gørtz og viceadmiral Vedel fandt sted den 6. december 1945. Her udbad Vedel sig en holdning til, om værnene skulle orientere sig mod England eller Sverige. Begge landes regeringer og forsvar havde vist sig meget imødekommende overfor det danske forsvar, og Vedel var derfor sikker på, at man kunne indlede et frugtbart samarbejde med dem begge. Viceadmiralen gjorde opmærksom på, at det var vigtigt tidligt i processen at vælge side, da det på længere sigt ville få stor betydning for forsvaret, hvem man valgte som leverandør af de nye våben og udstyr. Han gjorde dog ifølge referatet ikke opmærksom på, hvem han selv anbefalede som leverandør, og referatet viser ikke om Vedel fik svar fra de andre mødedeltagere.

Samtidig udbad Vedel sig svar fra udenrigsministeren og forsvarsministeren på, hvornår de forventede, at den internationale situation var så klar, at genopbygningen af forsvaret kunne begynde. Heller ikke her fik Vedel noget direkte svar; forsvarsministeren gjorde blot opmærksom på, at han havde planer om snarligt at nedsætte en forsvarskommission, der bl.a. skulle søge at besvare Vedels spørgsmål. Harald Petersen gjorde dog opmærksom på, at han endnu ikke havde drøftet dette med sine kolleger i regeringen og derfor ikke ville garantere, at forslaget kunne gennemføres. Det er ikke overraskende, da han på dette tidspunkt kun havde været minister i lidt over en måned. Hans forslag fandt dog opbakning i regeringen, for i april 1946 blev der nedsat en forsvarskommission, men mere om det senere.

Inden da arbejdede regeringen videre med udsendelsen af den danske brigade til Tyskland. Den danske regering stillede en række krav til briterne, og slog fast, at en hel division var væsentligt mere end Danmark kunne stille. Man ønskede derudover også at Storbritannien dækkede en del af udgifterne og stillede militært udstyr til rådighed for styrken. Dan-

skernes hovedargumenter var, at opstillingen af en styrke på 10.000 mand ville betyde færre hænder i det danske landbrug, hvis fødevarerproduktion var af stor betydning for det krigshærgede Europa. Derudover hævdede regeringen at op mod 2700 danskere var aktive i den engelske hær, og at disse ret beset burde tælles med i det danske bidrag. Fra militærets side var der dog opbakning til ideen om udsendelsen af en division til Tyskland. General Gørtz skulle således den 21. januar 1946 have udtalt til den britiske militærmission i Danmark, at han personligt var tilhænger af ideen, og allerede havde sat uddannelsen af de 10.000 soldater i gang.

Prioritering af ministrygning vs. genopbygning

På et pressemøde i januar 1946 fortalte viceadmiral Vedel om de opgaver, som søværnet stod overfor.^[32] I forhold til sommeren 1945 var ministrygningen ikke længer nummer et på viceadmiralens liste. Det var i stedet uddannelse af nyt personel, dog fulgt tæt af ministrygning og bevogtning af de efterladte tyske kystbefæstningsanlæg. Som punkt fire til seks kom oprydning og genopbygning af den danske flåde og det kommende nye luftvåben. Viceadmiralen benyttede samtidig lejligheden til at imødegå den kritik, der var fremkommet under den nyligt overståede valgkamp, og som var gået på, at de to engelske fregatter og korvetten var blevet købt for dyrt, og at de var forældede. Ifølge Vedel var man i søværnet meget tilfreds med den hurtighed, hvormed skibene var blevet indkøbt og overdraget til Danmark, og man havde fuld tiltro til, at de ville kunne klare de påtænkte opgaver. Skibene skulle indgå i uddannelsen af nyt personel, og var ikke tiltænkt en rolle som egentlige krigsskibe. Ministrygningen var hæmmet af mangel på befalingsmænd, og for at få uddannet nye var det nødvendigt at råde over skibsmateriel, hvorpå befalingsmændene kunne lære at sejle. Fregatterne og korvetten var, efter Vedel og søværnets mening, klart brugbare til denne opgave.^[33]

Den 3. januar 1946 blev der afholdt endnu et møde mellem forsvarsministeren, udenrigsministeren og de højere militære chefer. På mødet blev problemerne med at overtage det efterladte tyske materiel diskuteret, men vigtigere er det, at Vedel på mødet for første gang spurgte udenrigsministeren, om der var grund til at skifte prioriteringen fra ministrygningen til genopbygningen af en krigsberedt flåde. Referatet citerer udenrigsministeren for at svare, at der ikke var nogen grund til at ændre prioriteringen.

Vedel gentog spørgsmålet på det næste møde den 14. februar, og fik her samme svar. Mødet den fjortende er også første gang, at man i kilderne ser direkte uro overfor den sovjetiske tilstedeværelse i Europa. Vedel fremfører, at der "i visse kredse" var betænkelighed over, at USA trak

Allerede i juli 1946 kunne fregatten Niels Ebbesen tage på det første kadettogt, der gik til Middelhavet. Da søsterskibet Holger Danske samtidig aflagde besøg i USA var Niels Ebbesens togt planlagt at inkludere et besøg i den russiske havneby Odessa, men af uvisse årsager blev dette aflyst. Her er fregatten fotograferet ved Madeira 2. august 1946. (Jørgen Strange Lorenzen).

dets tropper hjem i et hurtigt tempo, mens russerne synes at opretholde fuld militær tilstedeværelse i dets besættelseszoner. Vedels udtalelse blev dog ifølge referatet ikke kommenteret af nogen af de andre mødedeltagere.

Fremmede tropper på dansk område:

Problemerne Bornholm, Færøerne og Grønland

Vedels kommentar på mødet den 14. februar var vigtig, for i på dette tidspunkt var der stadig russiske tropper på Bornholm. Den 5. maj 1945 havde den tyske kommandant kun villet overgive sig til de vestallierede, og han nægtede derfor at overgive sig til de sovjetiske styrker. Resultatet blev luftbombardementer af de bornholmske byer Nexsø og Rønne den 8. og 9. maj, og en sovjetisk invasion den 9. maj. Da var den endelige tyske kapitulation trådt i kraft, og de sovjetiske tropper blev derfor ikke mødt med modstand fra de tyske styrker.

Russerne overførte i majdagene ca. 10.000 soldater til Bornholm, og besættelsen af den danske ø kom til at spille en stor rolle i det danske forhold til den store nabo i øst. Kigger man på den politiske debat i Folketinget og i aviserne, er det bemærkelsesværdigt, hvor lidt besættelsen af Bornholm nævnes. Det skyldes ikke manglende interesse, men tværtimod

at regeringen allerede i juni 1945 indførte pressecensur om emnet. Helst så de at den russiske tilstedeværelse slet ikke blev nævnt, men skete det alligevel, var det for regeringen meget vigtigt, at den ikke blev behandlet anderledes end de britiske troppers tilstedeværelse i Danmark og på Færøerne samt de amerikanske tropper på Grønland.

Britiske tropper havde besat Færøerne den 13. april 1940, men allerede i juli 1945 trak de hovedparten af tropperne hjem. De ønskede dog at beholde en mindre styrke på øerne til at stå for det lorananlæg^[34], som de under krigen havde bygget på øerne, men dette bragte den danske regering i en klemme. Man kunne dårligt på den ene side arbejde for at få Sovjetunionen til at forlade Bornholm og samtidig tillade at briterne forblev på Færøerne. Det samme gjaldt omkring Grønland, der under krigen var blevet en vigtig base for amerikanerne. På Færøerne blev løsningen, at den vigtige navigationsstation blev bemanded med civile briter, der skulle erstattes med dansk personel, så snart det nødvendige mandskab var uddannet til opgaven.

I oktober 1945 forlod de engelske tropper selve Danmark, men først den 4. marts 1946 afleverede den danske regering en note til det sovjetiske udenrigskommissariat, hvori Danmark gjorde klart, at man nu var i stand til selv at varetage forsvaret af Bornholm. Noten udtrykte samtidig dansk taknemmelighed over den sovjetiske indsats på øen. Det er tydeligt, at den danske regering gik meget på listefødder overfor den russiske besættelse af Bornholm. Der var klart usikkerhed om russerne overhovedet havde tænkt sig at forlade øen igen, og det var centralt for den danske regering ikke at give russerne et påskud til at blive på øen.

Den 5. marts meddelte den russiske udenrigsminister via den danske gesandt i Moskva, at de snart ville trække sig tilbage fra Bornholm. Eneste krav var, at danskerne straks uden hjælp fra andre magter skulle besætte øen og "*fuldt udøve sin administration*"^[35], hvilket den danske regering allerede den 8. marts kunne garantere.^[36] Den 5. april 1946 forlod de sidste russiske tropper Bornholm, men det danske forsvar havde efterfølgende store problemer med at finde både indkvarteringsmuligheder til hærens soldater samt ledige orlogsskibe, der kunne overføres til øen.

Problemerne omkring fremmede tropper på dansk område var dog ikke overstået. De britiske tropper forlod først endeligt Færøerne i september 1946, og de amerikanske tropper på Grønland var helt frem til Danmarks medlemskab af NATO et fast emne på møderne mellem forsvarsministe-

ren, udenrigsministeren og de højere militære chefer. Danskerne ønskede her at opsigte den aftale om amerikanske baserettigheder på Grønland, som var blevet indgået i april 1941. Forsvaret forudså dog store problemer med at finde de nødvendige styrker til at bevogte den store ø, og forhandlingerne om ophævelsen af baseaftalen nåede ikke noget resultat før Danmark blev medlem af NATO.

”Et Aar er gaaet”. Viceadmiral Vedel gør status over genopbygningen
I Tidsskrift for Søværnen havde viceadmiral Vedel i 1946 et indlæg med titlen ”Et Aar er gaaet”. Her gjorde han status over søværnets stilling et år efter befrielsen, og skitserede de kommende års udfordringer. Vedel beklagede, at genopbygningen ikke gik så stærkt, som man kunne håbe, og bad personellet om at holde modet oppe. Samtidig beklagede han, at manglen på befalingsmænd havde gjort det nødvendigt at tvangsindkalde personel til at udfylde de værste huller i rækkerne.^[37]

Manglen på mandskab havde fået Folketingets til allerede den 22. juni 1945 at vedtage, at aktive i Modstandsbevægelsen kunne blive optaget som befalingsmænd i forsvaret. De skulle dog ansøge og godkendes af Frihedsrådets Kommandoråd, og igennem et uddannelsesforløb, inden de kunne komme i aktiv tjeneste. Personer, der havde fungeret som befalingsmænd eller lignende i allierede hæere under krigen, kunne på samme måde søge om optagelse i det danske forsvar. En række frihedskæmpere meldte sig, men ikke nok til at løse problemet med manglen på befalingsmænd.^[38]

I sit indlæg i Tidsskrift for Søværnen slog Vedel igen fast, at søværnets vigtigste opgave var, at stryge de i dansk farvand udlagte miner og at sikre den danske sydgrænse. Dette var dog stadig kortsigtede ”her-og-nu” opgaver, der kun i meget begrænset form var med til at genopbygge flådens kampkraft, og Vedel lagde ikke skjul på, at søværnet især manglede egentlige kampfartøjer.

Samtidig ønskede Vedel stor kontrol over genopbygning. I et samtidigt indlæg i Berlingske Tidende skrev han direkte; *”Regeringen og Rigsdagen bestemmer landets udenrigspolitik og dermed de principielle opgaver for værnene. Så tilkommer det de kommanderende og de sagkyndige at indrette værnene således, at de kan løse disse opgaver”*.^[39] Det tyder på, at Vedel ikke havde den store tiltro til politikernes evner til at tage de rigtige og langsigtede beslutninger. Han havde på nærmeste hold oplevet nedskæringerne i forsvaret i 1930’erne, og det kan have givet han en skeptisk holdning overfor de folkevalgte politikeres evner til at varetage forsvarets tarv.

Forsvarskommissionen af 11. april 1946

Statsminister Buhl havde i sin åbningstale den 9. maj 1945 lagt op til, at der skulle nedsættes en forsvarskommission. Han forventede, at en ny forsvarslov først kunne komme på plads efter det kommende valg, og håbede at der kunne samles bred enighed bag et kommende lovudkast. Efter befrielsen var der mange opgaver, der skulle løses, og genetableringen af landets økonomi fik forrang over alt andet. Både derfor og fordi regeringen ventede på et udspil fra FN, blev nedsættelsen af kommissionen forsinket, og først den 11. april 1946 kunne Folketinget enstemmigt vedtage et forslag om nedsættelsen af en Forsvarskommission.

Forsvarskommissionen af 11. april 1946 fik som opgave, "at udarbejde en samlet plan med tilsluttende lovforslag for ordningen af Danmarks fremtidige forsvar som suveræn stat og under hensyntagen til dets stilling som medlem af De forenede Nationers organisation"⁴⁰⁾. Altså et neutralt land, der var medlem af FN. Som tydeligt tegn på at forsvars-, udenrigs-, og sikkerhedspolitikken hænger sammen fik udenrigsministeriet koblet en "sagkyndig" repræsentant på den 31 mands store kommission, der også blev pålagt, at inkorporere erfaringerne fra de fem års krig i oplægget til et nyt forsvar.⁽⁴¹⁾

Forslaget om forsvarskommissionen fik bred opbakning fra Folketingets partier. Det er tydeligt, at man fra dansk side var begyndt at blive skeptisk overfor om der overhovedet ville komme et forsvarsudspil fra FN. På mødet mellem de militære chefer og forsvars- og udenrigsministeren den 2. maj 1946 blev udviklingen i FN diskuteret. Her svarede forsvarsminister Harald Petersen på et spørgsmål fra Vedel, at det var hans overbevisning at man fra dansk side ikke skulle vente på FNs generalstabskomité's endelige rapport, da der ville gå lang tid inden den forelå, og da den næppe kom til at berøre Danmark andet end overfladisk. Det var noget af en omvæltning fra året før, hvor udtalelserne fra Folketingets talerstol gav det indtryk, at partierne nærmest forventede, at man fra FN ville få en detaljeret drejebog til, hvordan forsvaret skulle opbygges. Den ændrede holdning gjorde det også legitimt igen at sige, at det var vigtigt, at Danmark opretholdt muligheden for igen at påberåbe sig status som neutralt land, hvis FN skulle bryde sammen.

Kommissionen påbegyndte sit arbejde den 27. juni 1946, og den første tid blev brugt til at indhente oplysninger om værnenes forhold. Her blev bl.a. søværnet bedt om at komme med en status over dets situation, sammenlignet med situation før 29. august 1943. Svaret lød, at mens søværnet før flådens sænkning havde rådet over 69 enheder, var tallet i juli 1946 kun 33. Endnu værre var det, at ca. 2/3 af fartøjerne var minestrygere og derfor ikke egentlige kampenheder. Samtidig rådede Marinens Flyvevæsen,

der før krigen havde rådet over 34 fly, i juli 1946 kun over få træningsfly, som man delte med Hærens Flyvetjeneste. Værdien af søværnets materielbeholdninger var kun 88,6 mio. kr., mens man i 1943 havde rådet over beholdninger for over 180 mio. kr.^[42] Søværnet gjorde derudover opmærksom på, at meget af det her nævnte materiel var fra før krigens tid og derfor forældet. Det var dystre tal, der klart viste, at der var lang vej endnu inden søværnet var på fode igen.^[43]

Hærens situation var dog åbenbart værre; fra Folketingets talerstol opgjorde forsvarsminister Rasmussen den 28. november 1946 forsvarets samlede tab under krigen til 1½ mia. kr. fordelt med 1 mia. kr. til hæren og resten til søværnet.^[44]

Betænkningen fra Søværnet, juli 1946

Den 25. juli 1946 afleverede Søværnets Ordningsudvalg en betænkning til forsvarsministeren, der indeholdt værnets egne ideer om søværnets genopbygning. Udvalget var blevet nedsat af Marineministeriet allerede i juni 1945 og kunne 13 måneder senere aflevere den lovede beretning.

Den 150 sider lange betænkning søgte at give et sammenhængende rids af både Danmarks sikkerhedspolitiske situation og af de krav, det stillede til det danske forsvar, med hovedvægten på søværnet. Samtidig redegjorde den for, hvordan erfaringerne fra den netop afsluttede krig kunne og

Søværnet manglede uniformer, og lånte derfor en større mængde fra Sverige. Her ses danske værnepligtige på Holmen i 1945 iført svenske marineuniformer. (Orlogsmuseet).

burde inkorporeres i det danske forsvar. Her var den klare konklusion, at det danske søværn skulle satse på jagere, motortorpedobåde, minelæggere og -strygere samt undervandsbåde. Små fartøjer, der reelt betød at Danmark fik en defensiv flåde, der ville være velegnet til forsvar af Danmark, men ikke til at føre krig på de store have eller langt fra baserne i Danmark.

I betænkningen var det danske forsvar tiltænkt en defensiv rolle, hvor det i tilfælde af angreb skulle holde stand indtil hjælp fra en eller flere stormagter nåede frem. Forsvaret af Danmark var dog ikke blevet lettere. F.eks. havde de tekniske fremskridt gjort de nye landgangsfartøjer i stand til hurtigt at kunne nå frem til dansk område. Det betød, at det danske forsvar måtte rykke frem, for at kunne opdage og evt. engagere en kommende fjende før den nåede dansk område. Det var en rolle, der var skræddersyet til søværnet.

På linie med en række af hæren og søværnets andre planer og publikationer i den her gennemgåede periode indeholder betænkningen også betragtninger om atombomben og dens betydning for det danske forsvar. Det er her tydeligt, at ingen i det danske forsvar vidste særlig meget om dette nye våben, og hverken hær eller flåde lagde op til, at danske styrker skulle udrustes med atomare våben. De tog dog forbehold for den fremtidige udvikling, der kunne gøre det både opportunt og/eller nødvendigt for et dansk forsvar at råde over det nye kraftige våben. Frygten for og forsvaret imod atomvåben var en del af forsvarets trusselsbillede, om end indsættelsen af sådanne våben mod Danmark ikke blev anset for sandsynligt. I den her behandlede periode rådede USA og senere også Sovjetunionen endnu over så få atomvåben, at det var usandsynligt, at de ville finde anvendelse mod danske mål. Søværnet lagde dog op til at dets enheder i tilfælde af en atomkrig skulle forlægge ud af de ramte områder for derved at komme i sikkerhed for det radioaktive nedfald.

Betænkningen var også et godt udtryk for den rivalisering, der altid har eksisteret mellem forsvarets værn. Ifølge udvalget var det vigtigste for det danske forsvar at lukke de danske stræder og bæltter, hvilket var en opgave, der naturligt tilfaldt søværnet. I den tråd argumenterede søværnet hele vejen igennem betænkningen for en stor og konstant kampklar dansk flåde.

Det konstante beredskab var nødvendigt for at forhindre overraskelsesangreb som 9. april 1940, og truslen fra overraskelsesangreb gjorde også, at kommissionen anbefalede at den danske flåde blev spredt ud over mere end den ene base, Holmen i København, som man rådede over i 1946. I sin konklusion lagde kommissionen op til, at der skulle opbygges fem nye

såkaldte distriktsbaser, placeret i Århus, Frederikshavn, Fåborg, Esbjerg og Rønne plus de allerede eksisterende baser i København, Kongshavn på Færøerne og Godthåb på Grønland. Baserne skulle beskyttes af tropper fra hæren og hjemmeværnet. Der var dog ikke tale om at ændre i Holmens status som flådens hovedbase og hjemsted for Orlogsværftet.

Betænkningen indeholdt en gennemarbejdet og omfattende 10-års plan for genopbygningen af søværnet, med bl.a. nybygninger for i alt 480 mio. kr. Kommissionen gjorde samtidig opmærksom på, at flådens nuværende enheder ikke alle var lige brugbare, da de alle var projekteret og/eller bygget før eller under krigen, og derfor ikke tog højde for krigens erfaringer. Under krigen var der kommet en række nye opfindelser såsom radar, asdic og avanceret kommunikationsudstyr samt nye våbentyper, der alle var svære at finde plads til i de danske orlogsskibe. Af samme årsag ønskede søværnet ikke at overtage britiske eller tyske skibe, der var bygget før 1941.

I 1946 var det for kort tid siden at krigen sluttede til, at man kunne afgøre om der stadig var fornuft i bygningen af større artilleribevæbnede enheder, og betænkningen tog derfor forbehold overfor en beslutning om dette emne. Man mente dog, at torpedoen var det vigtigste våben til et forsvar af det danske område, og planen for søværnets genopbygning lagde også op til, at alle søværnets krigsskibe blev bevæbnet med dette våben. I betænkningen argumenterede søværnet også for, at det fortsat skulle have sit eget luftvåben. Argumentet var, at krigserfaringerne havde vist, at et tæt samarbejde mellem fly og flådeenheder var nødvendigt, og at et sådant samarbejde bedst kunne sikres, hvis begge våbentyper var under samme ledelse.

Noter

- [1] Da hovedparten af mine kilder omtaler Ebbe Gørtz som general og ikke som generallojtnant, vil jeg for overskuelighedens skyld også benytte denne lidt misvisende titel.
- [2] Loven blev ophævet den 9. maj 1945, som en af Rigsdagens første handlinger efter befrielsen.
- [3] Rigsdagstidende (RDT), 6/9 1945, sp. 1187.
- [4] Selv om Atlantpagten først i 1950 skiftede navn til NATO (North Atlantic Treaty Organisation) vil jeg for nemhedens skyld i hele specialet bruge benævnelsen NATO som betegnelse for pagten.
- [5] RDT, 96. saml., 1945, s. XI-XIII.
- [6] Sandby Hansen 2000, s. 23-24 og Branner 1990, s. 52ff.
- [7] Ifølge Sandby Hansen opstod sloganet "Aldrig mere en 9. april" i 1945 i konservative og kommunistiske kredse. Sloganet var ikke kun møntet på selve overgivelsen den 9. april 1940, men også på den forsvars- og udenrigspolitik, som den socialdemokratiske og radikale regeringen havde ført i 30'erne. Jeg har dog, trods ihærdige forsøg, ikke kunnet få dette bekræftet fra anden side.

- [8] Kun få af Brigadens menige personel kom fra forsvarets rækker, men de havde alle i Sverige modtaget en militæruddannelse.
- [9] Ifølge K. J. V. Jespersen havde en del af Brigadens mandskab fået smag for den militære tilværelse og valgte derfor at søge i britisk eller fransk tjeneste. Ifølge Jespersen søgte intet af mandskabet at indgå i det danske forsvar, hvilket han forklarer med, at tjenesten i Brigaden i den sidste tid var præget af stor utilfredshed blandt personalet med arbejdsbetingelserne og endte med nærmest mytteri-lignende forhold.
- [10] Under krigen var over 500 danske skibe blevet minesprængt i danske farvande, og fra 1940-43 havde søværnet selv stået for minestrygning i visse dele af de danske farvande. Minererne af danske farvande havde også givet tyskerne store problemer, og ifølge Marinetidende, november 1947, havde tyskerne ved befrielsen i maj 1945 over 6000 mand involveret i minestrygningen af de danske farvande.
- [11] Mens Harry Larsen let fik adgang til havnene i de britiske og amerikanske besættelseszoner, nægtede de russiske myndigheder danskerne adgang til havnene i deres zone. I alt hjembragte "Kieler Expeditionary Force" fartøjer til en samlet værdi af over 100 mio. kr.
- [12] Danskerne søgte efterfølgende at få udgifterne refunderet via den internationale "Mine Sweeping Board" i London, men uden held. Søværnet var ikke meget for at have tidligere fjender i dansk farvand, og da dommene ved krigsforbryderdomstolen i Nürnberg faldt i oktober 1946, blev søværnet sat i alarmberedskab. Man frygtede at de tyske officerer og menige i protest over dommene over deres tidligere ledere - kunne finde på at begå mytteri og søge mod neutralt svensk område. Det skete dog ikke.
- [13] I perioden 5. maj til 30. september 1945 nåede søværnet at uskadeliggøre 1150 miner. Mineeringen havde dog sin pris; i gennemsnit blev et større og et mindre fartøj minesprængt hver måned i hele 1945.
- [14] Den 109 tons tunge torpedobåd Narhvalen var indgået i søværnets tal i 1917. Den blev i maj 1945 genfundet i brugbar stand på Orlogsværftet, og indgik derefter som bevogtningsfartøj indtil 1949, hvor den blev udfaset. I den første tid efter befrielsen var skibet reelt flådens eneste egentlige krigsskib.
- [15] Ca. 4500 tyske soldater og teknikere forblev dog i Danmark og under dansk kontrol deltog de helt frem til november 1947 i minerydning til lands og til vands samt dumpning af efterladt ammunition.
- [16] Da søværnet ikke rådede over det nødvendige personel til denne opgave, måtte man den 21. juli indkalde 160 værnepligtige, der fik til opgave at stå for bevogtningen af havneområdet.
- [17] De fire års flygtningeforsørgelse kostede den danske stat ca. 450 mio. kr. I februar 1952 indgik Danmark en aftale med Tyskland, hvor sidstnævnte forpligtede sig til at betale 160 mio. kr. for de tyske flygtninges ophold i Danmark 1945-49.
- [18] For en detaljeret oversigt over typer og mængder af tyske materiel, der befandt sig i Danmark og Norge i maj 1945, se Løwe 2000, s. 28-29 og 33.
- [19] Den kommission, der efter befrielsen undersøgte baggrunde for den tyske besættelse 9. april 1940, pegede bl.a. på, at de militære ledere ikke havde haft det fornødne overblik over den internationale udvikling. Det førte til, at man fra november 1945 indførte månedlige møder mellem de førnævnte personer. Det første møde fandt sted den sjette december 1945, og de fortsatte frem til 24. maj 1949. Referaterne fra møderne, der i gennemsnit varede en lille time, viser, hvordan man, udover at diskutere forsvarets situation, tæt fulgte udviklingen både internt i Danmark og i nærområdet samt mellem USA og Sovjetunionen.

- [20] Allerede i november 1944 havde Arbejdsministeriet nedsat et udvalg, der skulle planlægge og senere stå for demonteringen af de tyske befæstningsanlæg i Danmark. De tre forter, der straks kunne overtages var Bangsbo ved Frederikshavn, Hornbæk Batteri samt batteriet på Sjællands Odde, der senere blev til Søværnets Artilleriskole på Griben. Også Kystbefæstningen var i årene efter krigen plaget af mandskabsmangel.
- [21] En række af kilderne nævner at forhandlingerne begyndte i november 1944. De fleste nævner dog 14. februar som den officielle startdato, men det er ikke usandsynligt, at processen er begyndt noget før. Det er dog sikkert, at forhandlingerne begyndte før den tyske overgivelse i maj 1945. Vedels brev til den britiske Admiralitet blev, ifølge ham selv, smuglet til Sverige i toplanternen på en dansk skonnert.
- [22] Bådene var planlagt at skulle udstyres med skyts fra det svenske våbenfirma Bofors, men det viste sig ikke muligt at finde de nødvendige seks mio. svenske kroner, og skibene måtte derfor udstyres med skyts efterladt af de tyske styrker i Danmark.
- [23] Den danske regering bad om at aftalen blev holdt hemmelig, hvilket kan skyldes, at regeringen ikke ønskede at provokere Sovjetunionen, der netop havde forladt Bornholm. Aftalen blev derfor først offentliggjort i marts 1947, hvor det britiske udenrigsministerium oplyste, at man var forpligtet til at oplyse aftalens indhold til FN.
- [24] På samme måde kan de britiske våbensalg til Sverige i denne periode ses som et forsøg på at få landet ind under britiske vinger.
- [25] Ret beset lejede man en ubåd af U-klassen og to af V-klassen, men da V-klassen var en forbedret U-klasse, vil de for nemhedens skyld blive betegnet som af samme klasse. Under et møde den 4. april 1946 nævnte Vedel, at søværnet havde forespurgt englænderne, om man kunne overtage et antal tidl. tyske ubåde. Årsagen til dette var sikkert både at de tyske ubåde var billige og at de under krigen havde vist deres værd. Om der nogensinde kom svar på denne henvendelse, har jeg ikke kunne se i de gennemgåede arkivalier. Norge overtog i 1948 et antal tyske ubåde, der dog alle havde befundet sig på norsk område den 5. maj 1945.
- [26] I maj-juni 1946 tog en dansk handelsdelegation til Sovjetunionen, og indgik her en handelsaftale mellem de to lande. Aftalens vigtighed var ikke så meget i selve værdien af den nye handel som i signal til omverdenen om, at Danmark kunne handle med både Øst og Vest.
- [27] Ifølge Mariager 1997, s. 28: 3.638 køretøjer, 151 tunge våben, 22.615 rifler, maskinpistoler og andre håndvåben, 3.500 teleskoper, kikkertoer m.v., 24.000 uniformer samt 44.000 tæpper.
- [28] De to fregatter og den ene korvet kostede i alt 13,5 mio. kr. Planerne om at indkøbe i alt to korvetter blev aldrig realiseret. Ifølge Vedel skyldtes det, at den første korvet ikke havde vist sig så anvendelig ved Grønland som forventet, men beslutningen kan også skyldes mangel på valuta.
- [29] En af de nye undervandsbåde havde under krigen været aktiv i den polske flåde, og overdragelsen af båden til Danmark fik i foråret 1946 den polske regering til at protestere overfor den britiske regering. Polakkerne mente, at båden var blevet overdraget til den eksil-polske flåde og at den derfor tilhørte Polen. Et argument som englænderne dog hurtigt fejede af bordet. Selv om polemikken ikke direkte involverede Danmark kan man i Rigsarkivet se, at sagen blev fulgt tæt af de danske myndigheder.
- I december 1947 tilbød den britiske flåde at leje søværnet yderligere tre undervandsbåde. Søværnet havde ikke personel til bådene, og briterne foreslog derfor at undervandsbådene blev oplagt i danske havne og at Danmark først skulle betale leje, når mandskabet til bådene var uddannet og de kunne hejse kommando. Dette sagde den danske regering dog nej til, da man var bange for at Sovjetunionen ville opfatte det, som om briterne anbragte en flådereserve i Danmark.

- [30] Man indkøbte i alt 44 Oxford-fly, 26 Harvard-fly, 26 Spitfire-fly samt fem Sea Otter amfibie-fly til luft- og søredningstjenesten og i USA seks Catalina-fly til Grønland. Derudover fik man reservedele til et års forbrug samt diverse materiale til indretning af de danske flybaser. Alle-rede i foråret 1946 indkøbte Sverige 50 jetjagere til dets luftvåben.
- [31] RDT, 96. saml., 1945, s. XI-XIII;
- [32] Det har ikke været muligt for mig at finde den præcise dato for dette pressemøde. Mødet er omtalt i *Marinetidende*, januar 1946 men uden en specifik dato. Det må dog have fundet sted enten i december 1945 eller i starten af januar 1946. Da det er kutyme, at søværnets chef hvert år i januar fremkommer med en tale om værnets status, er det mit gæt, at førnævnte pressemøde har fundet sted i forbindelse med denne tale. Derfor har jeg dateret pressemødet i begyndelsen af januar.
- [33] Ifølge Vedel kostede de to fregatter, der fik navnene Holger Danske og Niels Ebbesen, ca. 5 mio. kr. stykket. Dertil skal lægges ca. 1 mio. kr. i ombygningsomkostninger, men da det foregik på Orlogsværftet, lagde det ikke beslag på de knappe valutareserver.
- [34] Lorananlægget blev brugt til navigation for bl.a. transatlantisk lufttrafik.
- [35] Her citeret fra Jensen 2000, s. 194.
- [36] At danskerne tog denne formulering alvorligt ses bl.a. af en udtalelse fra general Gortz den 3. juli 1947 under et møde mellem de højere militære chefer, forsvarsministeren og udenrigsministeren. Her sagde han, at der altid var 1000 danske soldater på Bornholm, og "der sendes aldrig en mand derfra, før hans afløser er kommet".
- [37] Manglen på befalingsmænd blev yderligere forværret af det opgør med pro-tyske officerer og befalingsmænd, som var en del af retsopgøret. Der var kun få med tyske sympatier i søværnet, men enkelte officerer blev afskediget pga. bl.a. manglende modstand mod det tyske angreb den 29. august 1943.
- [38] Loven blev ikke modtaget særlig godt internt i søværnet, hvor den generelle opfattelse var, at den fordelte de af søværnets personel, der havde deltaget i modstandskampen, men ikke havde bedt om forfremmelse på baggrund deraf.
- [39] Indlægget er gengivet i *Marinetidende*, februar 1946, s. 3, hvorfra citatet er taget.
- [40] Her citeret fra *Marinetidende* april 1946, s. 2ff.
- [41] Kommissionen bestod af 21 medlemmer fra Rigsdagen, tre fra hæren, tre fra søværnet og tre fra hærens flyvetropper og søværnets flyvevæsen samt en fra Udenrigsministeriet. De tilfornordnede fra hær, søværn, flystyrker samt Udenrigsministeriet havde ikke stemmeret. For en navneliste over kommissionens medlemmer, se *Marinetidende*, juli 1946.
- [42] Af de for Danmarks forsvar så vigtige miner var der i 1947 kun 200 tilbage, mod det ti-dobbelt den 9. april 1940. Under krigen var det lykkedes ansatte ved Orlogsværftet at tømme en del af søværnets beholdninger og skjule dem bl.a. på en række forskellige fyrstationer.
- [43] Søværnets mangel på næsten alt giver sig også udtryk i de mange maskinskrrevne indberetninger perioden lige efter krigen, hvor mange af dem er skrevet på tyske eller svenske skrivemaskiner, der ikke var udstyret med de danske bogstaver æ, ø og å.
- [44] RDT 1946/47 sp. 1185. Tallene er i 1946-priser.

NEKROLOGER

Niels Faye

(1917) Niels Faye blev født 27 januar 1946 i Snekkersten som søn af ingeniør Geert Faye og hustru Caroline Johanne Faye f. Kliens. Han voksede op i Snekkersten og havde sin maritime interesse fra faderen, der i mange år var ansat i DFDS. Efter studentereksamen fra Helsingør Gymnasium i juni 1965 mødte han på Søværnets Eksercerskole i Auderød i august samme år sammen med de øvrige af dette års officersaspiranter. Han blev kadet 1966 og udnævntes 1 november 1969 til søløjtnant I som nr. 2 af et hold på 18.

Han havde ønsket tjeneste i torpedobåde og fik derfor første udkommando med depotskibet HJÆLPEREN fra februar 1970 til marts 1971. Herefter fulgte et år som næstkommanderende og chefslev i torpedobådene SØLØVEN og HAVKATTEN og efter bestået chefsprøve tjeneste som chef for torpedobåde først fra 24 marts 1972 for MAKRELEN og siden i den seks og et halvt år lange skibschefsperiode tillige for GRIBBEN og SØHESTEN – her tillige divisionschef - samt ved tilgangen af WILHEMOES-klassen som første chef i henholdsvis BILLE fra 1 oktober 1976 og NORBY fra 31 marts 1978 – også her tillige som divisionschef. I forbindelse med tjenesten ved torpedobådene gennemgik han dels stabskursus I dels en række taktiske- og våbenmæssige uddannelser og var i en længere periode Torpedobådseskadrens våbenofficer. Han udnævntes den 1. november 1974 til kaptajnløjtnant

I efteråret 1978 fik Danmark som noget nyt tilbuddet om at stille en kandidat som adjutant – NATO Aide-de-Camp - for den øverstkommanderende for NATO's Atlanterhavskommando, SACLANT. Niels Faye blev udpeget som den danske kandidat og tiltrådte efter at være godkendt af admiral Harry D. Train III som dennes adjutant den 18 december 1978 ved HQ Supreme Allied

Command Atlantic i Norfolk, Virginia – oprindeligt for en to års periode men med forlængelse til 15 juni 1981. Det blev til to og et halvt år med næsten konstante rejser som del af en af de personlige stabe, der altid fulgte tæt med alliancens øverste militære chefer. Den unge adjutantfamilie fik et tæt og varigt venskab med admiral Train og dennes hustru, og tiden i USA fik for altid en særlig glød. Mange kolleger på tjenstlige besøg ved SACLANT har nydt gæstfriheden i deres hjem i Virginia Beach

og delt glæden ved dette ophold. 1. februar 1981 udnævntes han til orlogskaptajn.

Efter hjemkomsten tiltrådte Niels Faye en tre-årig periode som næstkommanderende i korvetterne NIELS JUEL og fra april 1982 i PETER TORDENSKIOLD. Fra oktober 1984 til juni 1985 gennemgik han Stabskursus II ved Forsvarsakademiet. Herefter fulgte en lang periode med vekslende stabstjeneste – først to og et halvt år i Forsvarsstabens Planlægnings Afdeling (OP/OP1), fulgt af tre år i Forsvarsministeriets 4. Kontor (Materiel) og fra 1991 igen i Forsvarsstaben med to år i Planlægningsafdelingen (nu benævnt PLA/PLA1) og dernæst fem år i Operationsstaben (ODA1). Han fandt sig dog aldrig igen til rette med tjenesten og især ikke med stabstjenesten. Det liv og engagement og den faglige dygtighed med interesse og sans for detaljen samt krav om perfektionisme, som havde præget hele hans indsats i de første 16 år i søværnet, aftog og var til sidst afløst af almindelig resultatløshed. Det tog på livsglæden og helbredet, og det førte til sidst til afsked som følge af helbredsbetaget utjenstedygtighed med udgangen af april 1998.

Niels Faye blev gift i Rungsted Kirke den 18 juni 1977 med Agneta Ivelöv, født i Göteborg den 18 december 1948 og død i Hørsholm den 3 maj 2002. De efterlader sig en voksen søn. De sidste år tilbragte Niels Faye i rullestol. Han døde den 26 december 2004 af en hjerneblødning og blev bisat fra Rungsted Kirke den 4 januar 2005. Urnen er nedsat på Hørsholm Kirkegård.

(1905)

Erik Casper Christian Stærmose

(I.8) Orlogskaptajn Erik Casper Christian Stærmose blev født den 8. maj 1913 i Nyborg som søn af kordegn, lærer Christian Stærmose og hustru Caroline Mathilde f. Nielsen og blev gift i 1941 i Holmens Kirke med Tove Edvardsen f. Sebber. Ægteskabet blev opløst, og Stærmose giftede sig igen i 1951 om bord i fregatten NIELS JUEL i Holsteinsborg (Sisimiut) med Inge Lassen f. Friis-Skotte. Også dette ægteskab blev opløst.

Drengen Erik Stærmoses hu stod nu til søen i en sådan grad, at han uden forældrenes viden forsøgte at melde sig som elev på Ø.K.s skoleskib KØBENHAVN under foregivende af at være ældre end han var. Heldigvis opdagede moderen hans planer. I modsat fald var nekrologen stoppet her, idet skoleskibet som bekendt forsvandt i Sydatlanten. Skoleskibssejlads blev det dog til med GEORG STAGE og 1928-30 med tankskib og skonnert m.v. og i 1930-33 med sejl- og dampskibe. Styrmands- og skibsførereksamen blev opnået i Svendborg i henholdsvis 1935 og 1936.

Efter styrmandseksamen sejlede han en kort tid med skoleskibet DANMARK og efter skibsførereksamen et par år som styrmand i D.F.D.S.

I 1938 blev Stærmose søkadet af reserven med udnævnelse til søløjtnant II af reserven 27. oktober samme år. Umiddelbart efter blev Stærmose indkaldt til Undervandsbådsskolen, og var derefter indtil den 29. august 1943 periodevis tjenstgørende i K-kuttere i Kystbevogtningen og som næstkommanderende i undervandsbåde. Den 1. november 1939 var han blevet udnævnt til søløjtnant I af reserven.

Den 29. august 1943 var Stærmose næstkommanderende i HENRIK GERNER, og blev beordret til sammen med søløjtnant II af reserven at sænke skibet. Den af dem armerede bombe fungerede ikke, hvorefter de to med benzin og olie iværksatte brand og benyttede lejligheden til også at starte en brand i inspektionsskibet HEJMDAL.

Straks efter interneringen tog Stærmose illegalt til Sverige sammen med bl.a. redaktør Hendil, som efter kontakt med Ebbe Munck i Stockholm fik svensk indsamlede midler til rådighed til indkøb af en båd og etablerede en illegal rute i samarbejde med søløjtnant I Sigurd Barfoed. Den 10. december 1943 blev Stærmoses fiskekutter JULIUS opbragt af en tysk patruljebåd uden flygtninge om bord, men kurerpost blev fundet i maskinrummet. Efter indsættelse i Vestre Fængsel og forhør i Dagmarhus blev de tre besætningsmedlemmer frigivet, fordi det lykkedes dem at

opretholde illusionen om, at de var svenske fiskere. De fik båden tilbage og sejlede "hjem" til Malmø!

Stærmosen kom en kort tid til Brigaden og sejlede senere med den svenske ministryger OLMÖEN. Med svensk forståelse fik han dog med stigende hyppighed fri for at kunne sejle for Øernes Hjælpetjeneste med hurtigbåden ZERO, hvis motor blev passet af flymekaniker Per Hiul.

Stærmosens sidste opgave i krigen var natten mellem 4. og 5. maj 1945 at sejle et hold på 12 udenlandske journalister til Danmark, hvor de skulle dække begivenhederne i forbindelse med Danmarks befrielse. Båden blev beskydt fra Flakfortet, men ikke ramt.

Umiddelbart efter befrielsen blev Stærmosen udnævnt til kaptajnlojtnant af reserven og beskæftiget ved indbjærgning af tysk militærudrustning, fra september 1945 til april 1947 som leder af et sprængningskommando under Marinedistrikt Sjælland S.

Sommeren 1947 var Stærmosen fører i grønlandske farvande af Geodætisk Instituts kutter OLE RØMER, og de næste to år indtil juni 1949 stationsofficer ved Grønlands Kommando.

De næste to år indtil januar 1951 var han tjenstgørende ved Søværnets Eksercerskole i Arresødal og deltog i 1949 og i 1950 i internationale kapsejladser i Brest og i Napoli.

Stærmosen blev den 4. februar 1950 antaget på kontrakt til fuld og vedvarende tjeneste og var fra 12. januar – 28. august 1951 chef for opmålingsfartøjet TERNEN på Færøerne og ved Grønland. I denne periode blev han den 1. maj 1951 udnævnt til orlogskaptajn af reserven.

Fra august 1951 til juni 1953 var han forbindelsesofficer i Thule og blev i denne periode den 19. marts 1952 inkorporeret som orlogskaptajn i linien.

Derefter tilbage til Danmark som næstkommanderende og i lange perioder som interimschef for Bornholms Marinedistrikt. I perioden 1. juni 1957 til 1. juni 1958 trådte Stærmosen uden for nummer som fører af M/S EBBA ROBBERT.

I perioden fra februar 1959 til afsked af linien efter ansøgning den 30. juni 1964 tjenstgjorde Stærmosen i Korsør – først ved Storebælts Marine-

distrikt senere som chef for Ekvipageafdelingen ved den nyoprettede Flådestation Korsør.

Den 2. april 1963 udnævnt til R. af D. og den 1. juli 1964 til orlogskaptajn af reserven.

Den civile tilværelse blev indledt med opgaven som overfartsleder ved Korsør-Kiel ruten 1964-65. I perioden 1965-78 var Stærmose ansat som generalsekretær i Kongelig Dansk Yachtklub og var derefter fra 1979 til 1982 formand for Hellerup Sejlklub.

Den 1. januar 1979 blev Stærmose tilbudt en hædersgave for deltagelse i modstandskampen, samt pension som "veteran" fra frihedskampen.

Et uheldigt fald på en islagt vej medførte et kompliceret ankelbrud, som influerede på Stærmoses mobilitet i hans sidste år. Det påvirkede dog ikke hans gode humør, og medvirkende hertil var hans møde og samliv med Bodil Moyell f. Hilligsøe, med hvem han giftede sig på Gentofte Rådhus. Takket være fru Bodil var Stærmose til det sidste en hyppig deltager i Søofficersforeningens "mimrefrokoster", hvortil fru Stærmose bragte og hentede ham til det sidste.

Orlogskaptajn Stærmose døde den 31. december 2004 og blev bisat fra Holmens Kirke den 8. januar 2005, hvorefter asken efter hans ønske blev spredt over Øresund.

(1589)

BOGANMELDELSER

BISMARCK Kampen om Atlanten

Michael Tamelander og Niklas Zetterling

Aschehoug 2004

Oversat fra svensk af Ole Lindegård Henriksen

Konsulent Hans Chr. Dahlerup Koch

ISBN 87 - 11 - 11772 - 2

320 s., illustreret, kortskitser samt appendiks med kildefortegnelse, noter, personregister og illustrationsfortegnelse.

Det tyske slagskib BISMARCKs udbrud i Atlanten i maj 1941 var en af søkrigshistoriens mest spændende jagter og en kritisk episode i søkrigen i 2. verdenskrigs begyndelse. Desuden var den et vigtigt led i kampen om Atlanten. Der er skrevet talrige bøger herom. Denne bog bygger fortrinsvis på kendt litteratur og på en rekonstruktion af BISMARCKs krigsdagbog baseret på admiral Günther Lütjens signaler. Andre vigtige kilder er PRINZ EUGENs krigsdagbog og vidneudsagn fra overlevende fra både HMS HOOD og BISMARCK.

Forfatterne, som er svenske militærhistorikere med tilknytning til *Försvarshögskolan*, har tidligere udgivet bøger om 2. verdenskrig, bl. a. om den 9. april 1940 og om det store kampvognsslag ved Kursk. Den danske konsulent Hans Chr. Dahlerup Koch, hvis navn er forkert stavet i bogen, har førhen medvirket ved en lang række udgivelser af sømilitær litteratur og vil være kendt af de fleste af dette tidsskrifts læsere.

Bogen er inddelt i tre hovedafsnit, nemlig kampen om Atlanten, Operation RHEINÜBUNG og sænkningen af BISMARCK. I forordet erklærer forfatterne, at de ønsker at sætte det godt 50.000 tons store slagskibs kun 9 døgn lange udbrud i Atlanten ind i en strategisk ramme, og det erkendes samtidigt, at tilfældighedernes spil og fejlbedømmelser i høj grad også kan få afgørende indflydelse på udfaldet uanset styrkeforholdet.

I prologen tages læserne med til Churchills landsted Chequers, hvor premierministeren og gæsterne modtog den dramatiske oplysning om sænkningen af HMS HOOD. Hermed indleder forfatterne bogens spændende fortællestil, som fastholder læserens interesse og læselyst, selv om hovedlinierne i begivenhedsforløbet er kendt.

Beskrivelsen i første hovedafsnit af den strategiske ramme omfatter en omtale af tidligere erfaringer med krydserkrig, hvor tyske skibe opererede alene eller i små grupper på verdenshavene og blev indsat mod enkeltsejlende, værgeløse handelsskibe eller mod konvojer med utilstrækkelig beskyttelse. I midten af 30'erne var den tyske flådeledelse overbevist om, at et af hovedindslagene i en kommende krig ville blive angreb på konvojer af handelsskibe. Dette afspejledes i skibsbygningsprogrammerne. Der redegøres for den tyske maritime strategi, hvis sigte var at tvinge det britiske imperium i knæ ved at afskære de søværts forbindelseslinier over Atlanten.

ADMIRAL GRAF SPEE og DEUTSCHLAND befandt sig allerede ved krigsudbruddet i Sydatlanten og afventede ordre om at angribe britiske og franske skibe. Et af forsyningseskibene var ALTMARK. Efter sammenslået med en engelsk styrke under Commodore H. Harwood i HMS EXETER sænkedes GRAF SPEE af egen besætning ud for Montevideo i Uruguay, mens DEUTSCHLAND i ly af dårligt vejr nåede tilbage til Tyskland. Resultatet af de to skibes operationer var begrænset. Der berettes desuden bl. a. om SCHARNHORST og GNEISENAU fremstød i Nordatlanten i november 1939. Det var ved denne lejlighed, at den engelske hjælpekrydser RAWALPINDI sænkedes i farvandet mellem Island og Færøerne.

Det lykkedes chefen for den tyske marine, storadmiral Erich Raeder, at overbevise Hitler om, at etablering af et baseområde i Norge ville være en forudsætning for at kunne føre en effektiv krydser- og ubådskrig i Atlanten. De store tyske tab i forbindelse med erobringen af Norge sammenholdt med forventningen om en invasion af England bevirkede, at krydserkrigen forhalede en stund. Da invasionen imidlertid blev udsat på ubestemt tid, genoptoges krydserkrigen med lommeskibet ADMIRAL SCHEER og den tunge krydser ADMIRAL HIPPER samt slagkrydserne GNEISENAU og SCHARNHORST.

Der berettes desuden om, hvordan den britiske marine ved sænkningen af U-110 og kapringen af det tyske vejrskib MÜNCHEN kom i besiddelse af dele af den tyske marines kodesystemer og hvorledes en engelsk radiopejleorganisation gjorde det muligt at fastlægge den omtrentlige position på modstanderens skibe.

Det skildres, at der ville have været store fordele ved, at de tyske krydser nu og da kunne tage operativ kontrol over en gruppe ubåde. Dette lod sig imidlertid ikke gøre. Den centrale styring af ubådsoperationerne fast-

holdtes. Det er i denne forbindelse interessant at notere, at den britiske styrkechef under Falklandskrigen i 1982, admiral Sandy Woodward, heller ikke havde direkte kontrol over de ubåde, som indgik i operationen.

Forfatterne refererer det overordnede direktiv af 2. april 1941, som fastlagde hovedopgaven for BISMARCKs udbrud i Atlanten, nemlig at sænke fjendens handelsskibstonnage. Af direktivet fremgik det desuden, at fjendtlige krigsskibe kun skulle angribes, hvis det var nødvendigt for at løse hovedopgaven og kun, hvis det kunne ske uden nævneværdig risiko. Til operationen var afset 8 forsyningskibe. Det var oprindeligt tanken, at yderligere 3 store skibe skulle være indgået i udbrudsstyrken. GNEISENAU var midlertidigt sat ud af spillet ved et luftangreb med torpedoer i Brest og SCHARNHORST udbedrede en maskinskade. Besætningen på TIRPITZ var endnu ikke færdiguddannet, da den tyske marine krævede 6 måneder hertil. Uanset manglen på disse skibe var tidspunktet relativt gunstigt for tyskerne og til dels rædselsvækkende for englænderne. Krigen i Nordafrika var ramt af tilbageslag, de tyske terrorbombardementer om natten mod London fortsatte med uformindsket styrke, og kampene ved Kreta var i en kritisk fase. Storbritannien kæmpede alene, og ressourcerne var spændt til det yderste.

Dernæst følger et resumé af den britiske strategi, som gik ud på at sikre varetølførslen ad søvejen og gennemføre en blokade af Tyskland. Det bemærkes, at blokaden blev vanskeliggjort efter Norges erobring, idet de tyske flys forøgede rækkevidde var en alvorlig trussel mod den britiske flådes operationer.

En væsentlig del af bogen er i de sidste to hovedafsnit naturligt nok koncentreret om begivenhedsforløbet fra styrkens afsejling d. 18. maj 1941 fra Gotenhafen (Gdynia) i det okkuperede Polen til sænkningen af BISMARCK 9 døgn senere. Det er også på disse sider, at forfatterne i særlig grad inddrager vidneudsagn fra overlevende fra de to sænkede skibe. Beretningen har næsten form af en krigsdagbog, hvor chefernes overvejelser og handlinger beskrives, begrundes og analyseres. Det berettes også, hvorledes man forsøger at redde BISMARCKs krigsdagbog, enten med skibets eget luftfartøj eller ved overførsel til en ubåd. Begge forsøg måtte opgives.

I epilogen vurderer forfatterne resultatet af krydserkrigen, og må konstatere, at ubådene stod for langt den største del af den sænkede tonnage, og at overfladeenhederne var langt fra at få nogen afgørende betydning. Antallet af tyske krydsere var for få og optrådte for sporadisk. En væs-

entlig begrænsende faktor for de tyske styrkers operationer var manglen på efterretningsmæssige oplysninger. Forfatterne påpeger også, at de britiske styrkers besiddelse af radar og kendskab til den tyske marines kode-systemer spillede en ikke ubetydelig rolle. Specielt kendskabet til kode-systemer gjorde briterne i stand til at opspore og eliminere de tyske forsynings- og tankskibe.

Bogen er forsynet med mange gode kortskitser, som på glimrende vis illustrerer skibenes bevægelser. Det righoldige noteapparat indeholder også henvisninger til to hjemmesider med omfattende informationer: hmshood.com og kbismarck.com.

Forfatterne tager allerede i forordet forbehold for deres manglende indsigt i anvendelse af maritime termer. Der er en del mystiske ord, som kan støde det professionelle øje. Det er usikkert, om nogle mindre heldigt valgte ord skyldes forfatterne, oversætteren eller konsulenten: Admiraltetets hovedkontor (pag. 18), agterendens artilleritårn (pag. 34), strålekastere (pag. 73), radiotelegrafrummet (pag. 164) og hjemlov (pag. 256). Der er desuden en del korrekturlæsningsfejl. Ved valg af sprogbrug fornemmer man et par steder, at forfatterne tager parti ved at skrive: *Desværre* var de [Lütjens skibe] noget forsinkede... (pag. 112) og *desværre* viste Lütjens ikke... (pag. 151).

På trods heraf kan bogen uforbeholdent anbefales alle, som interesserer sig for søkrigsførelsen i 2. verdenskrig, idet de fleste af de maritime operationers mangeartede elementer er fremragende belyst i denne bog, som naturligvis findes på Marinens Bibliotek, både i den svenske originaludgave og i dansk oversættelse.

(1818)

MARINENS BIBLIOTEK

*Henrik Gerners Plads
Bygning 37 – Nyholm
1439 København K
Telefon 32 54 73 82
Telefax 32 96 31 71
Åbningstider:
Hverdage 9-15 – Tirsdag 9-18*

ERHVERVELSER JANUAR/FEBRUAR 2005

RETSVÆSEN

Humanitær Folkeret : Rapport
København : Dansk Røde Kors
Folkeretsudvalg, 1997. - 126 s.
Opstilling:Retsvæsen.A.

ADMINISTRATION OG UNDERVISNING

Karlskrona Örlogsskolor
1960-1997
Rolf Ahlin, red, Karl Andersson,
red., Lars Haller, red., Gunnar
Nordanfors,
red., Börje Werlemark, red.
Karlskrona : Förlags AB Albins-
son & Sjöberg, 2000. - 191 s. : Ill.
Opstilling:Undervisning.A.I.b.

Haandbog i Minestrygning og
Minesikring : Udarbejdet til brug
for Søværnets Personel
B.H. Andersen
København : Flådestation Køben-
havn, 1931. - 72 s. : ill.

Opstilling:Minevæsen.- KUN TIL
LÆSESAL

HISTORIE

Stevns før og nu : Bind II
St. Heddinge :
Stevns Lokalhistoriske Arkiv,
2000. - 112 s. : ill. kort
Opstilling:Krh.A.II.a.1807-14

Stevns før og nu : Bind IV
St. Heddinge :
Stevns Lokalhistoriske Arkiv,
2002. - 128 s. : ill. kort
Opstilling:Krh.A.II.a.1675-79

Vår vakre kyst...
Oscarsborg : Kystartilleriets Offi-
sersforening, u.år. - u.pag. : ill.
Opstilling:Kystforsvar.B.

Stevns før og nu : Bind III
St. Heddinge :
Stevns Lokalhistoriske Arkiv,
2001. - 112 s. : ill. kort
Opstilling:Kystforsvar.A.

Skonnerten "Skibladner" af Rød-
vig : Beretninger fra en skipper og
hans familie på Stevns
Stevns : Østsjællandss Museums-
forening, 1997. - 98 s. : ill. kort
Opstilling:Sørejser.b.1875.

Stevns før og nu : Hefte I
St. Heddinge : Stevns Lokalhisto-
riske Arkiv, 1999. - 103 s. : ill.

Opstilling:Krh.A.II.a.1675-79

Stevns før og nu : Bind V
St. Heddinge : Stevns Lokalhistoriske Arkiv, 2003. - 128 s. : ill. kort

Opstilling:Kystforsvar.A.

Stevns før og nu : Bind VI
St. Heddinge : Stevns Lokalhistoriske Arkiv, 2004. - 136 s. : ill. kort

Opstilling:Kystforsvar.A.

Kystartilleriet 100 år altid klar til Strid : 1899-1999
Oslo : Sjøforsvaret, 1999. - u.pag. : ill. kort

Opstilling:Kystforsvar.B.

Nødlandede fly på Grønland :
Indefrosne flyhistoriske rariteter
Paul E Ancker
u.st. : Dansk Flyvehistorisk Forening, u.år. - 15 s. : ill. kort
Opstilling:Krh.A.II.d.2.B.Grønland, Island og Færøerne

The Loss of the Wager : The Narratives of John Bulkeley and the Hon. John Byron
John Bulkeley, John Byron
Woodbridge : Boydell, 2004. - 240 s.
Opstilling:Sørejser 1740-44

Kystartilleriet 100 år : En historisk kavalkade med vekt på kampene i april 1940
Odd T Fjeld

Oslo : Sjømilitære Samfund, 1999. - 79 s. : ill. kort
Opstilling:Kystforsvar.B.

Klar til strid : Kystartilleriet gjennom århundrene

Odd T Fjeld, ed.

Oslo : Kystartilleriets Offisersforening, 1999. - 411 s. : ill. kort
Opstilling:Kystforsvar.B.

U.S. Navy : A Complete History
M. Hill. Goodspeed

Washington : Naval Historical Foundation, 2003. - 728 s. : ill. kort

Opstilling:Historie.C.3.

Om Vesterhavsoernes Forsvar i Aaret 1864

R Hammer

Kbh. : 1914. - s. 686-720 : kort

Opstilling:Krh.A.II.a.1864.- KUN TIL LÆSESAL

The Navy and Government in Early Modern France, 1572-1661
Alan James Woodbridge : The Boydell Press, 2004. - 198 s.
(Royal Historical Society. Studies in Historie. New Series)
Opstilling:Historie.C.4.

Lille-Laurits

på togt med Fregatten Jylland
Bernt Kure

1. udgave 1. oplag- København : Høst & Søn, 2003. - 92 s. : Ill. (Fantasi & Fakta)

Opstilling:Krh.A.I.a.1.DAN-MARK

The Turks Today

Andrew Mango

London : John Murray, 2004. - 292 s. : kort

Opstilling:Historie.B.10.

HMS Surprise
Patrick O'Brian
København : Rosinante, 2001
Opstilling:Historie.G.

The Secret War against Sweden :
US and British Submarine Decep-
tion
Ola Tunander
London : Frank Cass, 2004. - 358
s. : ill. kort
(Cass Series: Naval Policy and
History ; 21)
Opstilling:Politik.B.1.a.

KRIGSHISTORIE

Trafalgar :
The Biografaphy of a Battle
Roy Adkins
London : Little Brown, 2004. -
392 s. : ill. kort
Opstilling:Krh.A.II.a.1793-1815

A Radar History of World War II :
Technical and Military
Imperatives
Louis Brown
Bristol : Institute of Physics Pub-
lishing, 2000. - 563 s. : ill.kort
Opstilling:Radiovæsen.D.e.

Trafalgar :
The Men, The Battle, The Storm
Tim Clayton
London : Hodder & Stoughton,
2004. - 444 s. : ill. kort
Opstilling:Krh.A.II.a.1793-1815

Sju minutter på havet :

En skildring av pansarbåten Ilma-
rinens undergang
Vilho Heinämies
Hallstavik : Svensk Militärhistori-
skt Bibliotek, 2005. - 168 s. :
Ill.kort
Opstilling:Krh.A.II.d.2.B.Russisk-
finske krig

Blekinge : Det hemliga landskapet
Leif Högborg, Jörgen Sjöblom
Karlskrona : Fort & Bunker, 2004.
-: Ill.kort
Opstilling:Kystforsvar.B.
2.: - 2004. - 224 s.

Lucky Lady : The World War II
Heroics of the USS Santa Fe and
Franklin
Steve Jackson
Paperback- - ill.
Opstilling:Krh.A.II.d.2.B.Stillehavet

Naval Occurrences of the War of
1812 : A Full and Correct Acco-
unt of the Naval War between
Great Britain and the United
States of America, 1812-1815
William James
London : Conway Maritime Press,
2004. - 408 s. : ill.
Opstilling:Krh.A.II.a.1793-1815

Kleiner Kreuzer "Frauenlob" : Ein
Schiffsschicksal der Skager-
rakschlacht 1916
Hakon Mielche
Kiel : Rudolf Stade, 2004. - 45 s. : ill.
(SMS - Schiffe, Menschen,
Schicksale ; 129)
Opstilling:Krh.A.II.b.2.B.Jyllands-
slaget

German Raiders of World War II
August Karl Muggenthaler
London : Robert Hale, 1977. -
308 s. : ill. kort
Opstilling:Krh.A.II.d.2.K.

Hangö 1940-1941
Stig Nyström
Hallstavik : Svenskt Militärhisto-
riskt Bibliotek, 2005. - 79 s. : Ill.
kort
Opstilling:Krh.A.II.d.2.B.Russisk-
finske krig

Hitler's Grey Wolves : U-Boats in
the Indian Ocean
Lawrence Paterson
London : Greenhill Books, 2004. -
287 s. : ill. kort
Opstilling:Krh.A.II.d.2.G.

US World War II Amphibious
Tactics : Army & Marine Corps,
Pacific Theater
Gordon L Rottman
Oxford : Osprey Publishing, 2004.
- 64 s. : ill. kort
(Osprey Elite Series ; 117)
Opstilling:Krigskunst.M.

With Utmost Spirit : Allied Naval
Operations in the Mediterranean
1942 - 1945
Barbara Tomblin
Kentucky : University Press of
Kentucky, 2004. - 578 s. : ill. kort
Opstilling:Krh.A.II.d.2.B.Middel-
havet

The Real Cruel Sea : The Mer-
chant Navy in the Battle of the
Atlantic 1939-1943

Richard Woodman
London : John Murray, 2004. -
781 s. : ill.kort
Opstilling:Handel & Søfart.E.
PERSONALHISTORIE

Paa Eventyr
O Aarestrup
u.st. : 1915. - s. 10-21 : ill.
Opstilling:Persh.b.AARESTRUP, O:

Kystartilleriets falne og sårede i
krigen 1940-1945 : Et minneskrift
Odd T Fjeld
Oslo : Kystartilleriets Offisersfor-
ening, 1995. - 72 s. : ill.kort
Opstilling:Krh.A.II.d.2.B.Norge

Med "Beskytteren" på Færøerne
1938
Gudmund Hansen
Odense : Eget forlag, 2000. - 23 s.
: ill.
Opstilling:Sørejser.b.1938- KUN
TIL LÆSESAL

Red Star under the Baltic : A
Soviet Sumariner's Personal Acco-
unt 1941-1945
Victor Yemelianovich Korzh
Barnsley : Pen & Sword Mariti-
me, 2005. - 194 s. : ill. kort
Opstilling:Persh.b.KORZH,
VICTOR Y.

Nelson : Britannia's God of War
Andrew Lambert
London : Faber, 2004. - 446 s. :
ill.kort
Opstilling:Persh.b.NELSON, H.

Min Logbog 1915-1985 : En nautisk instrumentmagers beretning om sit livs "sejladts"

Carlo Godfred Petersen
København : 1915-1985. -
Forsk.pag. : ill.

Opstilling:Persh.b.PETERSEN,
CARLO GODFRED - BOKS -
KLAUSULERET
3 RINGBIND

A Life of Admiral of the Fleet
Andrew Cunningham :

A Twentieth-Century Naval
Leader

Michael Simpson
London : Frank Cass, 2004. - 310
s. : ill. kort

(Cass Series: Naval Policy and
History ; 25)

Opstilling:Persh.b.CUNNING-
HAM, ANDREW

Nelson :

A Dream of Glory 1758-1797
John Sugden

1st ed.- New York : John Macrae
Books, 2004. - 943 s. : ill. kort

Opstilling:Persh.b.NELSON,
HORATIO

With a Flower upon the Ocean

Edward T. Wilkins

Birkenhead : Countywise Ltd.,
2004. - 172 s. : ill. kort

Opstilling:Persh.WILKINS,
EDWARD T.

POLITIK OG

EFTERRETNINGSVÆSEN (FORSVARSPROBLEMET)

Forsvarets Forskningstjeneste
FOFT : Årsberetning for 2003
København : u.år : Forsvarsakade-
miet, . - 136 s. : ill. kort
Opstilling:Teknologi
Tidligere udg. TTJ - hos SEK

Danish Armed Forces :
International Perspectives
København : Forsvarsministeriet,
u.år. - 41 s. : ill. kort
Opstilling:Forsvarsproblemet.B.8.

Sjömakt under 100 år :
US Navy 1890-1990
George W. Baer
Stockholm : Marinlitteraturföre-
ningen, 2004. - : ill. kort
(Marinlitteraturföreningen ; 90)
Opstilling:Historie.C.3.
Del 1: 1890-1945 .- 288 s.

German Naval Strategy 1856 -
1888 : Forerunners of Tirpitz
David H. Olivier
London : Frank Cass, 2004. - 213 s.
(Cass Series: Naval Policy and
History ; 25)
Opstilling:Politik.B.5.

Latin American Security Challen-
ges : A Collaborative Inquiry
from North and South
Paul D. Taylor, Ed.
New Port : Naval War College
Press, 2004. - 122 s. : kort
(Newport Papers ; 20)
Opstilling:Politin.N.

SKIBE, SKIBBYGNING, m.m.

Die Flotte der Deutschen Marine :

Marineschiffbau in Deutschland
Bonn : Report Verlag, 2002. - 72
s. : ill.

(Wehrtechnischer Report ;
4/2002)

Opstilling:Krh.A.I.a.5.

Deutsche U-Boote - Innovative
Technologie

Bonn : Report Verlag, 2004. - 68
s. : ill.

(Wehrtechnischer Report ;
5/2004)

Opstilling:Ubådsvæsen.A.III.

Die Deutsche Marine im Einsatz :
Operation, Ausrüstung, Technik
und Logistik

Bonn : Report Verlag, 2003. - 72
s. : ill. kort

(Wehrtechnischer Report ;
4/2003)

Opstilling:Krh.A.I.a.5.

TheGeordie Gunboat : The Story
of HMS Newcastle

u.st. : The British Publishing
Company, 2003. - 66 s. : ill.

Opstilling:Krh.A.I.a.2.

Marinetechnologie und neue
Schiffsgeneration

Bonn : Report Verlag, 2001. - 68
s. : ill.

(Wehrtechnischer Report ;
2/2201)

Opstilling:Krh.A.I.a.5.

Warships : Guide to the United
States Navy 2005

St. Leonards-on-Sea : HPC Pub-
lishing, 2005. - 14 s. : ill.

Opstilling:Krh.A.I.a.3.

1: Part 1

2: Part 2

Serien-Erprobungsplan für "U42"
3. Ausfertigung : (Prüfungen für
die vorläufige und endgültige
Abnahme)

Berlin : Reichsdruckerei, 1938-39.
- 58+3 s. og planer + (Tom lomme
bagest)

Opstilling:Ubådsvæsen.A.III.-
BOKS- EJ TIL UDLÅN

Serien-Erprobungsplan für "U68"

2. Reinschrift : (U-Boote Typ VII
B/C und IX B/C) : (Prüfungen für
die vorläufige und endgültige
Abnahme)

Berlin : Reichsdruckerei, 1940-41.
- 52 s. og planer + 8 s.

Opstilling:Ubådsvæsen.A.III.-
BOKS- EJ TIL UDLÅN

Builder of fast Boats

Bremen-Vegesack : Fr. Lürssen
Werft, u.år. - u. pag. : ill.

Opstilling:Skibbygning.C.

Serien-Erprobungsplan für "U64"
(W952) 3. Ausfertigung : (Prüfungen
für die vorläufige und end-
gültige Abnahme)

Berlin : Reichsdruckerei, 1938-40.
- 47 s. og planer + 4 s. (Tom lom-
me bagest)

Opstilling:Ubådsvæsen.A.III.-
BOKS- EJ TIL UDLÅN

Serien-Erprobungsplan für "U65"

3. Ausfertigung : (Prüfungen für
die vorläufige und endgültige

Abnahme)

Berlin : Reichsdruckerei, 1938-40.

- 41 s. og planer (Tom lomme bagest)

Opstilling:Ubådsvæsen.A.III.-

BOKS- EJ TIL UDLÅN

Serien-Erprobungsplan für

"U122" (W954) 2. Reinschrift :

(Prüfungen für die vorläufige und endgültige Abnahme)

Berlin : Reichsdruckerei, 1938-40.

- 41 s. og planer

Opstilling:Ubådsvæsen.A.III.-

BOKS- EJ TIL UDLÅN

Serien-Erprobungsplan für "U43"

3. Ausfertigung : (Prüfungen für die vorläufige und endgültige Abnahme)

Berlin : Reichsdruckerei, 1938-39.

- 51 s. og planer + (Tom lomme bagest)

Opstilling:Ubådsvæsen.A.III.-

BOKS- EJ TIL UDLÅN

Oplysningsbog for Undervands-Støjlytteanlæg i Niels Juel

København : Orlogsværftet, 1939.

- 23 s. + 5 håndskr. ark (løse)+ 9 tegninger(løse)

Opstilling:Radiovæsen.D.g.- EJ

TIL UDLÅN

Serien-Erprobungsplan für

"U125" 2. Reinschrift : (U-Boote Typ VII B/C und IX B/C)

:(Prüfungen für die vorläufige und endgültige Abnahme)

Berlin : Reichsdruckerei, 1940-41.

- 56 s. og planer + 2 s.

Opstilling:Ubådsvæsen.A.III.-

BOKS- EJ TIL UDLÅN

Serien-Erprobungsplan für

"U104" : (Prüfungen für die vorläufige und endgültige Abnahme)

Berlin : Reichsdruckerei, 1938-40.

- 53 s. og planer + 4 s.

Opstilling:Ubådsvæsen.A.III.-

BOKS- EJ TIL UDLÅN

Serien-Erprobungsplan für "U99"

2. Reinschrift : (Prüfungen für die vorläufige und endgültige Abnahme)

Berlin : Reichsdruckerei, 1938-40.

- 49 s. og planer

Opstilling:Ubådsvæsen.A.III.-

BOKS- EJ TIL UDLÅN

Undersøgelser vedrørende forrådnelse i træbåde og træskibe

U.st. : 1953. - 54 s. : ill.

Opstilling:Skibbygning.H.

Fleets of the World 1916 : Classified according to types

London : Eveleigh Nash Company, u.år. - 198 s. : ill.

Opstilling:Krh.A.I.b.- KUN TIL LÆSESAL

Dagbog for kutteren Agnete

København : 1957-1964. - 96 s.+

13 løse bilag i lomme forrest i bogen.

Opstilling:Journaler.A.- EJ TIL UDLÅN

13 løse bilag i lomme forrest i bogen

Ghost Cruiser H.K. 33

Jochen Brennecke

London : William Kimber, 1954. -
208 s. : ill.
Opstilling:Krh.A.II.d.2.K.

British Warships and Auxiliaries
Steve Bush
Liskeard : Maritime Books, 2004.
- 96 s. : ill.
Opstilling:Krh.A.I.a.2.

De danske isbrydere : Historien
om Elbjørn og de andre isbrydere
Knud Fischer, Knud Fischer
1. udgave- Stenstrup : Skib For-
lag, 2004. - 103 s. : ill.
Opstilling:Isforhold & Isbrydning.

Flugzeugträger "Furious" : Ein
Schiff mit vielen Verwandlungen
Klaus Gröbig
Kiel : Rudolf Stade, 2003. - 46 s. : ill.
(SMS - Schiffe, Menschen,
Schicksale ; 121)
Opstilling:Krh.A.I.a.2.

Flugzeugträger "Glorious" :
Gesunken im Nordmeer
Klaus Gröbig
Kiel : Rudolf Stade, 2002. - 45 s. :
ill.
(SMS - Schiffe, Menschen,
Schicksale ; 111)
Opstilling:Krh.A.I.a.2.

Flugzeugträger "Illustrious" : Ein
britischer Flugzeugträger 1937-
1957
Klaus Gröbig
Kiel : Rudolf Stade, 2002. - 45 s. : ill.
(SMS - Schiffe, Menschen,
Schicksale ; 115)
Opstilling:Krh.A.I.a.2.

Dagbog ført under Opholdet som
Inspektionshavende ved ny Tor-
pedobaad (Søridderen) bygget hos
Yarrow & Co., Scotstoun Glasgow
1910-11
J. Henriksen
Glasgow : 1910-11. - 160 s.
Opstilling:Krh.A.I.a.1.BOKS- EJ
TIL UDLÅN

Die Entstehungsgeschichte der U-
Boote
Hans-Joachim Lawrenz
München : J.F. Lehmanns Verlag,
1968. - 147 s. : ill.
Opstilling:Ubådsvæsen.A.X.

Harrier Carrier
Neil McCart
Cheltenham : Fan Publications,
2004. - 127 s. : ill.
Opstilling:Krh.A.I.a.2.
Volume 1: HMS Invincible

Destroyer Leader : The Story of
H.M.S. Faulknor 1935-46 : 'The
hardest-worked destroyer in the
Fleet'
Peter C. Smith
3rd. expanded and revised edition-
Barnsley : Pen & Sword, 2004. -
302 s. :ill.kort
Opstilling:Krh.A.I.a.2.

The Ultimate Sacrifice : The Wor-
ld War II Battleship
David Turner
1.ed.- Cambridgeshire : Melrose
Book, 2004. - 80 : ill. kort
Opstilling:Krh.A.II.d.2.L.

The History of the British 'U'
Class Submarine
Derek Walters
Barnsley : Pen & Sword Mariti-
me, 2004. - 264 s. : ill.
Opstilling:Krh.A.I.a.2.

Battle of Honours of the Royal
Navy : Being the officially autho-
rised and
complete listing of Battle
Honour awarded to Her/His
Majesty's Ships and
Squadrons of the Fleet Air Arm
including Honours awarded to
Royal Fleet
Auxillary Ships and merchant
vessels
Ben Warlow
Liskeard : Maritime Books, 2004.
- 224 s. : ill.
Opstilling:Søtraditioner

The Aircraft Carrier Victorious
Ross Watton
London : Conway Maritime Press,
2004. - 160 s. : ill.
(Anatomy of the Ship Series)
Opstilling:Krh.A.I.a.2.

Ship Identification : Part 1 - Mer-
chant Ships (Engines Amidships)
E.C Talbot-Booth, ed., David G
Greenman, ed.
London : Ian Allan, u.år.. - 333 s.
: ill.
Opstilling:Handel & Søfart.B.

SØMANDSKAB, NAVIGATION m.m.

Oplysningsbog om ufarlige bøger :

1946
København : Søminevæsenet,
1946. - 34 s. : ill.
Opstilling:Fyr- &
Vagervæsen.Lodsvæsen.A.

The Malaspina Expedition 1789-
1794
Andrev David, ed., Felipe Fernan-
dez-Armesto, ed., Carloc Novi,
ed., Glyndwr Williams, ed.
London : The Hakluyt Society,
2004. -: ill. kort
(Hakluyt Society. Third Series ;
13)
Opstilling:Hakluyt
III: Manila to Cadiz .- 2004 .- 487 s.

Lærebog i Sømandskab og
Styrmandslære til Brug for
Lærlinge og Maskinkonstabler:
Udarbejdet ved Konstabelevsko-
len : 1922 - og rettelsesblad 1932
A. Topsøe-Jensen
Andet oplag- Kbh. : 1922+1932. -
forsk.pag : ill.
Opstilling:Sømandskab.D.I.

BJÆRGNINGSVÆSEN OG DYKNING

Reglement for fyrværkerisager og
linekastningsapparater
københavn : Søartilleriet, . - 36 s. : ill.
(SAR ; 185)
Opstilling:Bjærgningsvæsen.D.-
KUN TIL LÆSESAL

DIVERSE

Reglement for tågeanlæg M/51
København : Søartilleriet, 1962. -

26 s.

(SAR ; 186)

Opstilling:Gaskrig.- KUN TIL
LÆSESALDictionary of Guided Missiles
and Space FlightPrinceton : D. Van Nostrand,
1959. - 688 s. : ill.(Principles of Guided Missile
Design)Opstilling:Håndbog.L.O.-
EJ TIL UDLÅNRojournal : Kystbefæstningens 4-
åres inrigger "Høgen"

København : 1950-62. - u.pag.

Opstilling:Journaler.A.-

EJ TIL UDLÅN

Bestemmelser for roning i Søvær-
nets kaproningsbåde isat foranCarsten Niebuhrs Rejsebeskrivel-
se fra Arabien og andre omkring-
liggende landeKøbenhavn : Forlaget Vandkun-
sten, 2004. -: Ill. Kort

(Carsten Niebuhr Biblioteket)

Opstilling:Sørejser.b.1525-1770

Andet Bind og Tredje Bind:.-

2004 .- 679 s

Beton og særlig betonblokke,
anvendte i Kajmure og andre Bek-
lædningsmure m.m.paa Kjøbenhavns Søforter og
Søminestationen i Bramsnæs Vig
P HansenKøbenhavn : 1890. - 7 s. + 1 teg-
ningOpstilling:Kystforsvar.A.-
KUN TIL LÆSESAL**STRATEGI & TAKTIK**Analyse af efterårsøvelserne 1957
(Søværnets deltagelse) : UdkastKøbenhavn : Søværnskommando-
en, 1958. - forsk.pag. + 15 løse

bilag ilagt permens inderside

Opstilling:Krigskunst.D.I.-BOKS-
EJ TIL UDLÅN

Mærket eks. 2

Global War Game : Second Series
1984-1988

Robert H. Gile

Newport : Naval War College,

2004. - 156 s. : kort

(Newport Papers ; 20)

Opstilling:Krigskunst.E.

VÅBENTEKNISKE- o.a.**HÅNDBØGER m.v.**Reglement for Udstikning og
Udlægning af Miner og Kabler

Søminevæsenet : Flådestation

København, 1930. - 179 s.

Opstilling:Minevæsen-

KUN TIL LÆSESAL

Skyttebog

København : Søartilleriet, 1955. -
49 s. + 11 s.

Opstilling:Artilleri.F.a.-

EJ TIL UDLÅN

Reglement for lægning af selvvir-
kende miner

København : Søminevæsenet,

1955. - forsk.pag.

Opstilling:Minevæsen.-

KUN TIL LÆSESAL

+ depotsamling

Reglement for isolerede, elektriske ledningsforbindelser
København : Orlogsværftet, 1911.
- 51 s. + IV tegninger : ill.
Opstilling: Minevæsen.-
KUN TIL LÆSESAL

Dictionary of Military Terms
Richard Bowyer
3. ed.- London : Bloomsbury
Publ., 2004. - 265 s.
Opstilling: Håndbog.L.

Methods of Radar Cross-Section
Analysis
J.W. Crispin, Jr., ed.
New York : Academic Press, 1968.
- 426 s. : ill.
(Electrical Science)
Opstilling: Radiovæsen.D.e.

Ståbi for Søofficerer
Henrik Elbro
København : Marinens Bibliotek,
2004. - 136 s. : ill.
Opstilling: Søtraditioner.

Farväl min Kursk
Vera Efron
Saltsjö-Duvnäs : Efron & Dotter
AB, 2004. - 262 s.
Opstilling: Krh.B.II.e.

TIDSSKRIFTER OG PERIODICA

SKS Orientering
København : Søværnets Konsta-
belskole, . - Alle hft. samlet i et
bind
KUN TIL LÆSESAL

ERHVERVELSER MARTS/APRIL 2005

RETSVÆSEN

International Law and Contem-
porary Naval Operations
D.P. O'Connell
Greenwich : Royal Naval Staff
College, 1972. - 45 s.
Opstilling: Retsvæsen.H.-
KUN TIL LÆSESAL

ADMINISTRATION OG UNDERVISNING

The Finishing School :
Earning the Navy Seal Trident
Dick Couch
New York : Crown Publishers,
2004. - 263 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.3.

The Midshipman Culture and
Educational Reform :
The U.S. Naval Academy,
1946-76
Todd A. Forney
Newark : University of Delaware
Press, 2004. - 409 s. : ill.
Opstilling:
Undervisningsvæsen.A.I.b.

HISTORIE

L'évolution des navires de guerre
anglais (1550-1650)
John-Vincent Armstrong
u.st. : 1973. - s. 8-19 : Ill.
Opstilling: Historie.C.2.

- The Origins of the Grand Tour :
The Travels of Robert Montagu,
Lord Mandeville (1649-1654) :
William Hammond (1655-1658) :
Banaster Maynard (1660-1663)
Michael G Brennan, ed.
London : The Hakluyt Society,
2004. - 331 s. : ill.
(Haklyut Society, Third Series ; 14)
Opstilling: Haklyut
- Konger, krigere og andet godtfolk:
Ti historiske retssager
Peter Garde
1. udgave 1. oplag- København :
Forlaget Thomson, 2004. - 269 s. :
ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.a.1848-50.
- The Illustrated Directory of the
United States Navy
Chester G Hearn
London : Salamander Books,
2003. - 360 s. : ill.
Opstilling: Historie.C.3.
- The Marine Art of Geoff Hunt :
Master Painter of the Naval World
of Nelson and Patrick O'Brian
Geoff Hunt
London : Conway Maritime Press,
2004. - 144 s. : ill.kort
Opstilling: Marinemalere.
- Marinens Bibliotek, dets Historie,
Udvikling og Virksomhed
H.F. Kiær
København : Søe-Lieutenant-Sel-
skabet, 1957. - 18 s.
Opstilling: Historie.C.1.a.
- Feeding Nelson's Navy : The True
Story of Food at Sea in the Geor-
gian Era
Janet Macdonald
London : Chatham Publishing,
2004. - 224 s. : ill.kort
Opstilling: Intendanturvæsen
- Invasion :
From the Armada to Hitler
Frank McLynn
London : Routledge & Kegan
Paul, 1987. - 170 s. : kort
Opstilling: Historie.C.2.
- The Royal Navy and Maritime
Power in the Twentieth Century
Ian Speller, ed.
London : Frank Cass, 2005. -
xv+223 s.
(Cass Series: Naval Policy and
History ; 31)
Opstilling: Historie.C.2.
- American Naval History : An Illu-
strated Chronology of the U.S.
Navy and Marine Corps, 1775-
present
Jack Sweetman
3rd ed.- Annapolis, MD. : Naval
Institute Press, 2002. - xiv+386 s.
: ill. kort
Opstilling: Historie.C.3.
- Træk af Søværnets Televæsens
Historie : 1. Udkast
K. Søgaard
U.st. : 1961. - 10 s.
Opstilling: Radiovæsen.D.-
KUN TIL LÆSESAL

Søminekorpsets Skoler
København : 1889. - 29 s. + skema
Opstilling:
Undervisningsvæsen.C.1.-
KUN TIL LÆSESAL

Historisk oversigt over Radars til-
blivelse
u.st. : Radarskolen, 1954. - 6 s.
Opstilling: Radiovæsen.D.e.-
KUN TIL LÆSESAL

Love for Søværnets Specialgrup-
pes organisation
u.st. : u.år. - 16 s.
Opstilling: Marineforeninger-
KUN TIL LÆSESAL

KRIGSHISTORIE

Kimmel, Short, and Pearl Harbor :
The Final Report Revealed
Fred Borch, Daniel Martinez
Annapolis : Naval Institute Press,
2005. - xiii+215 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Stille-
havet

"A Glorious Page in our History":
The Battle of Midway 4-6 June 1942
Robert J Cressman, Steve Ewing,
Barrett Tillman, Mark Horan,
Clark Reynolds
2. printing- Missoula : Pictorial
Histories Publishing Company,
1992. -
226 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Stille-
havet

Brown Water Warfare : The U.S.
Navy in Riverine Warfare and the

Emergence of a Tactical Doctrine,
1775-1970
R. Blake Dunnavent
Gainesville : University Press of
Florida, 2003. - 185 s. : ill. kort
Opstilling: Historie.C.3.

Wellington's Navy : Sea Power
and the Peninsular War 1807-1814
Christopher D. Hall
London : Chatham Publishing,
2004. - vii+264 s. : kort
Opstilling: Krh.A.II.a.1793-1815

The Battle of the Otranto Straits :
Controlling the Gateway to the
Adriatic in World War I
Paul G Halpern
Bloomington : Indiana University
Press, 2004. - 186 s. : ill. kort
(Twentieth-Century Battles)
Opstilling: Krh.A.II.b.2.B.Middel-
havet

U.S. Subs Down Under : Brisbane
1942-1945
David Jones, Peter Nunan
Annapolis : Naval Institute Press,
2005. - 297 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.G.

The Coast Guard in World War I :
An Untold Story
Alex R. Larzelere
Annapolis : Naval Institute Press,
2003. - 326 s. : ill.
Opstilling: Historie.C.3.a.

Beachhead Assault : The Story of
the Royal Naval Commandoes in
World War II
David Lee

- London : Greenhill Books, 2004. - 272 s. : ill. kort
Opstilling: Krigskunst.M.
- The Alabama, British Neutrality, and the American Civil War
Frank J Merli, David M. Fahey
Bloomington : Indiana University Press, 2004. - 225 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.1861-64
- The German Fleet at War, 1939-1945
Vincent P. O'Hara
Annapolis : Naval Institute Press, 2004. - 308 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.A.
- Neptunus Rex : Naval Stories of the Normandy Invasion, June 6, 1944
Edward Prados, ed.
Novato, CA : Presido, 1998. - 304 s. : kort.Ill.
(Voices of the Navy Memorial)
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Kanalen & Nordsøen
- Die Tragödie der Flüchtlingsschiffe : Gesunken in der Ostsee 1944/45
Heinz Schön
Stuttgart : Motorbuch Verlag, 2004. - 255 s. : Ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Øster-søen
- PERSONALHISTORIE**
- Day of Lightning, Years of Scorn : Walter C. Short and the Japanese Attack on Pearl Harbor
Charles R. Anderson
Annapolis : Naval Institute Press, 2005. - 240 s. : ill.
Opstilling: Persh.b.SHORT, WALTER CAMPBELL
- America's First Frogman : The Draper Kauffman Story
Elizabeth Kauffman Bush
Annapolis : Naval Institute Press, 2004. - 221 s. : ill.
Opstilling: Persh.b.KAUFFMAN, DRAPER
- Nelson's Purse : An extraordinary historical detective story shedding new light on the life of Britain's greatest naval hero
Marty Downer
London : Bantam Press, 2004. - 424 s. : ill.
Opstilling: Persh.b.NELSON, H.
- ... and Home There's No Returning : Letters of Lieutenant John Martindale Iago RNVR from HMS. Hood, 23rd September 1939 - 4th May 1941
Bee Kenchington
Lincolnshire : Arcturus Press, 2004. - xi+109 s. : ill. kort
Opstilling: Persh.b.IAGO, JOHN MARTINDALE
- Carsten Niebuhrs liv
Barthold Georg Niebuhr
København : Forlaget Vandkunsten, 2004. - 106 s. : ill.
Opstilling: Persh.b.NIEBUHR, CARSTEN

A Sailor's Log : Water-Tender Frederick T. Wilson, USN, on Asiatic Station, 1899-1901

James R Reckner, ed.
Kent, Ohio : Kent State University, 2004. - xxxii+390 s. : ill.
Opstilling: Persh.b.WILSON, FREDERICK T.

Sea of Sharks : A Sailor's World War II Survival Story
Elmer Renner, Ken Birks
Annapolis : Naval Institute Press, 2004. - 241 s. : ill. kort
Opstilling: Persh.b.RENNER, ELMER

The Captain Cook Encyclopædia
John Robson, ed.
London : Chatham Publishing, 2004. - 286 s. : ill. kort
Opstilling: Persh.b.COOK, JAMES

The Rodney Papers : Selections from the Correspondence of Admiral Lord Rodney
David Syrett
Aldershot : Ashgate, 2005. - 540 s.
(Publications of the Navy Records Society ; 148)
Opstilling: Persh.b.RODNEY, GEORGE BRYDGES
Volume I :

Stephen Decatur : A Life Most Bold and Daring
Spencer Tucker
Annapolis : Naval Institute Press, 2005. - 245 s. : ill. kort
(Library of Naval Biography)

Opstilling: Persh.b.DECATUR, STEPHEN

Frigate Commander
Tom Wareham
Barnsley : Pen & Sword, 2004. - 283 s. : ill.kort
Opstilling: Persh.b.Moore, Graham

Grace Hopper : Admiral of the Cyber Sea
Kathleen Broome Williams Williams
Annapolis : Naval Institute Press, 2004. - xvii+240 s. : ill.
(Library of Naval Biography)
Opstilling: Persh.b.HOPPER, GRACE MURRAY

Livre pour Officier : de Moltke - Lieutenant de Vaisseau de la Marine Danoise
u.st. : . - 39 s.
Opstilling: Persh.b.MOLTKE, CARL - BOKS-EJ TIL UDLÅN

Uddrag af slægtsbog, vedr. "Kanonbåds-Kriger" Tip-Tip-Oldefar "Johan Cornelius Krieger
u.st. : 1907-36. - forsk. pag. : ill.
Opstilling: Persh.b.KRIEGER, JOHAN CORNELIUS.
EJ TIL UDLÅN

POLITIK OG EFTERRETNINGSVÆSEN (FORSVARSPROBLEMET)

The Royal Navy in the Falklands Conflict and the Gulf War : Cultu-

re and Strategy

Alistair Finlan

London : Frank Cass, 2004. - 214

s. : kort

(Cass Series: British Politics and Society)

Opstilling: Politik.B.2.

High Noon in the Cold War :

Kennedy, Khrushchev, and the Cuban Missile Crisis

Max Frankel

New York : Ballantine Books,

2004. - xiv+206 s. : ill. kort

Opstilling: Politik.B.3.

Deutsche Marine im Wandel :

Vom Symbol nationaler Einheit zum Instrument internationaler Sicherheit

Werner Rahn

München : R. Oldenbourg, 2005. -

xiii + 738 s.

(Beiträge zur Militärgeschichte ; 63)

Opstilling: Historie.C.5.

Søværnsplan 1985-1994

u.sted. : (1983). - vii+53 s.

Opstilling:

Forsvarsproblemet.B.6.BOKS-

KLAUSULERET -

EJ TIL UDLÅN

SKIBE, SKIBBYGNING m.m.

Navy Yearbook

Phillip Andrews, ed., Leonard

Engel, ed.

1. ed.- New York : Duell, Sloan

and Pearce, 1944. - 376 s. : ill.

Opstilling: Krh.A.I.a.2.

Sidste melding - kraftig storm :

M/S "Hanne S" forlis

Mogens Bøeg-Jensen

Marstal : Marstal Søfartsmuseum,

2004. - 143 s. : ill.kort

Opstilling: Bjærgningsvæsen.C.

Ships of our Navy : Carriers, Battleships, Destroyers, & Landing Craft

C.B. Colby

New York : Coward-McCann,

1953. - 48 s. : ill.

Opstilling: Krh.A.I.a.3.

Vosper MTBs in action

T. Garth Connelly

Carrolton : Squadron/Signal Publications, 2000. - 49 s. : ill.

(Warships ; 13)

Opstilling: Krh.A.I.a.2.

Steel Boat, Iron Hearts : U-boat

Crewman's Life aboard U-505

Hans Jacob Goebler, John Vanzo

London : Chatham Publishing,

2005. - 258 s. : ill. kort

Opstilling: Persh.b.GOEBELER,

HANS

Nelson's Victory ; 101 Questions & Answers about HMS Victory, Nelson's

Flagship at Trafalgar 1805

Peter Goodwin

London : Conway Maritime,

2004. - 101 s. : ill.kort

Opstilling: Krh.A.I.a.2.

Undervandsbåde Delfin-klassen :

Diverse elsystemskitser

Johan Grandt

u.st. : u.år. - u.pag. : ill.
Opstilling: Eletronik.A.-
EJ TIL UDLÅN

Gallant Lady :
A Biography of the USS Archerfish
Ken Henry, Keith
New York : Tom Doherty Associ-
ates, LLC, 2004. - 352 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.3.

The USS Enterprise :
In detail & Scale
Bert Kinzey
Squadron/Signal Publications :
Carrollton, u.år. - 72 s. : ill.
(D & S ; 39)
Opstilling: Krh.A.I.a.3.

The Encyclopedia of U-Boats :
From 1904 to the Present Day
Eberhard Möller, Werner Brack
London : Chatham Publishing,
2004. - 239 s. : ill.
Opstilling: Ubådsvæsen.A.III.

Overdue and Presumed Lost :
The Story of USS Bullhead
Martin Sheridan
Annapolis : Naval Institute Press,
2004. - 143 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.G.

The Battlecruiser HMS Hood : An
Illustrated Biography 1916-1946
Bruce Taylor
London : Chatham Publishing,
2005. - 256 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.I.a.2.

Kanonbaaden "Lille Belt" : Næst-
kommanderendes Oplysningsbog

u.st. : u.år [1895]. - u.pag.
Opstilling: Journaler.B.BOKS-
EJ TIL UDLÅN

Dagbog ført i Krydseren Diana
1892 og Korvetten Dagmar 1893
u.st. : 1892-93. - u.pag.
Opstilling: Journaler.B.BOKS-
EJ TIL UDLÅN

Sjøforsvaret
u.st. : Sjøforsvarsstaben, 1973. -
30 s. : Ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.1.NORGE

SØMANDSKAB, NAVIGATION m.m.

The Malaspina Expedition 1789-
1794
Andrev David, ed., Felipe Fernan-
dez-Armesto, ed., Carloc Novi, ed.,
Glyndwr Williams, ed.
London : The Hakluyt Society,
2001-04. - : ill. kort
(Haklyut Society. Third Series ;
13)(Haklyut Society. Third Series ; 8)
Opstilling: Hakluyt
I : Cadiz to Panama.- 2001.- 338 s.
III : Manila to Cadiz.- 2004.- 487 s.

BJÆRGNINGSVÆSEN OG DYKNING

Lost on the Ocean Floor : Diving
the World's Ghost Ships
John Christopher Fine
Annapolis : Naval Institute Press,
2005. - 255 s. : ill.
Opstilling: Bjærgningsvæsen.B.

Tragedy at Honda
Charles A Lockwood, Hans Christian Adamson
Annapolis : Naval Institute Press, 2004. - 243 s. : ill. kort
Opstilling: Bjærgningsvæsen.C.

Rescued by the U. S.s Coast Guard : Great Acts of Heroism Since 1878
Dennis L Noble
Annapolis : Naval Institute Press, 2005. - 300 s. : ill.
Opstilling: Bjærgningsvæsen.A.2.

DIVERSE

En Skibsbygnings-, Søfarts- & Orlogssamling på Nakskov Havn : Beretning for Årene 1973-1992
Tommy Larsen
Nakskov : Marineforeningen, 1992. - 31 s.
Opstilling: Marineforeninger.

Ask the Chief : Backbone of the Navy
J.F Leahy
Annapolis : Naval Institute Press, 2004. - 230 s. : ill.
Opstilling: Historie.C.3.

Faneflugt
Lars G. Petersson
København : Frihedsmuseets Venners Forlags Fond, 2004. - 165 s. : ill.
Opstilling: Værnepligt.B.

Flagtavler
Otto F. Suenson

u.st. : 1827-28. - u.pag. : ill.
Opstilling: Flagvæsen.BOKS.-EJ TIL UDLÅN

VÅBENTEKNISKE- o.a. HÅNDBØGER m.v.

Skydning med svært Skyts ved Kystdefensionen : Udkast til Betjeningsreglement for System "B"
O.H. Arentoft
Kbh. : Kystdefensionen, 1935. - 89 s. : ill.
Opstilling: Artilleri.C.-KUN TIL LÆSESAL

Finbankers
Ole L Frantzen
u.st. : 2001. - s. 5-24 : Ill.
Opstilling: Artilleri.E.
Fotokopi

Encyclopedia of the War of 1812
David S. Heidler, ed., Jeanne T. Heidler, ed.
Paperback ed.- Annapolis : Naval Institute Press, 2004. - xxxvii+636 s. :ill.kort
Opstilling: Krh.A.II.a.1793-1815

The Naval Institute Guide to the Ships and Aircraft of the U.S. Fleet
Norman Polmar
18th. ed.- Annapolis : Naval Institute Press, 2004. - 661 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.3.

Tidsskrift for Søværnen
oprettet 1827
udgivet af Søe-lieutenant-Selskabet

Redaktion:

Overarkivar Hans Christian Bjerg
og Kommandørkaptajn Klaus Bolving
(ansv.)

Artikler, indlæg, der ønskes
optaget i tidsskriftet, samt bøger,
der ønskes anmeldt, sendes til

Tidsskrift for Søværnen
Hans Chr. Bjerg
Møllevej 4
2970 Hørsholm
email: hcbjerg@post.tele.dk

Manuskripter bedes fremsendt
i word pr. email eller på diskette.
Evt. illustrationer fremsendes
særskilt eller efter aftale.

Ekspedition og regnskab:

Orlogskaptajn Hans Erik Juul
Søe-lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K
Tlf.: 32 95 99 54
Fax: 32 95 99 53
Giro: 2 04 77 64
Email: sls@post9.tele.dk

Abonnement tegnes
ved henvendelse til ekspeditionen

Trykkeri

Nørrebros Bogtryk
www.nbb.dk

ISSN 0040-7186

Tidsskriftet

Det er tidsskriftets formål at
publicere artikler og indlæg
vedrørende maritime forhold
i almindelighed og Søværnet i
særdeleshed.

Tidsskriftet er etableret 1827
som Archiv for Søværnet og
udsendes 6 gange om året.

Eftertryk er tilladt med tydelig
kildeangivelse

Søe-lieutenant-Selskabet

er et krigsvidenskabeligt selskab
af søofficerer, oprettet 1784.

Formand:

Kaptajnløjtnant Nicholas H. Karlsen

Selskabets hjemmeside:
www.sls.svn.dk

Annoncer tegnes
ved henvendelse til ekspeditionen

Tidsskrift for Søværnen

Nr. 4 · 2005 · 176. årgang

UDGIVET AF SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Tidsskrift for Søværnen

2005/4 * 176. årgang

Redaktion: Hans Christian Bjerg og Klaus Bolving

INDHOLD

Meddelelse fra redaktionen	211
Aldrig mere en 9. april. Genopbygningen af Danmarks forsvar 1945-51 med særlig vægt på Søværnet, 2. del 1946-51 af Søren Nørby	213
Marinens Bibliotek Erhvervelser maj/juni 2005	262
Tidsskrift for Søværnen 2004, indholdsfortegnelse	271
Annoncer	281

Redaktionen sluttet 1. september 2005

Forsiden:

Korvetten NIELS JUEL under deltagelse i øvelsen "Loyal Mariner 05",
Foto taget fra helodækket på den spanske flådes CASTILLA, april 2005.

MEDELELSE FRA REDAKTIONEN

2005/4

Hermed udsendes nr. 2005/4 af Tidsskriftet. Cand.mag. Søren Nørby's afhandling om Søværnet efter 1945 afsluttes i dette nummer. Endvidere er indholdsfortegnelsen for tidsskriftet for 2004 publiceret i dette nummer. Den fortsatte værdi af tidsskriftet hviler i høj grad på tilvejebringelsen af gode index. Søe-lieutenant-Selskabets bestyrelse har nu besluttet, at disse årsindex løbende skal bringes på selskabets hjemmeside. I den forbindelse er det glædeligt, at den samlet indholdsfortegnelse for 1978-2003 snart er færdig.

Søe-lieutenant-Selskabets såkaldte § 32-møde vil blive afholdt i oktober, og i den forbindelse vil det være rimeligt, at redaktionen fremkommer med nogle status-betragtninger. Tidsskrift for Søværnen udkommer med seks numre om året hvert på 80 sider inklusive annoncer. Dette giver, som det tidligere er nævnt på denne side, nogle begrænsninger i den rækkefølge de indkomne indlæg kan blive bragt i. De bragte artikler og indlæg skal gå op i det antal sider, der er til rådighed. Dertil kommer, at det løbende er nødvendigt at bringe en del obligatorisk stof i form af nekrologer og erhvervelser til Marinens Bibliotek samt meddelelser fra selskabet.

Generelt skal det siges fra redaktionens side, at tidsskriftet ikke lider af stofnød, ligesom der alle steder synes at være interesse for tidsskriftet. Det, der kan være problematisk, er nok doseringen af stoffet. Ser vi på tidsskriftets indhold gennem dets meget lange historie, så kan det konstateres, at der har været bragt artikler og indlæg, der dækker fortiden, nutiden og fremtiden, skønmæssigt i forholdet 5:5:1. Dette bør også fortsat være målet for selskabet og redaktionen. Problemet er imidlertid, at det ikke altid er muligt at leve op til denne målsætning. Redaktionen er som bekendt afhængig af hvilke artikler, der tilbydes eller som fysisk kan fremskaffes - eller fremprovokeres.

Ser man på det bragte stof i 2004 har fordelingen været nogenlunde rimelig. I indeværende år har der dog indtil nu været en overvægt af artikler med et historisk indhold. Dette skyldes dels en tilfældighed, dels at der i øjeblikket ikke tilgår artikler med aktuelle eller nutidige emner. Redaktionen har forsøgt at formå medlemmer af selskabet til at skrive indlæg om nutidige emner, som kan interessere de andre af selskabets medlemmer

samt tidsskriftets læsere. Henvendelserne blive ofte mødt med undskyldning om manglende tid og/eller klassifikationshensyn. Det kan dog konstateres, at i nogle tilfælde giver henvendelsen en inspiration, som måske i første omgang ikke giver resultat, men på længere sigt medfører indlæg.

Hen over tid viser erfaringen, at doseringen udjævner sig og kommer tæt på målsætningen. I øvrigt vil de to følgende numre af tidsskriftet i indeværende år indeholde artikler med aktuelt indhold.

Heldigvis bliver redaktionen i dag hjulpet af de afhandlinger, der skrives på VUT-uddannelsen, således at det er muligt nogenlunde at leve op til nutids-kvoten. Redaktionen håber på en øget tilgang af den slags afhandlinger til tidsskriftet. Disse bemærkninger skal i øvrigt være en opfordring til selskabets medlemmer og læsere om at overveje indsendelse af aktuelt stof. Ser man sig ikke selv i stand til at udarbejde en artikel om et konkret og interessant emne, er man velkommen til at indsende forslag til redaktionen om et emne, der bør behandles. Det er muligt, at der så kan fremfindes en interesseret og kompetent forfatter.

Nu kan en redaktion næppe forvente, at alle læsere vil finde samtlige artikler og indlæg interessante, men vi håber dog på, at dette tidsskrifts læsere generelt vil være interesseret i at læse om Søværnet og maritime forhold såvel i fortiden som i nutiden, samt at alle fortsat vil bakke op om tidsskriftets eksistens og berettigelse.

Hans Christian Bjerg

ALDRIG MERE EN 9. APRIL!

Genopbygningen af Danmarks forsvar 1945-1951 med særlig vægt på søværnet 2. del 1946-51

Af Cand.mag. Søren Nørby

Nærværende afhandling er en bearbejdet udgave af cand.mag. Søren Nørbys specialeopgave i historie på Københavns Universitet. Første del af opgaven, omfattende perioden 1945-46, blev bragt i det foregående nummer af tidsskriftet. Opgaven vil i sin helhed med kildehenvisninger og litteraturlistekunne lånes på Marinens Bibliotek eller ved henvendelse til forfatteren på: soeren@noerby.net.

Forholdet mellem øst og vest forværres

I forsommeren 1946 gjorde Søværnskommandoen forsvarsministeren opmærksom på, at forholdet mellem øst og vest var ved at blive forværret.⁽¹⁾ Søværnet opfordrede derfor forsvarsministeren til at øge genopbygningstempoet af forsvaret, men dette blev i første omgang afvist, da forsvarsministeren hellere ville vente til den netop nedsatte forsvarskommission havde afleveret sin betænkning. Det tyder på, at forsvarsministeren forventede, at Folketingets partier relativt hurtigt ville kunne blive enige om nye forsvarslove. Det skulle dog vise ikke sig at blive tilfældet.

Søværnet mente dog godt, at man kunne foretage en række materielanskaffelser, så længe disse ikke blev af en art, der foregreb indholdet af den kommende forsvarsplan fra Forsvarskommissionen. Dette argument fandt opbakning i Folketinget, hvor et flertal gik sammen om at opfordre forsvarsministeren til at påbegynde genopbygningen af forsvaret med det samme, også selv om det betød, at den skulle finde sted indenfor den forældede 1937-forsvarslov. Beslutningen fik forsvarsministeren til i januar 1947 at dele Forsvarskommissionens arbejde i to. Kommissionen skulle nu koncentrere sig om hurtigt at fremkomme med et oplæg til en foreløbig genopbygning af forsvaret indenfor 1937-ordningen. Forsvarsministeren mente, at dette arbejde kunne være på plads i løbet af få måneder, hvorefter kommissionen skulle genoptage arbejdet hen imod den store helhedsløsning for det danske forsvar. Delingen af kommissionens arbejde tyder igen på, at man fra regeringens side ikke forventede at dens

arbejde ville blive færdigt foreløbigt. Hos søværnets personel kan man også i kilderne læse eller fornemme en utålmodig venten på Forsvarskommissionens resultat.^[2]

Søværnet blev pålagt at udarbejde en nybygningsplan, der, startende i 1947 over tre år skulle genopbygge flåden til 1943-niveauet. På grund af manglen på udenlandsk valuta skulle mest muligt af de planlagte nybygninger og våbenfremstillinger kunne foretages af danske firmaer i Danmark. Hæren fik tilladelse til at udarbejde en lignende plan, og begge skulle ligge klar i januar 1947. Søværnets var dog først klar den 15. april.^[3]

Søværnets plan indeholdt nybygninger for ca. 306 mio. kr. Det ambitiøse, men samtidig realistiske program indeholdt to store jagere (af Willemoesklassen), køb af de tre allerede lejede britiske ubåde, seks motortorpedobåde og et depotskib samt nybygning af to mineskibe og et inspektions-skib. Slutteligt skulle fire af de ubåde og to af torpedobådene, der var blevet sænket eller ødelagt under krigen, repareres.^[4]

På grund af valget i november 1947 nåede planen aldrig til behandling i Forsvarskommissionen, men dele af den lå i sommeren 1948 til grund for indkøbet af en række fartøjer hos de amerikanske besættelsesmyndigheder i Tyskland, men mere om det senere.

Frygten for et kup

Den tyske landsætning af tropper midt i København om morgenen den 9. april var en oplevelse, der efterfølgende red både danske politikere og forsvarets ledelse som en mare. At forebygge at et fremmed land kunne gennemføre et sådant kup, evt. i samarbejde med såkaldte ”5. kolonne”-personer i Danmark, blev en af forsvarets hovedopgaver i årene efter krigen.

Som led i modstandskampen havde de allierede leveret en del våben til den danske modstandsbevægelse. Den præcise mængde er ukendt, men de allierede nedkastede alene i perioden april 1944 – maj 1945 over 700 tons våben. Hovedparten blev brugt i kampen mod tyskerne, men skæbnen for en del var efter krigen ukendt, og der var frygt for, at de var havnet i hænderne på især kommunisterne, der kunne bruge dem i et kupforsøg.

Kommunisterne havde spillet en central rolle i modstandskampen, og efter krigen var der stor usikkerhed overfor både antallet af kommunister i Danmark, og hvor mange af dem, der var bevæbnede. Enkelte politikere nævnte tal mellem fire og femten tusind bevæbnede kommunister – bare i Københavnsområdet. Selv om tallet var vildt overdrevet, var det

Tyske tropper går i land fra troppetransportskibet Danzig ved Langelinie, 9. april 1940. (Frihedsmuseet).

med til at skabe en frygt, som især kom til at spille en stor rolle under Påskekrisen i 1948.

Overtagelsen af eks-tysk materiel

På mødet mellem udenrigsministeren, forsvarsministeren og de højere militær chefer den 14. februar 1946 nævnte viceadmiral Vedel, at søværnet havde givet briterne en liste over hvilke tyske fartøjer, man gerne ville overtage. Kilderne er desværre tavse om det videre forløb i forhandlingerne mellem danskerne og briterne, før de allierede i august 1946 begyndte at sælge overskydende militært isenkram – både allieret og erobret tysk. I Rigsarkivet ligger flotte og omfattende mapper med tekniske detaljer og priser på forskellige skibe og fartøjer; fra store destroyere over små landgangsfartøjer til diverse skibsmateriel såsom ankre og redningsbåde.

Fra dansk side greb man chancen for, for billige penge, at få udbedret den mangel på egentlige krigsskibe, som søværnet havde gjort opmærksom på ved næsten enhver lejlighed siden befrielsen. I løbet af 1947 indkøbte søværnet billigt en række tidligere tyske motortorpedobåde og et stort

Blandt de indkøbte orlogsskibe var de to store tyske torpedobåde T-4 og T-19. Bådene, der var på ca. 1050 tons, var tænkt som kernen i et dansk torpedobådsflåde, og de var søværnets første forsøg på at skabe en egentlig kampflåde. Maskineriet var dog så avanceret, at ingen i søværnet kunne få dem til at fungere ordentligt, og bådene kom aldrig i tjeneste og blev begge solgt til ophugning i 1951. Her ses T-19 på Holmen. (Søværnets Undervands- og Fjernkendings-skole) ^[6]

depotskib samt torpedoer og anden ammunition. De indkøbte fartøjer var dog ikke i alt for god stand, og måtte alle en tur rundt om Orlogsværftet inden de kunne komme i tjeneste. Indkøbene var, som allerede nævnt, en del af den plan, som søværnet havde fremlagt i sommeren 1946, og som nu – trods at den aldrig var nået frem til Forsvarskommissionen – blev delvist gennemført.^[5]

De mange nye skibe var en tiltrængt forøgelse af søværnets skibsmateriel, men gav også en række logistiske problemer, da man nu havde fartøjer fra tre forskellige lande. Især var der problemer med skibenes skyts, hvor hver kanon krævede speciel ammunition og vedligeholdelse.

Aftalen om Tysklandsbrigaden falder på plads

Forhandlingerne om udsendelsen af det danske bidrag til besættelsen af Tyskland trak ud, især fordi den danske regering hele tiden søgte at for-

handle antallet af soldater ned. Allerede den 8. marts 1946 beklagede general Gørtz at bevogtningen af flygtningelejrene bandt mange tropper, og derved hæmmede uddannelsen af nye soldater. Den 2. maj uddybede han problemet: Der var indkaldt 10.000 værnepligtige soldater, og det var kun lige nok til de pålagte opgaver. Skulle man sende 10.000 mand til Tyskland, så skulle de indkaldes ekstraordinært, og at fjerne 20.000 unge mænd fra produktionsapparatet ville sætte økonomien under stærkt pres, og det mente Gørtz ikke var forsvarligt.

Den 12. august 1946 opgjorde Krigsministeriet den danske hærs mandsskabsbehov således:

Flygtningebevogtningen	5.000 mand (cirka)
Vagtstyrken på Bornholm	1.000 mand
Grænsebevogtning	1.300 mand
<i>(kontrolleret af både hæren, grænsegendarmeriet og politiet)</i>	
Livgardens særlige vagttjeneste	300 mand
<u>Vagttjeneste ved kaserner og depoter</u>	<u>1.000 mand</u>
I alt	8.600 mand

Tallene blev brugt til at bevise overfor englænderne, at det ikke var muligt for danskerne at udsende en hel division. Således udtalte forsvarsminister Harald Petersen den 26. september 1946, at Danmark nok ville ende med at sende ca. 4400 mand af sted. Det ville i så fald svare til den aftale, som briterne og nordmændene havde indgået kort tid før. Det blev også resultatet, da Danmark og Storbritannien den 22. april 1947 indgik en aftale, hvor Danmark forpligtede sig til at stille en brigade på ca. 4000 mand.

På dette tidspunkt havde den danske hær endnu ikke lagt sig fast på, hvem der skulle levere våben til tropperne, og man havde derfor forsøgt at få englænderne til at gå med til at stille materiel gratis til rådighed for de udsendte styrker. Argumentet fra dansk side var, at danskerne her kunne teste det britiske udstyr, og så efterfølgende beslutte om det skulle indkøbes. Briterne afviste denne løsning, men gik alligevel med til at udleje udstyret for 20% af salgsprisen. Grunden til at briterne bøjede sig var både, at der var en reel risiko for, at den danske Rigsdag ville sige nej til at betale den forventede udgift på 3½ mio. pund (68 mio. danske kroner), og at briterne, som tidligere nævnt, var meget interesseret i, at få den danske hær til at vælge britisk-producerede våben. Et sådant våbenkøb ville gøre meget for at binde Danmark og Storbritannien sammen, og derved fastholde Danmarks vestlige orientering.

Resultatet af forhandlingerne var en klar sejr for de danskerne, men udsendelsen var stadig en stor byrde for det danske forsvar. Pengene til udsendelsen måtte findes på forsvarets i forvejen pressede budgetter, og de knap 31 mio. kr. der i finansåret 1948/49 blev afsat til den danske styrke i Tyskland, udgjorde ca. 10 % af det samlede forsvarsbudget!

Den danske regering var bange for at en placering i nærheden af Danmark eller nær ved den russiske besættelseszone kunne skabe problemer overfor Sovjetunionen, og brigaden endte derfor med i sommeren 1947 at blive placeret nær den hollandske grænse i den britiske besættelseszone i Tyskland. En placering så langt fra Danmark skulle dog senere vise sig, at udgøre et problem for forsvarets sikring af hjemlandet.^[7]

Det er værd at bemærke, at udsendelsen ikke var populær i den danske befolkning. I en Gallupundersøgelse, offentliggjort den 26. april 1947, var hele 56 % af de adspurgte imod brigadens udsendelse, men samtidig er der ingen tvivl om, at man fra den danske regerings side så bidraget til besættelsen af Tyskland som afbetaling på landets gæld fra befrielsen.

Truman-doktrinen. USA vender ansigtet mod Europa

Mens forsvarsdebatten fortsatte internt i Danmark tiltog spændingerne mellem Øst og Vest. Den 12. marts 1947 fremlagde den amerikanske præsident Truman en doktrin, der blev opkaldt efter ham. Han lagde her op til, at USA aktivt skulle støtte frie lande og folk, der var truet enten af bevæbnede grupper internt i landet eller af udefrakommende pres. Bag Truman-doktrinen lå et ønske om at yde assistance til Grækenland og Tyrkiet^[8], men doktrinen gav plads til at yde støtte til enhver regering, der blev truet af kommunismen. Det betød for Danmark både at chancen for amerikansk støtte i tilfælde af russiske angreb blev øget, men det samme blev risikoen for en ny verdenskrig, da USA nu øjensynligt ville opgive isolationen og gå aktivt ind i fremtidige konflikter i Europa.

Forsvarskommissionens arbejde indstilles

I maj 1947 udsendte FNs militære stabskomité en rapport, hvori de slog fast at oprettelsen af den internationale styrke endnu ikke var på plads, og at man ikke forventede, at det ville ske i den nærmeste fremtid. Samme måned blev arbejdet i Forsvarskommissionen indstillet, men intet tyder på at dette skyldes udmeldingen fra FN. Meget taler for, at den danske regering allerede på dette tidspunkt reelt havde opgivet tanken om, at FN ville opnå enighed om at fremlægge et samlet forsvarsudspil. Det er mere sandsynligt, at arbejdet i Forsvarskommissionen blev indstillet fordi der gik politik i kommissionens arbejde.

Meget tyder på, at problemerne hovedsageligt skyldes Socialdemokratiet, der havde problemer med at finde et nyt forsvarspolitisk ståsted efter mellemkrigstidens markante neutralitets- og afrustningspolitik. På mødet mellem de militære chefer og forsvars- og udenrigsministeren den 3. juli 1947 beklagede Vedel at kommission lå stille pga. ”indrepolitiske vanskeligheder”¹⁹¹, til hvilket forsvarsministeren, der var fra partiet Venstre, svarede, at man manglede socialdemokraternes støtte for at kunne komme videre. Socialdemokratiet prioriterede den økonomiske genopbygning af landet højere end genopbygningen af forsvaret, og det spillede klart ind på partiets arbejde i forsvarskommissionen. Argumentet var, at de danske forsvarsforanstaltninger skulle hvile på et økonomisk bæredygtigt grundlag, da det ellers ikke ville være muligt at få befolkningens opbakning til forsvaret. Populært sagt stod valget for Socialdemokratiet mellem ”våben eller velfærd”, og partiets vælgere var ikke i tvivl. De prioriterede velfærd højere end et stærkt forsvar. Meget tyder på, at den forsvarspositive holdning fra sommeren 1945 nu var fordampet.

Galathea-ekspeditionen – et prestigeprojekt i en svær tid

På trods af søværnets vanskelige situation, var viceadmiral Vedel allerede i sommeren 1945 begyndt at arbejde med et ambitiøst projekt: udsendelsen af et oceanografisk fartøj, der skulle sejle jorden rundt og både vise flaget og udføre en række videnskabelige havundersøgelser. Udgifterne skulle dækkes med støtte fra private fonde, mens materiellet og per-

Galathea, der her ses på vej under Golden Gate-broen i San Francisco, vendte i juni 1952, efter en succesfuld tur rundt om kloden, tilbage til København. (Orlogsmuseet).

sonellet skulle komme fra søværnet. Til formålet købte søværnet en engelsk fregat, der fik navnet Galathea, da projektet var tænkt som en gentagelse af korvetten Galatheas jordomsejling 1845-47. Det var Vedels idé, at skibet skulle afrejse fra Danmark i netop 1947, men det nåede man ikke, og havundersøgelsesskibet var først klar til at forlade København den 15. oktober 1950.

Det viser lidt om Vedels kontrol over søværnet, at han, i en så kritisk tid som denne, kunne få opbakning til et projekt, der flyttede hårdt krævede ressourcer væk fra de altopslugende opgaver med søværnets genopbygning. Togtet kan også ses som et tegn på at søværnets ledelse ikke anså truslen mod Danmark for overhængende og derfor turde bruge ressourcerne på dette fredelige foretagende. Samtidig skal man dog ikke undervurdere togtets signalværdi overfor omverdenen, hvor et dansk signal om vilje til fred og samarbejde, også må have spillet en rolle i søværnets opfattelse af initiativet.^[10]

Marshall-planen. Økonomi og Sikkerhed

Den 5. juni 1947 præsenterede den amerikanske udenrigsminister Marshall en plan, hvis formål var at yde økonomisk støtte til Europas genopbygning. Planen, der hurtigt fik navnet Marshall-planen, gik ud på, at USA tilbød fordelagtige lån og anden støtte til lande, der var parat til at indgå i et økonomisk og politisk samarbejde med USA.

Marshall-planen kom til at spille en stor rolle i forholdet mellem Øst- og Vesteuropa, bl.a. fordi der var en klar sammenhæng mellem planens økonomiske og sikkerhedspolitiske aspekter. Med andre ord tog USA konsekvensen af at *"to verdenskrige [havde] lært USA at nationens sikkerhed var uløseligt knyttet sammen med udviklingen i Europa, og at økonomiske modsætninger havde været afgørende faktorer bag de europæiske konflikter"*.^[11] Ikke overraskende var målet med planen derfor at forhindre/løse de økonomiske modsætninger mellem de europæiske stater, og derved sikre Europas stabilitet. Derudover ønskede den amerikanske regering at stimulere en økonomisk udvikling i Europa og skabe nye markeder for amerikanske produkter. Sidst men absolut ikke mindst var planen en måde at minimere Sovjetunionens indflydelse i Europa.^[12]

Danmark var blandt de lande, der fik tilbuddet om at modtage Marshall-hjælp, og trods at planen hurtigt blev et led i kampen mellem Sovjetunionen og USA/Storbritannien, takkede den danske regering ja til tilbuddet. Danmarks økonomiske situation tillod simpelthen ikke, at man takkede nej, men samtidig var regeringen ikke blind for de sikkerhedsmæssige

aspekter af planen, hvor USA ville blive bundet mere til Europa. Regeringen gjorde dog et stort nummer ud af officielt at slå fast, at beslutningen ikke var ensbetydende med, at Danmark tilsluttede sig vestblokken, men der er ingen tvivl om, at for Danmark var deltagelsen i Marshall-planen et stort økonomisk og politisk skridt mod vest. Dette blev det også opfattet som i både øst og vest: Fra USA fik man besked om, at den amerikanske offentlighed ville opfatte et dansk nej som, at Danmark havde valgt side for Sovjetunionen, og også hos Sovjetunionen blev det danske ja opfattet som Danmarks første skridt mod en vestlig tilknytning. Marshall-planen er også et klart tegn på, at USA fra 1947 igen begyndte at interessere sig for og involvere sig i Europa.

Trods den store økonomiske hjælp fra USA var Marshall-planen dog ikke ensbetydende med, at de danske valutaproblemer var overstået.^[13] I 1947 opgjorde Generalkommandoen forsvarets materielbehov til i alt 840 mio. kr., fordelt over de følgende tre år. Generalkommandoen var dog klar over, at et sådant beløb ikke var realistisk, og heller ikke ønskværdigt, da man stadig ikke var klar over, præcis hvordan forsvaret skulle opbygges og hvilke opgaver det skulle løse. På Finansloven for 1947/48 blev der derfor kun afsat 39,5 mio. kr. til indkøb af hovedsageligt våben og ammunition.^[14] Samtidig meddelte Ministeriet for Handel, Industri og Søfart, at man havde sat udenlandsk valuta for i alt 60 mio. kr. til side til de kommende militære indkøb i udlandet.

Pengemanglen var så alvorlig, at man i en periode i 1947 ikke havde råd til at indkøbe den øvelsesammunition, der var nødvendig for at uddanne forsvarets personel. Det betød, at Krigsministeriet måtte meddele dets underlagte myndigheder, at de eksisterende beholdninger af ammunition skulle strækkes, også selv om det betød en ringere uddannelse af personalet. Samtidig tog Krigsministeriet skridt til at påbegynde en produktion af parabellum-ammunition i Danmark. Derved ville fremtidige behov for udenlandsk valuta blive mindsket. Der ville dog gå nogen tid før den nye produktion kunne begynde, og indtil da lagde manglen på ammunition en alvorlig dæmper på forsvarets uddannelse af nyt personel. På samme måde blev søværnets to nye torpedobåde Willemoes og Huitfeldt udstyret med 105mm skyts, hvortil man ikke havde krudt. De ca. 42.000 svenske kr. som krudtet kostede var ikke at finde på budgettet, og søværnet blev derfor pålagt at finde en britiske krudttype, der kunne benyttes i stedet for den tiltænkte svenske. Da Søværnet meldte at dette ville koste over 200.000 kr. samt forsinke bådenes kommandohejsning i mindst et år, fik man dog de nødvendige svenske kroner til indkøbet.^[15]

I sommeren 1947 var søværnet kommet så meget på benene, at man for første gang siden 1939 kunne afholde en samlet øvelse med flådens enheder. Derved blev det muligt for søværnets personel at øve taktiske øvelser. Her ses torpedobåden Huitfeldt under fuldkraftsprøve. (Orlogsmuseet).¹¹⁶⁾

Den 18. oktober 1947 holdt viceadmiral Vedel en tale i Studenterforeningen, hvor han omtalte søværnets situation. Viceadmiralen udtalte her, at søværnet stadig stod på bar bund og at udviklingen siden befrielsen trods en ihærdig indsats ikke havde nået de ønskede mål. Talen blev dagen efter citeret i bl.a. Politiken, og det er klart, at den ikke kun var rettet til de tilstedeværende i Studenterforeningen, men også skal ses som et led i den offentlige debat, hvor Vedel ønskede at forsvare og forbedre søværnets position.

Viceadmiralen slog i talen fast, at det danske forsvar ville kæmpe, ligegyldigt i hvor ringe tilstand det var. Han understregede dette med et citat fra Arnulf Øverland: "Vi ved, at vi vil forsvare os, selv om vi er daarligt forberede; derfor er det bedre at være godt forberedt". Citatet dækker Vedels og dermed Søværnets holdning til genopbygningen; at man havde modtaget regeringens signal om aldrig igen at tillade en overgivelse som den 9. april 1940, og derfor nu forventede, at regeringen bakkede dets ord op med handling og fandt de nødvendige midler til forsvarets genopbygning. Samtidig var Vedel dog klar over, at genopbygningen af forsvaret skulle afstemmes med landets økonomiske genopbygning, og han udtrykte i talen beklagelse over, at befolkningens generelle opbakning bag forsvaret var dalet. Dette var især beklageligt, da historien, ifølge Vedel, havde vist at forsvarssagen krævede enighed i Rigsdagen, og den kunne kun komme med folkets opbakning. Vedel gjorde også klart, at han ikke for-

ventede at FN i en stormagtskonfrontation ville kunne sikre Danmark. Forsvaret af Danmark var derfor en opgave for Danmarks forsvar. Med hensyn til forsvarrets struktur var Vedel imod, at det fik én samlet leder. Det var bedre med tre værnschefer, der arbejdede tæt sammen. Den tredje værnscchef skulle være chef for luftvåbnet, et værn som Vedel forventede snart ville blive oprettet.

Til slut gentog Vedel sit synspunkt, om at politikerne nok skulle bevilge pengene til forsvaret, men derudover skulle overlade resten til forsvarrets ledelse, der bedst selv vidste, hvordan pengene skulle bruges. I den forbindelse nævnte Vedel også, at han ønskede flere ubåde, torpedobåde og inspektionsskibe samt ikke mindst, at forøge søværnets personelstyrke med op til 75%!

I august 1947 blev det dansk-russiske forhold belastet, da sovjetiske skibe uden varsel begyndte at dumpe store mængder ammunition og giftgas i Østersøen, lige uden for Danmarks territorialgrænse ved Christiansø. Den danske regering protesterede officielt til russerne, men uden at få svar og dumpningerne fortsatte. Det fik danskerne til i oktober at skifte taktik, og sende russerne forslag til alternative dumpningssteder i Østersøen, men heller ikke her reagerede russerne. Dumpningerne, der udgjorde en fare for de danske skibe i området, fortsatte og i alt blev der dumpet over 32.000 tons, før russerne selv valgte at indstille arbejdet.

I efteråret 1947 ankom de første af de indkøbte britiske Spitfire-fly til Danmark. De i alt 36 fly blev fordelt mellem Marinens Flyvevæsen og Hærens Flyvetropper. (Flyvevåbnets Historiske Samling).

Forsvarsminister Rasmus Hansen og viceadmiral Vedel. (Orlogsmuseets arkiv)

Den 4. oktober 1947 faldt Knud Kristensens regering på uenigheden om en evt. ændring af Danmarks grænse mod Tyskland.^[17] Rigsdagsvalget den 28. oktober bragte en socialdemokratisk regering ledet af Hans Hedtoft til magten. Rasmus Hansen blev ny forsvarsminister, mens den hidtidige udenrigsminister, Gustav Rasmussen, meget overraskende fik lov til at fortsætte på posten.

Forsvarsministerens forholdsordre, november 1947

Den tiltagne spænding i Europa fik forsvarsminister Rasmus Hansen til, i november 1947, at udsende en forholdsordre til forsvarrets ledelse. Her lagde han ikke skjul på, at forsvaret var i en situation, der umuliggjorde anvendelse af "større operative enheder". Forsvarets opgave var derfor ved et fjendtligt angreb, at søge at sinke fjendens styrker længe nok til, at hjælp fra FN eller "andre venligsindede nationer" kunne nå frem. Samtidig skulle forsvaret søge at undgå at de havne, flyvepladser o. lign., som

skulle bruges til at modtage hjælpen, faldt i fjendtlige hænder. Forholdsordren viser, at man frygtede et overraskelsesangreb, og landet blev derfor inddelt i en række zoner, hvori lokale forsvarskræfter decentralt skulle søge at holde fjenden stangen til hjælpen nåede frem. Forsvarsministeren udspecificerede ikke hvilke venligsindede nationer, han havde i tankerne, men forholdsordren nævner specifikt FN som en mulig dansk redningsplanke. Det virker dog ikke realistisk, at forsvarsministeren stadig regnede med, at FN ville kunne opnå enighed om at komme Danmark til hjælp. Den eneste virkelige trussel mod landet kom fra Sovjetunionen, der havde vetoret i Sikkerhedsrådet, og allerede gentagne gange havde vist, at det ikke var bange for at udnytte denne ret.

I løbet af sommeren 1947 havde den danske hær kontaktet det amerikanske forsvar med henblik på at indkøbe en række moderne antiluftskanoner i USA. Overraskende havde amerikanerne svaret, at man ikke ønskede at sælge våbnene til Danmark. På mødet mellem de militære chefer og forsvars- og udenrigsministeren den 6. november 1947 luftede general Gørtz muligheden for, at det amerikanske nej skyldtes frygt for, at våbnene skulle falde i sovjetiske hænder, hvis Danmark blev angrebet. Udenrigsministeren mente ikke, at dette var tilfældet, og søgte at forklare det amerikanske nej med en frygt for industrispionage. Der er dog noget, der tyder på, at der i det amerikanske forsvar var en reel frygt for, at våben overdraget til det danske forsvar, ville ende i hænderne på Den røde Hær. Den amerikanske general Wedemeyer udtalte, at hvis russerne rykkede mod Danmark, ville de amerikanske våben ikke være nok til at holde Den røde Hær stangen, og hvis angrebet ikke kom, ville Danmark ikke få brug for våbnene! Man havde meget lidt tiltro til det lille danske forsvars evne til at modstå et angreb fra den mægtige Røde Hær.

Støtte ved uro

I december 1947 udbrød der en række kommunistisk inspirerede uroligheder i Frankrig. Urolighederne blev også bemærket i Danmark, hvor de blev et emne på decembermødet mellem udenrigs- og forsvarsministeren og de højere militære chefer. Her slog general Gørtz kort og godt fast, at hæren var i så dårlig stand, at den ikke ville kunne yde politiet støtte i tilfælde af alvorlige uroligheder! Baggrunden for generalens dystre udtalelse var, at hovedparten af hærens uddannede mandskab befandt sig uden for landets grænser i den danske brigade i Tyskland. Det er her tydeligt at general Gørtz, der i 1945 havde udtalt sig positivt om den danske deltagelse i besættelsen af Tyskland, nu var begyndt at se deltagelsen som et problem for den danske hær og for forsvaret af Danmark.

1948 – skelletts år

Året 1948 står som det centrale år i den her behandlede periode. Det blev året, hvor Danmarks sikkerhedspolitiske situation og forsvarrets tilstand rykkede langt op på den politiske dagsorden. Den fjerde januar bragte Berlingske Tidende et længere referat af en tale, som general Gørtz havde afholdt aftenen før i Handels- og Kontoristforeningen. Generalens tale drejede sig om genopbygningen af og status for Danmarks væbnede styrker, og han gjorde det klart, at han mente, det var på tide at skabe et forsvar, der ikke kun var af navn, men også af gavn. Gørtz advarede mod at lade Danmark henligge som et militært tomrum, og gjorde klart, at landet skulle forsvares. Det krævede et stort og stærkt forsvar under en fælles leder, der kunne koordinere det nødvendige samlede forsvar af landet. Med militært tomrum mente generalen en situation, hvor det militære beredskab var så lavt, at et andet land uden problemer kunne rykke ind og overtage kontrollen med Danmark. Med andre ord; det der var sket den 9. april 1940.

Gørtz fremkom i talen med den kontroversielle udtalelse, at historien havde vist, at et land kunne klare at have op til 10% af befolkningen under våben. Det ville i Danmarks tilfælde betyde, at man kunne have et forsvar på ca. 400.000 mand! Styrken skulle inddeles med 100.000 til søværnet og luftvåbenet og resten til en hær, der skulle inddeles i tre grupper: "*Et Hjemmeværn til at stå, en felthær til at slå*"^[19] samt lokalforsvarstropper med samme opbygning som Hjemmeværnet men med større slagkraft. Hverken hjemmeværns- eller lokalforsvarstropperne skulle være faste soldater. De to grupper skulle i stedet bemannes med folk, der i fredstid havde normale jobs men samtidig havde deres militære udrustning liggende hjemme klar til brug. De 400.000 mand, som Gørtz taler om, skulle altså ikke alle konstant være under våben – et argument, der forsvandt i den efterfølgende debat.^[19]

Sidst i talen kom generalen med et par betragtninger omkring de sidste års genopbygning. Han mente, at det værste var ved at være overstået, og beskrev de tre år siden krigens afslutning som skoleår, der var blevet brugt til at danne sig et indtryk af krigens erfaringer og til at lære det nye materiel at kende. Problemerne med manglen på befalingsmænd var ved at være løst, og det skyldtes ikke mindst den gode moral og arbejdsindsats hos forsvarets personel.^[20]

Samtidig med generalens tale fremkom chefen for marinestaben, kontreadmiral Lundsteen, med en kommentar til søværnets genopbygning. Til tidsskriftet "*Vikingen*" udtalte han, at fastholdt Rigsdagen det nuværen-

SØVÆRNET 1945-51

Status over den danske flåde, 21. januar 1948

Type	Navn eller antal	Dep.	Forsvarsministerens bemærkninger
Torpedobåd	Huitfeldt	760	Færdigbygget 1947
Torpedobåd	Willemoes	760	Færdigbygget 1947
Torpedobåd	T 19	1000	Indkøbt hos USA
Undervandsbåde	Tre	660	Lejet hos Royal Navy
Motortorpedobåde	Ti	120	Seks-syv forventes at blive operative i løbet af seks måneder
Torpedobåde	Seks	320	Under bygning på Orlogsværftet Den første forventes klar i februar 1948
Minelæggere	Lougen	250	Under reparation. Forventes klar 1. april 1948.
	Laaland	250	
	Lindormen	250	
Minestrygere	Søløven	310	Under reparation. Forventes klar 1. august 1948
	Søridderen	310	
	Søhunden	310	
	Søhensten	310	
MS-både	Ni	70	Alle sejlklare i løbet af foråret 1948
M-E-både	Ni	180-400	Lånt af Royal Navy
M-R-både	Enogtyve	120-150	Eks-tyske
MSK-både	Seks	40-60	
M-L-både	20		
Kuttere	40		Uden kampværdi
Opmålingskåbe	Hejmdal	810	Uden kampværdi
	Freja	340	Uden kampværdi
Inspektionsskibet	Thetis	1150	
Skoleskibe	Holger Danske	2090	Uden synderlig kampværdi
	Niels Ebbesen	2090	Uden synderlig kampværdi

de forsvarsbudget, så ville det tage mindst 25 år, før søværnet var på førkrigniveau! Gørtz's udtalelse om at manglen på befalingsmænd var ved at være løst kunne ikke gælde for søværnet, der fortsat kæmpede med store huller i rækkerne. I årene efter krigen skulle der, efter sigende, meget til før en elev på søværnets skoler blev erklæret uegnet til tjeneste.

Det var dengang ikke kutyme, at forsvarets top fremlagde værnernes problemer så offentligt, som det skete i de to ovenstående eksempler. Som nævnt havde viceadmiral Vedel i oktober 1947 været ude med en lidt mere afdæmpet kritik af genopbygningstempoet, men i januar 1948 tog altså både hærens chef og chefen for marinestaben (Vedels næstkommanderende) bladet fra munden. Det må skyldes frustration, for Gørtz havde forsøgt ad de interne kanaler at få genopbygningen opprioriteret. På et møde med forsvarsministeren, udenrigsministeren og viceadmiral Vedel den 3. juli 1947 havde Gørtz gjort klart, at han mente, at den internationale situation var ved at være så dårlig, at forsvaret skulle forstærkes. Ifølge referatet medgav Gørtz, at han var bekendt med landets dårlige økonomiske situation, og de begrænsninger som den lagde på muligheden for genopbygningen. Hans løsningsforslag gik på, at regeringen skulle bede om kredit hos USA til indkøb af nye våben eller alternativt søge at overtage en del ældre materiel fra den svenske hær. Situationen var alvorlig, mente Gørtz, da hæren kun havde våben til uddannelsesstyrkerne, men praktisk taget intet derudover. Samtidig gjorde Gørtz også opmærksom på, at med det nuværende tempo ville der gå mindst to år før hæren ville kunne stille blot de to fuldt udrustede divisioner, som 1937-loven lagde op til. Udenrigsministeren delte dog ikke generalens krigsfrygt og forsvarsministeren forudså store problemer med at få våben på kredit fra USA. Det betød, at ingen af generalens forslag blev realiseret. Situationen viser tydeligt hvilken forskel, der var i trusselsopfattelsen hos de danske politikere og i det danske militær.

Oprettelsen af et europæisk forsvarsforbund

Marshall-planen var med til at øge konflikten mellem Øst og Vest og det var en af grundene til, at den britiske udenrigsminister Bevin i begyndelsen af januar 1948 opfordrede Europas frie lande til at stå sammen og skabe et fælles forsvarsforbund. Forbundet var officielt rettet mod et genoprustet Tyskland, men var reelt rettet mod Sovjetunionen. Udviklingen i Europa i foråret 1948 var med til at bane vejen for Bevins ide, og den 17. marts indgik Frankrig, Storbritannien, Luxemburg, Holland og Belgien Bruxelles-traktaten, hvor de forpligtede sig til at komme hinanden til hjælp i tilfælde af angreb. Danmark blev i januar ikke indbudt til dette

forsvarssamarbejde, og var landet blevet det, ville regeringen på dette tidspunkt med stor sandsynlighed have takket pænt nej tak. De danske politikere var klar over, at Bruxelles-pagten ikke besad den militære styrke til at sikre Danmark i en krig mod Sovjetunionen. Det gjorde fortsat kun USA.^[21]

Forsvarets status, januar 1948

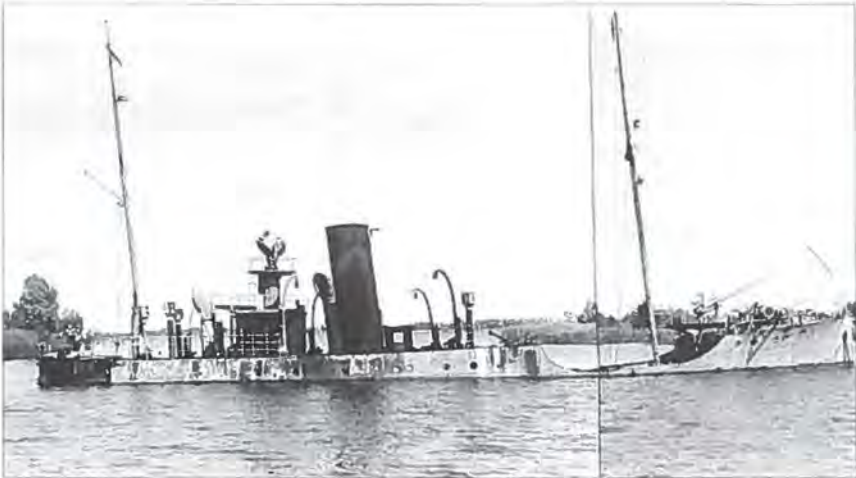
Den 21. januar 1948 var forsvarets status et emne på et møde i Udenrigs-politisk Nævn. Det var nævnets første møde efter folketingsvalget i oktober 1947, og da kommunisterne ved valget var gået stærkt tilbage, var de for første gang siden befrielsen ikke længere repræsenteret i nævnet. Indtil da havde man afholdt sig fra diskussion af bl.a. forsvaret af frygt for, at kommunisterne skulle sende oplysningerne videre til Sovjetunionen, men nu kunne man altså frit diskutere emnet. På mødet gjorde forsvarsministeren status over det danske forsvar og hans beskrivelse var meget nedslående. Nok var der siden befrielsen blevet uddannet ca. 48.000 værnepligtige, men i tilfælde af en mobilisering var der kun våben til at udruste ca. halvdelen! I december 1946 var generalkommandoen fremkommet med en erklæring, hvori den slog fast, at hæren ikke var i stand til at føre et samlet forsvar af landet, og trods de 13 måneder, der var gået siden, var status uændret. Hæren var fortsat kun i stand til at klare opgaver af bevogtningskarakter og ved mindre uroligheder, og søværnets var også fortsat langt under niveauet fra før 9. april 1940.

Derudover rådede søminevæsenet kun over 273 miner. Antallet forventedes snart oppe på 650 stk., men målet var 2000.

På mødet diskuterede nævnsmedlemmerne også, hvorvidt man kunne stole på de danske hjemmeværnsfolk. Især var der utryghed ved den store kommunistiske deltagelse i den københavnske del af hjemmeværnsforeningerne. Det var en frygt, der efter kuppet i Tjekkosllovakiet i februar, fik en meget fremtrædende plads i regeringens politik under den såkaldte Påskekrise.

Det kommunistiske kup i Tjekkosllovakiet

Som det eneste af de lande, der var blevet befriet af Den røde Hær, var det lykkedes Tjekkosllovakiet at opretholde en fri og demokratisk valgt regering med deltagelse af både konservative og kommunister. Kommunisterne sad på den vigtige indenrigsministerpost, og da denne i starten af februar søgte at overtage kontrollen med det tjekkoslovakiske politi, valgte tolv konservative regeringsmedlemmer at træde tilbage i protest. Målet

I foråret 1948 besøgte søværnet de tyske havne i den russiske besættelseszone og her inspicere vrage af en række danske fartøjer, der var blevet taget af tyskerne 29. august 1943 og i krigens sidste tid sænket i bl.a. havnen i Warnemünde. Da russerne krævede i alt 67.447,18 US\$ i bjergningsgodtgørelse for de fire danske skibe, der alle var i sørgelig stand, valgte søværnet at takke nej til det russiske "tilbud". Depotskib Henrik Gerner, der ses her, blev fundet sænket ved Stettin, men var også for ødelagt til, at danskerne ønskede at betale for dets bjergning. (Søværnets Undervands- og Fjernkendingskole)

med deres tilbagetrædning var at fremprovokere et valg, men i stedet fik kommunisterne kuppet sig til, at der blot blev udnævnt 12 nye – og kommunistiske – regeringsmedlemmer. Derved havde de sikret sig kontrollen over den tjekkoslovakiske regering.

Kuppet fik stor mediebevågenhed og medførte protester fra det meste af den vestlige verden, mens de kommunistiske lande og aviser hilste udviklingen velkommen. Den lette måde kuppet var forløbet på, fik mange vesteuropæiske politikere til at frygte at noget lignende kunne ske i deres hjemland. Allerede den 26. februar - dagen efter kuppet - gjorde forsvarsminister Harald Petersen, under et møde på Frederiksberg slot, opmærksom på, at udviklingen kunne ende med krig i Europa. Krisen viste også, at FN var magtesløs, hvis en af stormagterne var involveret i sagen, men dette kan ikke være kommet som et chok for de danske politikere, der allerede på dette tidspunkt må have haft afskrevet FN som Danmarks sikkerhedsgarant.

Situationen blev yderligere skærpet, da kuppet i Tjekkoslovakiet den 27. februar blev fulgt af et "forslag" fra Sovjetunionen til Finland om, at de to lande skulle indgå en såkaldt "venskabspagt". Finland var ikke i en position, hvor man kunne sige nej, og det blev af mange vesteuropæere set som endnu et sovjetisk skridt mod, land for land, at få kontrol over Europa.

I USA var kuppet og "venskabspagten" med til at fjerne den sidste modstand mod Marshall-planen og sikre øgede bevillinger til det amerikanske forsvar.

Et dansk forsvar til 242 mio. kr.

Hjemme i Danmark pålagde forsvarsminister Rasmus Hansen den 1. marts 1948 de to værnschefer at udarbejde forslag til nye love om hæren og søværnets ordning.^[22] Den økonomiske ramme måtte ikke overskride 242 mio. kr., hvilket svarede til det hidtidige niveau i de vedtagne bemyndigelseslove. Trods den stigende internationale spænding og kuppet i Tjekkoslovakiet, fastholdt regeringen et lavt udgiftsniveau for genopbygningen af det danske forsvar, hvilket kun kan tolkes som, at man fortsat vægtede udbygningen af produktionsapparatet højere end genopbygningen af forsvaret. Det ses også af at Rasmus Hansen lagde op til et forsvar, der "kun" skulle være i stand til indenfor 24 timer at kunne imødegå en krænkelse af Danmarks neutralitet. Med andre ord anså den danske regering stadig Danmark som neutral i en evt. krigssituation. En oplysning, der dog ikke blev videregivet til Forsvarskommissionen, hvis arbejde nu blev genoptaget efter at havde ligget stille siden maj 1947.

Den defensive holdning var også klar i forsvarsministerens samtidige udtalelse til dagspressen. Her slog han fast, at han forventede, at værnscheferne kom med et forsvarsoplæg, der både indeholdt et forstærket luftforsvar af Danmark samt at søværnet ikke lagde op til bygning af større krigsskibe.

General Gørtz og viceadmiral Vedel blev hurtig klar over, at det efter deres mening, ikke var muligt at opbygge et velfungerende forsvar for det fastsatte beløb. De udarbejdede derfor et alternativt forslag, der beløb sig til 392 mio. kr., hvilket var en 80 % overskridning af den pålagte beløbsramme!^[23] Ved forslagets overdragelse udtalte søværnskommandoen til forsvarsministeren: *"Det har ved de indenfor Søværnskommandoen stedfundne Overvejelser været anset for naturligt, at den foreslåede Udgift til Søværnet ikke skulle overskride en Trediedel af det Søværnet, Hæren og Luftvåbnet tilsammen anviste beløb. Dette har imidlertid, sammenholdt*

med de materielle og personelle Mindstekrav, som løsningen af de [pålagte] Opgaver stiller, ikke vist sig muligt, idet den i det følgende foreslåede årlige Bevilling til Drift og Nyanskaffelser indenfor Søværnet på 101,3 mill. kr. har vist sig at være den mindste Udgift, ved hvilken der vil være blot nogen Sandsynlighed for at løse de Søværnet påhvilende Opgaver.¹³⁴

Forslaget var fulgt af en række overvejelser over søværnets rolle ved et angreb på Danmark. Her opstillede værnet selv fire hovedopgaver:

- a) At hindre eller i hvert fald forsinke transporter af tropper og materiel, som føres frem over søen.
- b) at hindre beskydning fra søen.
- c) at sikre forbindelsen mellem landsdelene og med allieret eller neutralt udland samt
- d) at understøtte danske styrker i kamp.

Satte en fremmed soldat derfor foden på dansk jord var søværnets opgave slået fejl, og for at få den nødvendige tid til at afvise eller sænke alle de fjendtlige fartøjer, var det vigtigt at flådens enheder kom i kamp så tidligt som muligt. Derfor lå søværnets indsatsområde et godt stykke inde i Østersøen (for selv om ingen stadig sagde det højt, var Sovjetunionen den fjende, som forsvaret skulle indsættes imod), og i nært samarbejde med luftvåbnet. For at kunne klare de her skitserede opgaver mente søværnet selv, at det skulle råde over flere enheder, og i forslaget blev der lagt op til et søværn bestående af seks kystjagere, tre eskortefartøjer, tolv motor-torpedobåde, seks undervandsbåde, seks minelæggere og tolv ministrygere. I alt 45 enheder plus kongeskib, inspektionsskibe og mindre enheder.

Blev Danmark ikke direkte involveret i krigshandlingerne tilfaldt det søværnet at udføre en række neutralitetsopgaver; både sikring af dansk og anden neutral skibsfart og fiskeri i danske farvande samt at hindre at fremmede magter benyttede dansk territorium i deres krigsførelse. Søværnet gjorde her opmærksom på, at hvis Danmark ikke var i stand til at løse især sidstnævnte opgave, var der en risiko for at et andet land ville vælge at overtage kontrollen med både opgaverne og landets ledelse.

Forsvarsministeren modtog 392 mio. kr. forslaget, men valgte ikke at sende det videre til Forsvarscommissionen. I stedet pålagde han de to værnsschefer at fremkomme med et nyt forslag, der lå indenfor den fastsatte beløbsgrænse på 242 mio. kr. Han så altså bort fra indstillingen fra sag-

kundskaben og fastholdt opbygningen af et forsvar, hvis udseende var bestemt af økonomi og ikke af forsvarrets behov. Det var dog næppe af ond vilje overfor forsvarret, at forsvarsministeren lagde denne kurs. Hans handlemuligheder var ikke store, for selv om den danske økonomi i 1948 var kommet så meget på fode igen, at en del af krigens rationeringer kunne ophæves, var de økonomiske problemer langt fra ovre, og som nævnt prioriterede den socialdemokratiske regering genopbygningen af produktionsapparatet højere end opbygningen af forsvarret. Rasmus Hansen må have vidst, at der reelt ikke var nogen chance for at få et forsvarsbudget på 392 mio. kr. igennem regeringen.

Forsvarsbudgettets andel af statsbudgettet 1945-1952

År	Krigsministeriet	Marineministeriet	Forsvarsministeriet	Samlet	% af statsbudgettet
1945/46	96.099	63.418	-	159.517	9,4 %
1946/47	136.493	73.998	-	210.491	9 %
1947/48	235.053 ¹	71.680 ²	-	306.733	6,5% ³
1948/49	227.099	81.490	-	308.589	5,7 %
1949/50	225.721	98.120	-	323.841	6,7 %
1950/51	240.780	119.574	-	360.354	6,6 %
1951/52			520.611 ⁴	520.611	4,9 %

¹ (heraf finanslov: 195.891), ² (heraf finanslov 69.952), ³ (heraf finanslov 265.843),

⁴ (finanslov: 5,6 %). Kilde: Statistiske årbøger 1945-1952. Alle tallene er i x 1000 kr.

Oversigten viser, at selv om forsvarsbudgetterne i absolutte tal voksede, faldt dets relative andel af det samlede statsbudget.

Hverken Vedel eller Gørtz mente, at det var realistisk at udarbejde udkast til værnslovene inden for de angivne økonomiske rammer, men de så det som deres pligt at forsøge og den 31. august fremlagde de "Værnschefernes Udarbejdelse af 31. August 1948 vedrørende Anvendelse af 242 mill. Kr. årligt til militære Formål". Inden da var der dog sket meget, der havde betydning for forsvarret af Danmark.

Påskekrisen

I foråret 1948 blev Danmark genstand for en større hetz i den sovjetiske presse. Her blev rygter om kommende eller allerede indgåede alliancer mellem Danmark og vestmagterne bragt til tovs, og trods ihærdige danske afvisninger, fortsatte skriverierne. Før den tyske besættelse af Danmark 9. april 1940 havde der været lignende skriverier i den tyske presse, og det var med til at de danske politikere fulgte de russiske artikler tæt.

Samtidig begyndte flere danske aviser at skrive om hemmelige våbenleverancer til de danske kommunister, hvilket var med til at skærpe frygten for et kup som det, der havde fundet sted i Tjekkoslavakiet.

Den 5. marts, kun fire dage efter at forsvarsministeren havde bedt værnscheferne om at udarbejde et forsvar til 242 mio. kr., pålagde han dem at udarbejde en beredskabsplan for forsvaret af Danmark. Her skulle værnscheferne sammen med Krigsministeriets direktørs komme med en plan, der tilsigtede en bedring af forsvarets beredskab "*under hensyntagende til den vanskelige udenrigspolitiske situation*". Planen skulle foreligge inden 8. marts, men lå klar allerede dagen efter. Det hurtige respons tyder på, at forsvaret allerede havde udarbejdet planer til forsvar af Danmark, men det kan ikke overraske, da det er forsvarets job at være beredt.

Selve Påskekrisens baggrund er noget tåget, og det er ikke helt klart, hvilken "*vanskelig udenrigspolitiske situation*", der gjorde, at forsvarsberedskabet pludselig skulle forøges.

Den plan, som værnscheferne overdrog til forsvarsministeren, indeholdt tre typer beredskabsforanstaltningerne:

- 1) Forholdsregler, der kunne indføres øjeblikkeligt uden at tiltrække opmærksomhed.
- 2) Forholdsregler, der kunne indføres indenfor 24-48 timer.
- 3) Forholdsregler på længere sigt.

I den første kategori var bl.a. en udvidelse af luft- og sørekognoscering, udlægning af ammunition fra forsvarets depoter, indførelse af meldepligt for visse tjenestemænd samt øget samarbejde mellem militæret og politiet. Kategori 2 indeholdt indkaldelse af reservister, inddragelse af orlov samt forlægning til og bevogtning af vigtige militære mål og infrastruktur. Sidste kategori indeholdt muligheden for hjemkaldelse af Tysklandsbrigaden og forlængelse af tjenestetiden samt anskaffelse af våben og udrustning til allerede hjemsendte årgange. Over de næste par uger blev hovedparten af foranstaltningerne i gruppe et og to i større eller mindre grad indført.

Den 10. marts 1948 var Danmarks udenrigspolitiske stilling emnet for en Folketingsdebat. To dage før debatten i Danmark havde Norge – efter forlydender om at landet ville få et sovjetisk "tilbud" om en venskabspagt som den Finland var blevet presset til at indgå – søgt sikkerhedsgarantier fra Storbritannien og USA, og frygten var også at læse i indlæggene i den

danske debat.^[26] Folketingsdebatten blev dagen efter fulgt af en hemmelig dansk henvendelse til den amerikanske ambassadør. Her bad den danske regering om omgående våbenhjælp.^[27] Ifølge den amerikanske ambassadør Marvel sendte regeringen samtidig et signal om, at man var parat til at drøfte muligheden for en militær alliance, og at en sovjetisk henvendelse om en alliance eller venskabspagt med Danmark ville blive mødt med "*a flat no!*".^[28]

At man ville forberede sig mod både eksterne og interne trusler ses af, at Generalkommandoen den 11. marts fremsendte en plan for, hvordan militæret i tilfælde af indre uroligheder skulle samarbejde med politiet. Planen skulle dog forhandles på plads med de relevante myndigheder, og samme dag blev det første møde i den såkaldte "Hjernetrust" – der inkluderede medlemmer fra regeringens, militærets og retsvæsenets absolutte top - afholdt.^[29]

Under Påskekrisen blev Folketingets beslutning fra 22. juni 1945 om, at veteraner fra modstandskampen kunne indtræde i politiets og forsvarets rækker, et problem. Blandt dem, der havde søgt ind i forsvaret, var en del fra den kommunistiske fløj af modstandsbevægelsen, og politikerne blev nu bange for, at kommunisternes loyalitet i en krig/krisesituation ikke lå hos regeringen. Det blev derfor pålagt forsvarets efterretningstjeneste at holde øje også med de danske kaserner og garnisoner. Den 11 og 12. marts rapporterede Berlingske Tidende, at kommunisterne havde infiltreret både hærens og flådens virksomheder, og det var igen med til at øge politikernes frygt for et kommunistisk kup.

Midt under krisen – den 15. marts – sendte den danske ambassadør i Washington, Kauffmann, sin ambassaderåd, Poul Bang-Jensen, hjem til Danmark. Han medbragte en analyse, som han i løbet af marts måned havde udarbejdet sammen med marineattaché Kjølens og efterfølgende fået godkendt af ambassadør Kauffmann.^[30] Analysen tog udgangspunkt i det kommunistiske kup i Tjekkosllovakiet og forsøgte derfra at klarlægge risikoen for et lignende kup eller sovjetisk angreb på Danmark. Ifølge Bang-Jensen var Danmark det svageste led i Nordeuropa, og risikoen for et angreb var helt oppe på mellem 25 og 40 %! Det skyldtes bl.a. Danmarks geografiske placering ved Østersøen samt at der var præsidentvalgkamp i USA og landet derfor næppe ville være i stand til at træffe beslutning om en krig i tilfælde af et succesfuld kup-overfald på Danmark. Netop på grund af valgkampen var Bang-Jensens konklusion, at det var meget vigtigt, at der i Danmark blev gjort modstand mod et kommunistisk kup eller

angreb fra Den røde Hær. Kun gennem en aktiv modstandskamp kunne man forvente at den vigtige amerikanske opinion ville støtte en krigserklæring til fordel for Danmark.

Dagen efter sin ankomst til Danmark forelagde Bang-Jensen analysen for statsminister Hedtoft, og i de følgende dage mødtes han yderligere med en række folketingspolitikere, embedsmænd, journalister samt enkelte tidligere modstandsfolk. Alle fik en mundtlig beskrivelse af analysens indhold, og det Bang-Jensen sagde var med til at forstærke den angst for et russisk angreb eller kommunistisk kup, som de danske politikere allerede var præget af. I eftertiden har ambassaderåden fået en stor del af ansvaret for Påskekrisen, men jeg tillægger ikke hans hjemkomst den store betydning, da selve forhøjelsen af beredskabet var sat i gang allerede inden hans hjemkomst.

I de følgende dage blev beredskabsforanstaltningerne strammet, og den 20. marts oprettedes en fælles forsvarsstab. Den blev pålagt inden for otte dage at udarbejde en forsvarsplan, for *"det forsvar, som værnenes nuværende tilstand gør mulig"*. Den plan som forsvaret fremkom med sigtede mod en bevogtning af flyvepladser, depoter og lignende. Altså et forsvar rettet mod både indre og ydre fjender. Søværnet fremsendte den 15. en oversigt over værnets beredskab, og den viser med al tydelighed, at det var et værn, der ikke var klar til krig.

Uddrag af Søværnskommandoens Fortrolige skrivelse til Forsvarsministeren. Dateret 15. marts 1948.

Oplysninger om Søværnets Beredskab pr. 7/3 1948

1. Udrustet Skibsmateriel.

1 Fregat "Holger Danske" som Skoleskib for Mathelever, som er antaget i Begyndelsen af 1947. På vej til Nyborg. Vil i den kommende uge opholde sig i Farvandet syd for Fyen.

2 Torpedobåde "Willemoes" og "Huitfeldt". "Willemoes" i Aarhus og "Huitfeldt" i København. [Førstnævnte] skal stryge kommando den 19/3.

3 Undervandsbaade paa Holmen, hvoraf 1 er til større Eftersyn.

2 Minestrygere af M-Typen, 1 sejlklar i Nyborg, 1 til eftersyn paa Holmen.

6 Minestrygere af ME-Typen

3 Minestrygere af MR-Typen.

Minestrygning finder i den kommende tid sted i nordlige Del af Storebælt og nordlige Del af Sundet.

Nogle af Ministryerne kan midlertidigt være til Reparation.

10 Kuttere til Assistance for Ministryerne.

1 Ministryer af MR-Typen er Stationeret ved Bornholm.

Ca. 20 Kuttere fordelt til Distrikterne til Kystbevogtning. Nogle kan være (er) til Reparation.

"Thetis" paa Fiskerinspektion i Nordsøen og ved Færøerne, skal stryge kommando 3/4.

1 Motortorpedobaad til Indsejling og Uddannelse af Personellet.

Samtidig skærpedes bevogtningen af forsvarets baser og depoter m.v., og der blev givet ordre til at påbegynde luftrekonoscering over søterritoriet i bl.a. Østersøen og at intet personel måtte hjemsendes uden særlig tilladelse. Ole Bjørn Kraft kalder dette for en mobilisering, men da de værnepligtige soldater og orlogsgaster fik lov til at tage hjem på påskeorlov er ordet mobilisering nok at tage munden for fuld. At det værnepligtige mandskab fik lov at tage på ferie er også det tydeligste tegn på, at der på dette tidspunkt ikke var nogen reel frygt for et sovjetisk angreb på Danmark.

At der ikke var nogen overhængende krigstrussel blev styrket af den rapport, som søværnet den 15. marts afleverede til forsvarsministeren. I den 22 sider lange fortrolige "Betragtninger over Danmarks militærpolitiske Stilling" slog søværnet fast, at Sovjetunionen fortsat var for svækket af Anden Verdenskrig til pt. at udgøre nogen direkte trussel mod Danmark. Samtidig mente søværnet ikke, at de danske kommunister var tilstrækkelige stærke eller mangfoldige til at kunne true den danske stat indefra. På linie med andre samtidig rapporter mente man, at de europæiske lande, der var i størst fare for at falde under kommunistisk kontrol var Italien, Grækenland og Frankrig, men på længere sigt var søværnet ikke i tvivl om, at Sovjetunionen var den største trussel mod Danmarks selvstændighed. Skulle der udbryde krig i Europa var søværnets holdning klar, at chancen for at den danske neutralitet kunne opretholdes var meget lille. Ønsket om benytte dansk territorium til krigshandlinger ville med stor sandsynlighed trække hele landet ind i en krig, og derfor anbefalede søværnet, at man allerede nu valgte side og tilsluttede sig vestblokken. De danske politikere var dog stadig ikke parate til at tage dette store og endegyldige skridt.

Beredskabsforanstaltningerne fortsatte dog, og den 21. marts fik værnscheferne og politiets ledelse lov til at overflytte ansatte, der var mistænkt for at have kommunistiske sympatier, til jobs, hvor de ikke kunne gøre

Navnet forpligter. Trods sin begrænsede kampværdi indgik fregatten Høger Danske i søværnets beredskabsplaner for Påskekrisen. (Orlogsmuseet).

skade. Efterfølgende blev et ikke-nærmere defineret antal personer i stilhed forflyttet fra deres sædvanlige jobs. Dagen efter blev påskeorloven for befalingsmænds- og officerselever udsat ind til videre, men de menige fik dog stadig lov til at tage hjem i påsken, der i 1948 lå fra 25. til 29. marts. Samtidig blev flådens skibe klargjort og kystforterne omkring København sat i højeste alarmberedskab. Søværnet fik også ordre til at stationeret orlogsskibe ved sydudløbet af Storebælt og Langelandsbæltet og forberede en udlægning af miner i de danske farvande. Slutteligt blev der givet ordre til at holde øje med hvilke skibe, der gik til kaj i København. Målet var at forhindre en gentagelse af landsætningen ved Langelinie 9. april 1940.^[31]

Den 24. marts udtalte justitsminister Niels Busch-Jensen sig til Pressens Radioavis. Han opfordrede her landets borgere til at være opmærksomme overfor og straks indberette alle "*handlinger, som kan være rettet mod den danske stats eller det danske folks sikkerhed*". Om udtalelsen tog udgangspunkt i den verserende krise, eller var et resultat af forårets mange rygter om hemmelige våbenleverancer m.v. er dog ikke helt klart, men timingen tyder på det første.

Samme dag var der møde i Udenrigspolitisk Nævn. Her slog statsminister Hedtoft fast, at der næppe var nogen risiko for, at Sovjetunionen ville forsøge at besætte hele Danmark. Regeringen frygtede dog mindre isolerede sovjetiske aktioner, og Hedtoft nævnte Anholt som et muligt mål. I den russiske pressehetz blev den lille danske ø i Kattegat flere gange omtalt som et muligt amerikansk støttepunkt i det danske område. Ifølge Nikolaj Petersens undersøgelse kom ideen om mulig trussel mod de danske øer i Kattegat fra den amerikanske ambassadør, der kort inden mødet i Nævnet havde gjort Hedtoft opmærksom på, at den amerikanske regering gerne så ikke bare Anholt, men også Samsø og Læsø forsvaret. Søværnet fik derfor ordre til at styrke forsvaret af øerne og overførte et orlogsskib til hver. Skibenes kampværdi var dog mindsket, da de pga. påskeorloven ikke var fuldt bemandedet.^[32]

Den 30. marts var påskekrisen overstået. Forsvarsministeren holdt møde med værnsscheferne og drøftede her, hvordan man skulle gå tilbage til det normale beredskab. Hovedparten af beredskabsforanstaltningerne blev herefter afviklet, men bl.a. kystbefæstningens beredskab blev opretholdt ligesom luftrekonosceringer i Østersøen også fortsatte.^[33]

Påskekrisens betydning

Påskekrisen kan meget vel være begyndt som følge af en frygt for et sovjetisk angreb eller pres på Danmark og/eller Norge. Politikerne ville ikke igen risikere at blive taget på sengen, og satte derfor hele det militære apparat i sving. Det er dog min opfattelse at allerede den 15. marts var både de danske politikere og militæres ledelse klar over, at der ikke var nogen direkte trussel mod Danmark. Baggrunden for de beredskabsforanstaltninger, der blev indført herefter må derfor have været deres signalværdi overfor både Sovjetunionen, de danske kommunister og især overfor USA. Som led i det sidste sørgede den danske regering for at den amerikanske ambassadør i Danmark blev holdt tæt informeret om det danske forsvarsberedskab, og han opfangede klart det danske signal og fik det formidlet hjem til den amerikanske regering.^[34]

Samtidig var det regeringsbærende Socialdemokrati udsat for stigende intern kritik, der bl.a. gik på, at man i en situation, hvor mange dagligdagsforbrødenheder stadig var rationeret, brugte de sparsomme valutareserver på dyre våbenindkøb. Påskekrisen kom her til at fungere som modargument overfor kritikken, da den gav indtrykket af, at der var en reel trussel mod Danmark, som krævede at man opprioriterede forsvaret.

I den danske regering gjorde krisen landets prekære situation åbenlys for

alle. Så sent som den 30. januar 1948 havde statsminister Hedtoft i et radiointerview afvist enhver tanke om dansk deltagelse i en øst- eller vestblok, men nu var udviklingen i verden – en udvikling, som den lille stat Danmark reelt ikke havde megen indflydelse på – gået så stærkt, at regeringen måtte revidere dets politik. Forsvaret var stadig i meget dårlig stand, og neutralitetspolitikken gjorde, at Danmark hurtigt kunne komme i en situation, hvor det stod alene overfor Sovjetunionen. Ligeegyldigt hvad Påskekrisen havde været grundet i, havde den vist så mange og store mangler ved forsvarrets beredskab, at noget måtte gøres.

Hjemmeværnet oprettes

Påskekrisen havde givet politikerne en frygt for, at de bevæbnede hjemmeværnsfolk ikke var til at stole på, og det resulterede i et lovforslag om oprettelsen af et Hjemmeværn under forsvarrets kontrol. Forsvarets ledelse havde helst set lovforslaget som en del af en samlet forsvarsordning, men denne havde fortsat lange udsigter, og da Venstre og Konservative pressede på for en hurtig løsning, blev forslaget fremsat i Folketinget den 29. maj. Her blev det slået fast, at Hjemmeværnet skulle høre ind under Generalstaben, og at Hjemmeværnsforeningernes våben skulle overgå til det nye Hjemmeværn. Forsvarsministeren budgetterede med, at det nye værn ville få ca. 100.000 medlemmer og medlemskabet blev gjort betinget af at et udvalg, under ledelse af den lokale amtmand, kunne godkende ens optagelse. Med andre ord gjorde de politiske partier, hvad de kunne for at få kontrol over hjemmeværnet og dets medlemmer. Krigsministeriet lagde ydermere op til, at de demokratiske partier skulle opfordre deres medlemmer til at melde sig til Hjemmeværnet. Derved ville risikoen for en kommunistisk infiltration blive mindsket. Hjemmeværnet skulle kort sagt være et led i regeringens sikring mod det frygtede indefrakommende kup. Samtidig benyttede de politiske partier lejligheden til igen at slå fast, at de ønskede Danmark forsvaret mod ethvert angreb. Set i lyset af forsvarrets styrke i foråret 1948 må dette dog betegnes som mere et udslag af forsvarsvilje end af forsvarsevne.¹⁵¹

I sommeren 1948 var ministrygningsoperationen i de danske farvande nået så langt, at søværnet kunne begynde at overføre personel fra ministrygerne og til de egentlige kampenheder. Det passede fint med at de første af de mindre torpedobåde, der blev bygget på Orlogsværftet sammen med de i Tyskland indkøbte motortorpedobåde, var ved at være klar til aktiv tjeneste. Søværnet kunne nu begynde at træne et egentligt søværts forsvar af Danmark.

Aktiveringen af de mange nye enheder gav dog et nyt problem. Mens man

i 1948 var ved at have styr på manglen på befalingsmænd, opstod der nu mangel på maskinpersonel. Problemet vidner ved første øjekast om dårlig planlægning hos søværnet, men skyldes nok mere at langtidsplanlægningen var svær, da man f.eks. i 1946 ikke havde noget overblik over hvor mange skibe, man ville råde over i 1948. Det var derfor svært at fastsætte antallet af elever på den flerårige uddannelse som maskinofficer. Samtidig kunne handelsflåden tilbyde lønninger, som søværnet ikke kunne matche. Manglen satte en begrænsning på, hvor mange skibe søværnet kunne have i søen samtidig, men der var ingen hurtige løsninger på problemet, og først med et øget optag på maskinuddannelsen, blev problemet løst.

I juni udtalte forsvarsministeren, at han forventede at forsvaret ved årets udgang havde uddannet ca. 60.000 mand siden krigens slutning. Heraf var hovedparten dog værnepligtige, der forsvandt ud af forsvaret igen, når deres værnepligtstid var til ende. De kunne dog alle indkaldes og bringes op på brugbar standard på forholdsvis kort tid – hvis man havde den nødvendige udrustning, hvilket desværre tidligere havde vist sig ikke at være tilfældet.

Blokaden af Berlin

I april 1948 blev krisen mellem Øst og Vest yderligere tilspidset, da Sovjetunionen, bl.a. som modsvar på vestmagternes indførelse af ny valuta i Vestzonen, begyndte en blokade af Berlin. Det var russernes mål at få de vestallierede til at trække sig helt ud af Berlin, men operationen mislykkedes, da USA i juni iværksatte en massiv luftbro, hvor alle Berlins fornødenheder blev fløjet ind til byen fra den vestlige zone. Luftbroen underminerede den sovjetiske plan, og den 12. maj 1949 blev blokaden hævet uden at have opnået andet end en yderligere forværring af forholdet mellem øst og vest.

I USA blev blokaden af Berlin set i forlængelse af kuppet i Prag og som bevis for, at Sovjetunionen nærrede aggressive ønsker overfor Vesteuropa. Blokaden var med til at bane vejen for den amerikanske kongres' vedtagelse i juni 1948 af den såkaldte Vandenberg-resolution, der for første gang i USA's historie åbnede op for, at landet kunne indgå i et forpligtende forsvarssamarbejde med Vesteuropa. Dermed var vejen banet for amerikansk deltagelse i udarbejdelsen af et transatlantisk forsvarsforbund, og forhandlingerne med Bruxelles-pagtens medlemmer blev påbegyndt allerede samme måned. Både Danmark og Norge holdt lav profil i forhold til denne udvikling og blev i første omgang ikke nævnt som mulige medlemmer af organisationen.

”Værnschefernes Udarbejdelse af 31. August 1948 vedrørende Anvendelse af 242 mill. Kr. årligt til militære Formål”

Den 31. august 1948 fremlagde de militære chefer et oplæg til et forsvar, der levede op til kravet om en økonomisk ramme på 242 mio. kr. Ved fremlæggelsen gjorde både viceadmiral Vedel og general Gørtz opmærksom på, at de mente, at et forsvar opbygget efter det udstukne økonomiske krav ikke ville have nogen synderlig værdi og var utilstrækkeligt til at løse selv de neutralitetsopgaver, som man kunne forvente, at blive pålagt i en krig eller krise. Som titlen viser, mente værnscheferne end ikke, at det de fremlagde, var en egentlig forsvarsordning. Dertil var de tildelte beløb for små! ^[36]

I det nye forslag var der kun afsat 58 mio. kr. til søværnet, hvilket var langt fra de 306 mio. kr. som værnet havde projekteret med i den store genopbygningsplan fra april 1947. Programmet måtte derfor beskæres kraftigt. Set i lyset af at påskeberedskabet havde vist politikerne i hvor ringe tilstand forsvaret var, kan det undre, at der ikke blev åbnet op for yderligere bevillinger til forsvaret, men årsagen må være, at man fra regeringens side ikke havde flere penge at give til forsvaret, når man også ønskede at tilgodese andre områder.

Værnschefernes nye forslag blev kort behandlet i Forsvarskommissionen i september men nåede aldrig til egentlige realitetsforhandling, da arbejdet i kommissionen blev stillet i bero, da de dansk-svensk-norske forsvarsforhandlinger gik i gang i efteråret 1948.

9. september 1948. Alvorlige krigstrusler?

Ifølge daværende handelsminister J. O. Krags dagbogsoptegnelser troede de danske politikere den 9. september 1948, at Danmark var ved at blive angrebet. Ifølge Bo Lidegaards bearbejdning af Krags dagbog, blev Krag om formiddagen bedt om øjeblikkelig at indfinde sig hos statsministeren. Her blev han informeret om, at ca. 40 russiske bombefly mellem kl. 0900 og 1100 samme formiddag havde krænket dansk luftrum over Bornholm. Ifølge Krags dagbogsoptegnelser frygtede regeringen, at overflyvningerne var forløberen for en russisk invasion, og de få danske styrker på øen fik ordre på at gå aktivt til modaktion, hvis de russiske fly skulle forsøge at lande. Samtidig fik fregatten Niels Ebbesen ordre om at sætte kurs mod Bornholm.

Ordren om at gå til modangreb mod de russiske fly var svær at udføre, da der ikke befandt sig et eneste stykke antiluftskyts på Bornholm. For at råde bod på dette blev en sending på 40 antiluftskanoner til den danske

brigade i Tyskland omdirigeret, men der ville gå uger før disse nåede frem og var opstillet og klar til indsats. De kunne derfor ikke beskytte Bornholm i den her nævnte krise, men heldigvis skete der ikke yderligere.

Sagen blev nævnt i dagspressen, men uden den samme krigsfrygt, som Krag's dagbog giver udtryk for, og i referaterne fra møderne mellem de militære chefer og forsvars- og udenrigsministeren er sagen overhovedet ikke nævnt. Det tyder derfor på, at Lidegaard enten overfortolker J. O. Krag's krigsfrygt eller at Krag's frygt har været uden hold i virkeligheden. Det virker også utroligt, hvis en russisk invasion af Danmark skulle begynde med et angreb på Bornholm, som russerne mindre end 2½ år før frivilligt havde forladt.

Overflyvningen havde under alle omstændigheder begrænset indflydelse på en udvikling, der allerede var godt i gang. Regeringen var allerede gået i gang med at lede efter allierede og styrke det danske forsvar. Som led i det sidste indledte udenrigsministeren i efteråret 1948 forhandlinger med Storbritannien om en hjemtrækning af den danske Tysklandsbrigade – eller alternativt bringe den tættere på Danmark. Om det direkte skyldes fornævnte overflyvning, Påskekrisen eller blot den tiltagende spænding i Europa (eller alle tre) er svært at sige, men udenrigsminister Rasmussen og forsvarlets ledelse var utrygge ved at have op mod 40 % af forsvarets uddannede personel placeret uden for landets grænser.^[7]

Forhandlingerne endte i foråret 1949 med at brigaden blev reduceret til en forstærket infanteribataljon, og i efteråret 1950 blev den overflyttet til Slesvig-Holstein. Derved var tropperne stadig en del af besættelsesstyrken i Tyskland men samtidig placeret, så de beskyttede den danske sydgrense.

Forhandlingerne om et nordisk forsvarssamarbejde

I april 1948 tog Sverige initiativ til at undersøge mulighederne for et forsvarsforbund med Norge og Danmark. Sverige var på dette tidspunkt nordens stærkeste militærmagt, og havde i mange år været neutral. At landet nu ønskede at indgå i et militært samarbejde med Danmark og Norge, var et udtryk for, at også Sverige var betænkelig ved truslen fra Sovjetunionen, især efter indgåelse af den Finsk-Sovjetiske "venskabspagt" fra februar 1948. Svenskerne, der i kraft af deres militære magt var udset som naturlig leder af forbundet, ønskede dog at det nordiske forsvarsforbund skulle være neutralt. Det betød, at det ikke kunne indgå i en større alliance med f.eks. Vestunionen eller USA og at indgik Danmark og Norge i en alliance med Sverige, kunne de to lande ikke også samtidig være medlem af en anden alliance.

Umiddelbart skulle man tro, at Sverige og Norge helst ville have lavet en alliance mellem kun de to lande, da Danmarks stilling var noget mere sårbar. Landet er det eneste af de tre, der har en landfast sydgrænse, hvorfra historien viser, at angreb hurtigt kan komme. Der var dog en række kulturelle og historiske bånd, der gjorde, at både Norge og Danmark blev inviteret til at undersøge muligheden for et forsvarsforbund.

Den danske regering var meget positiv overfor ideen om et nordisk forsvarsforbund og blev hurtigt primus motor i forhandlingerne. En nordisk forsvarsunion ville gøre det muligt for de tre lande at undgå at vælge side i øst-vest-konflikten, og i tilfælde af krig mellem øst og vest havde landene en reel chance for at forblive neutrale. En skandinavisk løsning var også mere acceptabel end en vestlig, og forbundet ville derfor både have en afspændende og en afskrækkende effekt. Samtidig så de danske politikere muligheden for hjælp fra det stærke svenske forsvar som en løsning på Danmarks lave forsvarsberedskab.

Der kom dog først rigtig gang i forhandlingerne i begyndelsen af september 1948, hvor det blev bestemt at nedsætte en forsvarskomite, der inden 1. februar 1949 skulle undersøge mulighederne for at opnå en forpligtende aftale om et fælles regionalt forsvar. Udvalget skulle herunder søge at få aftalen lagt ind under FN-pagtens bestemmelser.^[38]

Viceadmiral Vedel var meget interesseret i et nordisk forsvarsforbund. Under hans ledelse havde søværnet allerede i foråret 1946 taget de første spæde kontakter til det norske og svenske forsvar. Første punkt var en aftale om fælles bistand ved bjergninger af undervandsbåde, men på møderne mellem de militære chefer og forsvars- og udenrigsministeren blev også ideer som gensidig underretning ved mineudlægning samt benyttelse af hinandens flyvepladser diskuteret. De to sidste punkter blev øjensynligt diskuteret mellem de tre landes udenrigsministre på et møde i maj eller juni 1947. Her viste både Sverige og Norges udenrigsministre sig dog afvisende overfor tanken om et sådant samarbejde. Sagen blev derefter efter svensk forslag overflyttet til uformelle drøftelser mellem landenes forsvarsministre, og et møde blev aftalt mellem de tre forsvarsministre den 1. maj 1948 i Sverige. Her skulle de diskutere både en fælles indsats ved bjergning af sunkne ubåde, fælles mineudlægning i visse farvande af fælles interesse, et fællesskab om videnskabelig forskning, regelmæssige kontakter mellem militærstabene samt ikke mindst ensartethed i bevæbning. Forhandlingerne nåede dog ikke at give resultat, før de blev overhalet af udviklingen hen mod et nordisk forsvarsforbund.

General Gørtz var mere forbeholden overfor et tæt militært samarbejde med Sverige. Nok var landet en stor militærmagt, men det havde ikke produktionskapacitet til i en krig at forsyne både dets eget og Danmark og Norges forsvar. Derfor ønskede generalen at forsvaret satsede på våben af samme kaliber som dem, USA og Storbritannien benyttede. Så kunne man få hjælp og ammunition derfra, hvis det skulle vise sig nødvendigt. Dette kan udlægges som et ønske om at Danmark skulle satse på en vestlig løsning i stedet for en nordisk, men generalen lå her på linie med forsvarskomiteens endelige konklusion, der kom den 14. januar 1949 og lød, at et samlet og oprustet nordisk forsvarsforbund ville have en realistisk chance for at kunne føre en succesfuld forsvarskamp, men kun i en kortere periode. I en længerevarende krig ville et forsvar kræve tilførsel af råvarer m.v. udefra.

Konklusionen lagde også op til en udbygning af den danske flåde, der nu skulle være med til at sikre forbindelseslinierne mellem de tre nordiske lande. Opgaven krævede en forøgelse af antallet af eskortefartøjer, motor-torpedobåde og undervandsbåde samt en udbygning af kystbefæstningerne. Det er her tydeligt at søværnets rolle var at sikre, at de svenske og norske tropper kunne nå vel frem og bidrage til forsvaret at Danmark. Det var en realistisk konklusion på Skandinaviens forsvarsudsigter, men kunne ikke løse de grundlæggende uenigheder mellem Sverige og Norge.

Vejen til NATO

Udviklingen hen mod NATO var allerede godt undervejs. Den 24. juni 1948 blev ambassadør Kauffmann i Washington informeret om udviklingen i de atlantiske forsvarsforhandlinger, og det lå her i luften, at Danmark sammen med Norge i den nærmeste fremtid ville blive opfordret til at tilslutte sig en Atlanterhavspagt. Gustav Rasmussen, der samtidig var til FN's generalforsamling i Paris, fik dog den amerikanske og britiske udenrigsminister til at give Danmark lov til først at undersøge muligheden for en nordisk forsvarsløsning. Rasmussen meddelte amerikanerne, at hvis det amerikanske tilbud kom for tidligt, kunne resultatet blive, at Danmark blev tvunget til at sige nej, da Danmark, Norge og Sverige havde forpligtet sig overfor hinanden til ikke at undersøge andre muligheder, før man havde forsøgt at opnå enighed om et nordisk forsvarsforbund. Dette fik amerikanerne til at love at vente med at kontakte Danmark til efter den 1. februar 1949.^[39]

USA overholdt dog ikke førnævnte deadline, og allerede den 3. januar 1949 blev ambassaderåd Bang-Jensen informeret om, at vestmagterne var

enige om, at undersøge muligheden for, at indbyde Danmark til medlem af Atlantpagten. Fra amerikanernes side blev der lagt vægt på at få de europæiske lande, der rådede over vigtige flåde- og flybaser med i organisationen, og her gjorde især Danmarks kontrol over Grønland landet vigtig for amerikanerne. For Storbritannien betød Danmarks placering ved Østersøen mere. Her kunne det lægge jord til fremskudte luftbaser og øge varslingsstiden overfor luftangreb på Storbritannien. Vigtigheden understreges af, at pagten var klar til, hvis Danmark, Norge, Portugal, Island og Irland, der var de fem lande, hvis geografiske placering gjorde dem vigtige for pagtens militære forsvar, ikke var rede til at søge om fuldt medlemskab, at garantere deres selvstændighed mod adgang til de vigtige baser. Dette blev den danske regering dog ikke informeret om. Under de senere optagelsesforhandlinger blev kun muligheden for fuldt medlemskab nævnt. Amerikanerne ønskede givet at holde den anden mulighed i baghånden, hvis den danske regering skulle vælge at sige nej til tilbuddet om optagelse i NATO.

For den danske regering udgjorde udviklingen mod en atlantpagt en svær balancegang. Mens man aktivt arbejdede for en nordisk løsning, måtte man ikke brænde broerne til NATO, da man kunne få brug for dem, hvis forhandlingerne om den nordiske løsning ikke blev til noget. Den amerikanske henvendelse om mulig dansk indbydelse til NATO kom dog samtidig med, at det netop så ud til at det nordiske forsvarsforbund kunne blive realiseret. Forbundets hovedproblem var, at Sverige skulle garantere både Danmarks og Norges selvstændighed, indtil landenes forsvar igen kom på fode – noget, der kunne tage år. Forhandlingerne endte med, at Sverige i begyndelsen af januar gik med til at stille en sådan garanti. Det var en stor indrømmelse og viser, at Sverige var meget interesseret i det Nordiske Forsvarsforbund. Tilbage var dog to problemer. At Danmark og Norges forsvar krævede våbenhjælp for at nå et tilfredsstillende niveau inden for en overskuelig tid, og at Norges regering ønskede, at forsvarsforbundet på en eller anden måde blev koblet til det nordatlantiske forsvarssamarbejde.

I januar 1949 besluttede Danmark og Norge at forsøge at få våben leveret fra USA og Storbritannien. Her blev det tydeligt, at USA ikke var positivt indstillet overfor de nordiske allianceplaner. Den amerikanske regering meldte klart ud, at USA først og fremmest ville tilbyde militær støtte til medlemmerne af NATO, og først når disse lande var nået op på et ønsket niveau – hvilket kunne tage en rum tid – ville der blive mulighed for hjælp til lande udenfor alliancen. Samtidig blev det antydnet, at Marshall-hjælpen muligvis også ville blive beskåret for de lande, der ikke

var med i NATO. Den amerikanske udmelding var et problem for de skandinaviske forhandlinger, men kun få i det danske forsvar regnede med, at der reelt ville vise sig så store problemer med at få våbenhjælp som amerikanerne lagde op til.

I slutningen af januar 1949 blev det tydeligt at konflikten mellem Sverige, der ønskede at forbundet blev neutralt, og Norge, der ønskede en vestlig tilknytning, var en uoverstigelig forhindring. Forhandlingerne brød endeligt sammen i begyndelsen af februar og Norge valgte at styre aktivt mod et medlemskab af NATO. Den danske regering undersøgte kort muligheden for en alliance mellem Danmark og Sverige, men det var svenskerne ikke interesseret i. De to lande ville ikke være stærke nok til at modstå pres eller angreb fra øst. Da den svenske udenrigsminister den 23. februar gav det negative svar til det danske forslag, lagde han ikke skjul på, at han nu forventede at Danmark ville søge om medlemskab af NATO. Den danske ambassadør i Washington var da også allerede inden det svenske svar forelå blevet bedt om at sondere de mulige krav til en dansk tiltræden til NATO.

Sammenbruddet betød, at Danmark kun havde to valgmuligheder. NATO-medlemskabet eller en fortsættelse af tidligere tiders neutralitetspolitik. Statsminister Hedtoft havde arbejdet hårdt for en nordisk løsning, men da

I begyndelsen af 1949 rådede søværnet over 58 fartøjer. Her ses minestrygere m.v. på Holmen. (Orlogsmuseet).

den faldt til jorden, så han intet andet alternativ end at søge mod NATO. Den spændte internationale situation gjorde, at Hedtoft mente, at en isoleret dansk neutralitet ikke længere var en mulighed. Hans holdning blev den 27. februar fulgt af en vedtagelse i den socialdemokratiske Hovedbestyrelse, hvor man støttede op bag beslutningen om at søge medlemskab af NATO. Derved var regeringens kurs lagt fast.

Våbenhjælp

Allerede mens forhandlingerne om optagelsen i NATO stod på, søgte regeringen på et møde den 14. marts 1949 i Washington igen om amerikansk våbenhjælp. Her fremlagde Gustav Rasmussen en samlet liste over de våben, som Danmark havde mistet under krigen. Målet var at give amerikanerne et komplet billede af situationen for det danske forsvar, men amerikanerne ville ikke give nogen garantier, før Danmark havde underskrevet NATO-traktaten. Indtil da var Danmark stadig blot et blandt mange andre lande, der havde behov for våbenhjælp, og USA gjorde opmærksom på, at det allerede havde en række forpligtelser overfor bl.a. latinamerikanske lande. Amerikanerne gentog dog, at Danmark ville have en meget større chance for våbenhjælp som NATO-medlem end hvis det stod udenfor. Derfor kunne eller ville USA ikke love Danmark hjælp i det omfang, som udenrigsminister Rasmussen lagde op til. Et tydeligt tegn på at USA ønskede at presse / overtale den danske regering til at søge om medlemskab af NATO.

Den danske delegation tog ovenstående til efterretning, men sluttede alligevel mødet af med overfor den amerikanske udenrigsminister Acheson, at bede om at Danmark snarligt fik en sending våben. Dette træk skulle hovedsageligt tjene til at overbevise den danske befolkning om, at medlemskabet af NATO var det rette skridt for Danmark. Acheson svarede, at hvis den amerikanske Kongres som ventet hurtigt ville godkende våbenhjælpsaftalen, kunne Danmark modtage de første våben om små seks måneder. Så hurtigt kom det dog ikke til at gå, og først i januar 1950 blev der indgået en våbenhjælpsaftale mellem Danmark og USA.

Den 17. marts 1949 blev Danmark sammen med Island, Italien og Portugal officielt indbudt til medlemskab af NATO. Fem dage senere blev beslutningen om at søge medlemskabet forelagt Folketinget. Regeringen havde her så megen hast med at få forslaget vedtaget, at man måtte dispensere fra Folketingets forretningsorden, der siger, at der skal være mindst to dage mellem en 1. og en 2. behandling af et forslag. Derfor kunne et flertal i Folketinget allerede den 24. marts 1948 give sin støtte til beslutningen om at søge medlemskab af NATO. Spørgsmål er dog om

hastværket ikke snarere var en måde at undgå en langvarig og svær debat, end et udtryk for, at Danmark var så truet, at medlemskabet hurtigt skulle på plads. Den danske befolkning var i hvert fald ikke afklaret omkring NATO-medlemskabet. I en Gallup-undersøgelse den 20. februar var 36 % af de adspurgte for, 36 % var imod og 28 % i tvivl.

De nærmere omstændigheder omkring Danmarks medlemskab af NATO er allerede blevet belyst af en række historiske undersøgelser, og jeg vil henvise til disse for en mere detaljeret gennemgang af begivenhederne. Blot vil jeg fremhæve, at under debatten i Folketinget blev forsvarrets miserable situation igen bragt frem og anført som en af årsagerne til, at Danmark skulle søge medlemskab af NATO. Udenrigsministeren slog fast, at regeringen helst havde set en nordisk forsvarsløsning, men at den mulighed ikke længere var til stede. Derfor måtte man vælge mellem enten neutralitet – som Gustav Rasmussen beskrev med ordene "*Danmarks henliggende uden virkelige garantier, uden sikkerhed for hjælp mod angreb og uden egne forsvarsmidler af betydning*".¹⁴⁰¹ - eller tilslutning til NATO. Med de ord in mente kan det ikke overraske, at regeringen anbefalede et medlemskab af NATO. Spørgsmålet er så bare om man fra regeringens side overdrev forsvarets problemer for at få det til at fremstå som om Danmark var fortabt, hvis man ikke kom med i NATO.

Det danske forsvar var i slutningen af 1949 stadig i en miserabel stand. Ved udgangen af 1949 rådede søværnet over i alt 62 enheder - otte torpedobåde, ti motortorpedobåde, tre undervandsbåde, tre mineskibe, syv skibe til særlige formål og 31 minestrygere. På papiret tæt ved førkrigsniveauet, men andelen af egentlige kampfartøjer var stadig meget lav, da minestrygere stadig udgjorde halvdelen af flådens skibe.

Samtidig var bemandingsproblemerne langt fra overstået, og selv om man havde søgt både at øge optaget på søværnets skoler og mindske tiden på skolebænken, skulle der gå en del år endnu, før problemerne var overstået. Den danske økonomi og politiske prioritering heraf var fortsat ikke i stand til at sikre landet de nødvendige midler til at købe de våben, som forsvaret behøvede, og der er derfor ingen tvivl om, at de danske politikere så et medlemskab af NATO som den eneste mulighed for at sikre landet mod angreb og skaffe våbenhjælp til genopbygningen det danske forsvar.

NATO – Det endelige brud med den danske neutralitet

Da først beslutningen om at søge medlemskab var blevet taget, gik det stærkt, og allerede den 4. april 1949 underskrev Danmark sammen med Belgien, Canada, Frankrig, Storbritannien, Island, Italien, Luxembourg,

Udenrigsminister Gustav Rasmussen underskriver NATO-traktaten i Washington den 4. april 1949.

Holland, Norge, Portugal og USA, der underskrev den nordatlantiske forsvarspagt.^[41] For det danske forsvar var underskrivelsen en af de bedste nyheder i mange år. USA havde forpligtet sig til at yde våbenhjælp til medlemmerne af NATO, og det var et tilbud som Danmark forventede sig meget af. En af grundtankerne i det nye forsvarssamarbejde var, at NATO-landene skulle være i stand til selv at tage det første stød, og bare for at nå dette mål måtte det danske forsvar forstærkes.

Danmarks medlemskab af NATO var et brud med landets hidtidige neutralistiske udenrigspolitik. Som medlem af den nye forsvarsorganisation var det ikke længere muligt at være neutral i konflikten mellem øst og vest, men tiden efter indtrædenden blev ikke præget af et aktivistisk Danmark. Medlemskabet placerede Danmark i frontlinien i konflikten med Sovjetunionen, og det betød, at risikoen for, at landet blev involveret i en stormagtskonflikt var steget betragteligt. Ifølge Både Hedtoft og Gustav Rasmussen frygtede ligefrem, at et dansk ja til alliancen ville føre til et øjeblikkelig russisk angreb eller besættelse af Danmark! Derfor kan det ikke overraske, at de danske regeringer fortsat holdt lav profil i udenrigspolitiske spørgsmål.^[42]

Forsvarskommissionen genoptager arbejdet

I Forsvarskommissionen var arbejdet som nævnt blevet indstillet, da forhandlingerne om et nordisk forsvarsforbund blev indledt. Forsvarsministeren mente ikke, at det var muligt at udarbejde et forsvarsoplæg, før man havde et overblik over, hvilke forpligtelser et medlemskab af enten en nordisk forsvarsunion eller NATO ville lægge på det danske forsvar. Arbejdet blev derfor først genoptaget i maj 1949 efter Danmarks indtræden i NATO.

Kort efter første møde blev udvalget delt i tre. Et fem-mandsudvalg skulle under forsvarsministerens ledelse udarbejde selve forsvarsloven og derudover skulle to otte-mands udvalg arbejde med hhv. personel-spørgsmål og "Folk og Værn".

Den 15. april 1950 fremkom forsvarskommissionen med den endelige betænkning, og med den som baggrund kunne forsvarsminister Rasmus Hansen den 26. april fremlægge et forslag til en ny forsvarslov. Den vigtigste omlægning i ordningen var en sammenlægning af Marine- og Krigsministeriet og oprettelsen af et selvstændigt luftvåben, der alle skulle indordnes i et samlet Forsvarsministerium.

Loven indeholdt ingen detaljer omkring værnenes nærmere udseende. De skulle efterfølgende vedtages i separate værnsløve. Under sin forelæggelse udtalte forsvarsministeren sig meget positivt om forswarets rolle i

tilfælde af et angreb. For første gang i umindelige tider blev ordet ”offensiv” taget i brug om søværnets opgaver, der nu ifølge ministeren bl.a. omfattede offensiv minelægning samt angreb på fjendens forbindelseslinier. Det var nye vinde, der klart viser at regeringen med medlemskabet af NATO så forsvarets opgaver i en krig som markant ændret.^[43]

Søværnet utilfreds med de nye forsvarslove

De nye forsvarslove blev vedtaget med protest fra søværnets ledelse. Som nævnt var man i søværnet godt tilfreds med den daværende kommandostruktur, og denne lagde forslaget op til at ændre radikalt. Søværnets ledelse frygtede derfor, at den nye opbygning, hvor administration af og kommandoen over søværnets enheder blev adskilt, ville medføre en betydelig forøget arbejdsbyrde for søværnet. Samtidig frygtede man, at den tvungne sammenlægning af værnene ville betyde at søværnet blev tvunget ind i ”hærens rammer, regler og tankegange”^[44]. Der har altid været en rivalisering mellem hæren og flåden, og det er i Vedels ord tydeligt, at søværnet frygtede at have tabt slaget, og at man fremover skulle ledes af hærfolk, der ikke havde forstand på søværnets forhold. Kritikken gik dog hovedsageligt af interne veje i søværnet, og i sin tale i Søsø-lieutenantselskabet i november 1951 slog Vedel fast, at man selvfølgelig ville følge den nye lov uden at kny.^[45]

Forsvaret havde som nævnt fået en del kritik gående på at de fly, man i 1946 købte i Storbritannien var forældede. Kritikken forstummede, da man i oktober 1949 modtog de første jetjagerfly af typen Gloster Meteor. Flyet var topmoderne og standard i det britiske luftvåben.

Et nyt forsvar. Første samlede forsvarslov efter krigens afslutning

Forsvarsloven blev vedtaget den 27. maj 1950 og medførte, at Forsvarskommissionen blev reorganiseret. Nu hvor rammerne for det kommende forsvar var på plads, skulle kommissionen finde ud af hvordan man bedst – og billigst – opbyggede et forsvar indenfor rammerne. Reorganiseringen blev forsinket af Rigsdagsvalget den 30. oktober, og først den 20. november kunne arbejdet gå i gang.

Grundtanken bag udarbejdelsen af de nye forsvarslove var fortsat at militærudgifterne skulle holdes nede. Den socialdemokratiske regering troede, at alliancebeslutningen var en billig måde at ordne Danmarks forsvarsproblemer på og herunder, at USA ville levere gratis våben. En ikke urealistisk tanke eftersom Danmark og USA i januar 1950 havde indgået en aftale om gensidig bistand på forsvarsområdet. Her havde USA forpligtet sig til i 1953/54 at levere våben til Danmark for i alt 2,4 mia. kroner. En flot men også meget nødvendig amerikansk støtte til det danske forsvar, der dog medførte en amerikansk forventning om, at støtten ville blive fulgt af øgede danske forsvarsbevillinger.

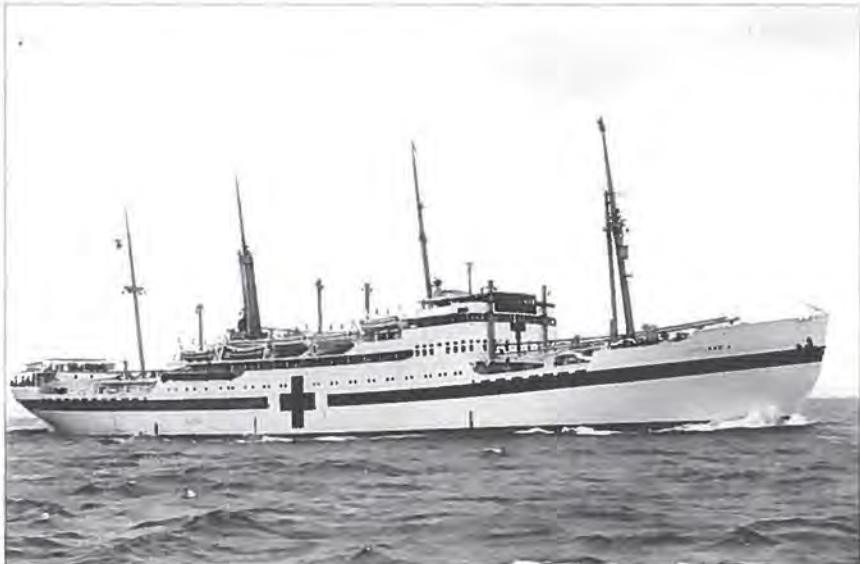
Den 18. juni 1951 blev værnsløvene vedtaget i Folketinget. Ved fremlæggelsen udtalte Harald Petersen, der efter valget den 30. oktober igen var blevet forsvarsminister, at Danmarks opgave var at opbygge et forsvar, der kunne holde stand indtil hjælpen fra dets nye allierede nåede frem. De nye toner og tanker, der lå bag det nye forsvarsforlig, blev bedst formuleret af forsvarsministeren, der fra Folketingets talerstol udtalte følgende: *"Når vi bygger et forsvar op, er det fordi vi har erfaring for, at et forsvarsberedskab, om også det koster penge, dog er billigere end en besættelse. Vi har fra 1940-45 en ubetalt regning på 11 milliarder liggende, og det er endda kun den ene af regningerne fra besættelsestiden; der er også det, en besættelse kan komme til at betyde på anden vis, og som ikke kan vurderes alene i klingende mønt"*^[46] Med andre ord var det bedre og billigere at forsvare Danmark end at skulle befri det.

Mens værnsløven for hæren specificerede, at den skulle råde over 11 selvstændige kampgrupper, indeholdt hverken loven for søværnet eller luftvåbnet specifikke tal for værnernes udseende. Som med 1937-loven listede den nye søværnslov blot op, hvilke skibstyper søværnet skulle råde over, men ikke hvor mange enheder af de forskellige klasser. Årsagen var at det endnu var for tidligt at sige noget om, hvilke krav NATO-medlemskabet ville stille til søværnet. Først på et NATO-møde i Lissabon i foråret 1952 blev søværnets styrkemål fastsat, men målene blev aldrig nået. Det ville simpelthen være for dyrt for medlemslandenes statskasser.^[47]

For fortsat at sikre ledige hænder til det danske produktionsapparat blev værnepligtstiden i juli 1951 fastsat til 12 måneder. Dette til trods for at USA allerede i maj 1950 havde udtrykt ønske om, at den danske regering øgede værnepligtstiden til 18 måneder. Samtidig beskar regeringen – uden at konsultere NATO – antallet af værnepligtige med 6000. Det var ikke en politik, der gjorde Danmark populær i NATO, og allerede i december 1951 måtte regeringen hæve værnepligtstiden til 18 måneder, med ikrafttræden fra forsommeren 1953.^[48]

Jutlandia – Sygeplejersker i stedet for soldater

Den 26. juni 1950 udbrød der krig i Korea, og med USA i spidsen gik FN ind i krigen på Sydkoreas side. FN bad medlemslandene om at bistå i kampen mod Nordkorea, og den danske regering var som udgangspunkt stemt for at yde bistand. Konflikten var ikke en NATO-aktion, men fik alligevel stor betydning for den nye forsvarsalliance. Fra amerikanske side blev alle NATO-landene opfordret til at stille tropper til rådighed for FNs aktion, men trods det amerikanske ønske valgte Danmark, som det

Under Jutlandias tre togter fra januar 1951 til oktober 1953 nåede de danske læger og sygeplejersker at behandle 4981 patienter fra 24 lande. Derudover ydede danskerne en stor indsats overfor den krigsramte koreanske civilbefolkning og nåede her at behandle over 6000 patienter. Det var også med til at understrege skibets civile præg. Jutlandia vendte tilbage til Danmark i 1953.

eneste NATO-land, ikke at stille enheder til rådighed. Årsagen var både at regeringen mente, at det danske forsvar stadig var for svækket til, at det ville være forsvarligt at yde militær bistand, men den danske regering var også meget skeptisk overfor hele den amerikanske krigsstrategi i Korea og frygtede, at krigen kunne udvikle sig til også at inddrage det kommunistiske Kina og Sovjetunionen. Sidst men ikke mindst ønskede den danske regering ikke at tage skridt, der kunne bringe landet i direkte modsætningsforhold til Sovjetunionen, der støttede den Nordkoreanske side i krigen. Løsningen blev at Danmark udsendte hospitalsskibet *Jutlandia*. Skibet var officielt civilt, men kom under kommando af kommandør C. Hammerich fra søværnet. Han var dog da overgået til reserven, hvilket var vigtigt for den danske regering, da man derved fik understreget tog-tets civile og ikke militære præg.

Korea-krigen førte til en generel krigsfrygt, der også ramte Europa. Regeringerne var her bange for, at Sovjetunionen skulle udnytte, at USA havde dets (militære)fokus placeret uden for Europa og angribe et eller flere af de svage europæiske lande. Krigen førte også til, at det amerikanske forsvarsbudget blev øget kraftigt, og fra amerikansk side blev det mere end antydnet, at de nye midler kunne komme USA's allierede til gode – men kun hvis de respektive lande selv øgede deres bidrag.

Den 25. juli 1950 krævede USA officielt, at NATO-landene skulle øge deres militære budgetter. Den socialdemokratiske danske regering reagerede positivt på det amerikanske krav og fremlagde et lovforslag, der ville tilføre forsvaret 300 mio. kr. ekstra samt 100 mio. kr. til det civile beredskab. Desværre viste det sig ikke muligt at skaffe politisk enighed om, hvor pengene skulle komme fra, og et forslag om indførelsen af en såkaldt "værnsskat" førte i august til at den socialdemokratiske regering udskrev valg.^[49]

Forsvarsbudgetterne øges

Koreakrigen var med til at underminere det lille opsving, der var på vej til den danske og europæiske økonomi, men trods dette blev det danske forsvarsbudget i de første fire år efter den danske tiltræden til NATO tredoblet. Fra 210 mio. kr. i 1949 til 927 mio. kr. i 1952. Man skal helt frem til 1961 før forsvarsbudgettet igen var blevet fordoblet. Det ændrede dog ikke ved det faktum, at Danmark gennem hele NATO's levetid har været et af de lande, der har haft det relativt mindste forsvarsbudget. Mens hovedparten af NATO-landene brugte op mod 8-10 % af statsbudgettet på militæret, nåede Danmark kun op på 3-4 %. Dette betød omvendt, at Danmark var et af de NATO lande med den højeste levestandard, men i perioden 1949-1989 blev Danmark af de andre NATO-lande gentagne gange kritiseret for sit lave forsvarsbudget.

Nedskæringerne havde sin pris. Den 23. november 1951 udbrød der brand i Søminevæsenets bygninger på Holmen. Branden resulterede i en eksplosionskatastrofe, der kostede 16 personer livet. Katastrofen gjorde det tydeligt, at søværnet i genopbygningsfasen havde haft så få midler; at der var blevet sparet ind til benet. Alt hvad der ikke var direkte rettet mod genopbygningen blev skåret væk, og især beskæringen af Holmens Brandvæsen var en af årsagerne til, at branden udviklede sig så katastrofalt som den gjorde. Her ses Kvintus dagen efter eksplosionen.

Den Kongelige forholdsordre af 6. marts 1952. Aldrig mere en 9. april!

Den 6. marts 1952 udsendte forsvaret en kongelig forholdsordre til samtlige af forsvarets enheder. Ordren, der bar Kong Frederik IXs segl, var det endelige brud med den politik, der havde ført til at tyskernes lette besættelse den 9. april 1940. En af grundene til den nemme tyske besættelse var, at de danske enheder var blevet pålagt at indhente nye ordrer fra forsvarets ledelse i tilfælde af et angreb. Denne politik blev nu ændret til, at "de angrebne styrker ufortøvet optager kampen, uden at ordre afventes eller søges indhentet, selv om krigserklæring eller krigstilstand ikke er de pågældende chefer bekendt." Holdningskiftet blev yderligere forstærket med tilføjelsen; "Våben og andet krigsmateriel må aldrig falde i fjendens hånd i brugbar stand."

Opsummering

Det magtpolitiske vakuum, der efter Tysklands sammenbrud i maj 1945 opstod i Danmarks nærområde, blev i de første år efter krigens afslutning

gradvist udfyldt af den store nabo i øst, Sovjetunionen. Selv om der hos de danske politikere ikke var nogen tvivl om, at landet hørte til i den vestlige lejr, var de samtidig klar over, at der for Danmark intet var at vinde ved at gå imod Sovjetunionen. Kun USA besad den militære magt til at kunne garantere Danmarks selvstændighed i en konflikt med Sovjetunionen, og da der frem til sommeren 1947 var tvivl om USA ville engagere sig i en krig i Europa, valgte de danske politikere at holde lav udenrigspolitisk profil for derved at undgå at komme i modsætningsforhold til den østlige stormagt. Selv om de danske politikere officielt opgav neutralitetsspolitikken blev den reelt videreført under nye betegnelser såsom brogning eller mæglingspolitik.

Genopbygningen af forsvaret var blot en af mange opgaver, som den danske regering efter befrielsen skulle løse. I den første tid var forsvaret engageret med en række oprydning- og bevogtningsopgaver, og de danske politikere ikke havde noget klart billede af, hvordan forsvaret skulle genopbygges. Der var tvivl om hvem, der var fjenden og hvor meget indflydelse FN ville / skulle have på opbygningen. Samtidig var der klare problemer med at finde de nødvendige midler til genopbygningen. Der blev i 1945-46 indkøbt et par uddannelsesfartøjer og en række minestrygere, men den egentlige genopbygning af et søværts forsvaret af Danmark blev først påbegyndt i 1948, hvor man indkøbte bl.a. en række tidligere tyske orlogsskibe. Med disse blev det muligt at påbegynde opbygningen af en mindre og defensiv dansk flåde, der i krigstid kunne håndhæve Danmarks neutralitet og forsvare landet ved en defensiv udlægning af miner og angreb med ubåde og motortorpedobåde. I den første tid efter befrielsen fik det danske forsvar stor støtte fra Storbritannien, der selv så klare fordele ved igen at få Danmarks forsvar på fode og i at den danske regering fastholdt orienteringen mod vest. Samtidig valgte regeringen at udnytte signalværdien i udsendelsen af danske orlogsskibe til både øst og vest.

I den første efterkrigstid håbede de danske politikere, at man gennem FN kunne undgå fremtidige krige og konflikter. Søværnet havde allerede fra forsommeren 1946 peget på en tiltagende konflikt mellem Øst og Vest, men først i 1947 begyndte de danske politikere at tage konsekvensen af dette og opprioritere genopbygningen af forsvaret. Der var en klar forskel i trusselsopfattelsen hos de danske politikere og i det danske militær, og de skridt politikerne tog var små og ved Påskekrisisens afprøvning af det danske beredskab blev det tydeligt, at forsvaret stadig var næsten ikkeeksisterende.

I forsvarrets beredskabsplaner var det gennemgående element frygten for et kupoverfald som 9. april 1940, og der blev lagt stor vægt på et konstant højt forsvarsberedskab. Dette blev dog hæmmet af mangel på våben og mandskab og for søværnets vedkommende også af den store opgave med minestrygning. I forsvarrets planer blev der taget højde for forsvarrets ringe tilstand og de fleste planer gik på at yde modstand indtil hjælpen fra FN eller venligsindede magter kunne nå frem. Det var centralt for alle i forsaret, at der blev ydet modstand mod et angreb, en holdning som Påskekrisen viste at politikerne delte, og gerne ville have formidlet til omverdenen.

Genopbygningen af det danske forsvar var dog stadig hæmmet af mangelen på penge, herunder især af udenlandsk valuta. Ingen af de tre regeringer i denne periode tildelte forsaret midler nok til at skabe et velfungerede forsvar af Danmark. Dette gjorde både viceadmiral Vedel og general Gørtz opmærksom på gentagne gange, men regeringerne ville ikke ændre prioriteringen, der kan opsummeres således; velfærd først, våben senere.

Påskekrisen fik de danske politikere til at miste troen på en dansk neutralitet, men ikke på selve neutralitetstanken, og de begyndte at arbejde for en væbnet fælles-nordisk neutralitet i samarbejde med Norge og skandinaviens stærkeste militærmagt Sverige. Først da denne løsning ikke viste sig gennemførlig, tog de danske politikere det store skridt mod vest og søgte om optagelse i NATO. Både på grund af Danmarks vestlige orientering, dets geografiske placering og kontrol over Grønland blev den danske regering indbudt til medlemskab

Med NATO-medlemskabet blev det endeligt muligt at sætte fart i genopbygningen af forsaret. Det skyldes både, at Danmark fik adgang til billig våbenhjælp og at man nu vidste, hvor man stod og mod hvem forsaret skulle genopbygges. Forsaret blev dog ikke genopbygget til det ønskede styrkeniveau fra den ene dag til den anden, og i 1950-53 var Danmark det eneste NATO-land, der ikke deltog med egentlige hærstyrker i krigen mod Nordkorea.

NATO-medlemskabet gjorde det muligt for forsvarskommissionen af 1946 endeligt at færdiggøre dets arbejde, og det resulterede i 1950 i en omstrukturering af forsaret med oprettelsen af en fælles værnskommando og luftvåbnet som forsvarrets tredje værn. NATO-medlemskabet var også et brud med den hidtidige defensive danske forsvarspolitik, og betød at søværnet skulle forberede sig på at kæmpe langt inde i Østersøen og i tæt samarbejde med landets nye allierede.

Noter

- [1] Ifølge Harald Petersens optegnelser gjorde søværnet opmærksom på den tiltagende spænding allerede den 14. marts 1946 og igen 1. oktober samme år.
- [2] Se f.eks. lederne i Marinetidende i 1947 og 1948.
- [3] Hvorfor søværnets betænkning blev forsinket fortæller kilderne intet om.
- [4] Det drejede sig om de fire ubåde af H-klassen, samt to torpedobåde af Dragen-klassen. H-klassen var blevet sænket 29. august 1943 mens de to torpedobåde var blandt de, der i 1941 var blevet udleveret til Tyskland i 1941 og i 1945 blevet stærkt beskadiget ved at ammunitionsekspllosion i Flensborg.
- [5] Allerede i februar 1947 havde Vedel på mødet mellem forsvars- og udenrigsministeren og de højere militære chefer fremlagt en plan for overtagelse af ti eks-tyske motortorpedobåde, der lå i Bremerhaven. De ville, ifølge Vedel, kunne købes og istandsættes for halv pris af, hvad nye både ville koste.
- [6] Prisen for T 19 var blot 5000 US\$ / 24.000 kr. ifølge Vikingen, nr. 6/1948. Da den sammen med T 4 blev solgt i vinteren 1952 fik søværnet over 360.000 kr. for de to skibe, så trods at de aldrig nået i aktiv tjeneste, var de ikke nogen dårlig investering.
- [7] Ved lovforslagets fremlægges i Folketinget den 16. maj 1947 stemte 87 for og 21 imod brigadens udsendelse. Brigaden blev hjemkaldt i 1958.
- [8] I Grækenland var Storbritannien ikke længere i stand til at yde den nødvendige støtte til den vestligt orienterede part i borgerkrigen, og opfordrede derfor USA til at overtage opgaven med at sikre, at Grækenland ikke blev kommunistisk kontrolleret. Samtidig var Tyrkiet under russisk pres for at dele kontrollen over den vigtige Dardaneller-stræde ved indsejlingen til Sortehavet. Sammen med fremlæggelsen af sin doktrin bad præsident Truman om \$400 mio. i støtte til de to landes forsvar. Doktrinens hovedbudskab var med præsidentens ord: "It must be the policy of the United States to support free peoples who are resisting attempted subjugation by armed minorities or by outside pressures".
- [9] Fra referatet af mødet den 3. juli 1947. RA; 5. D. 74. Maanedlige møder mellem udenrigsministeren og forsvarsministeren og de høj. mil. chefer 1945-49.
- [10] A. H. Vedel var allerede fra 1946 et førende medlem af det Kgl. Danske Geografiske Selskab og Dansk Nationalråd for Oceanografi og for Geografi.
- [11] Jensen 1991, s. 460.
- [12] Marshall-hjælpen blev også tilbudt til Sovjetunionen og de sovjetisk besatte lande i Østeuropa, men den sovjetiske leder Stalin svarede nej tak til tilbuddet.
- [13] I perioden 1948-53 modtog Danmark 278 mio. \$ / 1,7 mia. kr., hvoraf hovedparten var som gave og resten som lån.
- [14] Beløbene fordelte sig som følger: Våben: 21,9 mio. kr., Ammunition: 12,3 mio. kr., Ingeniørmateriel: 2 mio. kr., Telegrafmateriel: 3 mio. kr., div. andet materiel: 200.000 kr.
- [15] Forsvaret forsøgte med regerings støtte at indkøbe en hel ammunitionsfabrik i Tjekkosllovakiet. Prisen skulle være i alt 2,287 mio. kr., og den skulle være klar til produktion fra starten af 1949. Jeg har dog i kilderne ikke kunnet finde oplysninger om planen blev realiseret. I november 1947 gav regeringen tilladelse til, at Riffelsyndikatet kunne begynde at eksportere våben til udlandet. Det var våbentyper, som det danske forsvar ikke havde brug for, og eksporten kunne derfor sikre Danmark noget af den hårdt tiltrængte udenlandske valuta.
- [16] I øvelsen deltog en fregat, to store torpedobåde, to ubåde samt et depotskib.
- [17] Sejren over Tyskland åbnede for muligheden for at Danmark kunne få de områder, der blev tabt i krigen i 1864 tilbage, men allerede få dage efter befrielsen slog den danske regering fast, at den ikke ønskede en grænserevision. En klog politik, men pga. intern uenighed bl.a. i rege-

- ringspartiet de konservative, blev grænse-spørgsmålet et stort diskussionsemne i dansk politik, og da statsministeren meldte sig på den side, der ønskede en grænserrevision – og derved kom i opposition til sin egen regering - kom Slesvig-spørgsmålet til at koste hans regering livet.
- [18] Berlingske Tidende, 4. januar 1948.
- [19] Om generalen udtalte sig med opbakning fra forsvarsministeren er ikke til at sige. Efterfølgende blev ministeren bedt om en kommentar til Gørtz' udtalelse, men her undgik Rasmus Hansen spørgsmålet ved blot at svare, at han ikke havde været bekendt med talens indhold, før den blev holdt.
- [20] Berlingske Tidende, 4. januar 1948.
- [21] Ifølge Petersen (1981 s. 47ff.) nævnte Bevin ikke Danmark og Norge som mulige medlemmer af Bruxelles-pagten, da han var klar over landenes udsatte position "som man fra britisk side ikke ønskede at eksponere".
- [22] Først dagen efter fik forsvarsministeren tilslutning til forslaget i Forsvarskommissionen.
- [23] De 392 mio. kr. fordelte sig med 177 mio. kr.(45 %) til hæren, 101 mio. kr. (26 %) til søværnet og 114 mio. kr. (29 %) til et samlet flyvevåben.
- [24] Her citeret fra en tale, viceadmiral Vedel afholdt i Sølieutenant-Selskabet den 6. november 1951.
- [25] Fordelt med 244.964 til hæren (47 %), 102.160 til søværnet (19,6 %) og 84.884 (16,3 %) til luftvåbenet. Resten (18 %) dækkede fællesudgifter for ministeriet.
- [26] Frygten for et sovjetisk angreb fik den 12. marts 1948 det norske Storting at forøge det norske forsvarsbudget med 50 %.
- [27] Mere præcist bad man om 60.000 geværer med tilhørende ammunition samt 1200 stk. blandet antiluftskyt. Der kom dog først svar på den danske henvendelse i september, og her var det amerikanske tilbud ifølge Nikolaj Petersen "både kvalitativt og kvantitativt helt uacceptabelt". Petersen 1991, s. 21.
- [28] Nikolaj Petersen skriver (Petersen 1989, s. 230.) at Gustav Rasmussens udtalte at en russisk henvendelse "sandsynligvis ville blive mødt med "a flat no". Det blev uddybet fem dage senere overfor den britiske udenrigsminister Bevin, hvor den danske udenrigsminister sagde, at Danmark "would certainly refuse" en russisk henvendelse.
- [29] I Hjernetrusten deltog statsminister Hedtoft, udenrigsminister Rasmussen, forsvarsminister Hansen, general Gørtz og viceadmiral Vedel, krigsministeriets direktør Thygesen og Norden-toft og Winkel fra forsvarrets efterretningstjenester, justitsministeriets departementschef Larsen samt rigspolitichefen og chefen for rigspolitiet's efterretningsafdeling.
- [30] I februar 1948 blev hovedparten af forsvarets militærattachéer trukket hjem fra deres poster i udlandet. Målet med dette skridt var at spare de ca. 400.000 kr. – hvoraf hovedparten faldt i udenlandsk valuta – som militærattachéerne kostede. Efter hårdt pres fra ambassadør Kaufmann i Washington blev kommandørkaptajn Kjølens dog undtaget fra hjemkaldelsen.
- [31] Ifølge Nationaltidende den 28. marts 1948 skabte det en del uro da en russisk damper den 27. marts uanmeldt lagde til ved Langelinie for at bunkre olie.
- [32] I oktober 1948 udtalte hærens ledelse, at et effektivt forsvar af Anholt, Læse og Samsø ville kræve 2_ forstærket infanteribataljon. Samtidig udtalte ledelsen, at de anså truslen mod øerne for meget begrænset, og at de nævnte tropper ville gøre mere gavn andre steder i landet.
- [33] Kystbefæstningen opretholdt en øget bemanning ligesom bevogtningen af den østsjællandske kyst med en række af søværnets kuttere blev opretholdt.
- [34] I foråret 1948 lagde den danske regering også spørgsmålet om opsigelsen af den dansk- amerikanske baseaftale på Grønland på is.
- [35] Allerede i begyndelse af 1948 havde forsvarsministeren taget skridt til at få kontrol over de mange våben fra krigens tid, der stadig cirkulerede i det danske samfund. Der blev givet frit lej- de til aflevering af disse våben, blot de var afleveret inden 15. marts 1948. Hvor mange våben

der blev afleveret, har jeg dog ikke været i stand til at opklare.

- [36] De 242 mio. kr. fordelte sig med 104 mio. kr. (43 %) til hæren, 58 mio. kr. (24 %) til søværnet og 80 mio. kr. (33 %) til luftvåbnet.
- [37] Ved for- og efterår når de værnepligtige var færdiguddannede og blev sendt hjem, udgjorde de i Tyskland stationerede tropper 40 % af forsvarets soldater.
- [38] De tre lande skulle hver især stille med fire personer, og fra Danmark blev viceadmiral Vedel, folketingsmændene Harald Petersen (tidl. forsvarsminister) og Poul Hansen (S) samt Udenrigsministeriets direktør Frants Hvass sendt af sted. Disse skulle i fornødent omfang støttes af officerer og andre sagkyndige.
- [39] Danmark, Norge og Sverige var blevet enige om at fristen for forhandlingerne om det nordiske forsvarsforbund var den 1. februar 1949. Danmark havde forsøgt at flytte fristen frem til 1. december 1948, men uden held.
- [40] RT 1948/49, sp. 3646.
- [41] I marts var den danske opinion skiftet og nu støttede 47 % af de adspurgte i en Gallupundersøgelse NATO-medlemskabet. Kun 25 % var imod.
- [42] Dagen før den danske tilslutning til NATO fik den danske regering overdraget en russisk note, hvori den sovjetiske regering slog fast, at NATO var anti-sovjetisk, aggressiv og et led i USA og Storbritanniens jagt på verdensherredømmet. Den 4. maj svarede den danske regering, at den ikke delte det russiske syn på NATO: alliancen var defensiv og derfor ikke nogen trussel mod Sovjetunionen.
- [43] Fra regeringens side var general Gørtz udset til posten som Forsvarschef, men det fremkaldte en række angreb på bl.a. hans "beslutninger under besættelsen" (Kirchhoff 2002, s. 192), der fik generalen til at takke nej til posten. Viceadmiral Vedel gjorde samtidig klart, at han ikke ønskede posten. Derfor faldt valget på daværende kontreadmiral E. J. C. Qvistgaard, der den 1. oktober 1950 blev udnævnt til admiral og Forsvarschef, en post han bestred frem til 30. september 1962. Qvistgaard havde haft en central placering i forhandlingerne med NATO i 1949 og 1950 og var derfor en mand med gode kontakter i organisationen. Ebbe Gørtz trådte tilbage som chef for hæren på sin 65 års fødselsdag den 3. juli 1951, og blev dagen efter efterfulgt af generallejtant E. C. V. Møller. Vedel fortsatte som chef for søværnet frem til 31. maj 1958.
- [44] Her citeret fra en tale, viceadmiral Vedel afholdt i Sølieutenant-Selskabet den 6. november 1951.
- [45] I slutningen af 1949 begik den ene af søværnets to kontreadmiraler pludselig selvmord. Årsagen blev aldrig helt klarlagt, men admiralen havde bl.a. udtrykt stor utilfredshed med forsvarrets nyordning, og dette kan derfor have været en medvirkende årsag til hans beslutning om at tage sit eget liv.
- [46] Harald Petersen i FT, 18. juni 1951.
- [47] I Lissabon gik den danske regering med til at styrkemålene for søværnet skulle være, i aktiv tjeneste, fem minelægningsjagere, ni eskortefartøjer, 15 patruljefjagere, fem undervandsbåde, otte minelæggere, 19 ministrygere, 21 motortorpedobåde /motor-kanonbåde. Derudover skulle søværnet råde over en reservestyrke på fire fregatter, otte korvetter, tolv motortorpedobåde, 46 ministrygere og to undervandsbåde.
- [48] I 1954 blev værnepligtstiden igen sænket, denne gang til 16 måneder.
- [49] Socialdemokraterne foreslog, at pengene skulle findes gennem en toårig værnsskat på i alt 200 mio. kr. samt et tvangslån på i alt 150 mio. kr. Den socialdemokratiske regering fortsatte efter valget den 5. oktober men faldt igen den 25. oktober og blev uden valg erstattet af en VK-regering under Erik Eriksen. Denne var i marts 1951 i stand til at skabe flertal for en finansiering af de 300 mio. kr., der nu blev dækket gennem en bunden opsparing samt forhøjelse af tækster og afgifter.

MARINENS BIBLIOTEK

*Henrik Gerners Plads
Bygning 37 – Nyholm
1439 København K
Telefon 32 54 73 82
Telefax: 32 96 31 71*

*Åbningstider:
Hverdage 9-15 – Tirsdag 9-18*

ERHVERVELSER MAJ/JUNI 2005

ADMINISTRATION OG UNDERVISNING

Britannia Royal Naval College
1905-2005 : A Century of Officer
Training at Dartmouth
Dartmouth : Richard Webb,
2005. - 208 s. : ill.

Opstilling:
Undervisningsvæsen.A.I.b.

Tjenesteordning for Søværnets
Konstabelskole
København : Søværnets Konsta-
belkole, 1975. - forsk. pag.

Opstilling:
Undervisningsvæsen.C.2.- EJ TIL
UDLÅN

Afdelings-Ordenstjeneste : Hol-
mens passive Luftværn til Brug
ved Luftværnsundervisning paa
Holmen
København : Flådestation Køben-
havn, 1941. - 41 s.

Opstilling:
Undervisningsvæsen.A.II.a.-
KUN TIL LÆSESAL
Stemplet "Løbe-Nr. 133"

Afdelings-Teknisk-Tjeneste : Hol-
mens passive Luftværn til Brug
ved Luftværnsundervisning paa
Holmen

København : Flådestation Køben-
havn, 1941. - 25 s.

Opstilling:
Undervisningsvæsen.A.II.a.-
KUN TIL LÆSESAL
Stemplet "Løbe-Nr. 174"

Bilag til Betænkning angaaende
Passiv Luftbeskyttelse af Holmens
og Luftmarinestationen K.'s
Omraade : Holmens passive Luft-
værn til Brug ved Luftværnsun-
dervisning paa Holmen
København : Flådestation Køben-
havn, 1938. - 33 s : ill. kort

Opstilling: Historie.C.I.a.I.Hol-
men.- KUN TIL LÆSESAL
Stemplet "Løbe-Nr. 10"

Afdelings-Brandtjeneste : Hol-
mens passive Luftværn til Brug
ved Luftværnsundervisning paa
Holmen

København : Flådestation Køben-
havn, 1941. - 29 s. : kort

Opstilling:
Undervisningsvæsen.A.II.a.-
KUN TIL LÆSESAL
Stemplet "Løbe-Nr. 198"

Holmens passive Luftværn :
Tjenesteordning
København : Flådestation Køben-
havn, 1940. - 142 s : kort
Opstilling: Administration &
Organisation.A.- KUN TIL
LÆSESAL
Stemplet "Løbe-Nr. 7"

Afdelings-Sanitetstjeneste :
Holmens passive Luftværn til
Brug ved Luftværnsundervisning
paa Holmen
København : Flådestation Køben-
havn, 1941. - 29 s.
Opstilling:
Undervisningsvæsen.A.II.a.-
KUN TIL LÆSESAL
Stemplet "Løbe-Nr. 7"

HISTORIE

Landskabsplan for Nyholm : Skit-
seforslag november 1993
Sven-Ingvar Andersson
København : Forsvarets Bygning-
stjeneste, 1993. - 37 s. : ill. kort
Opstilling: Historie.C.1.a.1.Hol-
men.- EJ TIL UDLÅN

The Royal Navy Since 1815 : A
New Short History
Eric J Grove
Paperback udg.- Basingstoke :
Palgrave, 2005. - 300 s.
Opstilling: Historie.C.2.

The Royal Navy, 1930-2000 :
Innovation and Defence
Richard Harding, ed.
London : Frank Cass, 2005. - 299
s. : ill.

(Cass Series: Naval Policy and
History ; 30)
Opstilling: Historie.C.2.

The Fleet Air Arm in Focus
David Hobbs
Liskeard : Maritime Books, u.a.. -
: ill.
Opstilling: Flyvevæsen
Part 1 : :- u.a.- upag.
Part 2 : :- u.a.- upag.

The Habit of Victory : The Story
of the Royal Navy 1545 to 1945
Peter Hore
London : Sidgwick & Jackson,
2005. - 450 s. : Ill.
Opstilling: Historie.C.2.

Hostilities Only : Training the
Wartime Royal Navy
Brian Lavery
London : National Maritime Mus-
eum, 2004. - 304 s. : ill.kort
Opstilling: Historie.C.2.

Command at Sea : Naval Com-
mand and Control Since the Six-
teenth Century
Michael A Palmer
Cambridge : Harvard University
Press, 2005. - 377 s. : kort
Opstilling: Krh.A.

The Royal Navy at Portsmouth
since 1900
Brian Patterson
Liskeard : Maritime Books, 2005.
- 152 s. : ill.
Opstilling: Historie.C.2.

English Sea Power,
ca. 871 to 1100
John Pullen-Appleby
Hockwold-cum-Wilton : Anglo
Saxon Books, 2005. - 138 s. : ill.
kort
Opstilling: Historie.C.2.

Hakluyt's Voyages
David Richard, ed.
London : Chatto & Windus, 1981.
- 640 s. : ill. kort
Opstilling: Sørejser.a.

Navies of Europe: 1815-2002
Lawrence Sondhaus
London : Longman-Pearson,
2002. - 384 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.

Avisudklip af personlig Interesse
R. Steen Steensen, red.
u.sted : 1926-1959. - u.pag. : ill.
Opstilling: Historie.C.1.a.

Flådens udvikling og virke i det
20. århundrede
S. Thostrup
rev. udg. af "Flådens udvikling og
virke i det 20. århundrede"-
København
Søe-Lieutenant-Selskabet, u.st., -
90 s.
Opstilling: Historie.C.1.a.-
KUN TIL LÆSESAL

The Royal Navy at Devonport sin-
ce 1900
Ben Warlow
Liskeard : Maritime Books, 2005.
- 156 s. : Ill.
Opstilling: Historie.C.2.

Kvæsthuset - det gamle hospital
ved havnen
Nete Balslev Wingender
1. udgave 1. oplag- København :
Dansk Sygeplejeråd, 2005. - 83 s.
: ill.kort
Opstilling: Lægevæsen.A.

1929-1979 - Landsdelens historie
: Syd- og Sønderjylland gennem
50 år med
Jydske : Hverdagen i et halvt
århundrede set gennem den dagli-
ge avis
Kolding : Jydske, 1979. - 26 ark :
ill. kort

Opstilling: Historie.B.1.a.-
EJ TIL UDLÅN

Søværnet 2004 - TEMA
s. 8-15 : ill.
Opstilling:
Historie.C.1.a.UDKLIP.

KRIGSHISTORIE

Smashing the Atlantic Wall : The
Destruction of Hitler's Coastal
Fortress
Patrick Delaforce
London : Cassell & Co., 2001. -
240 s. : Ill.kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Kana-
len & Nordsøen

N.P.1840 The Loss of the Atlantic
Conveyor
Charles Drought
Birkenhead : Countywise Limited,

2003. - 196 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.e.4.
- Midway
Philip D. Grove
London : Brasseys, 2004. - 128 s.
: ill.kort
(Battles in Focus)
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B. Stille-
havet
- Konvoj PQ 17 : En dokumentar-
beretning fra den anden verdens-
krig
Günter Karweina
København : Spektrum, 1965. -
242 s. : ill.kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B. Atlan-
terhavet.
- Personlig rapport af Chefen for
Marinestation Slipshavn vedr. 9.
april K.K. v. Lowzow
Slipshavn : Marinestation Slips-
havn, 1940. - forsk.pag (2 bundter
sammenclipsede A3 papirer)
Opstilling: Krh.A.II.d.2.F.2.
KLAUSULERET-BOKS
- England and the Spanish Armada:
The Necessary Quarrel
James McDermott
- New Haven : Yale University
Press, 2005. - 411 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.a.1588
- Hostages to Fortune : Winston
Churchill and the Loss of the
Prince of Wales and Repulse
Arthur Nicholson
Stroud : Sutton Publ., 2005. - 234
- s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B. Stille-
havet
- Med livet som indsats : En beret-
ning om modstandsbevægelsens
indsats i Nyborg 1944-1945
Allan Nielsen
1. udgave 1. oplag- Nyborg : N-
Posten, 2005. - 128 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.F.1.
- Now for the Contest : Coastal and
Oceanic Naval Operations in the
Civil War
William H Roberts
Lincoln : University of Nebraska
Press, 2004. - 223 s. : ill. kort
(Great Campaigns of the Civil
War)
Opstilling: Krh.A.II.a.1861-64
- Fragtschiff "Goya" : Eine der viel-
en Ostseetragedien 1945
Heinz Schön
Kiel : Rudolf Stade, 2004. - 41 s. :
Ill.kort
(SMS - Schiffe, Menschen,
Schicksale ; 133)
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B. Øster-
søen
- Danske søfolk og skibe til Nor-
mandiet 1944
Christian Tortzen, Paul Langballe
Roskilde : Roskilde Universitets-
center, 1984. - : ill. kort
(Skrifter for Institut for historie og
samfundsforhold ved Roskilde
Universitetscenter ; 10)
Opstilling: Handel & Søfart.E.

Guadalcanal
Richard Tregaskis
København : Povl Branners Forlag, 1945. - 246 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Stillehavet.

Dødens Hav : Østersøen 1945
Claes-Göran Wetterholm
København : Høst & Søn, 2005. - 309 s. : Ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Østersøen

Duell vor Australien : Hilfskreuzer Komoran gegen Kreuzer Sydney
Barbara Winter
Berlin : E.S. Mittler & Sohn, 1994. - 359 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.K.

PERSONALHISTORIE

Leben und Thaten der Admirale und anderer berühmter Britanischer Seeleute, worin, nebst ihren persönlichen Lebensumständen, und einer Beschreibung ihrer dem gemeinen Wesen geleisteten Dienste, eine neue und wahrhafte Geschichte der Seemacht der Engländer seit den ältesten Zeiten...
Campbell
Leipzig : Weidmannschen und zu Göttingen in Elias Luzac Handlung, 1755
Opstilling: Historie.C.2.BOKS-EJ TIL UDLÅN
Erster Teil : .- 605 s.
Zweyter Teil : .- XXVI + 574 s.

My Anchor Held
Stephen R. Harris, James C. Hefley, ed.
New Jersey : Fleming H. Revell Company, 1970. - 160 s. : ill.
Opstilling: Efterretningsvæsen.C.

Another Place, Another Time : A U-Boat Officer's Wartime Album
Werner Hirschmann, Donald E. Graves
Annapolis : Naval Institute Press, 2004. - 255 s. : ill. kort
Opstilling: Persh.b.HIRSCHMANN, WERNER

The Last Voyage of Captain Cook: The Collected Writings of John Ledyard
John Ledyard, James Zug, Ed.
Washington : National Geographic Society, 2005. - 266 s. : kort
Opstilling: Persh.b.LEDYARD, JOHN

Anmeldelser : Avisudklip vedr. R. Steen Steensens bøger
R. Steen Steensen, red.
u.sted. : 1951-1958. - u.pag. : ill.
Opstilling: Persh.b.STEENSEN, R. STEEN-BOKS- EJ TIL UDLÅN
1 : 1951-1953. Ilagt løse udklip og breve
2 : 1957-1958

My Memoirs
Alfred von Tirpitz
New York : Dodd, Mead and Company, 1919
Opstilling: Persh.b.TIRPITZ.
I : .- 377 s.
II : .- 428 s.

Nelson : The New Letters
Colin White, Ed.
Woodbridge : Boydell Press,
2005. - 524 s. : ill.
Opstilling: Persh.b.NELSON,
HORATIO

**POLITIK OG
EFTERRETNINGSVÆSEN
(FORSVARSPROBLEMET)**

Grønlands og Færøernes Sikker-
hedspolitiske Stilling
N. Faye
København : Forsvarsakademiet,
1985. - 52 s.+8 s. tillæg+2 s. :
kort
Opstilling: Politik.N.-
KUN TIL LÆSESAL

A Necessary Relationship : The
Development of Anglo-American
Cooperation in Naval Intelligence
Phyllis L. Soybel
Westport : Praeger, 2005. - 172 s.
Opstilling: Efterretningsvæsen.A.

Årlig redegørelse 2005
Kbh. : Forsvarsministeriet, 2005. -
68 s : ill.
Opstilling: Forsvarsproblemet.B.8.

Nye trusler og militær magtanven-
delse
København : Dansk Institut for
Internationale Studier, 2005. -
195s.
Opstilling: Politik.N.

SKIBE, SKIBBYGNING m.m.

Ship Portraits in the National
Maritime Museum
E.H.H Archibald
London : Her Majesty's Stationery
Office, 1962. - u.pag. : ill.
Opstilling: Marinemalere.

Ready for Anything : A Warships
IFR Special Supplement to Mark
100 Years of the RFA
Iain Ballantyne, ed.
East Sussex : HPC Publishing,
2005. - 13 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.2.

Die Kaiserliche Flote : Kriegs-
schiffe und Hafenansichten auf
historischen Postkarten
Jürgen Eichler, Egon Friedrich
Krenz
Berlin : Brandenburgisches Ver-
lagshaus, 1991. - 74s. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.5.

Sailors Sailors : Sailors Sailors
Sailors Sailors Sailors
George Goldsmith-Carter
London : Paul Hamlyn, 1966. -
152 s. : ill.
Opstilling: Historie.G.

A Voyage Round the World in His
Majesty's Frigate Pandora
George Hamilton
Reissue- Sydney : Hordern Hou-
se, 1998. - 204 s. : ill. kort
(Australian Maritime Series ; 4)
Opstilling: Sørejsler.b.1791-
KUN TIL LÆSESAL

- Till Rio med John Ericssons
fruktade Destroyer
Christer Hägg
Stockholm : Marine Art, 2004. -
140 s. : Ill.kort
Opstilling: Sørejser 1893
- Skoleskibet "København" : Historie - forlis - tragedie
Palle Bruus Jensen
1. udgave 1. oplag- København :
Gads Forlag, . - 138 s. : Ill. kort
Opstilling: Handel & Søfart.G.
- Från Crichton till Åbovarven :
Anteckningar om Åbovarvens
historia
Niels von Knorring
Esbo : Schildts Förlags Ab, 1995.
- 191 s. : Ill.kort
Opstilling: Skibbygning.F.VI
- The Colossus-Class Aircraft Carriers 1944-1972
Neil McCart
Cheltenham : Fan Publications,
2002. - 184 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.2.
- A Picture Book of Ship-Models
George P.B Naish
4. oplag- London : Her Majesty's
Stationery Office, 1962. - u.pag.:
ill.
Opstilling: Museer
- Danske Ubåde 1909-2004
Søren Nørby
København : Statens Forsvarshistoriske Museum, 2005. - 255 s.: Ill.
(Forsvarshistoriske Skrifter ; 1)
Opstilling: Krh.A.I.a.1.Danmark
- Danske Krigsskibsnavne : Navneliste og Forslag til Grupper m.v.
R. Steen Steensen
u.st. : 1935. - u.pag.
Opstilling: Håndbog.L.-
EJ TIL UDLÅN
- The Algerines : Fleet Minesweepers of the Royal Navy 1942-1961
Jack Williams
Blackpool : J.F. Williams, 1995. -
387 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.I.a.2.
- The Rise and Fall of the Soviet Navy in the Baltic, 1921-1941
Gunnar Åselius
London : Frank Cass, 2005. - 266
s. : ill. kort
(Cass Series: Naval Policy and History ; 29)
Opstilling: Politik.B.8.
- First Class Trials H.M.S. Graph :
German U-Boat Type VIIC
u.st. : u.år. - u.pag.
Opstilling: Ubådsvæsen.A.I.-
KUN TIL LÆSESAL
- Oplysningsbog vedrørende Maskineriet "Hejmdal"
u.st. : u.år. - 51 s.
Opstilling: Maskinvæsen.D.I.-
EJ TIL UDLÅN
- Chantiers de Chalon-sur-Saône :
Construction Navales
Paris : Géerale Lahure, u.år. -
u.pag.
Opstilling: Krh.A.I.b.
Kladde til Skibsdagbog (Journal)
Motorskonnert "Dagny"

København : 1919-20. - u.pag.
Opstilling: Journaler.A.BOKS.-
EJ TIL UDLÅN

Schiffserkennungsdienst (S.E.D.) :
Teil I: Grundlagen
Berlin-Charlottenburg : Lehrstab
für Luftwaffenfragen der Kriegs-
marine,
1944. - 72 s. : Ill.
Opstilling: Fjernkending-
EJ TIL UDLÅN

H.M.S. Graph : Report of First of
Class Trials, April, 1942
London : Office Admiral, 1942. -
109 s.
Opstilling: Ubådsvæsen.A.I.-
KUN TIL LÆSESAL

Alexander Newsky : Thyborøn-
Harboørelokalhistorisk kalender
2001
Thyborøn : Lokalarkivet, 2001. -
u.pag : ill.
Opstilling: Bjærgningsvæsen.B.

Kursk :
Special Purpose Expedition
Moskva : 2002. - 29 s. : ill.
Opstilling: Ubådsvæsen.E.

Avisudklip over Niels Ebbesen's
togt i tiden fra d. 16 Maj til d. 15.
Dec. 50.
u.st. : 1950. - u.pag.
Opstilling: Journaler.B.BOKS.-
EJ TIL UDLÅN

SØMANDSKAB, NAVIGATION m.m.

Minewarning
u.st. : 1949-1967. - u.pag.
Opstilling: Farvandsbeskrivelser
& Sejlanvisninger.A.II.a.2.A.-
EJ TIL UDLÅN

BJÆRGNINGSVÆSEN OG DYKNING

The Wreck of the Almiranta : Sir
William Phips and the Search for
the Hispaniola Treasure
Peter Earle
London : Macmillan, 1979. - 260
s. : ill. kort
Opstilling: Bjærgningsvæsen.B.

Skibskatastrofer
Keith Eastlake
u.st. : Lamberth, 1999. - 96 s. : ill.
Opstilling: Bjærgningsvæsen.C.-
EJ TIL UDLÅN
Bogklubudgave

Udkast til Undervandsbaadsbjærg-
ningsmappe : Tegninger og oplys-
ninger vedrørende Bjærgning af
U.B.
u.st. : 1924
Opstilling: Ubådsvæsen.D.
BOKS - EJ TIL UDLÅN

GRØNLAND

Dagbog for Hvalrosodde St. fra
den 4/8 1919 til den 11/4 1921
Kristen Larsen
Hvalrosodde : 1919-21. - u.pag.
Opstilling: Journaler.B.BOKS-
EJ TIL UDLÅN

Jakob Danielsen : Kâlâlek amis-
sok : A greenlandic painter : En
grønlandsk maler
Ph. Rosendahl
København : Rhodos, 1967. - 355
s. : ill.
Opstilling: Grønland.G.a.-
EJ TIL UDLÅN

Greenland Command
Grønland : u.år. - 15 : ill. kort
Opstilling: Grønland.V.-
KUN TIL LÆSESAL

Journal for Danmarkshavn fra 5
August 1919
Danmarkshavn : 1919-20. - u.pag.
Opstilling: Journaler.B.BOKS-
EJ TIL UDLÅN

DIVERSE

Sea Fights : Oil Paintings in The
National Maritime Museum
E.H.H Archibald
Second Impression- London : Her
Majesty's Stationary Office, 1961.
- upag.
(32 s) : ill.
Opstilling: Marinemalere

Kongeriget Danmarks Ordener
Medaljer og Hæderstegn : Konge-
riget Islands Ordener og Medaljer
Lars Stevnsborg
Odense : Syddansk Universitets-
forlag, 2005. - 823 s. : ill.
Opstilling: Uniformsvæsen.A.

Den første Grund af Arithmetica
eller Regne-Kunsten
Otto F. Suenson

u.st. : 1828. - u.pag : ill.
Opstilling: Matematik.BOKS.-
EJ TIL UDLÅN

STRATEGI & TAKTIK

China's Nuclear Force Moderniza-
tion
Lyle J. Goldstein, ed., John
Erickson
Newport : Naval War College
Press, 2005. - 138 s. : ill.
(Newport Papers ; 22)
Opstilling: Politik.N.

British Naval Strategy East of
Suez 1900-2000 : Influences and
Actions
Greg Kennedy
London : Frank Cass, 2005. - 288
s.
(Cass Series: Naval Policy and
History ; 28)
Opstilling: Krigskunst.C.

VÅBENTEKNISKE- o.a. HÅNDBØGER m.v.

Royal Navalese : A Glossary of
Forecastle and Quarterdeck Words
and Phrases
John Irving
London : Edward Arnold & Co.,
1946. - 196 s.
Opstilling: Håndbog.L.O.-
EJ TIL UDLÅN

Tidsskrift for Søvæsen

2004 · 175. årgang

REDAKTION
HANS CHRISTIAN BJERG & KLAUS BOLVING

UDGIVET AF
SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

KØBENHAVN
2004

Tidsskrift for Søvæsen
udgives af Søe-lieutenant-Selskabet,
og er etableret i 1827 som
Archiv for Søvæsenet

Søe-lieutenant-Selskabet
er et krigsvidenskabeligt selskab
for søofficerer, oprettet 1784

Søe-lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K

Trykt hos
Nørrebros Bogtryk

ISBN 0040-7186

INDHOLDSFORTEGNELSE

EMNELISTE I

FORSVARSPOLITIK OG STRATEGI

Frandsen, Ole SIKKERHED PÅ TVÆRS AF ATLANTEN.....	2
Bergqvist, Gorm SØVÆRNETS TAKTIKKURSUS.....	72
Nørby, Søren SYV MINUTTER OVER GOLFEN	146
Skogøy, Jan ET STYRKET FORSVAR. BETÆNKNING FRA DEN NORSKE FORSVARSKOMMISSION AF 2006	220
Redaktionen DEN NORSKE FORSVARSCHEFS FORSVARSSKITSE 2007 MED SÆRLIGT HENBLIK PÅ SJØFORSVARETS UDVIKLING	236
Bagge, Asger THE LITTORAL COMBAT SHIP.....	262
Sørensen, Arvid FRANSK FORSVARSHVIDBOG 2008	266
Walther, Jens DEN ARKTISKE UDFORDRING	292
Wang, Nils C. CLIMATE CHANGE AND DEFENCE POLICY.....	301
Petersen, Nikolaj ARKTIS – DEN NYE DIMENSION I DANSK SIKKERHEDSPOLITIK	305

Kudsk, Henrik FAKTORER OG PARAMETRE FOR DEN SIKKERHEDSPOLITISKE UDVIKLING I GRØNLAND	338
---	-----

Lawson, W. Brigham ARCTIC MARINE TRANSPORT AND SECURITY: RESPONSES TO CHANGING ARCTIC OCEAN ACCESS ...	349
--	-----

MARINE- OG SØKRIGSHISTORIE

Nielsen, Svend OMKRING EN 75 ÅR GAMMEL GOLFKRISE	93
---	----

Bjerg, Hans Christian BETYDNINGEN AF SØHERREDØMMET PÅ 1500-TALLET	106
--	-----

Munk, Camilla I DEN GAMLE HISTORIE ER DER SPOR, DER PEGER VIDERE	131
--	-----

Bjerg, Hans Christian KAMPEN VED SJÆLLANDS ODDE 22. MARTS 1808	134
--	-----

Kieler, S.S.v.F. STORADMIRAL ERICH RAEDERS ERINDRINGER	184
---	-----

Kieler, S.S.v.F. STORADMIRAL KARL DÖNITZ' ERINDRINGER	244
--	-----

Holm, Arne LIDT MERE OM MIMREKLUBBENS HISTORIE	270
---	-----

Hansen, Mikael Kristian POUR LE MERITE MILITAIRE. EN FRANSK ORDEN TILDELT DANSKE SØOFFICERER 1759-1784	377
--	-----

Bjerg, Hans Christian KANONBÅDSANGREBET UD FOR FALSTERBO DEN 20. OKTOBER 1808	405
---	-----

FORFATTERFORTEGNELSE TIL EMNELISTE I

Bagge, Asger THE LITTORAL COMBAT SHIP.....	262
Bergqvist, Gorm SØVÆRNETS TAKTIKKURSUS.....	75
Bjerg, Hans Christian BETYDNINGEN AF SØHERREDØMMET PÅ 1500-TALLET	106
Bjerg, Hans Christian KAMPEN VED SJÆLLANDS ODDE 22. MARTS 1808	134
Bjerg, Hans Christian KANONBÅDSANGREBET UD FOR FALSTERBO DEN 20. OKTOBER 1808.....	405
Frandsen, Ole SIKKERHED PÅ TVÆRS AF ATLANTEN.....	2
Hansen, Mikael Kristian POUR LE MERITE MILITAIRE. EN FRANSK ORDEN TILDELT DANSKE SØOFFICERER 1759-1784.....	377
Holm, Arne LIDT MERE OM MIMREKLUBBENS HISTORIE.....	270
Kieler, S.S.v.F. STORADMIRAL ERICH RAEDERS ERINDRINGER.....	184
Kieler, S.S.v.F. STORADMIRAL KARL DÖNITZ' ERINDRINGER.....	244
Kudsk, Henrik FAKTORER OG PARAMETRE FOR DEN SIKKERHEDSPOLITISKE UDVIKLING OMKRING GRØNLAND	338
Lawson, W. Brigham ARCTIC MARINE TRANSPORT AND SECURITY: RESPONSES TO CHANGING ARCTIC OCEAN ACCESS...	349

Munk, Camilla I DEN GAMLE HISTORIE ER DER SPOR, DER PEGER VIDERE.....	131
Nielsen, Svend OMKRING EN 75 ÅR GAMMEL GOLFKRISE.....	93
Nørby, Søren SYV MINUTTER OVER GOLFEN.....	146
Petersen, Nikolaj ARKTIS – DEN NYE DIMENSION I DANSK SIKKERHEDSPOLITIK.....	305
Redaktionen DEN NORSKE FORSVARSCHEFS SKITSE 2007 MED SÆRLIGT HENBLIK PÅ SJØFORSVARETS UDVIKLING.....	236
Skogøy, Jan ET STYRKET FORSVAR. BETÆNKNING FRA DEN NORSKE FORSVARSKOMMISSION AF 2006.....	220
Sørensen, Arvid FRANSK FORSVARSHVIDBOG 2008.....	266
Walther, Jens DEN ARKTISKE UDFORDRING.....	292
Wang, Nils C. CLIMATE CHANGE AND DEFENCE POLICY.....	301

EMNELISTE II

BOGANMELDELSER

Roger Knight: The Pursuit of Victory (S.S.v.F.Kieler).....	41
--	----

FORFATTERFORTEGNELSE TIL EMNELISTE I

Bjerg, Hans Christian WHEN THE MONITORS CAME TO EUROPE; THE DANISH MONITOR "ROLF KRAKE" 1863	261
Borck, Niels FLÅDERNES ROLLE UNDER DEN KOLDE KRIG	276
Boye, Tage KAMPEN VED SJÆLLANDS ODDE 22. MARTS 1808	55
Gade, Søren DET NYE FORSVARFORLIG	205
Hansen, Jens Claus MINELÆGGEREN "MØEN" 1964-2004 – ET 40-ÅRS JUBILÆUM	166
Hansen, K.P. MARINEFLYVERFORENINGENS OPRETTELSE OG FØRSTE DRIFTSÅR	255
Jensen, Kurt Birger SØVÆRNETS OG DET NYE FORSVARFORLIG	212
Jørgensen, Jack Brandt DANSK FORSVAR I MØDET MED FREMMEDE KULTURER	348
Kieler, S.S.v.F. FLÅDEFØRERE OG TRADITION	144
Mejdal, Niels DELFINDRABET ELLER UBÅDSVÅBNETS NEDLÆGGELSE	245
Pedersen, Arne Stihøj NAVAL TEAM DENMARK – ORGANISATION OG VIRKSOMHED	231

Petersen, Steen ESKADRECHEFENS TALE VED 5. ESKADRES KOMMANDOSTRYGNING	385
Redaktionen DOKUMENTATION – SØVÆRNET I FORSVARSFORLIGETS TEKST	208
Redaktionen OPRETTELSE AF DANSK UBÅDSFORENING	260
Rousøe, Jakob Damgaard BUSH-DOKTRINEN – ET SKIFT I AMERIKANSK SIKKERHEDSPOLITIK	3
Schriver, Poul DANMARKS ÆLDSTE KYSTRADARSTATION	306
Schultz-Larsen, Simon E. OPERATIVE ANVENDELSESMULIGHEDER AF FLEKSIBLE STØTTESKIBE	2 (73)
Skogøy, Jan Olav UNDERVANDSBÅDEN "SÆLEN" S DELTAGELSE I JOINT MARITIME COURSE 2004/3	388
Winther, Kristen H. SØVÆRNETS MATERIELSITUATION EFTER FORSVARSFORLIGET	217

EMNELISTE II

BOGANMELDELSER

Esben Mønster-Kjær (red.): Feltherrer – fra Alexander den Store til Norman Schwarzkopf (Kenneth R.H. Jeppesen)	61
--	----

(133)

Hans Christian Bjerg (red.): Admiral Rechnitzers maritime og politiske erindringer 1905-40 (S. Thostrup)	187
Dan H. Andersen: Mandsmød og kongegunst – en biografi om Peter Wessel Tordenskiold (Per Jacobsen)	330
Martin van Creveld: Krig og krigsteori (Klaus Bolving)	325
Sven E. Thiede: Dansk Søartilleri 1860-2004 (Hans Harboe-Hansen)	334
Patrick Salmon & Tony Barrow: Britain and the Baltic (Arvid Sørensen)	399
Jens Kusk Jensen: Navigationens udvikling – og lidt om hans liv og håndbøger (Peter Hansen)	402

DET MENER MAN I UDLANDET

KONTREADMIRAL K.B.JENSEN: "THE COMMANDERS RESPONS" (Hans Christian Bjerg)	185
---	-----

MARINENS BIBLIOTEK

ERHVERVELSER JANUAR/FEBRUAR	64 (136)
ERHVERVELSER MARTS/APRIL	195
ERHVERVELSER MAJ/JUNI	268
ERHVERVELSER JULI/AUGUST	339
ERHVERVELSER SEPTEMBER/OKTOBER	405

MEDDELELSER FRA REDAKTIONEN

(Hans Christian Bjerg)	
2004/1	1
2004/2	1
	(73)
2004/3	143
2004/4	203
2004/5	275
2004/6	347

MEDDELELSER FRA SØE-LIEUTENANT-SELSKAB

PRESSEMEDDELELSE	51
	(114)
RESTAURERING AF GRAVSTEDET PÅ ODDEN KIRKEGÅRD	53
FORMANDENS BERETNING FOR 220. FORSAMLINGSÅR (Niels Mathiesen)	319

NEKROLOGER

1574. MADS EJNER MICHELSEN (1573,1576,1582)	58
	(130)
1684. HANS DYNNES HANSEN (1679)	177

SØMILITÆRE NOTER

OM BRUGEN AF BETEGNELSEN ESKADRE I SØVÆRNET (Hans Christian Bjerg)	54
	(117)
ADMIRAL OG ADMIRALSGRADERNE (Hans Christian Bjerg)	180
SNORKEL (Hans Christian Bjerg)	183

SVENSKE UBÅDE HJÆLPER AMERIKANERNE (Hans Christian Bjerg)	398
--	-----

FORFATTERFORTEGNELSE TIL EMNELISTE II

Bjerg, Hans Christian OM BRUGEN AF BETEGNELSEN ESKADRE I SØVÆRNET (Sømilitære Noter)	54 (117)
Bjerg, Hans Christian ADMIRAL OG ADMIRALSGRADERNE (Sømilitære Noter)	180
Bjerg, Hans Christian SNORKEL (Sømilitære Noter)	183
Bjerg, Hans Christian DET MENER MAN I UDLANDET	185
Bjerg, Hans Christian SVENSKE UBÅDE HJÆLPER AMERIKANERNE (Sømilitære Noter)	398
Bolving, Klaus MARTIN VAN CREVELD: KRIG OG KRIGSTEORI (Boganmeldelse)	325
Hansen, Peter JENS KUSK JENSEN: NAVIGATIONENS UDVIKLING (Boganmeldelse)	402
Harboe-Hansen, Hans SVEN E. THIEDE: DANSK SØARTILLERI 1860-2004 (Boganmeldelse)	334
Jacobsen, Per: DAN H. ANDERSEN: MANDSMOD OG KONGEGUNST (Boganmeldelse)	330

Jeppesen, Kenneth R. H. ESBEN MØNSTER-KJÆR: FELTHERRER (Bog anmeldelse)	61 (133)
Mathiesen, Niels RESTAURERING AF GRAVSTEDET PÅ ODDEN KIRKEGÅRD (Meddelelser fra Søe-lieutenant-Selskabet)	53
Mathiesen, Niels FORMANDENS BERETNING FOR 220. FORSAMLINGSÅR (Meddelelser fra Søe-lieutenant-Selskabet)	319
Sørensen, Arvid: PATRICK SALMON & TONY BARROW: BRITAIN AND THE BALTIC (Bog anmeldelse)	399
Thostrup, S. HANS CHR. BJERG (RED.): ADMIRAL RECHNITZERS MARITIME OG POLITISKE ERINDRINGER 1905-40 (Bog anmeldelse)	187

Forfattere efter søofficersrullen af 1720

1542	S. Thostrup
1573	Niels F. Lange
1576	I.B.Rodholm
1582	V.P.Heise
1679	M.Telling
1818	Arvid Sørensen
2072	Klaus Bolving
2671	Peter Hansen

Orlogsskibe med opgavebestemte moduler

*International markedsføring af systemer
udviklet til familien af Standard Flex fartøjer.*

NTD

Medlemmer:

Odense Stålskibsværft

Terma

Maersk Data Defence

Systematic Software Engineering

RESON

Promecon

Lyngsø Marine

YORK Novenco

NORDIC DEFENCE INDUSTRIES

EIVA

HMK Gruppen

Associerede medlemmer:

EADS Deutschland

ADI

Saab Bofors Underwater Systems

Leverandører til Søværnet

FAABORG VÆRFT A/S

FAABORG VÆRFT A/S

Søværnets trofaste
samarbejdspartner

Godkendt af Søfartsstyrelsen
Kvalitetsstyring i henhold
til ISO 9001:2000

Nybygninger - Ombygninger - Vedligeholdelse
Udføres i glasfiber i henhold til
klasseselskabernes godkendelser:
Lloyds Register, Germanischer Lloyd samt DNV.

FAABORG VÆRFT A/S TEL: +45 62 61 21 10
VÆRFTSVEJ 7 FAX: +45 62 61 03 30
DK-5600 FAABORG MAIL: fv@faaborg-vaerft.dk

WWW.FAABORG-VAERFT.DK

PartnerShip...

PartnerShip in Safety Management and Ship Automation with Lyngsø Marine

Lindøværftet glæder sig
over at bygge

Fleksible Støtteskibe til Søværnet

Odense Lindø

Odense Staalskibsværft A/S

Postboks 176, DK-5100 Odense C

Tlf. 63 97 12 34 - Telex 59 849 verft dk - Fax 63 97 23 00

A.P. Møller - Mærsk Gruppen

POWERHOUSE

– Styrke uden grænser

Hos Pon Power A/S er god kvalitet mere end selve produktet. Du får de bedste motorer og alle de originale reservedele – og du får mere end det. POWERHOUSE rummer branchens bedst uddannede medarbejdere og værdifuld viden om installation, drift og servicering af Power Systems til alle formål.

Kontakt Pon POWERHOUSE - og hør mere om, hvordan du sparer **din tid... og dine penge.**

POWERHOUSE giver dig mulighed for at samle alle dine aktiviteter ét sted. Det er både nemmere, billigere og mere sikkert.

- Individuelle serviceaftaler
- Døgnservice
- Autoriseret el-afdeling
- Dag-til-dag levering af reservedele
- Worldwide forhandlernet
- Akkrediteret under DANAK

MaK

Autoriseret MaK forhandler

Pon Power A/S
Øresundsvej 9 · DK-6715 Esbjerg N
Tlf. 76 14 64 00 · Telefax 76 14 64 01
www.pon-cat.com

pon

CAT

Når hvert liv tæller...

VIKING er en verdensleder indenfor maritimt redningsudstyr til passager- og fragtskibe, offshore installationer, fiskefartøjer, søværnet, luftvåbnet, brandvæsnet og fritids-markedet.

VIKING tilbyder skræddersyede løsninger og standardprodukter godkendt i henhold til bl.a. SOLAS og ISO.

- Redningsflåder specielt designet til søværn og luftvåben
- State-of-the-art evakueringsystemer med ekstra stabilitet
- Unikke skudsikre veste skræddersyede i henhold til ønskede standarder
- Bredt sortiment af enestående rednings- og sikkerhedsdragter samt redningsveste

Det unikke VIKING netværk af datterselskaber, agenter og 270 autoriserede service-stationer giver os mulighed for at yde optimal service uanset hvor i verden, der er behov for det.

CFlex

A New Generation of Terma Naval C4I Systems

- Total Sensor and Weapon Integration
- Maximum Commercial-Off-the-Shelf Hardware
- LAN Distributed TV and Radar Video

Component-based Software Architecture providing:

- Configuration flexibility
- Reduced test requirements
- Reduced maintenance costs
- Open interface to third party software

The C-Flex concept allows for continuous upgrade of ships with new equipment without major costs and waiting time for a new software release. A concept designed for a continuous improvement of the technology rather than mid-life upgrades.

www.terma.com

TERMA[®]

Commanding Communication

Mærsk Data Defence har været leverandør til Søværnet siden midten af 1980'erne. Også Søværnets nyeste enheder bliver forsynet med integrerede kommunikationsløsninger fra Mærsk Data Defence.

Dampskibsselskabet A/S

NORDEN N

Rederidrift siden 1871

Dampskibsselskabet "NORDEN" A/S, Amaliegade 49, 1256 København K
Telefon 33150451 Hjemmeside www.ds-norden.com

Tidsskrift for Søværnen

oprettet 1827
udgivet af Søe-lieutenant-Selskabet

Redaktion:

Overarkivar Hans Christian Bjerg
og Kommandørkaptajn Klaus Bolving
(ansv.)

Artikler, indlæg, der ønskes
optaget i tidsskriftet, samt bøger,
der ønskes anmeldt, sendes til

Tidsskrift for Søværnen
Hans Chr. Bjerg
Møllevej 4
2970 Hørsholm
email: hcbjerg@post.tele.dk

Manuskripter bedes fremsendt
i word pr. email eller på diskette.
Evt. illustrationer fremsendes
særskilt eller efter aftale.

Ekspedition og regnskab:

Orlogskaptajn Hans Erik Juul
Søe-lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K
Tlf.: 32 95 99 54
Fax: 32 95 99 53
Giro: 2 04 77 64
Email: sls@post9.tele.dk

Abonnement tegnes
ved henvendelse til ekspeditionen

Trykkeri

Nørrebros Bogtryk
www.nbb.dk

ISSN 0040-7186

Tidsskriftet

Det er tidsskriftets formål at
publicere artikler og indlæg
vedrørende maritime forhold
i almindelighed og Søværnet i
særdeleshed.

Tidsskriftet er etableret 1827
som Archiv for Søværnet og
udsendes 6 gange om året.

Eftertryk er tilladt med tydelig
kildeangivelse

Søe-lieutenant-Selskabet

er et krigsvidenskabeligt selskab
af søofficerer, oprettet 1784.

Formand:

Kaptajnløjtnant Nicholas H. Karlsen

Selskabets hjemmeside:

www.sls.svn.dk

Annoncer tegnes

ved henvendelse til ekspeditionen

Returneres ved varig adresseændring

THALES

THALES Underwater System

THALES Communication

THALES Nederland B.V.

THALES Optronics B.V.

THALES SAFARE

EuroTorp

Marinaval

Knapholm 7 · 2730 Herlev
Telefon 4494 5406 · Fax 4494 5482

Tidsskrift for Søvæsen

Nr. 5 · 2005 · 176. årgang

UDGIVET AF SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Tidsskrift for Søværnen

2005/5 * 176. årgang

Redaktion: Hans Christian Bjerg og Klaus Bolving

INDHOLD

Meddelelse fra redaktionen	271
Meddelelse fra Maritim Kontakt	272
What role can the new flexible support ships play in danish diplomacy and foreign policy <i>by Nis Leerskov Mathiesen</i>	273
Trafalgar-kampagnen 1805 <i>af Per Jacobsen</i>	286
Nekrologer	
Jørgen B. Pranov (Sven E. Thiede)	325
Erik Dahlerup (Jørgen Stilling)	327
Marinens Bibliotek	
Erhvervelser juli/august 2005	329
Erhvervelser september/oktober 2005	333
Annoncer	341

Redaktionen sluttet 15. oktober 2005

Forsiden:

Den britiske søhelt, Lord Nelson (1758-1805), viceadmiral
Olieskitse fra 1800 af William Beechey

MEDELELSE FRA REDAKTIONEN

2005/5

Dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik befinder sig som bekendt i en omstillingsperiode. Det samme gør Søværnet, der jo er denne politiks værktøj. Denne situation har bl.a. givet sig udslag i omstilling af de skibstyper, der fremover tilgår flåden. Centralt i denne omstilling står de skibe, som vi her i landet betegner som flexible støtteskibe. Konceptet er ikke ukendt i det store udland, men alligevel har den danske udgave vakt interesse uden for Danmarks grænser. Skibet ABSALON er, når dette skrives, netop blevet præsenteret i USA for myndigheder, eksperter og interesserede.

Tidsskrift for Søværnen har tidligere bragt en artikel om de operative muligheder for disse skibe. I dette nummer kan tidsskriftet så bringe en artikel, der sætter de flexible støtteskibe ind i en større udenrigs- og sikkerhedspolitisk sammenhæng. Den er en god opsummering af situationen og samtidig tankevækkende. Artiklen bør læses af politikere, der har dette område som interesseflade. Redaktionen håber senere – i det nye år – at kunne bringe udenlandske vurderinger af de danske flexible støtteskibe.

I Storbritannien har man i år med rette celebreret den store sejr, der blev vundet med slaget ved Trafalgar den 21. oktober 1805. I den anledning bringer tidsskriftet i dette nummer en artikel af marinehistorikeren Per Jacobsen, der er en kender af britisk søkrigshistorie, ikke alene om selve slaget, men også om det langstrakte forspil, som gik forud for slaget, og som der normalt ikke fokuseres så meget på, men som bringer slaget ind i dens rette sammenhæng. Slaget ved Trafalgar er et af søkrigshistoriens store slag, ikke alene fordi det fik en dramatisk afslutning ved at sejrherren samtidig faldt under slaget, men også fordi det udgjorde et interessant vendepunkt i søtaktikkens udvikling. Slaget blev afslutningen på en epoke med sejlkrigsskibe, og samtidig både indledning og afslutning for en ny søtaktik - en slags kolonnetaktik – der på grund af den almindelige politiske og tekniske udvikling ikke kom til videre udfoldelse.

Hans Christian Bjerg

MARITIM KONTAKTS EKSAMENSPRIS OG PRISOPGAVE

Kontaktudvalget for dansk maritim historie og Samfundsforskning og Forlaget Maritim Kontakt etablerer hermed en eksamenspris og en prisopgave for at fremme forskningen i maritim historie i Danmark og for at gøre de yngre årgange interesseret i at blive medlemmer i interessekredsen for Maritim Kontakt.

Fagområdet dækker over maritimhistorisk forskning i bred forstand, inklusive samfundsforskning og marinarkæologi.

Deltagerbetingelser. Forfatterne skal være bosat i Danmark. Forfattere med bopæl udenfor Danmark er også velkomne hvis deres afhandling omhandler et tema fra Det danske Riges historie.

Maritim Kontakts Eksamenspris uddeles til maritimhistoriske afhandlinger, der er en del af studieforløbet på en videregående uddannelse. Vinderafhandlingen tilbydes publiceret af forlaget Maritim Kontakt. Kontaktudvalget tilstræber uddeling af en præmie fra en ekstern sponsor. Præmien kan bestå i publikationsstøtte.

Maritim Kontakts Prisopgave sigter mod maritimhistoriske studier, der ikke er skrevet som eksamensafhandlinger. Der er frit temavalg medmindre Kontaktudvalget udskriver en specifik opgave. Opgavens formelle stil skal følge de retningslinier, der gælder for artikler i Maritim Kontakt (kontakt redaktøren). Vinderafhandlingen publiceres af forlaget Maritim Kontakt. Kontaktudvalget tilstræber uddeling af en præmie fra en ekstern sponsor. Præmien kan bestå i publikationsstøtte.

Tilmelding og indstilling. Forfattere til relevante afhandlinger kan selv tilmelde sig til konkurrencen. Det er også tilladt at indstille en forfatter til konkurrencen. Tilmelding henholdsvis indstilling sker ved indsendelse af et relevant manuskript til Maritim Kontakts redaktør.

Afhandlingernes størrelse. De indsendte manuskripter kan være artikler så vel som monografier.

Annoncering, afleveringsdato, bedømmelse og prisuddeling. Eksamensprisen og prisopgaven annonceres via Maritim Kontakts hjemmeside, postforsendelser og kontaktpersoner på relevante uddannelsessteder umiddelbart efter en Maritimhistorisk Konference. Afleveringsdato er den 1. januar i det år, Maritimhistorisk Konference finder sted. Konferencen afholdes kun i år med lige årstal. Kontaktudvalget udpeger et bedømmelsesudvalg med ekstern deltagelse. Dommerne må ikke være deltagere i konkurrencen. Bedømmelsesudvalget kan i givet fald vurdere, at der ikke foreligger prisværdige afhandlinger. Vinderne inviteres til foredrag på Maritimhistorisk Konference, hvor prisuddelingen finder sted. Foredraget er en betingelse for uddelingen af prisen.

Publikationsforbehold. Kontaktudvalget forbeholder sig retten til at publicere vinderafhandlingen i forlaget Maritim Kontakt.

Kontaktadresse: Redaktør Maritim Kontakt, Erik Gøbel, Kingosvej 16, 4600 Køge
Tlf. 56 65 90 50, eg@ra.sa.dk, www.maritimkontakt.dk

WHAT ROLE CAN THE NEW FLEXIBLE SUPPORT SHIPS PLAY IN DANISH DIPLOMACY AND FOREIGN POLICY?

by Nis Leerskov Mathiesen

Forfatteren har gennemført en MA uddannelse i faget 'Efterretning og Internationale Sikkerhedsstudier' ved Department of War Studies på King's College London. Artiklen er i forbindelse med dette studium skrevet som en opgave i kurset 'Diplomacy' hos Professor Jack Spence.

"It would be a rash prophet who suggested that warships would not be needed in future wars, but a foolish admiral whose case for keeping a navy depended solely on the likelihood of using it in war at sea."

Sir James Cable¹¹

Introduction

On the 10 January 2005 the first of two Flexible Support Ships was commissioned to the Royal Danish Navy. With its 6,300 tons displacement L16 *Absalon* (named after a medieval Danish naval hero and Bishop) was the largest ship ever built for the Royal Danish Navy.

The ships are built with a remarkable mix of logistic role and firepower. The main features of the ships are a 900 square-meter large 'flex-deck'. The deck can be used for transporting up to 300 troops and their vehicles, accommodate a command post of 70 people, be furnished as a hospital, and more. The ships are equipped with two fast, long-range craft for insertion of Special Forces or evacuation as well as having room for two medium helicopters. The main armament is a 127mm gun with a range of 100 km, 8 Harpoon missiles (with a limited land attack capability), Sea Sparrow and Stinger Anti-Aircraft missiles and two Close In Weapon Systems (CIWS). The ships have a range of 9,000 nautical miles and a service speed of 23 knots.

This radical naval procurement in a time with no actual naval threat against Denmark can be explained by changes in Danish Security and Foreign policy. But will the new capability also influence the conduct of Danish diplomacy and the future formulation of foreign policy?

This essay sets out to investigate the role of the Flexible Support Ships (FSS) with regard to specific instances of diplomacy and foreign relations. First of all it will give an outline of the contemporary Danish security situation and naval realities. After this it will use Edward Luttwak's theory of Naval Suasion (persuasion) to ascertain what uses the ships could have in a diplomatic role. The findings will be used to shed light on aspects of Danish security policy as well as the theory of naval diplomacy.

The Danish Security Situation^[2]

With its historically important location as the gatekeeper of the shallow approaches to the Baltic, the Danes on their many low-lying islands have sometimes played an important role in Europe's north-western naval security situation. The role as the 'cork' in the Baltic was used as mean of tax income from the earliest times. But as Denmark was reduced from a great power to a small state, so was its command of the adjacent seas.

Two, possibly three phases of Danish Security Policy can roughly be discerned in the period from 1945 until today.

In the direct aftermath of the Second World War Denmark tried to balance between the two blocs. Even as a member of NATO from 1949 Denmark had a range of opt-outs that limited its obligations to the alliance, while gaining the benefits of being fitted under the United States' nuclear umbrella. The decisions not to have foreign troops and nuclear weapons in the country were shared with Norway and the result was a low intensity area in the Nordic countries and the Baltic. This allowed Denmark sometimes to play a role as an integrator and promoter of international cooperation. In a realist theoretical tradition this is explained as powers being interested in promotion of International cooperation and alliances, as they are the first ones to be trampled when international order breaks down.^[3] On the military side the Danish Army and Navy participated in various UN peacekeeping missions in this period.

This phase ended by the fall of the Berlin Wall. In an unipolar world, the Danish security policy had to be realigned. The special 'Nordic balance' suddenly withered as power and focus shifted away from the Iron Curtain that had brushed against the Nordic eastern boundaries and to Bruxelles. Denmark was reduced from a frontline country, that might have been reluctant at times but which had received many benefits for its strategic position, to a part of the European periphery.^[4] During the years after 1989 Denmark showed a new, more active foreign policy. The initiatives to include the Baltic states in NATO and EU stand out, as well as the par-

ticipation in various military engagements, beginning with the deployment of a Corvette during the Gulf war in 1991. The emphasis of the military deployment of this period was on peacekeeping operations, however with an active deployment of combat aircraft in Kosovo in 1999. At the same time Denmark worked actively to strengthen the international society in the UN. The phrase 'Active Internationalism' was coined to describe the Danish foreign policy in this period.^[5]

The organisational affiliation of Denmark is worth noting here. Denmark is the only Nordic country with a dual membership of NATO and EU. The smooth cooperation between USA and EU has therefore been in Denmark's interest. However, due to the Danish opt-out on the defence measures of the West European Union (WEU), Denmark has not been able to participate directly in any European defence cooperation. Therefore most Danish military missions have been solely under NATO auspices. As an example this opt-out meant that the Danish troops active in peacekeeping in FYROM had to be called home when the mission was handed over to the EU.

The third and most recent phase in Danish foreign policy is only just emerging from the mist of contemporary history – and it is contested whether it constitutes a new phase in itself or just a new turn of active internationalism.^[6] The indication of a new direction came with the second Iraq war in 2003. Here the Danish government chose to go to war, leaving a deeply split EU and UN behind.^[7] The traditional organisations were disregarded in favour of the 'coalition of the willing'. This was by many seen as a signal of a much more active deployment of military forces in the pursuit of foreign policy goals, goals that had become much more pragmatic and less internationalist.

An important factor to this new direction is a process to reform the Danish Defence that was agreed on in 2003. The reform emphasises rapid deployment over the traditional cold-war mobilization defence.

The Danish Government has recently formulated its foreign policy aspirations in the document 'A Changing World'^[8] Here it is defined that there are three dimensions of Danish Foreign Policy:

- The European Dimension^[9]
- The Transatlantic Dimension
- The Global Dimension

The document clearly states that Denmark does not see EU as a rival pole to the US and that NATO is the framework wherein Denmark would like future security missions to be conducted.

The Danish Naval Situation

Denmark has always been a seafaring nation and the global sea-lanes of communication (SLOCs) are still important to this day. Mainly it is a large fleet of Danish owned and foreign manned vessels in the merchant marine that makes up the Danish 'sea power'.^[10] However the Royal Danish Navy (RDN) also plays an active role. This is mainly due to the fact that the Danish possessions in the North Atlantic demand an offshore naval capability not seen with many comparable countries. A number of off-shore patrol-ships are thus constantly deployed in active service and Denmark has extensive blue-water experience and tradition.

In littoral waters the RDN has had more traditional roles. The nature of the Baltic approaches has made Denmark emphasise coastal defence. There has been a focus on mines, short-range patrol vessels and submarines – in other words, denial of access.^[11] There has however at all times been a deployable combat capability and Denmark has participated in NATO's Standing Naval Force Atlantic (STANAVFORLANT) since 1970.

The new security situation in the Danish area of interest as described above has also had an impact on the RDN and the recent reform of the Defence has benefited it to a large extent. Sacrificing its submarine capability it is to get a whole new suite of modern ships to replace a host of older vessels. The FSS are the first batch of this development that emphasises high ability to deploy quick in out-of-area operations in keeping with the intentions of the defence reform.^[12] Furthermore the RDN continues a focus on ships that can be adjusted to various roles. Most notably the *Flyvefisken*-class of patrol boats are build around container slots where different weapons or stations can be inserted, allowing one ship to serve as minelayer, mine sweeper, missile boat or pollution control ship, as the situation demands.

The contemporary situation is one where there can be said to be no direct naval threats to the Danish Home waters or SLOCs to Greenland and the Faroe Islands. The need for 'estate management'^[13] is still relevant and has become even more so after Denmark implemented its Exclusive Economic Zones in 1996.^[14] The use of force is rare, but does occur, as the clash

between patrol ship *Niels Ebbesen* and the British fisher *Red Crusader* off the Faroe Islands in 1961.

As the RDN is not faced with an immediate threat in its home waters it is clear that the new FSS capability has not been built merely to provide a credible deterrence or to supplement the estate management in the North Sea, Baltic or North Atlantic. This suggests that we should look at the ships' use as diplomatic tools.

Naval Suasion

Navies have always been a tool for diplomats and policy-makers.^[15] This springs from the fact that ships are much more versatile than armies or aircraft. Due to the laws of the sea they can access almost any coastline in the world without violating the sovereignty of other states. They can be deployed and withdrawn with ease and they are a visible symbol of a state's presence and intentions.^[16]

Many writers have tried to codify the use of navies to political ends, most notably among these Sir James Cable, who had emphasized the phrase 'Gunboat Diplomacy'.^[17] This is defined as

"The use or threat of limited naval force, otherwise than as an act of war, in order to secure advantage, or to avert loss, either in the furtherance of an international dispute or else against foreign nationals within the territory or the jurisdiction of their own state".^[18]

Aside from this definition he also identifies 'estate management' and 'showing the flag' as naval tasks in a state of 'violent peace'. But it is clear that Cable's descriptive categories are not theoretically flexible enough to contain many of the non-aggressive tasks of a small power navy like the RDN.

Another and more abstract framework can be found in Edward Luttwak's 1974 essay 'The Political Uses of Sea Power'.^[19] His departure point is the same as Cable's: navies seldom conduct major combat operations any more, but they still receive much political attention. To explain these operations short of major, conventional war he coins the term 'naval suasion'.

Navies on 'political missions' need to induce a reaction. But unlike combat missions they cannot just conduct a certain procedure (fire a missile) and then be almost sure of the outcome (destroy the enemy). The recipi-

ent of the suasion always 'filters' and interprets the message sent. This means that the deployment of vessels as a part of naval diplomacy can never be predicted as such. Suasion can be both active and latent.

This view on suasion as a non-instrumental, non-essentialist action is in keeping with modern theories of interpersonal persuasion inspired by 'the linguistic turn'.^[20] Here the connection between 'sign' and 'signified' is not fully fixed in language itself but rather a socially negotiated term. Luttwak does not refer to any philosophers of language in his essay, but the connections are tempting.

Luttwak's theory thus suggests itself very much to dealing with a ship-type that emphasises 'flex' capabilities. The non-essentialist approach allows us to look at the Danish FSS as not a fixed diplomatic capability but rather as a variable expression in a number of situations.

The major drawback of Luttwak's theory is its historic focus on the cold war and rather definitive descriptions of the various modes. Luttwak is implying a bipolar system of confrontation in his thinking and terms such as 'humanitarian intervention' is lacking from the vocabulary. This shows itself especially in the 'supportive' modes, where support for a country or government against an outside state is used as an example. In the post Cold War situation this should be broadened to also cover support for a multinational operation within a sovereign country, such as the naval components in the UN humanitarian missions in Somalia and on the Balkans.

Danish Naval Suasion

By using this enlarged version of Luttwak's definitions and coupling them with the Danish Government's three dimensions of foreign policy we get an overview in the form of a matrix. This indicates where the new FSS capability might play a diplomatic role.

Although Danish officers have envisioned that Danish forces in the future would be able to make a unilateral first-in deployment, it would be safe to say that this would not be relevant anytime soon.^[21] This is further emphasised by the fact that the FSS have not got amphibious capabilities for large-scale landings.^[22] This together with the historical fact that Denmark has not engaged in unilateral naval show of force for political reasons since 1878^[23] suggests that the FSS will not be used for 'gunboat diplomacy'. In Luttwak's terminology 'gunboat diplomacy' would be

	Latent		Active					
	Deterrent	Supportive	Coercive				Supportive	
			Positive		Negative			
			O	C	O	C	O	C
EU								
Trans-Atlantic								
Global								

O: Overt, C: Covert

deemed ‘active coercive’, both ‘negative’ (deterrence) and ‘positive’ (compellence).^[24] The FSS are very likely to be used in an active coercive role (like the blockade of Iraq in 1991 and 2003) as it is the Government’s explicit wish to influence conflicts in the opening phases^[25], but they will not be used unilaterally and therefore they are disregarded in this examination.

The active, supportive suasion consists of signalling support to a country or government under outside diplomatic pressure by making a port call or a manoeuvre in the area. In this aspect the FSS could be very usable, especially in the ‘European dimension’. In a situation where Danish interests, such as the Baltic states would come under pressure from, say, Russia the ships’ nature as a ‘cargo ship with a punch’ would be perfect to illustrate Danish interest sans an overtly aggressive stance.^[26]

The latent uses of the FSS are much more elusive, as latent Diplomacy is not an act as such but a precondition for negotiations. But nevertheless it might be here that they have their greatest importance in the short term. The FSS is a powerful diplomatic signal in all of the three dimensions. For as described above Denmark still relies on alliances to further its foreign policy, be it NATO or a ‘coalition of the willing’. And when participating in an alliance, the relative influence seems to be decided by assets that signals power, hereunder military capabilities.^[27] Therefore the following also emphasise the supportive aspect of latent naval suasion.

Towards the European countries the procurement of the FSS reaffirms the new Danish direction in foreign policy. But as the ships are very well suited to emergency humanitarian missions as they can be equipped with a

hospital or carry supplies it also shows an inclination towards the Petersberg Tasks. Because of the opt-outs Denmark cannot participate in these today, despite their peace-support/enforcement nature. The Danish Government has pledged to bring the opt-outs to a public referendum in the future, allowing the FSS to be used in these missions under the EU flag.^[28]

Furthermore the FSS seems to fill a gap in European naval capabilities at the moment. Holland, France and the United Kingdom have platforms that can act as support ships (the Rotterdam-Class, the *Ocean/Intrepid* Class and the *Foudre/Sirocco/Mistral* class). But generally these are larger and often build with floodable docks and thus are much more geared towards amphibious missions. They are also more lightly armed than the FSS ships. This seems to suggest that Denmark has acquired capability for smaller deployments where the ships are to be more self-sufficient in regards to force protection and not have so much interaction with forces on the coast. Smaller scale humanitarian missions in low intensity areas such as the Balkans could be a possible use, as well as command ship for naval operations.

In the Transatlantic dimension it is the advantages of the FSS described above that might give Denmark diplomatic leverage. In NATO the FSS fits very nicely into the drive towards getting more strategic sealift capability for the NATO Reaction Force in the form of medium-sized roll-on/roll-off ships.^[29] Having a 'cargo ship with a punch' might both solve practical problems getting troops to an area as well as providing the prestige of having naval vessels on the scene. Furthermore Denmark participates in NATO's Prague capabilities commitment.

The diplomatic influence on the USA is one of the most interesting aspects of the FSS. NATO and thus the USA have been identified as the provider of general Danish security. Therefore it is in the interest of the Danish government to signal a willingness to cooperate in the superpower's operations as to gain influence, as well as it is important to signal to the domestic population that the government is not just blindly following suit but is also emphasising and interjecting its own values. The FSS seems perfect to this end. The USA will get an alliance partner that is able to deploy its own troops over long distances and relatively fast. Apart from Special Forces it is not able to land forces directly in a combat zone and it is therefore reliant on friendly harbours around the target country. This implicitly demands alliance building and multinational cooperation, which is a classical small state Danish priority. Thereby the

FSS as a diplomatic symbol combines two values of contemporary Danish foreign policy.

The global role of the FSS is twofold. First of all it might be utilised as described above in a mission with European or NATO partners in an out-of-area mission. But the possibilities of a humanitarian deployment also make it very suitable to signal a continued Danish emphasis on humanitarian mission under the UN auspices. The Dutch deployment of the ship *Rotterdam* to Liberia as a field hospital shows the prospects of this kind of unilateral commitment to the UN.^[30]

Conclusion

The above description only scratches the surface of the diplomatic role of the RDN's new FSS. But it shows that the capability seems to be very well tailored to the conduct of Danish foreign policy as it has formed itself since 1989. The mixture of offensive power and the possibility of a more 'soft' configuration provides Denmark with a diplomatic bargaining chip that can be used in all dimensions, adjusted exactly to the recipient/ally's needs. By being quick to react (four years from planning to commission) to a new naval situation Denmark has got a head start in the European and Trans-Atlantic setting.^[31]

Using Luttwak's notion of suasion as interpreted above it is also clear that the FSS as a symbol is very flexible and thus usable in a time where Danish foreign policy seems to stagger between tried and tested international engagements and a more aggressive USA based coalition policy. The new capability might however introduce inertia in the present more aggressive course of Danish Foreign Policy.

Very symbolic *Absalon's* maiden voyage was planned to be a trans-Atlantic tour to the US East-coast with a return over London. There were to be diplomatic and trade promotions on board. The ship had to cancel its Atlantic crossing due to technical problems, but in a Diplomatic sense Danish politicians, officers and ambassadors will without doubt make sure that awareness of this new Danish foreign policy asset gets across.

Bibliography

Baylis, John, Wirtz, James, Cohen, Eliot, Gray, Colin S.,
Strategy in the Contemporary World. An Introduction to Strategic Studies,
(New York: Oxford University Press, 2002/2004)

Berridge, G.R.,
Diplomacy. Theory and Practice (Second edition), (Houndsmills: Palgrave,
2002).

Bildt, Carl,
'Force and Diplomacy' in Survival, vol. 42, no. 1, Spring 2000, pp. 141-8

Booth, K.,
Navies and Foreign Policy, (London: Croom Helm Ltd., 1977)

Børresen, Jacob,
Gunboat Diplomacy in the political application of Sea Power, (Sjømiljø-
tære Samfund, 2004).

Found at

http://www.sms1835.no/xTEST/faste_arrangement/Ulvikseminar/Ulvik2004/Foredrag/Foredrag%20nr%2006.htm on 10 March 2005

Cable, James,
Navies in Violent Peace, (Houndsmills: Macmillian, 1989)

Cable, James,
The Political Influence of Naval Force in History, (Houndsmills: Macmillian,
1998)

Carlsen, Per, Hans Mouritzen (Ed.),
Danish Foreign Policy Yearbook 2004, (Copenhagen: Danish Institute for
International Studies, 2004)

Dismukes, Bradford, James M. McConnell (Ed.),
Soviet Naval Diplomacy, (Elmsford: Pergamon Press, 1979)

Dorman, Andrew, Mike Lawrence Smith, Matthew R.H. Uttley,
The Changing Face of Maritime Power, (Houndsmills: Macmillian, 1999)

Evans, Graham, Jeffrey Newnham,
The Penguin Dictionary of International Relations, (London: Penguin
Books, 1998)

- Forsvarsministeriet (Ministry of Defence),
Danish Armed Forces. *International Perspectives*.
Found at: forsvaret.dk/NR/rdonlyres/05BBAD57-5861-416E-BD0C-AB061949DB6B/0/danish_armed_forces.pdf on 10 March 2005
- Ghosh, P.K.,
'Revisiting Gunboat Diplomacy: An Instrument of Threat or Use of Limited Naval Force' in *Strategic Analysis: A Monthly Journal of the IDSA*, February 2001 (Vol. XXVI No. 11).
Found at
http://www.ciaonet.org/olj/sa/sa_feb01ghp01.html on 10 March 2005
- Goodall, Thomas D.,
Gunboat Diplomacy: Does It Have A Place In The 1990's? (CSC, 1991).
Found at <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1991/GTD.htm> on 10 March 2005
- Hansen, Birte, Peter Toft, Ander Wivel, *Lost Power. The American World Order and the Politics of Adaption*, University of Copenhagen, Institut for Statskundskab Arbejdsrapport 2003/2004 (Copenhagen; Institut for Statskundskab, 2004)
- Heurlin, Bertel,
Danish Security Policy over the last 50 years – Long-term Essential Security Priorities, DUPI Working Paper No. 2001/7
- Kaplan, Stephen S. (Ed.),
Diplomacy of Power. Soviet Armed Forces as a Political Instrument, (Washington D.C.: The Brookings Institution, 1981)
- Kjersgaard, Clement Behrendt,
'Farvel til småstaten?' (Goodbye to the small state?) in *RÆSON*. Found at <http://www.raeson.dk/np161003-1.htm> on 10 March 2005
- Luttwak, Edward N.,
The Political Uses of Sea Power, (London: The Johns Hopkins University Press Ltd., 1974)
- Lok, Joris Janssen,
'NATO's strategic sealift capabilities gather pace' in *Jane's Navy International*, 5. march 2005

Nielsen, Lars Holbæk,
Danmarks (Nye) Sikkerheds- Og Udenrigspolitik – Institutionerne
(Denmark's (New) Security and Foreign Policy – The Institutions), (Copen-
hagen: The Royal Danish Defence College, 2003).

Found at [http://www.fak.dk/Files/Filer/FSMO/Specialer/200304/Danmarks_\(nye\)_udenrigs-_og_sikkerhedspolitik_-_institutionerne.pdf](http://www.fak.dk/Files/Filer/FSMO/Specialer/200304/Danmarks_(nye)_udenrigs-_og_sikkerhedspolitik_-_institutionerne.pdf) on
10 March 2005

De Nooy, Gert,
The Role of European Naval Forces after the Cold War, (The Hague:
Kluwer Law International, 1996)

Pilegaard, Jess (Ed.),
The Politics of European Security, (Copenhagen: Danish Institute for
International Studies, March 2004)

Rasmussen, Anders Fogh,
Tale ved Forsvarsakademiets årsdag fredag den 31. oktober 2003 (Spee-
ch at the Royal Defence College's Anniversary Friday 31 october 2003).
Found at
<http://www.stm.dk/Index/dokumenter.asp?o=2&n=0&d=1714&s=1> on
10 March 2005.

Sloane, Thomas O. (ed.),
Encyclopedia of Rhetoric, (Oxford: Oxford University Press, 2001)

Termansen, Dan B., Stine Lehmann Larsen, Sofie Schrøder,
DIIS Brief 38 'First-in'-kapacitet og dansk forsvar' (First-in Capacity and
Danish Defence), (Copenhagen: Danish Institute for International Studi-
es, March 2004)

Udenrigsministeriet (Ministry of Foreign Affairs),
A Changing World. The Government's Vision for New Priorities in Den-
mark's Foreign Policy, (Copenhagen: Ministry of Foreign Affairs, June 2003)

Österberg, V.P., C. Vest Hansen, H. Mølleskov Hansen,
Jointness in Denmark in the year 2015, (Copenhagen: Royal Danish
Defence College, 2003).

Found at
http://www.fak.dk/Default.asp?ID=5850www.fak.dk/Files/Filer/FSMO/Artikler/200304/IMO/Jointness_in_Denmark_in_the_year_2015.doc on
10 March 2003

Noter

- [1] Cable (1989) p. 28
- [2] Heurlin (2001)
- [3] Nielsen (2004) p. 18
- [4] Hansen (2004) p. 12
- [5] Carlsen (2004)
- [6] Kjersgaard (2003) p. 9
- [7] There was no UN Security Council Resolution on Kosovo in 1999, but the controversy was nowhere as loud in Europe as in 2003. Knudsen (2004) p. 73
- [8] Udenrigsministeriet (2003).
- [9] Note that the Nordic dimension has been left out.
- [10] To the extent that the merchant marine is a part of sea power.
- [11] Baylis (2002) p. 127
- [12] Rasmussen (2003)
- [13] The act of controlling possessions from the sea. Cable (1989) p. 82
- [14] UN, DOALOS/OLA. Act No. 411 of 22 May 1996 on Exclusive Economic Zones
- [15] Cable (1998)
- [16] Booth (1977) p. 33
- [17] Cable (1989) and Cable (1998)
- [18] Cable (1989) p. 39
- [19] Luttwak (1974)
- [20] Sloane (2001) p. 447
- [21] Österberg (2004)
- [22] Termansen (2004)
- [23] A Frigate was sent to end a slave rebellion in the Danish West Indies.
- [24] Luttwak (1974) p. 25
- [25] Termansen (2004) p. 2
- [26] This inclination can be seen in the naval aid to Estonia, where the patrol ship *Beskytteren* (The Protector) was transferred after the county's independence.
- [27] Evans (1998) p. 249
- [28] Udenrigsministeriet (2003) p. 8
- [29] Lok (2005)
- [30] http://www.irinnews.org/report.asp?ReportID=38039&SelectWeekly=Weekly&WRegion=West_Africa
- [31] Both Germany and Ireland are considering concepts similar to the FSS.

TRAFALGAR-KAMPAGNEN 1805

af lic.jur. Per Jacobsen

I anledning af 200-året for Slaget ved Trafalgar den 21. oktober 1805 bringer tidsskriftet marinehistorikeren, lic.jur. Per Jacobsens redegørelse for den kampagne, der gik forud for et af verdenshistoriens mest kendte søslag.

Da de franske og spanske linieskibe INTREPIDE og NEPTUNO den 21. oktober 1805 under slaget ved Trafalgar lidt før kl. 5 om eftermiddagen halede flagene ned, var det den egentlige afslutning på dette søslag, som ikke blot havde stor betydning for udviklingen i den igangværende krig, men også for sikkerheden på verdenshavene i form af 1800-tallets Pax Britannica, der beroede på den britiske flådes dominans. Slaget var endvidere højdepunktet i og afslutningen af en udvikling, der tog sin begyndelse straks ved Napoleonskrigenes begyndelse i forsommeren 1803.

Det følgende er et forsøg på skildre den udvikling, som førte til slaget ved Trafalgar. Selve slagets forløb vil kun blive gennemgået summarisk ¹¹.

Den britiske krigserklæring

Freden i Amiens i 1802 havde været dyr for Storbritannien, som med enkelte undtagelser gav afkald på alle sine koloniale erobringer, ligesom traktaten gav Frankrig mulighed for fortsat indflydelse i Holland og Norditalien, sidstnævnte sted i form af den Cisalpinske Republik. Endeligt åbnede traktaten mulighed for, at Frankrig kunne lægge hindringer i vejen for den britiske handel i form af høje toldtariffer. Disse betingelser, som den fredselskende regering Addington var gået ind på, var ikke populære hos oppositionen i Parlamentet, men da det viste sig, at Frankrig faktisk brugte muligheden for at hindre britisk handel i form af skyhøje tariffer på britiske varer, og da Bonaparte, der nu som livsvarig 1. konsul var enerådig i Frankrig, også lod sig vælge som præsident i den Cisalpinske Republik, ligesom det var øjensynligt, at der skete en omfattende udbygning af de franske flådestyrker, blev også regeringspartiet betænkeligt, og tilbagelevering af franske besiddelser blev stillet i bero ⁽²⁾. Den britiske regering afslog endvidere at rømme Malta for at tilbagelevere den til Malteserordenen, hvad den var forpligtet til i henhold til fredsforholdene. Afgørende blev det imidlertid, at det stod klart, at general Bonaparte ville udvide Antwerpen til en stor franske flådebase på tærsklen til Storbrit-

annien. Den britiske holdning illustreres godt af H.W. Richmond, der i værket "Statesmen and Sea Power" udtrykker den således:

"It was Napoleons refusal to evacuate Holland that brough matters to a head, for the Britain of Addington could no more tolerate the presence of a powerful naval and military power at Antwerp and in the Schelde than the England of Elisabeth." ⁽³⁾

Resultatet blev et britisk ultimatum til Frankrig den 18. april 1803, og da det ikke blev opfyldt, en krigserklæring den 18. maj.

Parternes flådestyrker ved krigsudbruddet

Den britiske regering var allerede i det tidlige forår 1803 forberedt på krigens komme, og havde siden marts arbejdet på at få så mange skibe klar som muligt, hvorfor man allerede i maj havde 52 linieskibe under kommando, et tal der i juni steg til 60, ligesom man ved årets udgang havde 75 linieskibe og 320 andre skibe, herunder 114 fregatter, under kommando.

Frankrig, der ikke havde ventet, at krigen ville komme før hen på efteråret, havde kun 47 linieskibe parat, og de var spredt over flere flådehavne. 21 var baseret på Brest, medens 12 hørte til i Toulon og 9 var på vej hjem fra St. Domingo, hvor der havde været oprør. De gik ind til Rochefort og de spanske havne Ferrol og Cadiz ⁽⁴⁾.

Den franske flådes disposition blev imødegået af det britiske Admiraltet under ledelse af 1. Lord of Admiralty, Lord St. Vincent, der straks ved krigens begyndelse kunne sende 3 eskadrer i søen.

Den vigtigste af disse var "Western Squadron" under kommando af Admiral Cornwallis, hvis hovedopgave var at opretholde søherredømmet i indsejlingen til Kanalen. Cornwallis løste denne opgave i de kommende år ved en tæt blokade af den franske flåde i Brest, der ved krigens begyndelse var under kommando af Viceadmiral Truguet, der i juni 1804 afløstes af Viceadmiral Ganteaume. Cornwallis havde også ansvaret for blokader af de franske styrker i Rochefort, Ferrol og Cadiz. Denne opgave løste han ved at detachere mindre styrker til bevogtning af disse havne. Udover disse blokadeopgaver skulle Cornwallis beskytte britisk søfart og varetage konvojeringerne fra Kanalen til Gibraltar Strædet. Eskadrens vigtigste opgave var dog utvivlsomt, at den var hovedelementet i det britiske invasionsforsvar, idet såvel Middelhavs Flåden som de af Cornwallis detacherede styrker havde ordre til, at de, hvis de mistede kontakten med de blokerede styrker ved disses evt. udbrud, skulle falde tilbage på

”Western Squadron”, der normalt havde station nogle sømil vest for øen Ouessant (Ushant) ud for Brest ⁽⁵⁾. Denne rolle udtrykkes meget godt af Terraine, hvor det hedder:

”Napoleon regarded it, as many do to this day, as a squadron blockading Brest, whereas it was in reality a squadron holding the approaches to the Channel for all purposes of home and trade defense. The blockade of Brest was incidental, as were the blockades of Rochefort and Ferrol, and in no circumstances of reasonable war risk could a serious hostile squadron enter or even approach the Channel until the Western Squadron had been brought to action and defeated” ⁽⁶⁾.

Som følge af denne centrale opgave og det barske vejr i dette område, blev de bedste britiske skibe tildelt denne eskadre ⁽⁷⁾.

Inden freden i Amiens skulle havnene på den franske kanalkyst og den hollandske kyst have været udgangspunktet for den planlagte invasion på den engelske kanalkyst. Da den britiske regering var forberedt på, at Bonaparte igen ville planlægge invasion, og da det samtidigt var nødvendigt at blokere den hollandske flåde ved Texel, udrustedes en ”Kanalflåde” under Admiral Lord Keith, der placeredes i The Downs med en detacheret styrke foran Texel ⁽⁸⁾. Lord Keith havde også til opgave at varetage beskyttelsen af britisk søfart i Nordsøen. Da den hollandske flådes skibe var små og ældre, og hovedopgaven var invasionsforsvaret, bestod Lord Keiths eskadre mest af fregatter og mindre og ældre linieskibe ⁽⁹⁾.

Beskyttelsen af hjemvendende britiske konvojer i de farvande, der under 2. Verdenskrig blev betegnet som ”Western Approaches”, varetoges af en eskadre af fregatter og brigger, der var baseret på Cork på Irlands sydkyst ⁽¹⁰⁾

Den 3. og næstvigtigste britiske eskadre var Middelhavs Flåden, som Vice-Admiral Lord Nelson fik kommandoen over. Nelsons opgave var naturligvis at opretholde det britiske søherredømme i Middelhavet, men chefen for Middelhavs Flåden havde en række andre opgaver, der forhindrede, at den franske flåde i Toulon, der på dette tidspunkt var under kommando af Admiral Latouche-Treville, blev tæt blokeret på samme måde som Brest. I Nelsons instruks, der også er vigtig for at forstå Nelsons senere dispositioner, hedder det således:

”...On your Lordships arrival at Malta, you are to lose no time in concerting with Sir Alexander Ball, his Majesty's Commissioner at that

Island, such arrangements as may be necessary with a view to the protection and security of that Island; you are then to proceed off Toulon, with such part of the squadron under your command as you may judge to be adequate to the service, and take such a position as may in your Lordships opinion, be most proper for enabling you to take, sink, burn, or otherwise destroy, any Ships or Vessels belonging to France or the Citizens of that Republic, and also for detaining and sending into Port any Ships or Vessels belonging to the Batavian Republic, or the Citizens thereof, that you may happen to fall in with. Your Lordship is to be very attentive to the proceedings of the French at Genoa, Leghorn, and other Ports on that side of Italy, for the purpose of gaining the most early information of any armaments that may be forming there, either with the view to an attack upon Egypt, or any part of the Turkish Dominions, or against the Kingdoms of Naples and Sicily, or the Islands of Corfu; and in the event of your having reason to believe that any such plans shall be in contemplation, your Lordship is to exert your best endeavours to counteract it, and to take, sink, burn, or destroy any Ships or Vessels which may be so employed; as well as to afford to the Sublime Porte and his Sicilian Majesty and their subjects any assistance which may be in your power; consistent with a due attention to the other important objects entreated to your care."

Da den britiske regering var klar over, at Frankrig lagde betydeligt pres på den spanske regering for at få dennes støtte, bestemte instruksens endvidere, at Nelson skulle holde øje med, hvad der skete i de spanske havne, og at han skulle forhindre, at spanske eskadrer anløb franske havne eller forenede sig med franske flådestyrker, ligesom han ved at forhindre franske flådestyrkers ind- og udpassage af Gibraltar Strædet skulle forhindre, at eskadren i Toulon angreb de britiske kolonier eller, at de to franske hovedflåder forenede sig i eller uden for Middelhavet ⁽¹¹⁾. Den britiske ængstelse for franske operationer i Middelhavsområdet, der kommer til udtryk i instruksens, var ikke ubegrundet, idet Bonaparte utvivlsomt omgikkes med planer om at øge fransk indflydelse i dette område på britisk bekostning. Derfor invaderede et fransk korps under general St. Cyr ved krigens begyndelse Syditalien ved Taranto, hvorved den franske styrke fik en central og truende placering i forhold til de geografiske områder, der nævnes i Nelsons instruks. Da Nelson i januar 1805 mistede kontakten med Toulon eskadren og antog, at den måske var gået til Ægypten, var det således ikke uden grund. Nelsons instruks var i overensstemmelse med den traditionelle britiske strategi i Middelhavet siden 1600-tallet, og man ønskede ikke at gentage fejltagelsen fra 1797, hvor man forlod Middelhavet i forbindelse med Spaniens indtræden i krigen, med den føl-

ge, at Frankrig uhindret erobrede Malta og invaderede Ægypten. Nelsons egen opfattelse af opgaven kom til udtryk i et brev til Sir John Acton, premierministeren i De to Sicilier, hvori det hedder:

"My first object must ever be to keep the French Fleet in check; and if they put to sea, to have force enough with me to annihilate (min udh.) them..." ⁽¹²⁾

Mange af de skibe, som Nelson overtog, skulle, hvis ikke krigen var brudt ud, have været sendt hjem til reparation, og var derfor i dårlig stand, og de skibe, der blev sendt ud for at supplere Middelhavsflåden, bar præg af, at "Western Squadron" fik de bedste skibe⁽¹³⁾. Nelson havde bl.a. derfor brug for en base, hvor han kunne forsyne og vedligeholde sine skibe, men som samtidigt var centralt placeret i forhold til Toulon og hans øvrige opgaver, herunder at forhindre et muligt forsøg på at forene Brest og Toulon eskadrene. Han anså Malta for ubrugelig på grund af den store afstand til Toulon og valgte i stedet øgruppen Madalena ved Bonafacio Strædet og Sardiniens nordspids. Denne ankerplads udmærkede sig også ved, at det var muligt at forlade den ved alle vindretninger⁽¹⁴⁾.

Ud over de ovennævnte 3 større eskadrer var der placeret mindre eskadrer i Vestindien og Indien.

Den strategiske situation ved krigsudbruddet

Det var nødtvungen, at den fredselkende britiske regering gik i krig, og man valgte i første omgang den traditionelle britiske defensive strategi, hvorefter forsvaret af de britiske øer og af britiske interesser i Middelhavet og af kolonierne skulle varetages af flåden⁽¹⁵⁾. Ved krigsudbruddet havde man ingen allierede i Europa, hvorfor den anden side af sædvanlig britisk strategi, økonomisk understøttelse af evt. allierede, ikke var aktuel.

Frankrig kunne også konstatere, at Storbritannien foreløbigt stod uden allierede på kontinentet, hvorfor general Bonaparte, der var overbevist om, at hans hovedfjende kun kunne knægtes ved en invasion over Kanalen, besluttede at udnytte situationen og forberede invasionen.

De franske invasionsforberedelser

Frankrig havde under den forrige krig forberedt en invasion af de britiske øer fra Kanalkysten, og havde bygget et stort antal invasionsfartøjer, ligesom man havde udbygget og forberedt en række af de nordfranske havne til at rumme disse invasionsfartøjer. General Bonaparte var i 1797 blevet

udnævnt til chef for invasionshæren. I februar 1798 indgav han efter en inspektionstur en rapport til det regerende Direktorat. Det hed heri bl.a.:

Whatever efforts we make, we shall not for some years gain the naval supremacy. To invade England without that supremacy is the most daring and difficult task ever undertaken.... If, having regard to the present organization of our navy, it seems impossible to gain the necessary promptness of execution, then we must give up the expedition against England, be satisfied with keeping up the pretence of it, and concentrate all our attention on the Rhine, in order to deprive England of Hanover and Hamburg....or else undertake an eastern expedition, which would menace her trade with the Indies." ⁽¹⁶⁾

Rapporten førte til, at invasionen blev opgivet som urealistisk, og togtet til Ægypten, der endte med nederlaget ved Abukir, blev erstatningen.

Det har, ikke mindst på grund af Bonapartes opfattelse i 1798, været betvivlet, at han virkelig havde til hensigt at invadere de Britiske Øer. Flere har ment, at invasionstruslen alene var ment som en afledningsmanøvre, der havde til formål at aflede britisk interesse fra hans påtænkte operationer i det centrale Europa ⁽¹⁷⁾. En sådan fortolkning af udtalelsen fra 1798 er dog næppe berettiget. Der er intet i udtalelsen, der peger på andet end en opgivelse af projektet på dette tidspunkt, jf. udtrykket "*the present organization of our navy*", og bestræbelserne i perioden 1803 – 1805 på at forberede invasionen, og de deraf følgende enorme udgifter for den franske statskasse samt hans mange og vedholdende planer om at opnå et temporært lokalt søherredømme i Kanalen tyder alle på, at han troede, at operationen kunne lykkes ⁽¹⁸⁾. I den forbindelse bør man være opmærksom på, at Bonaparte anså det for nødvendigt for gennemførelsen af hans planer om at gøre Frankrig til den dominerende stormagt ikke blot i Europa, men i hele Verden, at nedkæmpe Storbritannien, der hidtil havde været den akse, hvormod de hidtidige koalitioner mod Frankrig havde drejet. Han betragtede således, med et moderne udtryk, Storbritannien som "Center of Gravity" for både tidligere og fremtidige koalitioner. Da han også var overbevist om, at nedkæmpelsen kun kunne ske på britisk jord, var invasionsbestræbelserne i princippet strategisk sunde. Problemet var blot, at Bonaparte savnede de nødvendige midler til at opnå det nødvendige søherredømme i Kanalen, en kendsgerning, der først meget sent gik op for ham.

Bonaparte, der næppe nogen sinde betragtede freden i Amiens som andet end en midlertidig våbenstilstand, begyndte allerede i marts 1803 at for-

berede invasionen, idet han beordrede sin marineminister, Admiral Denis Decrès til at planlægge bygningen af en flåde af landgangsfartøjer med ringe dybgang, og de første ordrer blev placeret allerede den 18. maj 1803, altså samtidigt med Storbritanniens krigserklæring. Allerede den 24. maj var der placeret ordrer på i alt 1.050, hvoraf de første 310 skulle leveres allerede i slutningen af september samme år ⁽¹⁹⁾. Endvidere udbyggede og forberedte man havnene i Boulogne, Etaples, Wimereux og Ambleteuse til at modtage disse fartøjer, ligesom invasionshæren, "*Le Grande Armée*" på ca. 130.000 – 150.000 mand blev opstillet i og omkring disse havne, idet Boulogne var udpeget som hovedbase ⁽²⁰⁾. Nogen reel mulighed for at iværksætte operationen forelå dog ikke før i efteråret 1804, hvor de nødvendige invasionsfartøjer var bragt til veje og hærens enheder opstillet. I tiden fra krigens udbrud og til kort før slaget ved Trafalgar udarbejdede Bonaparte forskellige planer for iværksættelse af invasionen. Grundelementet var i dem alle var, at nogle af de franske eskadrer skulle undslippe uden kamp fra blokadestykkerne for at koncentrere og derefter vinde det midlertidige søherredømme i Kanalen. De 2 franske hovedflåders roller varierede i de forskellige planer ⁽²¹⁾.

De britiske modforholdsregler

I den britiske flådes ledelse anså man ikke invasionstruslen som særligt realistisk. Denne opfattelse blev udtrykt meget kontant af I. Lord of Admiralty, Lord St. Vincent i House of Lords:

"My Lords, I do not say the French cannot come. I only say they cannot come by water." ⁽²²⁾

Rear Admiral Sir Edward Pellew, den senere Admiral Lord Exmouth sagde tilsvarende i House of Commons:

"As to the possibility of the enemy being able to in a narrow sea to pass through our blockading and protecting squadron with all the secrecy and dexterity and by those hidden means that some worthy people expect, I really from anything I have seen in the course of my professional experience am not much disposed to concur in it." ⁽²³⁾

Begrundelsen for denne holdning skal naturligvis søges i, at Admiralitetet med de forholdsregler, som det havde iværksat, anså det for umuligt for en fransk invasionshær at slippe blot nogenlunde uskadt igennem det britiske forsvar, der havde flere dimensioner. I forbindelse med placeringen af "*Western Squadron*" ved Ouessant og Lord Keiths eskadre i The

Downs og foran Texel var der yderligere etableret konstant patruljering af fregatter og brigger langs de franske og hollandske kyster, dels for at blokere havnene, men også med henblik på angreb på fartøjerne i en invasionsflåde. De styrker, der måtte nå forbi disse hindringer, ville blive angrebet nær de britiske kyster af et stort antal kanonbåde, bemanded med de såkaldte "*Sea Fencibles*", en datidig form for "Marinehjemmeværn" ⁽²⁴⁾.

Invasionstruslen blev derimod taget meget alvorligt af såvel regeringen som den britiske befolkning. Der tilvejebragtes legale muligheder for at indkalde større styrker til Militsen, som udgjorde en væsentlig del af den britiske "Hjemmehær", ligesom der formeredes et meget stort antal frivillige regimente. Eet af dem blev endog kommanderet af den senere premierminister, den yngre Pitt. Endvidere byggedes der forsvarsværker til beskyttelse af Sydengland og London, ligesom der opførtes et større antal såkaldte "Martello" tårne langs kysterne ⁽²⁵⁾.

I maj 1804 faldt regeringen Addington, og en ny regering under ledelse af den yngre Pitt kom til magten. Lord St. Vincent afløstes som 1. Lord of Admiralty af Lord Melville, der straks tog fat på en kraftig oprustning af den britiske flåde. Melville måtte dog allerede vige pladsen i maj 1805, da et parlamentsudvalg konstaterede, at han nogle år tidligere som "Treasurer of the Navy" havde været indblandet i finansielle uregelmæssigheder. Han afløstes af den 79 årige, men handlekraftige Admiral, Sir Charles Middleton, der samtidigt adledes som Lord Barham. Han havde mange års erfaring som administrator i den britiske flåde, idet han i en årrække havde beklædt stillingen som "Comptroller" og chef for Navy Board (Royal Navys Materielkommando), ligesom han i flere år havde været en af de underordnede admiralitetslorder. Det skulle vise sig, at han også besad stor strategisk og operationel indsigt.

Det britiske regeringsskifte medførte også et skifte i den britiske strategi, der hidtil alene havde været rettet mod afværgelse af den ventede invasion af den britiske sydkyst. Strategien blev nu mere offensiv, idet Pitt straks tog fat på at skabe en 3. koalition med Østrig og Rusland mod Frankrig, hvor Bonaparte nu var blevet kejser under navnet Napoleon ⁽²⁶⁾.

Napoleons første plan

Den første plan, som Bonaparte fostrede var knapt så indviklet som de senere. Ifølge denne plan skulle Toulon eskadren på ca. 10 linieskibe ved først givne lejlighed med nordvestlig vind foretage et udbrud. Kursen skulle i første omgang sættes således, at evt. britiske udkigsskibe blev overbevist om, at ekspeditionens mål lå mod øst. Så snart eskadren var

sluppet fra de britiske udgiksskibe, skulle kursen sættes mod Gibraltar Strædet. Samtidigt skulle den franske styrke på 5 linieskibe i Rochefort bryde ud og forene sig med Toulon eskadren, hvorefter den samlede styrke skulle sætte kursen mod midten af gabet mellem Ouessant og Scilly Øerne og gå til Boulogne, hvor den skulle eskortere invasionsflotillen under Admiral Bruix med 150.000 mand under Bonaparte selv mod den britiske kyst. Planen forudsatte, at styrken ikke blev angrebet og ødelagt af "Western Squadron" ud for Brest. For at binde Cornwalliss styrke til blokaden af Brest fik Ganteaume ordre til at holde sine 20 linieskibe parat til øjeblikkelig afsejling mod Irland med 20.000 tropper ombord. Det var Bonapartes tanke, at planen skulle iværksættes i foråret 1804, men af forskellige årsager fik La Touche-Treville først sine ordrer den 2. juli 1804. Ifølge disse forventede Bonaparte ham ud for Boulogne i løbet af september⁽²⁷⁾. Napoleons forventninger om eskadrenes mulighed for at bryde blokaderne var ikke urealistiske, idet vind- og forsyningsforhold lejlighedsvis tvang de blokerende eskadrer til at forlade deres stationer⁽²⁸⁾.

Nelson var opmærksom på aktiviteterne i Toulon og forventede, at eskadren før eller senere ville forsøge at bryde ud. Han var imidlertid i tvivl om, hvad målet for et sådant udbrud ville være. Tanken om, at Toulon eskadren evt. ville forsøge at forcere Gibraltar Strædet, var dog ikke fremmed for ham. I et brev fra den 12. december 1803 hedder det:

"....At Toulon, the Enemy are perfectly ready to put to sea, and they must soon come out; but who shall say where they are bound, My opinion is, certainly, out of the Medditerranean...."⁽²⁹⁾

og i et andet brev fra den 16. januar 1804 hedder det:

"...It is difficult to say what may be the destination of the Toulon Fleet. Circumstances may even make it necessary to alter its destination by Bounaparte to Egypt or Ireland, and I rather lean to the latter destination..."⁽³⁰⁾

Efterhånden synes han at være blevet overbevist om, at Toulon eskadrens destination var mod øst. I et brev af 23. januar 1804 hedder det:

"I have just received information that leads me to believe that the French Fleet is either put to sea, or on the eve of it, and bound to the Eastward, towards Naples and Sicily"⁽³¹⁾

og i et brev fra 10. februar 1804 hedder det:

"I am now rather led to believe that the Ferrol Squadron of French Ships will push for the Mediterranean. The French Ships at Cadiz is ready to join them. I shall try to intercept them, but I cannot go so far to the Westward as is necessary; for I will not loose sight of the Toulon Fleet.....The assemblage of Troops at Nice is going on; and although Sardinia, Naples and Sicily, may be some of the objects, yet I have no doubt but Egypt is the fauvorite and ultimate object of the Corsican tyrant..."⁽³²⁾

Brevet viser også Nelsons "besættelse" af ideen om, at Napoleon igen vil angribe Ægypten, en ide der måske fik afgørende betydning for hans dispositioner, da Toulon eskadren endeligt foretog sit udbrud 1. januar 1805.

La Touche-Treville foretog imidlertid ikke noget udbrud, men viste sig kun et par gange uden for ankerpladsen ved Toulon. Og Napoleons instrukser om togtet mod Boulogne nåede han ikke at efterkomme, idet operationen den 2. august 1804 blev udsat i nogle uger, fordi invasionsflotillen endnu ikke var samlet, og La Touche-Treville døde den 18. august i Toulon⁽³³⁾.

Efter nogen tøven udnævnte Napoleon herefter den 41-årige Viceadmiral Pierre Villeneuve, der hidtil havde været chef for flådestyrken i Rochefort⁽³⁴⁾. Her efterfulgtes han af Kontreadmiral Eduard-Thomas Missiessy.

Napoleons plan nr. 2

I slutningen af September havde Napoleon revideret sin 1. plan, og Villeneuve blev nu beordret til snarest muligt, efter at have taget 6.000 tropper under general Lauriston ombord, at afsejle fra Toulon med mindst 10 lineskibe uden at komme i kamp med blokerende britiske eskadre. Han skulle herefter befri lineskibet *Aigle*, der lå i Cadiz. Herefter skulle han gå til Sydamerika, hvor 5000 mand skulle landsættes for at erobre Surinam og de øvrige hollandske kolonier der. Samtidigt blev Missiessy beordret til at bryde ud fra Rochefort med 6 lineskibe, hvorefter han skulle landsætte tropper på Martinique og Guadeloupe samt hjælpe med at erobre øerne St. Lucia og St. Dominique. Han skulle herefter forene sig med Villeneuve ved Surinam. Samtidigt skulle en mindre fransk styrke erobre øen St. Helena, landsætte tropper i Senegal, erobre Goreé og i øvrigt angribe britiske handelsstationer langs Afrikas kyst. Ganteaume i Brest blev beordret til at tage 18.000 tropper ombord og at afsejle med 21 lineskibe, undgå den blokerende britiske styrke, og landsætte styrken i Lough

Swilly i Nordirland hvorfra den skulle marchere mod Dublin. Denne styrke skulle forstærkes af ca. 25.000 franske og hollandske tropper, der skulle overføres fra Texel. Napoleon regnede med, at alle disse mange og pludselige angreb ville optage den britiske regering og aflede dens opmærksomhed fra invasionstruslen. Det var herefter meningen, at Villeneuves og Missiessys forenede styrke skulle vende tilbage til Europa, befri de franske skibe, der var blokeret i Ferrol, og de resterende skibe i Rochefort, hvorefter den samlede styrke skulle gå til Boulogne for at eskortere invasionsflotillen over Kanalen⁽³⁵⁾. Her skulle den støttes af Ganteaumes eskadre, der skulle vende tilbage fra Irland efter landsætningen. Instrukserne blev imidlertid annulleret, da Ganteaumes ordrer faldt i briternes hænder.

I de næste par måneder genoplivede Napoleon dele af denne plan. Den 26. oktober 1804 blev Missiessy beordret til at afsejle til Vestindien, hvor han skulle generobre St. Dominique og St. Lucia og forstærke Martinique og Guadeloupe, medens Villeneuve få dage senere også blev beordret til at afsejle til Caribien, hvor han skulle erobre Cayenne, Surinam, Berbice og Demarara⁽³⁶⁾. Derefter skulle de 2 eskadrer forenes under Villeneuves kommando og vende tilbage til Europa, hvor de skulle befri de blokerede franske skibe i Ferrol, hvorefter den samlede styrke på ca. 20 linieskibe skulle gå til Rochefort⁽³⁷⁾. Napoleons ide var nu, at Villeneuves styrke ville aflede admiral Cornwalliss opmærksomhed fra blokaden af Brest, således at Ganteaumes eskadre frit kunne få adgang til Kanalen og beskytte invasionsflotillen⁽³⁸⁾. Planen er et godt eksempel på Napoleons tro på, at maritime enheder kunne flyttes og disponeres efter behov på samme måde som hærstyrker. Han forstod aldrig, at flådestyrker var afhængige af vind og vejr, ligesom han øjensynligt udelukkede, at modstanderen kunne handle på en anden måde end den han forudsatte⁽³⁹⁾.

Missiessys udbrud

Den 11. januar 1805 havde Rear-Admiral Thomas Graves, der blokerede Rochefort, været nødt til at forlade sin station på grund af en voldsom storm med sne og slud, og Missiessy benyttede denne lejlighed til at afsejle med 5 linieskibe, 3 fregatter og 2 brigger. Ombord var 3.500 tropper. Den britiske fregat *Doris* og skonnerten *Felix*, som Graves havde posteret til at holde øje med den franske eskadre, observerede afsejlingen. *Doris* afgik straks for at opsøge Graves, medens *Felix* skyggede den franske styrke. Kort efter kæntrede *Doris*, besætningen blev reddet af *Felix*, men forliset førte til, at Graves først fik underretning om udbruddet den 16. januar. Stormen umuliggjorde således en øjeblikkelig forfølgelse⁽⁴⁰⁾. Så snart

det britiske Admiralitet fik underretning om udbruddet, detacheredes Rear Admiral Cochrane, der blokerede Ferrol, med 6 linieskibe til Vestindien, hvor han skulle forene sig med Commodore Samuel Hoods eskadre ⁽⁴¹⁾. Cochrane nåede Barbadoes den 5. april. Missiessy havde på dette tidspunkt opereret i Vestindien siden den 20. februar. Hans raid gav ikke de store resultater. Eskadren tog nogle få priser og brandskattede øerne St. Lucia, Nevis og Montserrat. Den 14. march modtog han ordre til at vende tilbage til Frankrig, fordi Villeneuves udbrud fra Toulon var mislykket, jv. nedenfor, og den 20. maj ankrede han på Aix Roads ved Rochefort.

Villeneuves 1. udbrud

Nelson forlod den 11. januar 1805 stationen ud for Toulon for gå til sin base ved Madalena Øerne, hvor han skulle proviantere og fylde vand. Fregatterne *Seahorse* og *Active* var efterladt til at holde vagt. Den 17. januar blæste en storm fra nord og nordvest, og Villeneuve benyttede lejligheden til afsejle fra Toulon med 11 linieskibe, 7 fregatter og 2 brigger. De 2 britiske fregatter, som havde været jaget til søs af én af Villeneuves divisioner, observerede den 18. januar om eftermiddagen den franske flåde på sydlig kurs. De fulgte den til kl. 0200 næste morgen, hvorefter de satte kursen mod Agincourt Sound for at underrette Nelson om udbruddet. De nåede frem til Nelson kl. ca. 15, og kl. 1630 stod den engelske flåde, der bestod af 11 linieskibe, til søs ⁽⁴²⁾.

Nelsons umiddelbare dispositioner, da han havde modtaget meddelelsen om Villeneuves udbrud fremgår af et brev af 19. januar til chefen for *Ætma*, der eskorterede hans transportfartøjer:

"The French Fleet put to sea yesterday, and were seen last night at twelve o'clock, steering South, or S.b.W., then supposed in the latitude of Ajaccio, going ten or eleven miles per hour. They are therefore, from this account, bound round the South end of Sardinia. It is therefore my intention to proceed to the Southward, and endeavour to intercept them. If you do not hear of us in a few days, you must take the Transports to Malta, and then endeavour to join me, wherever you may hear I may be..." ⁽⁴³⁾

I de følgende dage ledte Nelsons lette enheder efter den franske flåde uden resultat, bortset fra, at fregatten *Phoebe* den 19. januar om aftenen observerede et fransk linieskib, der i delvist afmastet tilstand havde søgt havn i Ajaccio på Corsica. Nelsons videre dispositioner fremgår af hans rapport til Admiralitetet af 29. januar, der er skrevet ud for Messina, og hvori det bl.a. hedder:

"....The wind had been nearly fourteen days Easterly, from N.E. to S.E.; therefore, if the Enemy had been bound to the Westward, they could not have gone with a fair wind. On the 18th, the Enemy put to sea, steering for the South-end of Sardinia. On the 19th, I was informed of it, and put to sea from Madalena Island, that evening. On the 21st, a French Frigate was seen off the South-end of Sardinia by the Seahorse; but the weather was so thick and gale so strong, that Captain Boyle could not see their Fleet, and he joined med the 22nd, with the information; but it was from heavy gales the 26th, before I could communicate with Cagliari, at which place they knew nothing of the Enemy. On the same day, the Phoebe joined with information that a French Ship of eighty guns had put into Ajaccio on the 19th, in the evening, with the loss of her topmasts, and otherwise much crippled. The Seahorse was detached to Naples the 25th, with information.

On the 28th, I was off Palermo and communicated with Sir John Acton; and the news which the Court of Naples has from Paris of January 5th, makes them fear that Sicily might be the object of the Enemies armament.

One of two things must have happened, that either the French Fleet must have put back crippled, or that they are gone to the Eastward, probably to Egypt, therefore, I find no difficulty in pursuing the line of conduct I have adopted. If the Enemy have put back crippled, I could never overtake them, and therefore I can do no harm in going to the Eastward; and if the Enemy are gone to the Eastward, I am right...." ⁽⁴⁴⁾

Det fremgår af et brev til skibscheferne af 1. februar, at han nu havde truffet beslutningen om at søge mod øst i Middelhavet. Heri hedder det bl.a.:

"....My present intention is to proceed off Coron, where the Phoebe is gone for information; then of Goza of Candia (Kreta); then probably to Alexandria; and not finding the Enemy in any of those places, then to return to the Westward" ⁽⁴⁵⁾

Nelson nåede Alexandria den 7. februar uden at finde den franske flåde. Den 19. februar anløb han Malta, hvor han erfarede, at den franske flåde efter 3 dage til søs var vendt tilbage til Toulon på grund af svære stormskader. Et brev fra Villeneuve til den franske marineminister, Admiral Decrès belyser den franske flådes tilstand under og efter stormen, og belyser i nogen grad årsagerne til dens senere skæbne:

"My fleet looked well at Toulon, but when the storm came on, things changed at once. The sailors were not used to storms; they were lost among the mass of soldiers; these from sea-sickness lay in heaps about the decks; it was impossible to work the ships; hence yard-arms were broken and sails were carried away; our losses resulted as much from clumsiness and inexperience as from the defects in the materials delivered by the arsenals." ⁽⁴⁶⁾

Det er fra flere sider blevet kritiseret, at Nelson brugte flere uger på at søge den franske flåde i det østlige Middelhav, når dens destination faktisk var i den modsatte retning, og mange har ment, at hans disposition alene var betinget af hans "besættelse" af, at Napoleon ønskede at erobre Ægypten ⁽⁴⁷⁾. Der er ikke tvivl om, at Nelson selv var dybt rystet, da det gik op for ham, at Villeneuve efter kort tid var vendt tilbage til Toulon, og han skrev adskillige breve, hvori han forsvarede sin disposition ⁽⁴⁸⁾. Han fastholdt også den opfattelse af, at Villeneuves endelige destination havde været Alexandria, som han havde givet udtryk for i et brev til Admiraltetet den 12. februar, hvor det hed:

"... And when I take into consideration the importance of Egypt to France, and the injury we should sustain by her possessing that Country, I have not the smallest doubt that the destination of the French Armament which left Toulon the 17th, , and the Coast of France the 18th, January, was Alexandria..." ⁽⁴⁹⁾

Kritikken forekommer uberettiget, fordi det fremgår af ovenfor citerede brev af 29. januar, at beslutningen var saglig og byggede på oplysninger, der faktisk udelukkede, at den franske flåde var gået mod vest.

Nelson vendte herefter tilbage til Sardinien, hvor han genoptog den afbrudte proviantering, og den 9. marts var han tilbage på sin station ved Toulon.

Spanien træder ind i krigen

I 1796 havde Frankrig og Spanien i San Ildefonso indgået en traktat, der forpligtede Spanien til på Frankrigs forlangende at stille tropper og 15 linieskibe til rådighed for Frankrig ⁽⁵⁰⁾. Ved krigsudbruddet i 1803 besluttede Bonaparte imidlertid, at acceptere, at Spanien forblev neutralt, således at det i stedet ydede Frankrig subsidier, og han forlangte 6 millioner francs om måneden. Spanien protesterede mod kravets størrelse, men blev stillet overfor valget imellem at betale det fordrede beløb eller at erklære Storbritannien krig. Alternativet var en krigserklæring fra Frankrig.

Herefter valgte Spanien at betale. Den britiske regering protesterede overfor den spanske regering, men valgte i øvrigt foreløbigt at acceptere situationen. Det viste sig dog at være vanskeligt for Spanien at bevare sin neutralitet. Man blev tvunget til at reparere de franske skibe, der havde søgt tilflugt i Cadiz og Ferrol, ligesom man måtte tillade, at franske kaperfartøjer solgte deres bytte i spanske havne. Den britiske regering protesterede og forlangte, at disse uregelmæssigheder blev bragt til ophør. I stedet kunne man konstatere øget aktivitet i de spanske flådehavne, der kunne tyde forestående spansk indtræden i krigen på Frankrigs side ⁽⁵¹⁾.

I eftersommeren 1804 blev den britiske regering underrettet om, at Spanien, der var stærkt afhængig af rigdommene i de syd- og mellemamerikanske guld- og sølvminer, ventede en konvoj af ”skatteskibe”, og man besluttede at opbringe transporten, således at den værdifulde last ikke kom Frankrig til gode. Admiralitetet besluttede at gennemføre opbringelsen med en fregateskadre bestående af 2 fregatter fra ”Western Squadron”, *Indefatigable* og *Lively* samt 2 fra Middelhavsflåden, *Amphion* og *Medusa* alle under kommando af Captain Moore i *Indefatigable*. De mødte konvojen, der bestod af 4 spanske fregatter, *Fama*, *Medea*, *Mercedes* og *Clara*, den 5. oktober 1804 ud for Cape Santa Maria. Den spanske Kontreadmiral Bustamente afslog at overgive sig uden kamp, og under den følgende træfning sprang *Mercedes* i luften, medens de andre fregatter strøg ⁽⁵²⁾.

Træfningen førte til, at den spanske regering den 12. december 1804 erklærede Storbritannien krig, medens Storbritannien først svarede med sin krigserklæring den 11. januar 1805.

Den 4. oktober 1804 besluttede det britiske Admiralitet, der ventede krig med Spanien, at ændre ansvarsområdet for chefen for Middelhavsflåden, der hidtil havde grænset op til området for ”Western Squadrons område ved Kap Finisterre, således der oprettedes en mindre eskadre med området fra Gibraltar til Kap Finisterre som operationsområde. Som chef for denne eskadre udnævntes Vice-Admiral Sir John Orde. Baggrunden for dispositionen var, at Vice-Admiral Nelson havde fået bevilget midlertidig orlov, således at hans hidtidige næstkommanderende, Rear-Admiral Bickerton, under orloven skulle overtage kommandoen over Middelhavsflåden ⁽⁵³⁾.

Spaniens krigserklæring medførte på papiret en mærkbar ændring af den maritime balance i Europa, idet Spanien nominelt rådede over godt 30

linieskibe. De var dog, som den franske flåde, spredt over flere havne. I Ferrol var baseret 7 – 8, i Cadiz 12 – 15 og i Cartagena i hvert fald 6. De fleste var i dårlig stand, og det ville kræve nogen tid at udruste en kampklar eskadre. Dette kærkomne tilskud til de franske flådestyrker betød imidlertid, at der kom nyt liv i Napoleons planer om invasion i Storbritannien, og han udarbejdede en ny plan, der skulle skaffe ham det fornødne temporære søherredømme i Kanalen.

Napoleons 3. plan

Grundideen i planen var, at alle de franske eskadrer og så mange spanske skibe, som var klar, skulle koncentreres i Vestindien, for derefter vende tilbage til Europa, hvor man med denne overvældende styrke skulle tilvinge sig søherredømmet i Kanalen. Tyngdepunktet i planen var Brest eskadren under Ganteaume, der med sine 21 linieskibe først skulle gå til Ferrol for forene sig med de 5 franske linieskibe der og de spanske skibe, der måtte være klar. Derefter skulle han gå til Martinique for at forene sig med Missiessys 5 og Villeneuves 11 linieskibe. Ganteaume skulle herefter disponere over mere end 50 linieskibe, hvilket efter Napoleons opfattelse måtte være tilstrækkeligt til knuse "Western Squadron", og opnå det fuldstændige søherredømme i Kanalen, som han indså var nødvendigt for at gennemføre den planlagte invasion. Hvis Toulon eskadren mod forventning ikke nåede frem, skulle Ganteaume alligevel forsøge at opnå søherredømmet i Kanalen, med mindre hans eskadre af én eller anden grund var reduceret til mindre end 25 linieskibe. Villeneuve fik ordre til at forene sig med det franske og de spanske skibe i Cadiz, hvorefter han også skulle gå til Martinique. Her skulle han vente på Ganteaume i indtil 40 dage. Hvis Ganteaume udeblev, skulle Villeneuve med de forenede Toulon, Cadiz og Rochefort eskadrer gå til de Kanariske Øer, hvor han skulle vente yderligere 20 dage på Ganteaume, hvorefter han skulle returnere til Cadiz for yderligere ordre⁽⁵⁴⁾.

Igen ser man et eksempel på Napoleons manglende forståelse af søkrigens vilkår. Som den franske marinehistoriker Jurien Gravière siger, manglede Napoleon "*le sentiment exact des difficultés de la marine.*"⁽⁵⁵⁾ Lige så forbløffende er det, at han fuldstændigt ignorerer muligheden for, at modparten vil iværksætte modaktioner. F.eks. ville et slag med "Western Squadron" efter al sandsynlighed, selvom Ganteaume måtte tilintetgøre denne styrke, medføre så store skader på den fransk-spanske flåde, at den næppe overfor Keiths eskadre i Kanalen kunne have opnået det nødvendige søherredømme. De franske admiraler var ikke imponerede over Napoleons maritime operationsplaner, som de betragtede som urealistiske. I et brev fra hans marineminister, Admiral Decrès hedder det således:

"It is grievous to me to know the naval profession, since this knowledge wins no confidence nor produces any results in Your Majesty's combinations." ⁽⁵⁶⁾

Den første hindring for gennemførelse af planen indtraf hurtigt. Som nævnt blev Missiessy beordret til at vende tilbage til Frankrig, da Villeneuves første udbrud i januar mislykkedes. Som følge af den nye plan sendtes der nu ordre til ham om alligevel at forblive i Vestindien for at afvente Ganteaume og Villeneuves ankomst. Han havde imidlertid forladt Vestindien, inden ordren nåede frem, og ankom til Rochefort den 20. maj 1805.

Britisk alliance med Rusland

Som nævnt indledte den britiske premierminister, Pitt, der indså, at det var nødvendigt at tilføje Napoleon det afgørende nederlag igennem en landmilitær kampagne på det europæiske fastland støttet af den britiske flåde og af britiske subsidier, straks efter sin tiltrædelse forhandlinger for skabe den hertil nødvendige koalition med især Rusland og Østrig. I foråret 1805 nærmede forhandlingerne med Rusland sig en positiv afslutning, og det aftaltes, at Storbritannien og Rusland, der havde fået fodfæste i Middelhavet ved besættelse af Corfu, skulle iværksætte en fælles operation i Syditalien. Som et led i den, besluttedes det at udruste en britisk hærstyrke på ca. 6.000 mand under kommando af General Craig. Den skulle i første omgang sendes med en konvoj til Malta. Denne operation i Middelhavsområdet blev stærkt medvirkende til udkæmpelsen af slaget ved Trafalgar.

Villeneuve undslipper

Efter Spaniens indtræden i krigen, og den af denne grund øgede chance for Toulon eskadrens udbrud, besluttede Nelson at udskyde sin bevilgede orlov, hvilket han meddelte Admiralitetet den 13. marts ⁽⁵⁷⁾. Villeneuve havde repareret sine skibe, og var klar til at følge Napoleons nye ordre om at gå til Vestindien. Lejligheden bød sig den 30. marts, hvor Nelson var gået til Palma på Sardinien for at proviantere. Til at observere den franske eskadre havde han efterladt fregatterne *Active* og *Phoebe*. Der blæste en frisk brise fra nordøst, og Villeneuve stod til søs med 11 linieskibe. Han havde efterretninger om, at Nelson sidst var set ud for Barcelona, hvorfor han satte kursen mod sydvest til syd for at holde sig fri af den spanske kyst. Den franske flåde blev observeret af de britiske fregatter 30 sømil ud for Kap Sicié, og *Phoebe* gik straks til Palma for at underrette Nelson, medens *Active* fortsatte skygningen. I nattens løb mistede den imidlertid kontakten med den franske flåde. *Phoebe* nåede frem til den

britiske flåde ved øen Toro den 4. april om morgenen. Nelson, der frygtede, at den franske flåde ville angribe Sicilien eller gå videre øst på, placerede sin flåde mellem Sardinien og den nordafrikanske kyst, og spredte sine fregatter for at indhente underretning om den franske flåde. I et brev til Admiralitetet af 5. april 1805 hedder det:

"The French Fleet put to sea in the night of Saturday, March 39th, and on Sunday morning the 31st at eighth o'clock, they were seen by the Active and Poebé, with a light breeze at N.E. steering S.S.W., with all sail set; their force is supposed by the Frigates to be eleven Sail of the Line, seven Frigates, and two Brigs. At eighth o'clock in the evening Captain Moubray detached the Phoebe (Cape Sicie then bearing N.b.E., true bearings, twenty leagues) to join me, which she did off Toro yesterday morning April the 4th, and the Active joined at three o'clock in the afternoon. Captain Moubray, the night of the 31st, ultimo, having kept his wind, with fresh breezes from the W.N.W., lost sight of the Enemy; and therefore thinks they either bore away to the Eastward, or steered S.S.W., as they were going, when first seen. From the morning of April 1st, the winds have been very variable and most Southerly or Easterly, till the night of the 3rd, when it set in fresh at N.W. I have placed Frigates on the Coast of Barbary, and off Toro, and am laying half-way between Galita and Sardinia; for I am sure, if they are bound this route that they could not pass before this day" ⁽⁵⁸⁾

Selvom Nelson utvivlsomt stadig anså det for sandsynligt, at Napoleons endelige mål var Ægypten, løb han ikke nogen risiko for at gentage fejltagelsen fra Villeneuves udbrud i januar. I et brev til 1. Lord of Admiralty, Viscount Melville af samme dato som det ovenfor citerede officielle brev til Admiralitetet hedder det således:

"Although I feel so far comfortable that the French Fleet is at sea, yet I must have a natural, and I hope a laudable anxiety of mind, until I have the happiness of seeing them. However, I have covered the Channel from Barbary to Toro, with Frigates and the Fleet. The French could not pass before today, if this be their route. I must leave as little as possible to chance, and I shall make sure they are to the Eastward of me, before I risk either Sardinia, Sicily or Naples; for they may delay their time of coming even this distance, from an expectation that I shall push for Egypt, and thus leave them at liberty to act against Sardinia, Sicily, or Naples. I have taken everything into my most serious consideration, and although I may er in my judgement, yet your Lordship may rely, that I will do what I think best for the honour of my King and Country, and for the protection of his Majestys Allies..." ⁽⁵⁹⁾

Man vil se af de 2 citerede breve, at Nelson ikke udelukker, at den franske flåde er gået mod vest, men ifølge hans instruks som chef for Middelhavsflåden var beskyttelse af Sardinien, Scicilien og kongeriget Neapel samt Morea og Ægypten væsentlige opgaver for ham. Hans dispositioner tilgodeså således disse opgaver.

Kort efter, at *Active* havde mistet kontakten med den franske flåde, underrettede et handelsskib *Villeneuve* om den britiske flådes position, og han lagde derfor kursen om, således at han fulgte den spanske østkyst mod Cartagena. De spanske skibe i denne havn var dog ikke klar til at følge den franske flåde, der fortsatte mod Gibraltar Strædet, som passeredes den 8. april. Samme dag om aftenen ankrede den franske flåde ud for Cadiz, og *Villeneuve* sendte en fregat ind for at kalde de spanske skibe under Admiral *Gravina* og det franske *Aigle* ud. Om morgenen den 9. april sejlede den kombinerede spansk/franske flåde, nu forøget med 6 spanske og 1 fransk lineskib, under kommando af *Villeneuve* mod *Marinique*, hvortil flåden ankom den 14. maj 1805.

Viceadmiral *Orde*, der havde blokeret Cadiz med en mindre eskadre, var før den franske flådes ankomst blevet underrettet om dens passage af Gibraltar Strædet af Sir *Richard Strachan* i *Renown*, der havde observeret den franske flåde efter passagen af Gibraltar Strædet, og han faldt i overensstemmelse med den almindelige britiske instruks tilbage på "Western Squadron". I et brev til Admiralitetet af 10. april hedder det :

"I shall make my best way to join Lord Gardner (interimschef for "Western Squadron"), as an immediate accession of force may be of importance at this critical juncture." ⁽⁶⁰⁾

Han sendte endvidere underretning til Vestindien og til "Western Squadron.

På dette tidspunkt, var der ingen, hverken Nelson eller den britiske regering, der havde gennemskuet Napoleons plan. Det gjorde *Orde*. I et brev til Admiralitetet 2 dage senere hedder det:

"I am persuaded the enemy will not remain long in Cadiz, and I think the chances are great in favour of their destination being westward where by a sudden concentration of several detachments, Bonaparte may hope to gain a temporary superiority in the Channel, and availing himself of it to strike his enemy a mortal blow." ⁽⁶¹⁾

Nelsons forfølgelse

Den 9. april besluttede Nelson, der på dette tidspunkt befandt sig ud for den vestlige ende af Sicilien, og som stadig ikke havde efterretninger om den franske flåde, at gå mod vest. Den 18. april fik han af et handelsskib underretning om, at den franske flåde havde passeret Gibraltar Strædet, og i brev til Admiralitetet samme dato hedder det:

"...I have just received the account of the Enemy having passed the Straits the 8th of April. I am pursuing my route to the Westward and must be guided by what I hear when I get off Gibraltar. I shall leave Captain Capel with five Frigates and the Small Craft stationed at Malta to protect our Commerce, and to prevent the French sending Troops by sea..." ⁽⁶²⁾

Nelson havde besluttet at forlade Middelhavet. Samtidigt fremgår det, at han i videst muligt omfang søgte at beskytte britiske interesser i Middelhavet også efter, at han har forladt det. Da den franske flåde havde forladt Middelhavet, og da den spanske eskadre i Cartagena øjensynligt ikke var sejlklar, antog han, at den tilbageblevne fregateskadre var tilstrækkelig til varetagelse af denne opgave.

På grund af kraftig modvind fik Nelson først Gibraltar i sigte den 30. april, hvor han ankrede ved Tetuan i Marokko den 4. maj for at proviantere. På dette tidspunkt viste Nelson intet om den kombinerede flådes destination, men var tilbøjelig til at udelukke Vestindien til fordel for et angreb på Irland. I et brev af 19. april 1805 til Admiralitetet hedder det således:

"The Enemys Fleet having so very long ago passed the Straits, and formed a junction with some Spanish Ships from Cadiz, I think it my duty, which must be satisfactory to their Lordships, to know exactly my intentions. I have detached the Amazon to Lisbon for information, and I am proceeding off Cape St. Vincent as expeditiously as possible; and I hope the Amazon will join me there, or that I shall obtain some positive information of the destination of the Enemy. The circumstance of their having taken the Spanish Ships which were for sea, from Cadiz, satisfies my mind that they are not bound to the West Indies, (nor probably the Brazils;) but intend forming a junction with the Squadron at Ferrol, and pushing direct for Ireland or Brest, as I believe the French have Troops on board; therefore, if I receive no intelligence to do away my present belief, I shall proceed from Cape St. Vincent, and take my position fifty leagues West from Scilly, approaching that Island slowly, that I may not miss any Vessels sent

in search of the Squadron with orders. My reason for this position is, that it is equally easy to get to either the Fleet off Brest or to go to Ireland, should the Fleet be wanted at either station... ”⁽⁶³⁾

Nelson havde til agt at følge den traditionelle strategi, at falde tilbage for at støtte ”Western Squadron”. Den 5. maj bedrede vejret sig, og Nelson ankrede ved Gibraltar den 7. maj. Her skiftede Rear-Admiral Bickerton, der i Nelsons fravær skulle overtage kommandoen i Middelhavet, sit flag fra flagskibet *Royal Sovereign* til en fregat. Samme dags aften kunne Nelson forlade Gibraltar.

Den 10. maj havde Nelson modtaget nogenlunde sikre informationer om, at den kombinerede flådes destination var Vestindien, og han besluttede at forfølge den. I brev til Alexander Ball hedder det:

”My lot is cast, and I am going to the West Indies, where, although I am late yet chance may have given them a bad passage, and me a good one...”⁽⁶⁴⁾

Admiralitets dispositioner

Den britiske regering havde ikke nogen anelse om indholdet af Napoleons omfattende og indviklede plan. Den første meddelelse om, at den franske flåde havde forladt Middelhavet, fik man fra fregatten *Fisgard*, der lå i Gibraltar, da den franske flåde passerede Strædet. Chefen, Lord Kerr besluttede straks at gå til Kanalen for at underrette ”Western Squadron”. Den 15. april fik han kontakt med *Melampus* fra denne eskadre. *Melampus* underrettede herefter Vice-Admiral Calder, der blokerede Ferrol. Calder drog herefter omsorg for at underrette Admiral Gardner, der var interimchef for ”Western Squadron”, medens Cornwallis havde orlov, og han sørgede for at sende meddelelse til Plymouth, medens *Fisgard* fortsatte til Irland for at underrette admiralen i Cork. Admiralitetet vidste således allerede den 25. april, at den franske flåde havde forladt Middelhavet. Den 30. april modtog Admiralitetet fra briggen *Beagle*, der tilhørte Calders eskadre, mere detaljerede oplysninger om Villeneuves bevægelser. Disse sammen med Ordes vurdering af den franske plan, som man nu havde modtaget, førte til at Admiralitetet antog, at Villeneuve var på vej til Vestindien. Man vidste imidlertid ikke, hvad Vice-Admiral Nelson foretog sig, eller hvor han og Middelhavsflåden befandt sig. Sir Richard Strachan havde imidlertid meddelt Sir John Orde, at han mente, at Nelson var gået mod Ægypten, og denne antagelse accepterede Admiralitetet foreløbigt i mangel af andre oplysninger⁽⁶⁵⁾.

I London, hvor Lord Barham havde afløst Lord Melville som 1. Lord of Admiralty, vakte meddelelserne om, at Villeneuve havde forladt Middelhavet, og nu sammen med en del af den spanske eskadre i Cadiz sandsynligvis var på vej til Vestindien, stor furor. Den ovenfor omtalte konvoj med general Craigs ekspedition havde forladt Portsmouth den 19. april under eskorte af Rear-Admiral Knight med linieskibene *Queen* og *Dragon*. Da Orde havde forladt stationen ved Cadiz, var kæden af beskyttende eskadrer fra Ouessant til Gibraltar brudt, og konvojens eskorte ville næppe kunne yde nævneværdig modstand overfor den kombinerede flåde. Også i Middelhavet ville konvojen løbe stor risiko på grund af den spanske eskadre i Cartagena. Det blev derfor besluttet, at den, hvis det var muligt, skulle tilbagekaldes.

Et andet problem var risikoen for, at den kombinerede flåde ville angribe Jamaica. For at styrke forsvaret af denne ø, blev Sir Alexander Cochrane beordret til at koncentrere alle britiske flådestyrker i Vestindien, i alt 11 skibe, til forsvar af denne ø⁽⁶⁶⁾. Endeligt blev Viceadmiral Collingwood fra "Western Squadron" med 9 linieskibe beordret til Vestindien, med mindre han kunne konstatere, at Nelson allerede var afsejlet hertil. Hvis det var tilfældet skulle han genoptage blokaden af Cadiz og de derværende spanske skibe⁽⁶⁷⁾. Resultatet blev, at Collingwood blokerede Cadiz, men sendte 2 linieskibe til Vestindien for at styrke Nelson. Skibene nåede dog ikke frem før, Nelson forlod Vestindien.

Nelson og Villeneuve i Vestindien

Nelson, der nu var blevet underrettet om konvojen med Craigs ekspedition, afventede dennes ankomst for sikre den mod de resterende spanske skibe i Cadiz og den spanske eskadre i Cartagena. Han fik kontakt med konvojen ud for Kap St. Vincent den 11. maj og detacherede sin tredækker *Royal Sovereign* til at styrke Knights styrke mod Cartagena eskadren. Derefter sattes kursen mod Barbadoes, hvortil han ankom den 4. juni. Her stødte Rear-Admiral Cochrane til ham med linieskibene *Northumberland* og *Spartiate*, således at Nelsons eskadre nu udgjordes af 12 linieskibe.

Ved ankomsten til Barbadoes blev Nelson underrettet om, at General Brereton, kommandanten på St. Lucia, havde sikre efterretninger om, at den kombinerede flåde var observeret på en kurs, der ville føre den til Trinidad. Nelson havde ikke selv den store tiltro til oplysningerne, men fandt ikke at kunne sidde dem overhørig. I et brev af 4. juni til Admiralitetet hedder det således:

"I arrived off here at noon this day, where I found Rear-Admiral Cochrane in the Northumberland, and the Spartiate is just joining. I send you some letters of information, which the Rear-Admiral and Sir William Myers have received from Dominica and from St. Lucia. There is not a doubt in any of the Admirals or Generals minds, but that Tobago and Trinidad are the Enemys objects; and, although I am anxious in the extreme to get at their eighteen Sail of the Line, yet, as Sir William Myers has offered to embark himself with 2000 Troops, I cannot refuse such a handsome offer..." ⁽⁶⁸⁾

Kursen blev derfor straks sat syd på mod Trinidad, og skuffelsen var stor, da det viste sig, at efterretningerne havde bygget på fejltagelser. Nelson fulgte herefter sit eget instinkt og satte straks kurs nord på, hvor han ved passage af Barbadoes fik sikre underretninger om, at den kombinerede flåde den 2. juni endnu befandt sig ved Martinique ⁽⁶⁹⁾

Kort efter ankomsten til Martinique blev den kombinerede flåde forstærket af 2 lineskibe fra Rochefort skibe under Kontreadmiral Magon. Med fregatten *Didon* modtog Villeneuve nye ordrer fra Napoleon. Baggrunden var, at Napoleon efter flere forgæves forsøg havde opgivet håbet om, at Ganteaume kunne bryde ud fra Brest uden kamp med "Western Squadron". Villeneuve fik derfor nu ordre om kun at vente 30 dage efter ordrens modtagelse, hvorefter han skulle gå direkte til Ferrol, hvor han ville få yderligere ordre. I ventetiden skulle han operere mod de britiske kolonier og den britiske handel ⁽⁷⁰⁾. Villeneuves operationer mod kolonierne indskrænkede sig imidlertid til et angreb på den britiske ø-fæstning *HMS Diamond Rock* lidt syd for Martinique, der blev erobret den 2. juni. ⁽⁷¹⁾ Den 8. juni blev Villeneuve igennem erobringen af en britisk konvoj underrettet om Nelsons ankomst til Barbadoes. Under disse omstændigheder besluttede han straks at forlade Vestindien med kurs for Ferrol, idet eet af formålene med togtet til Vestindien var opnået. Middelhavsflåden var lokket væk fra europæiske farvande. Efter at have landsat tropper afsejlede den kombinerede flåde den 9. juni mod Europa.

Efter tilbagekomsten fra Trinidad fik Nelson underretning om, at den kombinerede flåde var set ved Guadeloupe, og Nelson, der frygtede et angreb på enten St. Kitts eller Antigua, satte kursen mod nord. Igennem oplysninger fra chefen for den skonnert, der havde eskorteret den erobrede konvoj, blev Nelson klar over, at den kombinerede flåde, der nu bestod af 20 skibe, var på vej tilbage til Europa, og at han kun var 3 dage efter den. Han besluttede straks at indlede forfølgelsen, men forinden sendte

Nelsons jagt på den franske admiral Villeneuve inden slaget ved Trafalgar 1805.

han briggen *Curieux* til England med underretning. Nelson fandt, at det var hans pligt først og fremmest at sikre Middelhavet, og satte derfor kursen mod Gibraltar, hvortil han ankom den 20. juli uden at have mødt den kombinerede flåde.

Lord Barhams dispositioner

På vej mod England indhentede *Curieux* den fransk/spanske flåde på en kurs, der tydede på, at bestemmelsesstedet var Ferrol. *Curieux* ankrede i Plymouth den 7. juli, og chefen tog straks diligence til London, hvor han ankom til Admiralitetet den 8. kort før midnat.

Så snart Lord Barham var blevet underrettet, traf han en række dispositioner med det formål at ødelægge den kombinerede flåde, inden den fik mulighed for at forene sig med eskadrerne i Ferrol og Brest. Da oplysningerne fra *Curieux* pegede på, at Villeneuve ville søge til Ferrol, besluttede Barham at hæve blokaden af Rochefort og forstærke Calders 6 linieskibe ved Ferrol med Rear-Admiral Sterlings 5. Samtidigt blev Calder beordret til at tage position vest for Kap Finisterre, og Cornwallis blev beordret til at krydse med "Western Squadron" mellem Kap Finisterre og Ouessant ⁽⁷²⁾. Dispositionerne indebar naturligvis en vis risiko for udbrud

af de hidtil blokerede styrker. Der er dog næppe tvivl om, at det var berettiget, at Barham i den givne situation løb denne risiko, som han ikke anså for overvældende. Det var da også kun Rochefort eskadren, der nu var under kommando af Kontreadmiral Allemand, der benyttede muligheden

(73)

Lord Barhams strategi virkede, idet Calder den 22. juli ca. 120 sømil nordvest for Kap Finisterre fik den kombinerede flåde i sigte.

Calders slag

Calders eskadre bestod af i alt 15 linieskibe, hvoraf 4 var 98ere, 1 på 80 kanoner, 9 var 74ere og 1 på 64 kanoner samt 2 fregatter, medens Villeneuves flåde bestod af i alt 20 linieskibe, hvoraf 1 på 90 kanoner, 5 var 80ere, 12 på 74 kanoner og 2 64ere, hvortil kom 7 fregatter⁽⁷⁴⁾. Den kombinerede flåde var styrkemæssigt overlegen, selvom de 4 britiske 98ere i nogen grad indskrænkede denne overlegenhed. Reelt var der næppe tale om noget større misforhold mellem styrkerne, når det tages i betragtning, at besætningerne på de spanske og franske skibe var udmattede med mange syge efter togtet til Vestindien, ligesom de britiske besætninger utvivlsomt var bedre uddannet og trænet.

Vejret var tåget og diset, da den kombinerede flåde kom i sigte, og det var det stadig, da slaget begyndte kl. 1715. Det betød, at det var vanskeligt at skelne signaler, hvorved manøvrering blev noget tilfældig. Resultatet var da også, at slaget udviklede sig til et melée, hvor skibene var spredt imellem hinanden. Kl. 2025 ville Calder afbryde kampen, men kun få skibe kunne se signalet, så først en time senere ebbede slaget ud. Resultatet var, at 2 spanske skibe, 80 kanoners skibet *San-Rafael* og 74eren *Firme* var erobret, medens 1 fransk og 3 spanske skibe var så medtagne, at de måtte igennem en længere reparation. Også flere af de britiske skibe var medtagne, 90eren *Windsor Castle* og 80 kanoners skibet *Malta* så meget, at de måtte sendes til England for at blive repareret.

Næste morgen lå de 2 flåder ca. 7 sømil fra hinanden, men ingen af dem tog skridt til at genoptage kampen. Den 24. juli om morgenen havde Calder fordel af vinden, og kunne have angrebet Villeneuve. I stedet bevogtede han sine 2 priser og de 2 beskadigede britiske linieskibe. I løbet af dagen trak de 2 flåder fra hinanden, og kl. 18 havde de ikke mere hinanden i sigte. Villeneuve opgav på grund af flådens tilstand at nå Ferrol, og søgte i stedet ind til Vigo.

Resultatet af slaget ved Finisterre vakte ikke begejstring i Storbritannien,

hvor såvel regering som befolkning efter Nelsons bedrifter ved Abukit og København krævede noget mere end erobring af 2 linieskibe. Kritikken førte til, at Calder måtte kræve at blive stillet for en krigsret for at rense sig. I sit forsvar sagde han bl.a.:

"Circumstanced as I was, it appeared to me to be impracticable to force the enemy to action with such advantage as would justify me, even if I had nothing to apprehend but the opposing squadron. But when I reflected that sixteen sail were at Ferrol, who might have come out to assistance of the combined fleet, orbe pushing to England, the invasion of which was an event daily expected, I felt by renewing the action I should run too great a hazard and put my fleet in a state of danger which I could not have been justified for doing. I therefore thought it best to keep my squadron together and not force the enemy to a second engagement..." (75)

Calder blev af krigsretten dømt til en reprimande, fordi han ikke den 24., hvor det var muligt, havde søgt at genoptage kampen og ødelægge eller beskadige den kombinerede flåde ⁽⁷⁶⁾. Calder havde ikke forstået, at det var Barhams mening, at han skulle ødelægge eller beskadige den kombinerede flåde, således at den blev sat ud af spillet, selvom hans egen eskadre derved måtte blive ødelagt. Som Nelson udtrykte det:

"He appears to have had the ships at Ferrol more in his head than the squadron in sight... He lays stress upon other considerations than fighting the enemys squadron, if he could have done it..." (77)

Napoleons aflysning af invasionen

Efter slaget gik Calder mod Kap Finisterre for evt. at forene sig med Nelson, som han regnede med ville søge mod nord. Da han ikke mødte Nelsons eskadre, genoptog han blokaden af Ferrol. Ved Gibraltar blev Nelson klar over, at Villeneuve havde haft kurs mod Ferrol og ikke mod Cadiz eller Gibraltar Strædet, hvorfor han hastede mod nord i håb om endnu at kunne afskære ham. Hans søgning var resultatløs, og den 15. august stødte han til Cornwallis ved Ouessant, hvor han efterlod det meste af eskadren, medens han selv med *Victory* fortsatte til Portsmouth, hvor han halede sit flag ned for at påbegynde den for længst bevilgede orlov.

Vigo var ikke en egnet base for Villeneuves flåde. Den 1. august blev Calder drevet bort fra Ferrol af en storm, og da Villeneuve erfarede, at adgangen til Ferrol var åben, forlagde han den kombinerede flåde hertil. Ved indsejlingen modtog han ordrer fra Napoleon om, at han ikke måtte gå ind til Ferrol, men skulle forene sig med eskadren der, og derefter gå til Brest

for at forene sig med Ganteaumes eskadre for at dække invasionsflotillen. Ordren kom for sent, idet den spanske del af flåden allerede var løbet ind til Ferrol, hvorfor Villeneuve ankrede i Corunna ⁽⁷⁸⁾.

Da den kombinerede flåde i Ferrol rådede over 29 spanske og franske linieskibe overfor Calders 9, besluttede han at hæve blokaden og falde tilbage på ”Western Squadron”. Han forenede sig med Cornwallis den 14. august ⁽⁷⁹⁾.

Den 13. august afsejlede Villeneuve med den kombinerede flåde, der nu var forstærket med 5 franske og 9 spanske linieskibe fra Ferrol. Målet var Brest, hvor han skulle forene sig med Ganteaume, men Cadiz var en mulighed, hvis han af den ene eller anden årsag ikke fandt det muligt at gå til Brest. I et brev denne dag til Admiral Decrès hedder det:

”I am to sail, but I don’t know what I shall do....I do not hesitate to say that I should be sorry to meet twenty of them. Our naval tactics are antiquated. We know nothing but how to place ourselves in line, and that is just what the enemy wants.” ⁽⁸⁰⁾

Hans tiltro til egen og flådens formåen var således ikke stor. Han stod først mod Kap Finisterre, hvor han håbede at støde til Rochefort eskadren under Allemand, der var brudt ud, da blokaden midlertidigt blev hævet, fordi Sterling blev beordret til at støtte Calder. Han sendte herefter fregatten *Didon* ud for at søge efter Allemands eskadre, men den blev erobret af den britiske fregat *Phoenix*. Derefter besluttede han at gå til Cadiz, hvor Collingwood med sine 3 linieskibe midlertidigt trak sig tilbage for overmagten.

Da Allemands eskadre forgæves havde ledt efter den kombinerede flåde, besluttede han at benytte sine skibe til et togt, hvor han med stor succes angreb den britiske handel. Eskadren havde herefter ikke direkte betydning for operationerne mod den kombinerede flåde ⁽⁸¹⁾.

På dette tidspunkt var Pitts bestræbelser på at skabe den 3. koalition mod Napoleon lykkedes, idet Østrig havde tiltrådt den britisk-russiske koalition, og Napoleon blev derfor nødt til at overveje operationer på det europæiske fastland mod Østrig, der forberedte en invasion i Tyrol, og mod Rusland. Den 22. august modtog han underretning om, at Villeneuve var gået til Cadiz. Han indså nu, at der ikke længere var nogen realistisk mulighed for at gennemføre invasionen i England, og besluttede fore-

løbigt at opgive den. Den 25. august meddelte han sin udenrigsminister, Talleyrand at invasionen definitivt var opgivet, og dagen efter fik stabschefen, Marskal Berthier ordre til at bryde lejren ved Boulogne og forberede hærens marchordre ⁽⁸²⁾.

Det var derfor ikke slaget ved Trafalgar, der afværgede den truende invasion, men de besluttsomme dispositioner, som den aldrende Lord Barham foretog på grundlag af Commander Bettesworths efterretninger om den kombinerede flådes forestående tilbagevenden til europæiske farvande. På den måde blev det mislykkede slag ved Kap Finisterre alligevel en strategisk triumf.

Optakten til Trafalgar

Den 2. september 1805 ankom chefen for fregatten *Euryalus*, Captain Blackwood til Admiralitetet med meddelelse fra Admiral Collingwood om, at den kombinerede flåde var løbet ind til Cadiz, hvor Villeneuve nu disponerede over i alt 35 lineskibe. Regeringen besluttede, at den kombinerede flåde enten skulle ødelægges eller spærres inde i Cadiz, og beordrede Cornwallis til at detachere Viceadmiral Calder med 20 lineskibe for at styrke Collingwood. Han havde dog allerede foruddiskonteret denne ordre, idet han den 17. august, da han fik underretning om, at Villeneuve havde forladt Ferrol, straks havde sendt Viceadmiral Calder med 20 lineskibe mod Ferrol for at finde den kombinerede flåde. Calder havde ordre til at gå til Cadiz, hvis han antog, at det var Villeneuves bestemmelsessted ⁽⁸³⁾. Cornwallis løb også i denne situation en risiko, idet afgivelsen af de 20 lineskibe betød, at han kun havde 17 skibe til blokaden af Brest eskadren. Der var dog også i dette tilfælde tale om en kalkuleret risiko, idet han anså risikoen for et udbrud fra Brest for ringe. Skulle det imidlertid ske, ville hans 15 skibe under alle omstændigheder kunne tilrede de franske skibe så slemt, at de ikke ville have nogen mulighed for at volde yderligere skade.

Samtidigt besluttedes det at kalde Nelson tilbage fra orlov med henblik på hurtigst muligt igen at overtage kommandoen over Middelhavsflåden med station ud for Cadiz. Den 9. september forlod Nelson Portsmouth i 100 kanoners skibet *Victory* med kurs mod Cadiz, hvor han stødte til Middelhavsflåden den 28. september.

Umiddelbart efter sin ankomst besluttede Nelson at ændre den af Collingwood anvendte tætte blokade af Cadiz til en mere åben blokade. Han anbragte sin hovedstyrke ca. 40 – 50 sømil vest for Cadiz, medens Cadiz blev observeret af fregateskadren under kommando af Captain Black-

wood. Til at holde forbindelse mellem hovedstyrken og fregateskaden placerede han 3 – 4 linieskibe under kommando af Captain Duff i linieskibet *Mars* ca. 15 sømil vest for Cadiz. Baggrunden for ændringen af den hidtidige blokademetode var, at Nelson, der foretrak et afgørende slag frem for en langvarig blokade, håbede, at det herved ville være muligt at lokke den kombinerede flåde til at sejle. Med de forstærkninger, der efterhånden var stødt til flåden, rådede Nelson over i alt 33 linieskibe. Det var imidlertid nødvendigt regelmæssigt at sende 5 – 6 skibe til Gibraltar og Tetuan for at proviantere, hvortil kom, at Nelson, imod Admiralitetets ordre, tillod, at Calder, der skulle til England i anledning af den krigsret, som han havde begæret, sejlede hjem i sit flagskib, 100 kanoners skibet *Prince of Wales*. På dagen for slaget ved Trafalgar rådede han derfor kun over 27 skibe.

Da Napoleon havde opgivet invasionen, besluttede han at anvende den kombinerede flåde til operationer i Middelhavet. Villeneuve fik ordre til at indskibe en troppestykke, skulle landsættes på den syditalienske kyst, hvor den skulle forstærke St. Cyr's styrke i Calabrien. Derefter skulle han erobre det britiske linieskib *Excellent*, der var stationeret i Neapel samt en russisk fregat, der krydsede i bugten ved Neapel. Han skulle dernæst søge at ødelægge General Craigs ekspeditionskorps, inden det nåede Malta, hvorefter han skulle løbe ind til Toulon ⁽⁸⁴⁾. Villeneuve modtog denne ordre den 26. september. Dagen efter udstedelse af denne ordre besluttede Napoleon, der var utilfreds med Villeneuves hidtidige indsats, at erstatte ham med Admiral Rosilly. Ordren skulle imidlertid overbringes til Villeneuve af Rosilly, der samtidigt skulle beordre Villeneuve til Paris, hvor han skulle stå til regnskab for sine handlinger eller undladelser af samme ⁽⁸⁵⁾.

Nelsons taktiske oplæg

Nelsons meget offensive indstilling fremgår meget tydeligt af indledningen til den plan, som han udarbejdede under forfølgelsen af den kombinerede flåde til Vestindien. Det hedder her:

"The business of an English Commander-in-Chief being first to bring an Enemys Fleet to Battle, on the most advantageous terms to himself, (I mean that of laying his Ships close on board the Enemy, as expeditiously as possible;) and secondly, to continue them there, without separating, until the business is decided...." ⁽⁸⁶⁾

Principperne bag Nelsons taktik ved Trafalgar kom også til udtryk i en udtalelse til en af hans tidligere skibschefer, Captain Keats få dage før,

han gik ombord i *Victory*. Det hed her:

"No day can be long enough to arrange a couple of Fleets and fight a decisive Battle according to the old system. When we meet them, for meet them we shall, I'll tell you how I shall fight them. I shall form the Fleet into three Divisions in three Lines. One Division shall be composed of twelve or fourteen of the fastest two-decked Ships, which I shall keep always to windward or in a situation of advantage, and I shall put them under an Officer who, I am sure, will employ them in the manner I wish, if possible. I consider it will always be in my power to throw them into Battle in any part I may choose; but if circumstances prevent their being carried against the Enemy where I desire, I shall feel certain he will employ them effectually, and, perhaps, in a more advantageous manner than if he could have followed my orders. With the remaining part of the Fleet formed in two Lines, I shall go at them at once, if I can, about one third of their Line from their leading Ship."

På et spørgsmål til Keats om, hvad han syntes om planen, svarede han selv:

"But I will tell you what I think of it. I think it will surprise and confound the Enemy. They won't know what I am about. It will bring forward a pell-mell battle, and that is what I want."⁽⁸⁷⁾

Så snart han havde sluttet sig til flåden ud for Cadiz, holdt han flere sammenkomster med skibscheferne, hvor denne taktik blev gennemgået, og den 9. oktober udstedte han et hemmeligt memorandum, hvori hans ideer var nedfældet. Heri hedder det:

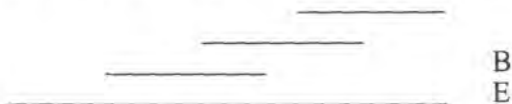
"Thinking it almost impossible to bring a Fleet of forty sail of the Line into a Line of Battle in variable winds, thick weather, and other circumstances which must occur, without such a loss of time that the opportunity would probably be lost bringing the Enemy to Battle in such a manner as to make the business decisive, I have therefore made up my mind to keep the Fleet in that position of sailing (with the exception of the First and Second in Command) that the Order of Sailing is to be the Order of Battle, placing the Fleet in two Lines of sixteen Ships each, with the Advanced Squadron of eight of the fastest sailing Two-decked Ships, which will always make, if wanted, a Line of twenty-four Sail, on whatever Line the Commander-in-Chief may direct.

The Second in Command will, after my intentions are made known to him, have the entire direction of his Line to make the attack upon the Enemy,

and to follow up the blow until they are captured or destroyed."

Derefter følger planerne for angreb, hvis den fjendtlige flåde befinder sig til luvart. I slaget ved Trafalgar havde Nelson luven, og om angrebet i denne situation hedder det:

"Of the intended attack from to windward, the Enemy in Line of Battle ready to receive an attack,

The divisions of the British Fleet will be brought nearly within gun shot of the Enemys Centre. The signal will most probably then be made for the Lee Line to bear up together, to set all their sails, even steering sails, in order to get as quickly as possible to the Enemys Line, and to cut through, beginning from the 12 Ship from the Enemys Rear: Some Ships may not get through their exact place, but they will always be at hand to assist their friends;....the entire management of the Lee Line, after the intentions of the Commander-in-Chief, is signified, is intended to be left to the judgement of the Admiral commanding that Line.

The remainder of the Enemys Fleet, 34 Sail, are to be left to the management of the Commander-in-Chief, who will endeavour to take care that the movements of the Second in Command are as little interrupted as is possible." ⁽⁸⁸⁾

Den 21. oktober rådede Nelson ikke over det antal skibe, som forudsættes i planen, hvorfor den 3. linie, bestående af de 8 hurtigt sejlene linieskibe, ikke blev etableret. I øvrigt er den meget høje grad af selvstændighed, der tillægges flådens næstkommanderende, Vice-Admiral Collingwood, karakteristisk for planen. Det er også klart, at det var Nelsons mening, at angribe den kombinerede flådes centrum og arrieregarde, således at avantgarden ikke straks fik betydning. Endeligt fremgår det, at Nelson ønskede at opnå sit "pell-mell" slag hurtigst muligt, jf. den usædvanlige ordre om fuld sejlføring under angrebet.

Det fremgår både af udtalelsen til Keats og af hans memorandum, at han i modsætning til Calder forstod, at det kommende slag skulle være "decisive". Hvad Nelson forstod ved dette begreb, fremgår af et brev af 6. oktober til vennen, Georg Rose, hvori det bl.a. hedder:

"...I have not the very smallest doubt but that a very few days, almost hours, will put us in Battle; the success no man can ensure, but the fighting them, if they are to be got at, I pledge myself, and if the force arrive which is intended, I am very, very, very anxious for its arrival, for the thing will be done if a few more days elapse; and I want for the sake of our Country that it should be done so effectually as to have nothing to wish for; and what will signify the force the day after the Battle? It is, as Mr. Pitt knows, annihilation (min udh.) that the Country wants, and not merely a splendid Victory of twenty-three to thirty-six, - honourable to the parties concerned, but absolutely useless in the extended scale to bring Buonaparte to his marrow-bones; numbers can only annihilate." ⁽⁸⁹⁾

Villeneuve var dog forberedt på, at Nelson ville bruge en anden taktik end den sædvanlige. I hans ordre til den kombinerede flåde af 21. oktober hedder det således:

"The enemy will not confine himself to forming on a line of battle with our own and engaging us in an artillery duel, in which success is frequently with the more skillful but always with the more fortunate; he will endeavour to envelope our rear, to break through our line and to direct his ships in groups upon such of ours as he shall have cut off, so as to surround them and defeat them." ⁽⁹⁰⁾

Han gav imidlertid ikke i sin ordre nogen anvisning på, hvorledes Nelsons taktik skulle imødegås.

Slaget ved Trafalgar

Villeneuve forelagde den 1. oktober Napoleons ordre om at gå til Middelhavet for et råd, der bestod af samtlige flagmænd og de ældste skibschefer. Det besluttedes, at man ikke ville sejle med det samme, men i stedet afvente en gunstig lejlighed. Kort efter hørte Villeneuve rygter om, at Rosily skulle afløse ham. Han havde samtidigt fået efterretninger om, at Nelsons flåde var svækket, fordi 6 linieskibe under Rear-Admiral Louis var gået til Gibraltar for at fylde vand og proviantere, og at tre-dækkeren *Prince of Wales* var sejlet til England med Vice-Admiral Calder, og han besluttede derfor at benytte lejligheden til at sejle ⁽⁹¹⁾.

Den 19. oktober kl. 0930 signalerede *Mars*, et af de britiske linieskibe, der udgjorde bindeleddet mellem fregatterne og hovedflåden, at fjenden stod ud af havnen, og Nelson satte straks signal for "General Chase", og flåden satte kurs mod Gibraltar Strædet for at spærre vejen for den kombinerede flåde. På grund af den lette vind lykkedes det kun nogle få ski-

be at forlade Cadiz den 19., og resten af den kombinerede flåde kom først ud den 20., hvor den tog kurs mod Gibraltar Strædet.

Nelson, der fra sine fregatter havde fået underretning om fjendens bevægelser, fik ved daggry den 21. oktober den kombinerede flåde i sigte mod øst. Den havde kurs mod syd, og var allerede formeret i slaglinie. Kort efter vendte den og satte kursen mod nord. Nelson beordrede nu flåden, der på grund af den tidligere ordre om "General Chase" var noget spredt, til at overgå til sædvanlig marchorden i 2 kolonner, og han gav ordre til at overgå til "klart skib". På grund af den svage vind ville det dog vare flere timer, før de 2 flåder kom i kontakt med hinanden.

Den kombinerede flåde bestod af i alt 33 lineskibe, hvoraf 3 spanske 3-dækkere (130, 122 og 112 kanoner), 2 på 90 kanoner, 10 på 80 og 17 på 74 kanoner samt et 64 kanoners skib. Den britiske flåde bestod af 27 skibe, hvoraf 3 på 100 kanoner, 4 på 98 og 1 på 80 kanoner, 16 på 74 og 3 på 64 kanoner ⁽⁹²⁾.

Den bærende ide i Nelsons taktik var at isolere en del af den fjendtlige styrke og først nedkæmpe den. I det ovenfor citerede memorandum hedder det således:

"The whole impression of the British Fleet must be to overpower from two or three Ships a-head of their Commander-in-Chief, supposed to be in the Centre, to the Rear of their Fleet. I will suppose twenty sail of the Enemy's Line to be untouched, it must be some time before they could perform a manoeuvre to bring their force compact to attack any part of the British Fleet engaged, or to succour their own Ships, which indeed would be impossible without mixing with the Ships engaged.

Something must be left to chance; nothing is sure in a Sea Fight beyond all others. Shot will carry away the masts and yards of friends as well as foes; but I look with confidence to a Victory before the Van of the Enemy could succour their Rear, and then the British Fleet would most of them be ready to receive their twenty Sail of the Line, or to pursue them, should they endeavour to make off." ⁽⁹³⁾

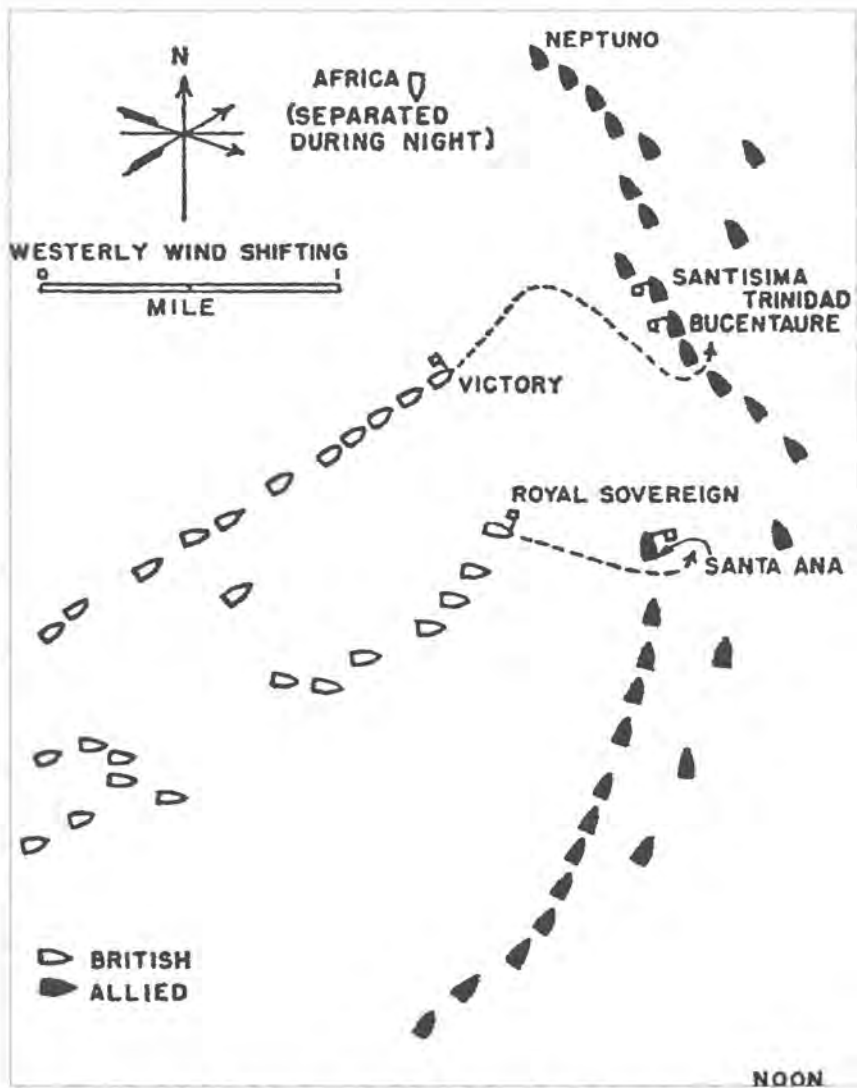
Den kombinerede flåde var som nævnt formeret i slaglinie, der imidlertid på grund af diverse manøvrer i nattens og morgenens løb var blevet noget uordentlig. Linien var nærmest konveks, og samtidigt overlappede skibene hinanden, således at linien sine steder var både 2 og 3 skibe dyb.

I sit memorandum forudsatte Nelson, at den britiske flådes kolonner skulle nærme sig den fjendtlige slaglinie på parallel kurs, således at man var på skudhold, før angrebet sattes ind ved, at skibene vendte mod den fjendtlige linie i frontorden, således at linien blev gennembrudt flere steder. I stedet forærede han nu ved med sine 2 kolonner at angribe i kølvandsorden og med kurs vinkelret på den fjendtlige linie sin modstander alle admiralers ønskeposition, idet den kombinerede flåde kunne beskydde de britiske linier langskibs, medens de nærmede sig. Den under angrebet anvendte taktik har været kritiseret ⁽⁹⁴⁾. Der dog næppe tvivl om, at Nelson, der ønskede at frembringe det ønskede melée så hurtigt som muligt, anså risikoen for begrænset på grund af de franske og spanske besætningers manglende uddannelse og træning, ligesom den usædvanlige sejlføring under angrebet forkortede det tidsrum, hvor flåden ville blive udsat for langskibs beskydning.

Den nordlige og luv britiske linie blev anført af Nelson i 100-kanoners skibet *Victory*, der fulgtes af 98erne *Téméraire* og *Neptune*, hvorved linien blev tilført ekstra stor gennembrudskraft. Linien bestod af i alt 12 skibe. Den sydlige og læ linie blev anført af Collingwood, der havde skiftet sit flag til det nyistandsatte 100-kanoners skib *Royal Sovereign*. Denne linie bestod af i alt 15 skibe. Collingwoods 3 skibe på 98 kanoner var anbragt længere tilbage i linien, fordi de var temmelig langsomme.

Ved middagstid kunne det franske skib *Fougueux* åbne ild mod den hurtigt sejlende *Royal Sovereign*, der var langt foran resten af sin linie, og 10 minutter senere brød *Royal Sovereign* gennem den fjendtlige linie agten for det spanske *Santa Anna*, der blev beskudt langskibs. Først 20 minutter senere nåede *Victory* den fjendtlige linie. Slaget udviklede sig nu hurtigt til et melée, hvor den britiske artilleriild var særdeles effektiv, ligesom de britiske skibe var bedre til at understøtte hinanden end de spanske og franske skibe. Begge flåder led meget under beskydningen, således var såvel *Victory* som *Royal Sovereign* mere eller mindre masteløse, da slaget sluttede. Efterhånden fik den britiske flåde overtaget, og de fjendtlige skibe begyndte at stryge., herunder Villeneuves flagskib *Bucentaure*, der også var afmastet.

Nelsons vurdering af, at det ville tage lang tid før den kombinerede flådes avantgarde kunne gribe ind i slaget, viste sig at være rigtig. Først på et meget sent tidspunkt, hvor slaget faktisk var afgjort, søgte Kontre-admiral Dumanoir uden held at gribe ind i slaget, hvorefter han med 4

Principskitse over flådernes bevægelser under slaget ved Trafalgar 21. oktober 1805.

linieskibe stod syd på. Resterne af den kombinerede flåde forenede sig med den spanske Admiral Gravina i *Principe de Asturias* og nåede ind til Cadiz.

Den britiske flåde havde, selv om den havde haft store personelle tab, bl.a. Lord Nelson, ikke mistet nogen skibe, selvom flere var hårdt medtagne, meden den kombinerede flåde havde mistet 18 skibe. Villeneuves nederlag var således totalt.

Den 23. august forsøgte den ældste franske skibschef, Captain Cosmao-Kerjulien med 5 linieskibe og 5 fregatter at tilbageerobre nogle af de tagne franske og spanske skibe. Det lykkedes at generobre de spanske *Santa Anna* og *Neptuno*, der begge blev bragt ind til Cadiz. Vejret var imidlertid blevet forværret, og man mistede ved forlis yderligere 4 skibe ⁽⁹⁵⁾.

Dumanoirs 4 skibe blev erobret nogle dage senere af Sir John Strachans eskadre, der jagede Kontreadmiral Allemands eskadre ⁽⁹⁶⁾.

Trafalgars betydning

Trafalgar vandt ikke krigen for Storbritannien eller dets allierede. Tværtimod betød Napoleons sejr kort efter ved Ulm og Austerlitz, at den med møjle tilvejebragte 3. koalition faldt fra hinanden. Trafalgar betød heller ikke, at de franske og spanske flåder ophørte med at eksistere. Tværtimod blev den franske flåde de næste år øget og udbygget. Men sejren betød, at de franske og spanske flåders moral havde lidt et afgørende knæk, og at deres virksomhed fremover var begrænset til sporadisk handelskrig mod Storbritannien. Der var ikke længere fare for invasion i England, og Storbritannien bevarede i resten af krigen, det totale søherredømme, der gav det mulighed for at finansiere nye koalitioner mod Frankrig og at yde støtte til det spanske oprør, der brød ud få år senere, og som var en stærkt medvirkende årsag til Napoleons endelige nederlag. Det totale britiske søherredømme fortsatte efter krigen, og blev grundlaget for 1800-tallets *Pax Britanica*, hvor Royal Navy i et århundrede var verdenshavens effektive politibetjent.

Noter

Følgende litteratur er benyttet under udarbejdelse af artiklen: Halfdan Barfod: England blev Verdensmagt, 1947, Ernle Bradford: Nelson, the Essential Hero, 1979, Geoffrey Callender: The Story of HMS Victory, 1929, samme: The Naval Side of British History, 1943, Sir Jullian Corbett: The Campaign of Trafalgar, vol. I og II, R. Gardiner (ed): The Campaign of Trafalgar 1803 – 1805, 1997, Roy Hattlesley: Nelson, 1996, Richard Hough: Fighting Ships, 1969, David Howard: Trafalgar, 1969, Stephen & David Howard: Nelson, The immortal Memory, 1988, Bernhardt: Naval Warfare in the Age of Sail, 2001, W.M. James: The Naval History of Great Britain during the French Revolution and Napoleonic Wars, vol 2,3 og 4, genoptryk, 2002, E. Jenkins: A History of the French Navy, 1973, P. Kemp: History of the Royal Navy, 1969, Paul Kennedy: The Rise and Fall of British Naval Mastery, 1991, W. Koenig: Epic Sea Battles, 1973, J.K. Laughton: Letters and Dispatches of Horatio, Viscount Nelson, 1886, Steven E. Maffeo: Most Secret and Confidential. Intelligence in the Age of Nelson, 2000, Mahan: The Life of Nelson, genoptryk, 2001, samme: The Influence of Sea Power upon the French Revolution and Empire, vol. II, 1893, René Maine, Trafalgar, Napoleons Naval Waterloo, 1957, G.J. Marcus: A Naval History of England, vol. 2, 1971, Roger Morris: Nelson, the Life and Letters of an Hero, 1996, Jacques Mordal: Twenty-five y Centuries of Sea Warfare, 1973, Nicolas: The Dispatches and Letters of Lord Nelson, vol. V, VI og VII, genoptryk, 197-98, Carola Oman: Nelson, 1967, Tom Pocock: Horatio Nelson, 1988, Leon Ortzen: Guns at Sea, 1976, Dudley Pope: England Expects, 1998, G. Northcote Parkinson: Britannia Rules, 1987, Alan Schom: Trafalgar, 1990, Robert Southey, The Life of Horatio Lord Nelson, 1910, Brian Tunstall: Naval Warfare in the Age of Sail, 2001, J. Terraine: Trafalgar, 1998, Nicholas Tracy (ed): The Naval Chronicle, The Contemporary Record of the Royal Navy at War, consolidated edition, vol. 2, 3 og 4, 1999, samme: Nelsons Battles, 2001, Oliver Warner: Great Sea Battles, 1981, samme: Nelsons Battles, 2003, David Walder: Nelson, 1978, Clennell Wilkinson: Nelson, dansk udg., Edgar Vincent: Nelson, Love and Fame, 2003.

1. Om mere udførlige beskrivelser af slaget se f.eks. James 4 pag. 23 ff., Gardiner pag. 144 ff. og Mahan, Nelson pag. 713 ff.
2. Se f.eks. Mahan, Influence pag. 91 ff., Gardiner pag. 10 og 22. ff., Terraine pag. 11 og Schom pag. 13.
3. Marcus pag. 216.
4. Se f.eks. Gardiner pag. 10 og James, vol. 3 pag. 178.
5. Se f.eks. Warner, Nelsons Battles pag. 152 ff. og Mahan, Influence pag. 118 ff.
6. Terraine pag. 25.
7. Mahan, Influence pag. 123 f.
8. Naval Chronicle, vol. II pag. 301.
9. ibidem pag. 301 f., James vol. 3 pag. 177 og 232, Gardiner pag. 69 ff.
10. James vol. 3 pag. 177.
11. Se den fulde ordlyd af Nelsons instruks i Nicolas vol. V pag. 68 ff.
12. Nicolas vol. VI pag. 67.
13. Se. f.eks. Nicolas vol. V pag. 121 og 137 (breve til St. Vincent), ibidem pag. 173 (Addington), 180 (brev til Admiralitet), og 203 f. (Alexander Ball).
14. Nicolas vol. V pag. 174 og 277 f. (breve til Addington) og James vol. 3 pag. 184 f.
15. Se f.eks. Koenig pag. 38.
16. Terraine pag. 12.
17. Ibidem pag. 12 ff. og Mahan, Influence pag. 112 ff. og S. Howarth pag. 285.
18. Se f.eks. Mahan, Influence pag. 116 f.
19. Gardiner pag. 64 f., Terraine pag. 17 ff. og James vol. 3 pag. 218 f.
20. Gardiner pag. 10 f. og 64, Terraine pag. 18 og Callender, Naval History pag. 207.
21. Se nedenfor vedr. de forskellige planer samt. Tracey pag. 161 f.
22. Gardiner pag. 11.
23. Marcus pag. 229.
24. Se om invasionsforsvaret f. eks. Gardiner pag. 58 ff. og 76 ff.
25. Ibidem.
26. Terraine pag. 14 f.
27. James vol. 3. pag. 239, Mahan, Influence pag. 124 f. og 130, Gardiner pag. 109.
28. f.eks. Gardiner pag. 96 ff.
29. Nicolas vol. V pag. 309.
30. Ibidem pag. 374.
31. Ibidem pag. 388.
32. Ibidem pag. 411.
33. Gardiner pag. 109.
34. Tracey pag. 161, Jenkins pag. 247, James vol. 3 pag. 241, Mahan, Influence pag. 130 f.
35. Gardiner pag. 92.
36. Ibidem pag. 93.
37. Mahan, Influence pag. 131 ff.
38. Ibidem, Mordal pag. 186.
39. f.eks. Warner pag. 157, Mordal pag. 186, Mahan, Influence pag. 141.
40. Gardiner pag. 112 ff., Terraine pag. 56.
41. Gardiner pag. 113.
42. Ibidem pag. 117 ff., Warner

- pag. 154 ff.
43. Nicolas vol. VI pag. 327.
44. Ibidem pag. 332 f.
45. Ibidem pag. 334.
46. Terraine pag. 58.
47. Se f.eks. Terraine pag. 58 f.
48. Ibidem
49. Nicolas vol. VI pag. 341.
50. Gardiner pag. 110, Mahan, Influence pag. 133 ff.
51. Mahan, Influence pag. 134 ff.
52. Gardiner pag. 110 ff.
53. Se f.eks. Warner pag. 154.
54. Gardiner pag. 93, Warner pag. 130 f., Tracey pag. 161.
55. Mahan, Influence pag. 141.
56. Warner pag. 157.
57. Nicolas vol. VI pag. 357.
58. Ibidem pag. 396.
59. Ibidem pag. 397.
60. Terraine pag. 70 f.
61. Ibidem pag. 71.
62. Nicolas vol. VI pag. 408.
63. Ibidem pag. 411 F.
64. Ibidem pag. 431.
65. Warner pag. 162.
66. Ibidem.
67. Terraine pag. 88 f.
68. Nicolas vol. VI pag. 445 f.
69. Warner pag. 165.
70. Terraine pag. 79, Mahan, Influence pag. 154.
71. Gardiner pag. 39, Chefen for klippefæstningen HMS Diamond Rock var den fra det senere britiske forsvar af øen Anholt i 1809 kendte Com-mander Maurice.
72. Warner pag. 166, Terraine pag. 190 f., Tracey pag. 163, Mahan, Influence pag. 168 ff., Koenig pag. 42.
73. Gardiner pag. 95, Warner pag. 181. Mahan, Influence pag. 175.
74. Gardiner pag. 127 ff.
75. Chronicle vol. III pag. 166.
76. Ibidem pag. 170, Warner pag. 167.
77. Tracey pag. 163.
78. Ibidem pag. 164.
79. James vol. 4 pag. 15.
80. Terraine pag. 118.
81. Mahan, Influence pag. 175, Warner pag. 166 og 168.
82. Tracey pag. 165, Terraine pag. 120.
83. Mahan, Influence pag. 176, Tracey pag. 166, Gardiner pag. 130.
84. Mahan, Influence pag. 185, Terraine pag. 132.
85. Terraine pag. 132 f.
86. Nicolas vol. VII pag. 443.
87. Tracey pag. 187.
88. Nicolas vol. VII pag. 89 ff.
89. Ibidem pag. 80.
90. Gardiner pag. 131, Tracey pag. 180.
91. Gardiner pag. 132, Tracey pag. 169, Warner pag. 181 f.
92. Nicolas vol. VII pag. 142 f., Tracey pag. 179.
93. Nicolas vol. VII pag. 90.
94. Koenig pag. 46, Terraine pag. 164, Tracey pag. 178 og 209 f.
95. Warner pag. 226, jenjins pag. 263, Terraine pag., 160.
96. Terraine pag. 161, Warner pag. 231 ff., James vol. 4 pag. 108 ff.

NEKROLOGER

Jørgen Bendix Pranov

(1646) Jørgen Bendix Pranov blev født 1. august 1924 i København som søn af bogholder Edward Alfred Pranov og hustru Dagmar Marie født Nielsen.

Efter studentereksamen fra Maribo Gymnasium mødte han på Holmen 1. juli 1943 og blev antaget som søkadetlærling. Uddannelsen i Søværnet startede med en måneds eksercerskole på Holmen, hvorpå han blev udkommanderet med inspektionsskibet INGOLF, og om bord i dette skib oplevede begivenhederne den 29. august 1943. Efter internering først i Taarnborglejren ved Korsør og derefter på Sundpark Skole på Amager deltog han i "Det civile Navigationskursus", der i november samme år etableredes på Handelshøjskolen i København med det formål at fortsætte den civile del af kadetternes uddannelse. Dette kursus blev i september 1944 afbrudt på grund af øget tysk interesse for gruppen af vordende søofficerer, der ikke uden grund opfattedes som en latent risiko og et kvalificeret tilskud til modstandsbevægelsen. Kadetkorpset gik derefter under jorden. Jørgen Pranov blev trods sin unge alder gruppefører i HOLGER DANSKE, hvor han under søløjtnant Ebbe Wolfhagens kommando deltog i en række aktioner, bl.a. angrebet i efteråret 1944 på Sommerkorpsets uddannelseslejr på Lundtoftesletten. Han blev den 27. februar 1945 såret under flugtforsøg fra sin dækadresse, anholdt af tyskerne og tilbragte resten af krigen i Vestre Fængsels tyske afdeling. Han efterlod sig en stor blodpøl, og vi, hans klassekammerater, troede først, at han var død.

Uddannelsen til søofficer blev genoptaget i august 1945. I oktober 1948 udnævntes han til søløjtnant II med tjenestealder fra 1. oktober 1947. 1948-1949 var han udkommanderet med torpedobådene HUITFELDT og WILLEMOS. Fra oktober 1949 til september 1951 tjenstgjorde han ved Søartilleriet og gennemgik herunder Foreign Officers Long Gunnery Course på HMS EXCELLENT ved Portsmouth samt Fire Control Course på USN Gunnery Officers Ordnance School i Washington DC. I 1952 sejlede han som artilleriofficer i WILLEMOES og var derpå i årene 1952-1958 ved Søartilleriets materielsektion, fra 1953 som kaptajnløjtnant. Han gennemgik herunder i årene 1955-1957 i Sverige det fornemme Sjökrigshögskolens artillerikursus. 1958-1959 var han udkommande-

ret som artilleriofficer i depotskibet ÆGIR. 1959-1963 forrettede han atter tjeneste ved Søartilleriet, hvor hans store våbentekniske viden specielt udnyttedes på ildledelsesområdet. Han udnævntes til orlogskaptajn i 1960. 1963-1966 fulgte tjeneste ved H.Q. Allied Naval Forces Baltic Approaches i Kiel-Holtenau og i 1966-1967 udkommando som næstkommanderende i depotskibet ÆGIR. 1967-1969 var Jørgen Pranov chef for 2. fregatdivision og korvetterne DIANA og FLORA og 1969-1970 chef for Langelands Marinestrikt og Langelandsfort. Han udnævntes til kommandørkaptajn i 1968. 1970-1974 indgik han i Marinestaben, hvorefter fulgte et ophold 1974-1975 på Nato Defence College i Rom. 1975 var han chef for Minelæggerskadren og i 1975-1976 chef for undervandsbådseskadren. 1976-1979 vendte han tilbage til NATO som Assistant Chief of Staff Logistics and Administration i H.Q. Baltic Approaches, Karup med midlertidig grad som kommandør. Udnævnelsen til kommandør fulgte i 1977. I årene 1979-1983 var han chef for Grønlands Kommando med midlertidig grad som kontreadmiral og 1983-1985 Marinehjemmeværnsinspektør. Han tog sin afsked i 1985 og var medlem af Sø- og Handelsretten 1986-1989.

Jørgen Pranov var et overordentligt velbegavet menneske og også en mand med faste, under tiden kontroversielle, meninger. Under krigen viste han som ung mand en betydelig grad af mod og mandshjerte, og gennem de mange år som søofficer udviste han en høj grad af flid og pligtopfyldelse. Hans indsats var alsidig; men vi, hans gamle kadetkammerater, mindes ham først og fremmest som en dygtig artilleriofficer og en god ven. Hans kærlighed til Marinen var stor, og han fulgte også efter sin afsked med interesse flådens udvikling og fastholdt kontakten og venskabet med gamle kolleger blandt andet gennem trofast deltagelse i "Mimreklubbens" aktiviteter, lige til sygdom bandt ham i hjemmet. Han blev den 20. marts 1948 gift med sygeplejerske Hanne G. Andersen. Han døde natten mellem den 4. og 5. maj 2005 og blev bisat fra Humlebæk Kirke, og hans urne blev nedsat på Humlebæk Kirkegård.

(1643)

Erik Dahlerup

(1603) Orlogskaptajn Erik Dahlerup blev født den 29. december 1919 i Paris som søn af Grosserer, forfatter og sproglærer Knud Dahlerup og hustru Kirsten, f. Ægidius. Han boede sine første 15 år i Frankrig og kom først til Danmark, da han skulle i gymnasiet.

Han blev gift i 1946 i Sct. Ansgars Kirke i København med Tine Bodil Kamp.

Dahlerup blev kadet i 1940 og hans klasse kom fra kadettogtet i 1943 hjem på Holmen for at blive udnævnt, hvilket blev forhindret af begivenhederne den 29. august. Efter frigivelsen fra interneringen blev Dahlerup af den illegale marinestab engageret i efterretningsvirksomhed i Jylland i forbindelse med det tyske fæstningsbyggeri på den jyske vestkyst. Her blev han i Esbjergområdet arresteret under mistanke for efterretningsvirksomhed, men det lykkedes ham at gøre rede for årsagen til hans tilstedeværelse, og han blev atter frigivet.

Herefter blev hans operationsområde forlagt til fæstningsbyggeriet i Hirtshalsområdet, hvor han var så uheldig i september 1944 at møde den samme tyske sikkerhedsrepræsentant, som havde arresteret ham i Esbjerg. Nu gjaldt ingen bortforklaringer, og Dahlerup blev fængslet først i Aalborg, derefter overført til Vestre Fængsel og KZ-lejre i Neuengamme og Meppen. Gestapos efterforskning medførte, at også Erik Dahlerups far og yngre broder blev arresteret og fængslet i henholdsvis Vester Fængsel og Frøslev.

Dahlerup overlevede tysklandsopholdet og blev den 1. juli 1945 udnævnt til søløjtnant II og søløjtnant I med tjenstalder fra henholdsvis 1.10.1943 og 1.10.1944 og derefter i en årrække beskæftiget med math-uddannelsen dels om bord i opmålingsskibet FREJA dels på mathskolen samt på eksercerskolen for mathelever i Arresødalvejren samt 1947-48 i fregatten HOLGER DAN-SKE, som også var standerskib i artilleriskoledelingen, hvor Dahlerup tilige var elev.

Derefter var Dahlerup med torpedobåden KRABBE og kongeskibet DANNEBROG og fra 1949-51 adjutant ved Flådestationen og gennemgik herunder i sommeren 1951 kursus i havaritjeneste i USA.

Dahlerup blev udnævnt til kaptajnløjtnant den 20.11. 1950 og i perioden herefter beskæftigede han sig med planlægning og forberedelse af Søværnets Havaritjeneste, anskaffelse af havarimateriel i forbindelse med våbenhjælp fra USA samt virkede som lærer i havari- og sikkerhedstjeneste ved Søværnets skoler. Den 11.5.1954 blev han udnævnt til orlogskaptajn.

I 1954-55 var Dahlerup næstkommanderende og i perioder midlertidig chef for fregatten ROLF KRAKE og i en periode sammen med en generalmajor attacheret Frankrigs præsident René Coty under dennes officielle besøg i København om bord i slagskibet JEAN BART.

Fra 1956 til 1959 gjorde Dahlerup tjeneste ved H.Q. i Kolsås og fra 1959 til 1962 ved Søværnets Havariskole. Efter midlertidig tjeneste ved Stevns Fort, gjorde ha tjeneste ved forsvarsstaben 1963-66. Han blev ridder af Dannebrog 9. maj 1966.

Dahlerup gjorde derefter tjeneste 1966-68 ved Stationsafdelingen ved Flådestation København, og var fra 1968 og til december 1970 chef for Marinestation Dragør.

Dahlerup blev afskediget på grund af alder den 31.1.1971 og 1.2. samme år udnævnt til orlogskaptajn i reserven.

Fra januar 1972 blev Dahlerup ansat ved Meteorologisk Institut, hvor han gjorde tjeneste frem til pensionsalderen.

Erik Dahlerups sidste år blev i stigende grad mærket af hans uhyggelige oplevelser i KZ-lejr – et sygdomsforløb, som markerede sig sent og som på samme sene tidspunkt ramte hans klassekammerat Hans Knabe.

Dahlerup tilbragte sin sidste tid i beskyttet bolig i Virum sammen med sin kone Tine, og godt hjulpet igennem den sidste svære tid af datteren Lise og sønnen Niels.

Erik Dahlerup døde den 15.5. 2005 og blev bisat fra Sct. Ansgars Kirke og begravet på Sorgenfri Kirkegård.

(1589)

MARINENS BIBLIOTEK

*Henrik Gerners Plads
Bygning 37 – Nyholm
1439 København K
Telefon 32 54 73 82
Telefax 32 96 31 71
Åbningstider:
Hverdag 9-15 – Tirsdag 9-18*

ERHVERVELSER JULI/AUGUST 2005

ADMINISTRATION OG UNDERVISNING

Sjökrigsskolans Historia 1756-1956 : Utdrag ur "Kungl Sjökrigsskolan Ett 200-årsminne 1756-1956

O. Tegninger
u.st. : u.år. - 60 s.

Opstilling:
Undervisningsvæsen.A.I.b.

Royal Naval College, Dartmouth :
General Order Book
Dartmouth : Royal Naval College,
1914. - 34+viii s.

Opstilling:
Undervisningsvæsen.A.I.b.
Copy No. 147

HISTORIE

To Rule the Waves : How the British Navy Shaped the Modern World
Arthur Herman

New York : HarperCollins, 2004. -
648 s. : kort
Opstilling: Historie.C.2.

Piracy and Privateering in the
Golden Age Netherlands
Virginia West Lunsford
New York : Palgrave Macmillan,
2005. - 354 s. : Ill.
Opstilling: Historie.E

"Beskrivelse af Kaptajn V. Hovgaard's Projekt til en Undervandsbaad. 1900" : Eller hvad der kunne være blevet søværnets første ubåd...
Søren Nørby

København : 2005. - 12 s. : ill.
Opstilling: Ubådsvæsen.A.IV.

SA Navy / SA Vloot : 1922-1992
Simonstad : Navy News/Vlootnuus, 1992. - 39 s. : Ill.
Opstilling: Historie.C.10.

KRIGSHISTORIE

Duels in the Sky : World War II
Naval Aircraft in Combat
Eric M. Brown
London : Airline, 1989. - 222 s. :
Ill.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.D.

The Sinking of the Lancastria :
Britain's Greatest Maritime Disaster and

Churchill's Cover-Up

Jonathan Fenby

London : Simon & Schuster,
2005. - 269 s. Ill.

Opstilling: Krh.A.II.d.2.L.

Bless our ship : Mountbatten and
the Kelly

Richard Hough

London : Hodder & Stoughton,
1991. - 193 s., Ill.

Opstilling:

Personalhist.b.MOUNTBATTEN,
L.Ghost of the Atlantic the Kronprin-
z Wilhelm, 1914-19

Edwin P. Hoyt

London :

Arthur Barker, 1974. - 160 s.

Opstilling: Krh.A.II.b.2.K.

The Karlsruhe Affair

Edwin P. Hoyt

London :

Arthur Barker, 1976. - 156 s.

Opstilling: Krh.A.II.b.2.K.

The Luftwaffe and the War at Sea
1939-45 : As Seen by Officers of
the Kriegsmarine and Luftwaffe

David C. Isby, Ed.

London :

Chatham, 2005. - 288 s.: ill kort.

Opstilling: Krh.A.II.d.2.D.

Island Base : Ascension Island in
the Falklands War

Bob McQueen

Caithness : Whittles Publishing,
2005. - 123 s. : ill.

Opstilling: Krh.A.II.e.4.

Winning Hazard

Noel Wynyard

London : Sampson Low, Marston
& Co., u.år. - 181 s.

Opstilling:

Krh.A.II.d.2.B.Stillehavet

Ark Royal : The Admiralty Acco-
unt of Her AchievementLondon : His Majesty's Stationary
Office, 1942. - 66 s. : Ill.

Opstilling: Krh.A.I.a.2.-

KUN TIL LÆSESAL

PERSONALHISTORIE

Not Really What You'd Call a War

Norman Hampson

Caithness : Whittles Publishing,
2001. - 132 s. : ill.Opstilling: Persh.b.HAMPSON,
NORMANTil søs med den Kgl. danske
Marine

Peder Hjerimitslev

Hirtshals : Marineforening, 2005.
- u.pag. : ill.

Opstilling:

Persh.b.HJERMITSLEV, P.-
KUN TIL LÆSESALThe Buccaneer Explorer : William
Dampier's Voyages

Gerald Norris, Ed.

Genudgivelse af: William Dampier.
Buccaneer Explorer fra 1994-
New edition- Woodbridge : The
Boydell Press, 2005. - 268 s. : Ill.
kort

Opstilling: Persh.b.DAMPIER, W.

But No Brass Funnel

J. Douglas Stewart

Caithness : Whittles Publishing,
2004. - 249 s. : ill.

Opstilling: Persh.b.STEWART, J.
DOUGLAS

Life at Full Throttle : From Ward-
room to Boardroom

John Treacher

London : Pen & Sword Maritime,
2004. - 260 s. : ill.

Opstilling: Persh.b.TREACHER,
JOHN

Forsvarets Auditørkorps

Sven Wahlstrøm

København : 1969. - 169 s. : ill.

Opstilling: Persh.a.2.

Nyborg - før & nu 2004

Nyborg : Nyborg og Omegns

Museer, 2005

Opstilling:

Persh.b.KONGGAARD

Mountbatten : Eighty years in
pictures

London : Book Club Associates,
1979. - 224 s. : Ill.

Opstilling: Personalthist.b.

MOUNTBATTEN, L.

POLITIK OG

EFTERRETNINGSVÆSEN

(FORSVARSPROBLEMET)

The Atlantic Crises : Britain,
Europe, and Parting from the Uni-

ted States

William Hopkinson

Newport : Naval War College,
2005. - 100 s.

(Newport Papers ; 23)

Opstilling: Politik.N.

Report to the Congress : Fiscal
Year 1988

Department of the Navy, u.år. - 79
s. : ill.

Opstilling: Politik.B.3.

Security in the North : Raport
from a seminar in Iceland, April
1982, concerning security and
Arms Control in the Northern
European NATO Region

1. udg.- Oslo : Forsvarets Høgsko-
leforening, 1982. - 78 s. : ill. kort

Opstilling: Politik.B.1.

Danmark under den kolde krig :
Den sikkerhedspolitiske situation
1945-1991

København : Dansk Institut for
Internationale Studier, 2005. - :
ill.

Opstilling: Politik.B.1.

1 : 1945-1962.- 721 s.

2 : 1963-1978.- 734 s.

3 : 1979-1991.- 636 s.

4 : Konklusion og perspektiver.-
259 s.

SKIBE, SKIBBYGNING m.m.

The Realm of the Submarine

Paul Cohen

London : The Macmillan Compa-
ny, 1969. - 274 s. : ill.

Opstilling: Ubådsvæsen.A.X.

USS Mississippi (BB23) :

Greek Kilkis

Karl Lautenschläger

Windsor : Profile Publications,

1973. - 72 s. : ill.

(Warship Profile ; 39)

Opstilling: Krh.A.I.a.3.

"Vorläufiges Skizzenbuch für die
Maschinenmannschaft"

für T 13 - 21 :

"Band E 1": Licht- und Kraftanla-
gen, 220 Volt-Gleichstrom

u.st. : u.år. - 29 s. : ill.

Opstilling:

Maskinvæsen.D.II.-BOKS-

EJ TIL UDLÅN

DIVERSE

Mrs Chippy's Last Expedition :

The Remarkable Journal of

Shackleton's Polar-Bound Cat

Caroline Alexander

London : Bloomsbury, 1997. -

170 s. : ill.

Opstilling: Sydpol.B.b.1914-17

Wind und Wasser : 120 Tafeln in
Kunstdruck mit einleitendem und
beschreibendem Text

Manfred Curry

München : Verlag von F. Bruck-

mann, u.år. - 25+120+XIX s.

Opstilling: Idræt.A.- KUN TIL

LÆSESAL

Ribbons & Medals : Naval, Military,
Air Force and Civil

H. Taprell Dorling

Revised and Greatly Enlarged

Edition- London : George Philip

& Son, Ltd,

1956. - 285 s. : ill.

Opstilling: Uniformsvæsen.B.

Fra Sølvkvast til Guldkvast :

Hovedorganisationen af Officerer

i Forsvaret Lokalfdeling Køben-

havn gennem 100 år samt et

bidrag til hovedorganisationens

historie

Ole A. Hedegaard

København : Lokalfdeling, 1991.

- 141 s. : ill.

Opstilling: Marineforeninger

Pocket Book of Useful Formulæ

& Memoranda for Civil and

Mechanical Engineers

Guilford L. Molesworth

21st Edition- London : E. &

F.N.Spon, 1883. - ca. 640 s. : Ill.

Opstilling:

Diverse.BOKS.-

EJ TIL UDLÅN

Anordning om det værnepligtige

Mandskabs Tjenstdygtighed og

det udskrevne Mandskabs Forde-

ling

København : 1912. - forsk. pag.

Opstilling: Værnepligt.A.

Anordning om det værnepligtige

Mandskabs Tjenstdygtighed og

det udskrevne Mandskabs Forde-

ling

København : 1925. - forsk. pag.

Opstilling: Værnepligt.A.

The Royal Danish Navy - Today and Tomorrow
 Bonn : Mönch Publishing Group, 2005. - 80 s. : ill.
 Opstilling: Hist.C.1.a.

STRATEGI & TAKTIK

The Sling and the Stone : On War in the 21st Century
 Thomas X. Hammes
 St. Paul : Zenith Press, 2004. - 321 s.
 Opstilling: Krigskunst.L.

VÅBENTEKNISKE o.a. HÅND-
 BØGER m.v.

Dreadnought gunnery and the Battle of Jutland : The question of fire control
 John Brooks
 London : Routledge, 2005. - 321 s.
 (Cass Series: Naval Policy and History ; 32)
 Opstilling: Artilleri.C.

ERHVERVELSER
SEPTEMBER/OKTOBER 2005

BIBLIOGRAFI & BIBLIOTEKSVÆSEN

Katalog over Sølieutenant-Selskabets Afhandlinger
 Kjøbenhavn : Sølieutenant-Selskabet, 1896. - 68 s.
 Opstilling: Håndbog.L.B.-
 EJ TIL UDLÅN

RETSVÆSEN

Sea Power and the Control of Trade : Belligerent Rights from the Russian War to the Beira Patrol, 1854-1970
 Nicholas Tracy, ed.
 Aldershot : Ashgate, 2005. - 557 s.
 (Publications of the Navy Records Society ; 149)
 Opstilling: Retsvæsen.B.II.

HISTORIE

No Pleasure Cruise : The Story of the Royal Australian Navy
 Thomas R. Frame
 Crows Nest : Allen & Unwin, 2004. - 336 s. : ill. kort
 Opstilling: Historie.C.10.

Holmen : Orlogsværftet, flådebasen - en ny bydel
 Bernt Kure
 København : Høst & Søn, 2005. - 232 s. : ill. kort
 Opstilling:
 Historie.C.1.a.1.Holmen

Flådens håndværkere 1720-1814
 Hans Kruse Rasmussen
 København : 2005. - 109 s. : ill.
 Opstilling: Historie.C.1.a.1.Holmen-
 KUN TIL LÆSESAL

Decision at Sea : Five Naval Battles that Shaped American History
 Craig L Symonds
 Oxford : University Press, 2005. - 378 s. : ill. kort
 Opstilling: Historie.C.3.

Xerxes' Greek Adventure : The Naval Perspective
H.T. Wallinga
Leiden : Brill Academic Pubs, 2005. - 174 s. : kort
(Mnemosyne, Bibliotheca Classica Batava ; 264)
Opstilling: Krh.A.II.a. -1500

The Pirate Coast : Thomas Jefferson, the First Marines, and the Secret Mission of 1805
Richard Zacks
New York : Hyperion, 2005. - 432 s. : ill.
Opstilling: Historie.E.

Forlig og Fremtid : Søværnet i Frederikshavn
Frederikshavn : Flådestation Frederikshavn, 2005. - 19 s. : ill.
Opstilling: Kystforsvar.A.

KRIGSHISTORIE

Report on U-570 - HMS Graph
Terry Andrews
Buckinghamshire : The Military Press, 2005.
- 116 s. : ill.
U-Boat Archive Series ; 7)
Opstilling: Krh.A.II.d.2.G.

If the Gods Are Good : The Sacrifice of HMS Jervis Bay
Gerald L. Duskin, Ralph Segman
1. udg- Manchester : Crécy publishing Limited, 2005. - 254 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Kanalen og Nordsøen

Death in the Doldrums : U-Cruiser Actions Off West Africa
Bernard Edwards
Barnsley : Pen & Sword Maritime, 2005. - 200 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.G.

Yanagi : The Secret Underwater Trade Between Germany & Japan 1942-1945
Mark Felton
Barnsley : Pen & Sword Maritime, 2005. - 209 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.G.

Oscarsborg Festning 9. April 1940
Ole Kristian Grimnes, Odd T Fjeld
Rev. udg.- Gjøstein : Grayling Publicity, 1990. - 31 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Norge

Deutsche U-Boote vor Norwegen 1940-1945
Svein Aage Knudsen
E.S. Mittler & Sohn : Hamburg, 2005. - 255 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.G.

The Last Epic Naval Battle : Voices from Leyte Gulf
David Sears
Westport : Praeger, 2005. - 208 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Stillehavet

"The U-boat Archive" Early Journals Reprinted (1998 -2000)
Jak P. Mallmann Showell
Buckinghamshire : Military Press, 2004. - 109 s.

(U-Boat Archive Series ; 6)
Opstilling: Krh.A.II.d.2.G.

Als Matrose auf einen Minensucher : Erinnerungen aus dem Zweiten Weltkrieg
Johannes W. Studt
Norderstedt : Books on Demand, 2004. - 191 s. : ill. kort
Opstilling: Persh.b.STUDT, JOHANNES W.

The Escort Carrier in World War II : Combustible, Vulnerable, Expendable!
David Wragg
Barnsley : Pen & Sword Maritime, 2005. - 232 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.A

The Battle of Bismarck and Hood Middlesex : DDVideo, 2004. - DVD. 152 m.
Opstilling: Krh.A.II.d.2.B.Atlantterhavet- EJ TIL UDLÅN

PERSONALHISTORIE

Admiral Collingwood : Nelson's Own Hero
Max Adams
London : Weidenfeld & Nicolson, 2005. - 333 s. : ill.
Opstilling: Persh.b.COLLINGWOOD.

Shackleton and the Antarctic
Margery Fisher, James Fisher
Cambridge : The Riverside Press, 1958. - 559 s. : ill. kort
Opstilling: Persh.b.SHACKLETON, ERNEST

Bring Back my Stringbag : Swordfish Pilot at War 1940-45
Lord Kilbracken
London : Peter Davies, 1979. - 227 s. : ill.
Opstilling: Persh.b.KILBRACKEN.

Drake's Island of Thieves : Ethnological Sleuthing
William Armand Lessa
Honolulu : University Press of Hawaii, 1975. - 289 s. : ill. kort
Opstilling: Persh.b.DRAKE, FRANCIS

Niels Juel : Vor største flådefører
Niels M Probst
København : Statens Forsvarshistoriske Museum, 2005. - 132 s. : ill. kort
(Forsvarshistoriske Skrifter ; 2)
Opstilling: Persh.b.JUEL, NIELS

Ministrygning og langfart : En søofficers oplevelser
Søren Topp
Frederiksværk : Nautilus, 2005. - 112 s. : ill.
Opstilling: Persh.b.TOPP, SØREN

Commander-in-Chief : A Celebration of the Life of Admiral of the Fleet The
Lord Fieldhouse of Gosport
Basil Watson
Gosport : Royal Navy Submarine Museum, 2005. - 223 s. : ill.
Opstilling: Persh.b.FIELDHOUSE, JOHN

POLITIK OG**EFTERRETNINGSVÆSEN
(FORSVARSPROBLEMET)**

Kilder til belysning af Cubakrisen

Inger Bertelsen, Karl Jacobsen
København : Gyldendal, 1971. -
97 s.

Opstilling: Politik.B.3.

Uncharted Waters : The UK, Nuclear
Weapons and The Scottish
Question

Malcolm Chalmers, William Walker

East Lothian : Tuckwell Press,
2001. - 196 s.

Opstilling: Politik.B.2.

Fra vinduesdekoratør til viceadmiral :
Volksmarines korte historie
Poul GroossKøbenhavn : 2005 : Institut for
militærhistorie, . - 13 s.

Opstilling: Historie.C.10.

DC-3'an : På jagt efter sanningen
Björn HagbergRimbo : Fischer & Co., 2004. -
346 s. : ill.

Opstilling: Efterretningsvæsen.C.

American Sea Power and Global
Strategy

Robert J Hanks

McLean : Pergamon-Brassey's
International Defense Publishers,
1985. - 97 s.

Opstilling: Politik.B.3.

USA som militærmagt

Bertel Heurlin

København : Dansk Institut for

Internationale Studier, 2005. - 219
s. : ill. kort

Opstilling: Politik.B.3.

Inside the Wire : A Military Intel-
ligence Soldier's Eyewitness

Account of Life at Guantanamo

Erik Saar, Viveca Novak

New York : The Penguin Press,
2005. - 292 s. : kort

Opstilling: Krigskunst.L.

SKIBE, SKIBBYGNING m.m.The Royal Fleet Auxiliary : A
Century of ServiceThomas A. Adams, James R.
SmithLondon : Chatham, 2005. - 192 s.
: ill.

Opstilling: Krh.A.I.a.2.

Navy Super Tankers

Vern Bouwman

Victoria : Trafford, 2004. - 334 :
ill. kort

Opstilling: Krh.A.I.a.3.

Solent Fleet Review 2005

Steve Bush

Liskeard : Maritime Books, 2005.
- 96 s. : ill.

Opstilling: Historie.C.2.

Trafalgar 200 International Fleet
Review : A Pictorial Record

Steve Bush

Liskeard : Maritime Books, 2005.
- 144 s. : ill.

Opstilling: Historie.C.2.

Die deutschen Flottentorpedoboo-

te 1942-1945 : Entwicklungsge-
schichte - Technische Daten :
Chronik der Einsätze
Wolfgang Harnack
E.S. Mittler & Sohn : Hamburg,
2004. - 239 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.5.

På togt med Miljøskibet Gunnar
Thorson 2004
Elo Jacobsen
København : Gunnar Thorson,
2005. - 98 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.1.Danmark

Marineakvareller : Glimt fra
orlogsflåden i nyere tid = Marine
Paintings
1938-1992
S.S.v.F Kieler
u.st. : 1998. - 51 s. : ill.
Opstilling: Marinemalere.

PT Boat Squadrons : US Navy
Torpedo Boats
Angus Konstam
Hersham : Ian Allan, 2005. - 96 s.
: ill. kort
(Spearhead ; 18)
Opstilling: Krh.A.I.a.3.

Hochsee-Minensuchboote 1939-
45
Karl Meyer
E. S. Mittler & Sohn : Hamburg,
2004. - 192 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.I.a.5.

Historical Transactions 1893-1943
: Types of Naval Ships
H.E. Rossell
u.st. : The Society of Naval Archi-

tecs and Marine Engineers, 1945.
- s.
248-328 : ill.
Opstilling:
Krh.A.I.b.- KUN TIL LÆSESAL

Into The Minefields : British
Destroyer Minelaying 1916-1960
Peter C Smith
Barnsley : Pen & Sword, 2005. -
213 s. : ill. kort
Opstilling: Krh.A.II.d.2.E.

Inspektionsskibet Thetis
København : Søværnets Materiel-
kommando, 1986. - u.pag. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.1.Danmark

The Royal Danish Navy
Vedbæk : Forsvarskommandoen,
1978. - 43 s. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.1.Danmark.

Trafalgar 200 Fleet Review
u.st. : Ministry of Defence, 2005.
- DVD. 57 m.
Opstilling: Historie.C.2.- EJ TIL
UDLÅN

Søværnets sejlskibe Svanen Y101
- Thyra Y102
Korsør : Forsvarets Trykkeri, u.år.
- u.pag. : ill.
Opstilling: Krh.A.I.a.1.Danmark.

BJÆRGNINGSVÆSEN OG DYKNING

The Wrecks of Scapa Flow
David M Ferguson
Orkney : The Orkney Press, 1985.
- 80 s. : ill. kort

Opstilling: Bjærgningsvæsen.C.

Admiralty Coastal Salvage Vessels : Design and Service 1943-1993

David Sowdon

Windsor : World Ship Society, 2005. - 128 s. : ill. kort

Opstilling: Bjærgningsvæsen.B.

DIVERSE

Den gamle danske Vejrbog

Ib Askholm

Rødovre : Askholms Forlag, 2005.

- 224 s. : ill.

Opstilling: Historie.F.

Buesenderen : Valdemar Poulsens radiosystem

Hans Buhl

1. udgave 1. oplag- Århus : Aarhus Universitetsforlag, 2005. -

374 s. : ill. kort

Opstilling: Radiovæsen.A.

Kommer Krigen?

H.R. Knickerbocker

København : Ejnar V. Olsens Forlag, 1934. - 167 s.

Opstilling: Forsvarsproblemet.A

The Shanty Book. Part I : Sailor Shanties

Richard Runciman Terry

London : J. Curwen & Sons Ltd., 1921. - 59 s.

Opstilling: Musik og sang.A.-

KUN TIL LÆSESAL

VÅBENTEKNISKE- o.a.

HÅNDBØGER m.v.

Den danske flådes riflede skyts 1860-1943

Sven Egil Thiede

1. udg.- København : Tøjhusmuseet, 2005. - 530 s. : ill.

Opstilling: Håndbog.L.R.- EJ TIL UDLÅN

Den danske flådes artilleriarmering 1860-1943

Sven Egil Thiede

1. udg.- København : Tøjhusmuseet, 2005. - 373 s. : ill.

Opstilling: Håndbog.L.R.- EJ TIL UDLÅN

Orlogsskibe med opgavebestemte moduler

*International markedsføring af systemer
udviklet til familien af Standard Flex fartøjer.*

NTD

Medlemmer:

Odense Stålskibsværft
Terma
Maersk Data Defence
Systematic Software Engineering
RESON
Promecon
Lyngsø Marine
YORK Novenco

NORDIC DEFENCE INDUSTRIES
EIVA
HMK Gruppen

Associerede medlemmer:

EADS Deutschland
ADI
Saab Bofors Underwater Systems

Naval Team Denmark

Axeltorv 6, 4.

1609 København V

Tel.: 33 33 96 94

avalteam@navalteam.dk

www.navalteam.dk

Leverandører til Søværnet

FAABORG VÆRFT A/S

FAABORG VÆRFT A/S

Søværnets trofaste
samarbejdspartner

Godkendt af Søfartsstyrelsen
Kvalitetsstyring i henhold
til ISO 9001:2000

Nybygninger - Ombygninger - Vedligeholdelse
Udføres i glasfiber i henhold til
klaseselskabernes godkendelser:
Lloyds Register, Germanischer Lloyd samt DNV.

FAABORG VÆRFT A/S TEL: +45 62 61 21 10

VÆRFTSVEJ 7

FAX: +45 62 61 03 30

DK-5600 FAABORG

MAIL: fv@faaborg-vaerft.dk

WWW.FAABORG-VAERFT.DK

PartnerShip...

PartnerShip in Safety Management and Ship Automation with Lyngsø Marine

*Lindøværftet glæder sig
over at bygge*

Fleksible Støtteskibe til Søværnet

Odense Lindo

Odense Staalskibsværft A/S

Postboks 176, DK-5100 Odense C

Tlf. 63 97 12 34 - Telex 59 849 verft dk - Fax 63 97 23 00

A.P. Møller - Mærsk Gruppen

På et godt tilbud på alle familiens private forsikringer

- ✓ Lave præmier
- ✓ Medindflydelse
- ✓ Forsikring til kostpris
- ✓ Overskud retur

Klubben tilbagebetalte 1,4 mio. kr. for 2004 til medlemmerne

Bilforsikring uden Bonustab

Ansvars- og kaskoforsikring for alm. personbiler.
Mindst 8 års skadefri kørsel. Selvrisiko kr. 3.441.
Der er ingen selvrisiko ved reparation af frontruder.
Helårlig præmie

Fra kr. 4.033

Bygningsforsikring

Parcelhus indtil 125 m² i 1 plan med/uden kælder.
Fuld bygningskasko inkl. svamp/insekt
samt skjult rørskade. Selvrisiko kr. 1.296.
Helårlig præmie

Fra kr. 2.667

Familiens Basisforsikring

Forsikringssum kr. 688.000.
Omfatter: Indbo, el-skadeforsikring, privatansvar, rejsegods
og retshjælp. Selvrisiko kr. 1.718.
Helårlig præmie

Fra kr. 1.245

Studie-/Uddannelsesforsikring

Omfatter: Indbo inkl. cykler, pc-udstyr, el-skadeforsikring,
ansvarsforsikring for husstanden og ulykkesforsikring med
kr. 629.300 ved invaliditet samt tandskader for forsikringstageren.
Selvrisiko kr. 723. Helårlig præmie

Fra kr. 1.129

Ungdomsforsikring

Kan tegnes af personer under 35 år, der bor alene.
Omfatter: Indboforsikring kr. 238.000 og ansvarsforsikring.
Selvrisiko kr. 500. El-skadeforsikring kan tilvælges.
Ulykkesforsikring kr. 31.000 ved død og kr. 463.000
ved invaliditet samt tandskadedækning. Helårlig præmie

Fra kr. 996

Samlerabat

Hvis du eller din husstand tegner mindst 3 forsikringer – ud over bilforsikringen – får du 10% rabat på de fleste forsikringer. Hos os er rabatten ikke en skjult selvrisiko – du får nemlig rabat hvert år, også selv om du har haft skader. Ved nye forsikringer fratrækkes rabatten med det samme – du skal altså ikke vente et helt år med at få dine egne penge tilbage.

GF FORSIKRING

GF-Forsikringsklub Forsvaret

Når hvert liv tæller...

VIKING er en verdensleder indenfor maritimt redningsudstyr til passager- og fragtskibe, offshore installationer, fiskefartøjer, søværnet, luftvåbnet, brandvæsnet og fritidsmarkedet.

VIKING tilbyder skræddersyede løsninger og standardprodukter godkendt i henhold til bl.a. SOLAS og ISO.

- Redningsflåder specielt designet til søværn og luftvåben
- State-of-the-art evakueringsystemer med ekstra stabilitet
- Unikke skudsikre veste skræddersyede i henhold til ønskede standarder
- Bredt sortiment af enestående rednings- og sikkerhedsdragter samt redningsveste

Det unikke VIKING netværk af datterselskaber, agenter og 270 autoriserede servicestationer giver os mulighed for at yde optimal service uanset hvor i verden, der er behov for det.

CFlex

A New Generation of Terma Naval C4I Systems

- Total Sensor and Weapon Integration
- Maximum Commercial-Off-the-Shelf Hardware
- LAN Distributed TV and Radar Video

Component-based Software Architecture providing:

- Configuration flexibility
- Reduced test requirements
- Reduced maintenance costs
- Open interface to third party software

The C-Flex concept allows for continuous upgrade of ships with new equipment without major costs and waiting time for a new software release. A concept designed for a continuous improvement of the technology rather than mid-life upgrades.

www.terma.com

TERMA[®]

Commanding Communication

Mærsk Data Defence har været leverandør til Søværnet siden midten af 1980'erne. Også Søværnets nyeste enheder bliver forsynet med integrerede kommunikationsløsninger fra Mærsk Data Defence.

MÆRSK DATA DEFENCE

www.maerskdata-defence.dk

Uni-Safe Electronics A/S

Uni-Safe Electronics har udstyret til din sikkerhed

Egen produktion af udstyr

Uni-Safe Electronics har mere end 12 år på bagen indenfor elektronik til søfarten. Dels producerer firmaet selv, dels har man agenturer for en række produkter indenfor sikkerhed og kommunikation til søs. Uni-Safe Electronics producerer selv Salinometere, der eksporteres til mere end 35 lande verden over. Den erfaring og viden man har opbygget i produktionen af salinometere, er brugt til udviklingen af det nye brovagt-alarmsystem, BW-700. Det betyder blandt andet, at systemet kan produceres til en yderst konkurrencedygtig pris uden at det går ud over kvaliteten.

S-VDR fra Jotron godkendt!

Jotron Electronics har netop fået typegodkendt deres Tron S-VDR capsule, som samtidig indeholder en float free GMDSS EPIRB med indbygget GPS. Tron S-VDR capsule har batterikapacitet nok til at sende i 7 dage. Den kan tilsluttes alle eksisterende VDR-systemer på markedet. Med Tron S-VDR slipper man for kostbare dykkerudgifter, når kapslen på VDR-systemer skal hentes fra et sunket skib, da S-VDR nemt kan opsamles fra havets overflade.

Nye TV antenner fra Naval

Alle Naval antenner har nu integreret filter, der forhindrer VHF-radioer, radar og AIS-sendere i at forstyrre TV-billedet ombord. Hvis man har problemer i dag med TV-billedet, opnår man store fordele ved at skifte til Navals nye TV- og radio antenner. Hvis man har en ældre antenne fra Naval, kan man nøjes med at udskifte antenneforstærkeren og derfor slippe for unødige omkostninger. Desuden leverer Naval også satellit TV-antennér i 90 og 120 cm, som er de optimale størrelser for modtagelse af satellit TV.

Brovagt Alarm System

- Hvis du står stille for længe, begynder alarmer at ringe

Se mere på www.brovagt.dk

- Produktfordels ved BW-700
- Konkurrencedygtig pris
- Lille og let at installere
- Nem at betjene
- Tilslutning til brovagtsenheder allerede med forbindelse
- Kan tilknyttes 12 eller 24V
- Ved større tilfælde tryk i fast kontakt
- Alarmer har variabel styrke
- BW-700 kan monteres på
- DV alarm i et skab eller planlægges

Uni-Safe Electronics A/S har udviklet et brovagtsalarmsystem BW-700

Brovagtsalarmer skal sikre brovagtens livsgenstand på brovagtens område og sikre adgang med sikkerhed.

Brovagtsalarmer er leveret til søvaretskibe med automatisk og manuel livsgenstand til søvaretskibe.

Uni-Safe Electronics A/S
Anger Strandvej 124
7340 Sønderhoved 5
Tlf: +45 32581815
Fax: +45 32581330
www.unielec.dk

Dampskibsselskabet A/S

NORDEN

Rederidrift siden 1871

Dampskibsselskabet "NORDEN" A/S, Amaliegade 49, 1256 København K
Telefon 33150451 Hjemmeside www.ds-norden.com

Tidsskrift for Søværnen

oprettet 1827
udgivet af Søe-lieutenant-Selskabet

Redaktion:

Overarkivar Hans Christian Bjerg
og Kommandørkaptajn Klaus Bolving
(ansv.)

Artikler, indlæg, der ønskes
optaget i tidsskriftet, samt bøger,
der ønskes anmeldt, sendes til

Tidsskrift for Søværnen
Hans Chr. Bjerg
Møllevej 4
2970 Hørsholm
email: hcbjerg@post.tele.dk

Manuskripter bedes fremsendt
i word pr. email eller på diskette.
Evt. illustrationer fremsendes
særskilt eller efter aftale.

Ekspedition og regnskab:

Orlogskaptajn Hans Erik Juul
Søe-lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K
Tlf.: 32 95 99 54
Fax: 32 95 99 53
Giro: 2 04 77 64
Email: sls@post9.tele.dk

Abonnement tegnes
ved henvendelse til ekspeditionen

Trykkeri

Nørrebros Bogtryk
www.nbb.dk

ISSN 0040-7186

Tidsskriftet

Det er tidsskriftets formål at
publicere artikler og indlæg
vedrørende maritime forhold
i almindelighed og Søværnet i
særdeleshed.

Tidsskriftet er etableret 1827
som Archiv for Søværnet og
udsendes 6 gange om året.

Eftertryk er tilladt med tydelig
kildeangivelse

Søe-lieutenant-Selskabet

er et krigsvidenskabeligt selskab
af søofficerer, oprettet 1784.

Formand:

Kaptajn løjtnant Nicholas H. Karlsen

Selskabets hjemmeside:

www.sls.svn.dk

Annoncer tegnes

ved henvendelse til ekspeditionen

Søe-Lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K

B

DANMA

91382 KHC 671
SØVÆRNETS MATERIEL KOMMANDO
BIBLIOTEKET, PO2
DANESK-SAMSOES ALLE 1
1434 KØBENHAVN K

Returneres ved varig adresseændring

Retur til afsender / Return to sender

Overgaden oven Vandet 62
1415

THALES Underwater System

28.11.05 - 15.06.06

6448016

Flyttetype VDV

Lautrupbjerg 1
2750 Ballerup

Communication

and B.V.

ics B.V.

SAFARE

EuroTorp

MarinaVal

Knapholm 7 · 2730 Herlev
Telefon 4494 5406 · Fax 4494 5482

Tidsskrift for Søvæsen

Nr. 6 · 2005 · 176. årgang

UDGIVET AF SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

Tidsskrift for Søværnen

2005/6 * 176. årgang

Redaktion: Hans Christian Bjerg og Klaus Bolving

INDHOLD

Meddelelse fra redaktionen	341
Forsvarets kommunikative håndtering af mediekriser <i>af Max Ellegaard Hansen</i>	342
Bog anmeldelser	
Søren Nørby: Danske Ubåde 1909-2004 <i>af Hans Fink-Jensen</i>	382
Lars Hovbakke Sørensen: Slagsbrødre eller broderfolk <i>af Arvid Sørensen</i>	385
Jon Bloch Skipper: Kongeskibet Dannebrog <i>af Hans Christian Bjerg</i>	387
Debat	
Kampkraft – hvordan måles den? <i>af Jesper Glahn</i>	389
Nekrolog	
Arne L.P. Kristensen <i>(Sven E. Thiede)</i>	400
Marinehistoriske portrætter (1)	
Familien Dumreicher <i>af Mikael Kristian Hansen</i>	402
Annoncer	410

Redaktionen sluttet 1. december 2005

Forsiden:

Søofficeren Johan Heinrich Dumreicher (1703-61),
der forestod bygningen af "Gammel Dok" 1735-39.

MEDDELELSE FRA REDAKTIONEN

2005/6

Dette nummers hovedartikel er kaptajnløjtnant Max Ellegaard Hansens artikel om Forsvarets håndtering af mediekriser. Den har med rette fået tildelt Søe-Lieutenant-Selskabets H.C.Sneedorff-pris. I januar 2006 ventes der dom i den såkaldte Hommel-sag. Max Ellegaards artikel giver en god introduktion til den nye mediestorm, som højst sandsynlig vil komme efter afsigelsen af denne dom – uanset hvorledes dommen bliver. Fra en interesseret udenfor ståendes synsvinkel er der ikke tvivl om, at Forsvaret i dag i forhold til tidligere har en helt anden professionel og målrettet tilgang til kommunikation med medierne – og det som tidligere i Forsvaret hed "den samfundsskabte virkelighed". Artiklen skal også ses i sammenhæng med det foredrag, som kommunikationschefen i Forsvarskommandoen, oberstløjtnant H.C.Mathiesen holdt i Søe-Lieutenant-Selskabet om nærlig det samme emne.

Boganmeldelser hober sig op hos redaktionen. Desværre har det ikke været muligt at publicere disse i den ønskede takt på grund af andet højere prioriteret stof. I de første numre af næste årgang vil redaktionen forsøge at få ryddet godt op i ventende boganmeldelser. Fra og med dette nummer introduceres et vurderingssystem, hvad boganmeldelserne angår, i form af "ankre". To ankre er for den gode bog, der klar lever op til forventningerne og som sådan kan anbefales interesserede. Tre ankre er for den specielt fremragende bog, som anmelderen absolut kan anbefale. Omvendt gives der ét anker for en bog, der ikke lever op til forventningerne, og ikke kan anbefales. Som det vil kunne ses, er alle tre kategorier i nærværende nummer repræsenteret under boganmeldelser. I denne forbindelse skal redaktionen bemærke, at den stadig gerne modtager henvendelser fra læsere, der ser sig i stand til at anmelde 1-2 bøger om året. Tidsskriftet modtager normalt bøger inden for kategorierne: marine- og søkrigshistorie, maritim videnskab, historie og krigsudvikling.

I dette nummer er optaget en nekrolog, som er skrevet af admiral Sven E. Thiede. Han stod også for en nekrolog i forrige nummer. Admiralen døde ved afslutningen af redaktionen af dette nummer. Hans nekrolog vil fremkomme i det efterfølgende nummer.

Hans Christian Bjerg

FORSVARETS KOMMUNIKATIVE HÅNDBOG AF MEDIEKRISER

af kaptajnløjtnant Max Ellegaard Hansen

Denne artikel er skrevet som hovedopgave i forbindelse med KL Max Ellegaard Hansens deltagelse i den videregående søofficersuddannelse VUTI/L 2004 og tildelt Sø-lieutenant-Selskabets H.C.Sneedorff-pris. Artiklen indeholder en vurdering af, hvilke erfaringer Forsvaret har gjort sig med åbenhed i forbindelse med krisesituationer, samt en drøftelse af hvad vi har lært af de hidtidige situationer og hvad der eventuelt kan gøres bedre i fremtiden.

Opgaven tager udgangspunkt i en redegørelse af Forsvarsministeriets Åbenhedsrapport og Bestemmelserne for Forsvarets håndtering af mediekriser. Med udgangspunkt i artikler og pressemeddelelser om KKA-sagen (kønskrænkende adfærd) og Hommel-sagen samt med baggrund i interviews med journalister og chefen for Forsvarskommandoens Presse- og Informations-tjeneste, klarlægges i opgavens analysedel, hvilke erfaringer Forsvaret har kunnet drage af de to cases.

Gennem en vurdering af delkonklusionerne fra de to cases, bliver konklusionen, at Forsvaret i videst muligt omfang bør satse på en offensiv og proaktiv tilgang til kommunikationen i mediekriser. På den måde fremstår Forsvaret mest troværdigt, hvorved organisationens omdømme i befolkningen bevares bedst muligt.

I perspektiveringen drøftes, hvilke kommunikative tiltag, der i øjeblikket arbejdes på i Forsvaret og hvordan de vil kunne medvirke til en bedre håndtering af mediekriser i fremtiden.

De omfattende bilag, der hører til den oprindelige opgave, er ikke medtaget i forbindelse med artiklen

**"Med den offentlige opinion imod os kan intet lykkes.
Med den offentlige opinion på vores side kan intet gå galt."
Abraham Lincoln**

Forord

Forsvarets kommunikation gennemgår i disse år en gennemgribende forandring. Den øgede fokus på kommunikationens betydning for Forsvarets omdømme og opbakning, har i høj grad medvirket til, at der i Forsvarskommandoens Presse- og Informationssektion (FKO P&I) er blevet sadlet om med en meget fokuseret indsats til følge.

Mediernes rolle som meningsdannere har stor indvirkning på befolkningens og beslutningstagernes indstilling til Forsvaret. Den offentlige mening er i høj grad præget af, om Forsvaret fremstår troværdigt i medierne. Derfor er det, at Forsvarets evne til åbent at imødegå mediernes informationsbehov, er essentielt for opbygning og bevarelse af Forsvarets renommé.

1. INDLEDNING

1.1. Problemformulering.

Forsvaret har gennem de senere år gennemgået en radikal udvikling på kommunikationsområdet. Beskyldninger fra flere sider om, at Forsvaret var for lukket og isoleret, har medført, at der er blevet sadlet om på det kommunikative område. Den negative omtale i medierne har afgørende betydning for Forsvarets omdømme, hvorfor håndteringen af krisekommunikationen er essentiel.

Med baggrund i Forsvarsministeriets rapport vedrørende Forsvarets Informationspolitik og to valgte cases, ønsker jeg at belyse nogle af de problematikker, Forsvaret står overfor i forbindelse med mediekriser. Dette har udmøntet sig i følgende problemformulering:

Hvilke faktorer i krisekommunikationen har i særlig grad indflydelse på Forsvarets omdømme?

Hvilke erfaringer har Forsvaret gjort sig ved at anvende en åbenhedsstrategi i krisesituationer?

Hvad har Forsvaret lært af de hidtidige sager og hvad kan gøres bedre? Dette søges belyst på baggrund af sagen om kønskrænkende adfærd i Forsvaret og Hommel-sagen i Irak!

1.2. Formål med opgaven.

Denne opgave skal belyse de forskellige sider af Forsvarets kommunikative tilgang til mediekriser, med det formål at kunne indgå som en del af beslutningsgrundlaget for håndtering af fremtidige mediekriser. På denne baggrund søges svar på hvad, der er afgørende for, om en mediekrise udvikler sig positivt eller negativt med hensyn til Forsvarets image og opbakning i samfundet.

1.3. Problemstilling.

1.3.1. Hvorfor åbenhed?

Både fra politisk side og fra Forsvarets ledelses side er der bred enighed om, at Forsvaret skal være en mere åben organisation, der er lettere for folk at gennemskue, men hvorfor er dette nødvendigt? Det umiddelbare

svar på dette spørgsmål ville være, at det er et ønske fra befolkningen og dermed vælgerne.

Under en heftig kritik efter skudepisoden i Irak i august 2003 blev Forsvaret igen kritiseret for at være lukket, gammeldags og defensivt. Såvel Forsvarets ledelse, politikere som presse gav udtryk for et ønske om forandring og større åbenhed.^[1]

For dels at imødegå det politiske ønske om større åbenhed og dels at fortsætte den udvikling som en moderne og fremadstræbende virksomhed kræver, er det nødvendigt at fastholde og udvikle åbenhedsstrategien.

1.3.2. Åbenhedens pris.

At indføre den grad af åbenhed, som Forsvaret har gjort gennem de senere år, er ikke uden omkostninger.

Ved at have et åbent system risikerer man meget let, at de budskaber man ønsker i fokus, drukner i mudderkastning og udstilling af uenigheder. I et system, hvor ytringsfrihed og personligt engagement vægtes tungt, vil der være god mulighed for, at medierne vil forsøge at slå en kile ind mellem implicerede parter på forskellige niveauer i organisationen. Følgerne heraf bliver let til ridser i lakken på Forsvarets omdømme. Dette vil kunne udlægges som en ulempe og en konsekvens, der ønskes begrænset. Det vil dog også kunne udlægges som et udtryk for, at Forsvaret er åbent overfor befolkningen og giver den enkelte medarbejder mulighed for at udtrykke sin mening.

1.4. Relevans.

Det danske forsvar bruges i højere og højere grad som et udenrigspolitisk redskab, der indsættes rundt omkring i verdens brændpunkter. Ofte er der tale om intense miljøer, hvor tingene går hurtigt, og hvis de går galt, let kan få alvorlige konsekvenser. Det betyder, at medierne konstant har opmærksomheden rettet mod Forsvarets medarbejdere og organisation.

Den danske stat bruger hvert år ca. 19 mia. kroner af borgernes penge på Forsvaret, hvilket giver en naturlig interesse i hvordan de pålagte opgaver håndteres. Forsvaret består af ca. 30.000 medarbejdere, der direkte eller indirekte påvirkes af mediernes omtale af deres arbejdsplads. Dårlig omtale i medierne er på ingen måde befordrende for arbejdsmoralen i Forsvaret. Det er derfor også nødvendigt at håndtere medierne således, at Forsvarets omdømme ikke skades unødigt.

Forsvaret har i den senere tid været igennem flere krisesituationer, der har vakt stor medieopmærksomhed. Nogle af disse episoder, som f. eks. undersøgelsen af kønskrænkende adfærd i Forsvaret, skudepisoden i Irak, Melissa-sagen ved Læsø eller Hommel-sagen i Camp Eden, har udviklet sig til deciderede mediekriser.

Netop sager af denne karakter, der har besluttet krisepotentiale, er i høj grad med til at påvirke befolkningens opfattelse af Forsvaret. Derfor er det uhyre vigtigt, at denne type episoder håndteres topprofessionelt, for at give Forsvaret bedst mulig chance for at komme helskindet eller endda styrket ud af situationen. Håndteringen af krisekommunikationen samt medierne og deres behov for informationer er i denne sammenhæng af afgørende betydning for, hvordan Forsvaret kommer ud af situationen. Derfor har forsvarschefen også valgt at gøre kommunikation til et fokusområde for Forsvaret.

Det Forsvaret vil, kræver en effektiv og nuanceret kommunikationspolitik (KOMPOL). Dette gælder i særdeleshed politikken omkring krisekommunikationen.

1.5. Motivation.

Der har gennem de seneste år været mange angreb på Forsvaret fra mediernes side. Hårde udmeldinger og uheldige udlægninger i pressen slører den gode indsats, der bliver ydet fra Forsvarets medarbejders side. Dårlig kommunikation og uheldig håndtering af medierne kan meget let medføre, at Forsvaret ikke får den berettigede kredit for det udførte arbejde. Dette understreges særligt i krisesituationer.

Dårlig krisekommunikation kan medvirke til, at en mediekrise udvikler sig i en uønsket retning, hvorved krisens negative konsekvenser kan blive langt mere omfattende end hvad situationen berettiger. Det er derfor essentielt, at en organisation forstår vigtigheden af at kunne håndtere kommunikationen med de medier, der er med til at skabe og vedligeholde organisationens omdømme. Netop i en organisation som det danske forsvar er det nødvendigt at have opbakning i befolkningen, da det i sidste ende er vælgerne, der er Forsvarets egentlige arbejdsgivere.

En af de største motivationsfaktorer i denne opgave er, at opgaven, udover at være en empirisk og lærende proces, rent faktisk kan bruges til noget, nemlig at belyse hvilke ting man i Forsvaret bør gøre eller måske endnu vigtigere, hvad man ikke bør gøre i en mediekrise.

1.6 Definitioner

1.6.1. Kriser

I henhold til Lademanns leksikon er krise et græsk udtryk for en vanskelig situation.

En vanskelig situation kan naturligvis være mange ting. Kriser defineres meget bredt i faglitteraturen alt efter hvilken kontekst udtrykket bruges i. Krisespektret spænder meget vidt afhængig af sammenhængen. Det antal

henvendelser fra medierne, der kommer til en civil virksomhed under en mediekriser mangedobles når det drejer sig om kriser i Forsvaret.

I denne opgave vil en kriser være karakteriseret ved: En eller flere begivenheder, der kan opfattes som en trussel mod Forsvarets prioriterede mål og værdier. Herved vil en trussel mod Forsvarets troværdighed og omdømme, kunne betragtes som en potentiel kriser.

1.6.2. Medier

Medier er i denne opgave at betragte som en fællesbetegnelse for presse, radio, fjernsyn, film m. m., der ved formidling af nyheder, oplysning, underholdning osv., har mulighed for at påvirke den offentlige mening. Der skelnes derfor ikke mellem aviser, tv eller Internet, da de i alle tilfælde har mulighed for at påvirke den offentlige mening. Der er naturligvis stor forskel på de forskellige mediers arbejdsområder og deraf påvirkningsområder, men dette vil ikke have afgørende betydning for denne opgave.

1.6.3. Forsvarets definition af en mediekriser.

Der foreligger en kommunikationsmæssig kriserituation, når en hændelse medfører mediebevågenhed og efterspørgsel af information i en sådan grad og tempo, at kommunikationsopgaven ikke længere alene kan varetages af basisorganisationen med den daglige bemanning.¹²⁾

1.6.4. Image.

I det følgende skelnes der ikke mellem image, omdømme eller renommé, da det i denne opgaves sammenhæng ikke vil have forståelsesmæssig betydning.

I denne opgave vil begreberne image, omdømme og renommé referere til de emotionelle værdier Forsvaret selv ønsker at definere sig ud fra, samt de værdier Forsvarets interessenter tillægger organisationen. Forsvarets image vil være et udtryk for interessenternes viden, indtryk, mening og erfaring med hensyn til organisationen. En organisations tab af image antages i denne opgave at være en naturlig følge af negativ medieomtale.

1.6.5. Opinionen.

Opinionen, vælgerne eller offentlighedens mening, bliver i denne opgave betragtet som synonyme, da der ikke vil være nævneværdig forskel for forståelsen i denne opgave. Der er tale om det fremherskende almene omdømme i den danske befolkning.

1.7 Afgrænsning og forudsætninger.

1.7.1. Emneafgrænsning.

Når man taler om krisekommunikation, bevæger man sig indenfor et kolossalt stort område. Krisekommunikation kan ikke koncentreres alene om den eksterne kommunikation, men vil i høj grad også skulle føres internt. I denne opgave har jeg dog valgt primært at arbejde med den kommunikation, der er rettet mod medierne.

En yderligere begrænsning gælder omkring de individuelle sagers omfang. Specielt Hommel-sagen har bredt sig over et meget stort område. Jeg har derfor valgt at fokusere på den del af sagen, der vedrører anklagerne og konsekvenserne af ledelsens hjemsendelse. De efterfølgende sager om f. eks. tolkene eller Hommels erstatningskrav har ikke relevans for denne opgave.

Jeg ønsker ikke at komme med bud på eventuelle skyldsspørgsmål eller kommentarer til det juridiske indhold i de enkelte sager, men alene forsøge at belyse den kommunikative side af sagerne.

1.7.2. Tidsmæssig afgrænsning.

I denne opgave beskæftiger jeg mig med et område, der til stadighed udvikler sig. Der er tale om et dynamisk område, der ikke har konkrete grænser, hvorfor det er nødvendigt at tegne nogle linier i sandet, hvortil man begrænser sin informationsindsamling. En af disse linier er en nødvendig tidsmæssig afgrænsning.

Selvom der i Forsvaret stadig arbejdes på forskellige tiltag for at rette op på nogle af de negative elementer, som blev påpeget i KKA-sagen, anses denne sag dog for afsluttet. Derfor vil der i denne opgave ikke være nogen tidsmæssig afgrænsning i denne sag.

Hommel-sagen er svær at afgrænse tidsmæssigt, da den endnu ikke er afsluttet. Af hensyn til den tid det tager at bearbejde indsamlet materiale, har jeg valgt at afslutte min informationsindsamling til Hommel-sagen, den 20. september 2004, hvorefter oplysninger vedrørende sagen ikke vil blive behandlet i denne opgave.

2. METODE

Jeg har valgt at lade empirien være styrende for gennemgangen af denne opgave. De erfaringer jeg har fået gennem interviewene og arbejdet med artikler og faglitteratur, har jeg sammenholdt med den valgte teori.

2.1. Opgavens struktur.

Denne opgave er opbygget således, at der i starten vil blive redegjort for, dels den teoretiske baggrund og dels for de to cases, der ligger til grund for opgavens analyser.

For at kunne forholde sig til opgavens indhold, har jeg fundet det nødvendigt at give en beskrivelse af de overvejelser og teoribetrægtninger, der danner baggrund for opgaven. I de indledende afsnit vil der derfor blive redegjort for indholdet og konklusionerne i Forsvarsministeriets åbenhedsrapport, der er det politiske oplæg til Forsvarets åbenhedsstrategi.

Da opgaven er fokuseret på krisekommunikation, finder jeg det naturligt at redegøre for udkastet til Bestemmelser for Forsvarets håndtering af mediekriser, der forventes at udkomme ultimo 2004.

Udover den lærende proces det er at indsamle og sortere litteratur samt anden information, har jeg valgt at fortage fire interviews med udvalgte journalister samt et interview med chefen for FKO P&I. På den måde ønskes empirien sammenholdt med den teoretiske indgangsvinkel i de to analyser.

De to cases vil efter redegørelserne blive analyseret individuelt og sammenholdt med Beniots teori og empirien fra interviewene. På den baggrund vil der blive draget to delkonklusioner, der vil være udgangspunktet for en samlet vurdering af erfaringerne fra de to cases. Denne vurdering, sammenholdt med bestemmelsen for Forsvarets håndtering af mediekriser og indholdet af Åbenhedsrapporten, danner grundlaget for den endelige konklusion. Heri tages der stilling til, hvad Forsvaret har lært af de to cases og hvad, der evt. vil kunne gøres bedre. Konklusionen vil drage essensen ud af opgaven og føre frem til en besvarelse af problemformuleringen.

For at afslutte opgaven med nogle overvejelser, vil der i perspektiveringsafsnittet blive drøftet, hvordan Forsvarets krisekommunikation kunne komme til at se ud i fremtiden.

2.2. Valg af materiale.

Når man indsamler materiale til en opgave af denne type, vil der være et meget stort udbud, der spænder vidt. Der har været et meget stort antal artikler og reportager i medierne, hvorfor det har været nødvendigt at sortere kraftigt således, at det kun bliver indslag med direkte relevans for krisekommunikationen, der bliver medtaget i denne opgave. Der er dog mange yderligere indslag, der har virket som inspiration og bidraget til baggrundsviden. For at give det bedst mulige indtryk af opgavens emne, har jeg i de to cases, valgt at inddrage materiale, der både omfatter kritikkernes synspunkter og Forsvarets synspunkter. På den kritiske side er der

endvidere skelnet mellem medier af forskellig politisk observans og deraf holdningen til Forsvaret.

Hvad angår det teoretiske baggrundsmateriale, er det blevet vurderet i hvert enkelt tilfælde, ud fra min viden på området. Alle de teoretiske betragtninger, der er blevet brugt i denne opgave, er blevet beskrevet af folk med flere års erfaring i kriseledelse og/eller krisekommunikation. På den baggrund har jeg vurderet, at teorimaterialet er tilstrækkelig pålideligt til at kunne anvendes i denne opgave.

2.3. Metodekritik.

Der er i denne opgave valgt to cases til at beskrive Forsvarets håndtering af mediekriser. Jeg er bevidst om, at disse to cases alene ikke er fuldt dækkende for emnet. Det er dog min vurdering, at sagerne vil kunne præsentere et tilstrækkeligt dækkende udsnit af emnet til at give grundlag for en endelig konklusion.

Kan de to sager tåle en sammenligning? Selvom det er to vidt forskellige sager, har de dog visse fælles træk og sammenfald. Der er i begge sager en diskussion om soldaters opførsel og moral, hvor der lægges op til en adfærdændring, både fra ledelsens side og fra politisk side. Begge sager har skabt stor politisk interesse, men også i medierne og hos befolkningen. Der er i begge sagers forløb blevet berørt et bredt spekter af aspekter med relation direkte eller indirekte til sagerne. Derfor mener jeg godt, at sagerne kan bruges til en sammenligning i denne opgave.

Ved valget af Hommel-sagen opstår der visse problemer, idet sagen ikke er afsluttet og Forsvaret har derfor ikke endnu kunnet drage de endelige "Lessons Learned" af sagen. Jeg har dog alligevel vurderet, at sagens aktualitet og relevans, opvejer ulempen ved at bearbejde og analysere den endnu ikke afsluttede sag. Der er på nuværende tidspunkt nok materiale i sagen til at drage nogle, for denne opgave, relevante erfaringer.

De to cases har jeg valgt at redegøre for kronologisk og betragte fra hhv. mediernes og Forsvarets synsvinkel.

Jeg er klar over, at det for læseren kan være svært at sammenholde de to vinkler idet afsnittene er adskilt. Jeg har dog alligevel valgt at holde fast i denne metode, da jeg mener, det er den mest fyldestgørende måde, hvorpå jeg kan redegøre for sagen.

Et sidste kritikpunkt kunne være mit valg af personer til interviewene. Mit valg er grundet i en overvejelse af, hvordan emnet kunne dækkes mest nuanceret og stadig med personer, der har nært kendskab til sagerne. Jeg har lagt vægt på at få en alsidighed og forskelligartet erfaring, der kan udtrykke både mediernes synspunkter såvel som Forsvarets. De personer, der er blevet interviewet har alle et godt kendskab til forsvars forhold og kan med rette betegnes som ressourcepersoner indenfor deres område.

3. TEORETISK GRUNDLAG

3.1. Redegørelse for valg af teori.

Jeg har valgt at tage udgangspunkt i en teoretisk indfaldsvinkel, der beskæftiger sig med en organisations omdømme.

Den amerikanske kommunikationsforsker William Beniot har skabt en teori om image-genoprettelse, der vil blive nærmere beskrevet og senere anvendt i denne opgave.

Denne teori beskæftiger sig med overordnede strategier for håndtering af kommunikation i krisesituationer. Da målet med min opgave er at belyse kommunikationen i netop denne type situationer, syntes Beniots teori at være relevant og dækkende for emnet.

3.1.1. Image-genoprettelse.

William Beniots krisekommunikationsteori bygger på to grundantagelser: 1) at kommunikation er en målrettet aktivitet. 2) at bevarelse af et godt image er et væsentligt mål for kommunikationen.^[1] Beniot beskriver i sin teori om image-genoprettelse udelukkende verbale strategier, der kan anses for at være proaktive.^[4]

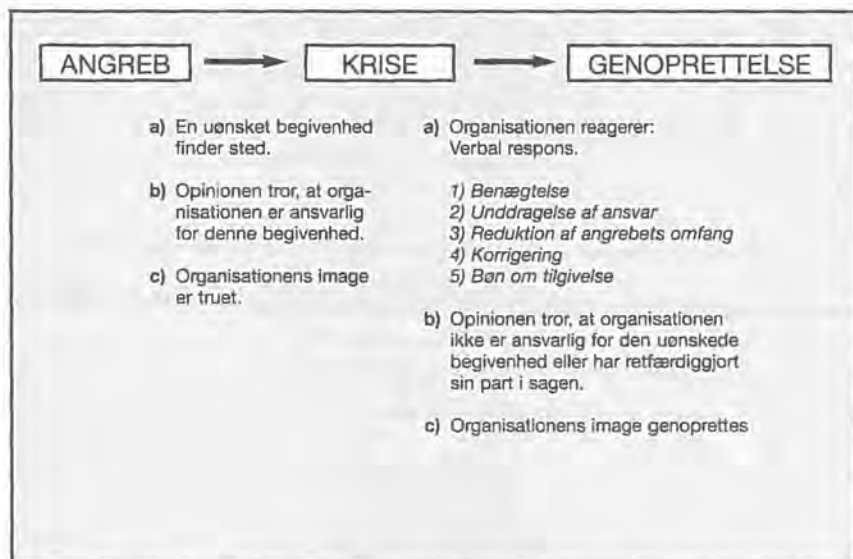
Image er det samme som omdømme. Det er udtryk for modtagerens viden om, eller forestilling af afsenderen. Image vil i denne teoretiske sammenhæng blive betragtet ud fra følgende definition: Organisationens image er nettoresultatet af spillet mellem folks erfaringer, meninger, følelser, viden og indtryk vedrørende den pågældende virksomhed.^[3]

Beniots teori til beskrivelse af krisekommunikation kan sammenfattes i en forløbsmodel, der kan deles i to faser: fra angreb på image til krise og fra krise til genoprettelse af image.^[6] Dette ses illustreret i fig. 1

Overordnet kan en organisation iht. Beniots teori vælge mellem fem mulige strategier, når der opstår en krisesituation: *benægtelse*, hvor organisationen simpelthen benægter, at handlingen har fundet sted, at man udførte den eller, at organisationen er ansvarlig for den.

En anden mulighed er *unddragelse af ansvar*-strategien, hvor organisationen nedtoner eller reducerer sin egen rolle i sagen. Denne strategi underinddeler Beniot igen i fire undertyper: 1) *provokation*, der hævder, at organisationen er blevet gjort til synderbuk efter at være blevet provokeret til den givne handling. 2) *omstødelse*, altså begrunde det med, at man ikke var tilstrækkeligt informeret eller man ikke havde fuld kontrol over tingene. En udlæggelse af organisationen i en offerrolle påvirket af ydre omstændigheder. 3) *uheld*, en regulær eller hændelig begivenhed som man ikke selv eller kun delvis var skyld i. Endelig 4) *gode hensigter*, hvilket næsten giver sig selv, at organisationen gjorde det i en god mening.

Beniots tredje strategi arbejder med *reduktion af angrebets omfang*, der skal mindske de negative konsekvenser af angrebet. Igen er der en underinddeling, her på seks underpunkter: 1) *afstivning*, der skal påpege de positive sider og egenskaber ved organisationen, hvorved man afleder opmærksomheden fra det negative; 2) *minimalisering*, der har til formål at nedtone det negative i den pågældende handling; 3) *differentiering*, hvor man sammenholder handlingen med andres handlinger, der har haft alvorligere konsekvenser; 4) *trancendens*, hvor organisationen forsøger at overføre handlingen til en anden sammenhæng, der kan fremstille handlingen i et mere positivt lys; 5) *angreb på den anklagede*, som er et modangreb, der har til formål at svække modpartens beskyldninger og fjerne fokus fra egen organisation; 6) *kompensation*, der har det formål at mindske effekten af et angreb ved at tilbyde f. eks. erstatning til de skadelidte for på den måde at mildne opfattelsen af organisationen, i opinionen. Den fjerde af Beniots strategier er *korrigerende*. Her er der tale om at rette op på problemet, så at sige at gøre handlingen god igen. At løse problemet og sørge for, at det ikke sker igen. Dette mener Beniot godt, at man kan gøre uden at tage ansvaret for handlingen. Sidste strategi omhandler *bøn om tilgivelse*. Her vedgår man åbent sit ansvar, undskylder handlingen og beder om tilgivelse.

Figur 1. Model til analyse af krisekommunikation.

Benoit beskriver i sin teori kun verbale strategier, hvorfor tavhedsstrategien ikke er med. Denne nonverbale strategi ville meget vel kunne medtages som en plausibel strategi i forbindelse med krisekommunikation, da det ofte er tilfældet, at en organisation forsøger at tie en krise ihjel ved at ignorere den eller forbigå den i tavshed^[7].

Grundlæggende skal en organisation naturligvis vælge strategi efter sin analyse af situationen og hvad man tror vil medføre den mest effektive image-genoprettelse.

4. REDEGØRELSE – ÅBENHEDSRAPPORT

Daværende forsvarsminister, Svend Aage Jensby besluttede i februar 2003 at nedsætte en arbejdsgruppe, der skulle undersøge mulighederne for at opnå større åbenhed i Forsvaret. Arbejdsgruppen var sammensat af repræsentanter fra forskellige interessentgrupper. Målet var at fremkomme med et forslag til en overordnet informationspolitik for Forsvaret, der kunne tilgodese ønsket om større åbenhed uden at kompromittere behovet for sikkerhed. For at beskrive behovet for information, måtte man se det fra to sider. Dels mediernes behov for information fra Forsvaret og dels organisationens behov for information af offentligheden.^[8] En offentlig styrelse som Forsvaret har behov for at positionere sig og overbevise interessenterne om sin relevans og berettigelse. En legitimering af organisationens virke.

Rapporten peger på, at medierne interesserer sig for årsagerne til, og analysen bag de beslutninger, som politikerne og Forsvarets ledelse træffer.^[9] Der er behov for, at Forsvaret i krisesituationer hurtigt fremkommer med foreløbige oplysninger om situationen. Dette vil dog være med de forbehold og reservationer, der må tages af hensyn til medarbejderne, pårørende, operationssikkerheden, samarbejdspartnere og endelig den politiske beslutningsproces.

Det påpeges i rapporten, at Forsvaret har behov for flere medieuddannede medarbejdere for at kunne forbedre forholdet til pressen. Informationsorganisationen skal udvikles til bedre at kunne håndtere og forstå de behov og ønsker, der er fra mediernes side. Et behov, der forøges yderligere under mediekriser.

En af de afgørende konklusioner i rapporten er, at der i høj grad mangler koordination mellem de forskellige niveauer i Forsvarets organisation, således at fastlæggelse af kompetencer og praktisk udførelse af politikker klart fordeles mellem niveauerne nul til tre.

Rapporten drager en sidste afgørende konklusion vedrørende Forsvarets åbenhed, nemlig at det i sidste ende er viljen, der er afgørende når det drejer sig om at udvise åbenhed. Dette gælder både i det daglige virke, men

i særdeleshed i krisesituationer.

Det anbefales i rapporten, at Forsvaret i holdning, ånd og handling viser offentligheden, at organisationen har viljen til at informere om sin virksomhed.

5. REDEGØRELSE – FORSVARETS KRISEKOMMUNIKATION

5.1. Forsvarets krisekommunikation

Krisekommunikation er ikke et nyt fænomen for Forsvaret. Selvom Forsvaret opererer i miljøer, hvor kriser forekommer hyppigere end i de fleste andre organisationer er bestemmelserne for krisekommunikation ikke endelig godkendt endnu. Dette er på trods af, at kommunikation i Forsvaret i de senere år er blevet prioriteret meget højt og har gennemgået en rivende udvikling.

Når en sag bliver karakteriseret som en krise vil mediekontakten typisk blive overgivet til en pressetalsmand. En kompetent person, der sidder med de opdaterede informationer. Talsmandssystemet skal sikre den hurtigste og mest oprigtige måde at formidle de korrekte informationer via medierne ud til offentligheden.

I skrivende stund arbejdes der på at få lagt sidste hånd på den endelige bestemmelse for *Forsvarets håndtering af mediekriser*. Et grundigt arbejde, der har været igennem mange instanser inden det endelige resultat. Udkastet til bestemmelsen¹⁰⁾ angiver detaljerede retningslinier for, hvorledes de presseansvarlige i Forsvaret bør håndtere kontakten med pressen under mediekriser.

5.2. De fem grundregler.

Forsvarets kommunikationspolitik (KOMPOL) er baseret på nogle grundregler, der kæder kommunikationen sammen med Forsvarets værdigrundlag. Forsvarets fem overordnede grundværdier er: Troværdighed, Åbenhed, Tillid, Selvstændighed og Ansvarlighed. Disse værdier skal være afsmittende på al aktivitet i Forsvaret og derfor også afspejles i grundreglerne for Forsvarets KOMPOL.

Som Forsvarschefen udtrykker det: "Grundværdierne er nemlig den drejebog, som Forsvaret skal agere efter."¹¹⁾

5.2.1. Åbenhed.

Med denne grundregel lægges der op til, at selvom man i en kritisk situation ikke ønsker at sige noget, er det vigtigt at sige hvorfor. "Det er vigtigt, at Forsvaret ikke tier krisen ihjel"¹²⁾.

”En forudsætning for at tænke kommunikation ind i beslutningsprocessen er viljen og evnen til at skabe den størst mulige åbenhed om Forsvarets forhold. Vi er dog nød til at afveje ønsket om åbenhed mod behovet for sikkerhed”^[13]. Som udgangspunkt kan alle informationer frigives, dog med få forbehold. Åbenheden i Forsvaret bør kun begrænses af:

- Hensynet til medarbejderne og pårørende.
- Hensynet til operationssikkerheden.
- Hensynet til andre nationer.
- Hensynet til den politiske beslutningsproces.

Åbenhed er en umiddelbar forudsætning for, at Forsvaret kan fremstå troværdigt. Det er ikke og vil ikke blive et spørgsmål om hvorvidt Forsvaret ønsker åbenhed eller lukkethed. ”Åbenhed er et must!”^[14] Det er åbenhedsstrategien, der vil være den overordnede rettesnor for fremtidens forsvaret. Som den moderne virksomhed Forsvaret sigter mod at være, er det afgørende, at organisationen fremstår som en åben og troværdig virksomhed.

5.2.2. Medarbejderne først.

Et af de grundlæggende hensyn i Forsvaret, rettes mod medarbejderne. De er vores ambassadører og den direkte kontakt med befolkningen. Medarbejderne har krav på at være godt klædt på til mødet med medierne. Derfor er det vigtigt, at de er blandt de første, der bliver informeret. Medarbejderne er Forsvarets ambassadører, hvorfor en hurtig information er i organisationens interesse.

Ligeledes skal der tages særligt hensyn til, at pårørende er nogle af de første, der bliver informeret i krisesituationer, hvor der er tale om personskade o.lign.

5.2.3. Vi siger sandheden.

Vi skal sikre os, at de oplysninger vi kommer ud med er korrekte. Enhver kan ubevidst komme til at sige noget, der viser sig at være forkert. Det som det drejer sig om er, at man ikke bevidst fremkommer med ukorrekte oplysninger.

”Forsvaret vil ikke tolerere, at medarbejdere bevidst fremkommer med misinformationer eller misledende informationer, på Forsvarets vegne”^[15]. Udgangspunktet er, at Forsvaret siger sandheden.

5.2.4. Ingen beslutninger uden kommunikation.

God kommunikation er essentiel for, at beslutninger kan formidles korrekt ud til de berørte parter i sagen. Det er vigtigt, at det overvejes, hvor-

dan en modtager vil forstå resultatet af en beslutningsproces. Derfor må overvejelser om kommunikation indgå fra starten af enhver beslutning. "Kommunikation skal indarbejdes i alle faser af beslutningsprocessen"¹⁶⁾. Dette er i dag en realitet som alle med ledelsesansvar i Forsvaret skal forholde sig til.

5.2.5. Nærhed.

Nærhed skal forstås således, at det er den der ved noget om sagen, der udtaler sig.

Vedkommende, som er tættest på sagens kerne er som regel den, der er bedst til at udtale sig om sagens detaljer. I Forsvaret vil det ofte være den taktiske chef, der er tættest på, hvorfor det typisk er ham eller hende, der udtaler sig til medierne.

6. REDEGØRELSE – CASE I

6.1. Sagens indhold.

Sagen om kønskrænkende adfærd i Forsvaret (KKA-sagen), tager udgangspunkt i en undersøgelse af omfanget af KKA i det danske Forsvar. Den danske skemaundersøgelse blev iværksat på baggrund af resultaterne fra en tilsvarende undersøgelse i det svenske forsvar i 1999. Forsvarskommandoen (FKO) ønskede gennem en rundspørge, foretaget af Institut for Militærpsykologi at fastlægge, hvilke kønskrænkende problemer kvinder i Forsvaret udsættes for. På den måde kunne der arbejdes målrettet mod at hindre en sådan adfærd.

Resultatet var ikke særligt flatterende for Forsvaret. Det viste, at der dagligt skete krænkelser af de kvindelige ansatte og, at der i flere tilfælde var tale om ganske grove episoder.

Undersøgelsen viste, at en tredjedel af alle kvindelige soldater havde været udsat for KKA, decideret sexchikane eller i værste tilfælde voldtægt.

FKO var godt klar over, at det var en delikat sag og at den bedste måde at imødegå den på, var ved at være først ude med oplysningerne. Derfor blev der indkaldt til pressekonference, hvor undersøgelsens resultat blev fremlagt for den fremmødte presse. For at vise åbenhed blev alt tilgængeligt materiale fremlagt for pressen.

Forsvaret ønskede at vise, at sagen blev taget alvorligt og at der straks ville blive gjort tiltag for at imødegå problemet. Dette blev positivt modtaget i pressen.

Da medierne fik kendskab til undersøgelsens resultat bragte de flere artikler med nogle af de kvinder, der var blevet krænket. Dette betød, at

politikerne fik interesse for sagen, hvorved det blev til mange opfølgende artikler i pressen. Forsvaret kom under massivt pres fra politisk side, for at få rettet op på de kritisable tilstande.

6.2. Forsvarets tilgang.

Forsvarets undersøgelse af kønsbestemt krænkende adfærd blev offentliggjort den 8. maj 2003, på et pressemøde indkaldt af FKO. Forud for offentliggørelsen var der blevet arbejdet intenst på at kunne præsentere sagen bedst muligt henset til det lidet flatterende indhold. Der gøres en stor indsats for at undgå, at indholdet af undersøgelsen lækker ud til pressen inden pressemødet, da man derved ville miste den offensive fordel. Da forsvarrets ledelse vælger at offentliggøre KKA-undersøgelsen sker det efter nøje overvejelser og grundig koordination mellem de implicerede parter. Der er blevet lavet et meget grundigt forarbejde for at kunne fremkomme med forskellige tiltag og løsningsforslag samtidig med offentliggørelsen af undersøgelsen.¹⁷⁾ En indsats der primært skyldes hensynet til Forsvarets omdømme.

”Kønskrænkende adfærd er et problem i Forsvaret, og vi er dårlige til at håndtere det! Det skal ændres, og det skal vi gøre sammen!”¹⁸⁾

Sådan indleder chefen for FKO’s personelstab et brev til alle medarbejderne. Forsvaret ønsker at melde ud til såvel medarbejdere, som til offentligheden, at denne type adfærd er ganske uacceptabel og at det er et problem, der øjeblikkeligt vil blive taget fat på. Denne opgave skal løses og den skal løftes af alle ansatte i Forsvaret.

Chefen for FKO’s personelstab, GM Jens Erik Frandsen er gennem hele sagen gentagne gange ude i pressen for at forklare og uddybe de tiltag, som er blevet, og vil blive taget af Forsvaret. Det pointeres flere gange, at det er en sag ledelsen anser som meget alvorlig for Forsvarets omdømme og at det ikke er en sag, der vil blive taget let på. Dog understreges det, at der ikke er intentioner om at fare ud med bål og brand for at indlede heksejagter. Frandsen understreger også behovet for information af medarbejderne. ”Information er vigtig for at skabe forandring på dette område – og der skal ske forandringer”¹⁹⁾

Det Forsvaret ønsker er en adfærdsændring blandt alle medarbejderne, således at man kan undgå, at de kvindelige soldater føler sig utrygge på deres arbejdsplads.

Forsvarschefen melder ud på Forsvarets hjemmeside, at ”Forsvaret kan ikke acceptere, at vores ansatte føler sig krænket på grund af deres køn. Det skal der gøres noget ved – både her og nu og på længere sigt.”²⁰⁾

Forsvarets ledelse ønsker at tydeliggøre både internt og eksternt, at KKA ikke på nogen måde kan eller vil accepteres. Det skal tydeligt signaleres, at man har fat om problemet og agter at gøre noget ved det.

Et af de tiltag, der gøres fra Forsvarets side er etableringen af en krisetelefon, hvor psykologer sidder parat til at rådgive og støtte medarbejdere, der har været udsat for krænkende adfærd på arbejdspladsen. Et tiltag, der dog viser sig ikke at have den store søgning.

Et andet tiltag er øget information til alle Forsvarets medarbejdere bl.a. på FKO's hjemmeside og på Intranettet, hvor der bliver givet råd til, hvordan alle medarbejdere kan medvirke til at forebygge den krænkende adfærd. Da selve problemet med KKA primært blev anset for at være et internt adfærds problem blev mange af informationerne formidlet internt i Forsvaret via medarbejderbreve, Intranet og medarbejderblade. Der var dog en anden problematik i hele KKA-sagen, nemlig Forsvarets omdømme i befolkningen. "Det er ikke kun et problem for den enkelte, der føler sig krænket. Det påvirker stemningen på arbejdspladsen og påvirker organisationens effektivitet og troværdighed."¹²¹

Det var et seriøst image-problem, at en mandsdomineret organisation som Forsvaret ikke kunne behandle sine kvindelige ansatte ordentligt. En offentlig styrelse med ligestillingsproblemer var ikke politisk acceptabel. Forsvarsministeren var i samråd i Folketinget og måtte forklare, hvad der blev gjort for at komme denne type adfærd til livs.

Både ministeren og forsvarschefen såvel som chefen for personelstaben var flere gange ude i medierne, både opfordret og uopfordret med budskaber, der kraftigt understregede det uacceptable i situationen. Der var stor bevidsthed om, at det var et budskab, der skulle cementeres i offentligheden. Ved på den måde at vise handlekraft og initiativ, forsøgte ledelsen at bevare Forsvarets gode omdømme på trods af den dårlige sag.

6.3. Mediernes tilgang.

Pressen fik første gang officielt kendskab til KKA-undersøgelsen på pressemødet den 8. maj 2003. Det var naturligvis en sag, der bragte mange dramatiske og oplæste overskrifter på avisernes forsider. De forskellige initiativer fra FKO's side blev nævnt i stort set samtlige artikler i pressen, hvilket understregede Forsvarets intention om at gøre noget ved problemet, både umiddelbart og med langsigtede initiativer. Pressen videregav de informationer Forsvaret ønskede.

Allerede dagen efter offentliggørelsen af undersøgelsen, begyndte medierne at koncentrere sig om de anmeldelser, der havde været af kønskrænkende adfærd i Forsvaret.

Dækningen af sagen blev fra starten koncentreret om de alvorligste tilfælde af krænkelser, der var beskrevet i rapporten. Fokus var primært rettet mod de tilfælde, der blev udlagt som voldtægt eller forsøg på voldtægt. Forhold pressen konfronterede både politikere og forsvarsledelse med. Der blev naturligvis taget kraftigt afstand fra en sådan adfærd og for-

svarsministeren opfordrede direkte de krænkede kvinder til politianmeldelse. FKO meldte også ud til pressen, at "Forsvaret har ingen interesse i at have ustraffede sexforbrydere ansat."²²¹ Dette med kriminaliseringen af nogle af medarbejderne var et emne medierne dvælede ved en kort periode, hvilket dog hurtigt fortog sig.

Ligestillingsminister, Henriette Kjær interviewes i Politiken, hvor hun påpeger, at der er noget helt galt med kulturen i Forsvaret, men samtidig roser hun Forsvaret for at erkende problemet og gøre noget ved det. Daværende forsvarsminister, Svend Aage Jensby udtrykker i Politiken tilfredshed over, at Forsvaret går i front på det danske arbejdsmarked, ved at kortlægge problemet og iværksætte tiltag til at ændre tingenes tilstand²³¹. I en artikel i Jyllands Posten citeres GM Jens Erik Frandsen for "Vi tror og håber på, at selve opmærksomheden, som undersøgelsen nu retter mod problemet, og at forsvarsledelsen klart ned gennem systemet tilkendegiver sit faste syn på sagen, vil skabe den nødvendige holdningsændring lokalt ude på tjenestestederne"²⁴¹.

Få dage efter, at KKA-undersøgelsen blev offentliggjort begynder pressen at bringe interview med nogle af de kvindelige soldater, der har valgt at stå frem og fortælle om de krænkelser, de har været udsat for. Der tegner sig et billede i pressen, at det kun er relativt få sager, der er blevet anmeldt og at det drejer sig om relativt få "typer", der står bag de fleste krænkelser. Problemet er nærmere den stiltiende accept, hvormed det store flertal ser på det.²⁵¹ Det er holdningen i Forsvaret, der grundlæggende skal ændres.

Mediernes dækning begynder at tage en drejning i retning af at mane til besindighed og ikke komme med løse anklager. I sin leder den 10. maj stiller Jyllands Posten spørgsmålstegn ved sagligheden i KKA-undersøgelsen. Det diskuteres om det er rimeligt at de kvindelige soldater kan fremsætte alvorlige anklager mod deres mandlige kollegaer og overordnede i en anonym undersøgelse. Der opfordres til, at kvinderne udviser mere handlekraft og siger fra eller anmelder tilfældene. "Hvis man føler sig chikaneret af at høre en plat blondinevits eller se en dristig plakat, skal man nok hellere se på, om ikke det er ens egen tolerance-tærskel, der trænger til justering."²⁶¹

Der blev rejst en debat om, det var chefer og ledere, der stod for den krænkende adfærd og om hvorvidt de krænkede følte sig truet til tavshed eller ignoreret når de anmeldte krænkende tilfælde. Her var den generelle presse dog så objektiv i behandlingen, at der blev taget mange forbehold grundet de anonyme besvarelser. Pressen ønskede ikke at mistænkeliggøre samtlige mandlige chefer for sexchikane på baggrund af anonyme besvarelser.

Der blev efterfølgende fokuseret på de tiltag Forsvaret ville iværksætte for at imødegå problemet. Berlingske Tidende benyttede overskriften "Forsvaret går til kamp mod sexchikane." I artiklen beskrives nogle af de forskellige initiativer fra Forsvarets side.

Der stilles spørgsmålstejn ved den manglende brug af den krisetelefon, som er et af de tiltag Forsvaret har sat i værk for at dæmme op for KKA. Der diskuteres endvidere den manglende søgning til tilbudet.

Chefen for personelstaben er igen ude i pressen og kommentere de tiltag, der bliver gjort og hvilke der følger. Blandt andet bliver tiltaget med at ansætte en ekstern KKA-konsulent kommenteret i BT, hvor det omtales som "sex-chef skal oplære officerer til større indblik i den slags sager"⁽²⁷⁾ Den afsluttende debat i medierne fortsætter med de forskellige initiativer fra forsvarrets side, der generelt bliver modtaget positivt.

Den offensive pressepolitik fra Forsvarets side blev generelt modtaget positivt i pressen.

Forsvarets progressive og fokuserede tilgang til emnet, blev i pressen omtalt som handlekraft og vilje til forandring. Og selve mediestrategien der blev valgt af FKO, blev modtaget positivt i medierne. Erik Meier Carlsen roser i sin leder i BT den 16. maj, Forsvarets ledelse for at have "klaret den ubehagelige og meget besværlige sag godt. Forsvarets ledelse fremstår modig og handlekraftig. Mediestrategien lykkedes"⁽²⁸⁾.

7. ANALYSE – CASE 1

KKA-sagen var fra Forsvarets side en forudset mediekrise. Overskrifterne i medierne var næsten kendt på forhånd. Det var en sag, hvor en meget grundig forberedelse af de forskellige tiltag, var en tvungen nødvendighed for, at Forsvaret kunne møde pressens forventede stormangreb. Sagen havde potentiale til at blive alvorligt nedbrydende for hele organisationens omdømme. Den krænkende adfærd gav et tydeligt imageproblem både internt i Forsvaret og eksternt i befolkningen.

Der var ingen tvivl om, at sagen ville tiltrække politisk interesse, både på det ligestillingsmæssige område mht. kønsdiskriminering såvel som på det juridiske område mht. de kriminelle forhold.

Det lykkedes FKO at holde sagen udenfor offentlighedens kendskab længe nok til, at der kunne forberedes en koordineret offentliggørelse af undersøgelsen, hvor der samtidig blev fremlagt en handlingsplan, der skulle bekæmpe den type adfærd i Forsvaret. På den måde lykkedes det Forsvaret at opnå en af de vigtigste fordele, når det gælder krisekommunikation, nemlig at flytte opmærksomheden fra problemet til løsningen og på den måde begrænse den negative omtale i pressen. Ved at fokusere på løsningen og have et konkret løsningsforslag med til pressen, udviste Forsvaret en handlekraft og en vilje til at håndtere problemet. Derved lykke-

des det presseafdelingen i FKO at få overtaget i situationen og kunne dermed bevare teten og føre en langt mere offensiv håndtering af medierne. P&I kunne ved at sætte dagsorden være med til at påvirke den offentlige debat således, at Forsvaret ikke blev fremstillet unødigt negativt. I dette tilfælde var det bedre at sætte en dårlig dagsorden, end slet ikke at sætte nogen, for så ville pressen selv slå tonen an. Forsvarets omdømme led på den måde kun minimal skade, med minimal genoprettelse til følge og sagen fik en positiv drejning, set fra et kommunikativt synspunkt.

Med forskellige tiltag, som f.eks. krisetelefonen, blev der gjort noget fra ledelsens side for at rette op på problemet. Det Forsvaret gør i denne situation, er det Beniot ville betegne som korrigerings-strategi, altså at rette op på problemet og sørge for, at det ikke sker igen.

Ved tydeligt at kommunikere budskabet ud til medarbejderne forsøgte Forsvaret at sikre, at den type adfærd ikke ville gentage sig.

Den eksterne kommunikation blev samtidig i KKA-sagen bevidst brugt til at "booste" den interne debat i Forsvaret og skærpe medarbejdernes opmærksomhed på emnet. På den måde fik Forsvaret, ved hjælp af medierne, hurtigt spredt budskabet og ledelsens holdning ud til størstedelen af medarbejderne²⁹¹.

I informationen til Forsvarets medarbejdere påpeger chefen for FKO's personelstab, at KKA er et problem og at problemet skal løses i fællesskab. På den måde lægges der op til, at medarbejderne påtager sig det ansvar, der er nødvendigt og retter op på den holdning, der hidtil har været overfor den type adfærd. Ledelsen kan ikke diktere en bestemt holdning til KKA, men kan gennem oplysning og information opfordre medarbejderne til en holdningsændring, der kan medvirke til at præge det daglige arbejdsmiljø således, at de kvindelige ansatte kan passe deres arbejde uden at føle sig utrygge.

Udtalelsen, "vi er dårlige til at håndtere problemet" kan tolkes som et udtryk for, at organisationen undskylder handlingen og ønsker at rode bod, hvilket iht. Beniots femte strategi er en bøn om tilgivelse, for på den måde at genoprette organisationens image.

Øverskriften i Berlingske: "Forsvaret går til kamp mod sexchikane", mener jeg kan tolkes som et udtryk for, at pressen tager positivt imod de tiltag Forsvaret iværksætter for at bekæmpe det ubehagelige problem, den krænkende adfærd er for Forsvaret. Det fremstiller Forsvarets ledelse som handlekraftigt og giver dermed ledelsen mulighed for at medvirke til at genoprette det skadeslidte image.

GM Frandsens udtalelse om, at sagen påvirker organisationens effektivitet og troværdighed kan ses som et udtryk for en erkendelse af, at der er en fare for, at sagen bliver en belastning for Forsvarets omdømme. Det er nødvendigt for ledelsen at udvise handlekraft og signalere, at der skal ske

forandringer. Midlet hertil er efter ledelsens opfattelse mere information. Forsvarschefen melder flere gange ud til pressen, at han agter at gøre noget ved problemet. Han ønsker at signalere, at Forsvarets ledelse gør noget ved de kritisable tilstande. Dette kan i henhold til Beniot tolkes som et udtryk for en korrigerende strategi.

I slutningen af sagen tegner der sig en tendens i pressen til at nedtone alvoren og omfanget af sagen. BT stiller spørgsmålstejn ved sagligheden af at benytte anonyme spørgeskemaer til undersøgelsen. De ønsker hermed at nuancere debatten, idet de mener, at de indirekte anklagede chefer i Forsvaret får en uretfærdig behandling. I en leder i Jyllands Posten stilles der spørgsmålstejn ved, om det ikke er de kvindelige ansattes egen tolerancetærskel, der trænger til justering. En nedtoning af sagen, som kun pressen kan gøre det. Denne melding ville aldrig være kommet fra Forsvarets side, da dette ville kunne anses som et modangreb og som forsøg på unddragelse af ansvar. Der har gennem hele håndteringen af KKA-sagen været en gennemgående tendens i medierne til at udøve en vis form for selvjustits.

7.1. Delkonklusion.

En grundlæggende konklusion i denne case må være, at Forsvarets offensive håndtering af medierne var af afgørende betydning for, at en grotesk sag om nedværdigende og krænkende adfærd overfor de kvindelige ansatte, blev vendt til positiv omtale af Forsvaret.

Det essentielle i denne sag er, at Forsvaret har været i stand til ærligt at nævne det negative, men har fremhævet det positive. Ledelsen meldte ærligt ud og erkendte, at man havde et alvorligt problem som man ville gribe fat i.

Hvis man ser på KKA-sagen ud fra en image betragtning og tager udgangspunkt i Beniots teori, har det gennemgående været en kombination af korrigeringsstrategi og strategien omkring reduktion af angrebets omfang.

Håndteringen af sagen, hvor ledelsen trådte i karakter og udviste handlekraft og vilje til handling betød, at nettoresultatet blev en positiv tilgift for Forsvarets omdømme. En skidt sag, der trods indholdets alvorligt negative karakter alligevel gav Forsvaret et styrket image i offentligheden. En fortjeneste, der efter min vurdering, i høj grad kan tilskrives den progressive medietilgang.

8. REDEGØRELSE – CASE II

8.1. Sagens indhold.

Afhørings-sagen fra Irak tog sin begyndelse i februar 2004, hvor kaptajn Annemette Hommel tiltræder som forhørsleder i den danske militærlejr, Camp Eden i Basra, Irak. Den sag, der ligger til grund for anklagerne om ulovlige afhøringsmetoder starter den 9. juni 2004, hvor Hommel afhører en irakisk fange i Camp Eden. Efter den pågældende afhøring klager en tolk til lejrchef, oberst Henrik Flach over behandlingen af fangen.

Hærens Operative Kommando orienterer den 23. juli FKO, om tolkens klage over Hommel, hvorefter Forsvarschefen beslutter at indlede en auditørundersøgelse af sagen. Forsvarsministeriet orienteres i samme forbindelse.

Auditørundersøgelsen påbegyndes efterfølgende mandag den 26. juli. To dage senere den 28. bedes Hommel om at ”nedfælde et par linier” om hvad der skete under forhøret. Allerede den efterfølgende nat, kl. 00.50 beordres Hommel til afhøring i Kuwait⁽³⁰⁾.

Dagen efter, den 30. juli sendes Hommel hjem til Danmark. Forsvarschefen orienteres om sagen samme dag, men skønner ikke, at oplysningen er af så hastende karakter, at den øjeblikkelig burde komme til ministerens kendskab⁽³¹⁾. Et skøn, der senere viser sig at være et fejlskøn.

Ekstra Bladet konfronterer den 1. august Forsvarsminister, Søren Gade med, at en dansk officer er blevet sendt hjem fra Irak. Ministeren er på dette tidspunkt ubekendt med sagen. Ministeren sender samme dag en skriftlig kritik til Forsvarskommandoen omkring den manglende orientering. Efter samråd med forsvarschefen trækker ministeren, den 3. august hele ledelsen fra Camp Eden, hjem.

Den efterfølgende debat præges af meningsudvekslinger mellem de implicerede parter om, hvorvidt denne beslutning var velbegrundet og korrekt.

8.2. Forsvarets tilgang.

Efter at sagen blev offentliggjort i Ekstra Bladet den 2. august, har Forsvarets ledelse løbende forsøgt at informere både offentligheden og sine medarbejdere om Forsvarets syn på sagen. Dette er blevet gjort dels via de offentlige kanaler som f.eks. dagspressen eller Internettet og dels via Forsvarets Intranet og forskellige medarbejderblade. Overordnet blev offentliggørelserne koordineret af FKO P&I.

Den 3. august udsender FKO en pressemeddelelse omkring hjemtagelsen af ledelsen i Camp Eden, hvori forsvarschefen beklager det drastiske skridt, men at det var nødvendigt for at bevare respekten omkring arbej-

det i den danske bataljon. Han understreger endvidere, at de anmeldte krænkelse er ganske uacceptable og at de på ingen måde stemmer overens med styrkernes operationsgrundlag.

På Hærens Operative Kommandos (HOK) hjemmeside offentliggør forsvarschefen den 6. august artiklen "Bulerne skal rettes ud", hvori han skriver: "Forsvaret har i den forgangne uge været hvirvlet ind i en gigantisk mediestorm. Og der skal ikke herske tvivl om, at stormvejret har bulet Forsvarets gode renommé"^[32].

Forsvarschefen understreger endvidere i artiklen, at han ønskede at sende et kraftigt signal til alle om, at Forsvaret ser alvorligt på en sådan mistanke om ulovlige forhørsmetoder.

Der opfordres ligeledes til, at implicerede parter besinder sig og undlader at dømme nogen før auditorundersøgelsen er afsluttet. I det hele taget, at man tænker sig om, før man udtaler sig om sagen. Artiklen afsluttes med en konstatering af, at der skal kigges fremad og at der skal arbejdes på at genskabe Forsvarets gode renommé.

Den 13. august kommer forsvarschefen så med en ny artikel på FKO's hjemmeside, hvor han forklarer sit syn på sagen. Han beskriver, hvordan den overvældende omtale i pressen har "mudret billedet af, hvad der egentlig er sket.[...] Jeg havde forventet en bred omtale af sagen, men omfanget har været voldsomt"^[33]. Der forklares videre, hvorfor det var nødvendigt at trække ledelsen hjem og hvilke hensyn, der lå til grund for beslutningen.

"I et Forsvar som vores, med vores værdigrundlag, skal vi lære af vores fejl og være åbne omkring dem"^[34]. Dette er i god overensstemmelse med den åbenhedsstrategi, der skal bære Forsvaret i retning af større åbenhed overfor offentligheden. En udtalelse der er helt i tråd med Åbenhedsrapporten.

Forsvarschefen udtrykker sin holdning til åbenheds- og nærhedsprincippet i Forsvarets KOMPOL, hvilket også er gældende for krisekommunikationen. "I Forsvaret hylder vi det princip, at enhver kan udtale sig om sit eget område. Det er langt det mest troværdige. Det betyder naturligvis ikke, at man ubetinget skal stille op hver gang. Jeg er personligt tilhænger af, at der er størst mulig gennemsigtighed om forhold i Forsvaret. Det er langt den bedste markedsføring af vores arbejdsplads – og den bedste måde at imødegå myter og rygtedannelser på, selvom nogle opfatter det som om, at Forsvaret vasker sit snavsetøj for åbent tæppe"^[35].

Forsvarschefen afslutter med at pointere, at der nu rettes fokus på den operative indsats og de udsendte medarbejdere, der gør en god indsats i missionsområdet.

8.3. Mediernes tilgang.

Den danske presse har helt fra starten af Hommel-sagen vist stor interesse, både for den politiske og militære side af sagen. Et af de største kritikpunkter i pressen har været forsvarschefens manglende orientering af ministeren. Her lykkedes det pressen at opnå det, som er et ønske for enhver journalist, nemlig at få slået en kile ind mellem et ministerium og en underlagt styrelse. Forsvarsministeren udtrykte bl.a. sin utilfredshed i Berlingske Tidende. "Vores engagement i Irak har stor politisk bevågenhed, og det er en klar fejl, at jeg skal få den slags information via pressen. Har man bare en lille smule politisk tæft, bør man vide, at netop denne orientering var nødvendig for mig som minister."³⁶⁾

Pressen borede naturligvis videre i dette forhold og samme avis konstaterede: "Kommunikationen mellem den militære ledelse og forsvarsministeren ser ud til at fungere mangelfuldt, og det er et meget alvorligt problem. Til syvende og sidst er det et spørgsmål om at sikre civil kontrol med Forsvaret, og det kan vi kun, hvis den ansvarlige minister får de rette oplysninger på rette tid"³⁷⁾.

Efter, at forsvarschefen havde været ude og tage ansvar for det, han selv betegner som et fejlskøn, fjernedes kilen mellem forsvarsministeren og forsvarschefen, hvorefter interessen rettedes mod de hjemsendte officerer. Deres udtalelser til pressen blev udlagt som en udstilling af interne stridigheder i Forsvaret, hvor de implicerede parter ville forsvare sig i offentligheden. "Systemer, kommandoveje og officielle undersøgelser bliver overhalet af opgøret i medierne"³⁸⁾.

Uenigheder mellem Forsvarets ledelse og de implicerede parter blev blæst op til forsidehistorier i pressen og åbenhedsstrategien måtte stå sin prøve. "Engang talte man om Forsvaret som en meget lukket institution. Den tid må vist være forbi efter sagen om danske soldaters behandling af fanger i Irak. Her er alle involverede parter ved at falde over hinanden for at bringe deres version af forløbet ud i offentligheden."³⁹⁾

Medierne var opsat på at vise striden mellem de forskellige niveauer i Forsvaret. "Et usædvanligt skænderi inden for Forsvaret foregår nu i fuld offentlighed. Den hjemkaldte chef for den danske bataljon i Irak, oberst Henrik Flach, kritiserer forsvarsminister Søren Gade og forsvarschef Jesper Helsø..."⁴⁰⁾

Forsvarets omdømme blev sat på en alvorlig prøve, da der blev stillet spørgsmålstejn ved organisationens troværdighed i den offentlige debat. Det blev forsøgt udlagt således, at forsvarschefen ønskede at give sine underordnede mundkurv på. Dette dementerede han dog på det kraftigste i Politiken: "Forsvarschef Jesper Helsø ser det ikke som noget problem, at udredningen af sagen foregår offentligt. Og at officerer kan sige deres mening i pressen."⁴¹⁾

”Jeg kunne aldrig nogen sinde finde på at sige til de pågældende, at de skal holde sig væk fra medierne. Vi lever heldigvis i et land med fri presse. Ytringsfriheden er knæsat som et væsentligt princip i det her land. Det er vigtigt at holde fast i.”^[42]

Efter nogen tid bliver der så, i medierne, evalueret over situationen. Hvordan er sagen blevet udlagt i medierne og hvad er der egentlig i sagen? Flere ledere bl.a. i Jyllandsposten^[43] påpeger, at sagen er kommet ud af proportioner og har sløret billedet af hvad det egentlig er, der er foregået. Der manes til besindighed og opfordres til, at man bevarer fokus på emnet i stedet for på personerne.

I interviewet med Chr. Brøndum nævner han flere gange, at han helt fra starten af Hommel-sagen havde indtryk af, at der var, som han udtrykker det: ”noget lusket ved sagen, da offentligheden ikke blev orienteret helt fra starten”^[44]

I linieofficerernes fagblad bliver det diskuteret, hvorfor Hommel-sagen har fået det kolossale omfang som det er tilfældet. ”Sagens omfang har nået de store højder, alene fordi nogen i Forsvarets top har forsøgt at skjule den.”^[45] Det diskuteres om sagen havde været ligeså skadelig for Forsvaret, hvis den var blevet offentliggjort på et tidligere tidspunkt i forløbet.

John Kreiner hævder, at Hommel-sagen er en af Forsvarets såkaldte ”selvskabte plager”, hvis omfang i høj grad skyldtes, at den er blevet forsøgt tilbageholdt fra pressen i starten af forløbet. Han hævder, at det ville have været en ”kedelig sag”, uanset hvornår den var blevet offentliggjort, men man kunne have undgået den ”skandale” den har udviklet sig til, ved at have været mere offensiv i tilgangen.

”For mig er det helt sikkert, at hvis f.eks. Forsvarskommandoen i samme øjeblik, sagen var overgivet til auditøren, havde offentliggjort, at Forsvaret havde modtaget et brev, der anklager en dansk officer, og at auditøren øjeblikkeligt var gået i gang med at undersøge sagen til bunds, så havde sagen set helt anderledes ud i dag”.^[46]

9. ANALYSE – CASE 2

Hommel-sagen er en kompleks og bredt favnende sag, der indeholder mange aspekter af krisekommunikationen. Jeg vil her se nærmere på de udtalelser og meninger, der er fremkommet under sagen.

Udtalelsen, hvori forsvarschefen beklager det drastiske skridt med hjemtagelsen af ledelsen vil, i følge Beniots teori, dels kunne ses ud fra korrikerings-strategien, og dels ud fra den undskyldende strategi. Korrikerende på den måde, at Forsvaret forsøger at rette op på en fejl begået i Camp Eden, ved at hjemtage Hommel og lejerens ledelse. Undskyldende ud fra

betragtning, at Forsvaret beklager hændelsen og beder om tilgivelse fra offentligheden, for på den måde at genoprette sit renommé.

Den store interesse for Hommel-sagen kan meget vel skyldes, de nylige afsløringer af amerikanske soldaters umenneskelige behandling af fangerne i Abu Ghraib fængslet. De danske politikere var meget hurtigt ude i medierne for at tage afstand til sådanne episoder. Derfor blev der fra politisk side reageret kraftigt, da Hommel-sagen blev offentliggjort i Ekstra Bladet. Der skulle under ingen omstændigheder være tvivl om, at ulovlige afhøringsmetoder ikke kunne eller ville accepteres.

Som i flere andre sager er Forsvarets ledelse, også i Hommel-sagen, blevet kørt ud på et sidespor, når der er gået politik i sagen. Forsvarsministeren, der er relativt ny på posten, ville sende et tydeligt signal til offentligheden for at vise sin magt og handlekraft, hvilket tog initiativet fra FKO.

Ønsket om åbenhed kommer til udtryk i Helsøs udtalelse om, at han ikke ser noget problem i, at udredningen af sagen foregår offentligt. Der ønskes ikke noget skjult, heller ikke interne stridigheder. Det kan så diskuteres om oberst Flachs angreb på ministeren og forsvarschefen skal ses som et udtryk for at efterleve åbenheden eller et illoyalt forsøg på at bringe sine overordnede beslutninger i miskredit i offentligheden. Denne diskussion vil jeg dog lade stå åben.

Forsvarschefens udtalelse om, at Forsvaret hylder det princip, at enhver kan udtale sig om sit eget område, men at man ikke ubetinget skal stille op hver gang, belyser et grundlæggende dilemma. Der er en problematik, der omhandler ønsket om åbenhed og nærhed i krisekommunikationen og det samtidige ønske om en vis styring af informationerne. Informationsstyring er ønskeligt for Forsvaret for at sikre, at et tydeligt og ensartet budskab når ud til medierne og offentligheden.

Hvis talsmandslisten havde haft mulighed for at fungere efter hensigten, havde man kunnet undgå den støj, der har været i kommunikationen, ved at sikre det kun var de ansvarlige talsmænd, der udtalte sig på myndighedens eller Forsvarets vegne.

Udtalelsen, "Jeg havde forventet en bred omtale af sagen, men omfanget har været voldsomt" viser Helsøs overraskelse over mediernes håndtering og reaktion på sagens forløb. Ledelsen var ikke forberedt på den voldsomme reaktion, dels fra mediernes side, men også fra politikernes side. En manglende forberedelse, der efter min vurdering betød, at Forsvaret kom endnu mere i defensiven.

Forsvarschefens udtalelse om, at "der skal arbejdes på at genskabe Forsvarets gode renommé" kan meget vel tolkes som et forsøg på at flytte fokus fra problemet mod løsningen. Et grundlæggende princip i god mediehåndtering.

Det anbefales i Åbenhedsrapporten, at Forsvaret skal vise offentligheden, at organisationen har viljen til at informere om sin virksomhed. Dette kan man påpege er blevet gjort i rigeligt omfang i den seneste del af Hommel-sagen, men ikke i tilstrækkeligt omfang i starten. Dette er efter min vurdering den primære årsag til sagens store mediedækning.

Forsvarsministerens skriftlige reprimande til FKO mht. den manglende information i starten af Hommel-sagen, får ganske forventeligt forsvarschefen til at træde frem og tage ansvar for fejlen. Dette er et ganske indlysende eksempel på en bøn om tilgivelse og en erkendelse af ansvar ifølge Beniots teori.

Ærligheden skal føres ud i krisekommunikationen. Det kan give forklaringsproblemer når pressen begynder at grave i sagerne. Informationen kommer frem, den ene eller den anden vej, så vær ærlig både overfor pressen og for politikerne.^[47]

Det er ikke en mulighed at feje tingene ind under gulvtæppet, da dette blev trukket væk, da sagen kom til offentlighedens kendskab.^[48]

Når man er ude i en mediekrise og har en dårlig sag er det vigtigt at begrænse skadens omfang. Det er godt nok at tabe med ét mål på udebane, når udsigten var at tabe med fem mål. I mediekriser, hvor man har en dårlig sag, vil man få ridser i lakken, men det er vigtigt, at man sørger for, at de ikke bliver for dybe og ikke kan poleres op igen.^[49]

Nogle kritikere vil nok mene, at de mange spredte udtalelser fra mere eller mindre kompetente personer kan udtrykkes som en misforstået opfattelse af, hvad åbenhedsstrategien egentlig går ud på. Her bør det understreges, at det i mange tilfælde har været udtalelser fra personer, der har udtalt sig på egne vegne og ikke har udtrykt Forsvarets holdning på området.

Hommel-sagen er et klassisk eksempel på en nytolkning af H. C. Andersens eventyr^[50] om, hvordan én fjer kan blive til fem høns. En sag, der er kørt helt ud af proportioner. Dette erkendes dog også af pressen, der i ledende artikler prøver at dæmme op for hysteriet og mane til besindelse.

9.1. Delkonklusion.

Forsvarets ledelse valgte fra starten af Hommel-sagen at føre en reaktiv medietilgang grundet hensynet til medarbejderne. Denne tilbageholdende politik betød, at Forsvaret fra det øjeblik sagen blev offentliggjort, har været under pres fra medierne og offentligheden.

Den reaktive politik blev bevidst valgt for at beskytte medarbejderne mod den forventede personforfølgelse. Det var dog kun en stakket frist, da de alligevel blev kaldt hjem få dage før deres ordinære hjemsendelse, og dermed allerede var dømt skyldige ved folkedomstolen. Medierne havde,

som den fjerde statsmagt, udlagt ministerens voldsomme reaktion og den efterfølgende tidlige hjemsendelse som et udtryk for, at de implicerede virkelig havde gjort noget galt.

Da pressen fandt ud af, at der var blevet tilbageholdt oplysninger om sagen og endvidere, at nogle oplysninger ikke var videregivet til ministeren, fik de indtryk af, at der ikke var fuld åbenhed om sagen. Et underlæggende indtryk af, at "der er noget lusket ved sagen" som Christian Brøndum udtrykker det i interviewet^[51]. En udtalelse, der er i direkte strid med, hvad forsvarsministeriet ønskede at opnå med åbenhedsrapporten. Sådanne omstændigheder medvirker til, at journalisterne graver endnu dybere i sagen, hvorved den har fået det omfang som er tilfældet i dag^[52]. Den tilbageholdenhed, der blev udvist fra Forsvarets side var ikke styrkende for organisationens troværdighed og omdømme.

Gennemgående en sag, hvor Forsvaret har måttet arbejde op ad bakke.

10. VURDERING

Hvis man skal forsøge at stille de to cases op mod hinanden for at se på hvad, der gik godt og hvad, der gik mindre godt, er det vigtigt at holde sig for øje, at der er tale om to forskellige sager, med vidt forskelligt indhold. KKA-sagen viste os, at ved at føre en offensiv medietilgang, hvor Forsvaret var i stand til at bevare teten og præge dagsordenen kunne selv en ganske dårlig sag kommunikativt vendes til en fordel for organisationens image. Det lykkedes Forsvaret at rette fokus mod løsning frem for at dvæle ved problemet. Derved bevarede Forsvaret sin troværdighed i befolkningen, hvilket endnu står meget usikkert i tilfældet med Hommel-sagen. Hensynet til medarbejderne i Hommel-sagen var velovervejede og var et bevidst valg af en reaktiv mediehåndtering. Dette valg kan dog meget vel vise sig at have været medvirkende til, at sagen har kommet til at skade hele Forsvarets troværdighed og i sidste ende organisationens omdømme. Dette er dog svært at afgøre på nuværende tidspunkt, da sagen stadig verner og udfaldet derfor ikke er kendt. Sagen har i høj grad vist, at Forsvarets ledelse fremstår handlekraftigt og ikke står tilbage for at træffe afgørelser, der kan virke kontroversielle i medierne.

Der vil også kunne argumenteres for, om Hommel-sagen ikke var blevet ligeså omfattende hvis Forsvaret fra starten, havde fremlagt alle oplysninger i sagen på samme måde som i KKA-sagen. Derved havde Forsvaret opnået den offensive fordel, men havde "ofret" nogle af sine medarbejdere og dermed ikke overholdt et af sine primære hensyn. Det ville også have kunnet afstedkomme kraftige reaktioner, men ville efter min vurdering ikke have medført de samme troværdighedsproblemer. Det kan lyde som en kynisk afvejning af vigtigheden af Forsvarets renommé kon-

tra nogle få medarbejders karriere. Det er dog min opfattelse, at de involverede personer, har tabt meget mere ved den nuværende sag end hvad det ellers ville kunne forventes.

Ved at føre den offensive eller progressive mediestrategi, vil Forsvaret billedligt talt kunne presse bolden ned på modstanderens banehalvdel, hvorved han får mindre plads til at spille bolden^[53]. Angrebmulighederne vil blive begrænset og Forsvarets omdømme vil blive bedre beskyttet. Ved at bevare teten minimerer man samtidig den spirende debatlyst, både hos interne og eksterne kritikere, hvorved man tydeliggør Forsvarets essentielle budskab. Man tager så at sige brodden af historien ved først selv at komme med budskabet og Forsvarets version.

Til dette formål er talsmandssystemet ganske fortrinligt. Sager der kommer op på et vist niveau skal efter hensigten håndteres via talsmandslisten, men er det hensigtsmæssigt? Det er godt med få centrale budskaber, så der ikke sås tvivl om Forsvarets holdning. På den anden side indsnævrer det Forsvarets mangfoldighed og folk får ikke mulighed for at komme til orde. Nærhedsprincippet bliver ikke ført helt ud, da talsmændene som regel skal findes på chefniveau. Åbenheden bliver også lidt kompromitteret, da det ikke er alle, der skal/kan udtale sig.

Det viser sig at hurtig kommunikation er afgørende i krisesituationer. Jo tidligere en potentiel krise manes i jorden eller håndteres, jo mindre bliver omfanget og skaderne. Ilden skal slukkes ved arnestedet. Kriseledelsens hovedregel er, at man skal tage så meget som muligt i opløbet – og ikke vente til det enten er for sent eller forbundet med en kæmpe indsats at få bugt med det. På krisekommunikationsområdet er der dog den tilføjelse, at man kan bevare initiativet og etablere virksomheden som den autoritære informationskilde, hvis man handler hurtigt og effektivt.^[54]

I begge de behandlede cases er der overvejende blevet anvendt det Beniot ville betegne som en korrigeringsstrategi. Der er dog i nogle tilfælde blevet anvendt en strategi, der kan betragtes som en reduktion af angrebets omfang og i få tilfælde en undskyldende strategi. Disse strategier er et naturligt valg og i mange tilfælde de eneste valgmuligheder, en åben og moderne, kommunikerende organisation har, hvis den ønsker at bevare sin troværdighed og dermed omdømme i offentligheden. I en krisesituation er det afgørende, hvordan man vælger at kommunikere sit budskab for at undgå unødigt skade på organisationens omdømme. Det rette valg af kommunikationsstrategi er afgørende for sagens udlægning i medierne^[55] og dermed for troværdigheden.

10.1. Hvad kan gøres bedre?

Der er behov for konsekvent brug af offensiv pressepolitik i Forsvaret, da dette er nødvendigt for til stadighed at virke troværdig. Det nytter ikke

noget, at man kun er offensiv, når man har en god sag, men trækker sig tilbage, når det drejer sig om sager, der kan gøre ondt. Det altafgørende er, at Forsvaret melder ærligt ud til offentligheden, også når det drejer sig om delikate sager.

11. KONKLUSION

Grundlæggende er det et godt demokratisk sundhedstegn, at medierne overvåger organisationer, som f.eks. Forsvaret og stiller dem til regnskab overfor offentligheden. Faren er dog, at sager kan, med mediernes ordvalg og synsvinkler, komme ud af proportion. Dette kan blandt andet ses ved sammenligningen mellem Hommel-sagen og sceneerne fra Abu Ghraib fængslet.

11.1. Hvilke erfaringer har Forsvaret gjort sig ved at anvende en åbenhedsstrategi i krisesituationer?

En af de erfaringer Forsvaret har gjort sig ved anvendelsen af en åbenhedsstrategi i krisesituationer, kommer fra KKA-sagen. Det viste sig, at ved at stå åbent og ærligt frem med det temmelig nedslående resultat af undersøgelsen, blev der i medierne genereret en vis forståelse for Forsvarets problem. Erfaringen viser endvidere, at den offensive krisekommunikation og tilgang til medierne er lettere at forene med åbenhedsstrategien, da man ved at være offensiv, selv kan påvirke i hvilken retning åbenheden rettes.

En anden og noget anderledes erfaring ved anvendelsen af åbenhedsstrategien, er det dilemma, der opstår mellem ønsket om en åben debat med udtalelser fra personer tæt på konflikten og organisationens ønske om at kunne styre de informationer, der videregives i medierne. To sider, der ikke umiddelbart kan forenes. Hommel-sagen viser i en vis grad at åbenhed og nærhed som to af grundreglerne for Forsvarets KOMPOL, bliver vægtet højere end behovet for at styre informationerne til pressen.

11.2. Hvad har vi lært af de hidtidige sager og hvad kan vi gøre bedre?

Det står klart ved analysen af de to cases, at Forsvarets evne til at sætte dagsordenen er af afgørende betydning for, hvorledes sagerne præsenteres og tolkes i medierne.

Det de to berørte cases kan lære os er vigtigheden af at være åben, ærlig og offensiv i tilgangen til mediehåndteringen. Det gælder om at være først ude med informationerne, uanset om det er positiv eller negativ information om Forsvaret. Det er naturligvis nødvendigt at tage de fornødne hensyn før oplysningerne frigives. Det skal dog grundigt overvejes om infor-

mationerne ikke bare kommer fra anden side, og man derfor er bedre tjent med selv at frigive de nødvendige oplysninger.

Hvad har vi lært?

Proaktiv tilgang til krisekommunikationen med medierne er en nødvendighed for at bevare teten og være med til at præge den offentlige mening. Dette bør gøres konsekvent, for på den måde at sikre den troværdighed i Forsvaret, som er så altafgørende for vores omdømme i befolkningen. Ved at fremstå troværdigt og ærligt opnår vi de bedste resultater i samspillet med pressen.

Ifølge Forsvarets KOMPOL er der ikke interesse for at massemedierne sætter dagsordenen, men at det er Forsvaret der skal være offensiv og præge udviklingen i medierne.

Flyt fokus fra problem til løsning, er en afgørende læresætning når det drejer sig om kontrolleret mediehåndtering i krisesituationer. Det er vigtigt at komme med kompetente bud på, hvordan man vil håndtere problemerne og hvorledes man vil flytte fokus fra problem til løsning.

Et af de grundlæggende elementer i god kriseledelse er at etablere en klar genrejningsstrategi. Organisationens image er en vigtig del af overvejelserne, når strategien for krisekommunikationen overvejes. I en organisation, der agerer efter åbenhedsstrategien, vil overvejelserne omkring krisekommunikationen primært dreje sig om det Beniot betegner som reduktion af angrebets omfang, korrigerende og bøn om tilgivelse. Disse strategier er de mest ansvarsfulde og ærlige en åben organisation kan benytte sig af. I Forsvarets håndtering af de to cases, ses netop disse strategier anvendt, hvilket er i god overensstemmelse med intentionerne bag Åbenhedsrapporten.

Hvad kan vi gøre bedre?

Vi skal være mere offensive i vores informationsformidling, hvilket også er i overensstemmelse med FKO's bestemmelser for håndtering af mediekriser. Forsvaret skal være først ude med informationer, der omhandler forsvars forhold, for på den måde at imødegå den pressemæssige naturlig, der lyder: Den der først kommer med nyheden, har ret.

De to cases har vist, at det er afgørende for mediernes udlægning og vinkling af historierne, at mediehåndteringen har været offensiv og proaktiv. Forsvaret skal, hvis muligt, være først ude med informationerne. Vi skal være kilden til de informationer, der vedrører Forsvaret. Det er vigtigt at sørge for, at medierne har rigeligt at arbejde med, for på den måde at sikre, at Forsvaret er på forkant med udviklingen.

11.3. Hvilke faktorer i krisekommunikationen har indflydelse på Forsvarets omdømme?

Som gennemgangen af denne opgave har vist, er der mange forskellige faktorer i krisekommunikationen, der har indflydelse på Forsvarets image eller omdømme i befolkningen. Det grundlæggende i en organisations anseelse er hvorvidt den virker ærlig og troværdig. Her er det i høj grad mediernes præsentation af organisationen, der er afgørende.

En af de vigtige faktorer, når man kommunikerer med medierne, er, at man fremstår ærlig og uden skjult dagsorden. En god journalist vil meget let kunne fornemme, om der ligger noget fordækt bag ved en udtalelse. Det er derfor meget vigtigt, at organisationen står ærligt frem med budskabet og ikke forsøger at skjule noget, da dette vil give dobbelt bagslag, hvis det bliver opdaget.

Forsvarets værdier skal indarbejdes i den enkelte medarbejders daglige virke, også indenfor kommunikationsområdet, for på den måde at sikre en accept af vore fælles mål.

12. Perspektivering

I øjeblikket er Forsvaret inde i en rivende udvikling på kommunikationsområdet. Der arbejdes intenst på at imødegå de kommunikative udfordringer, der i stadig stigende grad møder Forsvaret i dets virke.

I gamle dage lå troværdigheden i autoriteten. Dette er ikke længere en selvfølge i det moderne samfund. For at en organisation kan fremstå troværdig i offentligheden, er det nødvendigt at vise åbenhed overfor medierne og samfundet. Denne sandhed er også kendt af Forsvaret, hvilket ses ved den stadige udvikling af organisationen mod at møde kravene om større åbenhed.

12.1. Et kig i krystalkuglen.

I bestræbelserne på til stadighed at optimere og forny Forsvaret som virksomhed og organisation, vil der i de kommende år ske yderligere ændringer på kommunikationsområdet i Forsvaret. Der er gennem de senere år blevet arbejdet seriøst på at udbygge og forbedre koordinationen på informationsområdet, mellem de forskellige niveauer i Forsvaret. Særlig vigtigt er det at få koordineret de budskaber, der kommer fra forsvarsministeriet og FKO, da en kile mellem disse to instanser er særligt nedbrydende for organisationens omdømme eller image. Der skal være overensstemmelse mellem de budskaber, der kommer fra ministeriet og den underlæggende styrelse, idet pressehåndteringen i dette spændingsfelt er særligt udfordrende.

Der arbejdes i øjeblikket på en sammenføring af kræfterne indenfor informations- og kommunikationsområdet under FKO. FIT- Forsvarets Informations Tjeneste vil blive et samlet organ for interne og eksterne informationer i Forsvaret.

Vi vil i fremtiden, efter min vurdering, se et dansk forsvar, der ligger helt i front, når det gælder udvikling, og løbende implementering af kommunikationsstrategier med åbenhed som en central pille.

13. Litteraturliste

Litteraturlisten er fordelt på fire kategorier:

- Bøger og opslagsværk
- Artikler, tidsskrifter og aviser
- Internettet/Intranettet
- Interviews

BØGER OG OPSLAGSVÆRK		
Fork.	Forfatter(e)	Titel/Publiceret/År
BFK	Forsvarskommandoen	Udkast til Bestemmelser for håndtering af mediekriser.
RKK	Johansen, Winni og Frandsen, Finn	"Retorik og krisekommunikation", Rhetorica Scandinavica Nr. 14/maj 2000
KL	Kjær, Preben og Kühnel, Poul-Ove	Kriseledelse – beredskab og kommunikation, når det uventede opstår! Børsen bøger 1992
KAF	Mathiesen, H. C.	"Kommunikation på alle fronter – på vej mod større åbenhed". Jyllandspostens forlag 2004.
ÅRP	Arbejdsgruppe under Forsvarsministeriet.	Åbenhedsrapport Rapport vedrørende Forsvarets informationspolitik. FM juni 2003.

FORSVARETS KOMMUNIKATIVE HÅNDTERING AF MEDIEKRISER

ARTIKLER, TIDSSKRIFTER OG AVISER		
Fork.	Forfatter(e)	Titel/Publiceret/År
FKK	Norup, Kia og Hansen, Mari- anne	Konferenceavis fra Forsvarets Kommunikationskonferen- ce 2004.
JA	Kreiner, John	"Jeg anklager..." artikel i Danske Officerer, august 2004.
EÆS	Nielsen, Line Holm	"En ærgerlig svipser" – Forsvarschef Jesper Helso i Ber- lingske Tidende 5. august 2004.
JES	Quist, Kåre og Elkjær, Bo	"Jeg er syndebug" – Kvindelig officer i Ekstra Bladet 4. august 2004.
FPM	Nielsen, Line og Olesen, Ole Birk	"Forsvarschefen sat på plads af minister" – artikel i Ber- lingske Tidende 5. august 2004.
FII	Ukendt	"Fangerne i Irak" artikel i Jyllands-Posten 7. august 2004.
FRÅ	Halskov, Lars og Nielsen, Jakob m. fl.	"Forsvaret ramt af åbent skænderi" artikel i Politiken 6. august 2004.
EFS	Leder	"En flov sag" – leder i Jyllands-Posten 15. august 2004.
FO	Frandsen, Generalmajor J. E. Chef for FKO Personelstab.	"Kønskrænkende adfærd er et problem i Forsvaret" – FKO INFO 8. maj 2003
MVL	Buntzen, Jane og Mortensen, Henrik	"Mere end varm luft" – artikel i Forsvaret nr. 3 juni/juli 2004
H3K	Stenstrup, Mads	"Hver tredje kvindelige soldat chikaneres" – artikel i Jyl- lands Posten, 9. maj 2003
ASF	Ellesøe, Mads	"Angreb på seksuelle overgreb i forsvaret" – artikel i Poli- tiken 9. maj 2003.
FAS	Stenstrup, Mads	"Flere anklager om sexchikane" – artikel i Jyllands Posten 11. maj 2003.
SEF	Leder	"Sex i forsvaret" – leder i Jyllands Posten 10. maj 2003.
FFS	Ravnø, Lasse	"Forsvaret får sex-chef" – artikel i BT 15. maj 2003.
UA	Carlsen, Erik Meier	"Uberettigede anklager" – leder i BT 16. maj 2003.

INTERNETTET/ INTRANETTET	
Fork.	Link
DMA	www.forsvaret.dk/FKO/dan/Nyt+og+Presse/Det+er+mit+ansvar.htm
TKA	www.forsvaret.dk/FKO/dan/Nyt+og+Presse/TemaKoenskraenkendeAdacrd/
BRU	www.hok.dk/more.php?id=A1020_0_1_0_M

INTERVIEW	
Fork.	Navn og relation
HCM	OL H. C. Mathiesen, chef for Presse og Informationsafdelingen FKO.
JCB	Journalist Christian Brøndum, Berlingske Tidende.
MS	Journalist Mads Stenstrup, Jyllands Posten.
JK	Journalist John Kreiner, Fagligt Forsvar.
CC	Journalist Christine Cordsen, Politiken.

NOTER

- [1] KAF p. 156
- [2] BFK
- [3] RKK p. 52
- [4] RKK p. 54
- [5] RKK p. 51
- [6] RKK p. 52
- [7] RKK p. 54
- [8] ÅRP p. 2
- [9] ÅRP p. 13
- [10] Se bilag 8.
- [11] MVL: Citat; Forsvarschef Jesper Helso
- [12] FKK p. 2 citat: VA Tim Sloth Jørgensen
- [13] FKK p. 2 Citat VA Tim Sloth Jørgensen
- [14] Citat: Forsvarschef J. Helso ved kaminpassiar på Søværnets Officersskole den 1. september 2004.
- [15] Citat: Forsvarschef J. Helso ved kaminpassiar på Søværnets Officersskole den 1. september 2004.
- [16] FKK p. 2
- [17] Interview med H. C. Mathiesen.
- [18] FO
- [19] TKA
- [20] TKA
- [21] TKA
- [22] H3K citat GM Jens Erik Frandsen.
- [23] ASF
- [24] H3K citat GM Jens Erik Frandsen.
- [25] FAS
- [26] SEF
- [27] FFS
- [28] U A
- [29] Interview med H. C. Mathiesen.
- [30] JES
- [31] EÆS
- [32] BRU
- [33] DMA Forsvarschefens pressemeddelelse, Det er mit ansvar.
- [34] DMA
- [35] DMA
- [36] FPM Forsvarschefens udtalelse til Berlingske Tidende.
- [37] FPM Niels Helveg Pedersens udtalelse til Berlingske Tidende.
- [38] FII
- [39] FII
- [40] FRÅ
- [41] FRÅ
- [42] FRÅ Citat: Forsvarschef Jesper Helso,
- [43] EFS

- [44] Interview med journalist Chr. Brøndum
- [45] JA
- [46] interview med journalist John Kreiner
- [47] Interview med journalist Mads Stenstrup.
- [48] interview med journalist Chr. Brøndum.
- [49] Bilag 5.
- [50] H. C. Andersen "Det er ganske vist".
- [51] Se bilag 3.
- [52] Interview med journalist Christine Cordsen
- [53] Citat: Pelle Nilsson, Seniorkonsulent i Nordisk Kommunikation ApS.
- [54] KL p. 203
- [55] Figur over offensiv eller defensiv mediekontakt.

MEDDELELSE FRA SØE-LIEUTENANT-SELSKABET

FORMANDENS ÅRSBERETNING FOR DET 221. FORSAMLINGSÅR

Mødeaktiviteten

Der har i det 221. forsamlingsår været afholdt i alt ni møder, otte møder i København og et i Frederikshavn. Emnerne for foredragene har været spændt vidt, dels omkring søværnets nye enheder og dels omkring forsvarsforligets indvirkning på søværnet. Alle planlagte møder blev afholdt og derudover indvilligede viceadmiral Tim Sloth Jørgensen i at afholde mødet omkring chefvirket i Forsvaret ud fra en baggrund i søværnet både i København og i Frederikshavn.

Emnerne for alle de afholdte møder i det 221. forsamlingsår omfattede:

- "Mine Erfaringer som COMMCMFORNORTH" ved KK Michael Flagstad
- "Det netop indgåede forsvarsforlig" ved forsvarsminister Søren Gade
- "Søværnet efter det indgåede forlig" ved KA Kurt Birger Jensen
- "Den franske flåde I det 21. århundrede" ved forsvarsattaché KK Gérard Domini
- "Chefvirket i Forsvaret set fra en baggrund i søværnet" ved VA Tim Sloth Jørgensen
- "Erfaringer fra det fleksible støtteskib ABSALON" ved KK Per Starklint
- "Patruljeskibene med erfaringer fra ABSALON" ved KK Anders Beck Jørgensen

Det gennemsnitlige antal deltagere til møderne var 30, hvilket må betegnes som meget tilfredsstillende.

Prisspørgsmål

Der blev ikke fremsat noget prisspørgsmål i det 221. forsamlingsår.

Andre arrangementer

I forbindelse med højtideligholdelsen af Slaget ved Sjællands Odde den 22. marts nedlagde Formanden en krans ved Peter Willemoes' mindesmærke på Odden Kirkegård.

Den 2. april - på 201-årsdagen for Slaget på Reden - deltog Formanden i kransenedlæggelsen ved mindesmærket på Holmens kirkegård sammen med sekretæren, en repræsentant fra Marineforeningen, og det officielle søværn, repræsenteret ved Chefen for Marinestation København. Efterfølgende nedlagdes en krans ved Olfert Fischers gravmonument ved den Tysk Reformerte Kirke i Gothersgade i København. Til stede ved den lejlighed var foruden Formanden og sekretæren repræsentanter for kirken og menigheden samt en fjern slægtning til Olfert Fischer.

Den 24. juni deltog Næstformanden i udnævnelsen af KL ved SOS. Ved denne lejlighed uddeltes H.C. Sneedorff-prisen for anden gang. Prisen gik til KL Klaus Randrup Rasmussen som belønnedes med 2.000 kr for den bedste individuelle hovedopgave. Hovedopgaven vil blive trykt i kommende udgaver af Tidsskrift for Søværnen.

Den 30. juni afholdtes i Søofficersforeningens lokaler et introduktionsarrangement for afgangsklassen ved Søværnets Officersskole i fællesskab med Søofficersforeningen. Arrangementet afstedkom 21 indmeldelser i Søe-Lieutenant-Selskabet.

Den 1. juli deltog Formanden i udnævnelsen af afgangsklasserne fra Søværnets Officersskole. Ved denne lejlighed uddeltes Søe-Lieutenant-Selskabets Hæderslegat. Modtageren af legatet var PL Ole Holing Gregersen, som belønnedes med to år gratis medlemskab af selskabet samt "en ekstra dagsration rom".

Den 1. september deltog Formanden i et arrangement ved Flådestation Korsør hvor processen med lovændringer blev påbegyndt.

Driften af selskabet

Selskabets drift foresætter sin stabile kurs og den økonomiske disponering har været med henblik på at selskabet til stadighed konsoliderer sig selv uden at det betyder en stigning i kontingentet. Med tiden er ønsket at gøre selskabet så økonomisk solidt at det helt kan klare sig uden fx portostøtte, en støtte som selskabet dog stadigvæk modtager fra staten.

Der har desuden været fokus på at opgradere de faciliteter der i selskabet til afholdelse af møder så der i fremtiden kan holde møder med professionelt og tidssvarende udstyr. I den forbindelse har der specielt været fokus på at skaffe IT-udstyr (Powerpoint projektor, PC og højttalere) til selskabets møder. I øjeblikket er dette udstyr som skal lånes eller med-

bringes af foredragsholderen selv og vurderes som ikke hensigtsmæssigt. Dette er et emne der til stadighed arbejdes på.

Selskabets hjemmeside er desuden i det forgangne år blevet fornyet med ved KL Klaus Rehkopff foranstaltning. En stor tak for det.

WEBMASTER-funktionen og annonceredaktør-funktionen er fortsat indlagt under sekretæren.

Endelig er der i det forgangne år blevet stræbet efter at give selskabet en så synlig profil overfor specielt nyudnævnte officerer hvilket også afspejler sig i et stort antal indmeldelser fra afgangsklassen fra Søværnets Officersskole.

Selskabets økonomi

Ved afslutningen af det forrige (220.) forsamlingsår udviste regnskabet et overskud på ca. kr. 3.000 kr.. Regnskabet for det 221. forsamlingsår udviser et overskud på kr. 8.576 kr. sammenholdt med et budgetteret overskud på 6.000 kr. Den fortsatte positive udvikling i driften skal ses som et resultat af sekretærens og den tidligere formands ihærdige indsats på at skabe flere annoncører i tidsskriftet.

Den årlige renteindtægt udgør ca. 33.000 kr. Hovedstolen på selskabets fonde er ved udgangen af det 221. forsamlingsår øget fra 600.000 kr. til ca. 640.000 kr.. Bestyrelsen agter at fortsætte bestræbelserne i at øge hovedstolen på selskabets fonde for på sigt at opnå økonomisk uafhængighed. I den forbindelse skal det understreges, at denne bestræbelse naturligvis ikke bliver på bekostning af selskabets aktiviteter.

I det kommende forsamlingsår vil bestyrelsen bestræbe sig på, at bevare annonceindtægterne på det nyværende høje leje, for dermed at kunne dække de øgede udgifter ifm. den generelle succes som TFS oplever.

Af- og tilgang af medlemmer

I det forgangne år er flg. medlemmer afgang ved døden:

OK Niels Faye

KK Peter Bruhn Rieper

KK Jørgen Bendix Pranov

OBL Fritz Bistrup

Æret været deres minde.

7 har meldt sig ud og 27 har meldt sig ind.

Således er antallet af medlemmer pr. 30. september 2005: 551.

Den nye bestyrelses sammensætning

Den tidligere formand for selskabet KL Niels Mathiesen afløstes 1. januar 2005 som oplyst ved sidste § 32 møde. Ved indgangen til dette 222. forsamlingsår foreslår bestyrelsen følgende sammensætning:

Formand: Kaptajnløjtnant Nicholas Karlsen (genvalg)

Næstformand: Premierløjtnant Michael G. Landmark (genvalg)

Regnskabsfører: Premierløjtnant Christian Meinertz (genvalg)

Suppleant: Premierløjtnant Henrik Schjoldager (genvalg)

Suppleant: Premierløjtnant Jens Peter Holst Andersen (nyvalg)

Kaptajnløjtnant Bo Flemming Overgård udtræder af bestyrelsen efter eget ønske.

De forskellige udvalg tilknyttet selskabet kommer i det 222. forsamlingsår ser således ud:

Det stående udvalg:

VA T. S. Jørgensen

KD L. Kragelund

KD P. Cortes

Redaktionsudvalg:

KD T. Ø. Jørgensen

KK G. Lang

KK T. Mikkelsen

Voldgiftsrådet:

SLS siddende formand

FA L. R. Christophersen

KK J. C. Hansen

Bedømmelsesudvalget:

KD H. Muusfeldt

KD B. Fabricius

KD O. B. Andersen

Revisorer:

KK P. Starklint

OK P. Christensen

Suppleant:

KK S. Kastberg

Ved indgangen af det 219. forsamlingsår indsatte selskabet – indledningsvis i en 3-årig periode – overarkivar Hans Chr. Bjerg som redaktør for Tidsskrift for Søværnen, med KK Klaus Bolving som ansvarshavende redaktør. Perioden er nu ved sin afslutning, og bestyrelsen har derfor ved-

taget at indsætte overarkivar Hans Chr. Bjerg som ansvarshavende redaktør fra 1. januar 2006.

Møderne i det kommende forsamlingsår

Den resterende møderække for efteråret ser således ud:

- Forsvarets Efterretningstjeneste KA Jørn Olesen (kun for selskabets medlemmer)
- Forsvarets håndtering af pressen i særlige sager ved OL Hans-Christian Mathiesen
- Mine visioner for søværnet ved KA Nils C. Wang

Nye tiltag

Registret over Tidsskrift for Søværnen, der udgives hvert 25. år, er for perioden 1978-2003 under afslutning ved den tidligere formand Niels Mathiesen og forventes udgivet i begyndelsen af det nye år.

Afstemningen om vedtægtsændringerne i selskabets love blev udsendt i forbindelse med efterårets møderække. Der blev ved denne lejlighed ligeledes udsendt stemmesedler til alle selskabets medlemmer, med opfordring til at afgive sin stemme inden §32 mødet. Ved §32 mødet var der indkommet 115 stemmesedler. 107 stemte for ændringsforslaget og 8 stemte imod. Idet en forandring af lovene efter nugældende regler vil fordr et minimum af 265 stemmer for ændringsforslag, skal man herved konstatere, at det fremsatte forslag ikke er vedtaget.

Der pågår i øjeblikket en indscaningsproces, hvor tidligere udgaver af indekset fra Tidsskrift for Søværnen lægges på hjemmesiden.

Afslutningsvis vil jeg takke alle, som i det 221. forsamlingsår har støttet selskabet. En særlig tak skal rettes til selskabets udvalg for arbejdet i året, der gik, og en særlig tak til bedømmelsesudvalget for det udførte arbejde i forbindelse med bedømmelse af hovedopgaver til brug for uddeling af H.C. Sneedorff-prisen på Søværnets Officersskole.

Dette afslutter min beretning for det 221. forsamlingsår, og det første år som formand for det ærede selskab. Det har været et travlt, spændende år og jeg ser frem til det 222. forsamlingsår.

*Nicholas Karlsen
Formand*

BOGANMELDELSER

Søren Nørby:

DANSKE UBÅDE 1909-2004

Forsvarshistoriske skrifter nr. 1, Udgivet af Statens Forsvarshistoriske Museum 2005, 255 sider ill. Bestilles ved henvendelse til Tøjhusmuseet/Orlogsmuseet, tlf. 33 11 60 37 eller købes i Tøjhusmuseets og Orlogsmuseets kiosker. 200 kr. plus evt. porto

I bogen *Danske Ubåde 1909 – 2004* af Søren Nørby nævner kontreadmiral Niels Mejdal i forordet, at der i mere end 100 år har stået blæst om et dansk ubådsvåben i militære og politiske kredse. Intet er mere sandt. Det har ustandselig resulteret i, at emnet er blevet behandlet i kommissioner eller kredse, som ofte manglede faglig ekspertise.

På en vinterferie i Norge i 1969 blev undertegnede af Søværnets Operative Kommando telegrafisk beordret til at melde mig i Nato hovedkvarteret i Kolsås, idet NATO-chefen (en engelsk hærgeneral) var blevet orienteret af sin deputy (en dansk flyvergeneralløjtnant) om, at Østersøen ikke var egnet til ubådsoperationer!

Det lykkedes åbenbart at overbevise generalen om det modsatte, men understreger, at der ikke altid har ligget saglige argumenter til grund for holdningerne til ubådes berettigelse i et dansk søforsvar.

Paradoksalt nok var der i oplægget til seneste forsvarsforlig enighed mellem regeringen og Forsvaret om behovet for at fastholde et ubådsvåben, men af ukendte årsager og uden argumentation blev det alligevel politisk besluttet at det skulle nedlægges. En for Søværnet og selvfølgelig specielt for det tjenstgørende ubådspersonel uforståelig, trist og bitter beslutning.

Så meget mere aktuell er den velskrevne bog om *Danske Ubåde*, der kan fastholde kendskabet til dette våben og de særlige forhold som har knyttet sig til det.

Bogen gennemgår på en let tilgængelig måde ubådens udvikling, våbenmæssigt, teknologisk og operativt. Endvidere er der en fyldestgørende

beskrivelse af de ubåde som det danske ubådsvåben har omfattet i de 95 år. Fra de ihærdige ildsjæle, som i begyndelsen af 1900 tallet fik overbevist tvivlerne om det berettigede i etablering af et dansk ubådsvåben over den imponerende udvikling indtil 2.verdenskrig, med op til 16 enheder. Opstart efter krigen og videre udvikling til de seneste højteknologiske enheder, som indtil det sidste demonstrerede personellets engagement og enhedernes anvendelsesmuligheder, ikke mindst i international sammenhæng bl.a. udstrakt til Den persiske Golf.

Ubåden er især karakteriseret ved også at kunne operere i en 3. dimension, men en del tid anvendes på overfladen med de særlige stabilitetsforhold der gør sig gældende og ikke mindst de manøvregenskaber, som især under havnemanøvre kræver en vis erfaring. Ved ankomst til Holmen efter den første prøvesejlads i Sundet med *Delfinen*, blev der sendt en dykker ned for at konstatere om ror og skruer sad som de skulle. Havnemanøvren lykkedes ikke rigtig. Det viste sig, at der i *Delfinen*-klassen med 2 skruer skulle bakkes på den "forkerte" skrue for at få den ønskede virkning.

Det var der en teknisk forklaring på, men den skulle altså opleves, ligesom tjenesten i øvrigt i ubåde i høj grad er baseret på erfaring, som desværre nu går tabt.

En egentlig historisk gennemgang af ubådens udvikling kan læses i tidligere udgivne bøger om danske ubåde.

Det er lykkedes forfatteren at indleve sig i og beskrive den specielle atmosfære som knytter sig til tjenesten i undervandsbåde. Det er en vanskelig udvælgelsesproces, at finde de "rigtige" historier frem, men bogen giver et bredt billede af livet om bord og mange af de interessante aktiviteter, der har fundet sted. En enkelt begivenhed savnes. I 1964 foretog *Delfinen* den første egentlige neddykkede patrulje af længere varighed. Det var ganske vist "kun" 3 uger, men det var lidt af en milepæl, som understregede *Delfinen*-klassens muligheder og gav gode erfaringer for udholdenhed og hvad dertil krævedes. Endvidere bekræftede den, at Orlogsværftet "trods alt" stadig kunne bygge undervandsbåde. Mange andre historier kunne fortælles, en del af dem egner sig nok ikke til at komme på tryk, men tidligere tjenstgørende vil nikke genkendende til det beskrevne, og nyde at genopfriske erindringer ved læsning af bogen.

Den er imidlertid, måske fordi den er skrevet af en historiker og ikke af en fagmand, let tilgængelig for alle, som interesserer sig for militærhisto-

BOGANMELDELSER

rie. Den beskriver et vigtigt afsnit af Søværnets historie. Desværre udkom den ikke inden den fatale beslutning om våbnets nedlæggelse blev taget, den kunne ved sin sobre gennemgang af de danske ubådes hidtidige historie og virke måske have påvirket beslutningstagerne. Det løb er imidlertid kørt, og det gør ikke bogen mindre interessant og læseværdig.

Hans Fink-Jensen

Lars Hovbakke Sørensen:
SLAGSBRØDRE ELLER BRODERFOLK

Nordens historie gennem 1300 år

Aschehoug 2004

24 s., rigt illustreret med 40 farve- og 40 s/h – fotos, udvalgt litteraturliste og kortfattet navnerregister.

Det fremgår af forfatterens forord, at bogen er skrevet for den alment historieinteresserede læser og endvidere er tænkt anvendt ved undervisningen i Nordens historie ved universiteter og øvrige uddannelsesinstitutioner. I bogens indledning stiller forfatteren spørgsmålet, om historien kan fremvise et særligt nordisk fællesskab med fælles kultur og unikt samarbejde, eller om man har bekriget hinanden, konkurreret om ressourcerne og om den politiske indflydelse i regionen.

Lars Hovbakke Sørensen (f. 1971) er cand. phil. i historie 1995 fra Aarhus Universitet og er siden 2000 ansat som ekstern lektor ved Afdelingen for Europastudier og Historie ved Aarhus Universitet. Forfatteren er desuden Ph. D. fra 2002 med afhandlingen *Nordenforestillinger i dansk politik 1945-1968*.

Bogen er opdelt i en række kapitler, som kronologisk beskriver de nordiske staters opståen og udvikling fra 700-tallet, hvor et folkeslag tilhørende den germanske stamme som bekendt slog sig ned i Norge, Sverige og Danmark. Det indledende kapitel dvæler ved de spæde og gradvise statsdannelseprocesser, den danske nations fødsel og den usikkerhed, som knytter sig til de sparsomme kilder. I vikingetiden (ca. 800 – 1070) var der en skarp indbyrdes konkurrence mellem de skandinaviske stater, dels om ressourcerne internt i regionen og dels om ressourcerne uden for Skandinavien (vikingetogterne). De nordiske staters magtkampe og Kalmarunionens opståen og sammenbrud beskrives. Det fremgår desuden, at de væsentligste årsager til, at Norge i knap 450 år ikke kunne fremstå som et selvstændigt rige skyldtes en svag norsk adelsstand, og at pestepidemien den Sorte Død var ganske hård ved det norske samfund. Det påpeges, at de europæiske stormagter, herunder specielt sømagterne England og Nederlandene i en betragtelig periode blandede sig i magtfordelingen mellem Danmark/Norge og Sverige/Finland for at undgå, at den samme nation kunne få monopol på toldopkrævning ved at besidde begge sider af Øresund.

Forfatteren beskriver bestræbelserne på at udvide det politiske, økonomiske og kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande, som fulgte i køl-

vandet på Napoleonskrigene, og begreber som skandinavisme, nordisme og det nordiske samarbejde gennemgås og drøftes. Mulighederne for dannelse af et skandinaviske forsvarsforbund efter 2. verdenskrig vurderes i lyset af de geopolitiske forhold og de enkelte landes historiske erfaringer. 1973 udpeges som et skelsættende år specielt for Danmark og Norge, idet flere årtiers uafbrudt økonomisk vækst afløstes af krise, der bl. a. forårsagedes af problemer med olieforsyningen fra de arabiske lande. I Danmark vaklede fundamentet for velfærdssamfundet samtidig med en større ændring i Folketingets partimæssige sammensætning. Fremskridtspartiet, Centrumdemokraterne og Kristeligt Folkeparti tordnede frem og erobrede mere end _ af de afgivne stemmer. Det er også året, hvor Danmark blev optaget i EF. Tilsvarende indenrigspolitiske omvæltninger fandt ikke sted i Sverige, Finland og Island.

I løbet af 1970'erne og 1980'erne blev spørgsmålet om grænsedragninger til søs et nyt emne for konflikter mellem de nordiske lande. De teknologiske muligheder for et omfattende og effektivt erhvervsfiskeri samt retten til at udvinde olie og naturgas på kontinentalsoklen var et dominerende tema.

Bogens afsluttes med en gennemgang af de politiske strømninger, som i særlig grad har præget det seneste årti: Forhandlingerne om EU's udvidelse, indvandrings- og flygtningepolitik, brydninger i partimønstrene, det europæiske oprud efter den kolde krigs afslutning og de baltiske landes videreudvikling efter den nyvundne politiske og økonomiske frihed.

Fremstillingen afsluttes med svaret på det spørgsmål, som ligger i bogens titel. De seneste 200 år har konflikterne mellem de nordiske lande kun antaget fredelige former, mens tidligere tider var præget af både samarbejde og åben strid. Nordens lange historiske udvikling har skabt et skæbnefællesskab med en stærk samhørighedsfølelse. Det var dog tæt på en åben konflikt, da Stortinget i juni 1905 ensidigt opsagde unionsarbejdet med Sverige.

Bogen er meget læsevenlig og sammenfatter meget blændende de overordnede temaer i Nordens historie. Selv om fremstillingen er spækket med årstal, føles det på ingen måde overdrevent pædagogisk men snarere som et nødvendigt led i at holde kronologien på plads for læserens gennemgang af den intense beretning. Bogen er bestemt spændende og vel værd at læse.

(1818)

Jon Bloch Skipper
KONGESKIBET DANNEBROG
Aschehoug, København 2004
 104 s. rigt illustreret

Det er en oplagt idé at udgive en bog om det danske kongeskib DANNEBROG. Dets historie og anvendelse er da også tidligere blevet beskrevet i artikler og bøger. Således i R. Steen Steensens: "De danske kongers skibe", fra 1972 og i Bredo von Munthe af Morgenstjernens noget ujævne og upræcise afsnit i bogen "Kongehusets boliger", fra 1987. Det synes derfor på tide, at vi fik genopfrisket kongeskibets historie og dagligdag, og fik rettet tidligere tidens fejl gennem en grundig moderne research. Dette har den unge historiker Jon Bloch Skipper fra Det historiske Hus sat sig for med den foreliggende bog.

Desværre for emnet lever denne udgivelse ikke op til forventningerne, og må i øvrigt betegnes som meget problematisk. Lige så oplagt emnet er, ligeså svært er det at skrive en egentlig monografi om dette smukke og klassiske skib. Det bliver hurtigt til en bog om kongefamiliens forbindelse med skibet og mere eller mindre tilfældige anekdoter.

Det må konstateres, at på trods af, at der angiveligt er udført et stort research-arbejde, så har dette ikke givet store resultater. Det vrirler med fejl og ejendommeligheder i bogen. Der lægges ud med følgende oplysning: "I 1600-tallet blev regentens personlige skib kaldt *Kongens Jagt*, og chefen for skibet blev derfor kaldt jagtkaptajn. Den gang havde han samtidig ansvaret for at arrangere og afvikle de populære kongelige parforcejagter, hvor et stykke vildt blev jaget til døde af ryttere og hunde"(!) Skal denne oplysning være en vittighed? Hvem har dog bildt forfatteren dette ind? At en søofficer, der blev sat til at føre kongens jagt, samtidig skulle tage sig af parforcejagten, er helt uden mening – og i øvrigt også forkert. Anmelderen er simpelthen målløs over at noget sådant kan bringes til torvs. Dertil kommer så, at betegnelsen jagtkaptajn først ses anvendt i 1733. Når Dronningen fra Nordre Toldbod går ombord i chaluppen for at blive sejlet ud til DANNEBROG, hedder det, at "dronningen og prinsen forlader fastlandet". Anmelderen bekendt er Sjælland en ø.

På s. 37 ses et foto af Kong Frederik 9. som dreng om bord på kongeskibet med bare fødder og et kaffekrus i hånden. Teksten lyder her: "Her tager han en tørn som skildvagter om bord på DANNEBROG omkring

1910". Fotografiet er i øvrigt interessant ved at kronprins Frederik har en matroshue på med navnet RITA, der var Christian 10.s yacht. På s. 26 står Christian 10. og taler med "et par officerer". Den ene af disse har imidlertid amtsmandsuniform på. På s. 30 får vi at vide, at ved stabelafløbningen i 1931 mødte søofficererne i gala. På billedet af stabelafløbningen på s. 28 optræder søofficererne dog i almindelige daglige tjenestefrakker.

Listen over sådanne ejendommeligheder kunne blive meget lang, men der er ikke grund til at gøre mere ud af dette fra anmelderens side, idet det viser sig, at de fleste af fejlene ikke skyldes forfatteren, men Munthe af Morgenstjerne. Dennes fremstilling – med dens fejl – er helt ukritisk anvendt af forfatteren i en sådan grad, at en stor del af bogens tekst svarer til teksten hos Munthe af Morgenstjerne. Selv indlysende fejl er ført direkte over. På s. 65 får vi at vide, at der i forbindelse med biblioteket om bord på skibet findes en blyantsskitse af "C.F.Eckersberg" der forestiller kongeskibet KIEL ud for Kronborg 1843. Munthe af Morgenstjerne omtaler (s.151) denne blyantsskitse af "C.F.Eckersberg". Der er naturligvis tale om C.W.Eckersberg (1783-1853). En trykfejl, der i sin tid ærgrede Munthe af Morgenstjerne meget. Der er nu også nogle fejl i det nyere materiale, som forfatteren selv har ansvaret for.

Bogen er illustreret med meget flotte og velvalgte fotografier af nyere dato. Der afsluttes med en række tekniske oplysninger om skibet, ligesom der findes en fortegnelse over jagtkaptajnerne, en fortegnelse, der væsentligt bygger på E. Borgs artikel i Tidsskrift for Søvæsen 1966, uden at denne dog ses opført i litteraturlisten. Anmelderen skal advare mod at bygge på de historiske oplysninger om de tidligere kongeskibe, som gives i bogen.

Denne bogudgivelse er pinlig ikke blot for forfatteren. Den kan ikke anbefales. Vi savner stadig en god, korrekt og opdateret monografi om det mest berømte skib i Danmark.

Hans Christian Bjerg

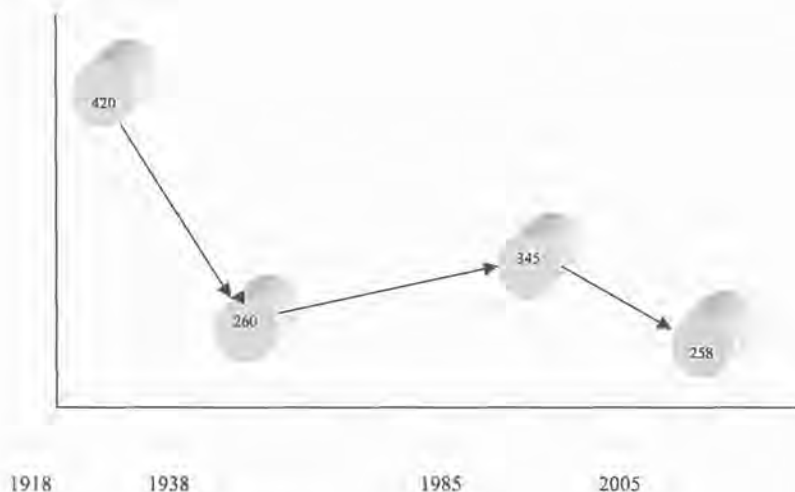
DEBAT

KAMPKRAFT HVORDAN VURDERES DEN?

af Orlogskaptajn Jesper Glahn

Det er et prisværdigt initiativ kommandør S.S.v.F.Kieler har taget med sit indlæg i Tidsskrift for Søværnen 2005/1 om "Den Danske Flådes Kampkraft i Det 20. Århundrede" - det er både interessant og tankevækkende og et positivt bidrag til at vurdere vor aktuelle situation - og fremtiden.!

Nedenstående er vist en kurve over tværsommen i Kielers bilag. Det kunne naturligvis gøres mere avanceret med en matematisk formel med faktorer, men der er gjort fyldigt rede for de enkelte vurderinger også tidsmæssigt. De bekræfter, at den 9 april 1940 var vi markant svage. Det er gjort meget diskret over for den helt store blottelse - luftbombardement - hvor vi i praksis intet effektivt havde at stille op, og derfor rent militært måtte kapitulere.

KD Kielers points i bilagene (tværsommen)

1. Flådens bevillinger i forhold til bruttonationalproduktet (BNP)

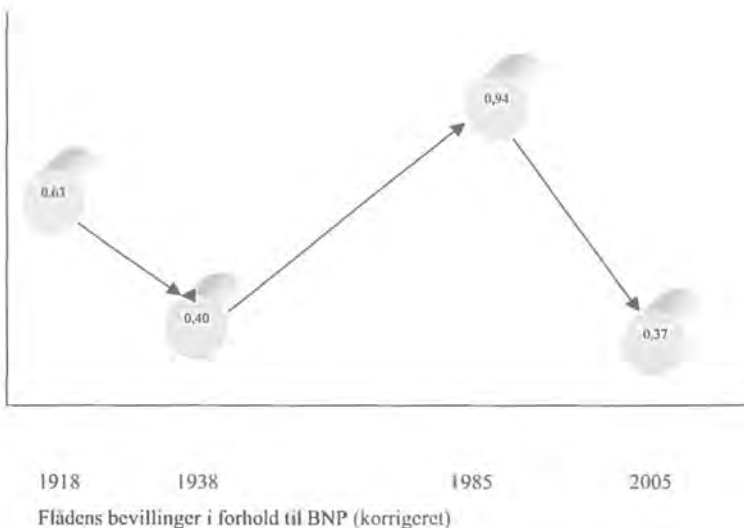
På den næste kurve er vist Søværnets bevillinger / BNP. Den viser bl.a., at under 1' verdenskrig og den kolde krig, havde vi "et højt niveau" (bekræftelse af ovenstående, men ud fra andre parametre), og at vi undgik krig i vore farvande i de to perioder - også fordi vor kampkraft teknisk og farvandsmæssigt var tilpasset det aktuelle behov.

Vor alliance forhold var siden 1949 sikret i NATO - det var læren vi fik af den 9.april 1940.

Denne lære fik Sverige ikke, og bl.a. derfor kom de ikke med i NATO ! Det er et spørgsmål om Sverige havde relativ større kampkraft end Danmark den 9 april 1940 ?

- 1) Det svenske flyvevåben (SAAB) havde udviklet "dykbombere" efter tysk forbillede o.l.
- 2) Sverige var "kontinental" (30 års krigen), og NAZI-tyskland behøvede landets jernmalm.
- 3) Sverige er en inshore nation (siden Karl 12), der ikke har vist større interesse for oceanerne.

Bevillinger til Flåden

Den 9 april 1940 viste klart, at Danmark og Norge strategisk betød meget for Tyskland, for frit at kunne operere på Atlanten m.v., både med ubåde og overfladeskibe - og da Sverige ikke havde denne strategiske betydning, blev deres flådes kampkraft følgelig ikke efterprøvet ! Danmark havde desuden 1000 års erfaring som nabostat til Tyskland, det havde Norge ikke.

2. Historiske målepunkter

Ved de to ovenstående grafer er søgt tydeliggjort kampkraft ud fra dels numerisk pointsystem og dels ud fra økonomiske bevillinger. En tredje mulighed er at måle kampkraft ud fra historiske kendsgerninger, og analysere parametrene, der havde væsentlig indflydelse på resultatet.

A. Slaget på Københavns Red (19' århundrede).

Vi var i koalition med Sverige, Preussen og Rusland, men alligevel var der 17 svenske lodser, der hjalp den engelske flåde forbi Kronborg (illoyal koalitions-partner). Her kæmpede vi mod det, der dengang var verdens største sømagt og admiral Nelson.

Slaget varede 3½ time, til vore skibe var læns for krudt, og englænderne roede rundt og tog fanger (2000 mand) såvel englænderne som danskerne havde ca. 1000 døde.

På det tidspunkt var seks af englændernes største skibe drevet på grund på det nyrenoverede Trekroner-fort med riggen i brand! Resultatet ligner remis!

Pressen i London var hård i bedømmelsen af admiral Nelson, og opgaven blev overdraget til den engelske hær i 1807 - hvor den gennemførte bombardement mod civilbefolkningen i en åben by (det var før Genevekonventionen), men må betegnes som en desperat handling fra en taber - den danske flådes kampkraft var i praksis i top ! (men vi var franskvenlige, det kostede os Norge!)

B. Slaget ved Helgoland 1864.

Den østrigske flådestyrke (der tilhørte det Habsburgske kejserdømme, verdensomfattende) mødte den dansk/norske flådestyrke under orlogskaptajn Suensons kommando, ved Helgoland:

Suenson søgte tæt ind på fjenden, for at eliminere dennes bedre artilleri (baglade-kanoner)- vore forlade-kanoner blev til gengæld betjent hurtigt, præcist og vedvarende ihærdigt. Vi mistede 16 mand, men østrigerne

mistede 32 mand og den østrigske fregat SCHWARTZENBERGs forreste mast blev skudt i brand - det var en klar sejr til os, men vi tabte fregaten i London (til Bismarck) - og det kostede os Sønderjylland - vi manglede en koalition!

C. Jyllandsslaget 1916 (20' århundrede)

Det hidtil største søslag, og både den engelske og den tyske flådestyrke kæmpede hårdnakket, men da den tyske admiral Hipper på et tidspunkt ønskede at trække sig ud, havde han valget:

- a) et 180 graders drej, under engelsk beskydning
- b) at gå ned gennem de danske stræder (miner).

Admiralen valgte det kostbare 180 graders drej, det medførte store tab, og afgjorde søkrigen !

De danske stræder forsvarede vi med monitors, ubåde og torpedobåde samt minespærringer (alt dette oven i de vanskelige navigable og oceanografiske forhold) - og admiralens vurdering i den aktuelle situation er en relevant bedømmelse af vor daværende kampkraft !

D. Flådens sænkning den 29 august 1943.

Flådens sænkning 29 aug.1943 er sejrens dag for befolkningens selvbestemmelse, og "Flådens oprør" placerede os blandt de allierede, det kostede naturligvis menneskeliv, men vi vandt æren !

Vor kampkraft var i top (selvom vi ingen skibe havde mere), men kampen fortsatte skjult dels i modstandsbevægelsen, dels i brigaden i Sverige og dels i allieret tjeneste i UK m.v. Der var en stærk ledelse (Elverhøj) og godt sammenhold i flåden, og den inspirerede den øvrige befolkning, der blev mere og mere organiseret både i efterretnings tjenesten og jernbanesabotagen.

E. Den kolde krig - 1949-1989.

Da vi i 1949 var blevet medlem af NATO, var vore allianceforhold klare, og nu tog genopbygningen fart (costsharing programmet, træning hos NATO-partnere, NATO-øvelser etc. etc.).

Vi havde 2 hovedopgaver:

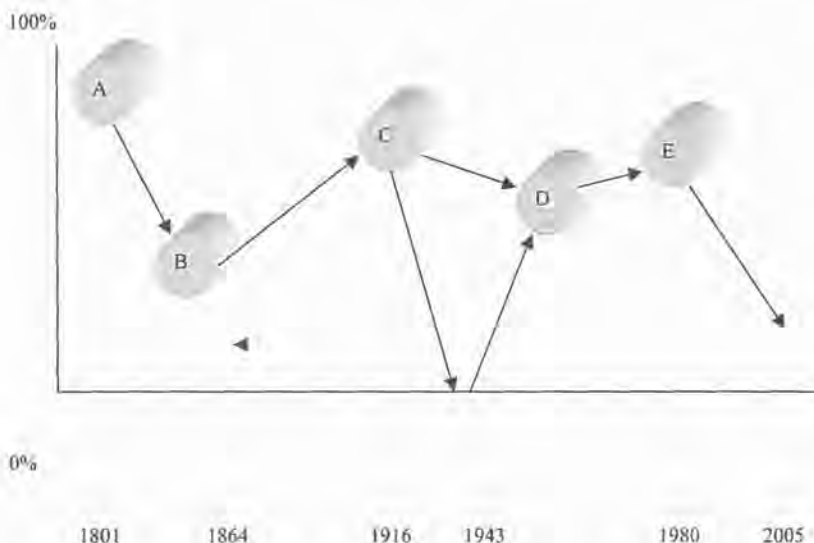
- a) Invasionsforsvaret af Sjælland og forsvar af stræderne (kontrollerede minespærringer)
- b) Kompromittere USSR's sø herredømme i Østersøen (ubådene, missil både m.v.)

Invasionsforsvaret af Sjælland tog fart omkring 1965, da USSR lancerede de store landgangsskibe - men et tæt samarbejde med den vesttyske flåde

og maritime luftvåben, og NATO-stabe (se f.eks. admiral Helms m.fl., Tidsskrift for Søværnen 2005/1), gav os styrke, og vore traditioner i kontrolleret minespærring blev udbygget og støttet af bl.a. missilbådene af WILLEMOES- kl.- vore electronics blev stærkt udbygget og var sandsynligvis USSR's overlegen.

Vor flådes kampkraft kan vurderes ud fra den kendsgerning, at USSR opbyggede 90 dages total-lager i DDR, og landgangsskibsprogrammet stoppedes. Vore ubåde gav dybde i invasionsforsvaret (frømands indsats, efterretningsindsamling og "fleet in being" samt NATO-tilstedeværelse), en stærk kampindsats om søherredømmet i Østersøen, som NATO vandt! (fødotopolitikken i 1982 – 87 fik ingen væsentlig indflydelse på resultatet, men Tjernoby 1986).

Kampkraft i Stræderne i procent

Graf over historiske målepunkter (A B C D E)

3. Vurdering af kampkraft.

Kampkraften er situationsafhængig (pulser mellem den fuldt optrukne og den stiplede trekant) og dynamisk (afhænger bl. a. af politikken og teknologisk udvikling). De tre hjørneste:

POLITISK (mål, bevillinger, alliancer)
LEDELSE (SOK) (personel, træning, holdninger)
TEKNIK (SMK) (skibe, våben, udvikling)

Er i fællesskab ansvarlig for størst mulig kampkraft, tilpasset de givne forhold, traditioner m.v.

To gange i det 20' århundrede har Flådens Kampkraft været sat på prøve mellem politisk og militær ledelse:

5 august 1914 hvor viceadmiral O. Kofoed-Hansen forlangte minering af vore stræder, trods politisk modstand. Jyllandsslaget viser, at vores kampkraft i udlandet blev vurderet som tilstrækkelig - vi undgik indblanding i krigen, på en værdig måde.

29 aug. 1943, hvor viceadmiral A.H. Vedel beordrede Flåden sænket, trods politisk modstand, men i overensstemmelse med befolkningens generelle holdning (general strejke m.v.). Kampkraften blev opretholdt, på trods af, at vi ingen skibe havde mere.

4. Globalisering

Da den kolde krig var slut 1991 (WAPA ophørte), var der et markant sceneskift - Terror overtog rollen som modstander til NATO, og terrorkrigen voksede frem, med helt andre våben og vilkår.

Udvikling forud for Globaliseringen:

- 1984 Præsident Reagan's stjernekrigs-projekt kom frem.
- 1986 Falklandskrigen med satellitovervågning, missilangreb etc.
- 1990 12 sep. blev OLFERT FISCHER sendt til Golfkrigen (observatørstatus).
- 2001 11 sep. terrorangreb på New York og Washington.

En af de nye vilkår var, at den danske flåde for en stor del skulle operere oversøisk - men også i de danske stræder. Det nye koncept manifesterede sig i fem nye skibe (to støtteskibe og tre patruljeskibe), det er den nye form for "alliance-bidrag" - hvor vi med støtteskibene kan udstationere "basefaciliteterne" flexibelt efter ad hoc behov, men det indeholder især to problemer:

1. AFSTANDENE: giver transporttid, og koster mange penge
2. DILEMMAET: Hvor? (planlægning vanskelig)

Ad 1.

1.1 Vi har allerede set terrorhandlinger på Bali , men vi kunne ikke nå at hjælpe.

1.2 Jordskælvskatastrofen på Sumatra (tsunamien), et hospitalsskib med helikoptere kunne have været en effektiv hjælp, men ABSALON var ikke afleveret endnu.

1.3 Transportidsproblemet kan muligvis løses ved, at Flyvevåbnet gør en hurtig indsats, og Søværnet kommer ca. 3 uger efter med fuld backup.

Ad 2.

2.1 Flexibilitet er nok løsenet, samtidigt med langsigtede prognoser.

2.2 Kontakt med dem, der har stor erfaring i den nye type operationer: US-navy, RN m.fl.

2.3 Vort bidrag må vel især være "lægtvands-operationer", hvor vi har speciel kompetence.

5. Det danske ubådsvåben

I forbindelse med gennemførelse af "det globale koncept", gled ubåds-våbnet ud, hvilket naturligvis er beklageligt, men vi har ikke råd til alt, og

efter den kolde krig faldt prioriteringen ikke på kystubåde, terrorister har ingen overflade skibe - derfor ingen torpedomål !

Vi var langt fremme i 1909 med vore ubåde, og udviklingen var positiv:

1. Det bedste våben, vi havde den 9 april 1940, var vore ubåde, som var udviklet specielt til de danske stræders oceanografi. Dette blev væsentligt ødelagt, da H-båden (lægtvandsubåde) blev erstattet af de engelske u- og v-klasse (kystnære ubåde), og senere Delfinen-klassen (T.f.S. 2002/5). Derefter kunne vi ikke sejle operativt i vore stræder mere!
2. Den kolde krig betød, at vore ubåde skulle ud i Østersøen og bestride USSR's søherredømme. Det gjorde de dygtigt, effektivt og med stor udholdenhed - her var kystnære ubåde perfekte.
3. I 2004 kæmpede vi i Mellemøsten bl.a. med SÆLEN, der udførte vigtige opgaver ved at lytte, men til det behøver man ikke at have otte torpedoer (og tilhørende besætning til at lade op). Tiden er løbet fra kystubåde (transport med heavy lift er både dyrt og uhensigtsmæssigt i mange relevante situationer).
4. ASW ændres efterhånden som andre lande heller ikke har kystubåde.
5. Problemet med otte unødvendige torpedoer og tilhørende besætning, var endnu mere alvorligt ved Viking-projektet. Desuden var prisen på 3,8 mia for 3 ubåde højst tvivlsom.
6. Ny udvikling til at dække behovet efter ubådsvåbnet, kunne være ROW, som er en slags drone men neddykket, de findes allerede i offshore industrien til civil brug - militære krav vil nok i en del situationer kræve en lille besætning (kabelstyring vil være for sårbart, og radiostyring 30 meter ned og på store afstande vil være for usikkert?) ROW droner kan vanskeligt anvendes til lytning, det kræver også en bemanded enhed (f.eks. Flex-Sub kombineret med ROW fremdriften o.l.) - der er behov for snarlig udvikling af et ubåds-koncept til vore stræder!

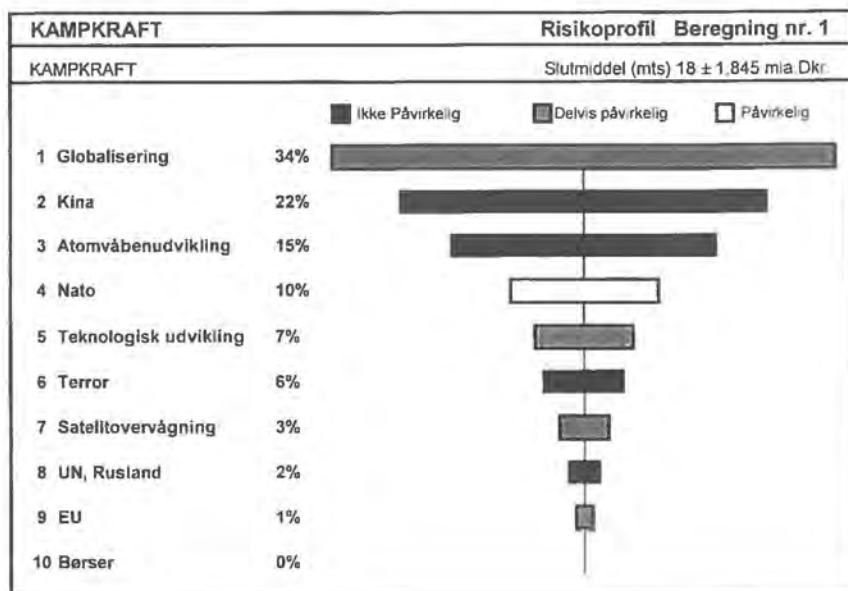
6. Fremtidsvurdering af flådens kampkraft.

Forudsætninger 2005 – 2025.

1. Globaliseringen er en kendsgerning (TV, net, containerisering etc.), og denne udvikling forventes at fortsætte både i bredden og dybden og i øget tempo - nyt koncept for alle.

2. NATO, med USA i førerposition forventes at fortsætte, antageligt med løbende tilpasning.
UN forventes at fortsætte under hensyntagen til EU, Kina, USA - med løbende justering.
3. Kina vil få stadigt stigende økonomisk magt, men energiforbruget fra en mindre effektiv industri, lige som indre spændinger i et gigantisk rige og loven af 13 marts 2005 om ret til at angribe Taiwan kan ændre balancer i Far East markant.
4. EU forventes at videreudvikle sig (de gamle og nye stater ønsker, økonomi etc.)
5. Atomvåbenudviklingen i Nordkorea og Iran kan ændre balancer, der hidtil har bevaret freden.
6. Danmark har hidtil været "lægtvandsspecialisten" i NATO, det forudsættes at denne kompetence udbygges (miner, lægtvandubåde etc.) - politisk stabilitet forudsættes, men dog usikkerhed.
7. Børserne udjævner i god tid, IT fordeler viden hurtigt, konferencer bringer forståelse etc.
8. Erfaringerne fra tidligere krige start tilstræbes inddraget, men 11 september 2001 er et eksempel på hvordan en pludselig situation kan sætte en udvikling i gang der er vanskelig at kontrollere - lignende situationer må forventes at opstå i fremtiden - derfor vor fredsbevarende kampkraft!
9. Satellitovervågning er et nyt element i verdensordenen - men flere magter må forudses at anskaffe sig muligheden - derfor er det vigtigt at vi ikke glemmer forsvaret af stræderne!
10. Samhandel er vigtigt, for at udjævne værdierne og undgå lokale fattigdomsområder.
11. Teknologisk udvikling har jo traditionelt været årsag til krige mellem magter.
12. Rusland er endnu en stormagt, med mange relationer, og økonomien kan komme op igen.
13. Israel er ikke stor, men har stærke relationer til USA.

Risiko-profil for vor kampkraft 2005 – 2025.

7. Marinehjemmeværnet

Globaliseringen må ikke medføre, at vi, som den 9.april 1940, ikke kan forsvare Danmark (vore stræder, Grønland m.v.), og da en stor del af vor kampkraft går til "globaliseringen", er det vigtigt, at vi støtter op om Marinehjemmeværnet.

Det ville i første omgang afhjælpe behovet (i overgangsperioden) ved det begrænsede antal enheder p.t. Senere kan det være at Søværnet ønsker sig f.eks. 10 nye STANFLEX 300, eller fortsætter samarbejdet med Marinehjemmeværnet om vedligeholdelse og udbygning af HJV-fartøjerne ?

8. Stræderne i fremtiden

Globaliseringen er naturligvis ikke bare den ene vej, hvor vi går ud på oceanerne, men fremmede magter kan via satellitter m.v. true Danmark (med atomvåben o.l.) - derfor er det overordentligt vigtigt, at vi genopbygger et ubådsvåben til forsvar af stræderne (ubåde kan ikke ses fra satellitterne), og det vil betyde, at vi kan kontrollere skibsfarten også i kri-

se og krigssituationer (det betyder, at en eventuel satellitangriber må ned i vandet og kæmpe om søherredømmet med os) - så er vi på hjemmebane igen !.

Hvis vi opbygger en sådan specialstyrke, vil en mindre del kunne medtages om bord på de fleksible støtteskibe (til selvforsvar og/eller SÆLEN-operationer).

NEKROLOG

(I.41). Kommandørkaptajn Arne Lauritz Peter Kristensen, blandt venner og kolleger kendt som A.L.P., blev født den 22. november 1916 på Frederiksberg som søn af mekaniker Laurits Kristensen og hustru Johanne Margrethe f. Pedersen. Han blev i 1939 gift med Alice Vibeke Kruse. A.L.P.Kristensen blev i 1938 antaget som kystkadet i reserven og samme år udnævnt til kystløjtnant II i reserven. I 1939 var han to gange indkaldt til tjeneste på henholdsvis Flakfort og Dragørfort. Han var i årene 1938-1945 ansat ved Københavns Belysningsvæsen og var under besættelsen tilknyttet Modstandsbevægelsen, senest Toldbodskompagniet under Militærdistrikt Storkøbenhavn. I maj 1945 indkaldtes han til frivillig tjeneste, som skulle vise sig at blive livslang. Han tilkommanderedes Lynetten og udnævntes i 1946 til kystløjtnant I i reserven. I de følgende år frem til 1956 vekslede hans tjeneste mellem Kystdefensionen/Kystbefæstningens stab og forter og Søartilleriet, og han gennemgik i samme periode artillerikursus i USA vedrørende våbenhjælpsmateriel og i England om luftforsvar. I 1952 inkorporeredes han som kaptajnløjtnant i linien, og i 1954 fulgte udnævnelsen til orlogskaptajn.

1956-57 gennemgik orlogskaptajn A.L.P.Kristensen den norske marines stabsskole i Oslo, og ved hjemkomsten tiltrådte han som chef for Artilleriskolen Holmen. I 1960 tilkommanderedes han Kystbefæstningens og Sundets Marinekommandos stab og overførtes ved disse tjenestesteders nedlæggelse i 1961 til Søværnets Operative Kommando. I 1963 vendte han tilbage til Søartilleriet som næstkommanderende og samtidig chef for Søartilleriets Inspektionsafdeling. Han udnævntes i 1965 til kommandørkaptajn. I 1967 blev han stillet til rådighed for Søværnskommandoen med henblik på planlægningen for og oprettelsen af Søværnets Materielkommando. Han forblev ved denne, til han i 1970 blev tilkommanderet sit sidste tjenestested, Stevns, som chef for Stevnsvort og Sundets Marinedistrikt. Han afskedigedes i 1976 på grund af alder.

Kommandørkaptajn A.L.P.Kristensen var en energisk og viljestærk officer, som gjorde smuk karriere fra kystkadet i reserven til kommandørkaptajn i linien. Nævnes bør hans store indsats i 1950'erne i forbindelse med ibrugtagningen af det omfattende 40 mm luftværnsmateriel, der modtoges som våbenhjælp fra USA til Kystbefæstningens værker og til flådestationerne. Efter kursusophold i USA stod han indledningsvis for udarbejdelsen af den nødvendige dokumentation, og i en hangar ved St.

Magleby ledede han uddannelsen af de mange kanonbesætninger, der umiddelbart var behov for for opfyldelsen af modtagerlandets forpligtelser. Endnu inden Artilleriskolen Sjællands Odde var færdigbygget og havde hejst kommando, gennemførtes fra Griben under hans ledelse øvelsesskydning for alle disse kanonbesætninger under primitive forhold. Fremhæves bør også hans indsats ved oprettelsen af Søværnets Materielkommando, hvor han i samarbejde med den designerede chef, kommandør, senere kontreadmiral, Stig Jørgen Valentiner og den kommende tekniske chef, civilingeniør Kaj Møller Gregersen, planlagde og gennemførte sammenlægningen af Søværnets forskelligartede tekniske tjenester. Han døde den 21. juli 2005.

(1643)

MARINEHISTORISKE PORTRÆTTER 1

FAMILIEN DUMREICHER

af Mikael Kristian Hansen

Indledning

I Frederiksborgmuseets samlinger findes et par flotte portrætter af søofficeren Johan Heinrich Dumreicher (1703-1761) og hans hustru Helene Christiane Lugge (1727-1786), der blev testamenteret til museet af den kendte forfatter og bibliotekar Carl Dumreicher (1879-1965), som var en af deres efterkommere. Disse to portrætter har ikke før været vist for publikum med interesse for marinehistorie. Først følger en karakteristik af personerne med hovedvægten på Johan Heinrich Dumreicher og derefter kommer en præsentation af kunstneren bag portrætterne.

Dokkens skaber

Johan Heinrich Dumreicher var søn af snedkermesteren Johan Georg Dumreicher. Han blev født i Kiempten i Schwaben, hvilket lå inden for det Tysk-romerske Riges grænser. Da han i sin ungdom blev uddannet i bygningskunsten, var det derfor naturligt for ham at gå i kejser Karl VI's tjeneste. Ved kejserhoffet havde man tillid til den unge mands evner, hvorfor han blev sendt på en dannelsesrejse for at studere vandbygningsvæsen. Efter endt studierejse blev han sendt til Triest, hvor han af kejserens viceadmiral Evert Deichmann blev antaget til at bygge havnen Porto Ré. Selvom projektet aldrig fuldførtes som følge af admiralens afsked, havde Johan Heinrich Dumreicher alligevel fået en mulighed for at vise sin kunnen, inden han drog nordpå for at bosætte sig i Altona.

Det skulle vise sig at være et klogt træk, da der i Altona var gode forbindelser til Danmark-Norge, hvor den danske flådeledelse gennem mange år havde ønsket at bygge en tørdok til orlogsskibene. Til dette formål erhvervede søetaten under sur-intendent de marine (Søetatens administrator) Frederik Dannekiold-Samsøe i 1734 grunden, som i dag hedder Gammel Dok. (Dermed hørte området under forsvaret, hvorfor det også i 1745 blev indhegnet). Til at forestå bygningen af denne dok indkaldtes nu Johan Heinrich Dumreicher, så han må på dette tidspunkt have vist sig særdeles kompetent.

I 1734 byggede Johan Heinrich Dumreicher en model af den fremtidige dok, som blev prøveret af Christian VI. Denne model blev indlemmet i

Modelkammerets samlinger, men blev senere udlånt til udsmykning i Christiansborg, hvor den tilsyneladende gik tabt ved branden i 1884. Johan Heinrich Dumreicher må ikke blot have imponeret marineministeren, men også kongen, for i de følgende to år blev han udnævnt til havnemester og optaget i det danske søofficerkorps. Dette afspejlede dog også kongens ønske om få mange indvandrere placeret i de forskellige organer af den danske stat. At karakterisere den danske orlogsflåde som specielt dansk i forhold til andre grene af staten kan ofte forekomme uvovet.

Det tog 4 år at bygge dokken. Arbejdet blev forsinket, da underlaget udgjordes af kviksand. Derudover stødte arbejderne på kildevæld og en saltåre. Selve dokken blev funderet med store mængder tømmer, hvilket bidrog til byggeriets store omkostninger, som udgjorde 230.000 rigsdaler. De store omkostninger, der var forbundet med projektet, gav projektets kritikere, admiral Rosenpalm og viceadmiral Hagedorn, vind i sejlene, men projektet blev gennemført. Til dokken var knyttet et kompliceret pumpeværk, hvor to hold (hver på 250 mand) i løbet af 2-3 dage kunne tømme dokken for vand. Dette arbejde var forhadet af matroserne. Under den senere fabrikmester Henrik Gerners ledelse indførtes et nyt pumpeværk, hvor heste og ikke mennesker var drivekraften. Forbedringen medførte, at dokken kunne tømmes for vand på en dag. Den kendte samtidige arkitekt Laurids de Thurah beskrev i sin Danske Vitruvius dette dokanlæg. Han og hans samtid anså dette anlæg for et teknisk vidunder på linje med oldtidens syv vidundere.

Dokken blev indviet den 26. maj 1739 af kong Christian VI og dronning Sofie Magdalene. I forbindelse med dokkens indvielse blev Johan Heinrich Dumreicher udnævnt til kommandørkaptajn og fortsatte med at føre tilsynet med dokken til sin død. På det militære område, som udgjorde dokken, lå en række bygninger. Nogle var værksteds- og staldbygninger. Der fandtes dog også flotte huse. Blandt disse lå der en smuk treetages ejendom med gavlkvist, og her flyttede Johan Heinrich Dumreicher ind. (Bygningen eksisterer ikke længere, da den blev revet ned, og senere blev Dansk Arkitekturcenter bygget her). I 1743 blev han gift med Helene Christiane Lugge, som var datter af sognepræsten i Holstebro Søren Sørensen Lugge (1678-1730). En datter i ægteskabet blev senere gift med søofficeren Poul Løwenørn, som i 1784 skabte Søkartarkivet. Frem til sin død kunne Johan Heinrich Dumreicher skue udover sit livsværk Dokken. Området gennemgik siden mange forandringer, men navnet "Gammel Dok" vidner stadig om Johan Heinrich Dumreichers indsats for den danske stat. Johan Heinrich Dumreicher blev siden involveret i andre anlægsprojekter i den danske konges tjeneste. I 1757 blev han optaget i dansk adelsstand.

Frem til sin død var Johan Heinrich Dumreicher en markant skikkelse blandt de mange tyskere, der var indvandret til Danmark. Sammen med flere andre medlemmer af den tyske menighed i Danmark (heriblandt portrætmaleren Johann Salomon Wahl og arkitekten Nicolai Eigtved) blev han drivkraften bag opførelsen af Frederiks Tyske Kirke, hvor han også blev begravet efter sin død. Efter Niels Eigtveds død i 1754 overtog Johan Heinrich Dumreicher ansvaret for byggeriet. Han foretog forskellige mindre ændringer af Eigtveds projekt og leverede en ny tegning til tårn og spir, som imidlertid ikke blev realiseret. Som navnet siger, var den forbeholdt den tyske menighed. Siden skiftede den navn til Christianskirken. På mange måde var Johan Heinrich Dumreicher og hans hustru Helene Christiane Lugge et mønstereksempel på fordelene for Danmark ved den tyske indvandring. Han overførte tysk teknologi og medvirkede ved udviklingen af tysk kultur i Danmark.

Kunstneren bag portræterne

Som alle andre adelsmænd og borgere med klingende mønt på kistebunden, ønskede Johan Heinrich Dumreicher nu som bosiddende på Christianshavn at blive portrætteret. Anledningen til portræterne blev Johan Heinrich Dumreichers ægteskab med Helene Christiane Lugge i oktober måned 1743. Derfor blev både han og hans hustru portrætteret i det følgende år. Det var et velvalgt tidspunkt. Dumreicher stod som tysker højt i kongens gunst og havde nu fuldført sit tekniske vidunder og havde karakter af kommandørkaptajn i den danske søetat. Derfor valgte han også at blive malet som sådan. Under hans halsbind ses hans glatte brystharnisk med 4 synlige guldnagler langs overkanten og 2 spændestopper anes også under den røde kjole. På kjolen ses de synlige guldknapper. Hustruen har en lyserød blomst over højre tinding, og i hendes højre ører ser vi et tredelt perle-hængesmykke. På hendes kjole skal man lægge mærke til den guldbroderede kant, og midt for halsudskæringen bemærkes en sølv morsindsats med symmetrisk smykke bestående af 8 sten af forskellig størrelse. Også på kjolens ærme bemærker vi et smykke. Begge portrætter er i forgyldt ramme med hjørnerocailles.

På bagsiden af portræterne finder vi en påskrift fra malerens egen hånd. For Johan Heinrich Dumreicher lyder den:

*Johan Heinrich Dumreicher
Ihro Königl. Maye. zu Dennemarc-Norwegen
Comandeur. Capidein zur søee der die Dock
Und Moder maschinen unter Deriction ihro
hoch grafl. Exccelen. Etc. herr grafen von*

Ingeniøren og søofficeren Johan Heinrich Dumreicher (1703-1761) malet af Peter Wichmann 1744. Han var en af de mange tyske indvandrere, der kom til Danmark i løbet af 1700-tallet. Hans største bedrift i Danmark blev skabelsen af dokken på Christianshavn. Navnet "Gammel Dok" vidner stadig om hans livsværk. Frederiksborgmuseet A 7682. Fotograf: Kit Weiss.

*Danneschold Samse gebaut und verfertigt
hat 1739
P. Wichmann
Pinxit 1744*

Og for Helene Christian Lugge lyder den:

*Frau Comanderin Dumreicherin
gebohrne Helena Christiana
Lugge
gemalt im Jahr 1744
Pet. Wichmann
pinxit*

Lige så tysk Johan Heinrich Dumreicher var af fødsel, lige så dansk var familiens Dumreichers portrætmaler Peter Wichmann (1706-1769). Han var søn af portrætmaleren Nicolai Wichmann, som stammede fra en borger-slægt, der havde boet i København siden midten af 1600-tallet. Ligesom sin fader gjorde Peter Wichmann det til en god forretning at male officielle fyrsteportrætter og portrætter af adelige og borgere. Han var specielt prinsesse Charlotte Amalies yndlingsmaler. Denne var en søster til Christian VI. Derudover var han også en favorit hos den senere dronning Louise, som var Christian VI's svigerdatter. Dog benyttede også andre medlemmer af kongefamilien Peter Wichmann som portrætmaler og som kopist efter andres billeder. Vi ved også, at Peter Wichmann havde værksted med flere lærlinge og svende. Han var mest knyttet til rokokkens portrætmaleri, men han var oprindeligt tilknyttet den tyske hofmalerkreds (med J. S. Wahl i spidsen), som repræsenterede barokken. Hvor rokokoen ofte spiller på de lyse farver i portrættet, spiller barokken på de mørke farver. I dette portræt synes Peter Wichmann at knytte an til barokkens traditioner. Det er måske sket efter Johan Heinrich Dumreichers eget ønske. Barokken i Danmark var meget påvirket af tysk barok, og Johan Heinrich Dumreicher kom netop fra det Tysk-romerske Rige. Til gengæld kan vi se, at Peter Wichmann ellers har holdt sig til nogle andre af sine karakteristika, nemlig de effektfulde farvekontraster og de rolige ansigtstræk. Rokokoen var i modsætning til Wichmanns sidstnævnte karakteristika kendetegnet ved den potrætteredes mere "muntre" ansigtstræk. Peter Wichmanns bedste periode som kunstner lå i årene mellem 1736 og 1747. Af andre portrætter af søofficerer fra Peter Wichmanns hånd kan nævnes Holmens chef Michael Johan Herbst (1699-1762) og generaladmiraløjtnant Friedrich Hoppe (1690-1776).

Helene Christiane Lügge (1727-86) malet af Peter Wichmann 1744. Hun var i 1743 blevet gift med Johan Heinrich Dumreicher. Det følgende år blev hun og hendes mand portrætteret. Frederiksborgmuseet A 7683. Fotograf: Kit Weiss.

Man har senere fundet en række portrætter af velhavende borgere og embedsmænd ved Bergen og Trondheim i Norge, hvilket kunne tyde på, at han rejste herop for at etablere sig – måske i et forsøg på at etablere sig efter sin fallit i København 1747. Peter Wichmann kunne ikke hævde sig i Danmark overfor Carl Gustav Pilo, som var den altdominerende rokokomaler i Danmark.

Afrunding

Portræterne af familien Dumreicher er gået lidt upåagtet hen blandt marinehistorikerne som flere andre portrætter, hvilket egentlig er lidt synd. Frederiksborgmuseet har i sine samlinger flere portrætter af kendte officerer fra 1700-tallet. Dertil kommer, hvad man kan finde på andre museer og i privateje, som blot venter på at blive ”opdaget”.

Johan Heinrich Dumreicher og hans hustru var et mønstereksempel på fordelene for Danmark ved den tyske indvandring. Han overførte tysk teknologi og medvirkede ved udviklingen af tysk kultur i Danmark. Uden ham havde vi aldrig haft et område i København, som i dag går under navnet Gammel Dok, og Christianskirken var måske ikke blevet bygget, hvis ikke driftige mænd som Dumreicher var kommet hertil. Familieportræterne er udført af Peter Wichmann og er en mellemtung mellem barokkens og rokokkens portrætkunst, hvilket på sin vis afspejler Peter Wichmann selv. Malerierne er udført i den bedste periode af kunstnerens liv.

Litteratur

Cedergreen Bech, Svend (m.fl.): *Dansk biografisk leksikon 1-16*, København 1979-84.

Lisberg Jensen, Ole: ”Dokken på Christianshavn fra 1739 – en teknisk præstation”, *Marinehistorisk Tidsskrift* 3, 1996, s. 71-85.

Marquard, E. & Topsøe-Jensen, T. A.: *Officerer i den dansk-norske Søetat 1660-1814 og den danske Søetat 1814-1932*. I-II, København 1935.

Smidt, Claus M.: *Christianshavn. København. Før og nu – og aldrig. En billedkavalkade om København inden for voldene og søerne* 7, København 1989.

Coalition Interoperability

U.S. Navy photo of Shannon E. Pentz

En verden i forandring kræver internationalt samarbejde

Systematics løsninger understøtter Søværnets opgaver til lands, til vands og i luften - og gør det nemt at samarbejde med andre værn, andre landes forsvar og civile myndigheder. Fordi vi ønsker at gøre en forskel - og leverer den bedste løsning i højeste kvalitet til tiden.

software engineering
SYSTEMATIC

Power of Performance

Naval
Team
Denmark

Orlogsskibe med opgavebestemte moduler

NTD

Naval Team Denmark

Axeltorv 6, 4.

1609 København V

Tel.: 33 33 96 94

navalteam@navalteam.dk

www.navalteam.dk

*International markedsføring af systemer
udviklet til familien af Standard Flex fartøjer.*

Medlemmer:

Odense Stålskibsværft

Terma

Maersk Data Defence

Systematic Software Engineering

RESON

Promecon

Lyngsø Marine

YORK Novenco

NORDIC DEFENCE INDUSTRIES

EIVA

HMK Gruppen

Associerede medlemmer:

EADS Deutschland

ADI

Saab Bofors Underwater Systems

Leverandører til Søværnet

FAABORG VÆRFT A/S

FAABORG VÆRFT A/S

Søværnets trofaste
samarbejdspartner

Godkendt af Søfartsstyrelsen
Kvalitetsstyring i henhold
til ISO 9001:2000

Nybygninger - Ombygninger - Vedligeholdelse
Udføres i glasfiber i henhold til
klasseselskabernes godkendelser:
Lloyds Register, Germanischer Lloyd samt DNV.

FAABORG VÆRFT A/S TEL: +45 62 61 21 10
VÆRFTSVEJ 7 FAX: +45 62 61 03 30
DK-5600 FAABORG MAIL: fv@faaborg-vaerft.dk

WWW.FAABORG-VAERFT.DK

PartnerShip...

PartnerShip in Safety Management and Ship Automation with Lyngsø Marine

*Lindøværftet glæder sig
over at bygge*

Fleksible Støtteskibe til Søværnet

Odense Lindø

Odense Staalskibsværft A/S

Postboks 176, DK-5100 Odense C

Tlf. 63 97 12 34 - Telex 59 849 verft dk - Fax 63 97 23 00

A.P. Møller - Mærsk Gruppen

DANISH YACHT A/S

Søværnets nye samarbejdspartner

Producent af superyachts og skibe til søværnet.

Ren dansk producerede nybygninger.
Vi bygger i alle typer materialer såsom stål,
glasfiber og composit konstruktioner.

Søværnets 6 nye skibe MKI'ere skal bruges til :

- Uddannelse af personel
- Minerydning
- Søopmåling

Miljø, arbejdsmiljø og kvalitet i højsæde hos
Danish Yacht A/S

ISO 9001 – ISO 14001 – ISO 18001

DANISH YACHT A/S

Vestre Tværmole 28
9990 Skagen
www.danishyacht.com

Tlf.: +45 9845 4200
Fax: +45 9845 4202
info@danishyacht.com

Når hvert liv tæller...

VIKING er en verdensleder indenfor maritimt redningsudstyr til passager- og fragtskibe, offshore installationer, fiskefartøjer, søværnet, luftvåbnet, brandvæsnet og fritidsmarkedet.

VIKING tilbyder skræddersyede løsninger og standardprodukter godkendt i henhold til bl.a. SOLAS og ISO.

- Redningsflåder specielt designet til søværn og luftvåben
- State-of-the-art evakueringsystemer med ekstra stabilitet
- Unikke skudsikre veste skræddersyede i henhold til ønskede standarder
- Bredt sortiment af enestående rednings- og sikkerhedsdragter samt redningsveste

Det unikke VIKING netværk af datterselskaber, agenter og 270 autoriserede servicestationer giver os mulighed for at yde optimal service uanset hvor i verden, der er behov for det.

CFlex

A New Generation of Terma Naval C4I Systems

- Total Sensor and Weapon Integration
- Maximum Commercial-Off-the-Shelf Hardware
- LAN Distributed TV and Radar Video

Component-based Software Architecture providing:

- Configuration flexibility
- Reduced test requirements
- Reduced maintenance costs
- Open interface to third party software

The C-Flex concept allows for continuous upgrade of ships with new equipment without major costs and waiting time for a new software release. A concept designed for a continuous improvement of the technology rather than mid-life upgrades.

www.terma.com

TERMA[®]

Commanding Communication

Mærsk Data Defence har været leverandør til Søværnet siden midten af 1980'erne. Også Søværnets nyeste enheder bliver forsynet med integrerede kommunikationsløsninger fra Mærsk Data Defence.

Uni-Safe Electronics A/S

Uni-Safe Electronics har udstyret til din sikkerhed

Egen produktion af udstyr

Uni-Safe Electronics har mere end 12 år på bagen indenfor elektronik til søfarten. Dets produktioner ligger selv, dels får man agenterne for en række produktioner indenfor sikkerhed og kommunikation til søs. Uni-Safe Electronics producerer selv Sæsonmetere, der ikke påberes til mere end 25 lunds værdi over. Den erfaring og viden man har opbygget i produktionen af sæsonmetere, er brugt til udviklingen af det nye brovagt-alarmsystem, BW-700. Det betyder blandt andet, at systemet kan produceres til en yderst konkurrencedygtig pris uden at det går ud over kvaliteten.

S-VDR fra Jotron godkendt i

Jotron Electronics har netop fået typogodkendt deres Tron S-VDR kapsler, som samtidig indeholder en fast frekvens GMRES EPPS med indbygget GPS. Tron S-VDR kapsler har batterikapacitet nok til at sende i 7 dage. Den kan tilsluttes alle eksisterende VDR systemer på markedet. Med Tron S-VDR slipper man for kostbare dykkerudgifter, når kapslen på VDR-systemet skal hentes fra et surked skib, da S-VDR nemt kan opstilles fra havets overflade.

Nye TV antenner fra Naval

Alle Naval antenner har nu integreret filter, der forhindrer VHF-radioer, radar og AIS-senders i at forstyrre TV-billedet ombord. Hvis man har problemer i dag med TV-billedet, opnår man store forbedringer ved at skifte til Navals nye TV- og radio antenner. Hvis man har en ældre antenne fra Naval, kan man også med et udskiftet antenneforstærker og derfor slippe for unødige omkostninger. Derudover leverer Naval også satellit TV-antenner i 90 og 120 cm, som er de optimale størrelser for modtagelse af satellit TV.

Brovagt Alarm System

- Hvis du står stille for længe, begynder alarmen at ringe

Se mere på www.unielec.dk

Uni-Safe Electronics A/S har udviklet et brovagtalarm system BW-700

Brovagtalarmen skal alene brovagtens ansvarlighed på fremmanøvringsevne ved under søfart med søstyret indholdet.

Brovagtalarmen er fremstillet i overensstemmelse med internationalt og danske love og til sømanslovgivning.

Produktfordele ved BW-700

- Konkurrencedygtige priser
- Lille og let at installere
- Nem at betjene
- Udgang til beredningscenter allerede med kortslutning
- Kan tilknyttes 12 eller 24V
- Ved alarm indleder lydi i Bøvs kølertårn
- Alarmlyd har variabel styrke
- BW-700 kan monteres på DIN skærm i et skab eller på en væg

Unielec A/S
Electronics
Danmark

Amager Strandvej 124
2300 København S
Tlf: +45 32581613
Fax: +45 32581330
www.unielec.dk

Dampskibsselskabet A/S

NORDEN

Rederidrift siden 1871

Dampskibsselskabet "NORDEN" A/S, Amaliegade 49, 1256 København K
Telefon 33150451 Hjemmeside www.ds-norden.com

Tidsskrift for Søværnen
oprettet 1827
udgivet af Søe-lieutenant-Selskabet

Redaktion:

Overarkivar Hans Christian Bjerg
og Kommandørkaptajn Klaus Bolving
(ansv.)

Artikler, indlæg, der ønskes
optaget i tidsskriftet, samt bøger,
der ønskes anmeldt, sendes til

Tidsskrift for Søværnen
Hans Chr. Bjerg
Møllevej 4
2970 Hørsholm
email: hcbjerg@post.tele.dk

Manuskripter bedes fremsendt
i word pr. email eller på diskette.
Evt. illustrationer fremsendes
særskilt eller efter aftale.

Ekspedition og regnskab:

Orlogskaptajn Hans Erik Juul
Søe-lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K
Tlf.: 32 95 99 54
Fax: 32 95 99 53
Giro: 2 04 77 64
Email: sls@post9.tele.dk

Abonnement tegnes
ved henvendelse til ekspeditionen

Trykkeri

Nørrebros Bogtryk
www.nbb.dk

ISSN 0040-7186

Tidsskriftet

Det er tidsskriftets formål at
publicere artikler og indlæg
vedrørende maritime forhold
i almindelighed og Søværnet i
særdeleshed.

Tidsskriftet er etableret 1827
som Archiv for Søværnet og
udsendes 6 gange om året.

Eftertryk er tilladt med tydelig
kildeangivelse

Søe-lieutenant-Selskabet

er et krigsvidenskabeligt selskab
af søofficerer, oprettet 1784.

Formand:

Kaptajnløjtnant Nicholas H. Karlsen

Selskabets hjemmeside:

www.sls.svn.dk

Annoncer tegnes

ved henvendelse til ekspeditionen

Søe-Lieutenant-Selskabet
Overgaden oven Vandet 62 B
1415 København K

B

 POST
PP DANMARK

Returneres ved varig adresseændring

THALES

THALES Underwater System

THALES Communication

THALES Nederland B.V.

THALES Optronics B.V.

THALES SAFARE

EuroTorp

Marinaval

Knapholm 7 · 2730 Herlev
Telefon 4494 5406 · Fax 4494 5482